DISPUTATIONES
AD MORBORUM
HISTORIAM ET CURATIONEM
FACIENTES.

QUAS COLLEGIT, EDIDIT ET RECENSUIT

ALBERTUS HALLERUS.

TOMUS PRIMUS.

AD MORBOS CAPITIS ET COLLI.

Joubert Sc.

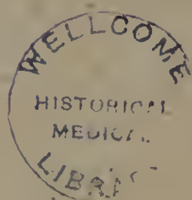
LAUSANNÆ,

Sumptibus MARCI-MICHAEL. BOUSQUET & Socior.

MDCCLVII.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

LECTURIS SALUTEM.

Ecce collectionis, quam nuper promiseram primam partem, ex meis unice libris decerptam. Dum relegi quadraginta Disputationes, quæ hoc volumine continentur, non absque aliquo dolore convictus sum, non perinde bonis verique fructus libellis hujus generis nos abundare, uti quidem in Anatomicis & Chirurgicis abundamus, cum tamen multo major sit clinicorum Medicorum turba, quam vel prosectorum numerus, vel manu sua curantium. Innumerabiles disputationes pene me sunt, quibus morbi vulgari & de trivio sumta methodo utcunque describuntur, eo fere modo, adque eum saporem, qui eo tempore receptior fuerit. Nihil vero videas ibi novi, proprii, aut supra vulgus elati. Alii eruditi viri, nam ejusmodi viri in Germania rari fuerunt, & nunc frequentiores paulo quam olim, literis eleganter docti, lectione bonorum librorum non mediocriter instructi, tamen in suis nitide scriptis libellis non habent id observantis medici Sydenhamianum dixerim ingenium, aut Hippocraticum, quod ego unice requiro, aliis si eruditione ipsis satis factum fuerit, minime vitio versurus. Picturam morbi volo, ad lectulos ægrotantium natam, fido penicillo ita adumbratam, ut qui picturam viderit, morbum non adgnoscere non possit. Curationes volo, quæ utramque dotem conjungant, nempe neque vulgares sint, neque tamen ex paucis exemplis subito natæ, sed longo rerum usu confirmatæ. Hos enim solos libellos ad posteros perventuros esse per priorum temporum experientiam convincor, qui rebus, suisque rebus graves fuerint. Verum oppido paucas ejus ordinis disputationes licuit conquirere. Alterum genus minus utique eximium, hactenus tamen utile, id fuerit, quo aliqua certe momenti non minimi propria morbi his-

toria continetur, sive sectio fuerit cadaveris aliquo recondito malo exstincti, sive unice non vulgaris ægritudinis diarium. Plusculos hujus generis libellos collegi, quibus condonasse oportet, quidcunque præter veram frugem cassæ habent paleæ, longa nempe ratiocinia, fictas ad sectam rei gestæ interpretationes, collecta undique, ex vulgatis fontibus monumenta. Nolui enim hactenus eam mihi sumere libertatem, ut de utilibus inutilia amputarem; neque enim otium mihi suffecisset, neque forte ea, quibus ego facile careo, aliis perinde supervacua videbuntur. Quare nullam quidem inutilem disputationem habebis, Lector amice; multas vero in quibus sit, quod demere velles, eximias tamen verique saporis aliquas, inter quas pro exemplo propono *Jacobi* GRAINGER castrensis medici libellum. Sequentur continuo disputationes quæ ad morbos pectoris & abdominis pertinent, hæ quidem aliquanto uberiores, tunc non exigua ad febres collectio. Tu vero innocentissimis nostris studiis porro fave, laboresque nostros Tua sustenta Benevolentia.

BERNÆ die 24 *Septemb.* 1757.

DISPUTATIONUM

AD

HISTORIAM

ET

CURATIONEM MORBORUM

PERTINENTIUM.

PARS PRIMA

AD MORBOS CAPITIS.

I.

JOAN. NICOLAI PECHLIN

DE APOPLEXIA.

Leid. 1667.

THES. I.

NOmen apoplexiæ dicitur ab ἀποπλήσσειν, quod, ceu bos ictus procumbit ad aram, corruat. Fit autem à graviſſimo ſymptomate denominatio, quin & definitio, prorſus eo modo, ut Græcis à calore febris, non ſolum appellatur ſed etiam definitur, unde eſt, quod Galenus eam modo per qualitatem activam modo paſſivam deſcripſerit, & ſexcenta alia.

2. Hoc exemplo definitur apoplexia, quod ſit *repentina motus & ſenſus omniſque animalis functionis privatio*: definitio me hercle, non quæ eſſentiam morbi doceat, ſed quæ per ſigna exiſtentiam, & quæ vel in eo mala eſt, quod fatali termino pro genere utatur, nam à *privatione ad habitum non datur regreſſus*, melius eſſet dicere interceptionem, quia facultatis aut ſpiritus influxus in partem impeditur.

3. Nobis materialis placet definitio: *apoplexia eſt compreſſio cerebri medullaris, qua ad ſpinam vergit.* Primo partem affectam conſiderabimus, quæ morbi ſpeciem determinat, tum deinde, eſſentiam ejus à cauſis continentibus repetemus, & accidentia in ſymptomatis proponemus.

4. Cerebrum intelligo partem organicam, *materia* & *forma* talem, ex utriſque ſubjectum patiens: etiamne in aliis partibus ſe habet ſideratio? Hippocrati habet, ut *lib. de flatibus* teſtatur *Tm. nona decima edit. nova.* Cerebro tamen, de *glandulis*, adſcribit *Tm. nona*; ſed in quibus ego jam dudum ſenſum quæro, cum utroque loco cauſis & ſymptomatis diſtinctos affectus eodem nomine appellare religio ſit: Cælius intelligit ex mente Hippocratis univerſi corporis paralyſin.

5. Cerebri *materia* eſt illud pingue & unguinoſum, quod calvaria continetur, partibus conſtans geminis alba & fuſca, quarum iſta medullaris hæc corticoſa ſanioribus audit. *Forma* paulo aliter explicanda venit, ut facem præluceat cauſis proximis. Album iſtud ſeu medullare ſurgit e cruribus medullæ oblongatæ & in ſtrias primum ſe diffundit, inter quas deliteſcit pars fuſca, quibus recollectis facit ventriculorum iſtud ſuccinctorium corpus calloſum dictum, (Vid. fig. 8. CL. Williſii in ea de cerebro Anatome) cujus pars, quæ ſuperius ventriculis imminet, fornix dicitur, anterius baſi, poſterius cruribus ſuffultus. Ab hoc corpore calloſo & ſtriis medullaribus derivantur rami medullares ad globi circumferentiam, qui meandros parti fuſcæ relinquunt diſtinguendos, & huc iterum ceu in rivum collineant, ut ſic merito cerebri contortuplicati, plautinum eſt in perſa, ratio poſſit deduci. Extremum cerebri limbus eſt principio proximus, non cognatione, ſed connexione per membranularum & vaſorum fibras; ventriculorum figura ab hoc limbo potiſſimum dependet, nam eo

leviter diſſoluto forma perit, ut non primaria intentione naturæ ſed per accidens emergere ex cerebro videantur. Fundamentum in hac forma eſt illud μέτρον, quod *ultra citraque nequit conſiſtere rectum*, quin vitium ſit.

6. *Formæ*, aut ſtructuræ *vitium* vulgo dicitur *conformationis*, cujus tres faciunt ſpecies. *Superficiem*, *cavitatem*, *figuram*. *Superficies* locum non habet omnium judicio, ſed nec meo *cavitas*, quamvis ea pluribus placeat, & ab obſtructione, qui in ventriculis officinam ſpirituum ſtatuunt; ſed eſto; quomodo cavitatis vitium, cum ſpatium non mutetur ſed ſpatii modus, rectius, ſymptoma materiæ ab infarctu; utrumne à compreſſione cavitatis? Non eſt, cum cavitas hic nulla ſit, ut poſtea demonſtrabimus, aut ſi vis cavitatem, inſenſilem intelligas oportet, quod ſi licet, jam omnia cum corporibus & poris ſint plena, ex compreſſione morbum cavitatis involverent; ita in arcu, cum adductus eſt, vitium eſſet cavitatis, quoniam laxati arcus poris recepta aëris materia craſſior, in adducto aut compreſſo excluditur: quo caſu nemo inficias ibit *figuram* mutari & cauſam eſſe iſtius phænomeni in arcu, ſicut ego in noſtro affectu comparatum eſſe puto. Cum enim ſpirituum influxus per inſenſiles meatus perficiatur, eorum, per compreſſionem corporis, figura mutata in noxa erit; per corpus intelligo cerebrum medullare ſeu principium ſpinalis medullæ, licet in ſingulis ejus partibus vitium ſe reperiſſe noſtri hiſtorici teſtentur.

7. Cur ego morbum in *compreſſione ſpinalis medullæ* poſuerim, expediam per ſymptoma præcipuum. Certe ſpirituum influxus in partem impeditur, qui eſt functio cerebri, non qua ventriculis ceu totidem cellis penuariis inſtruitur, ſed qua ſolidum & medulare, ibi enim vis quædam determinandi inſidet, ubi ſtriatum corpus cum principio medullæ ſpinalis communicat, nam ſtriæ iſtæ aut fibroſæ coagmentationes tam validæ videntur, quemadmodum notavimus in Noſocomii noſtri theatro Anatomico An. 1665. in viro ex ſphaceliſmo meningum mortuo, ut ſolis adſcribendum ſit, quod aliis particulis magno conatu adſcriptum volunt: quo etiam me inducit ſtriarum iſtarum ordo, nam à centro medullari ſe diffundunt ad omnes cerebri partes medullares, unde ſpiritum accipiunt, & finiuntur ductibus non obliquis; ſed rectis tranſverſariis, ſecundum medullæ ſpinalis proceſſum, quo ſpiritum emittunt, ut mechanice fluere videatur in eas partes, quas animæ imperio regi arbitrantur: at quomodo hic influxus impediatur? An à defectu ſpirituum? ſic vita non conſiſtat momentum: an vero à compreſſione partis poroſæ & ſpiritum tranſmittentis? ita videtur.

8. Nam, ſpiritus ſupponuntur generati, motus eorum intercipi debet, ſi influxus in partem; motus intercipitur vel *obſtructione meatuum* vel *compreſſione partis*. *Obſtructio*, cum ventriculos cerebri exceperimus, quid efficiet in parte, ubi ſenſibiles pori non ſunt? Attamen inſtas pro ventriculis obſtructis, quod inventi fuerint oppleti pituita viſcida; cauſa hæc

fuit

fuit morbi, non morbus, neque enim ante factus est, quam pituita aut mole sua aut dissolutione à calore humido ventriculorum limbo exsiluit, & in principium spinalis medullæ incubuit; *Compressio* vero figuram partis depravat & secundum eam minimos poros, unde influxus spirituum impeditur, uti in arcu ostendebamus §. 6. At ubi hæc habeat locum? si non principio spinalis medullæ, quo omnes spiritus tanquam ad metam convolant carceribus corporis striati emissi, & ubi angustis limitibus continentur, nam si infra eum locum, non omnes functiones laborarent, uti fit in paralysi ex materiæ comprimentis delapsu versus spinam: si supra eum i. e. in ventriculorum fundo, cum medulla oblongata multis dimensionibus sit major spinali illa, vix opprimi à materia in ventriculis hærente poterit, cum & semper cavitatem limbi quærat materia ventriculis contenta, & ad infundibulum se proripiat, hæc est ad palatum via, uti ea ad medullam spinalem. Habes τὸ *formale* morbi.

9. Nunc *causas* morbi consideremus, *continentes*, *antecedentes*, & harum cum *proximas*, tum *remotas*, tertium etiam *evidentes*. *Continens* est quævis *res comprimens* principium spinalis medullæ, τὸ *materiale* morbi, nam qui physice dicit *compressionem*, medice intelligit rem comprimentem. Ea res comprimens ex observatione practicorum multiplex est: vel enim *pituita* comprimit, aut *sanguis* extra venas emissus, aut desuper vel alibi contundens *res externa*, nisi & *tuberculum* aut *abscessus* infra suprave medullam spinalem obortus similem compressionem faciat. Sed etiam φλεγμονώδην διάθεσιν ex Galeno adjiciunt: an ligatura jugularium in cane efficit siderationem? caros, non siderationem, facit, neque enim recte dixeris eadem adesse signa, cum & sanguinis sufflaminatio symptoma sit hoc loco gravissimum, & spirituum generatio aliquantum intercepta, quæ se motui sanguinis, ut efficienti, & parti ejus, ut materiæ, debet, sive multis partibus malueris spirituum generatione salva ex sanguinis motu impedito influxum in partes continuo impediri, cum absque sanguinis motu nec e cerebro in nervos emissio, neque e nervis in musculos inmissio fieri possit, *non e cerebro in nervos*, quia motus ejus sistitur ab arteriis accidentalis quidem, sed certo usui destinatus, quem ego consistere putem in spirituum animalium propulsione ad spinalem medullam; *neque e nervis in musculos*, quandoquidem consimilis motus notas in nervis residere non improbabile est, cum totidem accipiant singuli arterias, quot proportionaliter habet cerebrum: huc spectat ligatura arteriæ magnæ prope cor, quæ dictum factum omnem motum & sensum intercipit, & Hippocratis dogma de sanguinis stagnatione in carotidibus, qui ipse est affectus, quem in cane excitari dixi, quicquid alii argute de ista coagulatione aut hæmostasia ratiocinantur, non probabiliter.

10. *Pituita*, ut *continens* compressionis *causa*, agnoscit *causam antecedentem remotam* lymphatici humoris in ventriculis abundantiam, nam pituita inde per accidens conflatur, calore aut frigore, si enim super ignem

aut candelam lucentem lympham tantillum tenueris, in gelatinam pituitosam abit, sin frigori exposueris, eodem modo sese res habet. Propter hanc lympham in ventriculis hærentem est quod cerebrum ab Hippocrate *de carnibus* metropolis frigidi & glutinosi appelletur.

11. Sed quem fontem habet hic latex? meo judicio glandulas plexus chorioeidis, qui est venularum sinus quarti congeries, arteriis una aut altera instructa; nam inflato sinu quarto A. 1665. mense Decembri vidimus universum illum venularum contextum flatu immediate repleri, glandulamque pinealem eodem motu tripudiare. Arteriolas infusione in carotidas notavi, quæ procul dubio, cum libere in ventriculis natent, glandularum istarum causa factæ sunt, ut sanguinem advectent in iis secernendum à liquore lymphatico, nam aliunde repeti non potest; essent enim arteriolarum extrema, quæ ejus modi humorem emitterent, at nulla corporis parte demonstratum est id fieri immediate, tum etiam nullæ arteriæ sensibiles ad ventriculorum internos parietes propagantur; nam quæ in fundo vasa sunt manifesta & certo ordine disposita, venæ sunt reptitiæ, quæ partim in plexum illum se effundunt, partim in sinum quartum excurrunt, toto autem itinere sub meninge tenui reconduntur, adeo ut cerebri pars interior venis gaudeat, pro natura loci, majoribus, quæ recipiant sanguinem volatili parte truncatum, contra exterior arteriarum surculis minutissimis & copiosissimis signetur, ut ad minimos & omnes cerebri anfractus spiritum secernendum ferant.

12. Merito igitur, cum nulla alia pars in vicinia sit, unde hic liquor secernatur, illis glandulis adscribitur, idque tutius quod experientia anatomica confirmet glandulas istas apprime in conspectum venire, cum lympha copiosior in ventriculis fluitat, uti multis casibus, imprimis a gravedine notavit Nobiliss. & Excell. D. Sylvius. Præceptor meus, idem & Promotor semper honorandus: & in eo cadavere, §. præced. hisce oculis vidimus plexum chorioeidem in udo natasse glandulis majoribus ejus venulas mirifice distinguentibus, nam ita racematim cohærebant, sicut uva solet, & magnitudine granum cardamomi mediocris æquabant, vel ut intra terminos corporis maneam, glandulam pinealem.

13. Lympha hæc, ut ad *causam antecedentem proximam* veniamus, ob causas evidentes copiosius secreta aut viscidior facta ad infundibulum quasi jurata concedit. Sed cum glandula pituitaria in equestribus sedens non illico propter densitatem substantiæ, humorem transmittit confertim euntem, stagnat, & copia seu visciditate crescit ventriculique replentur, quibus repletis neque contingente solutione per Coryzam aut alias partes, ad posteriora, ubi declivis est sinus, fit decubitus i. e. eam partem, quæ lunatam corporis callosi figuram constituit, & ab Arantio pedes Hippocampi appellantur, quamvis mihi campas narrare videtur Bonus Anatomicus, cum tantopere similitudo disconveniat, quid enim subtile in pedibus Hippocampi, quod huic potius quàm solidipedi quadret? Certe aut res tanta non

non est, aut Plinium præteriit, nisi equum Brassicanum intelligat, erucam dico, quam græci κάμπην dixerunt, aut gallum marinum, Aldrovando Hippocampum dictum: sed quid inde? corpusculum hoc semilunare alligatur basi cerebri per limbum beneficio vasculorum & membranularum, quarum connexio crescente pondere & copia ex facili dissolvitur, dissoluto aliquantum hoc nexu exundat in medullæ spinalis principium, potissimum intra cerebrum & cerebellum, unde is, quem diximus, morbus.

14. Fundamentum causæ continentis est illa exundatio, & ista limbi dissolutio se habet ut potentia proxima ad actum, quæ omnia confirmantur à symptomatibus proxime morbum antecedentibus, uti est dolor capitis gravans & lacerans, qui imputari debet pituitæ viscidæ carceribus suis i. e. limbo distensione & pondere exitum quærenti, tum etiam postica capitis parte, ubi sphæra fit declivis, summus ante Paroxysmum dolor, quod in cognatorum aliquo, antequam lethali apoplexia corriperetur, contigit, ipsum etiam dolorem, cum vocem amisisset, manibus testante. Gravedo antica capitis parte antecedit maturius, cum sc. infundibulum carnosius ab humore viscoso premitur & distenditur, quo ipso nervi, qui in confinio sunt, offenduntur, optici illi & alii, unde torpor sensuum externorum præcedere solet & segnities corporis.

15. Secunda *continentis* species à sanguine e vasis effuso *causam* habet *antecedentem*, quando aut *nimia sanguinis rarefactione* venulæ rumpuntur, quæ sunt in plexu chorioeide, minutissimæ, vel *sanguinis copia distendente*, aut *acrimonia* sive *acida* sive *salina* eroduntur aut *causis violentis disrumpuntur*: nam, quod de *diapedesi* dicitur, hic loci colorem non habet, cum alias certum mihi sit per experientiam illam dari, quoniam fit, cum sanguis serosus minutatim per vasorum tunicas transmittitur, per vasa, intellige sis arterias quæ cum capillares fiunt una nudantur, imprimis eæ quæ in cerebro sunt & habitu corporis, nec fallitur in eo Aurelianus, quod *sudationem* appellet, instar enim ejus est: talis fuit affectus virginis apud Tulpium observationum libro secundo cap. 31. cui cerato emolliente in lienem implanato tantum sanguinis poris cutis elicuit, ut necessarium fuerit valido adstringente occurrere, quin nos præterito anno inter Nosocomii nostri ægras unam habuimus, quæ menstrua tribus diebus continuis universo capite sudare solebat fætore & colore valde impudico, quo omnia capitis tegumenta contaminabat & capillorum radices ita humectabat ut lapsi essent sponte, ni lapsum frequenti rasione occupasset: præcedebant illam excretionem eædem molestiæ in capite, quas circa uterum sentire solent naturali fluore affectæ; at quod *diapedesin* hic potius existimem quam *anastomosin*, inde est, quod sanguen ille serosus per poros cutis transmittitur, qui pori non sunt arteriarum orificia, sed tubulorum, qui à glandulis subcutaneis oriuntur, & unde materia sudoris naturalis repetitur, meo etiam judicio, sanguinei; nam vitium tam in glandulis quam san-

ſanguine hærere puto, quorum iſtud prophaſis loco eſt, hoc ſymptomatis in retento.

16. Cum *ſanguinis rarefactio* nimia ſubinde ſit cauſa ruptionis, imprimis ſi venulæ ſint parvæ multumque invicem intricentur, uti fit in plexu chorioeide, & hoc loco uſuvenire poteſt; cujus ego rarefactionis exemplum in muſto expreſſum puto, quando enim iſtud includitur cadis anguſtis, vel, ut orientalibus populis vulgare fuit, utribus coriaceis, & fermentatur, propter materiæ ſubtilis acceſſum & ſpiritus volatilis actionem à centro ad peripheriam, ſiquidem dilatari amplius nequit, uter diffringitur, effunditurque vinum magno poſſeſſoris damno; de hac re quiſquis dubitat, tam ad fidem experimenti quam cautionem à noxa adeat Sacram hiſtoriam, Matth. cap. 9. v. 17. Nec certe alia ratio eſt rarefactionis in ſanguine, ſi conſideramus cauſas antecedentes, neque alia venarum ad corium iſtud collatio, uti inſequentia ſymptomata demonſtrant, hæmorrhagiæ narium ante morbum, ſub finem morbi, vel ad ſalutem aut perniciem terminantis, tum etiam cadaveris apertiones.

17. *Copia diſtendens* ſeu plethora ad vaſa ruptionem ejuſmodi facit, quatenus ſanguinis motus major eſt, quam ut intra hoſce carceres contineri queat; ita frequenter contingit ſive caſu ſeu ex propoſito ſyringe liquorem in venulas immittenti, diſrumpi eas præ copia & motu; quod equidem in plexus chorioeidis vaſculis facilius continget propter ſubtilitatem & commiſſionem eorum mirabilem; & *quo in loco habuiſſet Athletarum* τὴν ἐπὶ ἄκρον εὐεξίαν, *cum illam protinus jubet ſolvere, Hippocrates?* Si non à ruptura venularum aut ſimilibus male metuendum eſſet.

18. Vaſa etiam illa, quantulacunque ſunt, *erodi* poſſunt *ab acribus acido*, ut in aneuryſmate & ulceratione uteri cum perpetua hæmorrhagia, *ſalſo*, ut in hæmorrhagia narium, febrium epidemiarum, ubi nec exquiſitiſſimis remediis venæ conglutinari poſſunt nec ſanguis coagulari. Pro *acido* ſuppeditat experientia argumentum, cum ſpiritus acidus in halitus eſt reſolutus, vitrum non tam facile erodit, at cum in quiete aſſervatur, ita clam vitro inſidias facit, ut aliquoties viderim volentibus contingere e manibus elapſum eſſe dimidiatum, ſpiritu omni effuſo: nec mirum hoc eſt, ſi quis conſiderat naturam ſpiritus acidi in eo conſiſtere, ut in ſalem agat lixivioſum, vitri autem materiam eſſe alkali arenulis ſive lapillulis fluore vehementi commiſtum. De ſalſo non hæret, qui catharros eorumque variabiles qualitates contemplatus eſt.

19. *Rumpitur* ſubinde *vena* à *cauſis violentis*, *ictu*, *curſ.* &c. & vulgare eſt in bobus ſecuri percuſſis, quæ eſt germana apoplexia, cerebrum ejuſque ventriculos ſanguine coagulato repleri, quamvis contuſio hic ſymptoma eſt gravius, cum cerebri partes preſſa calvaria preſſius incumbant principio medullari, & ſpirituum motum intercipiant: hujus generis hiſtoriis pleni ſunt omnes libri. Quin & cauſam apoplexiæ multi Authores

&

& ipſe Hollerius rejicit in tuberculum aut deſuper enatum, aut ad baſin Calvariæ, utroque modo premit principium ſpinalis medullæ: abſceſſus, cum inflammationem ſupponit, aliud malum ſpondet, ſicut & inflammatoria diſpoſitio, quam ego cum Platero, ſi per Galenum licet, non apoplexiæ ſed Phrenitidis cauſam fore exiſtimo.

20. Nunc *cauſas evidentes* expendendum eſt. Apoplexiæ à pituita viſcoſa vel lympha coagulata occaſionem dant 1. *Aër calidus*, qui liquidi, quod in lympha eſt, evaporatione aut ſpirituoſi diſſipatione conſiſtentiam & glutinoſitatem ejus auget, aut nimium pro natura lymphæ diſſolvit, cui *frigus* ſuperveniens diſſolutas calore particulas conglaciat. Cum frigus dico, intelligo res omnes frigidas, ſcholaſtici dicerent, potentia tales; cauſam ejuſmodi ſæpe locum habere obſervatione ſum edoctus. 2. *Humidus*, quia ſerum & quicquid eſt ſuccorum glandularium, omnes enim multo phlegmate temperantur, auget, ea re efficiet, ut lympha copioſius in ventriculos cerebri redundet. Hic aër vel ingenio ſuo exiſtit humidus, ut Germanis & Britannis, vel ſitu terræ, ut Florentinis & Bononienſibus in Italia, & omnibus nationibus quæ auſtris tranſmarinis vexantur, quibus etiam beneficiis, ſi beneficia ſunt, nos Batavi ornamur & tollimur, quandoquidem ita diis placet. *Aër* tum etiam *calidus* ſanguineæ apoplexiæ anſam dat, quatenus ſanguinem materia ſubtili inflat & rarefacit, ut ſpecie abundans videatur, reapſe ὑπηνέμιος ſit.

21. *Cibus* & *potus* mutationem quoque adferunt; *cibus* ſi *quantitate* nimia aſſumitur, cruditatum auctor eſt, ſin *qualitate prima* humidior eſt, lympham auget, at ſecunda viſcidior pituitam parit multam. Cibus boni ſucci copioſe ingeſtus repletionem facit, hinc plethora ad vaſa & protenſo ſeſquipede extans aqualiculus, quibus ab hoc affectu metuendum eſt male, notante id Avicenna. *Septima quinti. Can.* 4. *cap.* 5. *Potus*, non diobolaris iſte ſed *generoſus*, uti complures apud Foreſtum Hiſtoriæ declarant, ſanguinis incrementum promovet, tam ſpecie quam effectu, nam, cum ſpiritu volatili turgeat, nonnihil ad ſanguinis rarefactionem majorem confert, cum unctæ & pinguis ſubſtantiæ ſit plenus, ſanguinem adauget corporiſque incrementum: ſed ſi vinum copioſius bibitur, pituitoſæ apoplexiæ cauſa exiſtit, quod male digeſtum pituitam & ſerum cumulet, nam uti copia nimia replenti cucurbitam contingit, ſpiritum multo phlegmate perfuſum & impurum diſtillare, ita à vino copioſius phlegma in glandulis omnibus, præſertim capitis, ſecernitur, uti Coryza potui comes demonſtrat.

22. Sed à temulentia apoplexiam venire qui eſt poſſibile? Caros venire multo eſt probabilius, neque enim is ſomnus duntaxat caros eſt, qui febri ſymptomaticus, ſed etiam à vino ſopor, aut veneno. In iis, quæ temulentiam excitant, uti facit temetum, cum ſolis gradibus differant à narcoticis, vis eſt motum ſanguinis diminuendi, ut ex pulſu patet, nam à papaveris ſucco, qui ratione particularum ſoporiferarum convenit cum vino, reperies in cane iſto modo ſoporato ſanguinis motum toto corpore diminu-

tum, & in carotidum diſſectione atratum & inſpiſſatum in modum Syrup. de Mucilaginibus. Hæc ſane illis germana eſſet apoplexia, qui ϛάσιν Hippocraticam adſtruunt, at nos quid ea de re ſit decrevimus §. 9.

23. *Vigiliæ* & *ſomnus* cauſa ſunt hujus mali, quatenus *illæ* humores reddunt acriores, Salſum, acidum, *hic* augeat in corpore humiditates & viſcidam pituitam, unde ſomnolenti hoc malo facile infeſtantur, ſed & *labor* & *otium* utraque ſupra modum naturæ noſtræ reddunt humores acriores & viſcoſiores, uti ex apoplecticorum anteacta vita obſervatur. *Evacuatio* nimia ſubinde huc ſpectat, quod ex humorum ejectitiorum conditione patet, & ſi qua alia ſubjectum affectionis reſpiciunt. *Retentio* præterea plus nocet, nam, quibus in os aut nares copioſus mucus effundi ſolet, ſuppreſſio malum promittit, aut corpore reliquo ſudante caput feriatur & friget, hoc ad pituitoſam apoplexiam, ſed ad ſanguineam hæmorrhagia narium, menſtruorum, hæmorrhoidum retenta confert, quatenus maſſam auget, & ejus orgaſmum excitat.

24. *Animi pathemata* huc facere impenſe exiſtimo, cum cerebro ſubjecto noſtri affectus vix aliud ſit damnoſius quam animi affectus, imprimis *ira*, *mæror*, *terror* &c. *Ira* ſanguineæ apoplexiæ potiſſima cauſa videtur, nam ea ſanguinis motum in vaſis mirifice conturbat, ut pulſus declarat, deinde, cum corporis viribus vindictam quærat, quicquid auxilii eſt, valide ad partes ſolidas contrahit, tam eas quæ voluntate, quam quæ ſponte reguntur; nam 1. ad muſculos corporis copioſe ſpiritus abeunt, qui contractione ſua, dum pancratiaſtæ ſimulacrum ciet homo iratus, ſanguinis motum in vaſis accelerant. 2. Ad cor, unde pulſus eſt frequentior. 3. Ad arteriarum fibras, unde motus earum periſtalticus augetur & humorum motus; Sed cum ea ratione vix fieri poſſit, quin ſpiritus etiam in illos nervos raptentur, qui ad viſcera viam affectant temperandi humoris cauſa, levi opera illi, propter ſpiritum copioſe immiſtum, fluor conciliatur & rarefactio major, dum ſumma eſt minimorum agitatio. Hanc apoplexiam lethalem eſſe arbitror, & pertinere ad eos, qui certo animi affectu victi ceu tacti conciderunt, ut memoriæ proditum eſt. Si *mæror* in cauſa eſt, ſpiritus abſtinentur ab officio i. e. humorum temperatione, fiunt acriores imprimis acidi, qui continuo propter acrimoniam inſultant vaſis & penetrant: de *terrore* certum eſt, ſi humorum in corpore diſpoſitio inſpiciatur, ſimilis effectus cauſam eſſe poſſe.

25. *Res fortuitæ* ſunt cauſa *contuſionis* vel *ſimplicis* vel *compoſitæ*, *ſimplicis*, quando res contundens pondere intus premit calvariam, quemadmodum patina plumbea duro tractu intus concedit, *compoſitæ*, quando propter repugnantiam cum fractura corpori contundenti locum dat. *Res* autem fortuitæ duplices ſunt, aliæ quæ *ſorte*, aliæ quæ *caſu* contingunt, nam ſors victimis competit, & caſus, quem ἀποτυχίαν Græci vocant, omnibus obtingere poteſt.

26. Cum vero cauſæ hæ qua tales multis morborum cauſis competunt, ſup-

ſupponunt, aliquid quod in ſe efficientis actum magis convertat, quam quicquam aliud, id vero πρόφασις eſt, cujus conſideratio mihi non videtur de nihilo eſſe 1. in ea apoplexia, quæ pituitoſa eſt. Hippocrates ab experientia hunc affectum ſenibus magis familiarem aſſerit, adeo ut tam hic, *ſenilis*, quam Herculeus ille *puerilis* ſit nominandus, ſc. quod ſenibus cerebrum debilius ſit ratione ſolidi & humidi, *ſolidi*, cum medulla eſt mollior, ad ſpecies retinendum difficilior, ad affectus ſuſtinendum commodior; *humidi*, non elementaris ſed cum ſubſtantia, quod pituitoſo humore abundet, quemadmodum infantibus aquoſo, unde hæc ſingula & priva diſpoſitio cauſas in utriſque paulo aliter determinat: fundamentum in eo eſt, quod quæ pars ante morbum valetudinaria eſt, ἐνταῦθα ϛηρίζῃ ἡ νοῦσος.

27. Urget Hippocrates aliam rationem, quare in ſenibus melancholici potius hoc malo infeſtentur, & graviter, propter humorum ἀπόσκηψιν, & hæc propter calidi debilitatem & impotentiam, qua omnia permanent cruda, unde nec in valde ſenibus coryzæ nec branchi coquuntur, quoniam certo caloris gradu ad eam rem opus eſt, uti certo ad puris in ulcere digeſtionem, unde aphoriſtæ dicitur θερμὸν τὸ ἐκπυητικόν. 2. in ſanguinea apoplexia, cum omnis originem habeat à ſanguine plexus chorioeidis, tam qua ad ſinum quartum vergit, quam in ventriculis natat, propter teneritudinem venularum & implicationem araneatam facilius quam alia vaſa afficientur, quo pertinet frequens gravedo vaſa & glandulas iſtas mirum in modum labefactans.

28. *Signa morbi* à ſymptomatibus ſumuntur, quatenus inſinuant conditionem ejus unde fluunt, & aperiunt ſimilitudinis, quam effudit agens dum faceret, repræſentatione, cauſam: 1. *Motus* ſc. & *ſenſus corporis aboliti*, quód formaliter idem eſt cum ſpirituum influxione negata, hujus cauſam ſupra citavimus; 2. *Reſpiratio læſa*, cujus læſionis gradus differentiam in morbi magnitudine ponunt; in exquiſitiſſima ajunt non adeſſe, ſaltem non ſentiri, in gravi *ſtertorem* habet conjunctum, cujus iterum numeri aut gradus affectum leviorem majoremve reddunt: de ſtertoris cauſa inter ſe diſſident auctores, & nimium deblaterant, paucos non valde offendit reſpiratio, ſola inter omnes functiones ſalva, unus & alter practici cauſam miro elogio ornant, naturam copias ſuas contrahere ſupremæ facultatis cauſa, ſed quomodo contrahat, abſque inſtrumentis ſi ſit? Fateris utique ſpiritibus viam eſſe interceptam: neceſſarium eſt dicere ſpirituum in nervos iſtos tum & cordis, pulſus enim viget, influxum aut liberum eſſe quodammodo, aut vi via facta liberum fieri; nam octavi paris nervi proceſſus ob certam diſpoſitionem non videntur involvi ruina reliquorum, ſive quod maturius erumpant caudice medullari, ſive magis ad latera. Cur igitur ſenſuum externorum nervi non ſunt ſalvi, cum longius à malo ſint remoti? Salvos eſſe in levi apoplexia quis neget, cum ſignum in paroxyſmo fruſtra exſpectemus, poſt eum ſæpius memoria teneant ægri, quid actum ſit, non

aliunde quam a ſenſibus, ſed in exquiſita cum reſpiratione pariter & omnia intercidunt: diximus etiam violentia quadam liberum fieri aditum in nervos, cum cor a ſanguine impulſo vehementius inflatur, iſta vi promovetur ſpiritus in fibras, ſicut irritatione gravi aut frictione in muſculos aſſolet, cordi in ſubſidium venit reſpiratio, idque ex facili, quoniam eadem vi in ejuſdem paris nervos ſpiritus concedunt, nam a rarefactione non ſimpliciter videtur dependere thoracis dilatatio, vidimus enim in vitulo viſceribus omnibus ventre & thorace exemptis, etiam corde, muſculos ordinem in dilatatione & contractione ſervaſſe, ac ſi aliqua neceſſitas urgeret, punctura pleuræ motum acceleraſſe & tandem deſiiſſe. 3. *Spuma circa os erumpens* aliis difficultatem deſignat abſolute, aliis vero ex ratione cauſæ malum vel bonum promittit, hoc non leviter diſputant. *Paralyſis* apoplexiam fuiſſe confirmat, &multa alia, quæ apud practicos.

29. *Signa cauſarum* etiam diverſa ſunt, nam quæ a pituita ejuſdem ex ore & naribus eruptio ſignificant, vultus & genæ lumen recuſant, capitis gravitas ſub paroxyſmum & multæ gravedines ante eum, quicquid in rebus non naturalibus enumeratum eſt, terminatio in Paralyſin &c. ſin a ſanguine, evexia roſeus genarum color, ſanguinis per nares eruptio, venæ refertum tinnientes ipſo pulſu reſpiratio cum gravi ſtertore, difficilis ſolutio &c. Contuſionem evidens cauſa ſignificat aut vulnus impreſſum calvariæ, Tuberculum quia ut plurimum oritur ἄνευ προφάσιος φανερῆς, vix cognoſcitur niſi poſt mortem, ut in Barone illo apud Platerum. Inflammatoria diſpoſitio hæc habet ſigna; Calorem univerſo corpore, pulſum frequentiorem, reſpirationem difficillimam, oculorum ruborem & faciei &c. Sed quid nos fruſtra torquemus?

30. *Signa differentiarum* ab aliis ſed conſimilibus affectibus hæc ſunt; a *Lethargo* diſtinguitur quod febris huic ſit conjuncta & ſomnolentia a qua difficulter excitantur: a *Caro*, quod non ſit ſubitaneus inſultus uti in Apoplexia, reſpiratio ſit libera, motuſque & ſenſus ad objectum, inquiunt, incitentur, ſed ſummus practicus notavit in hoc affectu ſæpe ægros non ſentire aut moveri: ab *Epilepſia*, quod motus omnium membrorum convulſivus; a *Syncope*, quod faciei color cadaveroſus, pulſus languidus aut interceptus comitentur, ſudor etiam frigidus & viſcidus cum in Apoplexia facies ſæpe rubeat, pulſus ſit plenior, calor & ſudor aliquando ſuboriantur cum febre: a *Catharro Suffocativo*, quod confeſtim aut ſolvat ægritudinem aut internecioni det ægrum, propterea quod, ut Aphoriſtes ait, catharri συντόμως ἀπόλλυντες reſpirationem opprimant aut efferveſcentiam in corde aboleant, nam ita quibuſdam placet: Multos in Foreſti Hiſtoriis *Aſthmaticos* invenimus, quorum non pauci catharro videntur oppreſſi potius quam Apoplexia, licet utriſque ab eodem fonte origo ſit; jam vero & facile & pronum eſt confundere Apoplexiam cum *hoc* affectu & *Syncope Cardiaca*, nam in ſubitaneis affectibus

bus cum virium amiſſione, ilico conſultum eſt Apoplexiam crepare, nulla habita accurata ratione ſymptomatum vel cauſarum; ſive ergo venæ ſectione ſeu alio remedio ſuccurrunt, Apoplexiæ ex ipſorum voto litatum eſt, meo, ſæpius Syncopæ, aut *imbecillitati virium*, quæ vulgo ab oppreſſo audit, & in evectis metuenda eſt: Huc refer hiſtoriam juvenis apud Aetium & fere omnem, quæ plethoricis accidit, imbecillitatem ſine cauſa manifeſta.

31. *Prognoſtica* ejuſmodi ſunt. Magnam apoplexiam ſolvere non poſſumus, levem non facile, inquit Hippocrates; magna eſt quæ ſpecie & effectu talis, uti in qua reſpiratio & pulſus labaſcunt, levis, quæ cum ſtertore conjuncta eſt, & motum recuperat ab irritatione continuata, eſt etenim ſignum Facultatis non uſque adeo interceptæ: Hæc prognoſis a *Symptomatibus*; a *cauſa* eſt, ſi humor pituitoſus incubat medullæ ſpinali, prout qualitatibus ſecundis aut copia peccat, gravis eſt ſin minus tanto melius res eunt: A *ſanguinis effuſione* in ventriculos ſanitas meo judicio impoſſibilis; a colliſione fere eodem fato laborat, tum quod reſtitutio cranii ſit perdifficilis, tum quod cerebri compreſſi: ab *affectionibus corporis* argumentum petitur ad prognoſin, quod ſenex vix liberetur & morbi magnitudine & ætatis miſeria oppreſſus; quæ juvenem idque æſtate anni corripit, periclitatur, natura enim non convenit, &c. Ratione *epiphænomenon*, in gravi Apoplexia, ſi febris acuta prehendat, bonum, ſi ſudor magnus & calidus, ſi hæmorrhagia narium, aut hæmorrhoides. Ratione *epiginomenon*, ſpuma ori inſidens morbum læthalem promittit, quibuſdam & ſudor frigidus vel ſubſtillum ἐφίδρωσις Hippocrati dicta, urina cruenta &c. *Ex modo terminationis in Paralyſin*, quo materia mali eſt remotior a cerebro, eo tutior eſt Apoplexia, nam ſi proxime a foco abeſt, ὑποστροφὴν ποιέειν εἴωθε, quam ſignificat ſopor gravis inſequens Paralyſin, a quo omnes metuendum eſſe ſuadent.

32. Tempus eſt, ut *curationis telam* breviter decurramus. Primum, quod *indicat*, eſt *ſymptoma graviſſimum*, *motus animalis* & *ſenſus interceptu*, qui requirit ſpirituum in partes influxum, & perficitur *remedio*, cujus materia multiplex eſt, *irritatione* per *clamores*, per *fœtores* acres, quales *a Tartari ſale* & *Armeniaco* commiſtis oriuntur, aut quod magis in promtu eſt, *caſtoreum*, *ſemina ſinapi*, aceto perfuſa. Per *acria* linguæ impoſita uti *piper*, *pyrethrum* &c. Tactus ſenſus ſimiliter incitari debet per acria partibus applicata, ſed motus animalis & ſenſus *frictione* adjuvantur & *membrorum quaſſatione*. *Enemata* ante alia omnia ſolent adhiberi & acria, duplici intentione ut morbi materiam minuant & ut ſpirituum in partes influxum promoveant, quia enim pleraque gradu quarto calida ſunt, & tertiis facultatibus excellentia, vim habent lrritandi membranas & ſpiritus convocandi, quo ſenſu motus continuo in ſubſidium venit, nam utraque videntur eadem vi ſpiritus accipere. Hæc bene uſurpantur, ſiquidem nocere non poſſunt, imo adſtantium cauſa

ſemper tentanda ſunt, nam quibus revera ſubvenire non poſſumus, neceſſarium eſt, colore offiicium adumbremus, modo prognoſticis bene mereamus de ægro & adſtantibus.

33. *Secundum indicans morbus* eſt ratione *cauſæ continentis* i. e. *pituitæ viſcidæ*, unde duæ ſurgunt *indicationes* & *remotio ejus*, *quod alienitate peccat* & *attenuatio* quod *conſiſtentia*, utraque in pituita viſcida habent locum. Removetur vel ex parte vel propellitur ex toto in partem. *Materia remedii ex Pharmacia & Chirurgia* petitur. *Ex Pharmacia*, *purgantia decocta*, *enemata*, *infuſa*, *pilulæ*; *Purgantia* partem affectam reſpiciant, unde opus eſt determinatione per *cephalica aromatica*: ſed quid efficiunt cum materia extra venas? Sunt in omnibus rebus particularum effluvia, quæ, quod vecturam materiæ ſubtili debent, omnia penetrant, ejuſmodi ſunt aromatica omnia. *Decocta* aut deſuper infunduntur hiante ore, ſi facultas degluticndi eſt, aut infra in modum clyſteris ſubjiciuntur, niſi ſphincter ſit reſolutus, hic uſu veniunt Purgantia validiſſima *Sp. Hier. Simpl. Logad. Diacoloc. Agar. Sennæ* &c. omnis generis *Electuaria* purgantia, quibus accedunt *cephalica* a ſecundo ad tertium gradum *calida*, &, quod in tertio gradu eſt calidum & ſiccum *Caſtoreum*, nunquam omittendum. Sed ſi utroque loco fibræ ſunt diſſolutæ, quid tum? Deſperata ea eſt & graviſſima Apoplexia, non tamen abſtinendæ manus ut ægri manibus ſatisfiat propter caſuum incertam vim, prognoſi data, quicquid fit, conferri, tanquam in victimam hoſtiæ ſolent, ne imponere videaris aut artis tuæ imperitus eſſe: *infuſa* cum aquis capiti accomodatis ſunt paranda, *Centaurii*, *Salv. Roriſm. Beton.* &c. & tum multum proderunt, quatenus attomorum jugi ſuffectione vim propellendi continent. *Pilulæ Cochiæ* aut iſtæ de *Euphorbio* valide pituita capite deturbant & attenuant. His bene procuratis, alio genere medicamentorum morbus eſt debellandus, nam & particularia quædam tam *intus* quam *extra* uſurpata multum poterunt.

34. *Primi generis* ſunt quæ ore & quæ naribus recipiuntur. Ori infunduntur *Spiritus volatiles*, qui diſſoluti calore loci ad caput evaporant & in pituitam agunt, vel etiam ſalivæ commiſcentur & ſe ope ejus in maſſam tranſmittunt. *Apophlegmatiſmi*, apprime conducerent, niſi obnuntiaret reſpiratio. Naribus recipiuntur *balſama Apoplectica* practicorum ſpes unicæ & ſolatia, quibus ſubſtituere licet *Olea* & *ſpiritus Volatiles*, *olea ſtillatitia*, *Succini* illud, *Lavend. Roriſm. Spiritus* nomine mihi venit omnis ſal volatilis ſive ſiccum ſeu fluidum intelligas: omnium primus eſt *ſalis armeniaci*, optimus cum *lapide calaminari* præparatus, & revera antapoplecticus, nam illitus internæ narium tunicæ ſpiritum ciet, & ſurſum mittit halitus, qui pituitam attenuent & ad motum aptiorem reddant: ſuccedunt *Cochleariæ Spiritus* & *Rutæ*, quorum & hic auſtero temperando in ſuffocatione Hypochondriaca valde prodeſt, hic continuo naribus admoveri debent & ſubinde inſtillari, nec malo conſilio auribus; quæ na-

naribus induntur, ut ſternutationem inducant, fortiora ſunt, eſtque in his hoc beneficium, quod ſemina mali motu iſto, naribus excutiant; ne ſternutamentum moveant, *pulveres oleoſis* implicantur, tum ſponte delabuntur humores.

35. *Secundi generis* ſunt, quæ corporis cuti aut ſuperinducuntur, aut leviter applicantur. Suntque vera topica, cum immediate in cauſam agunt ea via, qua proxime a parte affecta abſunt, uti *Emplaſtra*, *picata*, *fotus*, *linimenta*, quæ habent vino diſſolvendi pituitam propter ſalem volatilem, nam qui alio modo vel adſtringunt vel emolliunt, næ illi neſciunt, quid opus facto ſit in noſtra arte; *Emplaſtra* quævis aromatica raſo vertici implananda ſunt, poſtquam ea acueris *Euphorbii*, *Pyrethri*, *Piperis*, *urticæ ſem. pulveribus*, hæc ſimiliter in *Picem* addi poſſunt & capiti imponi; *Fotus* ex decoctorum reliquis parari poſſunt; *linimenta* recipiunt quævis olea aromatica, quibus pulveres iſti inſpergi debent. Sed de *phænigmis* quid reſtat? Eodem modo capiti applicari jubent, conſtant ex ficubus pro baſi, in quas recipiunt ſubtiliter trita *ſemina*, *ſinap. ſtaphyd. agr.* &c. *Oxycroceum* trahit violenter *laurino oleo* ſubactum. Certe cum in hæc compoſita multa acria & calida ingrediantur, magnam attenuandi vim habebunt, cum etiam ſupremo gradu ſicca, magnam exhalandi vim: nam cum materiæ æthereæ ſint plena, facile ad locum affectum deveniunt, ubi devenerunt, facilius particulas humidi ſecum in auras abripiunt aut colligunt eum in locum, ubi aëris ſphæra rarefactione eſt reddita major i. e. ſub *veſicula* cutem inter & cuticulam.

36 E *Chirurgia* ſunt *cucurbitulæ* cum ſcarificatione, quæ niſi φλεγμασία aut copia ſanguinis id indicet, aut flatus quidem ea in parte ſit, nihil effectum dabunt principio morbi; venam per ſe ſecari poſſe nunc diffitentur: aliqui ad pituitam diſcutiendam *ſartaginem ignitam* ſuper caput tenent ex Arabum dictatis, cujus ope pori etiam aperiuntur. Alii ad *cauterium actuale* in ſutura coronali veniunt, quod diu patere debet; cur non in occipite uſtio? quem modum etiam Ægyptii ſervant, teſte illarum rerum ſcriptore, & pueris Florentinis ad ſimilia mala cavenda ceu gentilitia nota inuritur.

37. In ea apoplexia, quæ *ſanguinem* habet *cauſam continentem*, conducunt ea, quæ functionibus animalibus excitandis inſerviunt, modo ſanari poſſit. Nam quomodo removeatur cauſa, ſi ſanguis extra vaſa in ventriculos & principium ſpinalis medullæ incumbat, an ſponte ſuppurabitur? at interim mors obrepit: & quomodo ſuppuretur in corpore mille mortibus frigido? Febre ſuperveniente? nec ſic quidem cum ſit extra vaſa, extra omnem activitatis ſphæram cum naturæ tum artis, tum ſi vertatur in pus, idem, malum ſupereſt ni removeatur loco: *venæ ſectionem* pro cauſis antecedentibus recte adhibent ex Barbarorum doctrina multiplicem, blande, ni periculum in mora, incipiendo, primo *in pede* venam ſecant, hoc inquiunt, revulſionis cauſa, ſic præjudicio mos eſt geren-

rendus, tum deinde *ad brachium* aſcendunt, mox, ubi ſummà res agitur, *capiti* inſultant & jugulares aperiunt, ubi effluxus molli digitorum tractu & conglutinantibus temperari poteſt. A *Compreſſione* quodcunque naſcitur vitium aut *colliſione*, ex *chirurgiæ authoribus* peti debet,

38. *Prophylaxis* conſiſtit in recto uſu rerum nonnaturalium: apoplecticus *aëre* fruatur temperato, ſi à *pituita* vitium eſt & frigore contractum, calidus & ſiccus confert, ſin *à ſanguine* eoque rarefacto, aër frigidior eſt quærendus. *Diæta* priore caſu ſit medicamentoſa ſive cibus aut potus; cibus per accidens talis eſt, qui aromatis conditur, per ſe, uti *tunicatum cum ſale*, *cæpe*, *allium*, *naſturtium* &c. quæ cum *ſale volatili* turgent, tum ubi morbus diminuitur, tum ubi eſt ἐν τῷ fieri, proſunt quam maxime, & ſenibus eo conducibiliora ſunt, quod calidum tam innatum quam connatum corroborant. Item præſtant *ſalia volatilia oleoſa* facta in cœnis guttatim uſurpata, nec tamen ad potum referimus, quo etiam pertinent *infuſa aromatica vino* & *purgantibus* καθ' ἐπίκρασιν, permiſta. In ſanguineæ cautione utilis eſt V. S. quandocunque humores abundant, & caveatur ejus augmentum alimentis temperatis, nec ſaburra ingluviem placet, nec flore *liberi* aut *cereris* ſeſe compleat, nam hinc illæ clades. *Somnum diuturnum* fugiat qui eſt pituitoſus, ſimiliter vitam umbraticam & ſedentariam, itidem & ſanguineis nocet. *Motus* corporis *palæſtrici* conveniunt attenuationi pituitæ in ſenibus, in ſanguineis nocet, quatenus rarefactio nimia aut colliquatio in proximo ait: *animi affectiones* infibulentur, nam *imaginatio triſtis & fortis* quin & *terror ſenibus* exiſtit damnoſus; ſanguineis aut bilioſis *ira* maximum malum creat; in quibus omnibus illud potiſſimum offendit quod eſt μετρίου μᾶλλον.

FINIS.

JOAN.

II.

J. STEPH. DESHAIS

DISSERTATIO

DE

HEMIPHLEGIA

PER ELECTRICITATEM CURANDA,

Diss. pro Baccalaurei gradu defensa.

Monspelii 1749.

INter inventa nostro sæculo reservata primum locum tenet electricitas, quæ jucundo quidem sed minus utili spectaculo nostros perstringeret oculos, nisi hanc in medicos usus rapuisset philosophorum quorundam nunquam satis laudanda solertia.

Felicia Anglorum, Saxonum & maxime Genevensium tentamina nos etiam ad vires electricitatis, in hemiplegia curanda, experiundas impulerunt. Ulterius progressi motus sensusque theoriam ex electricitatis principiis enucleandam suscepimus, illa vero principia, otii defectu nondum sufficienter trutinata, raptim proponimus, antequam ad paralyseos theoriam & therapeiam progrediamur.

CONJECTURÆ.

De motus & sensus mechanismo.

Datur in homine *fluidum* tenuissimum, elasticum, mobilissimum corporis interiora velocissime pervadens *electricum* dictum. Docent experimenta D. D. Dufay, Nollet, Hauksbei, Jallabert, Winkler, Gordon, Pivati, &c. Illud fluidum electricum ab attritu vitri juxta positi non generatur, sed extricatur & expanditur; idem est itaque fluidum electricum, quod veluti *sopitum & concentratum* in animalibus continuo præsens est, ac quod singulari electrisationis artificio *rarefactum, expansum* evidentiora sui præbet indicia.

Nec ita in homine & brutis immersum latitante electrisationem illud fluidum, quin ex naturali fluidorum & solidorum attritu, in temperamentis calidioribus adaucto, manifesta sui signa præbuerit, cum & feles & equi, ipsique homines pectiti, confricati lucem scintillasque stridulas olim pluries ediderint. Vide hac de re, dissertationem de rabia Tolosæ nuper editam.

Nec deesse putes vim *attractivam & repulsivam*, quæ electrisatis aliis inest corporibus, cum eas in mytulo & piscibus Halæus, in capillis humanis, & intestinis bovis, citra ullam electrisationem artificialem, observaverit Hauksbeus.

Continuus fluidorum intra vasa elastica trusorum, nec non musculorum & tendinum in labore & exercitio repetitus affrictus, debet haud dubie fluido electrico motum vibratorium conciliare, unde visi sunt homines, qui tantum ambulando scintillas ex tibiis emitterent; atque hoc intestino motu deficiente, languet in animalibus vis ipsa electrica, peculiari encheiresi excitanda, unde felis viva multo vividiores scintillas & crepitus edit quam demortua. Observante Dufayo.

Fluidum electricum constat particulis sulphureo-igneis luci affinibus, quæ in vibratorium velocissimum motum actæ vim obtinent velocitatis suæ qua-

drato respondentem, quæque e corporibus, quibus antea erant immersæ jam partim egressæ, supereminent, & atmosphæram majorem constituunt, ut innumera suadent experimenta.

Si homini valide electrisato tundatur vena in loco obscuro, sanguis saliens igneis micat scintillis, & igneum velut imbrem in patella refert, quem si quis non electrisatus summo tetigerit digito, in intima brachii vulnerati parte seu nervo dolor punctorius illico protenditur, ut Argentorati fuit expertum, testante D. Boeclero, Medicinæ Professore meritissimo.

Filamenta nervea fluido electrico devehendo sunt destinata; demonstravit nuper Illustriss. Hambergerus, fluidorum in diversis colatoriis secretorum levitatem specificam, ipsorum in quibus secernuntur colatoriorum levitati specificæ proportionalem esse, verum & ipsa docet experientia specificam cerebri gravitatem esse omnium viscerum minimam, ea autem se habet ad gravitatem specificam hepatis omnium densissimi ut 16 ad 23 ergo & fluidi nervei gravitas specifica est omnium minima, sed in homine datur fluidum electricum, fluidorum longe levissimum, ergo sicubi secerni debet, illud in cerebro secernatur oportet... præterea si canis vivens, nervum majorem nudum & sectum gerat ut sciaticum & electrisetur, ex extremo nervi resecti in tenebris lucis penicillus electricus continuo vibrabitur... his adde quod succussiones in electrisatis ductum nervorum a brachio ad cervicem & occiput sequi constanter videantur. Et quod unguium apices, quos ex papillis nerveis conflari docet Ruischius, fortiores scintillas electricas cieant, quam pulpa digiti vel manus admota, docet experientia.

Corpora, quo tenuiora sunt & longiora, eo uberius & velocius fluidum electricum propagant: si lamina plumbea crassa & superficie quadrata electrisetur, ejusque vis electrica ope electrometri mensuretur, deinde vero electrisetur, altera æquiponderans, sed in parellelepipedum vigesies longius & toties angustius ducta, ejus laminæ vim electricum vigesies majorem fore docet experimentum D. Le Monier.

Quoniam fila nervea ab animæ sede, seu cerebro, ad organa sensuum directe fere sunt exporrecta, jussa animæ & impressiones corporum externorum per illa facilius, viaque breviori transferri possunt, minime vero per arterias & venas, quæ cum in majores ac majores truncos ac demum in cor coalescant, organorum & cerebri commercio brevi & facili non forent, adde quod fila nervea a cerebro ad partes indivisa protendantur, non vero vasa sanguifera; ac proinde illa ad jussus distinctos & sensationes indivisas transferendas istis sint magis idonea.

Filum trecentos pedes longum tanta velocitate vim electricam transmittit ut celeritas soni trigesies minor sit, quæ tamen 180 fere hexapedas intra minutum secundum absolvit. Fluidum itaque electricum 5400 hexapedas unius pulsationis cordis intervallo suis undulationibus peragrare valet, docente multiplici experientia.

Nec obstat electricitatis transmissioni, sive filum ferreum recta protensum sive

five millies inflexum fuerit, five funiculis fericeis libere fufpenfum, five humi ftratum fepes & mollia udaque prata contingat, modo fuerit fortiffime electrifatum.

Dum electrifantur paralytici & fani, ipfi non raro vibrationes ad inftar jaculorum tenuiffimorum in artubus perfentiunt, quæ non fluxuofa aut divaricata, qualis eft in vafis fanguiferis, fed recta, folitaria, & longitudinali via, qualis eft fibrarum nervearum tractus, protenduntur.

Fibrarum nervearum, ne dicam medullarium, laxitas fi adipofa vafa excipiamus, multo major eft quam in alia quavis corporis humani fibra: In cane vivo, & in homine recens mortuo, fi nervi, arteriæ, & venæ fafciculus tum in collo tum in crure, filo hinc & inde colligetur, deinque tranfverfim inter utramque vincturam refecetur, illico arteriæ fectæ extrema omnium maxime, nervi omnium minime, fe retrahunt: verum retractiones chordarum fectarum funt ut earum tenfiones, ergo nervorum tenfio nativa minor eft quam venarum & arteriarum; fumpta menfura, tenfio adeoque elafticitas nervorum, eft ad tenfionem & elafticitatem venarum, ut 6 ad 11.

Qui itaque fenfationum tranfmiffionem ex nervorum tenfione & elafticitate deducunt, falfo fupponunt in fibris nerveis tenfionem maximam, quæ tamen duplo minor eft quam in venis.

Non obftat filorum humiditas electrici fluidi tranfmiffioni, cum fortiffima eft electricitas, quia tunc temporis, atmofphæra humiditati fuper eminens vibrationes fuas libere exporrigit: hoc docent Hauksbei experimenta. fed fi debilis fit electricitas, qualis viget in animantibus non electrifatis, aut etiam in filis debiliter electrifatis, tunc aer nebulofus, humidus, & maxime aquæ guttulæ electricitatem intercipiunt.

Si filo debiliter electrifato, & tamen pappum lucidum altero extremo emittenti, aquæ guttula adfpergatur, illico ceffat pappus lucidus, aqua fluidum electricum intercipiente: exiftimat tamen D. Nollet, fordes unctuofas aqueis guttulis aptiores effe ad electricitatem extinguendam. Aquam autem fluido illi combibendo & intercipiendo aptiffimam effe docet obfervatio D. Jallabert, qua conftat aquam per 20 ab electrifatione minuta, fcintillas electricas confervare, cum cætera corpora, regulis metallicis exceptis, eam citiffime amittant vim electricam manifeftam.

Fluida fpecifice leviora folidis fpecifice gravioribus adhærere docet multiplex Illuftriff. Han bergeri experientia, verum fluidum electricum eft nerveis filamentis fpecifice levius, ergo ipfis adhæret. Nec ita facile ex ipfis recedit, nifi vi propellatur majori, quam eft adhæfionis energia. Sic aqua tubis vitreis adhæret intus & extus, atque inde in capillarium cavum velociter rapitur.

Fluida filis fpecifice gravioribus adhærentia, juxta ipforum tractum facillime moventur, quia tranfeunt e locis, in quibus contactus eft, adeoque

adhæſio, in loca quibus non minor eſt contactus & adhæſio, ſed difficilius ab ipſis filis removentur. Sic in tubo capillari vitreo aquæ guttula facile ab uno extremo in alterum delabitur, ſed difficile ex alterutro elabitur. Sic juxta laminam ferream magnes facillime movetur, ſed difficulter ab ipſa removetur.

Pulſuum in fluido elaſtico propagatorum velocitates ſunt in ratione compoſita ex ſubduplicata ratione vis elaſticæ directe & ſubduplicata ratione denſitatis inverſe Newton. princ. lib. 2 theor. 38. Si ſupponamus fluidi electrici gravitatem ſpecificam eſſe trigeſies minorem & elaſticam vim trigeſies majorem quam aëri communi, quod veroſimile videtur, pulſus ſeu undulationes illius fluidi debent eſſe trigeſies velociores pulſibus aëris ſeu ſono, quod demonſtrat experientia.

Jam ſi ſpectemus quanta velocitate juſſa animæ a cerebro ad pedes movendos, & impreſſiones ſenſiferæ a pedibus ad cerebrum transferantur, non difficile concedetur velocitatem harum tranſmiſſionum eſſe fluidi electrici velocitati æqualem, licet accurata inſtitui non poſſit menſura; adeoque fluidum electricum ad impreſſiones ſenſiferas & juſſa animæ motoria ſatis aptum eſſe nemo inficiabitur.

Si ſolam aquæ denſitatem & inertiam ſpectemus, quoniam ejus denſitas circiter millies eſt major denſitate aëris, elaſticitas millies pariter minor judicari poteſt: adeoque velocitas pulſuum in aqua millies fere minor cenſenda eſt quam in aëre, ac proinde trigeſies millies quam in fluido electrico.

Verum non aqua fluxili irroratur cerebrum, ſed viſcoſa lympha, quæ per anguſtiſſimos tubulos immenſos affrictus pati debet, adeoque illius viſcoſitatis ratione, velocitas pulſuum debet millies iterum minor cenſeri, quam in aqua mera libere provoluta, quod ſi ita ſit, lympha nervea cæteris paribus trigeſies millionies tardius movebitur quam fluidum nerveum; adeoque ad nervos nutriendos apta, ſed ad ſenſum & motum tranſmittendum ineptiſſima videbitur. Adde quod per tubulos laxos & proinde diſtenſiles provoluta poſſit eos dilatare, ſi preſſa fuerit, quin ad alterum extremum pertingat impreſſio.

Incredibilis fluidi nervei velocitas alia methodo demonſtrari poteſt; cum enim, illius ſola vi, cordis ventriculus ſiniſter contrahatur & æquilibretur columna ſanguinis cujus baſis eſt ſuperficies interna ventriculi, altitudo vero circiter ſeptem pedum & ſemiſſis, juxta Halei Hæmaſt. experimenta, omnino neceſſum eſt ex principiis hydraulicis, ut vis in fluido nerveo ſit æqualis vi illius columnæ ſanguinis, adeoque ut productum ex ejus velocitatis quadrato in ſectionem nervorum cardiacorum ſit æquale producto ex velocitate columnæ ſanguinis ductæ in ventriculi ſuperficiem.

Jam vero cognita altitudine columnæ ſanguinis 90 ſcilicet pollicum, qua velocitate illa altitudo generetur docent hydraulici: aqua enim ex receptaculi 90 pollices alti fundo effluens ea velocitate gaudet, qua quovis ſecundo

do pedes viginti uniformiter percurrere valeat. Et posita ventriculi cordis interna superficie pollicibus 10 æquali, productum quæsitum erit 4000.

Quoniam vero nervorum omnium ad ventriculum illum pertingentium simul sumptorum sectio seu foramen, optimis etiam microscopiis inconspicuum est, illud quantulumcunque sumpserimus, nemo jure refragabitur: esto æquale lineæ unius parti centesimæ, quod si ita esset microscopio videri posset: jam necessum est, ut velocitas fluidi nervei sit 632 pedum intra secundum, inde enim sumeretur quadratum, quod per orificium nervorum multiplicatum priori æquale 4000 productum faceret. Si vero sumamus orificium horum simul nervulorum 51 vicibus minus, tunc sequitur velocitatem fluidi nervei esse 32400 pedum intra secundum, quæ est velocitas fluidi electrici in experimentis Academiæ Parisinæ.

Hactenus supposuimus fluidi nervei densitatem sanguinis densitati æqualem, cum vero multum sit specifice levior v. g. 30000 vicibus, necessum est ut velocitate compenset quod ex densitate deficit, adeoque ut 176 vicibus major sit ejus velocitas, quæ tamen velocitate lucis multo minor erit.

Sensatio non ideo fit, quod prementi corpori stimulanti cedat fluidum nerveum & sic retrogrediatur, verosimilius est fluidum illud a corpore contingente velut attrahi, nisi tamen in motum ab attritu nervorum agatur. Si limatura ferri in lineam fuerit exporrecta ac liberrime mobilis, atque ad unum illius lineæ extremum magnes admoveatur, alterum extremum illico retrahitur: similem in experimentis electricis penicilli lucidi retractionem cernimus, cum ad extremum alterutrum fili ferrei electrisati digitum admovemus, eaque retractio incredibili velocitate perficitur.

Atque hinc intelligimus, cur a corpore mere contiguo & nullo motu donato, sed fibrarum nervearum apicibus licet lenissime admoto, sensatio exurgat in nobis, ubi tamen nulla est corporis in fibras nerveas pressio. Verum si fibra nervea a corpore duro vividissime prematur, perstringatur aut laceretur, inde per attritum velocior solito motus ipsi fluido nerveo impertitur & pulsus fortiores evadunt, sicque sensatio molesta exurgit. Hinc patet etiam advertente Halæo in hæmastatica, cur si pone aures quis cutem summis digitis scalpat, vibrationes quædam velocissime se per nervos hujus lateris in tibias usque diffundant.

Timendum nequaquam est ne fluidum illud nerveum ex nervis extra corpus facilius elabatur, nisi conatibus & doloribus intensis concitetur, illud enim nervis adhæret, ut explicuimus, & eadem ratione qua ubertim in cerebro secernitur magis quam in aliis colatoriis, illud debet in fibrarum medullarium & nervearum textu retineri, juxta theoriam Hambergerianam.

Si summo Newtono credamus, fluidum nerveum quod esse materiam lucis existimat, non dispari ratione intra nervos ut pote homogeneos, facile movetur, quam qua lux intra corpora pellucida seu homogenea; quod si ita sit, obstructis per lympham heterogeneam nervis, fluidum nerveum eodem

eodem modo intercipi necessum est, ac lux a corporibus opacis intercipitur.

Expedita jam sensationum theoria, ad motus muscularis mechanismum properemus, de quo quæ vulgo circumferuntur hypotheses longius à veritate recedunt, quam ut ipsis adstipulari possimus; in re tam ardua conjecturis indulgere liceat ut sagacioribus viam si non tutam, saltem novam præmonstremus.

Si fila duo cannabina vel chordæ fidium flexibiles & molles parallelæ propendeant, deinceps vero electrica vi imbuantur maxima, fila illa antea à se invicem paululum remota ad se invicem accedunt, ut quisque experiri potis est.

Si cylindrulus horizontaliter situs illa fila distinguat eorumque mutuum contactum impediat, facta electrisatione, fila ad se invicem accedentia circa cylindrulum flectentur, & ipsum hinc & inde amplexata necessario decurtabuntur, seu filorum fasciculus brevior evadet.

Vis est itaque fibris electrisatis, qua ad se invicem accedant & interpositis corporibus apprimantur, vis autem illa in contactu major est & crescit in ratione proximitatum duplicata, verum ab electricitate valida mirum quantum augeatur. Sæpe miratus sum acus magneticas electrisatas accedentem sequi digitum multo majori velocitate, quam si ferrum fuisset admotum: campanulas e filis totidem pendulas cum electrica virtute imbueret Illustriss. Matheseos Professor D. Jallabert, eas ad se mutuo accedere ac se modulate & argute pulsare vidit, deficiente vero vi electrica silebant tintinnabula.

Jubente anima fluidum nerveum vel pernicissimo motu adigi, vel in citas undulationes concitari, pro confesso sumimus; verum cum vis electrica pro affrictus celeritate intendatur, docente experientia, atque cum crescente vi electrica fibræ flexiles ad se mutuo accedant, verosimile videtur fore, ut ab animæ jussu fibræ carneæ musculorum ad se mutuo accessuræ sint, & in densiorem molem compingendæ.

Verum vasa sanguifera fibris carneis musculorum esse transversim vel oblique interposita, docet anatome: eaque non ita facile pressioni fibrarum cedere norunt, qui sciunt impetum cruoris trans musculos contractos adaugeri; si vero fibræ musculares, numerosis cylindrulis interpositis prius sejunctæ, ad sese fortius accedant, adeoque circum fibras inflexæ eas hinc & inde amplexentur, necessum est, ut in tractu suo musculus corrugetur, ut observavit in ranis Haleus, adeoque simul decurtetur & pondus appensum attrahat.

Inde vero sequitur, molem musculi firmiorem & minorem evasuram in contractione, quod ipsis oculis cernere mihi datum est in emaciato paralytico cujus musculus biceps ita prominebat ut admoto cylindro ferreo & fibris fortissime contractis, undique fere earum fasciculos ad axim musculi appressos viderem, ulna simul sursum tracta.

Ex hac muſcularis motus expoſitione patet, quod in nulla alia hypotheſi fuit unquam explicatum, cur ſcilicet brachio in urceum aqua plenum immiſſo, aqua deſcendat contracta manu, laxata vero reſurgat.

Verum, quod noſtræ magis favet ſententiæ, eſt incredibilis celeritas motus muſcularis, quæ admiſſis veſiculis nequaquam explicari poteſt, ut ſagax innuit Molerius in actis Academiæ Pariſinæ.

Poſitis veſiculis, velocitas fluidi nervei intra nervum muſculo deſtinatum, eſt ad velocitatem ejus in veſiculis muſculum conflantibus, ut ſectio tranſverſa muſculi ad nervi ſectionem, ſed cum muſculus tranſverſim ſectus ſit millionies amplior nervi ſui orificiolis ſimul ſumptis, velocitas fluidi nervei in veſiculis millionies minor eſt quam in tractu nervi, ſeu quam velocitas qua ſenſatio tranſmittitur ad cerebrum.

Docet autem experientia celeritatem contractionum in muſculis ex animæ juſſu vel ex ſtimulo, non eſſe minorem velocitate ſenſationum, adeoque veſiculoſa muſculorum diſpoſitio ad motum muſcularem explicandum admitti non poteſt.

Fruſtra objiciebatur olim Williſio, qui fluidum nerveum luci analogum admittebat, nervos ab eo fluido inflammatum iri; quæ certe difficultas eos nequaquam remorabitur qui flores tenerrimos eorumque petala ſolis radiis expoſita ſimul & illibata viderit, multo minus eos, qui pappos lucidos fluidi electrici cum ſibilo & ſtrepitu à ferrea lamina vibratos digitis exceperit, eos enim nequaquam calidos experietur.

Interea tamen lenem calorem à fluido electrico foveri & ab electriſatione intendi non diffiteor, hoc eſt enim verum *calidum innatum*, quod fluidis liquiditatem, nervis ſenſum, muſculiſque motum conciliat.

Si quis vero quærat, quo pacto potentia motrix, quæ humanæ machinæ præeſt, hoc fluidum in motum velocem, tum progreſſivum, tum undulatorium adigat, is prius explicet quid corpora gravia deorſum trudat, quid impulſa corpora per medium aëra ſequatur & urgeat.

THEORIA HEMIPLEGIÆ.

Hemiplegicus dicitur ille, qui in alterutro ſcilicet vel dextro vel ſiniſtro latere ſenſus motuſque muſcularis vel alterutrius imminutione aut privatione laborat.

Hemiplegiam inducit immeabilitas fluidi nervei per nerveos lateri affecto proſpicientes, & ſive afficiatur alterutrum ſpinalis, vel oblongatæ medullæ latus, hinc nervos ac proinde muſculos ejuſdem lateris affici conſequens eſt.

Immeabile eſt fluidum nerveum, qua vi minori truditur, quam eſt repagulorum ipſi oppoſitorum reſiſtentia; adeoque defectus ſenſus ac motus, vel debilitati potentiæ motricis, quæ fluidum nerveum impellit, vel reſiſtentiæ ipſi oblatæ intenſitati, vel utrique ſimul eſt adſcribendus.

 1°. De-

1°. Debilitas fluidi nervei vel ab ejus penuria, vel ab ejus tarditate procedit.

Penuria fluidi nervei eſt in ratione compoſita jacturæ prægreſſæ directe, & reparationis inverſe.

Jactura fluidi nervei cæteris paribus eſt proportionalis *evacuationibus* ſenſibilibus ut diarhœis, vomitibus, hæmorrhagiis, ſudoribus &c. & inſenſibilibus ut perſpirationi inſolitæ : iterum reſpondet *conatibus* editis, in quibus ut vires abſumuntur ita & fluidum nerveum amittitur, unde à doloribus ac pathematis exhauritur fluidi nervei promptuarium.

Reparatio fluidi nervei fit per paſtum & ſomnum, adeoque eo minor eſt, quo major abſtinentia à cibo & potu & quo vigiliæ protractiores ſunt.

Tarditas fluidi nervei eo major eſt, quo potentia motrix minores conatus exerit : velocitas enim omnis fluidi eſt ut radix virium ipſi applicatarum ; in infantibus & ſenibus potentia motrix minores vires exerit ut docet experientia, adeoque minor eſt in illis quam in adultis, & in convaleſcentibus quam in ſanis, & in pituitoſis quam in bilioſis fluidi nervei velocitas : verum vires ſuas non impendit potentia motrix, quæ ſanitatis conſervationi & reſtitutioni invigilat, niſi à motivis determinetur, & quo motiva ſunt urgentiora cæteris paribus eo majores vires exeri videmus ; adeoque contrariorum ratione, ſi nulla ſint motiva ad agendum determinantia, fluidum nerveum torpeſcet & in partes non immittetur ; aut ſi motiva urgeant ad fluidum nerveum certis partibus impendendum, in alias partes minor aut nullus erit influxus.

Hoc advertendum velim, eum in finem potiſſimum motus organa animalibus eſſe conceſſa, non ſolum ut ſibi neceſſaria victum ſcilicet concilient, ſed etiam ut noxia fugent & removeant ; artus quidem externi, voluntati ſubditi, ſunt eximia inſtrumenta ad bonorum captationem & malorum remotionem ; verum organa interna & nervis ſunt prædita ut quod placet ſentiamus ; & quod nocet noſcamus, & fibris muſcularibus dotata, ut grata retineamus & in uſus noſtros vertamus atque ut ingrata rejiciamus : voluptas itaque & moleſtia ſunt potiſſima, quæ nos ad agendum incitant motiva : ſic fames ad alimenta quærenda, maſticanda, voranda, digerenda nos determinat, moleſtia in ſtomacho ad nauſeandum & vomendum nos excitat, atque illa conamina non fortuita ſunt nec vana, ſed in finem animali utilem vergunt, atque per aptiſſima organa quaſi ſelecta, exercentur.

Cum itaque potentia motrix vel ſomno vel ſopore obruta, nullam voluptatem, nullamque ſentit moleſtiam, tunc nullum eſt motivum quo ad agendum excitetur, unde licet vires non deficiant, nullus in hoc caſu motus muſcularis exercetur, & in ipſa vigilia omnis labor, omne negotium negligitur : videmus quotidie infantes ita torpidos & hebetes, ut incuria & negligentia ſola detenti motus linguæ ad loquelam neceſſarios omittant ;

tant, ſicque muti videantur, uſquequo verberibus vel minis excitati, hiſce conatibus aſſueſcant, & loquelam exerceant.

Sunt qui gravi pathemate detenti, omnes motus muſculares ſupprimunt, imo vix ſentiunt impreſſiones externas, ſic narrat Divus Auguſtinus ſe vidiſſe Monachum, qui quoties vellet vi ſuæ imaginationis extaticus factus, vellicationes quaſvis nullatenus ſentiret; & obſervavit Tulpius adoleſcentem, qui paſſus repulſam ab amaſia ſua, in morbum ſoporoſum inciderat, e quo non excitatus fuit, niſi cum amaſiæ gratiam ipſi reſtitutam admonerent.

Sunt etiam qui metu doloris, à motu recrudeſcentis, ab omni exercitio abſtinent, licet viribus ſufficientibus polleant; ſic à viro fide digno audivi quendam podagricum multos annos lectulo ſuo affixum, & omni motui inhabilem creditum, movendi facultatem illico recuperaſſe, cum nefarii quidam fanatici lectulo ignem ſuppoſuiſſent, & ipſe miſer fumo ſuffocatus & flammis circumdatus, ſe mortis imminenti periculo per fugam celerem eripere fuit coactus. Similem hiſtoriam narrat de paralytico Valleriola Doctor Monſpelienſis, libr. 2. obſ. 4. nec non docet hiſtoria romana, adoleſcentem dudum mutum vocem illico recuperaſſe, cum patrem ſuum à milite mox trucidandum cerneret, à quo militem clamando deterruit.

Mirùm certe videtur, quod ubicumque cerebrum & cerebellum vulnere confodiatur, ulcere exedatur, fractura vel infarctu inflammatorio prematur, tunc exoriatur appoplexia, vel hemiplegia; interea tamen organa vitalia ut cor & pulmones, quæ ex locis in cerebro diverſis nervos ſuos mutuantur ſua munia, vires ſuas ſervent, cum cæteri vel totius vel dimidii corporis muſculi in paralyſim delabantur, & ſenſu, motuque deſtituantur.

Hanc organorum vitalium prærogativam tribuunt multi texturæ firmiori cerebelli, ex quo nervos vitalibus organis proſpicientes proficiſci tantum exiſtimant, atque ex eo quod cerebellum firmius ſit, ipſum hiſce preſſionibus & infarctibus minus obnoxium pronunciant.

Verum viginti & ultra experimentis compertum eſt, cerebello non majorem eſſe quam cerebro firmitatem, præterea falſum eſt ex ſolo cerebello cor & pulmones ſuos nervos mutuari, vel ſaltem illud gratis aſſumitur, demum textus cerebelli firmior non impedit quominus infarciatur, inflammetur, vulneretur: imo errant qui experimentà huic ſententiæ velificantia citànt; aiunt nempe ablato in cane cerebello & pari velocitate in altero cane cerebro, prius illico mori, altero multo diutius ſuperſtite, cum duodenis & ultra canicidiis expertus ſim, non citius enecari eos, quibus cerebellum quam quibus cerebrum avulſum eſt, & ambos per horæ quadrantem & ultra ſuperſtites fuiſſe.

Memini etiam, quinque ab hinc annis virum quadragenarium, cui occiput à lapſu vehementer percuſſum fuerat & fractum, octo dies gravi caro

 labo-

laboraſſe, quo extincto & aperto abſceſſum in medio cerebello invenimus digito indici capiendo parem & qui certe vita per aliquot dies ſuperſtite cerebellum vitiaverat.

Nonne veroſimile videtur, fluidum nerveum tunc temporis, per alios nervos à cerebro oriundos, in cor immitti tanta vi, quæ motum cordis integrum reparare queat, & influxum ex nervis obſtructis compenſare? certe ſi potentia motrix, quæ corporis tutelæ invigilat, conamina ad vitam protrahendam neceſſaria totis viribus exerere debet, ea preſſo, vulnerato alicubi cerebro vel cerebello, quidquid habet fluidi nervei in nervos cardiacos & pneumonicos immittere tantum curat, neglectis artuum ad vitam minus neceſſariorum motibus, quibus tamen exigua vis ſuperſtes impendi & incaſſum exhauriri poſſet.

Aſt regerent Neoterici potentiæ motrici ſenſum & intelligentiam ad hoc opus eſſe ſupponendam, à quo ſunt alieniſſimi: verum ſi concedamus ipſis animalia eſſe mera automata, non tamen inficias ire poſſunt, quin artificioſa eorum machina à ſummo Creatore ita aptari potuerit, ut illi motus præciſe ſequantur, quos principio intelligenti vel ſentienti tribuere videmur.

Interea ne præſumant Neoterici motus illos vitales ut cordis, ex legibus mechanicis & hydraulicis deducere ſe poſſe, niſi ad potentiam motricem continuo agentem confugiant; ſi credant Alphonſo Borello mechanicorum principe. „ Senſus evidentia demonſtrat quod principium & cauſa „ effectiva motus animalium ſit anima, atque id nemo profecto ignorat, „ cum animantia per animam vivant, & durante vita motus in eis perſeve- „ ret, extincto vero animali, id eſt non amplius anima operante, machina „ animalis omnino iners & immobilis relinquitur.

Interea viſum eſt colendiſſimo aliunde viro Boerhaavio, cor eſſe mobile perpetuum, quod ſcilicet à fluido nerveo movetur ea tantum vi, quam ipſi cor conciliavit, atque ſic, ait ille effectus eſt prior ſua cauſa. Vide orationem octavam *de Honore medici naturæ ſervitute.* Quam ſententiam nemo certe amplectetur qui noverit mechanicam. Ut fluidum nerveum cordi movendo ſufficiat, neceſſum eſt ut ejus velocitas ſit fere 32400 pedum intra ſecundum, ut vidimus, verum eam velocitatem nequaquam mutuari poteſt à ſanguine cerebrum irrorante, cum ipſe ſanguis in aorta non ultra ſemipedem quovis ſecundo percurrat, atque cognitum ſit, ex legibus hydraulices, & anatomiæ, ſanguinem in ramis ultimis aortæ 5000 vicibus eſſe tardiorem quam in trunco.

Præterea vix decima pars ſanguinis à corde emiſſi ad cerebrum pertingit, ſed vis contractiva cordis ſanguini impreſſa per totum ſanguinem diſtribuitur, ergo vis cordis ſanguini toti impreſſa decies major eſt ea, quæ ſanguini cerebri & cerebelli impertitur, quæ ſi tota in cor movendum impendatur, decies adhuc minor eſt, quam quæ cordi movendo ſufficit; abſurdum enim eſt, ut norunt mechanici, effectum eſſe ſua cauſa majorem

&

& in machina hydraulica perfectiſſima maximus effectus qui produci poteſt, eſt ad vim fluidi moventis, ut 4 ad 27, ut D. Parent, Bernoulli, Pitot, Belidor, demonſtrarunt.

2°. Reſiſtentia fluido nerveo muſculos contracturo oppoſita, eſt vel in nervorum tractu, vel in artu movendo.

Nulla eſt in humana machina, quidquid in contrarium afferant ſcholaſtici, reſiſtentia inſuperabilis in ſe, & omnis reſiſtentia ad molem movendam reduci poteſt, quæ niſi infinita ſit, à corpore quovis impetente in motum agitur: ſi vis fluidi nervei nequeat ſibi viam facere per nervos, etiamſi vi conſueta protrudatur, hoc indicat reſiſtentiam in nervis adauctam.

Reſiſtentia adaugetur, tum in fibris medullaribus, tum in tractu nervorum, vel vitio fluidi nervei, vel vitio fiſtularum nervearum. Vitio quidem fluidi nervei, ſi lympha nervea, quæ hujus compoſitionem ingreditur, viſcida nimis ſit, à vaporibus acidis vitriolicis, qui ex mineris metallorum emanant, unde metallurgi hemiplegiæ ſunt obnoxii; ſi frigore potiſſimum humido fuerit denſata, unde à frigore ſtupores & paralyſes ſæpius oriuntur; ſi ſanguis viſcidus, ſcrophuloſus, rachiticus &c. ſimilem lympham nervis ſuppeditat.

Vitio ductuum immeabilitas fit, ſi propter tumores in tunicis nervorum, vel in partibus vicinis adnatos, inflammatorios, ſchirroſos, ſcrophuloſos, varicoſos, aut alios quoſvis molles, aut ſi propter excreſcentias carneas, oſſeas ut exoſtoſes, ſi propter diſtorſiones, luxationes, fracturas, nervi tum in cerebro, tum in ſpinali medulla comprimantur.

Idem enim nervis compreſſis accidit ac filis electriſatis, ſi corpora extranea majora propius admota fuerint, fluidum ſcilicet electricum à via divertitur, & in corpora prementia diffuſum in filis deficit. Sic ſi filum electriſatum quis in tractu preſſerit, vel digito tetigerit, illico deficiunt in aliis fili punctis ſcintillæ, à fortiori vero illud fibris nerveis accidit, quoniam vim electricam multo minorem obtinent.

Notum eſt fila etiam ferrea debilius electriſata, nullas ſcintillas emittere, ſi in tractu humectata fuerint, aut ſordibus humidis conſpurcata; non mirum itaque fibras nerveas ſeroſa colluvie, ichore, pure effuſo inquinatas vim motricem & ſenſiferam amittere; hinc ab hydrocephalo, non ſolum comprimuntur fibræ medullares; ſed etiam fluidum nerveum abſorbetur, proindeque eo nervos defraudari neceſſum eſt.

Si demum vulnerentur, tranſverſim ſecentur, aut ulcere exedantur nervi, ſoluta continuitate fibrarum, nulla ſenſifera nec motiva facultas tranſmitti poteſt, cum enim fluidum electricum in humano corpore non electriſato, debile ſit, nec ultra ſuperficiem fibrarum nervearum promineat, idem accidit ac chordis & filis debilius electriſatis, & ab invicem diſſitis, in quibus vis electrica intercipitur.

Si ea ratione immobilis ſit muſculus quia reſectus, adeoque ulterius

contrahi nequit, vel quia artus pondere immenso, aut rigiditate & ankylosi suæ flexioni resistunt, ea certe vitia paralysim non constituunt, adeoque in hemiplegiæ theoriam non sunt refundenda.

Sunt qui nervos alios motui, alios sensui tantum dicatos fingunt, ut explicent quare in hemiplegia motus supersit, sensu deficiente vel vice-versa, & quare cum membra convulsive moventur ut in epilepsia, sensu tamen destituantur. Verum contrarium docet experientia, cum enim in statu sano nullum est punctum assignabile & tenuissima acicula pungendum, quod non sentiat; nullum est pariter quod fibris nerveis sensiferis destituatur, verum si nullum punctum fibris sensiferis careat, & corpora diversa eumdem locum replere nequeant, nullibi locari possunt nervi motorii, qui simul non sint sensiferi.

In hemiplegia motus partis sæpe viget, ut in manu, licet cutis eam partem contegens sensu careat, nec mirum est, tunc enim nervi cutanei soli laborant, ut sæpe vidi à phlebotomia circa carpum instituta, nervi vero motorii ipsique musculi manus motores per ulnam diffusi, sunt illibati. Nil impedit etiam quominus nervi ad musculos pertingentes vitientur, dum nervi cutanei sunt liberrimi, unde motus deficit, sensu superstite.

Ad sensum sufficit libertas fistularum nervearum & fluidi electrici continuitas, & tunc à levissimo contactu, fluidum electricum vibratur, concutitur, non secus ac in elastrorum tenuissimorum serie, si ultimum vel levissime vibretur primum illico succutitur, verum ad motum muscularem vis multo major & forte translatio fluidi nervei à cerebro in musculos est requisita, cum itaque datur solummodo libertas fistulæ nerveæ, & vis sufficiens ad fluidum immittendum deficit; non mirum est si sensus in eodem nervo supersit per quem motus exerceri non potest.

In apoplexia languent omnes artus, cordis & pectoris motu superstite, in epilepsia vires vitales vigent ac vires artuum intenduntur, atque in utroque morbo nullus in organis externis sensus est. Verum advertas quæso nunquam graviori pathemate percelli animum, quam cum ipsius sedes, cerebrum scilicet subitanea obstructione, labefactatur, tunc metu mortis nequaquam panico mens stupet, & quoniam sensatio major minorem obscurat, aliis impressionibus, externis scilicet, ut pote minoris momenti non afficitur; interea tamen ipse metus mortis, conamina ad vitam perennandam necessaria, & jam ab ortu consueta, scilicet motum cordis & pulmonis suadere videtur; non mirum itaque si quamdiu vires supersunt, tamdiu motus illi perseverent; imo quoniam in insultu apoplexiæ aliquandiu perseverante, fluidi nervei non satis secreti penus fere exhauritur, exigit principii intelligentis, quodcumque fuerit quod œconomiæ animali præest, providentia, sive numen summum, sive mentem humanam intelligas, ut quidquid est nervei fluidi adeoque virium, salubri parcimonia in organis vitæ actuandis impendatur, & ab organis ad vitam actua-

tualem minus neceſſariis detrahatur, unde non mirum ſi vigente vi cordis & reſpiratione, nullus ſenſus ſuperſit.

In epilepſia dantur per pauca minuta conatus convulſivi, quia contractis valide meningibus, forte in eum finem, ut obices in cerebri cortice reperiundi vincantur, & infarctus reſolvantur, fluidum nerveum ſimul in continuos nervos exprimitur; verum principium ſentiens in tam gravi pathemate, leves vellicationes artuum non attendit; leves dico, ſi enim graviores ſunt ut ab aſſumpto emetico, ab ſcarificationibus, & vincturis, tum apoplectici, tum epileptici ſenſum extorqueri videmus. Quod autem grave pathema hos inſultus comitetur vix ullum eſt dubium, cum plures epileptici, accedente inſultu, & vocis querulæ accentibus & oculis & toto vultu ſummum terrorem, quo percelluntur, manifeſtiſſime demonſtrent.

Nec contra noſtram ſententiam quidquam facit, eorum quæ in paroxiſmo perpeſſi ſunt oblivio, cum haud dubium ſit, nos inter dormiendum ſomnia moleſtiſſima, ſummoſque angores perpeti, quorum tamen evigilati ſæpe nullatenus recordamur.

Artus paralytici quandoque ſucceſſu temporis marceſcunt & emaciantur; ſi ſcilicet fluidi nervei appulſus omnino ſuppreſſus ſit, fibras nerveas ex quibus fere omnes partes molles conflantur exſiccari, adeoque emaciari neceſſum eſt; maxime ſi fluidorum acrimonia concurrat; verum ſi diatheſis ſeroſa fibras relaxet, quoniam deficiente motu muſculari, fibræ more ſolito nequaquam contractæ, ſero imbibenti excutiendo ſunt impares, & languet partis perſpiratio, adeoque vaſa laxari & appellentibus fluidis minus contraniti neceſſum eſt; unde diſtenduntur; & pars paralytica in majorem molem excreſcit.

Interea tamen ſi nulla in ſanguine fuerit dyſcraſia, fieri poteſt, ut artus paralyticus conſuetam firmitatem & molem ſervet per aliquot annos, cum etenim ſanguis totam quam habet vim ad circulandum à corde mutuetur, & per vaſa magis minuſve elaſtica, ut arterias, venas, lymphatica, æque libere prevolvatur, nil impedit quominus circulum ſuum per artus paralyticos abſolvat, adeoque in parte nullum tumorem procreet, & certe ſi pulſantem in latere paralytico & in ſano exploremus arteriam, non illius quam iſtius debiliorem aut minorem inveniemus pulſum; atque errant illi qui vaſorum elaſticitatem ad circuitum ſanguinis neceſſariam eſſe contendunt, cum vaſa utcumque elaſtica nullum novum ea ratione motum liquidis impertiant, atque ut norunt aquileges, per ductus plumbeos æque libere provolvantur fluida ac per coriaceos & vitreos, modo cætera paria ſint.

Nullum fere obſervavi inveteratum hemiplegicum, in quo artus affecti non forent & rigidi & contracti; hemiplegici tamen qui ab epilepſia morbi ſui natales ducunt multo minus rigeſcunt aliis. Atque notatu dignum pendulum eſſe humerum, ulnam vero à bicipite potiſſimum decurtato horizontali-

taliter flexam & digitos fæpius omnes ita contractos & rigidos, ut potius frangantur quam explicentur, atque aliquoties ungues intra volam manus foveas fuas cudant.

Non immerito itaque veteres methodici paralyfim aliam à laxitate, aliam ab ftrictura deducebant, atque erronea videtur paralyfeos definitio à Neotericis accepta, fcilicet motus fenfufque privatio cum partium laxitate.

Hanc autem rigefcentiam deducere pronum eft, ex eo quod articulorum capfulæ & tendinum vaginæ fua finovia deftituantur, quæ cum à mufculorum motu debeat exprimi, & uberius fecerni, artus inertia fupprimitur.

Contrahuntur vero vi fua elaftica mufculi flexores fortius extenforibus, quia tum numero tum mole potentiores funt.

Frigent utplurimum partes paralyticæ, quia fluido electrico per nervos influxuro, deftituuntur, huic autem fluido caloris nativi maximam partem effe tribuendam haud dubium nobis videtur; adde quod partes igneæ defectu motus mufcularis minus in artu paralytico extricentur. Hemiplegici tamen ipfi nec frigore hyberno, nec æftu æftivo afficiuntur.

Obfervavi pluries manus paralyticas interdiu valide contractas, noctu & potiffimum horis matutinis fponte explicari, cum fcilicet calore lectuli fluidum electricum harum partium nervos pervafit, fed hoc phœnomenum fæpius paralyticis pridie electrifatis accidit.

Ab aliquot menfibus obfervavi paralyticam mulierem à fex annis hemiplegicam e finiftro latere, in qua nifi catharfis fingulis menfibus inftituatur, totum latus finiftrum mire convellitur per plures horas, ac deinde per dies aliquot tremore convulfivo agitatur: fimile phœnomenum plures obfervarunt Authores, & merito pro epilepfiæ paroxifmo hunc infultum reputant.

Inde vero nonne pronum eft conjectare paralyfim non à nervorum obftructione abfoluta, fed defectu vis fufficientis fluidum nerveum in has partes dirigentis exoriri? unde in gravi epilepfiæ pathemate partes etiam paralyticæ convelluntur.

THERAPEIA HEMIPLEGIÆ.

Dogmaticæ therapeiæ primus canon eft, ut caufam morbi, quam cognitam fupponimus, per ejus contraria deftruamus: paralyfeos caufa eft immeabilitas fluidi nervei a cerebro in mufculos & ab organis ad cerebrum tendentis: adeoque vis fluidi nervei minor quam eft ductuum ejus feu fiftularum nervearum refiftentia: operæ pretium eft igitur ut vim fluidi intendamus in majori ratione quam eft nerveorum ductuum refiftentia, feu quod eodem recidit ut hanc refiftentiam imminuamus, vel hanc vim adaugeamus.

Vis fluidi nervei adaugetur, aucta ejus mole & copia; cum deficit

propter

propter inediam, evacuationes, ea analepticis, adſtringentibus, cardiacis reſtituitur. Si propter vigilias, labores, dolores, hypnoticis, anodynis, quiete reſtituitur: verum ex ea fluidi nervei debilitate, vera non conſtituitur paralyſis, licet ejus concurſu paralyſis intendatur.

Eadem fluidi nervei vis adaugetur ſub eadem copia, cum potentia motrix ad agendum ſtimulatur, vel cum ipſi fluido velocior imprimitur motus a cauſis externis. Potentia motrix torpida, ſtupida, ad agendum excitatur pathematis vividis, ut ira, furore, vindictæ cupidine, unde ab illis pathematis excuſſas paralyſes narrant plurimi, & iraſci paralyticos jubet Galenus; ſtimulatur & in motum agitur, potiſſimum vellicationibus & ſtimulis phyſicis ut affrictu calido, ſicco repetito, ſinapiſmis, urticatione, cujus ope aliquot paralyticos ſanaſſe refert Medicus Monſpelienſis Arelate Medicinam faciens; fuſtigatione, quam Itali *battitura*, vocant & in hocce caſu commendant; huc puncturæ ex ſcintillis electricis, fervor & rubefactio ex aquis thermalibus, ammochaſia, &c.

Reſiſtentia fiſtularum nervearum imminuitur, ſi lympha tenax & viſcida, quæ ipſos infercit, ſolvatur, diſcutiatur, ſpirituoſis, aromaticis, thermis ſulphureis *de Barrege*, *Baniéres*, &c. apud Bigerros, *de Bagneuls* apud Gabalos, *de St. Laurens* apud Helvios, vel debilioribus ut *de Rennes*, *de la Malou* apud Occitanos, *d'Aix* apud Gallo Provinciales, &c. quæ omnes ſi materies acres ſimul & viſcoſæ, rheumaticæ, colicæ, arthriticæ, ſyphiliticæ paralyſin foveant, in ægris vividis, ſiccis, macilentis, ſunt anteponendæ. Tum thermis, ſale marino fetis, quales ſunt Balerucanæ apud Occitanos; *Bourbon-Lancy* in Burgundia, *Bourbonne* in Campania, *Digne* in Gallo-Provincia, aut ſale fontano alkalino turgidis, quales *de Vichy*, *du Mont-d'Or* in Arvernia, *de Ste. Reine*, *de Bourbon-l'Archambaut* apud Gallo-Boïos, *de Pougues* apud Nivernenſes, &c. quæ tum præſtant, cum temperamentum pituitoſum, humores inertes, ſolida laxa ſunt.

Hæ autem aquæ thermales præmiſſis præmittendis, ut venæ ſectione, catharſi, juſculis aperientibus, adhibentur forma potus balnei, tum in fonte, tum in cupa, embrochatione, hypocauſto, tum earum lutum cataplaſmatis inſtar applicatur.

Rurſus reſiſtentia in fiſtulis nerveis imminuitur tollendo per auxilia medico chirurgica oſſa fracta, luxata, excreſcentias càrneas, oſſeas, tumores ſanguineos, pituitoſos, quibus nervi, ſpinalis medulla, cerebrum, vel cerebellum comprimuntur, atque ſi a cauſa interna oriatur hæc preſſio, plethora phlebotomiis, abſtinentia; lymphæ, ſeri copia, catharticis, diureticis, ſudorificis, detrahenda.

Cum autem hemiplegia a cauſis internis orta, apoplexiæ, epilepſiæ, caro ſuccedens, conſuetis remediis reſiſtit, atque lympham viſcidam & inertem, ſolidorumque atoniam pro ſuis principiis agnoſcit, ea utcumque hactenus conclamata, immedicabilis habeatur feliciter vel ſanari, vel

levari poteſt invento nuper artificio, quod *electriſationem* vocant. Globus vitreus circa axim velociſſime rotatus manu, vel pulvillo confricatur, juxta ipſum extenditur filum ferreum, vel lamina ferrea prælonga, quæ fluidum electricum excipit, & ſi quis placentæ e reſina confectæ, vel ſcabello ſericeis funiculis ſuſpenſo, inſiſtens, vel globum, vel laminam ferream tetigerit ſummis v. g. digitis, is vi electrica manifeſta dicitur imbutus: Hunc ſi alter non electriſatus, vel debilius electriſatus contingat, illico ſcintilla lucens & crepitans utrique dolorem punctorium inferens, vibratur: Hæc eſt vulgatiſſima *electriſatio*.

Si vero quis manu teneat vitrum aqua potiſſimum calida plenum, in qua mergatur filum ferreum electriſatum, altera vero manu ſcintillam ex filo ferreo cieat, is illico valide ſuccutitur, & ea operatio *commotio* vocitatur; ſunt qui nuper globum vitreum reſinis, gummatis aliiſque hujuſce generis medicaminibus, intus obduxerunt, & inde vim reſinæ medicam ut catharticam gummi guttæ, ſcammonii, diureticam balſami, &c. in electriſati hominis corpus tranſire contendunt, atque tali methodo tres ægros a ſe curatos & ſanatos refert D. Pivati in epiſtola ad D. Zanoti, cui titulus eſt, *electricitas medica*; alii vero hæcce medicamina tantum manibus foveri & retineri jubent, cum electriſatio peragitur, atque hac methodo ab ſcammonio alvum moveri teſtatur D. Winckler, ſed experimentum Taurini, Genevæ, Pariſiis, Veronæ, & nuper Monſpellii inſtitutum nequaquam eo modo ſucceſſit.

Electriſationem ſimplicem nos adhibuimus per menſem unum aut alterum ſingulis diebus ad horæ quadrantem vel ſemihoram, deinde poſt tres vel quatuor dies *commotionem* addidimus, quam *partitam* vocamus, quæ ſcilicet a pluribus ſimul hominibus manu ſe contingentibus, & veluti reſtim ducentibus excepta mitior ſemper viſa fuit, quam ſi unicus homo phialam teneret, & altera manu ſcintillam educeret. Commotiones autem ſimiles plures quavis die patiebantur noſtri hemiphlegici.

Tres hemiplegicos autumno recens elapſo, ab artifice quodam ſtrenuo electriſatos obſervabam ſedulo; deinceps vero a menſe Januario ad Aprilis uſque medium, numeroſa hemiplegicorum cohors electriſata fuit, curam, locum aptum, & miniſtros ſuppeditante ſpectatiſſimo Viro D. Deide de Montblanc, in ſuprema ſubſidiorum curia Senatore integerrimo, ſæpius præſentibus illuſtriſſ. Medicinæ Profeſſore D. Haguenot, & Medicinæ Doctore clariſſimo Chaptal, ad hæc autem tentamina pro ſua humanitate & munificentia, nos omnes excitabat, tum impenſas neceſſarias ſufficiebat hujuſce provinciæ Præfectus, Regi a privatis conſiliis, omni major elogio D. Le Nain.

Viam autem electriſandis hemiplegicis præmonſtraverant Viri peritiſſimi, aſt potiſſimum, anno recens elapſo Profeſſor Matheſeos Genevenſis ſupra laudatus, cujus conſiliis & ſuaviſſima utor amicitia, nuper vero D. Pivati, Medicus Italus, Profeſſor Bononienſis D. Verati, qui felici ſucceſſu

plu-

plures paralyticos & rheumatiſmo ac ſciatico dolore cruciatos ſanaverunt; Pariſinis quidem Philoſophis ac Chirurgis non ita felices eſſe contigit, forte quia ægros a vulnere vel fractura paralyticos, vel alios a cauſa interna hemiplegicos, parcius & rarius quam par eſt, ut per duas vel tres vices, tantum electriſarunt; nos vero qua arte huc in therapeia uſi fuerimus, & quiſnam fuerit eventus in hac opella palam facimus eo candore, qui probos viros, nequaquam novitatis illecebris deluſos, decet.

En itaque quid valeat torrens fluidi ignei, velociſſimus, in nervis tenaci lympha obſtructis, laxis, quos penitiſſime pervadit, & ſtrenue titillat, & num a fera & matura quondam experientia majores ſucceſſus expectandi ſint, judicent ſapientes, qui electricas operationes tentare non dedignantur.

Omnino rationalis eſt hæc curandi methodus, electriſatione vis additur fluido electrico ſopito, & nervos difficilius pervadenti, fit via vi, rumpuntur aditus nervorum viſcidis phlegmatibus occluſi; nervis elaſticitas, libertas, ſenſibilitas, eorum fluidis copia, velocitas, electricitas priſtina reſtituuntur; unde non mirum ſi hemiplegia tollatur, vel in inveterato & perdito rerum ſtatu, ſublevetur.

Quamdiu fluido electrico per omnes nervos diffuſo muſculi omnes æquabiliter pervaduntur, nulla ſingularis contractio, quia ſi vires æquales æqualibus addantur, omnia remanent æqualia ac in æquilibrio; verum ſi admoto digito, vel quod præſtat, cylindro ferreo, aureove fluidi, electrici impetus in datum muſculum determinetur, illico muſculus ille contrahitur, ſuccutitur & repetito experimento liberatur.

Hoc ſpecioſum phœnomenum primus obſervavit illuſtriſſ. Genevenſis Profeſſor in brachio hemiplegici, ſcilicet pro diverſitate muſculorum, e quibus eliciebantur ſcintillæ, diverſas partes flecti vel extendi, ita ut (quod millies repetii) pro lubitu philoſophi, hemiplegicus licet invitus & mirabundus, hunc vel illum digitum abducat, adducat, flectat, extendat, aut eductis e collo ſcintillis renuat, vel annuat: quas obſervationes ſi quis attente penſitet, is non difficile conceſſurus eſt, fluidum electricum nervis implendis muſculiſque contrahendis aptiſſimum eſſe, adeoque pro fluido nerveo habendum eſſe, quod probandum ſuſceperam.

Obſervatio prima. Hemiplegia imperfecta cum amblyopia & lumbagine. An. 1749, menſe Januario.

Garouſte, lecticarius, 70 annos natus, ſtatura procera & habitu corpulento donatus, electriſandus acceſſit: decem ab hinc annis hemiplegicus erat, ita ut adhibitis omnigenis medicaminibus ſupereſſet ſumma crurum debilitas, nec ſine labore, morulis & baculo progredi poſſet, oculo lateris affecti omnino orbus, altero difficillime videret, nec minuta litterarum elementa legeret; manus affecti lateris debiliter moveretur, & quaſi non ſua foret, nequaquam corpora in ipſa contenta perſentiret, aſt tantum formicationis obſcuram perceptionem haberet. His adde *Lumbaginem*, qua ita

 ur-

urgebatur, ut ſedens nulla tenus ſine adſtantium adminiculo ſurgere valeret.

29. die Januarii. Electriſatus eſt, ſcintillæ, ex manu digitisque ſtupore affectis, elicitæ, mox ex oculi cæci confiniis; ad ſemihoram extenſa eſt electriſatio.

Nocte ſequenti ſolito altius & pacatius dormivit, ſopita tuſſi & excreatione, quæ eum noctu defatigare conſueverant.

30. Iterata eſt ut prius electriſatio. Urgente frigore latus frigidum & debile pannis calidis cubitum iturus ſibi confricari curavit.

Noctu oculus cæcus magnam aquarum profudit copiam

31. Iterata eſt ut prius electriſatio, & commotionem partitam, cum aliis ſex hominibus reſtim ducendo quinquies expertus eſt. Veſpere pannis calidis confricatus.

Februario noctu, ambo oculi multum lachrimati ſunt, mane multum lætatus eſt, quod altero oculo acutius cerneret, imo minutulas precum ſuarum litteras legeret; mirabundus teſtatus eſt ſe in tribus paralyticæ manus digitis ſenſum tactus recuperaſſe, ſtupidis adhuc indice & pollice,

1. Februarii veſpere, ut mos eſt, electriſatio, commotio partita, ſcintillarum ex digitis excitatio. Per dies ſequentes abfuit.

Noctes ambas prægreſſas anxie, & inſomnis tranſegerat, pulicibus undique vellicitatum ſe reputans in medietate corporis paralytica, aſt errorem ſuum lumen allatum diſcuſſerat; interim ſe leviorem ſolito & alacriorem perſentit, & baculum abjicit,

4. Febr. Iterata electriſatio, & partita commotio. Quæ ipſi viſa eſt multo validior. Sequenti die, viſum roborari, inceſſum facilius peragi, oculos noctu lachrimari.

6. 7. Eadem ut prius. Eo diſcrimine, quod per biduum, motum in latere ſano corporis inſolitum, velut ab angue ſe explicante & replicante perſentiret.

8 9. Frigore tempeſtatis apud ſe ſtetit. 10 electriſatus eſt & 13, 14 ad 19. eadem ut prius, noctu lachrymarum effluxus, viſus ex oculo debili, acutior, & demum lumbago vetus omnino ſanata.

23. Omnia ut prius, ſed præterea manus lateris affecti, fortior, crura omnino libera & expedita.

26. Index prius ſtupidus jam ſentit, pollex etiam paululum, de cætero ſanus veges & expeditus, ſi oculum dudum perditum excipias.

Aprili menſe, quo hæc ſcribo bene ſe habere pergit.

En hemiplegiam imperfectam quidem ſed pro inſanabili antea habendam cum amblyopia & lumbagine in ſeptuagenario, contra omnium ſpem, ſanatam, electriſationes ultimæ alternis fere diebus repetebantur, & vix ultra horæ quadrantem extendebantur, quia ægrotantium numero obrutis, vix ad ſingulos tempus ſuppetebat.

Ecce primum exemplum illachrymationis artificialis, cujus ope oculus acu-

acutior evadit ad videndum, ſimulque materiæ medicæ novum ſuppeditatur evacuantium genus, ab ophtalmiatris non ſpernendum.

Mirabar in hoc ægrotante duplicem in digitis ſenſum, is quidem corpora digitis continua per nervos contactos percipiebat, verum ob ſtuporem digitorum ipſa ab invicem diſtinguere non poterat; digiti puncti dolebant, attamen tactus ſenſus abeſſe videbatur, qui corporum contactorum exploraret diſcrimina. Æger degit *au Campnau.*

Obſervatio II. Hemiplegia vinoſa vetus in brachio perfecta cum Pſelliſmo.

Samuel ſervus, quadragenarius, vino deditus, dudum hemiplegia dextri lateris detentus, ad nos pedibus progredi nequaquam poterat, vix e lecto ſurgebat, interea linteis calidis ad pedes admotis, ſimulque unctis genubus & pedibus oleo laurino cum unguento de althæa, intra dies paucos melius habuit, & ad jatreiam electricam ſcipioni innixus pedententim & ægre ſe contulit. Lingua paralyſi imperfecta laborans voces diſtinctas pronunciare non poterat, ſed verba ebriorum inſtar frangebat, ut vix intelligi poſſent. Brachium pendulum, ulna tamen horizontaliter inflexa gerebat manum ad angulum fere rectum inflexam, digiti vero ita rigidi, & ſimul contracti, ut nec manus extendi, nec digiti vi adſtantium aperiri valerent, ſenſus autem nullus, macies in toto brachio ſumma, color ſubluteus, frigus qualis atmoſpheræ, crus ejuſdem lateris debillime movebatur, marcidum, ſenſu aliquali præditum.

29. Die menſ. Januarii. Supra placentam e reſina confectam, inſiſtens electriſatus eſt, & brachium linteis calidis confricatum. Aſt ſine ullo effectu.

30. Iterum per ſemihoram electriſatus eſt. Digiti manus minus inflexibiles viſi ſunt.

31. Idem. Nec non manus & brachium pelle vervecina lanata obducta ſunt.

1. Februarii. Tres priores digiti manus paralyticæ extenſi ſunt, & aliquatenus moventur. Simulque inceſſus multo firmior. Hoc ſucceſſu incitati commotionem partitam adhibuimus. Cuneo ligneo intra manum immiſſo, ut ſenſim extenderetur.

3. Febr. Quartus digitus ſemi extenſus & mobilis, crura expedita, noctu puncturas vividas in partibus paralyticis perſenſerat. Lingua expeditius & diſtinctius voces proferebat. Iterata electriſatio & commotio.

4. Acceſſit ſtrenue incedens, ſcipionem non manu, ſed brachio ſuppoſitum gerens, lætus dixit ita ſe valere brachio, ut ad follium ludum exercendum paratus eſſet. Interim dixit ſibi pedes digitos noctu doluiſſe, quod laurino oleo ſedaverat. Auricularis manus digitus, qui prius inflexus ſub aliis ſemper latuerat, jam fere explicatus. Color brachii ac manus ad naturalem accedebat, lamina papyracea imam ad ulnam circumpoſita peripheriam hujus dimenſi ſumus. Iterata electriſatio & commotio.

 5. Me-

5. Melius habebat, aſt paralytico brachio identidem dolebat.

7. Lingua & loquela expedita, brachium prius mitella involutum, jam extrahebat & paululum elevabat: uſque ad clavicularum altitudinem, ultimi digiti manus flexiliores, magis explicati, levis in crure debilitas. Electriſatus eſt.

9. Eadem ut prius, ſed puncturæ leves in femore paralytico.

10. 11. 12. Puncturæ in utraque tibia, ſcintillas ex illius ulna eliciebant duo ſimul adſtantes, ut acceleraretur curatio.

14. Digiti dudum fere patuli, jam flexibiles ſunt, calor & color manuum naturali ſimilis, cuneus ligneus major in dies adhibetur. Eliciuntur ex brachio & ex cervice ſcintillæ.

17. 18. Ita robuſta manus evaſit, ut cuneum ligneum, quem manus paralytica tenebat, vix ab adſtante quovis auferri poſſet. Lignei loco ferreum manu comprehendit, 7 libras pendentem, quo ſatis valide menſam percuſſit.

19. 21. 25. Manus multo minorem in dies cum ulna angulum conſtituit, ſeu erigitur. Manum apud ſe exercet æger, ut vires majores aſſumat.

27. 28. Petaſum manu paralytica, jam omnino recta, e capite aufert & reponit libere, ſedile hac manu geſtat ambulando; iteratur electriſatio.

1. 2. Martii. Petaſum tollit e capite ſatis decenter.

3. 4. Digitus auricularis flexibilior eſt. Cum æger optime ſe habeat, jam vino ſe fere ſingulis diebus onerat.

8. 9. & 10. Vires increſcunt, ita ut manu paralytica baculo armata conjugem ſtrenue caſtigaverit.

13. 14. Venæ manuum, quæ nullæ antea fuerant, turgere videntur, ut in ſanis. Peripheria brachii duabus in ima, quatuor in ſuprema parte lineis excreverat. Sic ſanus receſſit.

Aprili menſe vires recuperatas, otioſe deambulando & compotando adhibuit, & tum ratione frigoris hiberni, tum ratione, meri quod affatim bibere pergit, crura paululum debilitata ſunt, ſed vires in manu & brachio perſtiterunt. Degit juxta templum multiplicantium,

Scholium. Ex hemiplegicis plures ſunt, quibus crura reſtituuntur, aut ſaltem vires recuperant, cum paucis brachia convaleſcant, forte quia plus exercentur crura quam brachia, cum utraque crura ad incedendum neceſſaria ſint, & unico brachio quis laborare, aut neceſſaria ſibi capere poſſit.

Qui partium laxitatem in paralyſeos definitione reponunt, magis ex muſeo, quam ex noſocomio ſcribunt, cum ex viginti antiquis hemiplegicis, 19 numerari poſſint quibus artus ægri ſunt validiſſime contracti & rigidi. Contracti inquam, ſeu in quibus flexores ulnæ, carpi & digitorum rigidi & extenſores vix unquam decurtantur. Iſti autem ſunt numero pauciores, curtati ſunt, aut craſſitie minores flexoribus.

Obſervatio III. Hemiplegia inveterata,

Brun

Brun Lecticarius, 56 annos natus, à 18 menſibus hemiplegia laborat, quæ Balerucanis thermis multum imminuta, ſummam tantum in brachio ſiniſtro debilitatem reliquit, quod ægre ad faciem uſque attollere valet, tibiæ vero ſunt rigidæ, & inflexibiles adeo, ut ægre baculo innixus, incedat.

Singulis fere diebus per ſemihoram à die 29 Januarii 1749, uſque ad medium Februarii electriſatus eſt per ſemihoram initio, additis ſtatim frictionibus calidis, deinde ſcintillæ e partibus affectis eliciebantur, ac per viginti dies hiſce addebatur partita commotio. Primis diebus nulla mutatio. 31 Januarii, ſe leviorem ſentit. 1 Februarii, puncturas noctu circa genu expertus eſt. 3. Leviorem ſe ſenſit, & artus flexibiliores, puncturæ noctu urgent. Commotionem incepimus. 4. Baculum cui prius innitebatur abjecit, pergunt puncturæ nocturnæ, imo dolent pedes. 7. Brachium altius ad caput attollit, dolor ad talum paralyticum & ad genu. Electriſatis muſculis crurum anticis, motitabatur tibia. Scintillas apprime ſentit, & ægre fert commotiones quinquies vel ſexies iteratas. 15. Bene ſe habet, horas pomeridianas ludo trudiculari, *aux boules*, impendit. Sicque ſanus receſſit.

Aprili menſe non omnem vim ab electriſatione recuperatam ſervavit.

Scholia. Rariſſimum eſt hemiplegicos prima & altera die, electricas ſcintillas perſentire, aut à commotionibus, quæ pluries ſucceſſive iterantur, affici. Dein vero, valde ſenſibiles ſunt, & eas ægre ferunt. Numquid hoc indicat fluidum electricum per nervos preſſos, aut muco infarctos difficile ſibi viam facere, eamque ſibi ſenſim tandem cudere?

Pluries obſervavi in paralyticis elapſo anno electriſatis, puncturas non perſentiri noctu primam electriſationem ſequente, niſi in humeris ſi brachium foret paralyticum, aut in aditu partium affectarum, quaſi fluidum hocce ibi magis vellicaret, ubi major opponitur nervis trajiciundis reſiſtentia.

Cum electricitas eſt valida, ut apud Lebetum Fabrum ſæpius obſervavi, facta commotione, inter duos tantum homines partita, nocte ſequenti uterque acutos in lumbis dolores patitur, ita ut facta prognoſi raro faber ille à vero aberraret.

Obſervatio IV. Hemiplegia imperfecta ab ortu perſeverans.

Petrus Lafoux, adoleſcens, 15 annos natus, ab infantia hemiplegicus, quod pavori nutricis cujus lac ſugebat, tribuebatur, multa medicamina, inter quæ ammochaſiam circa quartum ætatis annum, expertus erat, brachium & femur lateris ſiniſtri *macilenta* gerebat, ſenſu quidem aliquali ſuperſtite, ſed brachio ita debili, ut nihil *manu tenere* poſſet, *pollice manus* infra alios digitos rigidos, immobiles & inflexos latitante, incedebat quidem, ſed ægre atque *pollice pedis*, ſurſum reflexo.

8 die Martii menſis, incepit electriſatio, & ſingulis diebus fere iterata eſt

eſt more ſolito, uſque ad Aprilis vigeſimum diem, & à quarta die commotiones partitas paſſus eſt.

9. Nihil ſenſerat. 10. Noctu puncturas in brachio debili vividas ſenſit. 11. Commotiones partitas paſſus eſt. 13. Robur in brachio enaſcens, puncturæ nocturnæ pergunt. 17. Brachium *incraſſari viſum* eſt, ac *roborari*. 18. Jam eo vires brachii crevere, ut *ſedile minus* manu geſtaret. 20. Mirabamur quanta *vi malleum verſaret*. 25. *Pollex antea* incarceratus, jam liber eſt, jam manu *urceum aqua* plenum, ad domum attulerat. 1. Aprilis. Status in dies melior, punctura noctu perſeverans. 5. Puncturæ ad extremos digitos paralyticos manus repunt. 9. *Pollex pedis in* naturalem ſtatum ſponte rediit, inceſſus facilior evaſit. Manus digiti flexiliores, brachium mobilius; *pondus viginti librarum* libere movet 17. Pondus *triginta* librarum movet. 3. Sanus abiit, & brachium ſenſibiliter *eſt pinguefactum*.

Jam arte manuali victum ſibi parat, quod hucuſque nequiverat.

Obſervatio V. Hemiplegia ab ortu cum Pſelliſmo.

Antonius Picard, Monſpeſſulanus, e vico *la Valſere*, 19 annos natus, à ſecundo ætatis anno hemiplegicus, genua anchiloſi contracta, manum ejuſdem lateris contractam immobilem, pernionibus mire tumidam, rigidamque gerebat, hanc ad mammarum altitudinem difficillime ferre poterat; electriſatus fuit ſub finem anni 1748, intervallis diſſitis, tempore ſæpe pluvio, ad 18 vices circiter. Scintillæ ex parotidibus, & cervice pluries elicitæ, ut lingua blæſa ſolveretur: inde ita bene ſe habuit, ut ab aliquot menſibus manuali opificio victum ſibi paraverit. Lingua vero, utcumque per menſem unum & alterum noctu potiſſimum ptyaliſmus electricitate concitatus fuerit, nondum erat ſatis expedita.

Scholium. En novum medicamen ſialagogum, ex quo majorem ſucceſſum expectare fas erat, ſcintillis ſcilicet ex lingua, & juxta aures elicitis noctu ſequenti uber erat ſalivæ proventus.

Perniones intra biduum ab electricitate evanuerant, quod prior expertus erat illuſtriſſ. amicus D. Jallabert, & in aliis etiam experti ſumus.

Mirum quantum valeat electricitas ad œdemata pedum reſolvenda; apud artificem qui primus jatreiam Monſpelii exercuit electricam, dum pater ipſius ſexagenarius œdematoſas dudum gerens tibias, ægris electriſandis operam navaret, ipſe intra paucos dies ſanus evaſit.

Memini Doctorem Medicum, tunc temporis, ibi adſtantem ſcintillas ſibi elici curaſſe, ex varo vel tuberculo rubro, quod in manu gerebat, atque intra aliquot minuta ita ſenſibiliter intumuiſſe varum, ut non obſcura ſuppurationis inſtantis ſigna præbuerit.

Non prætermittenda *Baptiſtæ Granier* Monſpeſſulani hiſtoriola. Hic novennis erat, & ab incunabulis lapſum paſſus, unde elumbis evaſerat, ita ut non niſi ſubalaribus fulcimentis innixus progredi poſſet, ſimulque pedes introrſum flexi, externo tantum latere inter incedendum terram preme-

mebant, totum corpus inter ſubalaria illa fulcimina velut campana ſuper axim ſuſtentata, movebatur, à 27 Martii ad 13 Aprilis 1749, ſemel in die electriſatus, eo devenit, ut pedes naturali quoad ſitum & poſituram, ſtatui reſtituti ſint, calorem recuperaverint, & aliquam vim, ita ut inde unico ſubalari baculo, hinc vero ſimplici baculo manu geſtato, & pedibus multo firmius innitatur, & ſat velociter procedat, corpore toto expeditior.

Pluries experti ſumus in *Antonio Picard* & in *Raviſé*, quod ſcintillis ex altero muſculo colli ſterno maſtoideo elicitis, citiſſime caput horizontaliter verſus latus oppoſitum verſaretur, non ſecus ac ſi ſigillo automato fili ope traheretur, quod animi gratia adſtantes repetere amabant, ipſis ægris ridentibus; unde verus illius muſculi uſus quem flectendo antrorſum capiti aptum credebant, ſatis evidenter demonſtratur.

Obſervatio VI. Hemiplegia in epileptico.

Raviſé, octodecim annos natus, Fabri ferrarii Monſpeſſulani filius, ex variolis circa tertium ætatis annum, incidit in hemiplegiam dextri lateris: aquæ balerucanæ fruſtra tentatæ fuerant, latus dextrum macilentum & atrophia confectum eſt, manus juxta carpum inflexa, angulum cum ulna acutum efficit, digiti quidem immobiles, & in ſe invicem appreſſi non tamen multum rigidi, ſed frigidi & paululum contracti, ſenſu motuque, ut brachium, deſtituti. Tibia ejuſdem lateris exſucca frigida, paululum brevior, unde claudicatio. Verum quod pejus, à pueritia adoleſcens ille frequentiſſimis epilepſiæ perfectæ paroxyſmis convellitur: ita ut ter vel quater in die, & pluries, quavis ſeptimana eos patiatur, ſimulque mens ita ſtupida & hebes, ut non niſi monoſyllabis reſpondeat. Patris precibus exoratus D. Deide illum electriſandum ſuſcepit 12 die Februarii 1749. Primo triduo nihil fere ſenſit, & immobilis ac ſtupidus ne verbum quidem protulit. 15 die, facies minus ſuperciliosa fuit, & ſcintillas vividius ſenſit. 17. Noctu pruritum in partibus affectis ſenſit, & inde commotiones adhiberi juſſimus, ſcintillis ex collo, manu, carpo elicitis. 18. Pater ipſius comes, lætus acceſſit & gnatum minus eſſe melancholicum apud ſe, retulit. 20. Jam facilius firmiuſque incedit, & manus digitos paululum explicat. 21. Noctu paroxyſmum epilepſiæ expertus eſt more ſolito, ſed unicum. 26. Alterum expertus eſt, ſed multo breviorem ſolito, & ex quo nullam capitis gravitatem, ut mos erat, retinuit, de cætero brachium expeditius movebat, & firmius incedebat. Interea ferulam ligneam interiori manus alligavimus, ut ſenſim in rectum exporrigi poſſet.

9 & 15 Martii. Epilepſiæ paroxyſmum, ſed 3 vel 4 minutorum, leviſſimum expertus eſt, qui miris modis per horam aut ſemihoram convelli ſolitus erat. 24. Nunquam antea manus uſum expertus ſumma cum voluptate petaſum capite dimovit, venæ partium paralyticarum conſpicuæ evaſerunt, expeditius artus movet, & hilariter ac cordate loquitur, nec ullum toto reſiduo menſe epilepſiæ paroxyſmum experitur.

Nec ulterius processit curatio, quia D. Deyde iter circa hoc tempus meditabatur, non tamen parvi faciendum putamus, hoc multiplex levamenti genus in epileptico & paralytico.

In suo paralytico illustriss. Jallabert, in tribus vel quatuor nos ipsi, artuum prius emaciatorum impinguationem ab electrisatione promotam vidimus, magno dicendi argumento, fluidum nerveum ad partium nutritionem valere, tum vasculorum explicatione, tum fluidorum prius inspissatorum fusione.

Observatio VII. Hemiplegia in epileptico.

Gevaudan, 20. annos natus, Monspessulanus, ab incunabulis hemiplegicus & epilepticus, eodem modo latus sinistrum infirmum habebat, ac *Ravisé*, ulna ad humerum, manu ad ulnam inflexis, ita ut mancum & carpo truncatum statim dixisses; manus vero livida & algens immobilis prorsus esset, ac macilenta; claudus erat pede sinistro, ob hujus atrophiam, rigiditatem & debilitatem: electrisatus est à 16 Februarii 1749, ad 21 Aprilis.

Ultra duos menses electrisationes fere quotidianas passus est, & cum antea graves & æque frequentes, ac *Ravisé* paroxysmos epilepsiæ pateretur, intra hos duos menses, & ultra non nisi duos eosque brevissimos expertus est; ferula post primum mensem ad manum erigendam admota fuit: hoc tantum iterata illa effecit electrisatio quoad hemiplegiam, ut manus prius omnino rigida & immobilis ac livida, flexibilitatem & mobilitatem, licet non integram, recuperaverit, ita ut hodie mense Aprili, sedile minus hac manu apprehendat & attollat, non tamen eam vim habeat, quæ ad artem manualem factitandam sufficiat; cæterum & macies & livor evanuere, venæ naturaliter intumuere, calor rediit, & incessus facilior evasit. Perfecta certe non fuit curatio, cum nec manus in naturalem situm redierit, nec robur integrum recuperaverit.

Hoc certe non contemnendum est emolumentum, quod epilepsiæ paroxysmi in Gevaudan & Ravisé, multo rariores & leviores evaserint.

Initio alterius mensis plura in toto brachio paralytico erupere exanthemata, rubra, dolorifica, pruriginosa, quæ intra quatriduum evanuere, scintillis ex hoc brachio quotidie elicitis; idem in trunco supervenerat, alteri hemiplegico omnino muto, & interdum febrienti, quem vulgaribus auxiliis præparare maluissem, quibus neglectis ab iterata per mensem electrisatione nullum nec emolumentum, nec detrimentum, reportavit.

Aliis ægris puncturæ volatiles, & à parte una in aliam velocissime repentes ab electrisatione iterata exoriebantur, in isto vero aliisque paucis pruriginosa tantum erat sensatio, in paralyticis potissimum artubus.

In calce tractatus de electricitate illustriss. D. Jallabert, editione secunda, addidit editor historiam primi hemiplegici, quem Monspelii electrisandum in se susceperat, vir in lebetibus fabricandis peritus, sed in morbis dignoscen-

dis

dis minime gnarus; is autem hemiplegicus tussi gravissima sicca, febri exacerbante quotidiana lenta, sudoribus profusissimis nocturnis, & macilentia summa simul laborabat, phthisi in ultimo gradu sic absumtus, aliquoties electrisatus est, quod cum rescivi, ne ulterius electrisaretur præpedivi, cum statim ab operatione sudores profusos & tussim frequentiorem pateretur. Ex hoc autem experimento sequitur, electricitatem phtisicis infensam videri; nec mirum hoc idem medicamentum, quo fluidorum viscidorum attenuatio & vasorum torpentium oscillatio promovetur, dissolutorum & acrium intendatur dyscrasia & suppuratio acceleretur. Non minus tamen paralysis fere in integrum sanata est, sed æger phthisi demum occubuit. Sudoris profusionem, sed multo minorem experiebatur juvenis Picard, & senex nomine St. Jean, quoties per octodecim minuta vim machinæ electricæ validioris experiebantur ipso mense Novembri. Unde liquet, quantum ad perspirationem intendendam ex hoc medicaminis genere expectandum sit. Quod etiam in plantis expertus erat D. Nollet.

Cun septem numero essemus in camera electricitati destinata impulit animus, ut vim electrisationis in velocitate sanguinis adaugenda experiremur, adeoque ex filipendulo, minuta secunda pulsante, cujuslibet nostrum pulsus frequentiam intra centum pulsationes, aliquoties exploravimus, dein singulis successive electrisationem per horæ quadrantem patientibus, rursus quotus esset pulsuum numerus indagavimus; & sic compertum fuit numerum pulsuum, una sexta circiter parte intendi; licet enim aliis una septima, aliis una quinta cresceret, interea pluribus una sexta tantum crescebat. Ita ut, qui pulsus quovis minuto 72 habebat, is inter electrisandum 84 numeraret.

Non ita accuratam potuimus adhibere, in augmento magnitudinis mensuram; interea tamen visum est ampliationem arteriæ frequentiæ proportionalem fuisse, ni paulo major fuerit.

Unde concludere pronum est, ab electrisatione vim sanguinis crescere, in ratione 216 ad 343 seu ut 73 ad 114 adeoque una fere tertia parte majorem evadere.

Reticendum nequaquam est electrisationem, sine successu quibusdam hemiplegicis adhibitam fuisse, ut D. . . quæstori sexagenario, & alteri qui ex urbe Vigan, huc devenerat; verum si phthisicum memoratum excipiamus, novi neminem qui ullum ex electrisatione detrimentum passus fuerit, atque tantus in dies erat hemiplegicorum, aliorumque ægrotantium pauperum confluxus, ut plures, vel raptim vel nullatenus electrisati recedere coacti sint; singulis fere diebus, per duos tresve menses viginti circiter ægri, ad jatreiam electricam pomeridianis horis conveniebant; & successus multiplicis testes occulati, cum viros probitate & religione conspicuos experimentis præesse viderent, non magicis artibus, sed miraculis per fidem proficuis, curas illas ultimo mense, plures præsertim mulierculæ, tribuebant.

Guillielmus Julian, Gypsarius Monspessulanus, non paralysi, sed vertigine

gine ab aliquot menſibus ita divexabatur, ut auxiliis vulgaribus adhibitis nequaquam convaleſcere, & ad ſua munia reverti poſſet, acceſſit ad jatreiam baculo innixus, & identidem ſedere coactus, ne humi procumberet, ille ſimul objecta duplicata videbat, quoties ad dextras vel ſiniſtras caput horizontaliter vertebat & potiſſimum, ſi quid in hoc ſitu fixis oculis intuebatur; is vero tertia electriſatione abſoluta firmius & ſine baculo incedere, ſine vertigine e lecto ſurgere, demum ſuis muniis incumbere cœpit; verum eo tempore clauſa eſt jatreia electrica, eadem vero die.

N. Daunas, e vico Baillargues, 49 annos natus, herpetes ab anno patiebatur cum genuum dolore acerrimo & tumore, ita ut vix ad ſedendum & ſurgendum flecti poſſet, 21 Aprilis inſtanter oravit, ut electriſari ſe paterentur, quod poſtridie claudenda jatreia recuſabant; interea ſcabellum piceum mediante baculi fulcimine conſcendit, & ſtatim vibrationes ad pedis uſque pollices protendi ſenſit, poſt ſeptem minuta dimiſſus eſt, aſt qua admiratione commotus fuerit, vix dici poteſt, cum ſe doloribus liberatum, & ad motus tibiarum expeditiſſimum cognovit; tanta lætitia percitus erat, ut vix ſe vigilare crederet, & mutationem inexpectatam tripudiando, per ſemihoram demiraretur; verum cum ea ad hemiplegiam non pertineant, hiſce fuſius recenſendis ſuperſedere viſum eſt.

Obſervationes a D. J. Fr. Pivati *Lucenſi*, *Academiæ Bononenſis Socio*, *deſumptæ ex ejus diſſertatione italica*, *cui titulus eſt*, Elettricita Medica.

1°. Notabilis eſt, tum in luce emiſſa, tum in ſenſatione & ſcintillis varietas, pro ut diverſa electriſantur mineralia, ac vegetantia. Si flores, tum plantæ adhærentes, tum avulſi electriſentur, & ad pollicis diſtantiam admoveatur digitus, illico flammula conica, rubro cærulea, apice petalis inſidente, promanat, quæ nullam digito moleſtiam infert, nec flori nitorem detrahit, quæque indeſinenter digitum verſus dirigitur, quoquo verſum dimoveatur; hic flammeus fonticulus, naribus exceptus, odorem, floribus proprium, ſimulque nitroſum refert. Si vero propius accedat naſus vel manus exiguum vibratur fulmen, quod ſpinæ ad inſtar vividiſſime pungit. Si plantæ ipſius folium digitus fere contingat, illico folium digitum verſus inflectitur, etiam uno pollice diſtantem, & emittit filum lucis violaceæ, apice albicans, quod vix crepitat, vix pungit, ſi apici folii digitus obvertatur, crepitat vero ac pungit vivide, ſi diſco reſpondeat. Notandum tamen hujuſce fili flammei colorem eundem ſæpius eſſe qui color floris.

Lapides, animaliaque lucem emittunt & dolorem inferunt, pro ut ſalibus volatilibus vel fixis ſcatent: unctuoſa & adipoſa nullum effectum edunt, niſi ſalita fuerint. Lapides bituminoſi e Veſuvio projecti, nullum effectum præſtant. Nivis jubar emittit mirabile, quo tota cryſtalli ad inſtar pone quam accenſa fuerit candela, colluſtratur, & ictum vividiorem ſolito

sito vibrat. Glacies exiguam lucem & multo minorem ictum promit aqua communi.

Nitrum nativum non cryſtalliſatum, vividiſſime radiat, & pulcherrime ſplendet. Ardens titio lineam tenuiſſimam flammeam pedem fere longam emittit. Mineræ vividam ſenſationem & crepitationem inferunt, ſimulque ſcintillas diverſo colore præditas pro diverſitate metalli in ipſis contenti. E plumbo tetra, ex ære rubella cum ſtimulo acuto, ex ferro fortis & gravis, ex argento albiſſima, & maxime ſenſibilis, ex auro ſuavior, ex regulo martis vividior & fulminea vibratur ſcintilla. Calamita ſuis polis armata, & adamas non minus crepitant, ſed jubare vividiore coruſcant: Sal marinum crepitat & lucet, lutum e fonte lucenſi ſalitum, phoſphorum efformat.

2°. Si globus vel cylindrus vitreus interius obducatur reſinis, gummatis, balſamis, aliiſve medicaminibus, deinceps vero vel hermetice, vel picis ope foramen claudatur, atque ad electricas operationes adhibeatur; prima & ſecunda vice vis medicamini propria ubertim exhalat cum effluviis electricis, opacitas vitri diſcutitur, odorque late diffunditur, ac demum iterata electriſatione evaneſcit.

Adhibito balſamo peruviano ad cylindrum obducendum, cum quidam hujus ope fuiſſet electriſatus, is ichiadico dolore prius laborans, nocte ſequente placide dormivit, & copioſe ſudavit, induſia vero & cubiculum, imo dum pectebatur, capilli odorem hujuſce balſami ſuaviſſimum ſpirabant. Si medicamina emmenagoga adhibeantur, jamdudum deficientia reſtituuntur mulieribus catamenia. Ita ut pro diverſis medicaminum viribus parari poſſint cylindri diuretici, antapoplectici, hyſterici, ſudoriferi, cardiaci, aſthmatici, &c.

3°. Inter varias obſervationes nuperrime factas, tres tantum recenſere juvat.

Adoleſcens 26 annos natus, moleſto tibiarum dolore laborans, quem balneis repetitis, & humiditati non ſatis expunctæ tribuebat, vix incedere poterat, ſumptis non ſine aliquali levamento juſculis viperinis, electriſationem tentare voluit; acceſſit ad me, & eum cum aptis cylindris, per pauca minuta electriſavi, & ſcintillas ex tibiis, potiſſimum e ſiniſtra gravius affecta, more ſolito, excitavi. Sequenti nocte pacate dormivit, nec conſuetas anxietates expertus eſt; ſequenti vero mane, oſtendit mihi intumeſcentiam rubram & pruriginoſam, quatuor digitos tranſverſos longam, circa malleolum; unde ſenſus non tamen moleſtus, humoris calidi per tibiam divagantis oriebatur: per ſubſequentes octo dies, horis matutinis profuſe ſudavit hæc tibia, & ſic omnis dolor atque inceſſus difficultas evanuerunt.

Illuſtriſſ. Epiſcopus Sebenicanus, 75 annos natus, digitos manuum ab arthritide conflictatos rigidos, ſemiflexos gerebat, quos nec ulterius flectere nec extendere valebat, genua non niſi ægerrime flectebat, unde adſtantium brachiis innixus, tantum incedere poterat. Vix electriſatus eſt per

duo minuta, cum digitos movere cœpit; iterata electrisatione per alia duo minuta, subito coram omnibus, ambas manus libere explicavit, & ita valide constrinxit, ut brachio Monachi manu prehenso, & compresso, summum dolorem ipsi creaverit: dein pro lubitu, sedit, deambulavit solus, manus invicem percussit strenuissime, genua flexit, pedibus terram quatiit, tanta admiratione percitus, ut somniare se crederet.

Paucis ab hinc diebus, mulier sexagenaria ad me venit, quæ à sex mensibus digitos rubros & tumidos gerebat, atque brachia præ tremore notabili, in nullo situ continere valebat. Ea vero per duo minuta electrisationem passa, & digitos movere & manus stringere cœpit; paucis post diebus ad me reversa; tumore & rubore fere liberatas ostendit manus, quibus pro lubitu utebatur.

Multo plures observationes institui, atque ita mihi compertum est, hocce novo medicamenti genere digestionem juvari, perspirationem promoveri, vulnera brevi consolidari, flatus hypochondriacos discuti, dolores sedari, & sic bene multa similia morborum genera feliciter curari.

FINIS.

III.

SAM. THEODORI QUELMALZ,

PROGRAMMA

DE

VIRIBUS ELECTRICIS MEDICIS;

Lipsiæ 8 Jun. 1753.

TErtium jam agitur luftrum, quod electricitatis, experimenta, in hac civitate & mercatura bonarum artium celeberrima, non exigua induftria adornata, & paribus impenfis fenfim fenfimque amplificata, plerorumque oculos & animos ad fe rapuerunt, nec levem admirationem in iis excitaverunt. Caufas mirandorum phænomenorum illi fcrutabantur, quicunque frequenter ea coram inftituebant. Cæteri de ufu, qui hinc in corpus redundare poffet, folliciti quærebant, quærendoque inftabant. Nec vitio illis vertendum effe probe intelligebam, cum, qui mortalium funt mores, cuncta in fuam convertere felicitatem geftiunt. Ego ipfe prævidebam, facile in mera fpeculatione rem hanc non fubftituram, fed plurium, imprimis medicam artem exercentium, animos occupaturam, ut illam fructuofam proficuamque olim hominibus fifterent. Ingenii proin vires in hoc genere exercere, electrica tentamina ad rationes revocare, &, quid ad ægrorum nonnullorum rem olim conferre poffint, in fcripto: *de homine electrico*, fimili occafione, edito, prædicere allaboravi. Ac veluti pluribus his elapfis annis, totque notatu dignis inventis locupletatis electricis apparitionibus, quod modum, quo contingant, concernit, eandem, uti tunc, teneo mentem, mecumque poftmodum alii, ita non minus rem me fatis affecutum effe gaudeo, ubi, fi ullis unquam partibus corporis, five folidis, five fluidis, imprimis nervofis, tendinofis ac fubtiliffimis fpirituofis partibus, præternaturaliter affectis, opem laturam effe audacter pronunciavi. Factum hinc eft, ut ejufdem fcripti in obfervationibus variis de electricis experimentis, hifce annis editis paffim mentio fuerit injecta. Lubens novas illas obfervationes electricas phyficas, tempeftatum tempore tonitruque imminente inftitutas, vere admiratione digniffimas, prætereo: quæ rem meam concernunt, propius paullo, & quantum angufti limites fcriptionis permittent, traditurus. Vix, ne dicam annus, menfis eft elapfus, quo non novellis publicis varium eorum ad corporis partes applicatorum fucceffum commiferint. Dedecori profecto cedere videbatur Lipfiæ, fi exteris, adeo in rem intentis, fcireque cupidis, quid valeat eadem pro fcopo medico, quid ferre recufet, indagare negligeret, cum tamen in inftituendis variis curiofis, eam illuftrantibus, experimentis ftrenue fatis invigilaverit. Eoque magis, quo minus cœco quodam aplaufu ac fide aliorum promifcue litteris confignatas obfervationes excipere, fed follicitius veritati inhiare convenit. Scilicet eum nonnulli fervant morem, ut pro excitanda aliorum admiratione cunctas circumftantias morbi, perfonarum, auxilii inde reportati &c. exaggerent. Quale exemplum paralytici, adeo ad incitas redacti, ut intra univerfum menfem vix potulentorum guttulam, ac ne vix quidem, affumere potis fuerit, novellis non ita pridem relatum legimus. Machinam igitur pro operis hujus exercitio, propter temporis imprimis ei impendendi penuriam, qua, pluribus diftentus negotiis, pre-

 mor,

mor, cogebar instruere, ut ad summam, quoad fieri potest, perfectionem perduceretur. Cum aliæ, quas inspexi, centies, immo ducenties, repetitam rotationem requirant, priusquam talem virtutem electricam, inprimis pro experimento Muschenbroeckiano, ad decentem gradum exaltatam, prodant, satis erit, si mea vicesies rotata fuerit. Duplici nimirum fundamento fortiores ejus vires inniti experti fateri coguntur. Altero, ut frictio vitri, ad pulvillum, vel, quod olim placebat quibusdam, ad volam manus rotati, quantum ex proportione magnitudinis machinæ, atque capacitatis rotæ fieri potest, intendatur: Errant enim, quicunque contrarium asserunt, quorum multos esse reperi, & contra experientiam loquuntur. Altero, ut vis electrica in loco hoc frictionis in, quoad modo fieri potest, longissimum spatium perducatur: quod per catenulas ferreas, funiculis sericeis convenientis coloris ex tecto vel parietibus prominentibus annexas, pro conclavis tamen capacitate diversimode diductas, utplurimum fieri consuevit. In quem finem fila ferrea straminis mediocris crassitiei per hiatus catenularum gyris magnis ad stupendam longitudinem ac tamdiu traduxi, donec virtus electrica hinc ultro augeri desineret. Quibus modis id obtinui, ut pro simplicis experimenti demonstratione, vix apprehenso rotæ manubrio, atque ad quartam solum unius rotationis circularis partem moto, scintillulæ jam producantur, quæ proin ex rotatione consueta adornatæ tantum manibus ac digitis, cum clangore acuto imprimunt sensum, qui & leniter ad totum brachium usque se extendit. Quibus sic constitutis, experimentum ad mentem Muschenbroeckii adornatum frequentissimum extitit, quod ad corporis humani partes hactenus applicatum fuit. Etsi enim simplex illa, scintillarum ex tubo electrico exeuntium, ad partes & regiones corporis quasdam adactarum, admissio sensum quendam punctorium subardentem, ceu vellicationis, imprimat, riteque, ut descripsi, constituta machina tam potenter pars ab illis feriatur, ut sexies vel decies percussa, maculam quandam rubore perfusam, quas ipsas sagacissimus harum scrutator, *Schaefferus*, in libello *de Viribus electricis* p. 29. §. 13. prodidit, signum levissimæ sugillationis contrahat, sicque, protracta diutius operatione, nervosas, per cutem distributas, papillas, irritare, eoque ipso commotionem in sanguine ac prolectionem ejus ad peripherian corporis efficere queat: respectu tamen illius imbecillior longe, atque ad notabiles partibus corporis inducendas alterationes impar habenda videtur. Majores hac mihi adhuc polliceor virtutes de viribus electricis, in corpus humanum, pici, vel reticulo sericeo super scabellum expanso pedibus insistens, ad tempus introductis, aliquoties de die justoque tempore repetitis, & aliquandiu continuatis. Vix a veritatis tramite aberro, si hanc operationem, ob hominum impatientiam haud satis adhuc exploratam, in posterum curatius indagandam commendem. Illa enim vel toti corpori, vel peripheriæ solum ejus inde inducta dispositio emittendi scintillulas, causas levioris inde productæ sensationis, ubi corpus alienum accesserit,

satis

ſatis mihi documenti ſiſtit, quanta corpori, etſi non ſtatim ad ſenſum manifeſta, alteratio inducta ſit. Hanc mihi ipſi in poſterum magis magiſque explorandam ſumam electricam actionem. Frequentius paullo ejuſdem experimenti proprietates, admotis ejuſdem corporis affectis partibus, rebus extraneis omnique virtute electrica deſtitutis, ut ibidem ſcintillulas easdem & una cum illis vellicationem illam ſubardentem excitarem, tentaſſe me fateor, veluti ab ſupra laudato Experientiſſ. Dn. D. *Schaeffero*, Ratisbonenſi, ejuſdem methodi mentio quædam facta fuit. Siquis conjecturæ locus erit, illæ mox adductæ ſpecies ſanguinem & humores magis ad peripheriam allicient, ſpaſmodicis cutis conſtrictionibus, in pleriſque morbis chronicis urgentibus, relaxandis inſervient, liberioremque aperiendo nervos cutaneos, diapnoën ſiſtent. Niſi me omnia fallunt, inflationem venarum, per dorſum manus diſtributarum, oculis magis patentem, continuata paullo actione, animadverti. Verum enim vero, quod primo nominavi, experimentum ob validiſſimam commotionem & alterationem modis reliquis a pleriſque præpoſitum, ejus deſcriptionem duco ſupervacaneum hic ſuppeditare, cum neminem fore putem, qui electricis demonſtrationibus ſemel adſtitit, ejuſdem ignarum. Nec operandi modum, ab aliis non parum abludentem, rationemque, qua tantos motus in corporis partibus excitet, hic tradere expedit, cum alii, rebus phyſicis inhiantes, paſſim, immo ego ipſe in ſupra allegato programmate, id negotii ſuſceperint. Nec minus & ſitum locationemque ſubjecti ejuſque partium diverſarum, qua vis electrica illis admovenda ſit, tradam, cum & ratio hæc dictitet, eoque hodie pervenerint, ut virtus hæc ad locum affectum ſolum rectius determinari queat, quam olim factum fuit, nec opus ſit, partem ſanam æque impetuoſe commovere. Pro quo ſcopo catenulæ ſupra allegatæ, cum lagenis pro adducto hoc experimento requiſitis connexæ, ſubjecti parti affectæ præciſe applicari, aut manibus ejus comprehendi, aut his vel pedibus circumvolvi, atque pro circumſtantiarum qualitate, vel altera ægri manus clavi vel catenulæ, cum machina noſtra cohærenti, admoveri, ſicque ſcintilla atque una cum illa commotio ſat valida excitari poteſt. Sique utriuſque manus brachiorumque vel pedum miniſterio orbatus fuerit miſer, machinæ funiculis ſericeis proportionatis inſtructæ imponendus extranei omnino poſcit opem. Quem in finem etiam quatuor columnulis ligneis, quadrato aſſerculo inſertis, æquali menſura diſtantibus, utor, a quarum ſuperioribus extremitatibus funiculi ſimiles ſericei circumducuntur. Quibus in operatione tubulum ex laminis ferreis ſtanno obductum, alteraque ſua extremitate acuminatum, & in globulum minimum deſinentem, ulnæ longitudinis, pollicis craſſitiei, impono, ejuſque altero extremo tubo majori, cum globo vitreo connexo, incumbente vis omnis, ope machinæ mox deſcriptæ dirigenda, vel propria aut alterius cujuſdam manu ad punctum requiſitum dirigitur. Quæ, cum, ceu pleriſque nota, a me præſupponantur, verbo ſaltem attingere malui, de viribus potius medicis

ſollicitus. Quo magis integra ſanitate fruuntur homines, quoque ſenſibilius ac debilius nervorum genus præ ſe ferunt, eo minus ſine tædio ac moleſtia quadam motum illum tremebundum fulminis inſtar, nunc utrumque brachium inprimis ob confluxum tendinum ejus olecranon, nunc alterutrum occupantem ſentient. Nec reticere fas duxerim, leviſſimum temporariumque tremorem debilitatemque partibus eorum attactis conciliari, cum elapſis horis aliquot diſpareat. Quo magis contra ea labefactati fuerunt artus ac corporis partes, eo fortiorem commotionem eamque repetitam ſine ullo incommodo perferunt. Aſt tantum abeſt, ut omnibus, qua parte vis electrica applicatur, dicta etiam ſenſatio excitetur, ut potius in nonnullis ſubjectis, etſi paucioribus, truncum fortiſſime percutiat, ſenſatione accedente nulla, nec in manu vel, parte tubo electrico admota, ictumque ipſum perpeſſa, nec multo minus in manu vel parte vas lagenas continens apprehendente, vel per catenas cum laqueis connexa. Cujus phænomeni mirandi, vix in trigeſimo quovis comparentis, manifeſtiſſima exempla tam in ſene ſeptuagenario, adoleſcenteque quindecim annorum, præ nonnullis aliis obſcurius eundem verbis determinantibus, inveni. Siquis certe conjecturæ locus, ejus in diſtributione nervorum, per ſic dictum naturæ luſum, a regula vel ab ordine naturali, ratione connexionis ac diſtributionis ramorum recedente, quærenda videtur, etſi vix rem clarius explicare quis ſibi præſumſerit. Sponte ſic patere arbitror, operandi modum virtutis electricæ beneficio hujus experimenti inſtituendæ longe alius eſſe indolis, ac illum, quem profeſſus ſum nondum ſatis experientia firmatum eſſe. Hæc enim pro varia intentione, ſeu indicatione medica, jam temperata, jam fortior, immo fortiſſima, cum ſcintillulis in diſtans magis minusve erumpentibus, ex machina elicietur. Ut, quid expertus circa hanc rem intra annuum ſpatium fuerim, in medium proferam, ſupereſt. Aſt omnium, quotquot in adverſis affectibus hujus rei periculum fecerunt, quorum certe ingens eſt numerus, meminiſſe ſupervacaneum eſſet nimisque longum. Inſuper vero tam pravis moribus multos eorum eſſe præditos, ut mutationes in corpore inde productas rariſſime ſincere profiteantur, immo, quæ ipſorum ingratitudo eſt incredibilis, etſi multum temporis eorum gratia in opere conſumſerim, vix tamen, nec niſi elapſo notabili temporis ſpatio, effectum, quicunque is fuerit, & non niſi occaſione ferente, aut ſpe majoris emolumenti, ubi experimentum pluries in poſterum cum ipſis adornandum exoptant, ad me detulerint. Cauſas incultæ hujus aſperitatis diſpiciens, alias inveni nullas, niſi quod occaſionem forte ſeſtri quid, vel præmiolum quoddam pro ſtudio & labore adhibito offerendi evitent, quod tamen ego in his nunquam quæſivi, qui potius, adminicula quædam externa medica, pro ſcopo ſanitatis adipiſcendo felicius, iiſdem procurare lætatus ſum. Variis proinde ambagibus, ac magis indirecte, in ſucceſſuum horum electricorum noticiam, imprudentibus ſubjectis ipſis, pervenire ſum coactus. In quibuſdam auſpicati auxilii inde reportati ſignum evidens ipſum

hoc

hoc ſilentium hæcque ingratitudo extitit. Quidam, non niſi tarde revertentes, ut plurimum fructum operis non contemnendum tulerunt, ſpeque, ſine ulteriori electri applicatione fore ſe ſine euphoriæ ejus obtenturos incrementum plenius, me certe omni notitia, ceu ſolo laboris non exigui præmio, privaſſent, niſi deſiderium recuperandæ ſanitatis integræ calcar addidiſſet, genuinamque confeſſionem extorſiſſet. Juvenis octodecim annorum phlegmaticæ temperiei ante duos annos, menſe Januarii, hemiplexiam totius lateris ſiniſtri una cum aphonia patitur, adeo ut nec pedibus inſiſtere, multo minus greſſus formare potuerit. Adhibitis remediis, malo opponendis, balbutire denuo incipit. Apparente æſtate a matre Lauchſtadium transfertur, pro aquis ſotericis in forma inſeſſus, ex more conſueto, adhibendis. Quibus tantum profecit, ut ſiniſtro pedi robur maxima ex parte reſtitutum fuerit, remanente tantum in eo digitorum flexione involuntaria, ut, ſolus ſe calceare impos, alterius indigeret adjumento, qui digitos pedum extenderet, inque calceos una cum univerſo pede immitteret, brachio ceterum ad motum ſpontaneum inepto remanente, frigiditate perfuſa manu, digitiſque adeo contractis firmiter, ut non niſi alterius manus ope explicari extendique debuerint, iisdemque ocyus iterum reſilientibus, linguaque balbutiente. Ad inſtantiam matris ipſius, vires electricas adeo decantatas elapſis nundinis autumnalibus ſuperioris anni tentaturus, ante meridiem commotiones in manu aliquoties excito, in tempus pomeridianum actionis repetitionem differens, cujus primo ictu, eoque ſat forti, manui & toti brachio applicato, ſerio eum jubeo extendere digitos, & ecce extendit. Repeto actum; quo facto eundem hac vice dimittens, ut frictionibus frigiditati ſupra dictæ mirandæ manus digitorumque obviam iret, ac, beneficio chirothecarum appropriatarum, calore decenti illos ſemper foveret, inque extenſione ſua, ob eorundem ex diuturna conſtrictione contractum reniſum, per aſſerculi allegationem ad volam manus pro virili conſervaret, negligentiori homini impero. Diebus quibuſdam elapſis, revertens univerſum brachium liberius movebat, diſtinctius loquebatur, ſeque pedem extremum ſine adjumento alterius calceare confitebatur. Communicata ſingulis hebdomadibus ſemel aut bis electrica motione, eo uſque ſe ſanitati reſtitutum affirmat, ut ſaltem ob digitorum manus requiſitæ agilitatis defectum, non æque, ut antea, fidibus canere valeret. Quam tamen ipſis per indefeſſum manus digitorumque uſum reſtitutam iri ſpero. In quibus dum occupabar nundinarum tempore tentaminibus, faber ferrarius atque ſutor, extranei, mox hinc abituri in patriam, meas pulſant fores, quorum uterque brachium dextrum, ex prævia hemiplexia paralyſi affectum, una cum aliis ſymptomatibus monſtrabant; quibus cum primum ictum machinæ beneficio impertiiſſem, ſenſationem inde ad regionem carpi aliqualem altero ictu fortiorem, ad cubitum uſque, tertio & ſuccedentibus ad humerum uſque commotionis perceptio, cum incaleſcentiæ humeri ſenſu, & exigui motus recurſu, pervenit. Qualem ſucceſſivum progreſſum ſenſationis

ſationis applicati ictus cum in multis aliis ſimiliter affectis, tum in muliere, quinquaginta & aliquot annorum, duodecim abhinc annis brachii totius & pedis ſiniſtri paralyticam impotentiam, faciei in alterum latus retractionem, perpeſſa animadverti, utut parum ſalutis prædici poterat, tamen digitorum pertinaciter contractorum, varieque introflexorum, quandam mobilitatem, incaleſcentiam humeri, hujus defectum toto antecedente tempore perceperat, faciei mutationem, immo continuata actione, dolores atroces noctu aliquoties in brachio percipit, ſpeſque affulſiſſet, fore, ut penitiorem effectum fuiſſet obtentura, niſi curæ domeſticæ variique a parte mariti accedentes animi angores animuſque refractarius obſtitiſſent. Senex, octogenario propior, otioſus, laute vivens, vinoque indulgens, rheumatiſmo humeri dextri non ſine acerbis doloribus, qui omnem denegabant membro motum, affectus, ex laudatis electricis pulſibus ſe mediocrem ſolum commotionis brachii ſenſum, a reiteratis vero iisdem eodem tempore eundem magis magiſque increſcentem indigitat. Utut vero ſe inſequenti nocte doloribus ſtrenue vexatum fuiſſe ſignificaret, inſequenti tamen tempore ex hac unica communicata virtute electrica levamen in eum redundavit exoptatiſſimum. Vir quadragenarius, chiragra cum inſequenti tumore, carpo ſedem doloris continente, detentus, commotione hac intra hebdomadis unius ſpatium bis in eum deducta, cum ſanitate in gratiam rediit. Quam primum vis electricæ ad oculum ipſamque guttam ſerenam ſ. amauroſin feliciter extenſæ primum novellæ meminiſſent, anceps hæſi, ſubtiliſſimæ oculi ſtructuræ nervorumque maximo numero ex cerebro ad eundem properantium gnarus, nolui tamen ipſe ullam, ſiqua ſe modo repræſentaret, prætermittere opportunitatem, facultatem ipſius maxima cum circumſpectione in hac quoque affectione periclitandi. Qua de re cum fuſor typorum æneorum me adiret, eamque oculorum, inprimis ſiniſtri, infirmitatem maximam accuſaret, quæ juſtum ipſi incuteret cataractæ proxime inſtantis metum, annon per famigeratam efficaciam electricam poſſit reſtitui, ſciſcitatus, organum propterea hoc probe introſpexi, obque dilatationem immobilitatemque pupillæ concurrentem ſeu mydriaſin lentiſque tranſparentiam, amauroſin potius ſubeſſe indicavi. Deſiderio interim ejus annuens, cunctiſque, uti decet, pro ſcopo hoc rite adornatis, applico vires electri, ſatis temperatas, aſt ſufficientes, (quas ſic affecti oculi per experientiam longe melius perferunt, atque integro uſu gaudentes,) oculo firmiter clauſo ad foramen præciſe ſupraorbitale dictum, per quod nervus ophthalmicus Williſii, per palpebram vicinaſque partes diſperſus, penetrat, quandoque ad inferiorem temporalis regionis partem angulo oculi propinquam, mutata facie, eas determino. Qua per quartam horæ partem continuata operatione, frictione levi palpebræ præmiſſa apertoque, poſt modum oculo, ego mobilitatem quandam iridi inductam, ipſe vero claritatem majorem obſervat. Effluxo dierum quorundam ſpatio, eadem ratione opus adminiſtro, effectus majores in poſterum expectaturus. Hebdomade una &

& dimidia præterita, ipſe æger de majori viſus acie, non ſine gaudio, me certiorem reddit, precibuſque inſtat, ut ſemel atque iterum remedii indigitati ipſum participem reddam. Quod ipſi, quamprimum mihi tempus ſuppeteret, facturum me promiſi. Juvenis 18. annorum, ante hos 12. annos, variolis laborans, tempore inſequenti viſus amittit aciem, demumque, pupilla ſemper dilatata exiſtente, ſic in ipſam amauſoroſin incidit, ut dexter oculus tantillum viſionis exerceat, ſiniſter omni potius deſtitutus ſit. Mater atque propinqui urgentes auxilium anxie, id obtinent, ut miſerum electricis effectibus committam, quos, ſemel applicata opera, tam propitios invenit, ut non ſolum levitatem capitis ac totius corporis, ſed viſus quoddam exercitium, quamvis valde exiguum, obtinuerit, repetitaque aliquoties actione ſenſim ipſius augmentum, prædicet, ſpemque mecum concipiat, fore, ut ſucceſſive ex voto increſcat, ubi, interſtitio quodam intercurrente, quod hac in re omnino obſervandum commendandumque eſt, repetitio decens, Deo juvante, inſtituta fuerit. Quibus ſic conſtitutis, ut plura exempla omittam, virtutem electricam in affectu allegato pluris eſſe faciendam, quam in aliis ſolutas partes ac membra paralytica ſiſtentibus affectibus, perſpexi. Cujus laude digniſſimæ virtutis rationem quicunque tam in pluralitate nervorum, oculi membranas perreptantium, ſenſum atque motum exquiſitiſſimum inducente, quam in connexione eorum propiori cum thalamis nervorum opticorum, atque ſenſorio ipſo communi intercedente quærit, veritatem nonniſi principiis anatomicis perpetuo innixam exprimit. Quæ namque materia ætherea ſubtiliſſima mobiliſſimaque, per tot nervos invicem connexos, retinamque tunicam celerrime penetrans, validiſſimas concuſſiones excitat, fluidi quoque nervoſi preſſioni ac propulſioni apprime inſervit.

FINIS.

IV.

CAR. LINNÆI ET PETR. ZETZELL

CONSECTARIA

ELECTRICO-MEDICA.

Upsal 12 Octob. 1754.

D. D.

NEminem fugit *Fr. Pivati*, jurifconfultum venetum, primum fuiffe, qui morborum per electricitatem curandorum fecerit pericula: quod inftitutum tam profpere ceffit, ut maximam omnibus moverit admirationem. Literis enim annis 1747 & 49, clarus confignavit auctor vim electricam in tubis vitreis balfamo quodam obductis excitatam lenimen adtuliffe podagræ, arthritidi, paralyfi aliifque hujufmodi morbis: immo, quod fingulare plane & inauditum, tradidit etiam exempla folutæ alvi, excitati fudoris & motæ falivationis, actis tantummodo in motum vi electrica effluviis medicaminum. Tam mirabilem electricitatis virtutem haud multo poft novis etiam *D. Jofephus Veratti* partim confirmavit partim auxit experimentis: quibus factis, accidit ut cupiditas novam experiundi medicinam omnium fere ceperit animos. Paucis igitur poft videre licuit hinc inde per Europam maximi nominis Phyficos experimentis hifce occupatos inftituendis; at non omnes pari cum fucceffu. Electrifatione fanarunt quidem *D. Jallabert* paralyfin quandam brachii; *Nobiliff. D. de Sauvages* hemiplegiam, rheumatifmum doloremque ifchiadicum; ut & *D. Bianchi* morbos paralyfeos atque rheumatifmi: fuere tamen alii, qui fruftra omne adhibuerunt ftudium: immo, ut dicitur, quorum tentamina infauftos habuere exitus. Hinc tanta orta eft opinionum varietas atque fermonum, ut quilibet nefcius fuerit, quid de nova teneret re ftatueretque.

Hæc erat facies medicinæ electricæ, cum ante triennium primus aggreffus eft *Celeb. Aftron. Prof. D. Mart. Strömer* aliquot inter nos hujus generis inftituere experimenta. Quorum fucceffu aliquali animadverfo, factum eft opera *Nobiliffimorum Virorum Dni Archiatri Rofen & D. Strömer*, ut ego conftitutus fim, qui in novam inquirerem medendi rationem. Ita jam per biennium occafionem habui in variis fubjectis & diverfis morbis quotidie per horas aliquot electricam in Nofocomio Upfalenfi experiundi medicinam; qualem vero hanc invenerim, in animo jam mihi eft tecum, B. L., pauciffimis communicare, cafibus interea in medium relictis, donec ephemerides prodeant Upfalenfes.

AMAUROSIS.

In duobus ægris fruftra fcintillas ex oculorum viciniis eductas fuiffe; fruftra quoque commotionem adhibitam vidimus electricam, ut vix aliquid hoc in morbo de electricitate fperare liceat.

ARTHRITIS.

Ægritudines articulorum animadvertimus quidem fcintillis fæpe ceffiffe

electricis; dolendum vero materiam repelli arthriticam, alia intus excitantem mala. Sic crebra animadversione perspeximus, sub usu curæ electricæ, dolores capitis fugaces, vertiginem, nauseam atque tormina ventris ægros afflixisse, quæ incommoda, articulos iterum repetente materia morbi, conquievere. Deprehensi quidem sunt hac sub cura, qui vesicam sæpius levare coacti sunt, & quorum corpora nocturno manarunt sudore, unde spes animum subiit longinquitate temporis & usu frequenti malum longe pertinacissimum minui tandem atque molliri posse; verum enim vero post parvam temporis intercapedinem ægros iisdem, ut antea, malis distineri & divelli tristes sumus experti. Non obscurum igitur est materiam arthriticam ictus elusisse electricos.

CEPHALÆA ET HEMICRANIA.

In morbo hoc chronico, à materia catarrhalis vel rheumatici generis orto, experimenta cum scintillis instituentes animadvertimus dolorem, quidem nonnihil leniri & dissipari; absoluta vero cura, eadem, qua antea, acerbitate urgere: cui incommodo ut occurreremus, simul in usum vocavimus medicamenta interne sumenda, præscribendo ægris sub usu electricitatis decoctum quoddam sanguinem mundificans, vel electuarium purificans *Nobil. Dni Arch. Rosen*, & sic constantiorem nobis præstitit usum medicina hæc externa resolvens.

CONTRACTURA.

Nonnullis hoc in morbo utilitati fuit electricitas, ut haud indigna sit, cujus periculum faciant ægri. Quendam enim vidimus per plures annos à materia catarrhali membris captum usu tandem assurrexisse electricitatis, & aliquot baculo jam diu innitentibus ambulationem conspeximus restitutam: immo, mirum dictu, semel videre licuit in contractura quadam genu rheumatica jam quinquenni, membrum, bis tantum electricitate perculsum, ad spatium unius palmæ explicatum. In pravitate vero hac articulorum curanda perquam necessarium est, diligenter exquirere motus membri deficientes, ut patescat, quinam musculi jam morbo laborent. Illi scintillis, non vero commotione Muschenbrœchiana, convellantur electricis, studiose semper evitando punctiones antagonistarum vi prævalentium. Hi potius vapori aquæ calidæ per horas aliquot quotidie exponi, & tempore intermedio pannis laneis unguento emolliente, vel oleo quodam expresso madidis foveri possunt, imponendo hisce dein vesicam, cum lateribus membro adaptatis & calefactis. Observandum vero in malo hoc rheumatici vel arthritici generis, initio curationis implenda esse vasa ægrotantis liquoribus morbo congruis, ne in motum acta materia morbi in nobiliores projiciatur partes.

COPHO-

COPHOSIS ET SYRIGMUS.

Scintillæ electricæ ſtylo metallico materia per ſe electrica veſtito in meatum deductæ auditorium, irritatione ſua ſolvunt cerumen & purem ſtagnantem, ut &, in ſurditate à febribus, metaſtaſin digerunt. Quidquid vero in cophoſi catarrhali, nativa, & quæ ab aëre humido nec non in ſyrigmo efficere viſæ ſint, ſolatium fluxum & evanidum fuit.

EPILEPSIA.

Epilepſiam hæreditariam, ut & quæ à timore, nec ſuſtulit, nec exacerbavit electricitas.

FURUNCULUS.

Scintillæ electricæ digerunt.

GANGLION.

In tumoribus hujus generis reſolvendis tria capta experimenta belle cecidere.

HYSTERIA.

Flammulas electricas fruſtra experiuntur hyſtericæ.

ISCHIAS.

Aliis in hoc malo contigit ſub uſu electricitatis doloris lenimen, confecta curatione recrudeſcentis; aliis ne quidem hoc boni commodique evenit; aliis prima quidem ſatis proſpera fuere, ſed poſt aliquot dies converſa eſt vis morbi ad inteſtina, unde ventris tormina aſſidua & quam maxime moleſta. Sic quomodocunque ſeſe res habet, victoria certaminis ſemper penes morbum.

ODONTALGIA.

In odontalgia, quæ dicitur, carioſa, catarrhali, arthritica & ſcorbutica, homines numero inſignes, etiam gravidæ, igneam hanc experti ſunt curam. Pleriſque contingit levamen doloris; pauci vero hoc bono diu perfruuntur; redit enim plerumque acerbitas mali vel intra nycthemeron, & jam per aliquot horas inprimis veſpertinas gravius affligens, ſponte dein decedit; vel diebus ſequentibus, dolor dentes iterum ſed mitius fodit, repetito electricitatis uſu profligandus. Circa curam obſervare licet, quod ſcintillæ electricæ, mediante ſtylo metallico, continuo communicari ſolent rivulo cum dente afflicto, ut tremulus, qui ſic excitatur, motus æqualis ſuſtineatur uſque ad perfectam ceſſationem doloris.

OBSTIPATIO.

In obſtipatione alvi ſæpius experimenta repetivimus Italica, & quidem cum variis haud parvi ponderis pharmacis, e. g. jalappa, ſcammonio & theo; at ſemper oleum & operam vidimus perditam.

PARALYSIS.

Frustra tam in hemiplegia, quam in paralysi commotionem adhibuimus Lugdunensem; frustra quoque scintillis paralyticos convulsimus musculos; tandem vero casu, hinc inde supra paralyticam partem spatiola invenimus tam sensibilia, ut actio scintillarum vix tolerari potuerit. Quibus animadversis, hæc unice loca scintillis adussimus electricis, & sic haud ita pridem in cive upsalensi paralysin quandam manus perfecte solutam vidimus. Liceat igitur hoc in morbo suspendere judicium, donec ansa detur novum repetendi experimentum.

QUARTANA.

Ex paucis, quæ capere contigit, experimentis, nihil certi concludi potest. Bis tamen vidimus morbum hunc lenitum in periodicas solum tensiones mutari, etiam semel expugnatas.

QUOTIDIANA.

Duo solum electricitatem hoc in morbo experti sunt, qui per totum corpus scintillis percutiebantur electricis. In altero febris ad tempus fugata; in altero vero vis morbi in tertianam conversa est non sublatam. Dubium igitur electricitas febrium intermittentium est remedium, nec adhuc satis exploratum.

RHEUMATISMUS.

Adductum de malo Ischiadico judicium hic etiam valet.

Coronidis loco hisce sequentia subnectere liceat: 1. In febribus intermittentibus nihil valet commotio electrica. 2. In rheumaticis, arthriticis & sideratoriis morbis rarior sub usu electricitatis est allevatio sine indiciis retrogressus cujusdam materiæ. 3. Magna inter morbos sideratorios & rheumaticos adest convenientia; vidimus enim rheumatismum cum surditate, tremore, decubitu & mobilitate difficili unius ejusdemque lateris, nec non hemiplegiam, ubi scintillæ electricæ hinc inde solito majorem excitarunt dolorem, & in qua restituto ad aliquam partem brachii paralytici motui successit opthalmia, qua frigidis ab ægro repressa, eadem iterum cepit brachium imbecillitas. 4. In paralysi quadam digitorum annularis & auricularis, semel vidi scintillarum ex parte affecta eductionem non successisse. 5. Omnibus sub usu electricitatis continuato accidunt tarditas alvi & aucta ciborum cupiditas, sine dubio ex incremento perspirationis. 6. Eductis scintillis ex parotidibus, ut & ex partibus oris internis, inprimis linguæ, augentur sputa. 7. Si in odontalgia educantur scintillæ ex stylo metallico nervis portionis duræ septimi paris ad auriculam imposito, queruntur ægri ad quamlibet emicantem flammulam de acutissima in afflicto dente punctione, ut bis vidimus. 9. Serpentes commotione electrica percussi moriuntur, cum summa post lethiferum ictum corporis rigiditate.

TANTUM.

MATTHIAS

V.

MATTHIÆ ERN. BORETII

ET

J. GODOFREDI ARNOLDT

DISPUT. INAUGUR.

DE EPILEPSIA

EX DEPRESSO CRANIO.

Regiomonti 18 May 1724.

§. I.

HOmo a prima origine, vermis eſt, non abſimilis illi, quem ſolers *Malpighius* vidit in ovo incubato, conſtans ſolo capite & carina. Id quod *Antonius Leevenhoek* & illuſtris *Frid. Ruyſchius* obſervarunt. Enim vero cum in una gutta ſeminis, multi vermiculi, omnem ſenſum fugientes, exacto tamen microſcopio facile deprehenduntur, patet hominem a primo ſuo ortu aliis vix conſtare quam fluidis, &, ea coercentibus vaſculis; ita tamen ut reliquæ partes omnes in his contineantur, non aliter ac in gemma, tota arbor. Rem totam accuratius concipies, ſi ſumas tempore opportuno ſperma ranarum, ipſum remixtum in vaſe vitreo ad ſolem detineas, & ſedulus notes, quid omni die eveniat? Quemadmodum enim hic ex tuberibus quatuor, pedes, ita hominis artus prodeunt; Et qua ratione ibi reliquæ partes omnes evolvuntur: Ita hic omnia fieri exiſtimes. Adeo, ut pro figmento inani reputaveris ſingula, quæ de ranis Americanis non ſcribuntur ſaltem, ſed elegantiſſimis figuris delineantur; utpote & analogiæ & autopſiæ contraria (*a*).

§. I I.

Itaque multæ parvitatis homo a matre ſuſceptus, calore fotus, evolvitur ac explicatur, ita tamen, ut quoad partes firmas ſingulas, membranas, carnem, oſſa, cranium, non ſit, niſi contextus vaſorum minimorum, id quod Anatome Embryonum & artificioſa injectio monſtrant.

§. I I I.

Linquo libenter omne id, quod nobis *Caro* audit, cum omnibus ejus integumentis, ſaltem ut ad ſcopum propius accedam, de oſſibus verba faciam, utpote corporis noſtri fulcimentis. Hæc *Clopton Havers*, Anglus, primus & fere perfecte deſcripſit. Conſideravit ille os homogeneum, quod nec apophyſes nec epiphyſes habet, viditque illud conſtare ex plurimis lamellis, quæ in cylindraceam figuram contortæ, & ſibi impoſitæ, cylindrum unum faciunt. Animadvertit præterea lamellas has omnes ita ſibi appoſitas eſſe, ut inter ſingulas duas hæreat membrana, quæ vaſa arterioſa & venoſa ſuſtinet. Hunc in finem os injectione tam artificioſe præparavit, ut diſſectum, tam tranſverſe, quam per longitudinem, in omni puncto, liquore injecto ſcateret.

§. I V.

(*a*) Vid. pecul. tractat. ſuper hanc rem *Alberti Sebæ* Amſtelodamenſis, qui eſt additamentum libri *Merian* in fol. ubi aſſeritur, ranas Americanas pedes retrotrahere in corpus, tumque degenerare in piſces.

§. IV.

Iſta §. 3. dicta quadrant apprime ad cranium. Hoc enim in prima origine ex ramis minutis arteriarum duræ matris producitur, qui aliis occurrentes plexus ſubtiliſſimos conſtituunt; dum interea rami alii carotidis externæ, integumentis cranii externis, ut & cranio ipſi proſpiciunt; atque ſic decurrendo dant vaſa lateralia, quæ rurſus aliis occurrentia, plexus alios formant; hinc in craniis embryonum quaſi ſtratum ſupra ſtratum membranarum tenuiſſimarum conſpicitur, quæ per duræ matris, ut & reliquarum arteriarum pulſum ad invicem coguntur, lamellas formant, in quarum medio remanet plexus vaſculoſus; ſed ex eadem cauſa numerus lamellarum ſenſim evaneſcit, donec in adultis craniis, unum ſolidum os appareat, ex duabus tabulis conſtans, & in medio ſui *diploen* habens, quæ eſt congeries cellularum medullam gerentium, oriturque ex vaſis lateralibus utriuſque tabulæ cranii, recta via huc tendentibus, non alio modo ac carotis interna ad ſolum cerebrum recta via pertingit.

§. V.

Ex hac cranii phyſiologica Analyſi, patebunt multi morbi, ipſi accidentes. Ex læſo enim per externam vim tabula ejus exteriori, lamella mox ſubjacens comprimitur; intermedia membrana vaſculoſa quoque: hinc accidit morbus mollibus partibus ſimilis: Vulnus, inflammatio; & ſi humor vaſculoſus exeat, putreſcit, lamellæ ſuperioris elevatio: ſi idem lamellæ ſubjacenti, tertiæ, quartæ &c. ad Diploen uſque contingat, earum *exfoliatio*, quæ male caries quibuſdam audit. Læſa *Diploe*, læditur tabula utraque cranii in ſua flexibilitate; exareſcit; ſequitur caries *diploes* & *exfoliatio* tabularum. Pinguedo enim ibi ſecreta facit, ut partes terreſtres firmiter cohæreant, quæ ſecus ab invicem ſecedunt.

Quodſi læſio penetret ad tabulam ejus vitream, fiunt omnia dicta, ſed eo notabiliora, quo læſio cerebro & medullæ ejus propinquior.

Si cranium læditur ita, ut pars ejus intro prematur, ſequuntur pro varietate loci preſſi, pro varia magnitudine, profunditate, hebetudines, ſopores, vertigines, tinnitus, caligines, deliria, vomitus bilis, dolores capitis, convulſiones, paralyſes, apoplexia, lotii fæcumque ſpontanei exitus, epilepſia.

§. VI.

Eſt autem intropreſſio ſeu depreſſio cranii iſta ejus conditio, qua per flexilitatem ſuam obſtaculo externo cedit, abſque fractura, fiſſura, aliiſque.

§. VII.

Patet hinc homines huic morbo eo obnoxiores eſſe, quo nativitati ſuæ

ſunt

ſunt propinquiores. Adeoque infantes præ aliis. Vidi ego infantem decem ſeptimanarum ex fimbria linteaminis capitis, quam mater imprudens craſſiuſcule confecit, hacque caput ejus fortiter conſtrinxit, totum convulſum; convulſio mox ceſſavit, linteamine, me jubente, amoto.

Non minus immunes ſunt ab hoc malo adoleſcentes, quippe hominis viventis oſſa decuplo flexiliora ſunt, quam defuncti; inprimis, ſi verberibus ruditer tractentur, aut per petulantiam contra ſolida corpora capite allidant. Adultis vero morbus hic non eſt proprius quin, potius fiſſuræ, fracturæ contra fiſſuræ iis contingant.

§. VIII.

Mitto jam morbos reliquos ex depreſſo cranio provenientes, & §. 5. notatos, dum mihi ſufficiet diriſſimi mali, epilepſiæ, ejuſque naturæ, phænomenorum explicatio.

Quotieſcunque homo ſubito proſternitur amiſſis ſenſibus externis, interniſque, cum concuſſu violento, involuntario muſculorum omnium vel aliquorum, reciproco, alterna cum requie, & novo paroxyſmo, dicitur epilepſia, ἀπὸ τοῦ ἐπιλαμβάνεσθαι, apprehendere, corripere, ſupervenire.

§. IX.

Ex hac data morbi deſcriptione, differt epilepſia a convulſione, atrocitate & magnitudine ſymptomatum; a ſpaſmis, quod hic proprie non ſit alterne repetens contractio muſculorum, ſed eorum rigiditas, ſenſibus adhuc intactis remanentibus.

§. X.

Ita autem ſcenam ſuam ludit: antecedunt capitis dolores, vel gravativi, vel ſimul aliquando vertiginoſi; cardialgia & anxietates maxime præcordiorum, quas interdum ita increviſſe ſcio, ut patientes auram trahere vix potuiſſent. Obſervantur homines præterea ſolito triſtiores; pallet eorum vultus, ut & extrema, quæ plerumque ſimul frigent vel tremunt, imprimis lingua; vel ab extremis auram veluti acrem frigidamve cerebrum verſus elevari ſentiunt. Nonnulli ſæpe de nullo, ante inſultum, conqueruntur ſymptomate, niſi quod triſtiores ſolito, & ingenio & judicio obtuſiores, ac ſubinde non nihil, abſque cephalalgia, vertiginoſi exiſtant. Quidam vero ſolummodo gravitatem occipitis moleſtam; Alii vero nil niſi viſus quandam obſcuritatem, ſcintillas oculis obverſantes immediate ante inſultum animadvertunt. Illi, qui malo hoc aliquoties laborarunt, ſæpe novos paroxyſmos incurrunt, quando amici dolorem ſuum ægrotis manifeſtant, aut flent, aut ſi cantus religioſos ejuſque affectuoſos canunt.

§. XI.

Præſente paroxyſmo, alii ſenſim, alii ſubito corruunt. Alii in gyrum agun-

tur aliquoties, antequam in terram concidant; Hinc *epilepsiæ rotatoriæ* nomen. Alii currunt velociter & ſubito cadunt, jam cum, jam abſque alvinarum fæcum, ſeminis ac lotii excretione; alii terræ aſſident & corruunt. Quidam una cum paroxyſmo vociferantur; unde, *er krähet wie ein Hahn.* Fere omnibus pollices in pugnum imprimuntur. Concurrunt communiter oculorum linguæ & labiorum torſiones, ſtridor dentium, & reſpiratio ſonora, cum clamore ſæpius ingente. Item violentæ artuum, immo totius ſæpe corporis jactationes & concuſſiones. In quibuſdam caput perpetuo agitatur, ut fortiſſime illud, ad ſanguinis uſque profuſionem, terræ allidant. In quo gravi inſultu ſenſibus tam internis quam externis pro tempore privantur, ita, ut vellicationes, ſolutiones, inuſtiones licet profundiores, doloreſve ipſius partus haud percipiant, omniumque actorum plane immemores ſint. Quid dicam? Morbus hic tam mirabilis apparet aliquando, ut Diis, dæmonibus, iræ Divinæ, incantamentis, & ſimilibus cauſis, naturalibus majoribus, adſcriptus ſæpe fuerit.

§. XII.

Sæpe inſultus hi horrendi poſt ſe relinquunt ſitim vehementem, laſſitudinem, languorem univerſi corporis ingentem, quia valde illorum corpora, parteſque illius pene omnes præternaturaliter motæ, horſum vorſum contractæ & convulſæ fuere; dolorem omnium pene artuum vulgo oſſifragum, ob vehementem membrorum conquaſſationem; nonnulli de vigiliis nimiis, inſomniis plerumque horrendis, memoria nonnihil & ſæpius valde læſa, nec non de manuum pedumque, immo totius corporis tremore querelas fundunt; ſæpe de terrore quodam ſubitaneo conqueruntur, quare leviſſima ex cauſa illico horreſcunt.

§. XIII.

Inde ob ſævitiam ſymptomatum & curationis dicebatur olim *Morbus comitialis*, quod concidente epileptico comitia mox ſolverentur. Vocabatur præterea morbus *contagioſus*, hinc eo correptos rus ablegabant, ne familias aut alios inficerent teſte *Apuleio* (*b*). Nominabatur morbus *Herculeus*, ob atrocitatem & magnitudinem teſte *Galeno*, & quod Herculeo labore opus ſit ad eum debellandum. Itidem morbus *ſacer* audiebat, ob eandem cauſam, magnitudinem ſcilicet. Apud *Poetam* enim ſacrum idem eſt quod magnum, quemadmodum apud *Virgilium* (*c*): *Auri ſacra fames*; aut quod ab irato & ſacro Jove immiſſum malum crediderit veneranda antiquitas; Aut quod caput, veteribus partem ſacram, invadat, cauſamve ejus, utpote penitus ignorantes, τὸ θεῖον vocaverint, teſte Hippocrate (*d*). Dicebatur in-

(*b*) Apologiarum I.
(*c*) Libr. 3. Aeneid.
(*d*) Libr. de morbo ſacro text. 1.

insuper morbus *Caducus* ob lapsum subitaneum; *Lunaticus*, quod sæpius circa lunæ phases ingravescat; *Puerilis* denique, quod huic ætati inprimis infestus sit, & familiaris.

§. XIV.

Causa phænomenorum §§. 10. 11. 12. in nostro casu est *Depressio cranii.* Ratio vero effectuum physica hæc est. Cranio intropresso, premitur dura & pia mater, cortex cerebri, ejusque medulla, nervorum origo. Hinc præcise in hac parte cerebri, in qua premitur, fomes semper hæret; qui a causa quadam physica, eaque minima, in actum deductus, nervos afficiendo suum sortitur effectum. Et initio vertiginem, sensum auræ frigidæ, scintillarum in oculis, paralysin, apoplexiam, ex compresso cerebro oriri, probant experimenta Virorum Wepferi & Pejeri in canibus facta; ut & illud recens Luteciæ parisiorum observatum: fuit ibi homo stipem ostiatim petens, cui magna pars bregmatis casu ablata erat. Huic si cerebrum paululum premebatur, dicebat sibi scintillas ex oculis egredi; ad paulo fortiorem compressionem, dicebat se tinnitum aurium percipere. Post observabatur vertigine; tunc sopore corripi; postremo cecidit apoplecticus; ubi vero sibi ipsi relinquebatur, & pressio remittebatur, sensim restitutus cernebatur. Id quod quilibet quovis tempore experiri poterit, si ad consilium Wepferi, cani vivo, cerebrum denudet, istudque successive premat leviter.

Ast motus epilepticos ita physice concipies, si cogites, partem cerebri in aliquo ejus loco, compressam, reliquam omnem in conditione vigiliarum, seu, quod idem est, liberam ita, ut spiritus in tanto majori copia per aliqua loca fluat. Sed simul admittas oportet, medullam oblongatam esse originem nervorum, esseque canales infinite parvos, tamen pervios, per quos fluunt *spiritus*, quos *corpora impetum facientia*, dixit *Hippocrates*; ut & illud, quod solerti indagatione observarunt celeberrimi viri *Willisius* & *Vieussenius*, nervos quosdam ex theca vertebrarum retrogredi in cranium, ut se jungant nervis cerebri & cerebelli. Ita enim omnes motus, quos in epilepsia miraris, facile explicabis. Medullam autem oblongatam non esse nisi congeriem canaliculorum infinite parvorum demonstravit anatomicæ scientiæ hoc seculo facile Princeps, clariss. *Frider. Ruyschius*, Professor Amstelodamensis, dum enim ille portiunculam medullæ, eamque in aqua tepida reponit granum sabuli haud excedentem assumit, tum illa putrefacta & in aqua agitata, in centenos flocculos dissilit, microscopio conspiciendos. Porro assumit fibrillam nervi non nisi ad illapsum solis conspicuam, hanc capillo suspendit, & arte sua ita præparat, ut stupenda certa ratione in plurimos flocculos dissiliat, halitu evanescentes.

Sed canales hos pro fibrillis haud perviis existimaveris, nisi asserti veritatem evinceret celeberrimus, multisque mihi titulis colendus *Hermannus Boerhaave*, Professor Lugdunensis clarissimus. Lege ac relege ipsius verba in institutionibus medicis a §. 274. ad 289. Certe rei

parvitas fecit, ut ridicula appareat veritatis ſimplicitas. Sed qui anatomen callet, omnia facillime comprehendit.

Verum dices I. Nullus oculus, nullum microſcopium præſentiam ſpirituum docet. ℞. Hoc magis meam ſententiam firmat. Fieri non poteſt, ut craſſo ſenſui hæc ſubtiliſſima corpora patere poſſint; Si enim acutiſſimam viſus aciem non refugerent, non eſſent ſpiritus, & tunc plane convicti eſſemus, nos male aſſerrere non eos ſpiritus eſſe; non quidem ſenſu *metaphyſico*, ſed longis abhinc annis recepto *medico*. Non vero inde ſtatim neganda præſentia eorum, quam oculo aſſequi nequimus. In hoc muſæo, ubi nunc ſum, nec aërem, nec aqua conſpicio, quis tamen audacter pronunciabit? Ergo nec aër nec aquam adeſt. Conſtat enim, adhuc plura corpora aëri inhærere heterogenea plane.

II. Inquies: ligatura injecta nervo, inter cerebrum & ligaturam eum intumeſcere debere. ℞. Quilibet nervus bene nudatus & dein ligatus aut intumeſcit aut non. Si tumet, argumentum hoc contra nos non militat; ſin minus, confirmat potius ſententiem noſtram, quam deſtruit; indicat enim, ne quidem vaſa ſanguifera, ſerifera, lymphatica, quæ quemlibet nervum ambiunt, ſemperque & ſimul cum nervo ligantur, turgere. An idcirco illa non adſunt, liquidumque non ferunt, ad quorum præſentiam demonſtrandam certiſſima nobis ſuppetunt argumenta? Cum ergo nec ab illis longe craſſioribus, quando motus illorum ſufflaminatur, turgeſcentia fit, longe minus hæc à ſpiritibus expectanda erit. Botanici docent, ingentem liquidi copiam continuo per pedunculum adſcendere ad cucurbitam Italicam, *Pepo major falcata forma J. B.* dictam. Verum inter ligáturam pedunculo injectam, & terram, pedunculum minime intumeſcere. Quando cucurbita recenter abſciſſa ponderatur, & poſt 24 horas ad lancem revocatur, multum ponderis amiſiſſe obſervatur. Sed quod, dum terræ adhuc adhæret, æque ponderoſa maneat, ac ante, non obſtante ligatura, ratio hæc eſt: e terra tantum liquoris iterum accipit, quantum amittit. Ergo pedunculus licet non intumeſcat, humorem tamen non tranſmittit. Arbor plurimas libras ſucci furſum vehit, quas e terra recipit; ligata tamen nullum tumorem exhibet. Chirurgus, dum venæ ſectionem inſtituit, brachium ligat, tunc quidem venæ majores non vero minores, id eſt ultimæ, intumeſcunt. Plura adhuc adſunt argumentum hoc confirmantia, ſed omnia hic recenſere velle, præſentis non eſt inſtituti. Ex ſuperfluo tamen illud ſtabiliunt: corporis noſtri in origine, progreſſu, operationibus, excretionibuſque, ratio; inſectorum fabrica; ea, quæ manifeſtiſſime accidunt plantis.

§. XV.

Adſunt vero præter cauſam §. 14. Cauſæ aliæ plurimæ, epilepſiam producentes, quas ſingulas, ordine decenti, ex obſervatione propria & aliorum

rum, accurate collegit, laudatus Clariff. *D. Herm. Boerhaave* (*e*), dum apud alios ſparſim ſolummodo, nec, qua decet, attentione recenſitas invenies.

§. XVI.

Prognoſes quoque, pro diverſitate cauſæ, inſtitues. In noſtro caſu, non eſt, qui metuas; prudenti enim manu chirurgi, morbus, licet horrendis ſymptomatibus præditus, intra aliquot dies curabitur, niſi forte cum intropreſſo cranio, ſimul ſpinas ejus advertas, quæ perforando duram & piam matrem, ipſum cerebrum ejuſque medullam, cerebrum inflammatione, ſuppuratione, gangræna, fungo, hæmorrhagia, corrumpunt; unde hebetudines, ſopores, vertigines, tinnitus, caligines, deliria, vomitus bilis, dolores capitis, convulſiones, paralyſes &c. producuntur. Atque tum pro diverſitate circumſtantiarum, mali eventus judicabis.

§. XVII.

Liquet inſimul, non unam eſſe epilepſiarum §. 15. curam, adeo, ut inanis ſit ſpecificorum in epilepſia jactatio. Ille vero ſolus morbum curabit, qui ejus cauſas cognoſcit; *noſſe enim cauſam morbi, eſt noſſe arcanum.* Et in caſu depreſſionis cranii, ſola ejus elevatio feliciter curat. Reliqua, quæ ægroto propinantur, dantur ſymptomatum mitigationis ergo. Elevatio depreſſi carnii fit ſolo dropace applicato, præciſe in ea parte, ubi eſt depreſſio. Cognoſcitur locus applicationis ex ſolicita perveſtigatione capitis, deraſis capillis; quam adjuvant fovea cranio impreſſa; dolor capitis præciſe in uno loco; dolor punctorius capitis ex morſu nucis juglandis, aut alius corporis duri. Loco depreſſionis cognito, emplaſtrum ex pice, aliquando colophonia remixta, in medio ſui anſam habens ex filo triplicato, forti, pro diverſitate depreſſionis & cranii imponitur; emplaſtrum per ſeſquidiem applicitum manet; tum adveniens chirurgus anſam trahit ſurſum, vel ſola manu, vel bacillo ferreo inter duplicaturam anſæ immiſſo. Anſa ſurſum tracta, trahitur emplaſtrum, & quia integumentis capitis fortiter adhæret, ſequuntur illud cutis, muſculi & cranium. Succedit curatio aliquando ſimplici vice, aliquando emplaſtrum bis, ter, aut quater eſt repetendum, donec plenaria cranii elevatio eveniat. Adultos, quibus raro depreſſio ſola accidit, ſed juncta potius cum ſpinis, fiſſuris, cranii *trepanatio* juvat. Quæ, quid ſit, & quomodo inſtituatur, ex chirurgiæ libris petendum.

§. XVIII.

Atque ita rem bis mihi per *Dei* gratiam in praxi mea ſucceſſiſſe, gaudeo. Eſt

(*e*) Conf. ejus Aphoriſm. de cognoſcendis & curandis morbis §. 1075.

Eſt in ſuburbio noſtro puella nondum 10 annor., quæ ante tempus aliquod, dum apud amicos cum aliis puellis luderet, ſpectrum horrendum ſe vidiſſe credidit, quo perterrita valde clamare, anguſtari cœpit, ita ut ſemimortua domum matris ſuæ reportaretur. Paulo perhibuit ſe idem ſpectrum vidiſſe ſub concione ſacra in templo ſupra caput verbi divini Miniſtri, quo aliquoties perterrita, ædes ſacras frequentare amplius non potuit. Sed idem ſpectrum poſthac aliquando domi matris ipſi apparuiſſe perhibuit, atque vocatæ matri digito monſtravit, quæ vero nunquam aliquid vidiſſe faſſa eſt. Interea conqueſta eſt aliquoties de doloribus capitis & caligine oculorum, itemque de laſſitudine corporis. Poſthæc derepente corripiebatur anguſtiis maximis cardialgicis & ſpaſmis ventriculi, ita ut auram trahere vix potuerit. Mox ſequebantur horrendi motus epileptici multis vicibus per diem miſeram invadentes. Qui haud raro recurrerunt, quando mater de apparitionibus à puella viſis erga adſtantes verba fecit. Vulgus, ſuperſtitioſa; mira fingebat, totumque morbum a Satana proveniſſe putabat, hinc neſciens, quonam titulo morbum inſigniret, eam obſeſſam a Dæmone cenſebat. In qua opinione firmabatur admodum, poſtquam audiviſſet, puellam poſt cantus ſacros affectuoſos, itemque invocationes de JEſu Chriſto, novos ſæpe incurriſſe paroxyſmos. Poſt multas adhortationes & remonſtrationes ſeveras a venerando verbi Divini miniſtro factas dixit puella, ſibi videri totum domicilium ſtellis fulgidiſſimis illuminatum, dum inſimul matri adſtanti hoſtem ſuum, ſpectrum horrendum, digito monſtrat, in perſona mediocris ſtaturæ, ſed lucida veſte induta, prehenſum; nuncque humiliatum. Mater reſpondet, ſe nil horum videre. Interim paroxyſmos novos quotidie patiebatur. Inter tot anguſtias acceſſit me amicus, rogans, ut miſeram aliquando inviſerem, quidve rei inſit, explorarem. Vix domicilium intravi, & ſtatim horrendis inſultibus corripiebatur miſera, mox cardialgicis, mox epilepticis, iiſque diriſſimis. Ego rei cauſam nondum agnoſcens, præſcripſi ſtatim antiſpaſmodica, & illa, quæ contra hunc affectum ſpecifice laudantur. Sed ſimul varia rogavi, donec ad quæſtionem fateri cogeretur, ſe inter ludendum capite allidiſſe contra ferrum januæ infixum. Hinc advocato chirurgo dexterrimo *Ottone Roſcio*, caput perveſtigavimus, deraſis capillis ſedulo, moxque fomitem mali deteximus. Erat autem cranium depreſſum in ſiniſtro oſſe bregmatis oblique, ad ſuturam verſus ſagittalem, Applicito dropace, elevatio cranii erat facta, ſicque datis interea remediis idoneis miſera convaluit perfecte.

Sed morbo ceſſante, ceſſarunt inſimul beneficia Patronorum; cum ergo *egeſtas ſit ingenioſa*, feriæque natalitiorum Chriſti adventarent, quibus homines, ad miſericordiam commoti, liberaliores ſolito eſſe deprehenduntur, puellam de novo, inſultibus epilepticis, correptam audivi. Ego adveniens, malitiam matris protinus ſenſi, moxque abii, quæſtum poli-

liticum egenti permittens. Dominica I. post Epiphanias inter prandendum rogat mater per epistolam, ut venirem, videremque miseram filiam, tantis enim paroxysmis infestatam ait, quantis ante correpta nunquam fuerat. Conqueritur præterea de hemiplexia sinistri lateris totius, cum paralysi linguæ, quo malo nunquam affectam fuisse filiam scribit. Rogatus accessi ante concionem postmeridianam, & quidem citius, ac sperabat mater nequam. Vidi filiam decumbentem, & ex linteo lato, rubro, propendens brachium dextrum. Ita enim homines sub concione venientes ad benefaciendum commovere putarunt. Quæsii, quid jam cum brachio dextro? cum istud sanum, sinistrum vero affectum per literas nunciaverit. Nullo responso dato, auferre linteum, brachiumque sinistrum movere jussi. Puella perterrita, quid faciat, nescit; tandem movet brachium sinistrum, itidemque pedem. Sed, ut loquatur, volui; puella aliquot verba, quæ non intellexi, protulit, & chirurgus adstans, de facinoribus sceleratis probe gnarus, joci gratia dixit: Domine loquitur Anglice. Mox vero, timore inducto, articulate omnia pronunciavit. Advertens ego malitiam hominum, trepanationem crastina die instituendam chirurgo intimavi, non quidem serio, nulla enim aderat causa, sed ut terrore inducto a sceleribus desisterent mater & filia. Mater singula percipiens, flet, rogat, ut operatio differatur. Respondi, alia via nos incedere vix posse, tamen, ut sumeret, jussi, versus noctem pulverem, & alterum crastino mane, cardiacum. Erat autem pulvis alter digestivus, alter vomitum creans. Die sequenti post undecimam adii puellam, chirurgus quoque cum suis ministris. Intrantibus nobis conquesta est mater de cardiacis; vomuisse enim filiam aliquoties dixit. Respondi, nec sic male; exiisse enim ita malum spiritum penitus, confidat. Chirurgus interim scatulam aperit, instrumentaque ad trepanationem apta ostendit. Mater perterrita flet, summisque precibus contendit, ut operatio adhuc differatur usque crastinum diem. Nos vero persistimus; tandem, quia omnia articulata voce proferebat, nec de ullo symptomate querebatur, petitioni damus locum. Chirurgus interim thecam cum instrumentis ex opposito lecti reponit contra oculos puellæ. Sequenti die veneramus ambo, videndi ergo quid contingeret? & statim ad accessum nostrum mater pro præstitis officiis nobis gratias plurimas agit; neque enim insultus epilepticos ullos, neque paralysin linguæ, neque hemiplexiam se observasse amplius, ait, quin potius, filiam reconvaluisse penitus autumat. Et ab hoc tempore salva mansit, ad hunc usque diem, & quidem *ex metu trepanationis.*

§. XIX.

Casus alter: est in platea, *die Kittelgasse*, adolescens 17. annorum, Memelensis, qui a Præceptore in domo parentis sui, verberibus multis tra-

ctatus, in epilepſiam incidit. Miſſo regiomontum, ut curaretur, data ſunt plurima remedia, aſt in caſſum omnia. Ego vocor, dumque ab amicis de omnibus certior eram factus, advocato chirurgo dexterrimo *N. Schrædero*, nuces juglandes, morſu diffringendas juſſi, & ſtatim de doloribus capitis conquerebatur adoleſcens. Perveſtigantes ſeduli cranium, deprehendimus foveam per baculum forte illatam, qua, dropace aliquoties applicito, elevata ab omni inſultu liber hucuſque vivit.

F I N I S.

CAROLI

VI.

CAROLI AUG. à BERGEN

ET

J. MART. FRIDER. MULLER

AUCTORIS.

DISP. DE MORBO EPIDEMICO SPASMODICO CONVULSIVO CONTAGII EXPERTE.

Francof. ad Viadrum 19 Nov. 1742

PROOEMIUM.

Inter alia, quæ medicum practicum maxime exercent, haud infimum locum merentur morbi insoliti & complicati. Horum enim utplurimum ea est conditio, ut causas primo intuitu incognitas exhibeant, atque tenebris obrutas: medicus propterea, destitutus experientia, eosdem nodo gordio magis intricatos existimans, in ancipiti continuo versatur, nescius, in quam sententiam abire consultum sit. Hinc mirandum non est, similes adfectus tot curas, tot negotia facessere medico solerti & religioso, omnem in eo operam collocanti, ut veras morborum causas, &, his perspectis, demum medendi genuinam methodum probe eruat, quippe auream a Seneca regulam edocto: nihil magis periculosum esse quam immaturam medicinam. *Neque enim quemquam latere poterit, summa hic opus esse cautione, & ad omnes circumstantias probe attendendum, ne in devia flectamur, & cuncta, medicamentis intempestive adhibitis, vertantur in deterius; sed ut observationibus sedulo, crebro & circumspecte institutis, vera tandem mali causa eruatur, & inimicus corpori adfectus prudenti remediorum & medicamentorum administratione fauste propulsetur: eum æque non nocere ægro deceat medicum ac opem eidem ferre, ex sententia Hippocratis:* Ἀσκεῖν δεῖ περὶ τὰ νουσήματα δύο, ὠφελέειν, ἢ μὴ βλάπτειν. *Inter morbos epidemicos, vere & autumno utplurimum grassantes, sæpius observari adfectus insolitos & complicatos experientia docet. Hi, quamvis habeant quandam cum aliis morbis similitudinem, attamen nunc hoc, nunc illo symptomate à morbis regularibus recedentes, semper aliquam præ se ferunt anomaliam. Quibus vero perspectum est morborum epidemicorum ingenium, & quam omnes ex aëris temperie & mutatione, nec non meteororum varia serie & vicissitudine plerumque trahant originem; illis ratio diversitatis ipsorum perpetua, non dicam necessaria videbitur. Qua in re ipse ego, per exiguum trium annorum spatium, quo ingenii dotes patriæ consecrare, & praxi clinicæ manum admovere cæpi, multum ab experientia magistra sum edoctus. Inter alios vero, quos observavi, morbos, notatu videtur dignior ille adfectus epidemicus spasmodico-convulsivus, qui mense Augusto anni præteriti MDCCXLI. in quibusdam veteris Marchiæ urbibus & præcipue pagis primum grassari cæpit, & per integram hiemem usque in Maium anni præsentis in permultos inimice sæviit, quemque vulgo ab effectu: Die krumme Kranckheit vel etiam ob rei novitatem: Die neue Kranckheit vocavere. Hinc e re fore duxi, si huncce materiam pro themate Dissertationis inauguralis ventilandam susciperem. Et quamvis non ignorem, huncce morbum aliis jamjam iisque doctioribus viris materiam scribendi suppeditasse; non plane tamen inutile vel vituperandum credidi, si, quid ego in hoc morbo observarim, & quomodo ejusdem curam instituerim, exercitii gratia literis mandatum cum eruditis communica-*

 nica-

nicarem, eorumque benevolo & amico judicio me, si quid forte errassem, submitterem. Faxit vero summus Archiater, ut omnia vergant in Divini sui nominis gloriam aliorumque emolumentum.

---

§. I.

UT morbi historiam, cujus descriptionem jam aggressuri sumus, ordine & methodo, in concinnandis morborum historiis requisita, absolvamus, e re fore arbitramur, eundem secundum varia sua tempora & periodos, tum principii, tum augmenti & status, tum denique declinationis respectum habendo, exponere, simulque ostendere, quibus symptomatibus hic morbus noster cum aliis sui similibus, à neotericis quibusdam descriptis, congruat, quibusve etiam recedat. Grassari vero incepit ingruente autumno anni præteriti circa messem, suamque tyrannidem usque ad veris finem præsentis anni in Stendaliensi veteris marchiæ tractu æque ac trans Albim in Havelbergensi ditione per varias urbes & pagos exercuit.

§. I I.

Incipientis morbi symptomata sequentia erant: conquerebantur omnes & singuli in principio morbi de artuum insigni lassitudine, intercurrente sæpius nunc caloris, nunc frigoris & horripilationis sensu, capitis dolore gravativo, anxietatibus præcordiorum, quibus superveniebant subsultus spastici digitorum & pedum, modo hos vel illos dictarum partium musculos infestantes. Hi subsultus tendinum & musculorum sæpe sub cute visibiles erant, quod nostrates exprimunt: *Sie hätten es bey einigen* patienten *recht sehen können, wie es in ihren gliederen lauffe und sich bewege.*

§. I I I.

Increscente morbo, non solum exacerbari videbantur cuncta symptomata, ut lecto surgere non possent; sed etiam sub continua febre & æstu accedebant stupor capitis, in aliis deliria convulsiva, pectoris coarctatio & constrictio, indeque respiratio difficillima ac suffocationis metus, sermonis præterea difficultas & plenaria sæpe abolitio. Maxime vero notandum est, sub his diris symptomatibus convulsiones (§. ii.) memoratas fuisse acerbissimas, quarum vehementia utplurimum formicationis sensu, (*durch das Kriebeln*) in manibus & pedibus præeunte, indicabatur. Artus tunc temporis tam superiores quam inferiores per suos quosvis flexores musculos spastice, & quidem non sine dolore acuto lancinante convellebantur. In pedibus inprimis flexores tibiæ, in manibus flexores carpi & digitorum mem-

membra immobili hoc ſpaſmo rigida reddebant. Sub eadem paroxyſmi vehementia oris aliarumque partium faciei diſtorſiones adſpectum reddebant horrendum, raro tamen ſpaſmum cynicum me vidiſſe recordor. Pauciſſimos etiam à contorſionibus membrorum plane immunes vidimus, utcunque reliqua ſigna morbi hujus præſentiam declararunt. Remittente vero difficili reſpiratione & pectoris adfectu, ſermonis uſus redibat quidem, contorta vero membra in ſitu per ſpaſmum acquiſito manebant, hac tamen cum differentia, ut rigor non eſſet adeo inſignis, & digiti adſtantis ope facilius extendi poſſent.

§. IV.

In ſtatu hujus epidemici mali, quod in aliis diu & per aliquot ſeptimanas durare, in aliis vero citius tranſire viſum eſt, prædicta (§. 3.) ſymptomata, recurrente paroxyſmo, modo mitiora, modo graviora, modo hoc, modo alio ſymptomate novo aucta obſervabantur. Sic v. g. alii lumbricorum copiam ſponte ediderunt, alii inciderunt in diarrhœas, alii durante paroxyſmo immodica ſiti & conatibus vomendi vexati fuerunt vel plane delirarunt. Præcipue vero circa novilunium & plenilunium exacerbabantur in infantibus ſymptomata, ut ſæpe convulſiones in totalem epilepſiam degeneratas viderimus. Præterea in junioribus æque ac adultis ingens appetitus & quaſi bulimus, qui maxime ſub convulſionum paroxyſmo vigebat, aderat, ægros, digitorum miniſterio deſtitutos, ita ſæpe concitans, ut eſculenta in ſtragulis poſita, inclinato corpore, labris & ore, brutorum inſtar, avide deglutirent.

§. V.

In declinatione morbi tota ſymptomatum ſyndrome miteſcebat, ita ut die undecimo, in aliis decimo quarto, in multis viceſimo primo vis morbi remitteret, quod ipſum vero non, niſi copioſis ſudoribus & exanthematibus purpureis ſcorbuticis erumpentibus accidere ſolebat. Sudores in primis ſemper ſymptomata levaſſe obſervavi; conſtantes autem non fuere, ſed brevi iterum ceſſarunt. In aliis ſymptomatum remiſſio in plures hebdomades procraſtinabatur. Plenaria virium reſtitutio in omnibus lente ſucceſſit. Stupor capitis, artuum rigiditas, facillimus in ſpaſmum niſus ea erant ſymptomata, quibus ad plenariam reſtitutionem vexabantur ægri reconvaleſcentes. In quibus vero hic morbus funeſtum exſeruit eventum, iis non ſolum circa dies criticos ſymptomata exaſperabantur, ſed & convulſiones perfecta & totali epilepſia terminabantur. Poſtquam vero morbus hic, qui initio acuti indolem præ ſe ferebat, temporis progreſſu in χρονικότατον tranſiit, raro id ipſum factum eſſe meminimus. Quoſdam tamen poſt diuturnos cruciatus tanquam tabe confectos interiiſſe compertum eſt.

§. VI.

§. VI.

Tradita morbi hujus epidemice graſſantis hiſtoria, notaſſe expedit, quod, licet nulli pepercerit ætati, infantes tamen frequentius præ adultis corripuerit. Quoad vitæ genus, ruricolas & infimæ plebis homines adeo eminenter aggreſſus eſt hic morbus, ut ex honoratioribus urbium civibus vel literatis hominibus vix ullum noverimus hoc morbo conflictatum, manifeſto documento, ſingularis hujus morbi ſingularem fuiſſe cauſam. Porro memoratu dignum judicamus, quod, licet hic morbus non fuerit contagioſus, nec unquam in honoratiorum civium vel nobilium familias graſſatus ſit, ſed intra plebeculæ domunculas ſubſtiterit; nihilominus id commune habuerit cum contagioſis affectibus, quod primis eruptionis temporibus acuti ſatis morbi, & intra decimum quartum diem homines e medio tollentis, in progreſſu vero chronici, per ſolidos menſes ægros excruciantis indolem præ ſe tulerit.

§. VII.

Ad quam morborum claſſem hic noſter morbus jure referendus ſit, ex penſitatione ſymptomatum circa hallucinationem determinare licet, quare nil impedit, quo minus morbum hunc nomine *affectus epidemici*, *ſpaſmodico convulſivi*, *non contagioſi* ſalutare poſſimus. Noſtratibus vernacula veniebat ſub nomine *der krummen Kranckheit*, *des krummen Jammers*, *der Kriebel Kranckheit*, quamquam cum *Longolio* adæquate ſatis etiam *die Kornſtaupe* dici poſſit. Sicuti epidemici morbi nunquam præſentium, ſed præcedentium conſtitutionum producta & ſoboles ſunt, ita inferius, in cauſarum ſcrutinio, probatum dabimus, cauſas hujus epidemici mali in conſtitutione præcedente, & anomala rerum ſic dictarum non-naturalium indole fuiſſe fundatas. Tanto magis adfectus epidemici titulum meretur, quo certius demonſtrabimus, quod, licet communiſſimam & univerſalem non habuerit cauſam, ſat communem tamen agnoverit. Non minus hic affectus ex genere morborum convulſivorum & ſpaſmodicorum eſt, quum prædictæ convulſiones (§. 2 3 & 4) quaſi pathognomonicum mali ſignum conſtituerint. Contagii expertem ideo præprimis vocavimus, quia vitæ generis utcunque rationem habuit, nec in omnes indiſcriminatim graſſatus eſt. Plures vero urbanæ plebis & ruricolarum familias, uno correpto, hunc in morbum incidiſſe, nondum miaſmatis contagioſi ſuſpicionem involvit, dum id potius communi humorum diatheſi ad maturitatem eodem tempore evectæ tribuendum eſt, non ſecus ac videmus autumno præſente fructus eodem tempore matureſcere. Quidam medicorum exiſtimant, hunc morbum arthriticæ ſimul eſſe indolis; aſt pleraque ejuſdem ſymptomata eo conſpirant, ut ſedem affectam indicent genus nervoſum, cum arthritis magis in articulis & ligamentis articulorum ſit ſita.

§. VIII.

§. VIII.

Populares ſive epidemicos morbos à communibus cauſis progigni, extra controverſiæ aleam poſitum eſt, quare præſens noſter adfectus eaſdem agnoſcat, neceſſe eſt. Sunt autem hæ aër, communia alimenta mali ſucci, aquæ corruptæ, ventorum plagæ &c. quarum aliæ magis, aliæ minus univerſales dici merentur. Aër inprimis, ceu commune animantium pabulum, ſi ſolus epidemicæ luis ſcaturiginem conſtituit, nulli ætati, nulli vitæ generi, nec divitibus nec pauperibus parcit, adeoque vix memorati à nobis & deſcripti morbi auctor eſſe poterit, quum ſuperius (§. 6.) annotatum fuerit, pauperes & egenos, non æque divites & honoratiores homines hoc malo laboraſſe. Cibi & potus noxæ etiam ſuo jure ad cauſas morborum epidemicorum referuntur, tam univerſales vero non eſſe, differentia vitæ generis ſatis indicat. Diſquirendum nunc jam nobis ſupereſſet, quibus dictarum rerum noxis præſens hic affectus ſuos debeat natales, niſi certo conſtaret, frumentaceum venenum, ſcilicet ſecale rubigine corruptum, jure hic accuſari, cum ros melleus, ſive rubigo, anno præterito, in tractu veteris Marchiæ frequens, & ſecali præ reliquis frumenti ſpeciebus magis infenſus fuerit.

§. IX.

Cum omnes, quos evolvi, ſcriptores, qui adfectus hujus epidemici cauſas in alimentorum frumentaceorum noxas rejecere, unanimes non inveniam, multique ſint, qui noxas rubiginis partim ſecali vulgari corrupto, partim ſecali monſtroſo, (*dem ſogenanten Mutter-Korn*) partim graminibus & Zizaniæ intra ſecale vegetanti adſcribunt, convenientiſſimum erit, hic paucis exponere, quodnam horum primaria noſtri morbi cauſa extiterit.

§. X.

Inter omnes conſtat, ſecalis ſpecies uſitatas eſſe *ſecale hybernum vel majus* C. B. (*das Winter-Korn*) & *ſecale vernum vel minus* C. B. (*das Sommer-Korn*) quorum utrumque, uti aliæ fruges cereales, rubiginis ſubjectum proprie conſtituit, in primis vero poſterius. Vocatur vero ros melleus ſive rubigo (*der Honigthau, Brand*) materia viſcoſa glutinoſa, flava, ſaporis primo ſubdulcis, in acrimoniam poſtea vergentis, ſpicis frumenti inhærens. Ipſum autem frumentum rubiginoſum (*das Brand-Korn*) in eo conſiſtit, quod in folliculis granorum pulvis nigricans, in cineres converſam farinam exhibens, inveniatur. Hoc autem, quod ſolatio eſſe poterit generi humano, rubiginoſum frumentum vim ſeminalem amittit, nam terræ commiſſum & ſatum nunquam vegetat. Differunt ab hoc ſecali

rubiginoſo ariſtæ monſtroſæ, quæ inter utraſque ſecalis ſpecies quandoque reperiuntur, quarum grana exterius nigricant, interius alba ſunt & duriora, ſi exſiccantur, quam ſecale ordinario eſt, neque differunt ſapore, ſed duntaxat creſcendi modo. Plures enim ſæpe ariſtæ, uni culmo adnatæ deprehenduntur. Culmus etiam longitudine excedit reliquos, & hoc eſt, quod ſub nomine *ſecalis luxuriantis* ſub ſingulari ſpecie recenſet *Caſp. Bauhinus*, quodque Clariſſ. *Hoffmannus* (*a*) vocat ſecale corniculare nigrum. Peculiarem autem ſpeciem ſecalis eſſe non dixerim, quia partim in *ſecali hyberno majore*, partim in *verno minore* quibuſdam annis inveniri ſolet. Rectius itaque eſt *varietas*, quam *Tournefortius* pro vera ſpecie non agnoſcit, & non niſi priores duas recenſet. Quantum vero experientia teſtatur, conſtat, noſtrates tum frumentum rubigine corruptum, tum etiam ſecale illud monſtroſum promiſcue uno nomine *des Schmids*, *Brand-Kornes*, *Korn-Zapfen*, *Mutter-Korns*, *der Wolffes-Zähne*, ſalutare conſueviſſe, quod tamen falſum exiſtimo. Sæpe enim ſecale corniculare ſ. luxurians vulgari immixtum reperitur, & citra noxam comeditur; cum non niſi una cum reliquo frumento à rubigine cadente venenoſam contrahat indolem. A ſecali rubigine corrupto probe etiam differt *lolium gramineum ſpicatum caput tentans* C. B. *lolium ſpicis ariſtatis radice annua* Linnæi, *lolium verum Moriſoni* Germ. *Lulch*, *Treſſpen*, quod, quippe teſte Ill. *Hoffmanno* (*b*), epidemicorum morborum cauſa exiſtit, ſi frugibus, quibus veſcuntur ruricolæ, vel ex quibus parantur cereviſiæ, immixtum reperitur. Gallico idiomate obſervamus, nomine *Ergot* partim frumentum rubiginoſum, partim frumentum luxurians deſignari. Noſtrates e contrario diſtingunt inter rubiginem in cerealibus, quam *den Brand oder Honig-Thau* vocant, & rubiginem plantarum & arborum, quam *den Meel-Thau* nominare ſolent, quum tamen idem morbus ſit.

§. XI.

Poſtquam itaque probatum dedimus, rubiginis ſedem eſſe in ſecalis prædictis duabus ſpeciebus, ordinis ratio nunc exigit, ut formalem rationem hujus corruptionis paulo curatius explicemus, & quidem mihi ſententia *D. Fagon* (*c*), admodum veritati conſona videtur, nocivam nempe humiditatem, cum nebulis ariſtis applicatam, primo rodere & penetrare epidermidem grani, qua corrupta & nigreſcente ſenſim ſubſtantia grani farinacea vitiatur. Interea ſucci, qui ex radicibus frumenti per culmum adſcendunt, ubi granum ſua epidermide nudatum inveniunt, ſenſim in copia accumulantur, & ariſtam monſtroſam formant, utique ſanitati infenſam & nocivam, quia ſupponit mixtionem ſucci cerealium cum humiditate

(*a*) Medic. Syſtem. Tom. II. 304.
(*b*) Medicin. ſyſtemat. Tom. II. p. 303.
(*c*) Hiſt. de l'Acad. des Sciences An. 1710. p. 62.

ditate vitiofa. Effigiem vero ejufmodi corruptæ ariftæ videfis apud *Scheuchzerum* (*d*). Non pauci funt, qui nocivam indolem hujus humiditatis ponunt in venenato quodam rore, cum nebulis cadente & grana exurente, fapore fubdulci & glutinofo inducti, quem utique inveniunt. Sic enim *J. G. Hoier* (*e*) fequentia tradit - *humor quidam faporis fubdulcis & glutinofæ naturæ in frumentis, arborum & fruticum frondibus vifebatur. Mellea hæc humiditas five ros grati quidem fubdulcifque faporis erat, fed acrimoniam volatilem occultam quafi fubvelantis. Curiofi, qui primoribus labris deguftaverunt hunc rorem, fingularem naufeam & vomendi conatum ab eo fentiebant. Nonnullis ulcufcula labiorum fufcitaverat. Pauci, qui diutius eo temporis momento in campis commorati funt, febribus ardentibus corripiebantur, immo, qui nudis pedibus incefferant, ut ruricolæ folent, puftulis & ulcufculis pedum nigricantibus vexabantur. Ipfa vero frumenta quædam, præprimis filiginis grana, quibus roralis lympha largius inhæferat, mirum in modum notabantur corrupta & nigricantia.* Ortum rubiginis in frumento alii deducunt ex fucco frugum cerealium nutritio, vifcofo, qui, poftquam calore folari rarefactus per earum poros tranffudavit, aëris tempeftate pluvia corrumpitur, acefcit & vafcula plantarum non folum obftruit, fed & ulteriorem maturationem plane impedit, ficque infignem plantarum morbum conftituit (*f*). *Chrift.* de *Hellwig* (*g*), ex Huetianis ingeniofam magis, quam veram rubiginis caufam adfert, quod nempe pluvia decidens in fuperficies foliorum & frugum cerealium pulvifcula hinc inde latitantia corripiat, & horum ope in fphærulas coëat, quæ, ubi directe radiis folis penetrarentur, inftar lentis uftoriæ, foliis & ariftis maculas inurerent.

§. XII.

Sive nunc quis rorem, five nebulas, five pluviam, five alias caufas accufet, gigni rubiginem folius frumenti vitio non exiftimamus. Potius enim ftatuimus cum *Fagono*, (§. 11.) grana ejus prius alterari ex atmofphæra delapfis. Hoc enim aëris receptaculum continuo abundat effluviis omnis generis, falinis, fulphureis, caufticis, quæ ibidem folis ardore exaltatæ, modo nobis imperceptibili, in liquores coëunt, & vel fub forma nebulæ, vel roris decidunt, plantifque adhærent, eafque maculis diverfi coloris fugillant. Etenim, præter cereales fruges, plantas & arbores hoc morbo affici, teftis eft *Ramazzinus* (*h*), propriis verbis: *non folum cereales opes abfumpfit hæc peftis, fed omne etiam fubfidium, quod pomifer autumnus folet fuggurere, fuftulit*, moxque fubjungit: *uvarum quoque*

L 2 pro-

(*d*) In Bibl. Phyf. Tab. 104. 11.
(*e*) Ephemerid. Nat. Cur. Decur. 3. An. IX. & X. p. 172.
(*f*) Vid. Clariff. *Hilfcheri* Programm. de rubigine.
(*g*) Ephemerid. Nat. Curiof. Volum. II. p. 130.
(*h*) Conftit. An. 1692. &c. cap. 6.

proventus ob eandem causam non nisi parcissimus prævidebatur, & alio loco: *rubigo*, inquit, *pessimus omnium frugum morbus est, paullatim augescens, frumenta & omnia legumina, sed præsertim fabas occupavit, neque solum in locis humidioribus, ubi computruerant, sed & in editioribus.* Idem auctor (*i*) curiose observavit, nuces juglandes in illo luctuoso spectaculo, ubi omnes campi circumquaque non virentes sed atrati & fuliginosi videbantur, rubiginis noxam non sensisse, cujus phænomeni causam in corticalem viridem nucum substantiam, sale volatili abundantem & rubiginis acido resistentem rejicit. Quod vero nostram hanc tractationem attinet, non recordamur, nos præter secale simul reliquas plantas & arbores hac lue infectas vidisse, quod aliis causis non tribuimus, nisi, quod sine dubio tales nebulæ vel talis corruptus ros in has plantas non ceciderit.

§. XIII.

Rubiginem, quoad materialitatem suam, naturæ esse acris & corrosivæ, ipse testatur sapor ejus, primis quidem labris dulcis, postea vero in constrictoriam acrimoniam vergens, (§. 10. 11.) Clariss. *Ramazzinus* (*k*) corrosivum hoc non dubitat cum spiritibus acidis corrosivis, spiritu nitri, vitrioli, vel salis, atque stygiis aquis rectius esse comparandum, quam cum acrimonia alcalina, quod ipsum variis experimentis corroborare sustinuit, dum notavit, plantarum folia, liquoribus acidis corrosivis conspersa, peticulas & maculas tales contraxisse; neutiquam vero ex liquoribus alcalicis, cujus sententiæ quoque est Celeb. *Behrens* (*l*) quamquam in eo errasse videtur, quod rubiginem meteoris annumeraverit, quæ potius est tertium productum ex rore vel alio meteoro corrupto & corrupta frumenti substantia. Clar. *Hoffmannus* (*m*) causticam & venenatam rubiginis indolem optime sali subtili caustico, sulphuri viscoso inhærenti, adscribit, quod peculiari ratione in partes nervosas grassatur, cujus rei rationes sequentes suppeditat:

(1) Quod plantæ paludosæ, nec non fungi, agarici &c. plerumque sint causticæ & virulentæ indolis.

(2) Quod symptomata nervosarum partium à salino principio stimulante clarius explicari possint.

Volatilitatem hujus salis caustici inde evincit, quod grana ejusmodi, diu in aëre detenta & exsiccata, innoxia observata sint, ejusmodi farinæ vero fermentatione & incalescentia hæc deleteria vis iterum resuscitata fuerit, quam *Hoffmanni* sententiam mea utcunque experientia confirmatam vidi,

(*i*) L. c. §. 38.
(*k*) II constit. Ann. §. 58. Op. Lond. 29.
(*l*) Select. Diætæt. Sect. I. cap. 3. §. 5.
(*m*) Med. Systꝫm. Tom. II. p. 305.

vidi, dum observavi, omnia hujus morbi symptomata graviora fuisse ex pane granorum recentium, quam exsiccatorum. *Joh. Dan. Longolius* (*n*) rubiginis vitiatum succum ponit in putredinosa vegetabilium dulcedine, certumque auctorem *Willischium* allegat (*o*) qui specificam rationem hujus fermenti in sale volatili corrosivo vegetabili, sali cicutariæ, solani furiosi, vel mandragoræ simillimo quærit, quod tamen, an probabile sit, aliis dijudicandum relinquimus, qui norunt, effectum prædictarum plantarum venenatarum esse solere celerrimum & brevi tempore deleterium.

§. XIV.

Nullum itaque est dubium, in ægris nostris hoc sal causticum, cum pane quotidiano simul ingestum, succis ventriculi & chylo solutum, per vasa lactea sanguini fuisse admixtum, sicque sanguinem, hoc peregrino miasmate semel infectum, totum genus nervosum irritasse, & musculos ad convulsiones disposuisse, quod meum assertum sequentibus etiam probatur:

(1) Omnibus iis in locis, ubi feralis hic morbus grassatus est, referentibus id incolis, rubigo in secali observata est.

(2) A pluribus relatum accepimus, in uno eodemque pago illos, qui antiquo, puro & integro secali, per priores annos asservato, in conficiendo pane usi sunt, immunes à morbo exstitisse, eos vero, qui propter inopiam recens & rubigine corruptum secale comedere coacti sunt, paulo post finitam messem decubuisse.

(3) Quod supra (§. 6.) notavimus, pestis hæc rusticos & vilioris sortis homines, non vero divites, laute viventes & literatos invasit, & sic illos aggressa est, qui maximam partem panem pro alimentis solidis adsumsere.

(4) Ipsa morbi periodus, secundum quam paullo post messem primo sub larva morbi acuti, postea vero sub specie chronici adfectus stragem suam edidit, de causa adducta satis clare testari videtur (§. XXII).

(5) Oeconomorum quorundam observatio fuit, sues gravidas secali corrupto saginatas fere omnes abortiisse, ut & grana corrupta & pulverulenta, lacti injecta & muscis exposita, his mortem intulisse.

(6) Quod *Longolius* (*p*) singulari exemplo testetur, hominem, qui ex sola curiositate aliquot frumenti grana rubigine infecta comedit, incidisse in dolores membrorum, non nisi dejectionibus aliquot curatum,

(7) denique huc referas, velim, testimonia scriptorum, luis convulsivæ hujus causas ex cerealibus frugibus rubiginosis deducentium, quorum mentio-

(*n*) In judic. medic. *von der Kornstaupe.*
(*o*) Vid. §. ultim.
(*p*) L. c. p. 28.

tionem inferius facturus sum. Quibus vero hæc ætiologia insufficiens videtur, in contrarium allegant, inventos fuisse, qui licet hunc panem vitiatum comederint, nullum tamen inde sanitatis perceperint detrimentum, quorum objectioni regerendum ducimus, quod nostra quidem sententia, de hac observatione non certo constet, fuisse & repertos esse tales homines, sed si vel maxime de hac re dubitandum non esset, alia quæstio nunc est, numne ipsæ hæ fruges mitioris fuerint acrimoniæ? numne etiam major puri ab impuro fuerit factus selectus? constat enim, diversos fuisse acrimoniæ in rubigine gradus, alibi etiam ruricolas optima secalis grana selegisse, & ab impuris separasse. Tandem etiam valet hic canon physiologicus, quod cujusvis alimenti, medicamenti, veneni activitas & vis, in corpus animale vivum, neutiquam ex se, sed conjunctim ex se & ex receptivitate corporis animalis, plus minus ad recipiendas & determinandas has vires dispositi, æstimanda sit. Hic prono fluit alveo, non omnes ac singulos, in hac vitiosa diæta viventes, eodem morbi gradu affectos esse.

§. XV

Quamquam nunc ex antecedentibus (XI. XII. XIII. XIV.) satis superque probatum sit, primariam hujus epidemicæ luis causam latere in vitiatio & corrupto pane & veneno frumentaceo, inficiandum tamen non est, alias, easque diversas causas socias, quæ vel corpus humanum ad majorem receptivitatem §. (XIV.) veneni istius vegetabilis disponunt, vel ipsam corruptelam vitiati frumenti exacerbant, huc symbolam suam contulisse. Sic enim aëris conditiones hoc malum exasperasse in paludosis locis, refert *Ramazzinus* l. c., in quibus nempe crassus & vitiatus äër epidemicum magis & rebelle hoc malum reddidit. Certùm enim est, quod si aër respirationi, & consequenter vitalibus functionibus exercendis idoneus esse debet, necesse sit, ut quandam servet mediocritatem, nec nimis tenuis, nec supra modum crassus sit, quale quid machina pneumatica ad oculum demonstrat.

§. XVI.

Ad noxas rerum non naturalium, quæ procreando huic malo simul famulari potuerunt, jure referre possumus leguminum varii generis usum, quorum quædam forsan ejusdem rubiginis noxas perpessa, corpus humanum magis magisque ad hanc luem præpararunt. Præter frumentaceum genus autem, & legumina, & omnem plantarum familiam hoc malo affici posse, superius (§. XII.) a *Ramazzino* (q) æque ac ex testi-

(q) l. c.

ſtimonio *J. C. Brunneri* (*r*) relatum legimus, Ut taceam multa legumina, ceu cauſas προηγȣμένης, propter viſcoſitatem & flatulentiam ſuam. M. Seam ad viſciditatem & corruptionem diſpoſuiſſe, Conſtantem aquarum crudarum potum in gente ruſtica hunc morbum magis promoviſſe quam imminuiſſe, quiſque vel me tacente perſpicit. Intenſiſſimum frigus anni MDCCXL, ejuſdemve lentum & paullatinum in corpore humano effectum, pro unica & primaria luis hujus cauſſa præſupponere velle, prorſus inſufficiens mihi videtur, & certiſſimis criteriis, quæ vitiatum accuſant frumentum, (§. XIII.) adverſum, utcunque non inficiamur, inter cauſas ſocias remotiſſimas referri potuiſſe. Quoad alimenta denique notat *Longolius*, (*s*) quod caro ſuilla & diæta lactea his patientibus valde nocuerit, id, quod, licet ipſimet non obſervaverimus, propter coagulabilem lactis naturam, craſſum vero, & viſcidum chylum caro ſuilla ſuppeditat, vero judicamus ſimillimum.

§. XVII.

Quas cauſas ex rerum naturalium conſtitutione diverſa huc trahendas cenſemus, has tanti momenti non judicamus, quæ eodem gradu & effectu cum prioribus (§. XVI.) ſociarum cauſarum officium præſtare potuerint, unicam ſi exceperis ætatem infantilem, quæ, ut teſtatur morbi hiſtoria, §. VI.) in hunc magis proclivis fuit, cujus quidem phænomeni cauſa partim a majori generis nervoſi ſenſilitate, partim a ſpongioſiori corporis habitu, pleniorem ſuccorum abundantiam ſupponente, primario vero ab illa huic ætati familiari ingurgitatione & repletione derivanda venit. Quum etiam ruſtica gens hoc morbo unice fere conflictata fuerit, obſervare cum *Longolio* non licuit, an hæmorrhoidarii vel menſium obſtructione laborantes fæminæ plus perpeſſæ fuerint?

§. XVIII.

Superius (§. XIV.) aſſeruimus, cauſticas frumenti corrupti particulas maſſam ſanguineam ſenſim inquinare, eamque vitiatam genus nervoſum irritare. Cum ergo cauſa mediata proxima in irritatione generis nervoſi merito ponatur; diſquirendum reſtat, qua ratione ſanguis hic vitiatus in ſyſtema nervoſum agat. Ex phyſiologicis autem conſtat, ſanguinem eſſe fontem omnium reliquorum fluidorum, quæ per ſecretoria organa ſeparantur, quo poſito, verum erit, liquidum in cerebro præparatum, & per nervos diſtributum, ſanguinis eſſe ſobolem; ejuſmodi autem re vera adeſſe, non tam experientiis, ſenſus noſtros convincentibus,

(*r*) in Ephem. N. C. Dec. III. A. II. O. 284.
(*s*) l. c. p. 61.

bus, quam ratiociniis, indubitatis præmissis innitentibus, probatur. Vocatur vero hoc, liquidum nervorum, vel spiritus animalis, quod per nervos in omnes musculorum villos, secundum naturam vel imperio mentis, vel citra id, ita influit, ut determinati musculorum motus consequantur. Quodsi ergo sanguis peregrino miasmate vitiatur, quod non solum globulos ejus rubros, sed etiam serosos & lymphaticos inficit; a lymphæ autem ulteriori defæcatione in cerebro secretio purissimi nervorum laticis maxime dependeat, mirum non est, quod ex impura sanguinis lympha segregetur nervorum latex eodem vitio laborans. Citato autem loco docuimus, ex esu rubiginosi panifici alimenti cumulari partes salinas causticas in sanguine, quæ, utpote a tenuiori sanguinis parte magis solubiles, lymphæ adeo tenaciter adhærent, ut etiam secretorios corticis cerebri tubulos simul transeant. Concipi hinc poterit, qua ratione hoc fluidum, naturali sua elasticitate & energia villos musculares inflans, acredine sua præternaturali fibras simplices irritet, & ad convulsivos motus concitet.

§. XIX.

Cognita sic causa mediata proximiore, res facilis negotii erit, omnia cum hoc morbo complicata symptomata ad suas veras causas reducere. Prostrationem virium subitaneam, (§. II) diuturnitati morbi haud conformem, præsupponere vel penuriam liquidi nervosi, vel vitiatam ejus indolem, tam status naturalis, quam præternaturalis indicat. Exhaustis viribus lassata esse membra in sanis, quis est qui nescit? Et prostrationem virium subitaneam in morbi contagiosi & maligni initio non nisi miasmatis penetrationem ad interiora usque atque subtilissima fluida supponere, omnium prorsus est sententia. Ne itaque hic mireris lassitudinem & prostrationem virium principium hujus morbi concomitari, nidulantis inprimis in partibus nervosis, gerentibus fluida impetum facientia. Alternum frigoris & horripilationis sensum, (§. II.) ceu febrilis motus indicium, sublato æquilibrio actionis fluidorum in solida & reactionis solidorum in fluida adscribimus; nec ultra generales has causas progredimur, cum communissimum sit symptoma & Morbonæ indivulsus comes. Qui denique perpendit; pabulum istud vitiosum cumulasse acres & salinas particulas in sanguine, has involutas viscidulo sero peragrasse latifundia corporis, illi perspectu difficile non erit, dolorem capitis, anxietates præcordiorum, musculorum spasticos subsultus, pependisse a violenta menyngum & fibrarum muscularium vellicatione & rosione, quæ omnia, crescente materiali causa, adeo exacerbata sunt, ut postmodum convulsiones, pectoris coarctatio, respiratio & loquela difficilis (§. III.) subsecuta fuerint.

§. XX.

Viscidula lympha, viscositate sua non liberata, sed potius aucta, cum san-

ſanguine arterioſo ad cerebrum propulſa modum, non ſervat, ſed tenuiſſima corticis vaſcula implet; diſtendit, & leviſſimam in partibus vicinis medulloſis compreſſionem cauſatur, cui unice familiaris noſtri adſectus ſymptomatis ſcil. ſtuporis (§. III.) productionem tribuimus. Uti igitur in vulneratis leviſſima corticis compreſſio ſtuporem ægro inducit, & naturali veſpertina cerebroſæ ſubſtantiæ ſubſidentia ſomnum naturalem fieri compertum eſt; Ita nullum eſt dubium, explicationem hujus ſymptomatis ſuis cauſis non deſtitui.

§. XXI.

Reverti citius tardiuſve paroxyſmus (§. III. IV.) videbatur eo, quod ſemel ſtagnans ſtimulorum ſalinorum copia proxime facta convulſione ex villis muſculoſis expelleretur, nec novam contractionem moliri poſſet; niſi poſtquam tempore aliquo elapſo, per fluidum nervorum jugiter influens nova progenies iterum advecta erat; quæ priorem ludere queat tragœdiam. Sicuti porro ſpiritibus eſurinis, aliiſque id genus acidis glandulæ ventriculi contrectatæ fortius emulgentur, & liquoris gaſtrici profuſiori quantitate ſenſum famis in ſtatu ſecundum naturam excitare ſolent, ſic parem propemodum effectum habuiſſe ſpicula hujus corrupti frumenti ſalina (XIII.) probabile eſt. Accedit, farinacea ejuſmodi alimenta, quotidie uſurpata, ſponte, & ſuapte natura in aceſcentiam & fermentationem prona, auxiſſe acidum ventriculi. Quum vero hoc rubiginoſum acidum ſal aliquod cauſticum pro fundamento habeat (§. XIII.) non dixerimus, illud eſſe proſapiæ acidi vegetabilis, quum ſalia in meteoris reperiunda ex omni naturæ regno noſtro judicio, participent, & vi ſolis in atmoſphæra jam mutata ſint. Ulteriori argumento eſſe poterit obſervatio quorundam; acida nempe vegetabilium ſimplicia huic adfectui profuiſſe, quod fieri impoſſibile foret, niſi conſociatam & compoſitam ſalis hujus geneſin ſupponamus. Quod in infantibus convulſiones in plenariam epilepſiam (§. IV.) pro variis lunæ phaſibus commutatas obſervaverimus, partim nervoſi generis teneritudini, partim peculiari energiæ hujus terræ ſatellitis tribuimus, qua quippe conſtat, epilepticos convulſivis motibus obnoxios, imo & alios, ut hydropicos &c. varie a luna affici, ut habet *Mead*, (*t*) & paſſim plures.

§. XXII.

Non minus obſervatum eſt, luem hanc in initio acuti, in progreſſu vero chronici morbi decurſum (§. V.) affectaſſe, cujus rei ratio mihi in eo poſita eſſe videtur, quod in granis recentibus ſecalis, ex quibus ſtatim poſt meſſem conficiebatur panis, acre & cauſticum illud ſtimulans magis activum fuerit, (§. XIII.) ſicque ejuſdem effectus celerior & vehe-

(*t*) De imperio ſolis ac lunæ.

mentior. Hinc in his, qui ex esu granorum recentium acuto laborabant morbo, sudores copiosi critici, (§. V.) quibus acres istæ quisquiliæ ex humoribus rejiciebantur, salutares fuere. Mirandum etiam non est, materiam hanc acrem & causticam, in ejusmodi excretionibus periphericis, corrosisse & destruxisse fibras cutis, sicque exanthematum, vel potius ulcusculorum generationi ansam præbuisse. Successu vero temporis, postquam grana aëri exposita & siccata multum subtilium partium effluviis perdidere, residuum istud, viscositatibus magis obvolutum & fixius, activitate tanta gaudere non potuit, sed lentum effectum & mitiora produxit symptomata. Remediis nihilominus obstinate resistens, in longum protrahebatur malum. Eadem erat durationis causa, si tam primæ viæ, quam M. Sea tenaci & viscida humorum saburra scatebant, quæ salia ista obvolvendo activitatem quidem eorundem refrenabat, plus tamen simul temporis requirebat, quo debito modo attenuari, atque a corpore eliminari posset. Neque eorum rejicimus assertum, qui putant, corpora continuo & diuturno veneni hujus vegetabilis usu, eidem paullatim ita adsuevisse, ut tandem minus inde perceperint detrimentum, atque sic plures, gravioribus & truculentis symptomatibus, acutis morbis solemnibus, non colluctâsse; cum experientia doceat, corpora hominum quorundam, quotidiana & continuata opii vel venenorum adsumtione, ita tandem fuisse disposita, ut majorem harum rerum nocivarum quantitatem absque ullo sanitatis incommodo ferre potuerint.

§. XXIII.

Cum in hoc adfectu nervosum genus, ob irritationem a spiculis salinis, in convulsiones adeo proclive sit; mirandum non est, plenariam ægrotorum reconvalescentiam tarde successisse (§. V.) quod in primis in iis deprehensum est, qui ab esu inquinati frumenti, propter penuriam melioris, non abstinuere. In novas hinc necesse est, incidant convulsiones & dolores, antequam prioris & antecedentis insultus effectus sublati plane fuerint. Et sic arbitramur, nos omnia hujus morbi symptomata ad suas causas revocasse. Id unice notamus, fuisse aliquos, qui per contagium hunc morbum propagari contendunt, infimam autem plebem fascino ejusdem ortum tribuisse; uti vero hujus ignorantiæ indulgendum esse censemus, sic priorum sententiæ subscribere pariter non possumus, cum tam subtile miasma huic morbo non insit, quod ex ægri corpore perspiratum, sanorum adstantium corporibus sese insinuare, hancque massæ sanguineæ corruptionem inducere valeat.

§. XXIV.

Cadavera hoc morbo fatis cessorum cum nullam secandi & inspiciendi occasionem nactus sim, necquicquam certi de viscerum & humorum conditione asse-

afferere licet. Interea, fi noftri hiftoriam morbi conferamus cum ea, quam a Domino *Buddeo* (*u*) Domino *Joh. Dan. Longolio* (*v*) defcriptam habemus, quamque parallelam admodum cum noftro affectu deprehendimus, nullum dubium eft, quin fub iifdem conditionibus denudata in confpectum prodierint vifcera. Hæ autem fuere: vefica fellea magna & plena, bilis copia in venis gaftricis loco fanguinis, inflammationes eryfipelatodes hinc inde in fuperficie pulmonum, hepatis, lienis, ventriculi, inteftinorum, mucrone cordis. Quod ultimum phænomenon de cauftica indole hujus frumentacei veneni fatis fuperque teftatur, quum ex plurium venenorum adfumptorum effectu idem fæpiffime confequatur. Magna & plena ciftis fellea fupponit impedimentum excretionis biliofæ per ductum cifticum, quod fine dubio fpafticis fricturis tunicarum & fibrarum, a miafmate hocce inductis, tribuendum reor. Imo ex obfervatis *Brunnerianis* (*v*) conftat, corpora hominum hoc morbo correptorum jam durante advectu fphacelofa (*) reddi cœpiffe: unde fepulturam mortuorum, non citra prægnantes rationes, urgendam fuadet, ne corruptio ifta fphacelofa colliquatione fua effluvia latius per aera diffundat, & in contagiofam indolem convertat.

§. XXV.

De hujus noftri truculenti adfectus præfervatione & cura, fequentia ex propria experientia teftamur. Præfervatos fere omnes, licet rufticæ gentis fuerint, novi, quibus ingruente malo, loco fecalini panis triticeus, vel etiam fecalinus bonæ notæ, aliorfum advectus, ad comedendum præbebatur. Qui autem aliquoties vitiofum hoc alimentum adfumferant, neque tamen in febriles commotiones & convulfivos motus inciderant, illis interdicto prius ulteriori panis fecalini ufu, non fine fymptomatum jam præfentium levamine, lene vomitorium ex rad. Ipecacuanh. & fale quodam medio combinatum præfcriptum dedimus, quo præmiffo, jejuno ventriculo, ut & poft prandium, in vehiculo calido effentiam ex rad. refolventibus & balfamicis paratam, ut v. g. effent. fcord. pimpin. alb. caryophyllat., gentian. rubr. helen. cafcar. &c. propinavimus, quibus & fimilibus medicamentis, tempeftive adhibitis, obfervato fimul decenti regimine, fomitem mali in primis fæpe incunabulis fuffocavimus.

M 2 §. XXVI.

(*u*) In confil. medico.
(*v*) In Iudic. medic. *von der Kornftaupe.*
(*m*) E. N. C. l. c.
(*) *Effe enim aliud nihil videtur rubigo, quam gangræna vegetabilium, a qua, monente verfatiffimo quodam rerum naturalium fcrutatore, alius adhuc cerealium morbus differt, nempe ubi corruptis & nigricantibus extus granis, interne laudabilis fat farina reperitur, quæ nunquam hunc morbum producit; quanquam vulgo plures utrumque cerealium hunc adfectum invicem confundant.*

§. XXVI.

In curatione nostri adfectus, primario ad sequentes indicationes implendas, quantum per artem fieri poterat, respeximus, ut

(1) symptomata maxime urgentia mitigarentur,

(2) lymphæ acrimonia dilueretur, ejusdem coagulum expediretur, & acre corrosivum evacuaretur,

(3) debilitatum nervosum genus roboraretur, & membranis ligamentis & tendinibus pristinus restitueretur tonus.

§. XXVII.

Symptomata maxime urgentia in nostro casu erant convulsiones, ad quas mitigandas (§. XXVI, n. 1) non sine laudabili effectu externe adhibuimus frictiones cum pannis calidis, quibus membra contorta & convulsa modeste fricuimus. Interne vero laudabilem effectum edidit liqu. min. anod. *Hoffmanni* ad gtt. XX. vel per se, vel cum pulveribus antispasticis datus, item, essent. castorei & liqu. C. C. succinatus. Pulveres etiam ex nitro, lap. 69. citrat., C. C. philos. pulv. epil. March. sem. pœon., castoreo, spec. ceph. D. M. aliisque, per se, vel sub forma potiuncularum extemporanearum cum aquis lil. convall, epil. Lang., primular. ver., flor. til., cerasor. n., &c. addito syrup. pap. rh. vel poeon. non sine eximio effectu exhibuimus, quibus sæpe optimo cum successu extr. castor. ad aliquot grana adjunximus.

§. XXVIII.

Secundæ indicationi (XXVI.). n. 2) satisfecimus pulveribus leniter sudoriferis & salinis ex antimon. diaphor., succino, tartar. vitriolat., nitro, lumbric terrestr., cinnabar. antimon. rad. gramin. zedoar., pentaphyll., visc. quern., addito vel sale volatili C. C., vel viperar., paratis. Sub forma liquida partim reiteravimus essent ex pimp. alb. succin., trifol. fibrin., vincetox., aliis, partim etiam MR. S., liquor bez. *Bussii* & decocta ex rad. liquir., scorzoner., rad. & herba pentaphyll. hb. meliss. &c. præscripsimus. Non obstante hoc lymphæ coagulo, facile largimur *Longolio*, acidiuscula vegetabilia, nec non per fermentationem parata, potiunculas cum succo citri, succum cerasorum acidorum, rob. sambuc., aceta bezoardica, hic amplissimi usus fuisse, cum noverimus, hæc & similia sanguinem & lympham non coagulare, sed magis diluere. Interim consiliis viri hujus tunc temporis destituti, quod candide profiteri non erubescimus, hisce & similibus non sumus usi. Inter externa vero remedia, & quæ summam opem præstitere, hic non omittenda sunt vesicatoria, quæ suris, brachiis, cervici imposita, acris & corrosivæ lymphæ excretionem mirum quantum pro-

promoverunt. Et ne ſalutaris iſta excretio citius, quam par erat, ceſſaret, empl. de ſpermate ranar. pulvere cantharidum conſperſum toties applicuimus, quoties ſeri adfluxus minui, ulcera vero ſiccari videbantur, quibus ad tres ſæpe hebdomades continuatis, ægris noſtris optime proſpeximus, hac in re ſecuti celeberrimorum quorundam medicorum conſilia, qui in adfectibus convulſivis & epilepticis eximiam veſicantium medicaminum virtutem experti, eadem juſtis efferunt laudibus.

§. XXIX.

Sedatis maximam partem ſymptomatibus, ſumma utplurimum ægris ſupererat membrorum debilitas, ut vix ambulare vel erecto ſtare corpore poſſent; quare ad corroborandum genus nervoſum (§. XXVI. n. 3) uſi ſumus elix. viſceral. *Hoffm.*, eſſ. caſcar., ſuccin., aurantior., ſale volatili oleoſo Sylv. &c. Externe vero linimentis, ex oleis deſtillatis, ſpirit. ſerpill., ror. marin., lumbr. terreſtr., & aliis balſamis nervinis compoſitis, articulos membrorum, ſpinam dorſi inunximus, quibus rite adhibitis, non pauci divino auxilio cum priſtina ſanitate in gratiam ivere.

§. XXX.

Ex ſuperius dictis patet, adfectum noſtrum acrimoniam & coagulum lymphæ pro ſua proxima cauſa agnoviſſe. Quilibet ergo facile intelliget, venæ ſectionem hic fruſtra adhibitam fuiſſe, immo plus nocuiſſe, quam profuiſſe, quod quippe etiam de purgantibus acribus, ſtimulantibus, draſticis intelligendum eſt. Cui noſtræ inprimis ſententiæ maximum robur addidit experientia eorum, qui ſua ſponte, vel ad V. Sionem, vel ad draſtica purgantia, ceu ad ſacram anchoram confugere, quippe longe abeſt, ut quicquam profecerint, ut potius fatalem horam acceleraverint.

§. XXXI.

Diætæ & regiminis præſcripti regulæ partim patent ex iis, quæ (§. XV. & XVI.) de rerum non-naturalium noxis tradita leguntur. Sed & alia, ut carnes fumo induratas, muria conditas, fructus horæos, veneris immodicum uſum, animi pathemata quævis hoc in adfectu omnino interdicenda fuiſſe, quilibet facile conjicere poteſt, cui horum morborum natura ſatis cognita eſt atque perſpecta.

§. XXXII.

Truculentiſſimum hoc malum (§. II. ad VI.) ab omni ævo mortales infeſtaſſe, & peſti aliiſque morbis epidemicis coævum eſſe, adeoque antiquiſ-

 ſimum

ſimum & a Deo, ad puniendum genus humanum, terris illatum, ſacræ nos paginæ docent. Deuteron. cap. XXVIII. v. 20. ita comminatur Deus Iſraëlitis. *Infeſtabit vos lova tabe, febre, ardore, æſtu, armis, uredine, rubigine* - quod malum & ſimilia a locuſtis, erucis, cerealibus fructibus inducta, LXX. Interprèt, per ἀνεμοφθορίαν. verterunt, quanquam alii græcorum ſcriptorum id ipſum ἐρυσίβην ſive rubiginem vocare conſueverint, ſic & Amoſus cap. IV. v. 9. peſtis hujus mentionem facit, quod LXX. πυρώσει καὶ ἐν ἰκτέρῳ interpretantur. *Caſtellio* autem: *adfeci vos uredine ac rubigine*, vertit. Hunc fructuum & frugum cerealium communem morbum adeo exhorruerunt antiqui, ut ad avertendam hanc peſtem ſibi Deum finxerint, quem Robigum teſte *Varrone* (*x*) nominaverunt, & cujus in reverentiam *Numa Pompilius* IIdus Romanorum Rex, undecimo regiminis anno, Rubigalia Feſta in XXV. April. condidit, in quibus lactantem catulum litabant, eo, quod à rubigali numine, mediante maligno canis ſideris influxu, putarent hanc luem terris immiti, quare *Columella* (*y*):

Hinc mala rubigo virides ne torreat herbas,
Sanguine lactantis catuli placatus & extis

Naſo (*z*) autem, ficulneam hanc rationem ſalſe ridens, cecinit:

Pro cane ſidereo canis hic imponitur aræ.
Et quare id fiat, nil niſi nomen habet.

Veteres vero etiam ſerio cogitaſſe de averruncando hoc malo, ex C. *Galeno* (*a*) diſcimus, qui ſuadet, ut piſtores ejuſmodi vitioſum frumentum probe cribris expurgent & prava ſemina ſeligant. Utcunque vero ex his allatis ſatis ſuperque conſtat, morbum hunc cerealem penitus non fuiſſe incognitum veteribus, nullibi tamen, quantum ſcimus, morbum, morbique ſymptomata, ex eſu ejuſmodi frumenti prognata, litteris conſignata legimus. Antiquiſſimum, quod de hujus morbi natura conſignarunt medici, apud *D. Sennertum* legimus, qui hunc morbum ſub nomine *ſpaſmi maligni & epidemici cum febre* adeo graphice deſcripſit, ut talpa cœcior eſſet, qui eundem noſtro multum diſſimilem judicaret. Libet Excell. D. A. O. *Goelicke* (*b*) verbis uti, qui hiſtoriam hujus morbi ex variis auctoribus collegit & invicem comparavit: *cœpit vero hic morbus in Germania graſſari Anno MDXCVI & MDXCVII totumque Archiepiſcopatum Colonienſem, Weſtphaliam, Comitatus Waldeccenſem & Witgenſteinienſem pervagari cum convulſionibus, veterno, delirio ac mentis alienatione, nunc cum nunc ſine febre aliiſque ſymptomatibus. Hinc factum eſt, ut laudatiſſima facultas medica Marpurgenſis, ea de re conſulta, conſilium medicum petentibus ſubminiſtraverit, eoſque de vera methodo inſtruxerit, qua ejuſmodi malo cum ef-*

fectu

(*x*) Lib. de re ruſtica.
(*y*) De cultura hortor.
(*z*) Faſtor. lib. 4.
(*a*) Lib. I. de medicament. facult. c. 37.
(*b*) Exercit. ſubciſivar. Francofurt. Tom. II. ſect. 12.

fectu obviam procedere possint. Seculo XVI. lues ista spasmodica variis denuo locis recruduit, & prima quidem vice in Voigtlandia anno 1648, 49, *deinde vero* 1675. *Plaviæ ad fluvium Elysrum, in que toto, qui urbem istam circumjacet, tractu maximam rabiem exercuit. Neque hoc loco reticendum est, quod anno* 1702 *in toto montano tractu metallifero, præprimis vero circa Freibergam idem denuo malum emicuerit, ut novissima omnium sit lues spasmodica, quæ anno* 1716. *in Saxonia & Lusatia superiori miserrime mulctavit homines.* Toties reiterata luis hujus strages omnino effecit, ut plures auctores huic describendo insudarint. Præterquam enim, quod *Sennertus* & Fac. Med. Marpurgens. hac de re litteris aliquid consignarunt, idque posterius *Gregor. Horstius* in suis operibus annotaverit, *D. Gotl. Buddæus* in consil. medico *Joh. Dan. Longolius* scripto sæpius citato, *Joh. Christ. Haberkornius*, *D. Christ. Gotthart Willischius* scripta de hoc morbo eum publico communicarunt.

§. XXXIII.

Sicuti vero nunquam morbi epidemici, diverso tempore grassantes, utcunque unam eandemve principalem causam agnoscunt, iisdem prorsus symptomatibus sese manifestant, sic pariter ex comparatione hujus nostri adfectus, cum illis morbis, quos citati auctores (§. 32.) descripsere, licet una eademque omnibus sit causa, constabit, symptomata nec unius ejusdemque indolis fuisse, nec eodem in omnibus gradu sese manifestasse. Morbi v. g. à *Willischio* descripti symptomata, quæ & nostrum comitantur, sunt: (1) spasmum istum non fuisse opisthotonum, vel emprosthotonum, vel tetanum, sed tantum contractionem spasmodicam crurum & brachiorum (§. 3.) (2) convulsiones has, nimis exasperatas & auctas epilepsiæ fuisse simillimas (§. 5.) (3) Appetitum in plerisque non solum salvum permansisse, sed in multis in bulimum & famem caninam mutatum (§. 4.) (4) Plerosque fuisse temulentos quasi & inebriatos, deque debilitate corporis & membrorum lassitudine (§. 2. 3. 5.) conquestos esse. Paroxysmi recidivam sæpius fuisse insperatam (§. 5.). In quibusdam tubercula quædam, humore seroso viscido plena, in cute in conspectum prodiisse. (§. 5.) Morbum non fuisse contagiosum. (§. 6.) Cervos aliasque feras bestias in eodem solo viventes eodem morbo correptos esse (§. 14. n. 5.) Quod vero in nostro morbo non observavimus, fuit, quod *Willischii* descriptus morbus omnem promiscue ætatem invaserit, quod ægri de continuo frigoris percursantis sensu conquesti sint. Symptomata morbi, à Cl. *Buddæo* descripti, cum nostro congruentia, sunt: invasio cum febrili sanguinis orgasmo, (§. 3.) dolores tensivi & punctorii artuum, (§. 3.) capitis sensus quasi temulentus, (§. 3.) periodum morbi absolvi interdum spatio 7. 9. vel 14. dierum, in aliis vero nonnunquam ad 3. 4. vel plures septimanas extendi, (§. 4. 5.) appetitum in famem caninam transiisse, (§. 4.) morbo in longum protracto diarrhœam tandem accessisse, vario tamen eventu, (§. 4.) sudores rarius emicuisse, (§. 5.) morbo utcun-

cunque ſuperato, relictam nihilominus fuiſſe capitis debilitatem, & artus rigidos tam debiles evaſiſſe, ut iiſdem inſiſtere haud potuerint. (§. 5.) Sequentia, ab eodem auctore relata, obſervare mihi non contigit, nempe (1) ægros, cum doloribus artuum, etiam conqueſtos eſſe de doloribus viſcerum, pulmonis, cordis, hepatis &c. (2) manus pedeſque frequentius intumuiſſe, & in quibuſdam, ſuperato morbo, caliginem oculorum, privationem auditus fuiſſe ſequutam. Poſſemus quidem comparationem hanc ad plures auctores, ſuper hoc morbo commentatos, extendere; aſt cum Exc. *D. D. Goelicke* l. c. hoc labore nos maximam partem jam ſublevaverit, vela hic contrahimus & ſpecimini huic finem imponimus.

S. D. S. L. E. G. I. S.

PHILIPPI

VII.

PHILIPPI CONRAD FABRICII

ET

J. GEORG. ALBRECHT KIPPING,

DE

PARALYSI BRACHII UNIUS

ET

PEDIS ALTERIUS LATERIS

DYSENTERICIS FAMILIARI.

Helmstadii 31 Jan. 1750.

PRÆFATIO.

Communis inter eruditos eaque haud injusta querela est, tot extare de cujusvis fere generis doctrinæ exercitationes Academicas, quæ Disputationum nomine insigniuntur, ut vix Thema quoddam inveniri queat, quod ab aliis nondum ventilatum fuerit, & de quo in utramque partem tam multa alii non jam tum dixerint, ut operam ludere videatur, qui ejus tractationi de novo se accingit. Quod quemadmodum in plerisque artis salutiferæ capitibus constantissimæ quoque veritatis est; ita tamen rerum Physicarum & Medicarum tractatio & sedula studii observandi in eis cultura adhuc hoc emolumenti & prærogativarum secum conjunctum gerit, ut in consideratione hominis sani æque ac morbosi unum & alterum haud raro momentum nobis objiciat, ab aliis vel omnimode nondum adnotatum, vel tamen minus secundum omnes res circumstantes exhaustum adeoque dignum, in quo ingenii & doctrinæ periculum instituatur. Individua enim humana, ut unicuique constat, diversitate sunt innumera, & in structura Anatomica ac reliqua œconomia animali hominum subinde aliquid novi se exerit, quod in centum & pluribus aliis frustra quæsiveris. Morborum decursus quoque ratione schematis, quod in uno quovis ægroto servant, mire variant, nec constanti semper symptomatum ordine scenam suam ludunt. Ut de eo jam nihil proferam, quod vires attentionis & intelligentiæ humanæ tam arctis limitibus circumscribantur, ut haud pauca in artis salutaris tractatione occurrentia illas sæpe subterfugiant, a subsequentium temporum Medicis curatius adnotanda examinandaque. Pertinere mihi inter alia huc videtur observatio Pathologico-Practica de paralysi brachii unius & pedis alterius lateris Dysentericis familiari, *quam licet pro plane nova haberi minime velim, a nemine tamen, quantum mihi quidem constat, ea peculiari tractatione & ex professo, ut aiunt, examinata adhuc fuit, id quod in caussa est, cur nos illam pro Themate hujus Dissertationis nobis sumserimus. Faxit summum* numen, *ut hi & omnes reliqui nostri conatus litterarii in nominis sui gloriam non solum cedant, sed etiam in rem Medicam & ægrotantium salutem commodum inde redundet quam ubertimum!*

§. I.

DUm *Paralyſeos* in fronte hujus Diſſertationis mentionem injeci, unicuilibet artis Medicæ, vel leviter gnaro ſtatim in animum & memoriam incurret, mihi hoc nomine illud morborum genus indicari, quo vita machinæ humanæ utcunque ſuperſtite muſculis corporis vel plures vel unus & alter tantum eorum immobilitate afficiuntur, ita ut partem corporis, cujus motui dicati ſunt, extendere vel flectere, levare vel deprimere, adducere vel abducere, aut in gyrum agere, comprimere vel dilatare, claudere vel aperire nequeant, facultate ſentiendi ſimul in eis vel omnimode ſæpe ablata, inſigni tamen modo imminuta.

§. II.

Effectus hujus morbi in ſenſus incurrentes obſervantur: ſi unus vel alter congenerum muſculorum tantum eo corripiantur, antagoniſtarum ob æquilibrium deſtructum ſpaſtica (*a*) contractio; ſi vero utriuſque generis motores muſculi labem patiantur, membri & partis movendæ primum flacciditas, inertia, ſtupor, frigus & ob Synoviæ in ligamentis articulationum oſſium capſularibus accumulationem & ſpiſſitudinem ingraveſcentem plenarius denique artuum affectorum rigor & mobilitatis jactura, ac ſudoris non minus quam tranſpirationis inſenſilis in eis defectus.

§. III.

Ad ſpecies Paralyſeos quod refert, tot illius fere obſervantur, quot muſculorum vel partium muſculoſarum genera exiſtunt, ita ut nulla fere corporis humani pars ſit, cujus muſculi non aliquando huic vitio ſubjecti a Scriptoribus Pathologiæ & Therapeutices referantur. Sic verbi gratia Amauroſin ſeu Guttam ſerenam a paralyſi fibrarum orbicularium tunicæ uveæ conſtrictioni pupillæ oculi inſervientium cum nervorum viſoriorum relaxatione conjuncta potiſſimum oriri, inſolita pupillæ dilatatio in hoc morbo fere ſemper conſpicua fidem facit. A paralytica muſculi elevatoris palpebræ ſuperioris adfectione oritur morbus, quem Chirurgi Phalangoſin appellant. Paralyſin utrarumque palpebrarum allegat *Lentilius* Eteodrom. Med. Pr. p. 441. & *Timæus* a Guldenklee Epiſtol. Med. 1. Paralyſin muſculorum oculi deſcribit *Stalpart van der Wiel* Obſerv. X. Centur. poſter. A paralyſi muſculorum oſſicula auditus movere ſolitorum ſurditatem ſæpe induci, ſtructura & functio eorum ex Anatomicis & Phyſiologicis cognita nos dubitare

(*a*) Rationem hoc ſuppeditat, cur in omnibus morbis paralyticis medicamenta ſpaſmos lenientia cum roborantibus maritanda, in ſpaſmis vero medicamina roborantia & nervina antiſpaſticis ſemper interponenda ſint, ſi Medicus & ægrotus voti compotes fieri deſiderent.

bitare non ſinit. Paralyſin linguæ adnotavit *Lazarus Riverius* Obſ. communicat 7. p. 692. nec in ægrotis Apoplexia tactis aliquid ea obſervatu frequentius eſt. De paralyſi linguæ multoties recurrente videantur quoque Acta Phyſica Medica Academ. Natur. Curioſor. Volum. IV. Obſerv. 109. Paralyſin labiorum recenſet *Hartmannus* Prax. Chymiatr. Libr. 2. Cap. 68. De paralyſi muſculorum œſophagi agit ſupra laudatus *Stalpart van der Wiel* L. c. obſ. 27. quæ in pleriſque ægris febre quadam acuta maligna inſanabili decumbentibus utplurimum adhuc hodie quoque facultate deglutiendi penitus ablata ſe manifeſtat, & finem vitæ imponit. Prout & muſculo ſternomaſtoideo alterius lateris paralyſi adfecto, caput in oppoſitum latus trahi & inſignem deformitatem ab inde induci, experientia conſtat. Paralyſin vero totius corporis & omnium partium infra caput ſitarum, organis vitalibus exceptis, poſt inſultum Apoplecticum ſæpe oriri, ſicque morbum, quem Paraplegiam Medici vocant, induci, nemo niſi in doctrina ſalutari plane hoſpes ignorat. Quemadmodum & Hemiplegia, ſeu alterius dimidii corporis cum artubus adnexis paralytica tantum reſolutio nemini ignota eſt. Paralyſin muſculorum intercoſtalium & Diaphragmatis & lacertorum muſculoſorum Tracheæ ac bronchiorum illuſtris *Morgagni* (*b*) catarrhum ſuffocativum inducere; & mortem ipſam nihil fere aliud quam paralyſin cordis eſſe, nemo niſi, cui circuitus ſanguinis & vita humana inde uniice dependens haut ſatis perſpecta ſunt, inficias facile abire poterit. Ructus cum ſingultu a paralyſi fibrarum ventriculi oris ſuperioris & ſiniſtri muſcularium, cum ſemi convulſivo diaphragmatis motu conjuncto frequenter oriri, triſtis, qui ſæpe hoc ſymptoma inſequitur, in Lienteria, Diarrhoea, Dyſenteria, morbo iliaco aliiſque eventus nos dubitare non ſinit, imo totam integri inteſtinorum canalis muſcularem tunicam in his morbis ſæpe paralyſin pati, concomitantia & inſequentia ſigna confirmant. Sicut & incontinentia urinæ & alvi a paralyſi ſphincteris veſicæ anique producta tota die occurrit. De Paralyſi penis videatur celeberrimi *Alberti* Juriſprud. Med. Part. I. Cap. 2. §. 23. not. m. quæ & ab incauto mercurialium medicaminum uſu externo nonnunquam producitur. De paralyſi vero artuum ſeu extremitatum corporis vel omnium vel unius alteriuſve tantum Auctores Medicarum obſervationum evoluti, & quotidiana experientia nemini pariter dubitare permittunt, quum hæ corporis humani partes frequentius, quam omnes reliquæ illa labe corripiantur; id quod tum calori nativo earum per ſe debiliori, quam in viſceribus & partibus interioribus exiſtenti, tum tono earum ſub greſſu & labore quotidiano valde debilitato magna ex parte tribuendum videtur. Plerique enim mortalium artuum labore ſubſidia vitæ ſibi parare coguntur, alii vero ſi vel maxime muros urbis, in qua degunt, nunquam egrediantur, tamen in vita ſua quovis anno pluria milliaria ſub conſueta negotiorum quotidianorum expeditione ambulando conficiunt.

N 3 §. IV.

(*b*) Adverſar. Anatom. I. Tab. I. Edit. Ann. 1741.

§. IV.

Cauſſas univerſaliores Paralyſin excitantes ille vero facile inveniet, cui ex Phyſiologicis conſtat (*c*) quod ad actionem cujuſque muſculi perfecte exercendam tum integritas ipſius ratione fibrarum eum componentium, roburque nativum & elaſticitas (*d*) illius illibata, tum liber & ſufficiens vegetusque liquidi nervei in eum influxus (*e*) tum etiam vaſorum ejus ſanguiferorum, præcipue arteriarum & ſanguinis in eis contenti pervia & intaminata conſtitutio ac ſufficiens fluiditas abſolute opus ſint, adeoque in unius vel plurium aut omnium horum requiſitorum defectu illæ nunquam non perquiri & inveniri debeant.

§. V.

Cauſſæ paralyſeos ſpecialiores vero propemodum innumeræ ſunt. Lubet tamen præcipuas earum apud *Boerhaavium* in Aphoriſmis de cognoſcendis & curandis morbis §. 1060. in compendio ex parte traditas ex Auctoribus Obſervationum Medicarum hic paulo uberius indicare, quum illud ad explicandum noſtræ diſſertationis Thema haud parum conducere poſſe videatur. Metallorum foſſores, inauratores, alioſque metalla tractare conſuetos

(*c*) *Bohnius* Circul. Anatom. Progymnaſm. XXIX. de motu animali p. 459. & 460. qui experimenta Stenoniana & Bartholiniana huc facientia & ab aliis toties allegata ex autopſia confirmat. *Bergerus* de Natura humana Cap. XXII. p. 296. & ſeqq. Conferatur quoque elegans Diſſertatio inauguralis rationem paralyſis Anatomicam ſiſtens Ann. 1735. a Cl. *Dancwerts* hic Helmſtadii ventilata.

(*d*) Illuſtris poſt fata *Hoffmannus* Medic. Ration. Syſtem. Tom. I. Cap. IV. de motu fibrarum elaſtico §. VIII. potentiam fibrarum elaſticarum & robur partium a ſufficienti boni ſanguinis per vaſa, & fluidi cerebri per nervos afluxu potiſſimum deducit, & beatorum choro itidem adſcriptus celeberrimus *Schulzius* elegantiſſima de elaſticitatis effectis Diſſertatione rigoris & virium tonicarum naturalium fibrarum ex ſtructura earum absque fluidi nervei vel ſanguinei concurſu reſultantium nullam plane mentionem injicit: ad illas vero in explicatione actionum & morborum muſculorum itidem aliquomodo reſpiciendum eſſe, vel ſolus ille rigor emortualis poſt circuitum humorum omnimode ſublatum & mortem, etiam absque motibus convulſivis, dum homo animam agebat, contingens & permanens comprobat. Conſentit quoque inmortalis *Boerhaavius* Prælection. Academ. in propr. Inſtitut. rei Medicæ ab illuſtri *Hallero* edit. Volum. III. p. 351.

(*e*) Quomodo Paralyſis a fibris medullæ cerebri vel in toto vel ex parte compreſſis, nerviſque ob denegatum fluidi nervei ingreſſum infirmitatis & ab ordinaria tenſione deficientibus contingat, ſolide explicat *B. Verdrieſius*, de Æquilibrio ment. & corp. p. 100. Hinc a vero minime aberrat Clar. *Drummond* Scotus, dum in Obſerv. Edimburg. Tom. I. N. 25. paralyſin ab Apoplexia non niſi gradu differre adfirmat, cum quo eadem ſentit *Eyſelius* Compend. Pract. Cap. V. Non mirum itaque, quod in ægrotis paralyſi defunctis poſt mortem vaſa cerebri atro ſanguine turgida, & illius ventriculi ſero repleti deprehendantur, ut fide Pezoldi & Harderi refert *B. Hoffmannus* M. R. S. Tom. 3. Sect. I. Cap. 18. §. 39.

ſuetos artifices ab evaporationibus mercurialibus & ſaturninis ut plurimum paralyſi adfici elegantiſſimus *Ramazzini* Tractat. de morb. artific. paſſim indicat. Paralyſin muſculorum oculi ab ictu in caput vide ſis apud *Foreſtum* Libr. 10. Obſ. 89. Paralyſis corporis inferioris a vulnere ſclopetario aliiſve ictibus recenſetur a Felice *Platero* obſ. Libr. I. p. 129. & ſeqq. Idem pagina 136. paralyſin linguæ ab opio per clyſma infuſo ortam refert. Paralyſis a ſiniſtro Leucophlegmatiæ remedio adnotatur a *Rhodio* Obſ. Med. Centur. 3. Obſ. X. Paralyſin ex opiatis in colica copioſius adhibitis ortam indicat *Baglivus* Prax. Med. Libr. I. de colica p. 65. & apud *Schenckium* Obſ. Libr. I. de paralyſi plura deſcribuntur exempla paralyſeos ſeu pareſeos ex colica diuturna, mœrore, vel a violentia externa ortæ. Idem adnotavit *Lommius* Obſ. Med. Libr. 2. p. m. 74. Paralyſin a vulneribus capitis legimus apud *Scultetum* Armamentar. Chirurg. Part. 2. Obſ. 9. & 23. Paralyſin ex ſuppreſſione lochiorum obſervavit *Zacutus Luſinanus* Libr. I. Prax. admirabil. Obſ. 38. & *Fontanus* Reſponſ. Libr. I. p. 25. Paralyſin ex pleuritide ortam indicat *Riolanus* Encheirid. Anatom. Libr. 3. Cap. 9. Paralyſin ſeu Pareſin vino lithargyrio corrupto inductam recenſet *Lentilius* Jatromnemat. Med. pract. Part. I. Cap. XII. p. 74. ab exhalationibus piceis Cap. XIII. a frigore externo Cap. XCIX. Paralyſin a frigore ortam quoque conſiderat meritiſſimus noſter Brandanus *Meibomius* in Diſſertatione ægrum paralyſi laborantem exhibente Anno 1720. publicata. Paralyſeos ex venæſectione ortæ mentionem injicit modo laudatus *Lentilius* Eteodr. Med. Pr. p. 431. Paralyſin a lapſu & inde inducta ſpinæ dorſi inferioris fractura adnotavit *Th. Bartholinus* Centur. V. Hiſtor. VIII. Paralyſin a febre tertiana duplici deſcribit *Riverius* Obſ. 74. Cent. I. a puerperio Obſ. 98. Cent. 2. Paralyſin brachii ab epilepſia Obſ. communic. 2. Paralyſin partium inferiorum a luxata vertebra lumborum coxæ proxima videre eſt apud *Hoefferum* Hercul. Med. p. 29. Paralyſin ſcorbuticam nemo Medicorum ignorat, prout mihi inter alia ejuſmodi homo notus eſt, cui præter robur artuum a Scorbutica humorum dyſcraſia penitus fere deſtructum, tantus inſuper linguæ ſtupor ineſt, ut non niſi a cibis acerrimo aromate & ſale multo conditis ſaporem percipiat. De paralyſi a medicaminibus volatilibus nimis large propinatis videantur acta Berolinenſia volum. 7. Decad. I. p. 11. Paralyſis ab inſolita medullæ ſpinalis exareſcentia producta deſcribitur in Ephemerid. Natur. Curioſor. Volum. 2. Obſ. 2. Artus podagricorum denique paralyticos fieri, quod muſculos extenſores ſpectat, flexoribus ob æquilibrium deſtructum ſe eo vehementius contrahentibus, res vulgatiſſimæ experientiæ eſt. Paralyſin a vertebræ dorſi octavæ & nonæ carie exhibet *Cowperus* Anatom. corp. human. Tab. 93. Similem fere obſervationem ſiſtit *B. Crellii* noſtri Programma ſectionem puellæ gibboſæ recenſens An. 1745. publicatum. Paralyſin a gibbo annotavit quoque *Hildanus* Centur. 5. Obſ. 7. Hemiplegiam a ſuppreſſione fluxus hæmorrhoidalis idem Auctor libro de conſervanda ſanitate tradit. De pareſi ex colica peculiarem

Diſ-

Differtationem fcripfit *B. Schelhammerus* nofter. Paralyfin fcorbutico leprofam videre licet apud celeberrimum *Alberti* in fupra citata Jurifprud. Med. Part. 2. Caf. XLIV. De parefi ex colica & abufu medicamentorum Narcoticorum non folum, fed regiminis fudoriferi quoque oriente agit celeberrimus *Junckerus* Confpect. Med. Theoret. Pract. Tab. de paralyfi. Poft dolores atrociores non Podagricos tantum, fed cujufcunque partis, paralyfin fupervenire ex autopfia confirmat ill. *Hoffmannus* Medic. ration. Syftem. Tom. 3. Sect. I. Cap. X. §. XXVI. Denique paralyfin ex fphacelo artuum inferiorum corporis in puella 10. annorum a frigore externo inductam defcribunt celeberrimi Collectores Actorum Edimburgenfium Medicorum Tom. I. Obf. 36. Paralyfin autem pedis dextri a plurium mufculorum in eo defectu defcripfit, & elegantiffime explicavit *B. Saltzmannus* Præceptor quondam meus poft fata venerandus in Differtatione elegantiffima de plurium pedis mufculorum defectu. Plures fortaffe cauffæ paralyfin inducentes apud Auctores reperiri poffent, fi eos evolvendi tempus jam fuppeteret. Hinc illud faltem adhuc adnotare liceat, quod obftructio nervorum ab humore craffo, vifcido, pituitofo, plurimis pro cauffa ftuporis paralytici habeatur, illam vero haud facile contingere in nervis, amplitudo eorum exilis ingreffum humorum craffiorum excludens fidem facit. Ex eadem itaque ratione cauffæ Guttæ ferenæ, cujus fupra aliqualem mentionem injecimus, potius in remiffione toni vel compreffione externa nervorum ciliarium aliorumque ad bulbum oculi deproperantium, qui indice illuftri *Winslowio* Expof. Anatomic. T. IV. §. 224. 225. & 226. ad organum vifus & tunicam retinam conftituendam plus, quam fic dictus nervus opticus faciunt, potius quam in obftructione eorum quærenda erit.

§. VI.

His de Paralyfi ejufque diverfis fpeciebus & cauffis generatim præmiffis, ordo expofcit, ut nunc illud paralyfeos genus, quod mihi in hac Differtatione ventilandum propofui, & cujus apud Scriptores Pathologicos rarior (*f*) mentio injicitur, uberius indicem. Accidit nempe in ægrotis, qui Dyfenteria epidemica, & qualis ut plurimum eft, maligna gravius decubuerunt, convenientia vero remedia evacuantia præfertim rhabarbarina initio incurii vel omiferunt, vel deinde tamen medicamenta adftringentia & opiata nimis mature & larga dofi affumferunt, ut fluxus ille doloris plenus & cruentus alvi quidem ceffet, & ægri ad qualemcunque orthoftadiam redire & fe colligere videantur, fimul vero immobilitate brachii in uno, & pedis in oppofito corporis latere corripiantur, cum quo fymptomate nonnunquam dolores arthritici fatis acuti conjuncti funt, utplurimum vero integra fere fentiendi facultas in illis evanefcit; cujufmodi tamen ægroti tam

(*f*) Apud *Lentilium* Jatromnem. Med. Pr. Part. 2. Cap. XXII. p. 177. occurrit paralyfeos brachii finiftri dextrique femoris exemplum in puella 2. anni obfervatum.

tam facile non reſtituuntur, quam in quibus facultas ſentiendi adhuc aliquomodo ſuperſtes eſt, influxus liquidi nervei non penitus ceſſantis nuncia. vid illuſtris quondam *Wedelii* ſenioris Exercit. Medic. Philolog. Dec. 5. exerc. 2. de paralyſi torquente. Indicat enim hoc phænomenon, quod minimum per ramos nervorum cutaneos motus fluidi nervei adhuc continuetur. Hoc malum nunc in iiſdem membris ſemel adfectis ſubſiſtit, nunc vero alternatim illis relictis membra oppoſita occupat, & niſi convenienti medela tractetur, in paralyſin inſanabilem frequenter terminatur. Interim tamen, quum æque ac omnes paralyſeos ſpuriæ ſpecies non in morboſa adfectione totius principii nervorum, ut infra uberius probabimus, ſed in nonnullis tantum nervorum paribus morbum patientibus conſiſtat, ſemper facilius hic morbus quam paralyſes ab inſultu Apoplectico productæ curatur. Conferatur *Hoffmanni* Medic. ration. Syſtem. Tom. 3. §. 1. Cap. III. §. 41.

§. VII.

Obſervatur hic morbus ejuſmodi potiſſimum ægrotos corripere, qui abundantia ſanguinis cum cacochymia & acrimonia conjuncta laborant, iræ & potui ſpirituoſo ſæpe indulgentes, & inſultus arthriticos antea ſubinde experti, in confiniis ætatis virilis & ſenilis conſtituti, vel ulceribus quoque manantibus antiquis infeſtati.

§. VIII.

Licet vero in toto Schemate hujus morbi primo intuitu haud adeo multum inſoliti obſervandum occurrat, ætiologia tamen illius eo explicatu difficilior eſt. Conſtat enim ex Anatomicis (g) quidem, quod a medulla oblongata cerebri intra cavitatem cranii nonſolum ſic dicta IX. paria nervorum cum intercoſtali utroque & acceſſoriis octavi paris e theca vertebrali per foramen magnum oſſis occipitis reverſis formata, & per diverſa foramina egreſſa capiti, collo, eorumque partibus nec non viſceribus thoracis & abdominis in innumeros ramos diviſa, & ſibi mire implicata diſtribuantur: ſed quod etiam reliqua medullæ oblongatæ pars per foramem magnum oſſis occipitis ad thecam oſſeam a XXIV. vertebris & oſſe ſacro formatam deproperans, 32. nervorum paria per foramina lateralia vertebrarum & anteriora præcipue oſſis ſacri emittat, reliquis partibus colli & occipitis nec non eis, quæ cavum thoracis & abdominis efformant, artubuſque tam ſuperioribus quam inferioribus deinde diſtributa. Novimus quoque, quod mediante nervorum intercoſtalium, paris vagi & portionis duræ nervi acuſtici multiplici cum reliquis unione tam intime totius ſyſtematis nervorum nexus & harmonia ſtabilita ſint, ut ne mininus quidem nervi alicujus ramus

 lædi

(g) Conſulantur, ſi placet, Compendium Anatomicum Heiſterianum & Winslowianum, aut Vieuſſenii Neurograpia & Tabulæ Anatomicæ Euſtachianæ.

& morbofe paulo gravius affici queat, quin totum reliquum fyftema fimul in confenfum rapiatur, & varii motus anomali & fenfationes moleftæ in reliquo corpore humano oriantur. Neque nos latet, quod quam plurima machinæ humanæ fanæ æque ac morbofæ phænomena pulcherrime fane & evidentiffime ficut ex fyftematis vaforum diftributione, ita ex Anatomico illo nervorum & partium confenfu a Medicis diverfis explicata fuerint. Prout verbi gratia tot aliis cedro dignis ingenii & doctrinæ monimentis immortalitati famæ dudum traditus Fridericus *Hoffmannus* jam Anno 1717. Differtationem confcripfit & publicavit, de confenfu partium præcipuo Pathologiæ & Praxeos Medicæ fundamento, ubi quam plurimorum morborum confpiratio ex principiis Anatomicis & Phyfiologicis explicata legitur, licet hinc inde ingenio nimis indulfiffe, nec veram partium ftructuram ubique in confilium vocaffe videatur, dum inter alia §. XXXIV. p. 37. nervum intercoftalem ad crura pertingere, & nervum anticum cruralem & pofticum conftituere affirmat, & inde confenfum inter pedes & caput deducere tentat. Quem præftantiffimum virum deinde alii, & inter hos adhuc recentiffime illuftris *Hallerus* feliciori fucceffu fequuti fuerunt, & exquifitam, qua pollent, ftructuræ corporis humani cognitionem ad confenfionem Pathologicam machinæ humanæ, ejufque fingularum partium inveniendam & exponendam accomodarunt.

§. IX.

Sic & experientiffimus *Baglivus* Tract. de fibra motrice, dum de morborum fucceffionibus agit, §. 2. jam adnotavit, quod morbi partium e directo pofitarum dextri cum dextris finiftri cum finiftris infra fupra & contra converti, & ad invicem mutari foleant, hujufque rei teftem ipfum *Hippocratem* Epid. 6. Sect. 2. excitat, de fimultanea tamen & fingulari fuperiorum & inferiorum artuum oppofiti lateris adfectione morbofa nihil ibi expreffis verbis adnotatum deprehendas. Et tota die Hemiplegias, hemicranias aliofque morbos dimidium tantum corporis vel capitis latus infeftantes obfervamus vel apud ingeniofiffimum *Pechlinum* Libr. II. Obf. LIV. uberius adnotatos legimus.

§. X.

Singula tamen hæc ad explicandam noftri morbi cauffam fpecialiorem parum vel nihil lucis adfundere poterunt. Etenim autopfia Anatomica optimorum auctorum fuffragio corroborata unumquemque quidem convincit, quod ex medulla fpinali utrinque egrédientia 4. inferiora cervicalia paria & primum dorfale nervorum par mufculis & reliquis partibus 2. artuum fuperiorum fere maximam partem impendantur, & cuilibet brachio, plexu quodam infigni formato, VI. fortes fatis nervos fuppeditent, quorum 2. in cute pro organo tactus & papillulis nerveis fenforiis conftituendis difperguntur, reliqui vero mufculis ibi fitis, tunicifque vaforum fanguivehorum, perioftio & medullæ offium potiffimum dicati manent. Quævis vero extremitas corporis

poris inferior, cultro Anatomico illud itidem confirmante, nervos ſuos a crureo & iſchiadico omnium nervorum maximo accipit, quorum ille a primo, ſecundo, tertio, quarto & quinto lumbari & tribus vel quatuor ſuperioribus nervis ſacris oritur, hic vero ab inferioribus lumbaribus & ſuperioribus nervis ſacris componitur. Quilibet vero ex jam prolatis perſpicit, quod horum nervorum ex medulla ſpinali exortus & principia, tam longe a ſe invicem remota diſtent, ut nulla ratione comprehendi queat, quomodo a cauſſa quadam communi morboſa uno eodemque tempore ita adfici queant, ut reliquis corporis partibus & artubus integris, ſolum brachium unius & pes oppoſiti lateris exinde paralyſi affligatur. Et licet ſimul ex Anatomicis conſtet, quod nervi intercoſtales per totum ſuum decurſum cum omnibus medullæ ſpinalis nervis communicent, adeoque optimo jure inde ratio petatur, cur poſt colicam diuturnam & canalis inteſtinorum ac plexuum meſaraicorum, qui nervorum intercoſtalium ſoboles ſunt, ſpaſmum vehementem nonnunquam vel omnium extremitatum vel, quod ob vicinitatem majorem ſæpius accidit, pedum tantum paralyſis exoriatur. vid. illuſtr. *Vateri* Diſſertatio de conſenſu partium corporis humani Wittembergæ 1741. habita: in noſtro tamen morbo in contrarias partes actio nimis determinata eſt, quam ut a vaga ejuſmodi cauſſa commode deduci queat, quum unicuique conſtet, quod inter inteſtina & oppoſiti lateris artus nullus ſpecialis conſenſus intervenientibus nervis conſtitutus ſit. Ob eandem rationem elegantiſſima illa obſervatio Anatomico-Chirurgica doctiſſimi *Petiti* (*b*) vi cujus in læſionibus capitis extravaſationem ſanguinis medullam oblongatam comprimentem inducentibus utplurimum oppoſiti lateris corporis humani membra paralyſi afficiuntur, huc trahi nequit, quum in noſtro, quem explicandum ſumtimus, morbo caput intactum maneat, & nulla ægritudine incommodetur, ſed cauſſa mali in longe remota corporis regione quærenda ſit.

§. XI.

Nec ab altero communicationis partium corporis humani remotiorum inter ſe invicem medio, Syſtemate vaſorum ſanguivehorum nempe hic morbus certiorem ratione cauſſæ illum producentis explicationem lucratur. Arteriæ enim brachiales & crurales quam maxime diſſitis locis ex trunco communi arteriæ aortæ producuntur, venæ vero brachiales venæ cavæ ſuperioris; & crurales inferioris ſoboles ſunt, adeoque a nulla quoque cauſſa communi morbifica ſimul & ſolitariæ, reliquis ſalvis, affligi poſſunt. Et licet quod alias paralyſeos particularis ſpecies ſpectat *B. Hoffmannus* M. R. S. T. 3. S. 1. Cap. III. §. 41. rem acu tetigerit, dum *Hæc* ſcilicet ſpuria, inquit, *paralyſis quoque in colicis, cardialgicis & ſpaſmodicis gravioribus paſſionibus, ſi præſertim a ſanguinis reſtagnatione in plethoricis fiunt, originem ſuam ſæpiſſime*

(*b*) Vid. *Winslowii* Expoſit. Anatom. Tom. 4. §. 110. conferatur vero ſimul *Morgagni* Epiſtol. Anatom. Operibus *Valſalvæ* ſubjunct. XIII. §. 14. & ſeqq. ubi obſervatio illa Anatomica de decuſſatione fibrarum medullæ oblongatæ aliquomodo limitatur.

me trahit, quando nimirum sanguis ad nervos vel etiam musculos, qui manus & pedes movent, transfertur & stagnatione serum viscidum deponit, quod membranis nerveis incumbens motus quidem impotentiam sensu tamen & dolore residuo efficit: Semper tamen in nostro casu quæstio remanet ventilanda, quam ob rem hic morbus contrariorum adeo artuum musculos reliquis intactis constanter infestet, in nullo arctiori nexu & vicinitate existentium. Sic & imperium nervorum in arterias, quod alias maximum est, in artubus cessat, ex observatione illustris *Halleri* Disput de nervor. imperio in arter. §. XI.

§. XII.

De canali intestinorum vero, quem in Dysenteria primum affici nemo temere negare poterit, autopsia Anatomica docente novimus, quod ille ex v. tunicarum generibus membranacea, musculosa, cellulosa muscularem utrinque obtegente, nervea, villosaque componatur, vasaque sua sanguifera ab arteria aorta & vena portæ, intervenientibus arteria cœliaca & utraque mesaraica, nec non ramis venæ portæ per mesenterium distributis, mesaraica magna scilicet & hæmorrhoidali interna nanciscatur, nervos vero a plexibus mesaraicis insignibus ab utroque nervo intercostali suppeditatis quidem accipiat, cum neutris tamen artuum vel superiorum vel inferiorum insigni aliqua ratione cohæreat.

§. XIII.

Sic & hepar bilisque utraque, quæ præter Naturam affecta in dysentericis plerumque, præstantissimis observatoribus Medicis testantibus, deprehenduntur, cum brachiis pedibusque in nullo propinquiori cognationis nexu existunt.

§. XIV.

Prout nulla sufficiens quoque caussa allegari potest, quæ materiam morbificamDysenteriæ, vel intempestivo adstringentium usu suppressam, & intervenientibus vasis lacteis & venis mesaraicis in massam sanguinis resorptan, vel Metastasi salutari illuc translatam ad artus contrarios determinet.

§. XV.

Interea quum nihil in machina corporis humani accidere queat, quod in partibus ejus vel solidis vel fluidis vel utrisque simul rationem sufficientem non agnoscat, & in omni paralysi vel nervi vasave aut fibræ musculares præter Naturam nunquam non adfecta sint, etiam morbus a nobis indicatus & explicandus in uno vel altero horum aut pluribus vel omnibus simul procul dubio radicabitur.

§. XVI.

§. XVI.

Ut itaque caussam proximiorem hujus symptomatis inveniamus, ad phænomena illud vel antecedentia, vel concomitantia insequentiaque ante omnia attendendum erit. Hic vero se sistit præcipue: copiosa evacuatio non fluidorum excrementitiorum solum, sed liquoris & muci intestinalis quoque, nec non sanguinis & fluidi nervei ob extremitates nervorum & vasorum sanguivehorum per tunicam villosam & nerveam intestinorum distributorum in Dysentericis arrosas & sauciatas (h) contingens. Porro prægressi spasmi & dolores non potuerunt non insignem naturalis toni dejectionem, sicut in fibris muscularibus & nervis intestinorum & mesenterii potissimum, ita in toto quoque reliquo systemate nervoso efficere. Per oscula vero vasorum mesaraicorum venosorum in cavum ductus intestinorum hiantium necessario humorum corruptorum illuc confluentium haud exigua portio simul resorbetur, & in massam sanguineam revehitur. Aderit itaque semper in ejusmodi ægrotis massa sanguinea impura, vapida, liquidi nervorum copia imminuta & impetus remittens, ac fibrarum nimia flacciditas.

§. XVII.

Quum itaque ex solo partium solidarum nexu, ut supra probavimus, hoc morbi genus explicari nequeat, agedum videamus, an ex hac fluidorum corporis conditione & in partes solidas actione, caussa genuina illius facilius inveniri, & in apricum produci queat.

§. XVIII.

Novimus nempe ex Physiologici principiis supra allegatis, quod ad functiones corporis nostri tam vitales quam naturales, animalesque perfecte exercendas præter partium solidarum integritatem potissimum utriusque fluidi tam sanguinei quam nervosi nulla dyscrasia laborantis sufficiens copia & æquabilis per canales, quibus continetur, distributio requiratur. Constat porro ex effectis naturalibus, quod hæc duo vasorum & fluidorum systemata in perpetuo renisu constituta sint, & quod ex perpetua æquilibrii illorum destructione & restitutione omnia phænomena corporis naturalia explicanda sint. Scimus præterea, quod in actionibus voluntariis & motu præsertim locali animæ humanæ inexplicabilis quædam in fluidum nerveum efficacia, hujusque inde producta major vel minor ad nervos quosdam determinatio & ablegatio pro caussa genuina habenda sit, quæ vi nervorum præ renisu vasorum sanguivehorum prævalentiam procurando musculos ad certas actiones & contractiones & motus partium, quibus inseruntur, edendos idoneos reddat.

(i) Hoc ita se habere, integræ tunicæ villosæ particulæ & lamellæ in hoc morbo per alvum, infausto omine, sæpe excretæ nos dubitare non sinunt.

§. XIX.

Adhæc ex Phyficis certum eft, quod in quovis corpore naturali cohæfio partium ejus in nulla alia re, quam in communi quodam omnium materici illud componentis particularum verfus fe invicem nifu confiftat.

§. XX.

Formatio corporis humani fani exterius fpectata nos quoque convincit, quod omnia in illo quam maxime fymmetrice conftructa fint, ita ut dimidium & latus alterum hominis cum artubus adnexis dimidio oppofito perfecte utplurimum mole & figura æquale fit. Prout ex Anatomicis quoque manifeftum fit, quod fingulum corporis dimidium totidem fere vafa fanguiveha & nervos numero & diametro, directione & diftributione, æqualia quam alterum accipiat, & totidem ac fimilibus mole pondere & figura ordinario mufculis & offibus, quam alterum inftruatur, reliqua vero vifcera quoque ita diftributa fint, ut nullum corporis dimidium alteri facile præponderet.

§. XXI.

Fluit ex his, nifi omnia me fallunt, confequentia quadam naturali, quod corpore humano in fitu erecto ad perpendiculum conftituto, vel ad horizontem decumbente, cor in propellendo fanguine per vafa unius lateris feu dimidii corporis tantumdem renifus experiatur, quam in altero, id quod de principii nervorum in fyftema fuum actione pariter valebit.

§. XXII.

Quodfi jam ex Anatomicis nobis infuper in memoriam revocemus, quod moles medullæ oblongatæ unius dimidii capitis æqualis fit moli medullæ alterius dimidii capitis, adeoque tamtundem liquidi nervei quam alterum ex maffa fanguinis fecernat, & quod fibræ medullares & nervi e dextro dimidio medullæ oblongatæ orientes fint æquales mole & numero fibris & nervis medullæ oblongatæ finiftri lateris corporis, facile convincimur, aliter fieri non poffe, quam ut tanta fanguinis inertia exiftente, ut fpiritus pro repletione fyftematis nervorum neceffarii ex illo fecerni nequeant, hic defectus in uno corporis latere eodem gradu quam in altero fe exferat & confpiciendum deinde fe præbere debeat, ita ut vel utraque brachia, vel ambo pedes, vel manus alterius & pes oppofiti lateris facultatis fentiendi movendique imminutionem vel totalem abolitionem patiantur.

§. XXIII.

Cauffa genuina hujus mali, defectu fcilicet liquidi nervei, ex principiis Ana-

Anatomicis & Phyfiologicis demonftrata, non difficile erit fymptomatum illud comitantium rationem reddere, cur fcilicet a fluxu alvi in dyfenteria nimis mature cohibito hic novus morbus paralyfis fæpe oriatur? Nulla enim alia hic cauffa fubeft, quam quod fic materia acris, impura, corrodens in canali inteftinorum nonfolum incarceretur, fed etiam virium imminutio ab opiatis incaute propinatis infigni modo augeatur. Hunc enim verum medicamentorum opiatorum præftantiffimorum de reliquo, fi recte adhibeantur, remediorum agendi modum effe, ut vifciditate fua mobilitatem fluidi nervei impediant & illud quafi ligent, ficque fenfum doloris quidem ad aliquod tempus obtundant; de reliquo vero maximam Naturæ humanæ vim in ægrotis debilioribus inferant, nemo negare poterit, qui fuis oculis ad lectum ægroti fæpius obfervavit, quanta totius habitus corporis immutatio & vigoris oculorum jactura viriumque fuperftitum imminutio poft opiatum intempeftive affumptum in plerifque ægrotorum fe fpectandam exhibeat. Prout & alterius & contrarii priori phænomeni ratio non minus in propatulo eft, cur nempe fluxu illo alvi cruento copiofo nimis diu durante abfque opiatis adhibitis fimilis effectus paralyticus infequatur? dum hoc modo una cum evacuatione illa cruenta infignis fimul fluidi nervei deperditio per nervos inteftinorum fauciatos contingit.

§. XXIV.

Dolores, quibus hæc paralyfis fæpe ftipatur, ut fupra monuimus, ab aliquali fluidi nervei in nonnullas fibrarum nervearum & mufculorum influxus libertate fuperftite, & eorum ob antagoniftarum inertiam fpafmodica crifpatura facta procul dubio derivandi funt, adeoque fpem felicioris fanationis in talibus ægrotis nonfolum fuftinent, fed etiam in curatione Medicum eo magis admonent, quod ille in formatione indicationum non minus ad partis affectæ atoniam, quam ad fpafmos complicatos refpicere debeat.

§. XXV.

Amiffio facultatis fentiendi conjuncta indicat, quod nervi cutanei non minus, quam illi, qui ad mufculos ablegantur, morbo correpti fint, hos ultimos enim prioribus falvis, & illos ordine verfo nonnunquam folos corripi, probat obfervatio illuftris *Heifteri* perelegans monimentis Academiæ Naturæ Curioforum quondam inferta.

§. XXVI.

Sic quoque frigus membrorum ægrotorum in paralyticis noftris obvium a motu fanguinis tam circulatorio quam inteftino per vafa illorum retardato & imminuto; eorum flacciditas vero ab influxu liquidi nervei intercepto, & rigor

rigor eorundem denique ſubſequens a plerarumque fibrarum muſcularium contractione & motu nimis diu intermiſſo ſine difficultate, & maxima cum probabilitatis ſpecie deduci & explicari poterunt.

§. XXVII.

Neque Prognoſeos hujus morbi inventio ſuperioribus præmiſſis adeo multum negotii faceſſere poterit. Statim enim comprehendimus, quod in noſtro caſu, ubi totum ſyſtema nervorum ratione ſubſtantiæ ſuæ non ſolum integrum manet, ſed etiam tranſitus ſpirituum per pleroſque illius ramos illibatus relinquitur, præcipue in junioribus vel tamen vegetæ adhuc conſtitutionis hominibus ſpes reſtitutionis minus abjicienda ſit, quam ubi paralyſis a cauſſa quadam ipſas partes ſolidas nerveas deſtruente, vel principium commune nervorum comprimente, orta fuerit. Solum enim medico id curante, ut inertia humorum tempeſtive corrigatur, illique ita diſponantur, ut ſufficiens ſpirituum copia in cerebri cortice e ſanguine puriori & defæcato iterum ſecerni queat, maximum ſanationis momentum confectum erit. Interea quum probatiſſimis Medicorum pragmaticorum obſervationibus teſtantibus morbi omnes nervorum pertinaciores quam alii ſint, tonuſque eorum dejectus minus cito & feliciter, quam in fibris muſcularibus reſtituatur, ratio iterum in aprico poſita eſt, cur in valetudinariis, ſenibus aliiſque debilioris Naturæ hominibus hoc malum vel omni & optima medela adhibita ſæpe inſanabile fiat, & in Maraſmum, Hecticam vel inſultum Apoplecticum denique terminetur. Imo in noſtra paralyſeos ſpecie illud ſæpe quoque obtinet, quod Medici uſu medendi illuſtres in aliis paralyſeos ſeu pareſeos e morbis inteſtinorum exorientis ſpeciebus obſervarunt, quod ſcilicet eæ recentes difficilius paulo, antiquiores vero facilius ſanentur. Quo plus enim temporis præterlapſum fuerit, eo magis per vires Naturæ machinæ humanæ ab auctore ſuo impreſſas maſſa ſanguinis ſenſim corrigitur &, conveniente præcipue Diæta & regimine accedente, ſpirituum copia ſenſim iterum imprægnatur in cerebro ſecernendorum, ut idoneo auxilio Medico ſubjuncto functiones partium eo citius reſtituantur, id quod tamen cum grano ſalis intelligendum erit, ne in ejuſmodi ægrotis neceſſaria medela nimis diu intermittatur.

§. XXVIII.

Quod ad ſanationem hujus mali ſpectat, naturali quadam conſequentia ex indole ejus præcedentibus paragraphis abunde declarata fluit, quod Medico hic maxime curæ cordique eſſe debeat I. ut defectus fluidi nervei reſarciatur, motuſque ejus vividus per nervos & muſculos inſtauretur. II. ut copia humorum inertium in membris paralyſi adfectis eorumque vaſis coacervatorum & actioni nervorum retinentium imminuatur, & ab inde revocetur. III. ut tonus nativus fibrarum amiſſus reſtituatur. IV. ut ſpaſmi concurrentes leniantur.

§. XXIX.

§. XXIX.

Ut primæ indicationi ſatisfiat, ægro diæta euchyma & eupepta ac moderate aromatica cum uſu vini generoſi Medico potiſſimum commendanda eſt. Abſit omne frigus nervis tantopere inimicum & humectatio membrorum aquoſa. Animus ſit tranquillus ad ſpem & hilaritatem potius, quam ad mœſtitiam compoſitus, paralyſin lætitia ſanatam enim apud *Gaſſendum* in vita *Peireſcii* Libr. IV. p. 26. legimus, ira vel terrore ſanatam vero refert *Valeriola* Lib. II. Obſerv. IV. prout paralyſin fiducia & imaginatione curatam, ſed deinde fortiori illa mentis idea alia contraria deluſa & ſublata recurrentem apud *Pechlinum* Obſ. XXXII. Libr. 3. reperire poſſumus. Cruditates a tono ventriculi & inteſtinorum adhuc debili generatæ remedio laxante rhabarbarino ſubinde eliminentur. In ſubſidium ſimul vocentur medicamenta nervina roborantia & ſpeciatim Eſſentia ſuccini, liquor cornu cervi ſuccinatus, Tinctura tonico nervina Stahlii, Tincturæ ex antimonio vel tartaro paratæ, liquor quoque anodynus mineralis Hoffmanni, ſpiritus & ſalia volatilia ex ſale Ammoniaco confecta hic nunquam negligantur.

§. XXX.

Secundæ indicationi ut ſatis fiat, nihil præſtantius eſt, quam ut venæ ſectio revulſoria (k) in pede vel brachio ſano ſimul in ſubſidium trahatur, quæ eo abſolutius neceſſaria eſt, ſi æger manifeſte plethora & quidem, ut utplurimum fit, cum cacochymia conjuncta laboret, Dyſenteriaque febre acuta ſtipata, neque tamen ſub initium morbi illius primarii iſta operatio Chirurgica facta fuerit. Interea ratio ſuadet, quod intuitu quantitatis ſanguinis emittendi ſemper ad vires Naturæ in ægroto ſuperſtites ſimul maximopere reſpici debeat.

§. XXXI.

Ad tonum amiſſum partium afflictarum reſtituendum, præter medicamina nervina interna ſuperius commendata exterius medicamenta ſpirituoſa roborantia cum demulcentibus maritata potiſſimum adhibenda erunt. Inſtar omnium hic laudari merentur ſpiritus vini camphoratus & crocatus cum oleo lumbricorum terreſtrium & ſpiritu ſalis Armoniaci. Præcipue vero Unguentum nervinum officinarum, quod optimus *Sydenhamius* Proceſſ. integr. in morb. omn. curand. p. m. 721. jam commendavit, cum pinguedinibus

(k) Utpote qua a ramo oppoſito tantum ſanguinis revellitur, quantum in illum, ubi reſiſtentia debilitata eſt, derivatur. Conferantur Chevalierii Animadverſiones criticæ in Tractatum de uſu diverſarum venæ ſectionis ſpecierum in Novis Actis Eruditorum Lipſienſibus A. 1732. menſ Mai. p. 229. & ſeqq. recenſitæ ut & illuſtr. *Morgagni* Epiſtol. Anatom. ſupra allegat. §. 24.

animalibus recentibus, medulla caſtorei & oleis nonnullis deſtillatis cephalicis & nervinis combinatum, & juncturis membrorum paralyſin patientium calide illitum hic egregie ſe gerit, præſertim ſi ſacculi ex herbis nervinis & paregoricis confecti & calefacti aut alia epithemata calida ſicca quavis vice ſuperaddantur.

§ XXXII.

Ad quartam indicationem pulveres nitroſi lumbricales bezoardici fixi cinnabarini liquori cornu cervi ſuccinato inter poſiti, & per aliquod tempus continuati, ſubjuncto leni regimine diapnoico, quam maxime præſtantes ſunt, prout experientia in univerſum confirmatur, quod ſanitatis redire incipientis ſignum ſit, ſi ægroti his adſumtis in parte adfecta æque ac in toto corpore leni ſudore perfundantur.

§. XXXIII.

Juvat quoque membra paralyſi affecta prævia frictione linteis fumo gummatum anticatarrhalium imbutis calidis inſtituenda leni ſubinde flexionis extenſioniſque motu reciproco exercere, tum ad Synoviam in articulis membrorum reſolutorum collectam & inſpiſſatam attenuandam, & ulteriorem ejus coagulationem impediendam, tum etiam ad motum progreſſivum ſanguinis per vaſa illorum promovendum. (*l*) Quibus non ſufficientibus & contractura membrorum cum articulorum rigore ingruente ad Thermas denique confugiendum eſſet ab illuſtri *Hoffmanno* de convenient. element. ac virium in Thermis & acidulis §. XXXVI. ad hunc finem impenſe commendatas, quas tamen in ægrotis hoc morbo laborantibus mihi notis adhibere haud opus fuit, utut morbo exantlato uſus Acidularum Schwalbacenſium ad priſtinum Naturæ vigorem recuperandum in eis adprime contulerit.

Et hæc eſt ſimplex, vera & brevis illa hunc morbum curandi ratio, quam autopſia confirmatam hac vice cum benevolo Lectore communicare voluimus, miſſis eis, quæ ex aliorum eorumque præſtantiſſimorum virorum penu Pathologico & remediorum adparatu hinc inde colligi & ſubjungi potuiſſent.

(*l*) Vid. *Nicolai* poſt fata celeberrimi Diſſ. de Directione vaſorum §. 19. *Celſus* Cap. XXVII. in paralyſi præter ſanguinis detractionem potiſſimum commendat evitationem frigoris ac ut membrum, quod deficit, ſi poteſt fieri per ſe, ſin minus, per alium moveatur. Reliqua quæ laudat, ſunt: aeria torpenti membro impoſita, unctio veteri oleo facta, fotus.

SAM.

VIII.

SAM. THEODORI QUELMALZ

PROGRAMMA.

DE

MUSCULORUM CAPITIS

EXTENSORUM PARALYSI.

Lipsiæ 20 Dec 1754.

TRistem dixeris aspectum hominis, qui, dum cœlam tueri & ad sidera tollere vultum jubeatur, semper tamen contrarius faciem terræ obvertere nitatur. Pellio urbis cujusdam vicinæ, quinquaginta aliquot annorum, quibusdam abhinc annis eam incurrit debilitatem sensim sensimque increscentem, ut vel ipsis laboribus, ab ipso suscipiendis, inhærens strenue capitis pedetentim insequentem demissionem inferiora versus adeo experiatur, ut oculi pariter ac universa facies ab opere avertantur, terram potius ac proprium corporis truncum versus flectantur. Quod cum se elevare inque priorem erectum statum ope musculorum restituere nequeat, manuum opera semper indiget. Ac tametsi ceteras corporis functiones satis commode exerceat, immo aliquot milliarium itineri pedestri sustinendo aut colloquendo cum aliis par sit, capiti tamen hunc suum naturalem situm erectum manus alterius auxilio reddere, aut supposita eadem, ne denuo invito procidat, idem sustinere tenetur. Quam ob rem ne opificio ipsius, quod exercet, affectus obsit tædiosissimus, loro cuidam ex parietibus conclavis eum in finem utrinque excurrenti mentum ac mandibulam inferiorem applicat, sicque suspensum tenet caput, ut laboribus strenue magis præesse possit. Nec absimilem affectum, dum annis abhinc pluribus alius ægrotantis in hac urbe curam gero, in sutore, sene sexagenario & ultra, ex apoplexia paralytico, reperio. Hic namque sedendo de die, miseram transigebat vitam caput sensim ac eo usque demittens, donec, facie pectori proprio propemodum obversa, ac trunco ejusdem in globosam pæne figuram immutato, metum faceret, ne pronus præcepsque de sella, caput solo illidens, prolaberetur. Qua de re, sonum quendam mussitando edens, aphonus uxorem de iterum erigendo capite monebat, quæ præcepto obtemperans accurrebat ocyus, dextramque fronti applicans caput una cum universo trunco erigebat, totiesque ipsi labor actus redibat in orbem, quoties idem capitis prolapsus, qui intra horæ unius spatium pluries repetebat, humanitatis hoc officium denuo efflagitaret. Cuius cum pertinacissimus gravissimusque morbus limites artis medicæ maxime emensus esset, me haud distinebat, in priorem potius oculi animusque convertebantur. Equidem ea est capitis cum prima colli vertebra connexio, ut condylis suis occipitalibus glenoideæ atlantis cavitati insistens, cum ponderosior ipsius pars anteriora versus maxime inclinet, æquilibrium exacte servare nequeat. Fieri hinc aliter nequit, quam ut in ipso statu secundum naturam, extensoribus musculis minus agentibus, anterius flectatur, faciesque terræ obvertatur. Quod ipsum somno profundiori appressis obvenire, quotidie animadvertimus, quippe qui sedentes, capite maxime declinato, prolapsum de sella præsentibus minari non raro consueverunt. Nec minus illos, quibus vires per senectutem fractæ sunt, demisso capite obversoque terræ, cui proxime exuviæ eorum committendæ sunt, ex eadem musculorum extensorum

rum impotentia incedere conſpicimus. Quiſquis porro dictos muſculos cum ipſis ejus flexoribus comparat, hos quidem numero illis cedere, nihilominus tamen ob mox allegatam rationem, ſcilicet ob præponderantem capitis molem, magis, quam viribus ſuis propriis multis paraſangis illos vincere reperiet. Paullo aliam rei faciem conciliari videri poterat, ſi maſtoideum, ſeu alio nomine ſterno clino maſtoideum muſculum flexoribus ſurripiam, eumque, pace Anatomicorum contrarium aſſerentium, extenſoribus, potiori jure adſcribere annitar. Scilicet primæ colli vertebræ ſuperior cavitas, condylos occipitis excipiens, accedente ligamento firmiſſimo, eorum hypomochlium, nemine contradicente, conſtituit. Oriuntur jam iidem a clavicula & ſterni ea inciſura, quæ illius extremitatem rotundam excipit, duplici quaſi principio ceu a puncto fixo, progrediuntur utrinque, longi ſatiſque craſſi, ductu obliquo, ad proceſſus uſque maſtoidei oſſis temporum ſuperiorem ac poſteriorem partem, ejuſque lateri externo, ceu puncto mobili, notabili poſt hypomochlium indigitatum ſpatio, inſeruntur. Fieri hinc aliter nequit, quam ut conſtrictione ſuarum fibrarum, ſeu actione, caput elevent erigantque. Ne quis dubitationis relinquatur locus, ego anatomen olim diſcentibus tradens, ſequens non ſemel in ſceleto inſtitui experimentum: Recepi duo lintea vel funiculos, ejuſdem & latitudinis & decentis longitudinis, alteriſque extremis eorum ope emplaſtri glutinantis ſeu catagmatici, origini ſeu ſterno cum clavicula connexo, alteris inſertionis loco indigitato, ſeu poſt proceſſum maſtoideum agglutinatis manuum digitis poſtmodum applicatis ambobus funiculis lenique tractione, æqualibus viribus ſuſcepta de capitis inſecuta extenſione, per autopſiam abunde convictus ſum. Alium paullo futurum eſſe effectum cum alteruter ſaltem actioni præſit, altero quieſcente, cum æquilibrio ſic ſublato, moles capitis propria inclinet in latus, largior lubentiſſime. Quibus ſic conſtitutis, reliquis caput extendentibus muſculis tantum accreſcere roboris, quantum continua eorum actio interdiu vigiliarumque tempore poſtulet, ſicque proportionatas magis moli ſuſtinendæ exiſtere vires putare quis poſſet, quo hoc pacto id obtineretur, quod in indigitatis præciſe muſculis, præ ceteris pleriſque, prætendimus, ut nimirum, ſive pedibus inſiſtentes, ſive ſedentes erectum corporis ſitum teneamus, illi tamen utcunque ſine intermiſſione actioni ſufficiant. Aſt quæ tunc obtinet difficultas, ſi actio quædam ope muſculorum ad eandem præſtandam conſpirantium diutius paullo, abſque antagoniſtarum relaxatione protrahi debeat, quamque ab eadem ſæpius inviti deſiſtere cogamur, tunc perſpicue deprehendimus, ubi manibus brachiiſque exporrectis pondus vel molem quandam elevatam diu in ſuſpenſo tenere ſuſcipimus. Illa namque a tergo ſuccedens ſanguinis quantitas, a corde in arterias propulſa, eam efficit in vaſis arterioſis ac venoſis muſculi expanſionem, quæ nervis comitibus, ſive perpetuo ſimul excurrentibus, perque muſculorum ſubſtantiam una cum dictis vaſis ſanguifluis diſtributis, preſſionem, per hanc

hebe-

hebetudinem, insimulque ab officio remissionem inducere potis est. Quæ mecum curatius perpendens, quam dicti musculi, capiti extendendo dicati, muneri tamdiu sustinendo partes existere queant, vix intelligerem, nisi aliqualem eorundem remissionem ex situ capitis, jam ad dextram jam ad sinistram partem, jam antrorsum, jam retrorsum mutato, ad quem mechanica necessitate quadam idem disponi videtur intercurrere, sanguinisque circuitum ea ipsa liberiorem reddere animadverterem. Fallor ego, aut eo ipso præ aliis perennans magis actio indigitatorum musculorum, indeque inducta major debilitatio, prolapsus illius capitis apertam constituit rationem quæ, præsente ac increscente virium quadam per morbos aut per senectam prostratione, non obscure deprehenditur. Attamen graviorem in adductis exemplis obtinuisse causam, eamque, quæ paralysi tantum non producendæ sufficiat, extra dubitationis aleam est positum. Cum interim alterum, de quo inprimis scribere suscepi, ex adductis subjectis nec sensu nec motu in affectis partibus destituatur, sed caput semel erectum per breve tempus in hoc ipso situ conservet, donec sensim sensimque prolabatur anteriora versus, imo sermones cædendo cum aliis, voluntate efficaciter resistente, tardior eadem demissio accidat, non obscure patescit, dicendam esse paralysin gradu leniorem. Plenariam enim nervorum obstructionem, quæ omnem per eos ad musculosas partes intercipit spirituum influxum, accusare, nec non sanguinis per arterias ad easdem propulsionem ex allegatis rationibus prorsus in dubium vocare nolim, eoque minus, cum nec ullum ariduræ in hac colli regione, vel manifesti frigoris vestigium percipiatur. Satis proinde est, insignem musculorum sæpius allegatorum atoniam, aut quandam modo resolutionem, vel, ut aliter exprimam, destructum elaterem allegasse ad effectum hunc morbosum inducendum, utut non vanis ex rationibus metuendum, ne successive magis magisque increscente ætate obfirmetur affectus, inque perfectissimam, convulsis simul flexoribus colli, degeneraturus sit paralysin. Qualem miserrimum conspectum laterarius ille, qui annis abhinc sedecim & quod excurrit adeo deflexo capite ac collo hic incedens, ut magis horizontali linea & vere infra eandem promineret, ut nullo unquam tempore erigi potuerit offerebat, cujus iconem una cum affectus tristissimi descriptione commercio literario norico tunc inserui. Sunt nimirum nonnullorum hominum, frequenter cum morbis conflictantium, inprimis hypochondriacorum ac hystericorum corpora striata minus firma, ac instar amurcæ, discolora, sæpe post mortem instituta in iis anatome practica, reperta, nec nisi striis fere extinctis obliteratisque apparentia. In nostro subjecto haud parum malo ansam præbuisse naturalem frigidiorem temperiem, abundantemque serosorum fluidorum lentorem, seu pituitæ copiam, signa evidentissima commonstrant. Cui si jungantur vapores humidi pinguesque, quibus opificio huic dediti crebro exponuntur, cæteraque subinde vitia, quæ rerum non naturalium indecenti applicationi debentur, quæ accumulatim

neo-

nem & inspissationem serosorum efficiunt humorum, quæque jam fibrillas nervosas inundare quasi, jam comprimere valent, ægritudini pertinacissimæ perniciosissimæque porta facillime pandi potuit. Qui vero integris relictis ceteris partibus, illa præcise nervorum paria, quæ a medulla spinali colli prodeunt, quæque ramificationibus suis dispersis quaquaversum, uti universis capitis musculis, sic speciali modo saltem extensoribus illis prospiciunt, labefacta sint, obscurum magis videtur, exactissimamque vitæ generis ac consuetudinis cognitionem pro sui reclusione postulant. An porro multum ab hoc affectu abludat capitis tremor senibus nonnullis infirmisque aliis post superatos morbos familiaris, dubito eoque magis, cum toties interceptam extensorum musculorum actionem denotet, quoties anteriora versus proprio pondere caput ruere nititur, totiesque restitutam horum actionem indicet, quoties a demissione remittit caput, iterumque elevatur. Ex ante dictis satis apparere puto, quare flexorum musculorum capitis mentio hic sit injicienda prorsus nulla, cum a parte anteriori sola præponderans capitis moles extendentium musculorum robur subinde vincat, flexorumque actionem repræsentet. Quid ergo impedit, quo minus & hic antagonismum sine musculis oppositam in actionem nitentibus subesse declaremus? Cui affectui partim inopiam liquidi nervosi, partim laxitatem nervorum causam sufficientem præbere, vinum, decenti modo copia assumtum, evincit, cujus nempe usum hujus ipsius tremoris capitis cessatio, mirando modo, excipit tamdiu, donec virtus spirituosi hujus liquidi avolaverit. Qua occasione meminisse expedit senis, ultra septuagesimum annum ætate provecti, qui, tremulum insignem manuum pariter ac capitis motum præ se ferens, post mediocrem tamen vini usum firmum obtinebat caput firmasque manus, ut, quod antea vacillatio denegabat, librum canticorum in templo manibus firmiter satis tenere, vel cyathos decoctum Caffée vel infusum foliorum Théæ continentes apprehendere, orique admovere jam rectius valeret. Quid? quod cum angusta res vix generosum huncce potum ulterius ei concederet, ad spiritus frumenti sicque dictarum aquarum vitæ moderatam assumtionem progredi coactus, non absimilem inde virtutem experiebatur. Quodque simul observatu dignissimum mihi semper habetur tantam, determinatis horis perdurantem, systematis nervosi stricturam idem inde percipiebat, ut elapsis iisdem, partibusque spirituosis ac subtilissimis exhalatis infamis ille tremor repeteret, novamque subinde toni partium roborationem ex iisdem spirituosis efflagitaret. Ut ad casum, in medium allatum, revertar, qui æger a majori mali incremento; vel nova ejus exacerbatione, quod tamen in apoplexiæ speciebus sæpe obvenit, tamdiu immunis vixerit, mirum videri poterat. Nec inficias eundum, illarum partium solutiones paralyticas, quarum nervorum causa in cerebello atque cerebro latitat, quarumque materies nervos partium vitalium, cordis

dis puta & respirationis, vel functionum naturalium, manducationis, deglutitionis, chylificationis, secretionum variarum, vel etiam faciei musculorum obstruit atque invadit periculo majori, eique ut plurimum praesentissimo, minimum repetitioni graviori aegros exponere certissime. Quorum contra ea capitis solum motioni dicatos musculos tangit, qui nervos suos colli paribus debent, nec adeo repentinam, nec repetitam perniciem subire deprehenduntur. Mitius adeoque prognosticum etiam de nostro formari quidem poterat, difficiliorem vero ipsius medelam futuram non minus intelligebam. Allectus igitur rumore, quem tot electricae commotiones hisce annis fecerant, undique ad nos allato, ex me sciscitatus est, annon ex valida hac vi, nuchae ac partibus affectis applicita, salutis quaedam ipsi affulgeat spes. Ego vero multiplici experientia edoctus, quid valeant electricae hae vires, quid ferre recusent, dubium sincere professus sum hoc, quicquid est, remedii genus, de quo certi quid praedicare haud liceat, utut sine metu, vel offensa sanitatis, vel alicujus periculi, ad partes aegras dirigi queat. Ipsi nihilominus fiduciam omnem collocanti in illam commotionem, sat validam eandem in partibus, atonia oppressis, excito, eamque aliquoties insequenti tempore repeto. Cumque se parum inde adjutum profiteretur, verendumque esset, ne prolixioribus paullo medicationibus, requisita cum patientia, minus morem sit gesturus, autor ipsi exstiti suasorque, ut, faventi anni tempore, thermas adeat Toeplicenses, iisque, ut decet, ac sufficienti tempore, utatur. Quibus, ex parte, quod ex eo percepi, sic profecit, ut ulteriori, non minus efficaci, medelae se subjicere hactenus minus gestiat. Tantum interim abest, ut animo excidere, omnemque, nisi integrae salutis recuperandae, majoris tamen solutarum partium refectionis spem deponere debeat, ut potius varia a summo Numine nobis concessa media supersint, quibus, non semel, haud absimili mortalium fragilitati multum subvenire datum fuit. Nec omnes illi gratias denegandas esse opinor, qui praesentem leniorem affectus molestissimi conditionem, increscentibus magis magisque annis diutius tueri ipso opere, ac experientia fretus studet.

FINIS.

HENR.

IX.

HENR. LUDOLPH. HARMES

DISSERTATIO

IN CAUSAS MORBORUM

ET

MORTIS SUBJECTI CUJUSDAM MANIACI.

Regiomonte 30 Jun. 1744.

DEFINITIO.

§. I.

MUlier *Maniaca*, dicitur ea quæ mania laborat. *Mania* vero audit ille morbus, quo homines perpetuo delirant, & nunquam se delirasse sentiunt.

SCHOLION.

§. 2. *Vocabulum* mania *græcos agnoscit natales*, *&* *latine furorem significat*, *sumiturque pro quovis delirio*, *sive sit melancholicum*, *sive in majori gradu*, *quod a medicis maniacum vocatur. Qui igitur hocce morbo laborat*, *μανιακὸς*, *maniacus*, *insanus*, *furibundus appellatur.*

DEFINITIO.

§. 3. *Delirium* est morbus, quo rectus rationis usus impeditur. *Delirare* is dicitur, qui delirio laborat.

DEFINITIO.

§. 4. *Inflammatio*, est sanguinis arteriosi in minimis canalibus congesti, illosque obstruentis pressio & attritus, vel à vasorum coarctato diametro, vel à nimia sanguinis densitate ortus.

DEFINITIO.

§. 5. *Vermes quos intestina C. H. in se continent*, sunt insecta, ex seminio verminoso ab extra in illa delato, ibidem per aptum humorem & calorem fota, ex ovulis exclusa, ac nutrita, suntque triplicis generis: alii enim vocantur *Lumbrici*, qui longa sunt, teretia, & lumbricis terrestribus simillima insecta, alii iterum lati & aliquot ulnas longi, qui *Tæniæ* nominantur, alii denique sunt teretes & brevissimi, vermiculis in caseo habitantibus, *den Käsemaden* similes, qui *Ascarides* audiunt, & tantum in intestino recto latitant.

SCHOLION.

§. 6. *Plura quidem adhuc in C. H. vermium dantur genera, in aliis autem partibus domicilia sibi exstruentia; nec quoque me fugit, intestinorum vermes ab aliis auctoribus in plures dividi species: de his autem omnibus hoc loco*

mentionem facere supervacaneum & a scopo nimis alienum arbitror. Sufficit tantum de intestinorum vermibus dixisse.

DEFINITIO.

§. 7. *Purulentum* dicitur id, quod pure repletum est, *Pus* autem vocatur pulticula illa lenta, quæ ex vasis minimis obstructis & materia ipsa obstruente, sub actu suppurationis ita contritis & mixtis constat. *Suppuratio* autem est inflammationis per lenem putrefactionem & vim vitæ in pus mutatio.

DEFINITIO.

§. 8. *Pus bonum* audit, si album & ab omni rodente acrimonia & fœtore liberum est. *Malum* vero, si alium colorem, fœtorem, & indolem limpido-acrem corrosivam acquisivit, aliasque etiam *Ichor*, *Sanies* nominatur.

DEFINITIO.

§. 9. *Scirrhosum* est illud, quod scirrho laborat, *Scirrhus* autem est tumor præternaturalis, non dolens, in parte glandulosa, aut in folliculis arteriolarum excretoriis, ortus à materia inflammante, crassa, obstruente, omni liquido orbata.

DEFINITIO.

§. 10. *Oedema pedum* fit, quando pedes ab infima extremitate versus superiora tumore elevantur molli, æquali, pallido, frigido, aquoso, digito cedente, impressionis tenaci, in abolita etiam corporis mole hærente, ubi nullus jam humorum per vasa motus adest, cujus mole & pondere minora comprimuntur vascula, quique originem ducit ex collectione seri sub cute in substantia cellulosa panniculus adiposus nominata, ut & in ejus prolongationibus in interstitiis musculorum.

SCHOLION.

§. 11. *Vocem* œdema, *non nisi à græco* οἰδέω, *tumeo, derivandam, nemo credo inficias ibit, quod autem pedum tumor inprimis sibi hoc nomen vindicaverit ejus ratio in eo latere videtur quod apud veteres græcos, homini cuidam, nomine* œdipus *funis per pedes trajectus fuerit, cui immortuus est, unde Græci per longum tempus pedum tumorem* œdipum *vocarunt, quæ tandem vox in* œdema *mutata proprie magis dictum morbum denotat. Incidenter hic mentionem facio* œdema *dari duplicis generis, aliud est* frigidum *quod sub calore disparet, sub frigore autem augetur, & ab impedita transpiratione oritur, hacque restituta cessat; aliud est* calidum *quod sub calore increscit,*

à

à frigore autem imminuitur, & potius ex atonia cutis provenit, quæ in tali ſtatu appulſui humorum reſiſtere adeoque impedire nequit, quo minus ſub illa ſerum ſeparetur & colligatur. Hanc œdematis differentiam magnæ certe in praxi clinica utilitatis nemo tam bene obſervavit ac Celeberrim. Scharſchmidt. *(a) qui optimas ex hac diſtinctione elicet cautelas practicas.*

OBSERVATIO.

§. 12. Offerebatur Anno hoc 1744. d. 11. Jan. Excellentiſſimo in Academia noſtra anatomes Profeſſori ordinario *Chriſt. Theoph. Büttnero*, in theatro anatomico cadaver mulieris maniacæ, in noſocomio demortuæ, quod ſequentia notatu digna exhibuit; (1) in cavitate inteſtinorum continebatur ingens copia tæniarum, & pauci lumbrici, (2) glandulæ meſenterii obſtructæ & induratæ videbantur, (3) ingeſta in ventriculum & ex eo in inteſtina protruſa, uſque ad eorùm exitum, ab admixto chylo nondum ſecreto, alba prorſus apparebant, (4) inteſtina ipſa à flatibus mirum in modum expanſa in quibuſdam locis inflammata erant, (5) cerebrum ſimiliter inflammatione affectum cernebatur, (6) in cujus ventriculis anterioribus ſerum extravaſatum fluctuabat, (7) totumque fere ſinum falciformem longa carnoſa ſanguinis concreſcentia replebat, ut & lateralem ſiniſtrum, nec minus dextrum licet parvus tantum in cujus fine grumoſus coagulatus ſanguis hærebat, (8) pulmonum tota ſubſtantia purulenta, & ſacculis ſcirrhoſis, pus in ſe continentibus obſeſſa, & ſuperficies eorum externa nondum quidem rupta, pleuræ autem accreta erat, (9) pedes œdemate turgebant, (10) totum denique corpus aliqua adhuc pinguedine in tunica adipoſa gaudebat.

SCHOLION.

§. 13. *Ferax eſt hic caſus utiliſſimarum obſervationum, quæ explicandis multis phænomenis, & intelligendæ veræ morborum origini apprime inſerviunt. Occaſionem igitur præbet, inquirendi in veram morborum originem quibus hæc perſona in vita ſua afflicta fuit, & in cauſam mortis, & oſtendendi artem medicam firmiſſimis inniti fundamentis, medicumque rationalem quorumvis etſi maxime complicatorum morborum cauſas ac rationes reddere poſſe. Ordinem ſervabo in explicatione horum morborum eandem quem* §. 12. *ſecutus ſum, ſicque à vermibus jam initium capio.*

DEFI-

(a) *Scharſchmidt* mediciniſch. *und* chirurgiſch. *Berliniſch. wochentliche Nachrichten 3ter Jahrgang, 2tes Stück, in der fortgeſezten Uunterſuchung der Frage: ob und wie es zur geſundheit diene, die füſſe beſtändig warm zu halten.*

DEFINITIO.

§. 14. *Causa proxima*, est illa quæ propria vi, nulla alia insequente causa, effectum suum edere valet. *Remota*, in qua ratio causæ proximæ latet.

AXIOMA.

§. 15. Vermes intestinorum, nutrimentum suum capiunt, vel ex alimentis semidigestis, vel his deficientibus, ut ipsa arrodant intestina necesse est.

AXIOMA.

§. 16. Ingesta, quæ in intestinis hærent, constant ex chylo, qui corpori nutrimentum præbet, & lacti simillimus est liquor, & ex fecibus, quæ nutrimentum dare nequeunt.

COROLLARIUM.

§. 17. Vermes nutrimentum capiunt ex ingestis in intestinis hærentibus, (§. 15.) hinc vel chylo, vel fecibus aluntur.

EXPERIENTIA.

§. 18. Uti alia insecta, sic quoque vermes intestinorum lacte dulci libenter fruuntur. Sumas enim lac calidum, fac ut ejus vapor intestinum rectum attingat, observabis vermes, si adsunt, statim illinc delabi; magnumque ibi excitare pruritum, vel injiciatur clysma lacteum, cum quo iterum eliminato, vermes quoque prodibunt.

COROLLARIUM.

§. 19. Chylus cum sit lacti simillimus humor, (§. 16.) vermes quoque libenter lac capientes (§. antec.), chylo nutrimenti loco uti, sequitur.

COROLLARIUM.

§. 20. Adeoque corpori humano nutrimentum detrahunt (§. 19.).

THEOREMA.

§. 21. Vacuo ventriculo, augetur (1) appetitus & fames, quæ si magna est, homo (2) vorax fit, & oblatos quoscunque cibos cito in magna copia devorat, absque justa eorum in ore præparatione, (3) Chymus inde

inde non rite præparatur, & semel malus in intestinis non corrigitur, (4) non bonus inde nec satis subtilis generatur chylus, sed crassus, crudus.

DEMONSTRATIO.

(1) Stomachus à cibis vacuus eundem exercet motum peristalticum, quem plenus (*per princ. physiol.*) & cum præterea cibis non distendatur, magis sese adhuc contrahit, & coarctatur, villi tunicæ ejus internæ propius ad se invicem accedunt, & sub continuo motu sibi mutuo affricantur. Cum vero in his multæ nervorum extremitates contineantur, (*per princ. anatom.*) maxime sensibiles, oritur inde dolor, vel saltem molesta sensatio, quæ non nisi ventriculo cibis iterum repleto finitur, & hæc medicis dicitur appetitus, cujus major gradus audit fames. (*per princ. physiol.*) *Ergo vacuo ventriculo augetur appetitus & fames* Q. E. P.

(2) Hominem jejuno stomacho fieri voracem, ut quosvis oblatos cibos cito & in magna copia deglutiat, quotidiana comprobat experientia. Cibis autem cito deglutitis, nec dentibus satis comminutis, non sufficiens affunditur salivæ copia, adeoque dum homo vorax non diu masticat, non satis cibos in ore ejus præparari necesse est: *hic ille quoscunque oblatos cibos sine justa eorum in ore præparatione deglutit.* Q. E. S.

(3) Saliva chymo in sufficienti copia non affusa, nec cibis in ore prius dentibus sat comminutis, deferuntur in ventriculum crassiores justa admixtæ salivæ copia carentes ciborum partes, quas ventriculus subtiliores nunc reddere nequit, intestina similiter: *hinc chymus non rite præparatur, & semel malus in intestinis non corrigitur.* Q. E. T.

Cum chymus crassus non rite præparatus in intestinis non corrigatur, chylus vero ex chymo per vasa lactea separetur, hæcque vim non habeant crassiorem chymum subtiliorem reddendi, necesse est, ut una cum chylo ab heterogeneis partibus non satis liberato hæ ipsæ vias lacteas intrent, adeoque crassus oriatur chylus, quem medici crudum vocant. (*per princ. physiol.*) *in homine igitur voraci, in quo non bonus generatur chymus, malus quoque produci debet chylus.* Q. E. Q.

DEFINITIO.

§. 22. *Atrophicus* is est, qui atrophia laborat. *Atrophia* autem est defectus nutrimenti, ob glandularum mesenterii obstructionem crasso chylo factam, corporis marcorem inducens.

THEOREMA.

§. 23. Obstructio glandularum mesenterii, propria vi, nulla alia insequente causa, atrophiam producit.

DEMONSTRATIO.

Obſtructio meſenterii propria vi, nulla alia inſequente cauſa, efficit ut debitum corpori nutrimentum non adferatur. Hoc autem ubi deficit, & quidem ob dictarum glandularum obſtructionem, atrophiam conſtituit, (§. 22.) *Adeoque illa obſtructio propria vi nulla alia inſequente cauſa, atrophiam producit.* Q. E. D.

COROLLARIUM.

§. 24. Hinc iſta obſtructio eſt cauſa proxima atrophiæ. (§. 14. 23).

THEOREMA.

§. 25. Vermes atrophiæ cauſam remotam conſtituere poſſunt.

DEMONSTRATIO.

Vermes detrahunt corpori nutrimentum, (§. 20.) cujus defectu appetitus & fames augetur, (*per princ. phyſiol.*) & homo vorax fit & quoſvis oblatos cibos cito in magna copia ſine juſta eorum præparatione in ore deglutit, unde chylus generatur crudus, (§. 21.) craſſus, qui majorem adeptus craſſitiem ac diameter vaſorum lacteorum requirit, in illis impactus hærere debet immeabilis, eaque vi novi à tergo urgentis chyli magis magiſque obſtruere, ſicque ſibi ipſi transfluxum ad receptaculum chyli præpedire. Cum vero notum ſit per hoc receptaculum, plurimam imo fere omnem nutrimenti partem corpori humano advehi; quilibet jam perſpicit, denegato per idem chyli transfluxum, corpus marcore affici debere. Cumque præterea hicce affectus à glandularum meſenterii obſtructione originem trahens atrophiæ nomine inſigniatur, (§. 22.) ejuſdemque ratio in vermibus lateat, (§. 20.) id vero, in quo effectus cujuſdam ratio quærenda eſt, cauſa remota appelletur; (§. 14.) Patet jam *vermes atrophiæ cauſam remotam conſtituere poſſe.* Q. E. D.

COROLLARIUM.

§. 26. Ob repertos in noſtro atrophico ſubjecto vermes in inteſtinis, (§. 12.) concluſio valet illos fuiſſe cauſſam remotam atrophiæ (§. 25.).

AXIOMA.

§. 27. Per obſtructas glandulas meſaraicas chylus tranſire nequit, ſed in inteſtinis remanet.

COROL-

COROLLARIUM.

§. 28. Cum in noſtro cadavere glandulæ quoque meſaraicæ obſtructæ fuerint, (§. 12.) non mirum eſt, chylum in inteſtinis fecibus admixtum remanſiſſe (§. 27. 12.)

EXPERIENTIA.

§. 29. Inteſtina gaudent multis ſubtiliſſimis nervorum extremitatibus in tunica villoſa, nervea & muſculari, hæ ſi vel punctura, vel roſione, vel alio modo læduntur, varios ſtatim producunt dolores, non ſolum in illa parte ubi afficiuntur, ſed etiam per conſenſum in aliis.

DEFINITIO.

§. 30. *Spaſmus* eſt præternaturalis muſculorum contractio, tam vehemens, ut illa durante antagoniſtæ affectorum vi reſiſtere, & partem movendam in contrarium flectere nequeant.

THEOREMA.

§. 31. Irritati nervi, partes quas percurrunt, fortius contrahunt, & ſpaſmum non ſolum in iiſdem, ſed & in vicinis vaſis ſanguiferis alioſque humores vehentibus, cauſantur, ſicque varias efficiunt congeſtiones.

DEMONSTRATIO.

Motum partium contractorium à motu nervorum pendere, (*per princ. phyſiolog.*) conſtat, hinc, quieſcentibus nervis nullus fit motus in partibus movendis, illis autem commotis, moventur & hæ contrahunturque. Si vero nervi irritantur, fortius ſeſe movent, ergo quieſcentes partes tunc quoque in fortiorem motum rapiunt contractorium, qui ſi tantus eſt, ut affectorum muſculorum vi antagoniſtæ reſiſtere, & partem movendam in contrarium flectere nequeant, ſpaſmus dicitur, (§. 30.) hinc nervi irritati ſpaſmum efficere poſſunt. Conſtricta autem per hunc vaſa, minorem in ſe recipiunt humorum quantitatem, quæ adeoque in illis legitimo modo contineri debebat, jam ad alia loca fluere cogitur. Et cum omnia vaſa ita ſint conſtituta, ut certam tantum proportionatam humorum copiam in ſe recipere queant, à quibus majori quam par eſt copia affluxis magis ſemper diſtenduntur, donec tandem tonum amittant, & relaxentur, ut humores poſtea per illa non rite circulent, ſed in motu ſuo ibidem retardentur, & acumulentur; in hoc autem conſiſtat congeſtio humorum, (*per*

 prins.

princ. patholog.) quæ ab irritatis nervis originem ducere poteſt; (*per anteced.*) Patet *nervos irritatos poſſe congeſtionem efficere.* Et cum præterea notum ſit, (*per princ. patholog.*) nervos irritatos non ſemper ſpaſmum, ſed quandoque tantum majorem humorum affluxum ad loca affecta cauſari, ſequitur illos *tam in loco affecto, quam in vicinis congeſtionem producere poſſe.* Q. E. D.

EXPERIENTIA.

§. 32. Vermes non ſolum inteſtina & ventriculum arrodunt, ſed quandoque plane perforant.

SCHOLION.

§. 33. *Hoc non ſolum in inteſtinis factum eſſe teſtantur Act. N. C. Dec. 1. ao. 1. obſ. 145. ap. p. 35. ſed etiam in umbilico & inguine, qua de re legi meretur, Blegni zod. Gallic. ao. 1679. jan. obſ. 3. 4. & Plater. obſ. L. 3. p. 831. item Zac. Luſitan. P. A. L. 2. obſ. 40.*

COROLLARIUM.

§. 34. Cum vermes ventriculum & inteſtina arrodant, (§. 32.) adeoque nervos irritent, (29) qui tunc dolores procreant, ſequitur eos in inteſtinis & ventriculo magnam excitare titillationem & dolorem.

COROLLARIUM.

§. 35. Cum nervi irritati, dolorem quoque in aliis partibus per conſenſum producant, (§. 31.) patet hinc ratio, cur ab arroſione inteſtinorum à vermibus facta oriatur pruritus narium, quem ægri frictione illarum manifeſtant.

SCHOLION.

§. 36. *Dicta hæc ut eo clarius eluceſcant, notandum eſt, nervum maxillarem ſuperiorem diſtribui per omnes maxillæ ſuperioris partes, naſum, labra, palatum, uvulam, gingivas, & dentes, hicque alium exhibet ramum, qui cum ſurculo quodam nervi abducentis unitus magnum illum nervum conſenſualem, nempe intercoſtalem format. Hic iterum varios diſpergit ſurculos ad thoracis & abdominis viſcera fere omnia, ubi variis plexibus cum pari nervorum vago iiſdem partibus ramulos ſuos exhibente conjungitur; quod etiam in ventriculi plexu cardiaco fit. Quando igitur in inteſtinis vel ventriculo extremitates nervorum paris vagi irritantur, fieri aliter non poteſt, quam ut ob deſcriptam arctam horum nervorum connexionem nervus intercoſtalis in ſimilem ducatur motum, qui cum nervo maxillari ſuperiori cohærens eidem motum*

hunc

hunc communicat, & simul & iis ejus ramulis qui ad nasum tendunt, unde tunc pruritus narium producitur.

COROLLARIUM.

§. 37. Vermes irritant nervos ventriculi vacui, (§. 32. 34.) quæ molesta sensatio inde producta appetitus & fames audit; (§. 21.) Ergo appetitum & famem augent.

COROLLARIUM.

§. 38. Patet hinc ratio, cur subjecta à vermibus afflicta, ventriculo tempore matutino & nocturno vacuo, nausea, siticulositate & appetitu vago afficiantur (§. 36. 37.).

COROLLARIUM.

§. 39. Nervi irritati producunt spasmum, (§. 31.) adeoque intestinorum nervi a vermibus excitati, in ipsis spasmum efficere valent.

THEOREMA.

§. 40. Ex spasmo intestinorum, oritur (1) flatulentia, (2) intumescentia abdominis, cum doloribus torminosis, (3) alvus obstructa, (4) spasmo remittente excernuntur crebrius & majori quantitate excrementa, quæ durante illo accumulata & retenta sunt, alvusque antea adstricta tunc redditur laxa.

DEMONSTRATIO.

I. Cum intestina spasmo constricta aërem tamen semper in se continentia contrahantur, ut nil transmittant, necesse est ut aër, cui liber exitus denegatur, à calore interno magis semper expansus, latera intestinorum vehementer distendat, & remittente spasmo & lateribus intestinorum majori vi se iterum contrahentibus ad loca aëre vacua maxima vi penetret, vel quoque cum strepitu exeat; hæc autem passio flatulentia vocatur à medicis: hinc *ex spasmo intestinorum oritur flatulentia:* Q. E. P.

II. Flatus expandunt intestina, ita ut majorem quam antea locum occupent, adeoque abdomen distendatur & elevetur, quem affectum medici intumescentiam abdominis vocant. Tunica igitur nervea intestinorum, ob violentam horum distensionem dolorem procreat intolerabilem. Hinc in propatulo est, *cur spasmi intumescentiam abdominis cum doloribus torminosis excitare possint.* Q. E. S.

 III. In-

III. Inteſtinis ſpaſmo conſtrictis, fecibus exitus denegatur, adeoque *ſpaſmus cauſatur alvum obſtructam.* Q. E. T.

IV. Nulla eget demonſtratione, quia per ſe ſat clarum eſt.

COROLLARIUM.

§. 41. Liquet hinc, cur homines à vermibus vexati mox ſpaſmos, mox flatus, mox intumeſcentiam abdominis cum doloribus torminoſis, alvum modo obſtructam, modo laxam pati [§. 39. 40.] debeant.

COROLLARIUM.

§. 42. Cum ab irritatione nervorum vaſa ſpaſmo conſtringantur, & humores ad alia loca ab illo libera majori copia ferantur, quam par eſt; [§. 31.] vermes autem nervos irritent; [§. 32.] ſequitur illos congeſtionem verſus loca à ſpaſmo libera cauſari poſſe.

COROLLARIUM.

§. 43. Congeſtio fieri poteſt in illis locis ubi nervi irritantur, (§. 31.] ex qua ſtagnatio, obſtructio, inflammatio oritur; [§. 4.] hinc nervi inteſtinorum a vermibus irritati, congeſtionem, obſtructionem & inflammationem efficere poſſunt.

COROLLARIUM.

§. 44. Cum in hoc cadavere inteſtina multo aëre & vermibus repleta, in quibuſdam inſuper locis inflammata viſa ſint, [§. 12.] vermes vero ſpaſmos cauſentur, [§. 31.] quibus diameter vaſorum conſtringitur, [§. 40.] ita ut nil tranſmittant, unde inflammatio producitur, [§. 4.] patet hoc ſubjectum in vita ſpaſmis inteſtinorum & flatulentia vexatum eſſe, quæ mala à vermibus originem traxerunt.

THEOREMA.

§. 45. In inflammatione ſanguinea fortius atteritur ſanguis, & major oritur inteſtinus calor, & partium rubicundarum cohæſio.

DEMONSTRATIO.

In inflammatione ſanguinea fit congeſtio in minimis vaſis, i. e. major illis advehitur ſanguinis copia, quam in naturali ſtatu tranſire poteſt, dilatantur vaſa & diſtenduntur, hæcque diſtenſio cum quovis novo ſanguinis

à

à corde vecti impulſu augetur; quo magis vero vaſa dilatantur, eo magis contractione ſua in ſanguinem reagunt, [*per princ. phyſiol.*] qui, cum verſus anguſtiores canales propellatur, majori tamen ſua copia omnis ſimul exire nequeat, & à vaſis ipſis reprimatur, retropellitur verſus cor, unde non niſi fortis oriri poteſt attritus. Ex phyſicis autem conſtat per attritum augeri calorem, ita ut attritæ particulæ ſibi invicem adhæreant. Ergo in congeſtione dicta hæc omnia fiunt. Si vero particulæ plures cohærent, moles earum augetur, ita ut per vaſorum orificia tranſire non poſſint; cum autem cordis actio ſemper continuetur, ſanguis tamen ex obſtructis arteriis effluere non poſſit, adeoque appulſo novo ſanguini ſemper reſiſtat, in quo inflammatio ſanguinea conſiſtit [§. 4.] non niſi *fortius in illa ſanguis atteritur & major inteſtinus oritur calor*, & *partium rubicundarum cohæſio.* Q. E. D.

EXPERIENTIA.

§. 46. Ubi plures particulæ cohærent, ibi moles earum augetur, fiunt craſſiores, ſpiſſiores.

COROLLARIUM.

§. 47. Ergo partes rubicundæ ſanguinis in inflammatione ſanguinea, ſpiſſiores evadunt, [§. 45. 46.].

COROLLARIUM.

§. 48. Cum una pars cum alia cohærens, vim habeat plures ſemper attrahendi, [*per princ. phyſ.*] ſequitur tali modo in inflammatione diutius protracta omnem ſanguinem fieri ſpiſſum [§. 47.].

HYPOTHESIS.

§. 49. Sanguis in uno loco contentus, brevi tempore per omnia alia C. H. loca eundem continentia, transfluit.

COROLLARIUM.

§. 50. Ergo ſanguis in uno loco ſpiſſus, mox ad alia defertur. [§. 49.].

DEMONSTRATIO.

§. 51. Quo ſpiſſior eſt ſanguis, & quo magis ſemper condenſatur, eo facilius minima & numero plura vaſa obſtruit.

THEO-

THEOREMA.

Orificia extremorum vaſorum diametro gaudent transfluentibus humoribus proportionato, [*per princ. anatom.*] ſi igitur ſanguis ſpiſſus eſt, i. e. ſi partes ejus rubicundæ majorem diametrum poſſident, ac orificia minimorum vaſorum, tranſire per illa nequit, ſed immobilis & impactus in illis hærens, eadem obſtruit; [*v. Boerhaavii aphoriſm. cap. de obſtructione*] obſtructis vero paucis vaſis, ſanguis eo majori copia ad reliqua fertur, adeoque in illis iterum congeritur, & in congeſtione magis ſemper condenſatur, [§. 45.] hinc quoque eadem facilius obſtruit, & quidem ſi in pluribus vaſis congeſtus ſit, numero quoque plura minima vaſa obſtruere poteſt. Verum igitur manet, *ſanguinem, quo ſpiſſior eſt, & quo magis ſemper condenſatur, eo facilius minima & numero plura obſtruere vaſa.* Q. E. D.

AXIOMA.

§. 52. Vena caret tunica muſculari qua arteriæ gaudent, adeoque & pulſu.

THEOREMA.

§. 53. Circulatio ſanguinis in venis multo fit tardior, ac in arteriis.

DEMONSTRATIO.

Omnis ſanguis movetur motu cordis, [*per princ. phyſiol.*] & ex eo propellitur in arterias, quæ ſunt vaſa conica in progreſſu ſuo ſemper minoris diametri, [*per princ. anatom.*] hinc neceſſe eſt, ut ſanguis cordi propior, in majori ſemper exiſtat motu, quam ab illo remotior, ſicque in fine arteriarum anguſtiſſimo & pauciorem ſanguinem tranſmittente tardius ac in illarum principio movetur, cum & latera vaſorum conicorum ſemper in ſanguinem reagant, eumque reprimant. Cum vero principium venarum ſit in fine arteriarum, adeoque via ſanguinis à corde iterum remotior, & venæ quoque valvulis gaudeant, [*per princ. anatom.*] quæ etiam liberum ſanguinis circulum quodammodo retardant, & tunica muſculoſa, ope cujus ſanguis arterioſus celerius movetur, careant, [§. 52.] ſanguiſque venoſus in extremitatibus arteriolarum per varias ſecretiones plurimam ſubtiliſſimorum humorum partem amiſerit, quæ multum ad ejus fluiditatem confert, adeoque ſpiſſior ſit ac in arteriis; patet *circulationem ſanguinis in venis multo eſſe tardiorem ac in arteriis.* Q. E. D.

COROLLARIUM.

§. 54. Ergo ſanguis per congeſtionem ſpiſſus factus, in venis ſemper magis condenſatur [§. 53.].

COROLLARIUM.

§. 55. Cum ſanguis per congeſtionem jam ſpiſſus, in venis ſemper magis coaguletur, [§. 54.] brevi vero tempore ad alia loca vehatur, [§.49.] & quo ſpiſſior ſit, eo facilius plura vaſa minima obſtruat; [§. 51.] patet, talem ſanguinem ad alia loca delatum, ibidem facile novas cauſari obſtructiones & inflammationes.

COROLLARIUM.

§. 56. Non mirum igitur eſt, ſanguinem in noſtro ſubjecto ab inflammatione jam ſpiſſum, ad caput & pectus delatum, novas ibi congeſtiones, obſtructiones & inflammationes produxiſſe.

DEFINITIO.

§. 57. *Phrenitis vera*, eſt cerebri ejuſque meningum inflammatio, juncta cum delirio perpetuo & febre acuta, inde ortis. *Paraphroſyne*, autem eſt phrenitis ſymptomatica ab alia inflammatione originem ducens.

SCHOLION.

§. 58. *Phrenitis, quæ alias phreneſis aut phreniaſis audit, eſt vocabulum græcum a ſubſtantivo* φρὴν, *mens, ortum, & ſignificat morbum mentis, quando enim veteres græci partes corporis quæ animæ inſerviunt, læſas obſervarunt, mentem ægrotare dixerunt. Quoniam autem priſci medici duplicem animæ adſcripſerunt ſedem, nempe in cerebro & diaphragmate, factum inde eſt, ut diaphragmatis inflammationem cum delirio junctam, paraphrenitidem, cerebri autem phrenitidem vocarint.*

PROBLEMA.

§. 59. Explicare quomodo delirium a cauſa materiali oriri poſſit.

RESOLUTIO & DEMONSTRATIO.

In medulloſo cerebro fit ſecretio liquidi nervei, (*per phyſiol.*) quod

a reliquis omnibus C. H. craſſioribus liquidis per minutiſſima vaſa ſeparatur, quibus illud per vaſa ſeroſa advehitur, hæc autem humores ſuos accipiunt ex lymphaticis, hæc iterum ex ſanguiferis; his vero ultimo loco nominatis obſtructis, impeditur ſecretio tenuioris liquidi, reliqua dicta vaſa nullum accipiunt humorem, adeoque nec illa, quæ liquidum nerveum vehunt. Cum autem iſtud quod ante factam obſtructionem ſecretum fuit continuo corporis motu diſſipetur; patet in obſtructione & inflammatione ejuſdem oriri defectum, ita ut obſtructis paucis vaſis, exigua ejus quantitas, vel ſi plurima obſtructa fuerint, nullum fere ſecernatur. Eadem hæc omnia fieri palam eſt, in obſtructione lymphaticorum, ſeroſorumve vaſorum; ſanitas autem conſiſtit in juſta adminiſtratione omnium actionum animalium, vitalium, & mixtarum, cujus contrarium morbum ſignificat, & anima corporis gubernatrix cerebro utitur ad producendos motus & cogitationes, tanquam medio, quo finem obtinere debet, adeoque hoc in juſta atque ſana conſtitutione eſſe oportet, ſi motus & cogitationes ab anima legitimo modo inſtitui debent. Medio igitur perdito, finis impetrari nequit, i. e. deficiente liquido nerveo in quodam loco non juſta ejus fit circulatio & ſecretio in cerebro, actio quædam vitalis & animalis læſa eſt, adeſt morboſa cerebri affectio, medii quo anima utitur ad producendos motus & cogitationes, hinc nec finem adſequi valet, cogitationes non juſto modo cum vera ratione inſtituere poteſt, ſimiliter nec alias vitales, voluntarias, & morales actiones. Si vero cogitationes ſunt perverſæ, & ſine vera ratione producuntur, homo delirare dicitur. Patet adeoque *quomodo delirium a cauſa materiali produci poſſit.* Q. E. D.

ALITER.

Si magna humorum eſt velocitas, qui cerebro ſecernendum liquidum nerveum exhibent, & alio in loco cerebrum obſtructum eſt, tunc fluidi nervei circulatio in uno loco eſt velocior, in alio autem deficit. In tali ergo ſtatu cogitationes in una parte cerebri celeriter excitantur, in alia vero plane inſtitui nequeunt. *Inde igitur delirium utpote a cauſa materiali oriri poteſt.* Q. E. D.

SCHOLION.

§. 60. *Superfluum duxi hoc loco pluribus oſtendere, qua ratione delirium a reliquis materialibus cauſis derivari poſſit, quia omnia quæ de iſtis dicenda eſſent, his jam inſunt demonſtrationibus: inter materiales enim refero obſtructionem & inflammationem cerebri, depravatam circulationem ſanguinis per cor & encephalon, aut plane ſublatam, ut & nimiam humorum per illud velocitatem, vel quicquid nervos comprimit, & circulationem liquidi nervei impedit. De origine autem delirii ab immaterialibus cauſis ſermonem facere, a ſcopo meo alienum eſt, dum tantum ab obſtructione pronati explicationem dediſſe, mihi ſufficere videtur. Forſan tamen aliquis objiceret explicandum mihi hoc omnino fuiſſe,*

fuisse, quia sæpe mania, de qua in hac dissertatione agitur, ab immateriali causa originem ducere solet. Respondeo autem, supervacaneum hunc esse laborem, cum me fugiat, an hocce subjectum a causa quadam immateriali maniacum factum sit nec ne; inquirendum potius erit, an in illo materialis quædam causa delirii adfuerit, & quænam? Ceterum optime persuasum habeo, neminem facile fore, qui explicare poterit, quomodo delirium ab immaterialibus causis pronasci queat.

COROLLARIUM.

§. 61. Cum nervorum a causa quadam externa compressorum eadem sit ratio, ac obstructorum, patet serum extravasatum nervis incumbens eosque comprimens, eodem modo delirium causari posse.

COROLLARIUM.

§. 62. Cum phrenitis sit inflammatio, ex qua delirium oritur, §. 57. 58.) & modus, quo hoc ex illa producatur, (§. 52.) explicatus sit, patet simul, quomodo phrenitis delirium causetur.

COROLLARIUM.

§. 63. In inflammatione magnus est sanguinis attritus & calor, qui cohæsionem partium rubicundarum sanguinis efficit, (§. 44. 45.) Ergo in illa serum cum sanguine mixtum ab illo segregatur, adeoque majori copia ad vasa serum secernentia deferri potest.

COROLLARIUM.

§. 64. Obstructis quibusdam arteriis, serum advectum transfluere nequit ad vasa secretoria, ergo ad alia magis patula loca properat.

COROLLARIUM.

§. 65. Ubi serum, cui in uno loco transfluxus denegatur, ad alia patula loca defertur, in quibus tamen præter solitam quantitatem, major adhuc (*ob cohæsionem partium sanguinis rubicundarum*) secreta copia continetur, (§. 63.) ibi vasa a nimia ejus abundantia magis quam par est expanduntur.

COROLLARIUM.

§. 66. Quo magis vas quoddam distenditur, eo magis quoque pori ejus dilatantur.

COROLLARIUM.

§. 67. Quo magis pori vaſorum dilatati ſunt, & quo majori humorum copia repleta hæc exiſtunt, eo majori quantitate humores in illis contenti per patulos poros tranſſudare poſſunt.

COROLLARIUM.

§. 68. Quo magis vas extenditur, eo facilius rumpitur.

COROLLARIUM.

§. 69. Cum in inflammatione, pori vaſorum multo ſero diſtentorum, nimis ſint patuli, hæcque ſerum in ſe magna abundantia contineant, (§. 63. 65. 66,) eo major quoque ejus quantitas per poros vaſorum dilatatos præſente inflammatione exhalare poteſt.

COROLLARIUM.

§. 70. Cum in vaſis cerebri ſeroſis, ob inflammationem arteriarum ſanguiferarum, magna adſit ſeri copia, (§. 63.) illa dilatans, (§. 65.) & per poros eorundem tranſſudans, (§. 67. 69.) quæ tamen per cranium exhalare nequit, (*per princ. anatom.*), tranſſudatum ſerum in ipſis cerebri cavitatibus colligi debere.

COROLLARIUM.

§. 71. Vaſa ſeroſa cerebri ob magnam dillatationem facile rumpuntur: (§. 68.) Ergo ſerum in illis contentum effluere poteſt, tuncque in cavis cerebri colligi.

COROLLARIUM.

§. 72. Cum in noſtro ſubjecto obſtructiones & inflammationes cerebri adfuerint, (§. 12.) unde reliqua ſeri quantitas in pauciora vaſa recepta eſt, (§. 63. 65.) quæ inde nimis dilatata facile rumpere potuerunt, (§. 68.) non mirum eſt, ſerum extravaſatum, in ventriculis cerebri anterioribus collectum eſſe repertum.

COROLLARIUM.

§. 73. Serum extravaſatum in cerebri cavitatibus collectum, nervis incumbens, gravitate ſua illos comprimit, unde juſta liquidi nervei circulatio turbatur, (*per princ. phyſiol. & pathol.*) ex qua compreſſione delirium oriri poteſt; (§. 61.) Ergo ſerum in cerebro extravaſatum ſymbolam quoque aliquam ad delirium confert.

CO-

COROLLARIUM.

§. 74. Cum inflammationem auferre poſſibile ſit, minime vero ſerum in cerebro extravaſatum, (*per princ. med. pract.*) patet delirium ab inflammatione ortum, hac ſublata, tolli quoque poſſe, non autem, quod a ſero extravaſato originem duxit, hocque adeo perpetuum eſſe.

COROLLARIUM.

§. 75. Ob repertam in noſtro ſubjecto inflammationem cerebri, per conſequens & obſtructionem, nec minus magnam ſeri extravaſati copiam, (§. 12.) patet jam cauſa materialis delirii, quæ illud deliraſſe, colligendi anſam præbet.

SCHOLION.

§. 76. *Revera autem ſubjectum hoc fuiſſe inſanum confirmant illi, qui hujus perſonæ in noſocomio cuſtodes fuerunt.*

COROLLARIUM.

§. 77. Cum in illo adfuerit delirii cauſa non tollenda, nempe ſerum extravaſatum, (§. 12. 74. 75.) eluceſcit jam ratio, cur perpetuo uſque ad mortem deliraverit.

COROLLLARIUM.

§. 78. Cum inflammatione inteſtinorum & phrenitide laboraverit, (§. 12. 57.) quæ poſterior a priori oriri potuit, tuncque paraphroſyne dicatur (§. 57.) concludere licet, illud paraphroſynen paſſum eſſe.

DEFINITIO.

§. 79. *Polypus* eſt concreſcentia ſanguinis in maſſam quandam carnoſam, orta ex ſanguine ſpiſſo omni fere liquidiore parte orbato, coagulato, & ſemper plures ſimiles attrahente moleculas.

SCHOLION.

§. 80. *Sermo mihi tantum hic eſt de polypo in vaſis ſanguiferis, non in aliis partibus C. H. reperibili. Quod etymologiam vocis attinet, nullum eſt dubium, quin illa a græcis ortum traxerit, & quidem ab adjectivo* πολύς, *multus, & ſubſtantivo* ὁ πȣ̂ς, *pes. Deductum eſt hoc vocabulum tropice a piſce ejuſdem fere figuræ, qui ob pedum multitudinem, hoc nomen adeptus eſt, & in eo cum polypo C. H. convenit, quod hic ratione figuræ multis gaudere pedibus videatur, qui tantum tamen appendices & elongationes hujus maſſæ ſunt & figuram a vaſis in quibus latitant, accipiunt.*

SCHOLION.

§. 81. *In sensu improprio nomen polypi imponitur homini stupido, stolido, rapaci, furi, vario, incomposito, qui pro diverso tempore & occasione diversos induit mores, germanice*, der den Mantel nach dem Winde hängt; *proprius sensus vocabuli hujus duplex est, prior est latus, in quo omne animal multis pedibus instructum polypus vocatur, posterior est strictus, in quo tantum piscis marinus in mari Adriatico habitans denotatur, a quo per metaphoram polypus C. H. nomen adeptus est.*

COROLLARIUM.

§. 82. Cum in inflammationibus sanguis semper sit spissus, & quarum si plures adsunt, & quo diutius durant, eo magis condensetur (§. 54.) unde tanden polypus generatur, (§. 79.) patet, hunc facile oriri posse, ubi plures simul adsunt inflammationes, & quo diutius durant.

COROLLARIUM.

§. 83. Cum sanguis in venis tardissimum habeat circulum, (§. 53.) in iisque semper fiat spissior, (§. 54.) liquet polypum in iisdem facile generari posse.

LEMMA.

§. 84. In cerebro circulatio sanguinis multo est tardior, quam in reliquo corpore.

DEMONSTRATIO.

Cum sanguis ex corde ad caput perpendiculariter fere ascendat, (*per princ. anatom.*) ob suam gravitatem vero semper versus inferiora nitatur, (*per princ. physic.*) & in ipso cerebro per secretionem liquidi nervei, subtilissimo fluido privetur, quod in reliquo corpore non contingit, & viæ, quibus vasa sanguifera ad cerebrum tendunt, indeque recurrunt maxime sint tortuosæ, quæ adeoque circulationem sanguinis maxime retardant, (*per princ. physiol.*) necesse est, *illam multo esse tardiorem in cerebro ac reliquo corpore.* Q. E. D.

ALITER.

Cum cerebrum sit mollissima totius C. H. solida pars, (*per princ. anatom.*) sequitur illud non tanta vi in vasa sanguifera reagere posse, ac reliquæ duriores C. H. partes, quas arteriæ percurrunt. Vasa vero cerebri æque bene distenduntur a sanguine, ac reliqua, sed non iterum sic comprimuntur, hinc ibidem magis expanduntur, cum non tam bene sua contractione, nullo adjacentis cerebri auxilio fruente in sanguinem reagere possint, unde ille non tan-

tà

ta vi propellitur, sed *in cerebro multo tardius ac in reliquo corpore circulationem suam absolvit.* Q. E. D.

COROLLARIUM.

§. 85. Ergo in cerebro polypus facilius ac in reliquo corpore generari potest.

COROLLARIUM.

§. 86. Cum vasa magna venosa majorem sanguinis spissi copiam in se recipiant; polypus in illis facilius componi potest.

COROLLARIUM.

§. 87. Sinus longitudinales & laterales cerebri sunt vasa magna venosa; (*per anatom.*) ergo major in iisdem polypo nascendi occasio præbetur.

COROLLARIUM.

§. 88. Cum causa proxima sit illa, quæ propria vi, nulla alia insequente causa, effectus suos producit, (§. 14.) sanguis autem spissus & inflammatio tali modo polypum generent, (§. 86. 87.) patet in his consistere causam polypi proximam.

COROLLARIUM.

§. 89. In quo ratio causæ proximæ latet, est causa remota, (§. 14.) sanguis vero spissus & inflammatio est causa proxima polypi, (§. 88.) cujus ratio in eo quærenda, quod sanguinem spissum & inflammatorium reddit. Ergo omne id erit polypi causa remota, quod sanguinem spissum & inflammatorium efficit.

COROLLARIUM.

§. 90. Cum in nostro subjecto, inflammatio, sanguis spissus & polypus adfuerint, (§. 12.) priores autem hujus sint causæ proximæ (§. 88.) patet in his quærendam esse polypi in eo reperti causam remotam.

THEOREMA.

§. 91. Polypus in cerebro, impedit & turbat in illo justam humorum circulationem.

DEMONSTRATIO.

Cum polypus oriatur ex sanguine spisso, solidamque habeat carnosam substan-

ſtantiam, (§. 79) qua vaſa in quibus latitat, replet, (*per autopſiam*) ſequitur, per vas eodem obſeſſum ſanguinis juſtam quantitatem tranſire non poſſe. Et cum a tergo plus ſemper adferatur ſanguinis, oritur inde attritus, calor concreſcentia ſanguinis, (§ 44.). Serum quod ibidem ſecerni nequit, majori copia ad alia patula loca penetrat, (§. 64.) ibidemque vaſa ultra modum diſtendit, (§. 65.) quandoque etiam rumpit, ut ſerum extravaſetur (§. 68.). Adeoque *circulatio humorum juſta impeditur & turbatur in cerebro a polypo.* Q. E. D.

COROLLARIUM.

§. 92. Cum a turbata juſta humorum circulatione in cerebrum, delirium oriatur, (§. 3.) ſequitur polypum idem cauſari.

LEMMA.

§. 93. Polypus in cerebro tolli nequit.

DEMONSTRATIO.

Si auferri debet, vel ſanguis coagulatus ad juſtam fluiditatem remediis reſolventibus & diluentibus redigendus, ejuſque abundantia V. S. imminuenda, vel polypus inſtrumento extrahendus eſſet. Alius enim modus non datur (*per princ. med. pract.*). Reſolventibus autem tolli nequit, (*per experientiam*) multo minus per diluentia, quæ prioribus quoad vires non æquales, (*per princ. mat. med.*) ſimiliter V. S. polypum non imminuit. Inſtrumento autem polypum extrahere ex ſinubus duræ matris impoſſibile eſt, quia hiſce apertis lethalis oritur convulſio & hæmorrhagia; (*per princ. anatom.* adeoque *polypus in cerebro tolli nequit.*

COROLLARIUM.

§. 94. Ergo delirium a polypo ortum tamdiu ac ipſe polypus durare debet.

COROLLARIUM.

§. 95. Polypus in cerebro non eſt tollendus, (§. 93.) ergo nec delirium ab illo ortum; hinc perpetuum eſt.

COROLLARIUM.

§. 96. Cum mania tantum ſit major delirii gradus, in quo homines perpetuo delirant; ſequitur, eam cauſas agnoſcere eaſdem, ſed graviores, quam delirium.

C O-

COROLLARIUM.

§. 97. Polypus igitur est causa delirii gravior, quæ perpetuum causatur. (§. 92. 95.).

COROLLARIUM.

§. 98. Ergo potest efficere maniam, sive est causa ejus proxima.

COROLLARIUM.

§. 99. Et mania ab eo orta, non est tollenda, (§. 93. 94.).

EXPERIENTIA.

§. 100. Non solum in hoc subjecto, sed jam in duobus aliis maniacis in theatro anatomico hoc anno dissectis, polypos in cerebro reperire licuit.

SCHOLION.

§. 101. *Minime hic silentio præterire possum, quæ in his notatu dignissima fuerunt; nempe invenimus in quodam maniaco subjecto, in ventriculis cerebri serum extravasatum in magna copia, arterias carotides ossificatas, ut & vertebrales, splenicam cartilagineam, in dextro cordis ventriculo polypum magnum, in sinistro minorem, in aorta iterum magnum, similiter in vena cava, in vena splenica etiam latebat polypus, binæ venæ illiacæ externæ polypo in totum fere repletæ erant, & maxime varicosæ, pulmo dexter pleuræ valde accretus; hepar maxime infarctum, vesicula fellea admodum parva, lien maxime parvus & flaccidus, renes in superiori superficie ichore repleti, glandula pancreas indurata, in venis spermaticis calculi variæ magnitudinis, vasa spermatica inflammata, ovaria valde parva, omentum, mesenterium, renes, pericardium, & facies multa pinguedine gaudebant, in pedibus tumor ædematosus, reliquum corpus etiam maxime pinguedinosum.*

COROLLARIUM.

§. 102. Cum polypus quandoque sit causa maniæ, (*per princ. pathol.*) & jam in tribus subjectis maniacis, repertus sit, (§. 100.) probabile mihi omnino videtur, illum cujuslibet maniæ esse causam proximam.

SCHOLION.

§. 103. *Optandum omnino est, ut plures dentur occasiones lustrandi defunctorum maniacorum capita, quo eo certius de causa polypi proxima convincamur.*

COROLLARIUM.

§. 104. Cum inflammatio ſit cauſa delirii, [§. 3.] qua longius durante oritur mania, [§. 1. 96.] & in noſtro ſubjecto tot repertæ ſint inflammationes, [§. 12.] non mirum eſt, id tanto gradu deliraſſe, & ob accedentem polypum, [§. 12.] cauſam delirii non tollendam, [§. 92. 93.] perpetuo delirio, maniacum factum fuiſſe.

SCHOLION.

§. 105. *Revera illud mania laboraſſe, i. e. deliraſſe, idque neſciviſſe, inde colligi poteſt, quod ſtercus ex ſterquiliniis magna copia devorarit.*

COROLLARIUM.

§. 106. Mania ergo in hoc ſubjecto, præſente polypo, curari non potuit. [§. 99.].

COROLLARIUM.

§. 107. Polypus eſt cauſa proxima maniæ, [§. 98.] cujus ratio in inflammatione & ſpiſſo ſanguine latet, [§. 88.] in his igitur conſiſtit cauſa remota maniæ hujus ſubjecti [§. 14.].

COROLLARIUM.

§. 108. Cum ratio inflammationum & ſanguinis ſpiſſi in hocce ſubjecto lateat in vermibus: [§. 42.] hi quoque inter cauſas maniæ remotas referendi ſunt.

DEFINITIO.

§. 109. *Peripneumonia*, eſt inflammatio pulmonum, vel in extremitatibus arteriæ pulmonalis, vel arteriarum bronchialium, vel in utriſque ſimul.

SCHOLION.

§. 110. *Oritur vocabulum* peripneumonia, *a græco* περι, *circa,* & πνεύμων, *pulmo, unde vox illa conflata eſt, qua græci affectum pulmonum & quidem in ſpecie eorum inflammationem denotarunt.*

DEFINITIO.

§. 111. *Reſolutio inflammationis*, eſt inflammatæ partis, vel naturalis vel

vel artificiosa mutatio, qua materia inflammans per partem inflammatam in circulum redigitur, meabilisque redditur, sine ulteriori corruptione & absque alio morbo inducendo.

DEFINITIO.

§. 112. *Gangræna*, est illa inflammatæ partis corruptio, ut intercepta sit communicatio in & refluentium humorum cum incipiente leni putrefactione & ardore intolerabili, abolitaque actione à læsa jam parte in statu sano exercenda, juncta.

LEMMA.

§. 113. Omnis inflammatio, vel in resolutionem, vel in pus, vel in gangrænam vel scirrhum abit.

DEMONSTRATIO.

Legi potest in commentario in aphorismos *Boerhavii*, §. 386. 387. 388. 392.

COROLLARIUM.

§. 114. Cum hæ [§. 111. 7. 112.] dictæ mutationes inflammationi tantum sint propriæ, [§. 113.] illa autem & in pulmonibus locum inveniat: [*per experient.* & §. 12.] hinc istæ quoque in nostro subjecto suboriri debuerunt.

COROLLARIUM.

§. 115. In suppuratione conteruntur partes in pus, [§. 7.] adeoque in illa fit solutio continui.

AXIOMA.

§. 116. Ubi suppuratio adest, ibi antecedere debuit inflammatio.

COROLLARIUM.

§. 117. Cum in nostro subjecto, suppuratio pulmonum adfuerit, [§. 12.] in illo quoque horum inflammationem antecessisse, necesse est.

COROLLARIUM.

§. 118. Cum inflammatio pulmonum sit peripneumonia, [§. 109.] & quoque nostri subjecti pulmones occupaverit, [§. 117.] liquet, illud laborasse peripneumonia.

COROLLARIUM.

§. 119. In ſuppuratione fit ſolutio continui, [§. 115.] ergo in peripneumonia in pus abeunte eadem contingit.

COROLLARIUM.

§. 120. Cum omne pus bonum, mora, & alia cauſa poſſit fieri malum, [*per experient.*] idem quoque in ſuppuratione pulmonum ſuboriri poteſt.

DEFINITIO.

§. 121. *Ulcus* eſt ſolutio continui partium exſanguium, ex anteceſſa ſuppuratione orta, continens pus effuſum ex diſruptis partibus, eſtque vel *Apertum*, in quo pus nulli ſacculo incluſum eſt, vel *Clauſum*, ſi illud ſacculo ſcirrhoſo involvitur.

DEFINITIO.

§. 122. *Ulcus purulentum*, ſive *apoſtema*, vel *abſceſſus*; eſt ulcus apertum, pus bonum, ſanguineis quandoque ſtriis mixtum, continens. *Ulcus proprie ſic dictum* etiam eſt apertum, in quo autem ſanies colligitur.

DEFINITIO.

§. 123. *Vomica pulmonum* eſt ulcus illorum clauſum, in quo aliquando bonum, aliquando malum pus reperitur.

COROLLARIUM.

§. 124. Cum ulcus contineat pus, [§. 121.] ex inflammatione ortum, [§. 7.] patet inflammationem antecedere ulcus.

COROLLARIUM.

§. 125. Cum in peripneumonia in pus abeunte, ſolutio continui fiat, & pus, [§. 115. 119.] ſequitur, ex illa quoque oriri ulcus pulmonum.

COROLLARIUM.

§. 126. Ulcus pulmonum oritur ex peripneumonia in pus abeunte, ulcus itaque pulmonum in noſtro ſubjecto adfuit, [§. 12.] ex peripneumonia originem ducens.

COROLLARIUM.

§. 127. Cum in illo quoque pus pulmonum propriis ſacculis incluſum, repertum ſit, [§. 12.] in quo vomica conſiſtit, [§. 123.] patet illud etiam hoc morbo afflictum fuiſſe.

COROLLARIUM.

§. 128. Vomica ergo pulmonum in noſtro ſubjecto ex peripneumonia producta eſt.

EXPERIENTIA.

§. 129. Vomica ad maturitatem perventa, vel ſponte vel adhibita externa quadam vi, rumpitur, & pus ſuum in pulmones effundit.

THEOREMA.

§. 130. Pus bonum e vomica rupta in pulmones effuſum, fit malum.

DEMONSTRATIO.

Omnis humor extravaſatus & motu ſuo inteſtino carens, putreſcit, [*per experient.*] pus vero bonum e vomica rupta in pulmones effuſum, eſt humor extravaſatus motu inteſtino carens, qui dum in ſuppuratione jam lenem ſubierit putredinem, [§. 7.] extravaſatus eo magis putreſcit. Humores vero C. H. putreſcentes acquirunt indolem ſanioſam; [*per experient.*] patet adeoque *pus bonum e vomica rupta effuſum in pulmones, indolem acquirere ſanioſam, ſive malum fieri.* Q. C. D.

COROLLARIUM.

§. 131. Cum ſanies in ulcere aperto conſtituat ulcus proprie ſic dictum, [§. 122.] pus vero e vomica rupta in pulmones effuſum nulli includatur ſacculo, adeoque ulcus apertum efficiat, malum redditum exhibet ulcus pulmonum ſtricte ſic dictum.

DEFINITIO.

§. 132. *Febris lenta*, eſt chronica, ſymptomatica, orta ex alia febre, & diſpoſitione viſceris cujuſdam ad ſuppurationem, noctu magis quam die affligens, niſi quod aliquando & die phlogoſes febriles oriantur, juncta cum calore præternaturali non admodum ſenſibili, ſudore præſertim ſub

ſomno largiori, urina craſſa, rutila, ſedimentum accipiente roſeum, ſupernatante liquore claro, cum extenuatione corporis, vel in febrim ex qua ortum traxit, vel in hecticam ambiens.

DEFINITIO.

§. 133. *Febris hectica*, eſt ſymptomatica, chronica, orta ex ichore ſubtiliſſimo viſceris cujuſdam per vaſa reſorbentia ad ſanguinem delato, craſinque ejus turbante, arido & mordaci calore ſeſe manifeſtans, ſymptomatibus omnibus ac in febre lenta acrioribus, cum ſucceſſiva corporis extenuatione, virium conſumtione, ſudoribus colliquativis, diarrhæis, œdemate pedum & facie hyppocratica ſcenam claudens.

SCHOLION.

§. 134. *Derivatur vox* hectica *à græco* ἕξις, *habitus, nempe veteres græci effectum hujus morbi denotare voluerunt, qui in mutatione habitus totius corporis conſiſtit.*

DEFINITIO.

§. 135. *Phthiſis* eſt vel vomica pulmonum, vel eorum abſceſſus, vel ulcus ſtricte ſic dictum, cum reſpiratione difficili, febre lenta & hectica, tuſſi vel ſicca, vel humida, bonum aut malum pus ejiciente.

SCHOLION.

§. 136. *Vocem* Phthiſis *originem traxiſſe à græco* φθίνω, *contabeſco; inter omnes fere conſtat auctores. Cum vero idem nomen a contabeſco deductum, multis aliis morbis conveniat, permoti ſunt ii, qui abſque æquivocatione loqui amant, phthiſin* [§. 135.] *deſcriptam, pulmonalem vocare, quo eo melius ab aliis morbis diſcerni queat. Illi autem qui græca vocabula latino civitatis jure condecorare nolunt, eundem morbum latino verbo* tabes *exprimunt, & cum bene perſpectum habeant, idem quoque nimis eſſe generale, & ſub eo cujuſcunque partis tabem intelligi poſſe, diſtinctionem fecerunt inter tabem pulmonalem, renalem, abdominalem &c. Sed quid opus multis diſtinctionibus, cum ſub voce* phthiſis *ab omnibus medicis tabes pulmonalis intelligi conſuevit, & præterea illius paragrapho antecedente data definitio nulli alii applicari poſſit morbo, ut adeo quilibet primo hujus definitionis intuitu tabem pulmonalem deſcriptam eſſe videat. Dividitur autem phthiſis ratione incrementi, & durationis, in incipientem & conſummatam, ratione modi quo homines affligit, in intermittentem & continuam. Sed ut de his quoque phthyſeos ſpeciebus L. B. diſtinctam habeat ideam, eaſdem definire neceſſe eſt.*

DEFINITIO.

§. 137. *Phthisis incipiens*, est collectio & infarctus scirrhosus materiæ tenacis viscidæ, vel mucidæ in pulmonibus, quæ discussis fluidioribus sanguinis partibus in duritiem abit, & tarde corrumpitur, vel etiam vomica pulmonalis in ortu adhuc existens, nondum matura & rupta, in qua semper tussiunt, aliquando fortius, aliquando lenius. *Phthisis* autem *Consummata*, est illa, ubi vomica jam rupta, seu ulcus stricte sic dictum adest, & sanies cum tussi, vel tantum bonum pus, vel mucus glutinosus, interdum etiam ipsa pulmonum substantia frustulatim ejicitur, totus pulmo successive ab ichore consumitur, & febris hectica reliquum corpus contabescere facit.

DEFINITIO.

§. 138. *Phthysis intermittens*, illa dicitur, quæ ex vomica oritur, cujus sacculis pure plenis, aut ruptis, tussis & reliqua symptomata affligunt, his vero inanitis & pure iterum in vasa resorbentia recepto, vel per os fere omni ejecto, plane evanescunt, & nil nisi respirationem difficilem relinquunt, collecto autem in relictis sacculis novo pure, pristino rursus modo exacerbantur. *Continua*, medicis illa audit, ubi dicta hæc non eodem modo fiunt, sed symptomatum quidem remissio, nunquam vero plenaria intermissio adest; quæque tam diu durant, usque dum febris hectica & mors superveniant.

COROLLARIUM.

§. 139. Cum ex peripneumonia, vomica [§. 128.] & ulcus pulmonum oriri possint, [§. 125.] & in his consistat phthysis, [§. 135.] hinc peripneumonia phthisin efficere potest.

COROLLARIUM.

§. 140. Cum in nostro subjecto adfuerint vomica, & ulcus pulmonum, [§. 12. 126. 127.] & peripneumonia antecesserit: [§. 128.] patet illud phthisi laborasse.

COROLLARIUM.

§. 141. In pulmonibus præter vomicas latitavit sanies nulli sacculo inclusa, [§. 12.] ergo hæc in illo subjecto ulcus stricte sic dictum constituit [§. 122.].

COROL-

COROLLARIUM.

§. 142. Ergo in illo jam phthifis confummata fuit. [§. 137.].

SCHOLION.

§. 143. *Cum morborum & peractæ vitæ generis hujus fubjecti hiftoria à nemine fit obfervata, affirmare nec poffum, an intermittente, aut continua, laboraverit phthifi: quia autem ex vomicis plerumque intermittens oriri folet, probabile mihi videtur, eandem hic adfuiffe, quæ uno paroxyfmo nondum penitus abfoluto, dum vomica rupta eft, in continuam & confummatam permutata eft. Cumque huic femper febris hectica fit juncta, non dubitandum quoque de ejus præfentia, quam tamen diu duraffe, mortifque caufam conftituiffe, unica circumftantia credere prohibet, de his autem in fequentibus agendum.*

COROLLARIUM.

§. 144. Cum febris hectica femper fucceffivam corporis extenuationem, virium confumtionem & faciem hippocraticam efficiat, fi ad mortem jam tendit, [§. 133.] neceffe eft, ubi hæc poft mortem non inveniuntur, illa tamen adfuit, eam non diu duraffe, nec caufam mortis proximam conftituiffe.

COROLLARIUM.

§. 145. In noftro igitur fubjecto, cum nec corporis extenuatio, fed potius aliqua pinguedo, [§. 12.] adeoque nec virium confumtio, nec facies hippocratica animadverterentur, hectica tamen febris ulcus ftricte fic dictum femper concomitetur: [§. 133.] fequitur hanc quidem in hoc corpore adfuiffe fed breviffimum tempus, neque caufam mortis nominandam effe.

EXPERIENTIA.

§. 146. Oedema pedum, vel ex obftructis menfibus, vel febre acuta, vel hectica, vel ab aliis multis externis caufis fuboriri folet.

COROLLARIUM.

§. 147. Cum hoc fubjectum tot afflictum fuit inflammationibus, [§. 12.] ex quibus facile obftructio menfium fubnafcitur, [*per princ. patholog.*] hanc quoque illud paffum effe, probabile eft.

COROLLARIUM.

§. 148. Cum ex obftructione menfium œdema pedum provenire foleat, [§. 146.] colligere licet, hoc quoque in noftro fubjecto ab illa ortum traxiffe.

COROL-

COROLLARIUM.

§. 149. Cum febres acutæ semper inflammationes viſcerum concomitentur, [*per princ. pathol.*] quas poſteriores & hoc ſubjectum ſuſtinuit, neceſſe eſt, ut febribus acutis quoque afflictum ſit.

COROLLARIUM.

§. 150. Hinc œdema pedum, à febribus acutis quoque originem duxiſſe, colligere licet [*§. 146.*].

COROLLARIUM.

§. 151. Solet idem nec minus ex febre hectica oriri, [n. 146.] hinc niſi ex illa originem duxerit, ſaltem ea auctum eſſe conſtat.

COROLLARIUM.

152. Cum & ab aliis cauſis externis proveniat, [§. 146.] mihi autem peractæ ab illa perſona vitæ genus ignotum ſit, nullas quoque earum allegare poſſum, quæ œdemati pedum anſam præbere potuerunt.

SCHOLION.

§. 153. *Permultæ enim dantur externæ cauſæ, ex quibus œdema pedum ſubnaſci poteſt, ex gr. ſi quis vitam agat ſedentariam, diu ſellis durioribus inſideat, quibus venæ crurales comprimuntur, paucis hebdomadibus œdema pedum experietur, quod tamen electo mobiliori vita iterum evaneſcit. Nec minus hoc illi contingit, qui ligamenta ſub genubus nimis fortiter conſtringit, vel diu ſuper equo latioris dorſi equitavit, & diuturna preſſione femorum, liberam humorum circulationem ex interioribus ad ſuperiora impedivit. Vel ſi ancilla ſub menſtruali fluxu nudis pedibus in aqua frigida linteamina lavavit, ſicque menſium obſtructionem procuravit. Vel etiam fœminæ gravidæ ultimo geſtationis tempore à compreſſis per uterum venis iliacis pedes accipiunt œdematoſos. Et* Paracelſus *ſuo jam tempore annotavit, ex vulneribus remediis refrigerantibus tractatis, pedum œdema oriri. Datur quoque œdema quod ab incongrua ſcabiei curatione ortum trahit. Plares præter has cauſas allegare nimis longum & ſupervacaneum eſſet; operæ magis pretium videtur, perſpectis jam morbis, eorumque cauſis, quibus hoc ſubjectum afflictum fuit, etiam in cauſam mortis inquirere, hanc autem tantum ex rationibus pathologicis concludere licebit.*

EXPERIENLIA.

§. 154. Prohibita modo aliquatenus reſpiratione, circulatio ſanguinis impeditur, arteriæ inaniuntur, venæ replentur, cor ſe rite evacuare nequit, & palpitat. Si autem in totum prohibeatur, tollitur omnis circulatio & vita ipſa.

SCHOLION.

§. 155. *Optime hoc perſpicere licet in ſuſpenſis, quam primum enim illis arteria aſpera laqueo conſtringitur, venæ ſtatim in facie & reliquo corpore tument, color naturalis à tranſparente per cutim ſanguine, in lividum mutatur, & ſi gulæ conſtrictio diu durat, reſpiratione non reſtituta, deficit motus cordis, qui per pulſum arteriarum cognoſcitur, & adeſt mors.*

COROLLARIUM.

§. 156. Ergo impedita reſpiratione, & libera pulmonum actione, impeditur quoque ſanguinis circulatio, cum qua penitus ſublata ipſa quoque vita tollitur.

HYPOTHESIS.

§. 157. Vomica diu quieta, tandem rumpere, & pus tànta copia in bronchia effundere poteſt, ut non omnis brevi tempore tuſſi ejici queat, adeoque reſpirationem impediat, imo penitus tollat.

COROLLARIUM.

§. 158. Ergo vomica rupta breviſſimo tempore vitam, ſi pus in bronchia effunditur, tollere poteſt, [§. 154.].

COROLLARIUM.

§. 159. Ob præſentiam tot vomicarum pulmonum in noſtro ſubjecto, [§. 12.] veroſimile eſt, illarum prius aliquas ruptas eſſe, & ulcus effeciſſe apertum, dein autem plures ſimul, ſicque ſuffocationem & ſubitam mortem induxiſſe.

SCHOLION.

§. 160. *Confirmat hanc meam hypotheſin, autopſia, quæ docuit externam ſuperficiem pulmonum non fuiſſe exulceratam, internam autem totam purulentam, & vomicis obſeſſam, adeoque eo facilius bronchia exulcerata pure repleri potuerunt. Imo eo magis perſuaſum habeo, vomicam huic ſubjecto mortem inducere potuiſſe, quando ad auctoritatem atque experientiam Celeberrimi* Junckeri *provocare licet*, qui in ſuo conſpect. med. theor. pract. tab. de vomica pulmonum, *ſic ſcribit*: quo magis vomica in profundo latitat, eo graviori periculo ruptura illius contingit, vel enim patiens, ſub ipſa eruptione ſuffocatur, præcipue ſi febris acuta hectica ſuppurationem anteceſſerit, vel brevi poſt jugulatur, ſi ipſa ſuppuratio copioſior fuerit.

COROLLARIUM.

§. 161. Suppurationem in hoc ſubjecto adfuiſſe copioſiorem quæ illud ſuffocare

focare potuit, [§. 160.] testatur substantia pulmonum intra omnis purulenta [§. 12.].

COROLLARIUM.

§. 162. Dum vomica pulmonum in illorum profundo latitaverit, [*per autopsiam.*] hujus vero ruptura eo graviori periculo contingat, [§. 160.] probabile simul est, hanc ægram inde esse mortuam, vel saltem vomicam ad accelerandam mortem multum contulisse.

LEMMA.

§. 163. Phrenitis a peripneumonia orta, est lethalis.

DEMONSTRATIO.

Invenitur in *Boerhaavii* aphorismis & commentario in eosdem §. 774.

COROLLARIUM.

§. 164. Paraphrosyne cum sit phrenitis ab alia inflammatione pronata, [§. 57.] quæ à peripneumonia producta, lethalis est, [§. 163.] liquet paraphrosynem à peripneumonia originem ducentem, esse lethalem.

COROLLARIUM.

§. 165. Cum nostrum subjectum paraphrosyne laboraverit, [§. 12. 57.] quæ à peripneumonia ortum dixit, [§. 56.] & tunc lethalis est, [§. 164.] patet jam alia mortis causa.

HYPOTHESIS.

§. 166. In hocce subjecto peripneumonia sedem prius in arteriis bronchialibus habuisse mihi videtur, quibus suppuratis etiam fines arteriæ pulmonalis occupavit.

LEMMA.

§. 267. Peripneumonia, quæ fines arteriæ pulmonalis occupat, mortem producit.

DEMONSTRATIO.

Vide *Boerhaav.* Libr. citat. §. 826. ubi simul modum, quo mors à tali morbo inducitur, optime describit.

COROLLARIUM.

§. 168. Cum in nostro subjecto peripneumonia arterias bronchiales obsesserit [§. 166.] alia iterum mortis causa probabiliter evinci potest.

LEMMA.

§. 169. Si talis peripneumonia utrumque pulmonem ſimul & valde infecerit, erit cita & inſuperabilis mors.

DEMONSTRATIO.

Vid. in citato libro *Boerhaavii* §. 827.

COROLLARIUM.

§. 170. Cum in noſtro ſubjecto ſimilis peripneumonia utrumque pulmonem valide infecerit, quod magna eorum ſuppuratio teſtatur, patet illud citius animam efflare debuiſſe, [§. 169.] ac alias a febre hectica jam præſente mortuum eſſet.

SCHOLION.

§. 171. *Hæc ſunt, quæ tibi L. B.* de mania & cauſis morborum *hujus* ſubjecti *communicanda duximus. Deus interim T. O. M. conatibus noſtris ſemper benigne adeſſe velit, efficiatque ut in ſui ipſius gloriam proximique ſalutem redundent.*

FINIS.

JOAN.

X.

J. WOLFFG. FRID. BOENNEKEN
BIGA
CASUUM MEDICORUM
ἀπὸ
ΤΗ͂Σ ΜΑΝΊΑΣ ΝΟΣΗΜΑΤΩΔΕΟΣ
OBSERVATORUM.

Werthemiæ 1744.

CASUS PRIMUS.

CUm anno 1732. & ſequentibus annis in Civitate *Ducatus Geldriæ Arnhem* dicta praxin medicam exercerem, ſingularis hic mihi caſus obvenit: vocabar nempe die 28. Januarii ejuſdem anni ad ruſticum, qui appellabatur *Henrich van de Klap*, & ducentos circiter paſſus ab urbe habitabat; hic pridie morbo quodam laborare cœpit, quem, cum viſerem, ſtatim icterum eſſe cognoſcebam. Uxor ejus, femella tenera, temperamenti cholerico-melancholici, ætatis annum agens circiter quadrageſimum, ſeptimo jam die febre catharrhali benigna erat adflicta, quâ non obſtante, ex amore erga maritum, cujus mortem pro rei domeſticæ & familiæ conditionibus nimis præmaturam, ne eveniret, valde metuebat, è lecto, ut mecum eo diſtinctius de ſtatu morbi mariti & prognoſi ſermonem facere poſſet, egrediebatur, ægrota, inquam, ſudore critico ſeptimo morbi die per totam corporis peripheriam erumpente, madida. Dictis dicendis, & præſcriptis adverſus morbum mariti neceſſariis me diſcedentem uſque ante portam domus proſequitur, nudis pedibus, nec veſtibus, uti deceret, induta, tempore hyemali auſtero, ubi terra, ad minimum iis in confiniis nive obducta, intenſumque frigus erat, quam urbanitatem ipſi in hoc ſtatu cum reprehenderam, & periculoſam eſſe prænunciaveram, eamque domum ſuam non ſolum ſed & lectum cito citius ut intraret, juſſeram, abii.

Altera die 29. Januarii rurſus ægrotum ruſticum viſendi cauſa ad domicilium ejus me contuli, inſcius quid præteritâ die poſt meum diſceſſum contigerit; ſed totam familiam alioſque vicinos copioſiſſimas fundentes lachrymas offendi; hoc inopinatum triſtitiæ ſpectaculum, quid indicet interroganti mihi reſponderunt: uxorem ruſtici à meo diſceſſu uſque adhuc in deplorabilem inſaniam eſſe delapſam, ita ut ſine intermiſſione vehementiſſime deliraret. Ad lectum ejus itaque terrore quodammodo perculſus, licet de ejuſmodi eventu nonnihil prædixerim, properavi, in quo ægrota ab aliquot hominibus tenebatur, ne exſultaret, & ſequentia in ipſa ægrota apparebant phænomena: facies ejus tumida & admodum rubicunda erat, oculi pervicaces, feroces, rubentes, ſcintillantes apparebant, lingua arida, pulſus celerrimus & frequens, parvus, & tendinum ſubſultus percipiebatur, ægrota ſimul anxia & inquieta erat, quæ omnia conjunctim ſumta phrenitidem indicabant. Suaſi itaque venæ ſectionem, ſed hæc non poterat inſtitui ob nimiam ægrotæ inquietudinem, ideo præſcripſi medicamenta temperantia & antiſpaſmodica ex aquis Ceraſ. nigr. fl. Til. plantag. pulv. polychr. Pelarg. epil. nigr. Tartar. Vitriol. Tachen, Nitr. dep. Bez. min. Wed. Cinnabr. nat. ppt. Syr. Citr. M. omni bihorio cochl. ij ſumenda, deinde, ut alvus de officio ſuo per aliquot dies neglecto moneretur, tres juſſi bibere ſcutellas infuſi Theæformis laxantis pro marito compoſiti ex ſequen-

ſequentibus ſpeciebus. Rhab. Or. rad. Curcum. chelid. maj. SS. ſt. Cort. ☉r.

Inſequente die 30. Januarii adſtantes referebant, ægrotam noſtram præterita nocte quodammodo tranquilliorem ſe habuiſſe, nihil autem penitus dormiviſſe; pulſus adhuc celer, frequens & parvus erat, urina involuntario excernebatur. Continuanda ergo heri præſcripta medicamenta.

Die 31. Januarii agrypnian præterita nocte continuaſſe, & delirium circa auroram eſſe exacerbatum intellexi; ægrota, cum illam viſerem, defixis oculis me intuebatur, tandem ſeſe erigens voce clara, ſed canora, tremulaque ita me alloquebatur: *Gy kunt my niet helpe*, i. e. *me non poſſe auxilium ipſi adferre!* & hoc plus quam decies repetebat. Præſcripſi pulveres antorgaſticos in deliriis apud Autores celebres, ex pulv: epil. nigr. de Gutteta Majerni, Spec. ceph. Michael. &c. ſumatur ſing. quadrihor. dos. ad ſcrup. I. vel drachm. ſem. ſed nullum præſtiterunt effectum, ratio: quod cauſa hujus adfectus in primis viis, in acida nempe ſaburra ibi latente, non erat quærenda, idcirco hæc medicamenta, licet famigeratiſſima, plurimam partem vero e terra inerti conflata, evidentem & ſalutarem effectum edere non valebant, utpote quæ nec oſcula vaſorum lacteorum, multo minus venularum chyli ſolum defæcatiſſimi partem reſorbentium penetrare poſſunt, conf. Tractat. Meus vernacula conſcriptus: *von denen Erdhafften Mitteln* §. V. *und deſſen Anmerckung* Lit. O. p. 40. Pro potu ordinario decocto hordei citrato utebatur; Urina hodie pauca erat & aquoſa. Ad derivandam ſanguinis verſus caput congeſtionem veſicatoria ad ſuras, ſinapiſmos & rubefacientia ex rad. armoraciæ recenti, fermento, pipere & ſale, compoſita, ut & haleces diſſectas ad plantas pedum applicare permiſi.

Primo Februarii die delirium & omnia augebantur ſymptomata, agrypnia, inquietudo, tremores artuum, ſtridor dentium, alvi ſtrictura, ingens ſitis; largum itaque exhibere juſſi potum decocti hordei citrati, interponendo pulveres ex epil. nigr. & antiſpaſmod. *Stahlii* cum MP. de Cynogloſſa compoſitos, parva ſed repetita ſæpius doſi propinandos, & ad alvum aperiendam denuo infuſo ſupradicto laxante utebatur, ſucceſſit effectus cum aliquali delirii & ſymptomatum mitigatione; poſt meridiem enim hora prima ad ſomnum redibat propenſio, & inſequente nocte plus quam per totius morbi decurſum tranquille ſatis dormivit.

Secundo & tertio Februarii die omnia mitiora apparebant, licet nullum criſeos nec per urinam, ſudorem aut hæmorrhagiam, nec per alvum indicium ſeſe manifeſtaverit, pulſus tamen non ita celer, magis vero debilis ut & adhuc frequens percipiebatur; circa veſperam tertii Februarii de recuperanda ſanitate valde deſperabat ægrota noſtra, ex hac ratione anxia totam noctem ſine ſomno tranſegit. Poſtero

Quarto Februarii die delirium de novo ita recrudeſcebat, ut adſtantibus vim inferre tentaret, niſi eorum vi retenta ob defectum virium morbo conſumtorum illis cedere coacta fuiſſet, quod vero cum animadverteret om-

omnibus adſtantibus amariſſime conviciabatur. Cum advenirem, delirantem noſtram furibundam offendi, quæ ab aliquot hominibus robuſtis in lecto tenebatur, fulgebant oculi, quorum pupilla, quia uvea undique æqualiter retracta, valde dilatata erat, uti in furioſis ordinarie obſervatur, pulſum duriorem, majorem & fortiorem, ſed longe tardiorem quam antea percepi, verbo! aſpectus ejus terrorem mihi ipſi incutiebat, quem hæc verba: *De Duyvel zal my 't hoofd vermoſele*, item *de Zatan trekt my den Arm uyt*, i. e. *diabolus caput meum franget, item Satanas brachium meum à corpore diſcerpit!* voce dura & diſtincta ejecta non nihil adaugebant. Cum vero nec febris, nec æſtus, nec ſitis adeſſet, attonitus ægrotam adſpexi, junior ſive non niſi per olympiadis ſpatium medicinæ practicus, quidque conſilii fere neſciebam, meditabundus in magno rei medicæ oceano fluctuans, tandem vero collectis iterum cogitationibus meis hinc inde diſperſis, ac ponderatis omnibus circumſtantiis in ægrota obſervatis, *maniæ* ſpeciem nunc eſſe morbum judicavi, ideoque ſequens præſcripſi infuſum Theæforme ex herba anagallidis cum flore Puniceo decantata in ejuſmodi deliriis, & herba millefolii, nec non tincturam refrigerantem *Pelargi* ſing. quadrihor. ad gtt. XXXV.-XL. Imprimis hoc ſingulare in noſtra ægrota animadvertebam, quod, ſi propius ad lectum ejus accederem, illa haud levi iracundiæ adfectu me intueretur, & niſi retenta, ſummæ illi fuiſſet voluptati, ſi vim mihi inferre ipſi licuiſſet. Hoc phœnomenon mihi illud confirmavit, quod legi in *Valentini Prax. med. infall. Sect. III. p.* 228. ubi dicit: *Maniaci Medicis ſunt infenſiſſimi*; & hoc certe verum eſt, ſiquidem & alia vice Arnhemiæ hoc mihi contigit, cum ruſticus in pago vicino etiam maniacus catena in pede munitus, forcipe ferrea, qua eo loco ad reponendum lignum ſuper focum uti ſolent, cranium mihi frangere tentabat, ſi illi juxta intentionem ſucceſſiſſet, ſed cum opportuno tempore propoſitum ejus animadvertebam, diſceſſi, & illum poſtea uſu aquæ ſelteranæ ſanavi, conf. huc *Fabrit. Hildani Obſerv. Med. Cent. IV. obſ.* 8. *p.* 18. *Imo obſervavit Olaus Borrichius*, quod delirio melancholico vel alio ſanati Medicum ſuum poſtea odio proſequi ſoleant. vid. *Thom. Bartholini Act. Med. Haffn. Vol. IV. obſ. XLV. p.* 148. Inſequente à 4°. ad 5um. Februarii nocte nihil dormivit, eademque ut heri urgebant ſymptomata, alvus heri depoſuit ſcybala dura fuſci coloris, hodie denuo ſtricta eſt, ideo adſumſit ſæpius citatum infuſum laxans. Dirus autem & atrox hic adfectus mirum in modum me fecit ſollicitum, & conſilii quærendi cauſa ut celeberrimorum practicorum libros evolverem me impulit, licet parum ſolatii apud pleroſque invenerim, donec tandem *Bœcleri Cynoſur. Mater. Med. Tom. III.* caſu in meas incidit manus, ubi *Part. II. p. m.* 870. ſub titulo *Sanguis aſini* ſequentia legi: *Medicum quod concernit uſum, ſanguis aſini multum celebratur in delirio, in melancholia, in epilepſia, apoplexia, defectu loquelæ &c.* Sapienti ſat, aiebam, in caſu tam difficili conſilium quærenti! legi ideo & relegi aliquoties dicta verba, deinde

& alios practicorum libros adduxi, & an consentientes invenirem inspexi, nonnullosque reperi. Cur igitur dubitarem, me ipsum alloquebar, quin tentarem in casu tam desperato & extraordinario etiam remedium extraordinarium? probe gnarus triti: melius est in casu desperato tentare remedium anceps quam nullum! anceps quidem hoc mihi non videbatur. Difficillimum nunc erat istum sanguinem Arnhemiæ adquirere, ast horis aliquot præterlapsis tandem cura ac studio Pharmacopæi ibi famigerati Dom. *Knoop*, illum accepimus; hic juxta præscriptionem meam sequentem in modum præparavit medicamentum:

Rp. Panni lintei sangu. alin. imbuti & sicc. trium digit. latit. & unius digiti longit.
Herb. anagallid. fl. punic (ob defectum aquæ destill. ejusdem herbæ) Manip. Sem. Inf. in aquæ font. fervid. q. s. Colat. Rec. Uncias IV. D. ad Vitr. S. sumatur ter de die sing. vicib. tertia pars.

Hujus medicamenti hodie hora nona vespertina prima vice hauriebat ægrota tertiam partem, & insequente nocte nonnihil dormiebat & satis tranquille.

6°. die Februarii cutis huc usque arida & sicca jam mollior tactu apparebat, ad madorem quoque disposita, urina cocta sedimentum fuscum post moram quandam ad fundum vitri deponens, pulsus hesterno æqualis, timida magis & speculabunda videbatur ægrota, tandemque meticulosa adstantes exhortabatur his verbis: *Gy lieden de waerelt vergaat* i. e. *O homines mundus perit!* Interim continuabatur medicamenti heri præscripti usus hora septima ante meridiem & tertia post meridiem, ut & vesperi hora nona; tussiebat hodie ægrota, quod inde ortum esse judicabam, quia pridie corpus præcipue pectus sub delirio plus justo denudaverat. Sequenti nocte licet parum dormiverit, tranquilla tamen & mere speculabunda permansit.

Postero die septimo Februarii urina emittebatur turbida ejusmodi sedimentum ut hesterna deponens, sudor quidem præterita nocte non copiosus tamen mador prorupit; continuetur usus potiunculæ specificæ more solito jussi.

Sequenti octavo Februarii die urina ejusdem ut hesterna conditionis erat, & sat bene dormivit ægrota, alvus stricta nimis aperiebatur usu infusi sæpius memorati laxantis; adsumsit insuper porro medicamentum specificum. Hodie ante meridiem singularis nostra cum ægrota accidit casus: adveniebat enim laniarius vitulum emendi causa, quare ægrota nostra surgebat, cum illo stabulum inibat, & vitulum, prout decebat, illi vendebat. Quæ actio licet e voto quoad rem domesticam successerit, tamen laudanda non erat, siquidem aëri liberiori sese exponere debebat, & eventus deinde sane comprobavit, quod consultius fecisset, si in conclavi suo & lecto mansisset, cutis enim laxior, porique patuli magis aëris austeri tactu constringebantur, & materies, quæ per emunctoria excerni debuisset, retropelle-

pellebatur, deinde ſimul menti ipſi peregrinæ prorſus & protinus ideæ imprimebantur, hinc duplici ratione hac venditione vituli ad delirii novi acceſſum anſa dabatur, id quod etiam eventus paulo poſt teſtatus eſt; poſt meridiem enim de novo delirare cœpit, & quod fere ridiculum, me ipſius medicum & ſoſtrum, ſi ſanata eſſet, mihi ſolvendum, quod ad 200. florenos taxabat, (etſi quinquageſimam horum vix ac ne vix quidem partem poſtea acceperim) pro objecto habuit; quo tandem effluxo, adeſſe quendam, vaccam ejus qui vellet occidere, animo effingebat, ad quod prohibendum omnes impendebat vires; duravit vero hoc delirium duntaxat uſque ad mediam noctem, ſumto deinde remedio ſpecifico quietior facta eſt.

Altera die Februarii nona in totum ad ſe redibat, & de ſuſurru ac ſtrepitu, quem in capite perſentiſceret, conquerebatur, eaque de re triſtis erat, & remedium adverſus hoc incommodum ex me pettebat; pulſus erat naturalis, excepto eo, quod paululum debilis eſſet. Præſcripſi mixturam roborantem cum camphoræ pauxillo, quo medicamento, interpoſito ſi neceſſitas poſtulabat laxante infuſo, continuavit uſque ad 16. Februarii, interea ſenſim ſenſimque triſtitia quoque evanuit, & ægrota noſtra priſtinam recuperavit cum corporis tum mentis ſanitatem, pro qua conſervanda, atque præſervanda, ut venæ ſectio in pede circa æquinoctium vernale proximum inſtituatur auctor fui, obtemperavit meo conſilio, & nunquam per quadriennium, quo Arnhemiæ domicilium meum erat conſtitutum, morbo correpta eſt, & anno 1738. quoque in bona ſanitate vixit.

CASUS ALTER.

In hoc anno 1744. menſis Maii die tertio vocabar Werthemiæ hora circiter decima ante meridiem ad piſtorem quendam hujus civitatis, nomine *Jac. Phil. Lange*, cujus uxor, femella ſtatura parva ſed robuſta, temperamento ſanguineo phlegmatica, ætatis annum agens vigeſimum ſecundum, matrimonii alterum, gravida, & juxta mariti femellæ & obſtetricis calculum partui proxima, licet uterus ſtricte clauſus, nec aliud appropinquantis partus indicium adeſſet, ante aliquot dies eryſipelate faciei cum atrociſſimis capitis doloribus ſtipato, infeſtata, huic adfectui moleſtiſſimo ab incunabulis fere adſueta, hora quarta matutina ſubito epilepſia, cum plenaria rationis, viſus & auditus abolitione correpta eſt, quam cum debita attentione adſpicerem, ſequentia animadvertebam phænomena: facies ejus rubebat, oculi huc & illuc vagabundi, ſcintillantes, eorum palpebræ ſuperiores retractæ, pupillæ valde dilatatæ apparebant, ſitu erecto ſedebat in lecto, omneſque adſtantes anxie intuebatur, quaſi deſideraret aliquid ab illis, aut quaſi aufugere vellet, ſæpiſſime ex imis cordis penetralibus ingemiſcens. Præterea totus corporis habitus tumidus, leucophleg-

 maticus,

maticus, colore pallidus erat. Fœmina hæc ante aliquot dies aliarum muliercularum consilio dextræ manus venam cephalicam inter pollicem & indicem secare permisit. Ante meum adventum jamjam accersitus erat Honoratissimus Dom. Collega meus Dr. *Assum*, Civitatis & Comitatus Physicus meritissimus, qui clysterem emollientem & carminativum, ut & misturam analepticam & temperantem ex Aquis Ceras. n. Fl. Tif. Lil. conv. Scorzon. Meliss. S. V. Cinnam. cydoniat., Liqu. anodyn. Hoffm. Liqu. C. C. Succin. Pulv. epil. March. Specif. ceph. Mich. Nitr. dep. Antim diaph. Syr. acetos. Citr. compositam præscripserat, cujus cochl. 2. jamjam ægrota adsumserat. Pulsum ejus durum, magnum; plenum, & non admodum celerem persensi, hinc ob urgentem & turgentem plethoram, deinde ob nimiam versus caput factam congestionem venæ sectionem in pede, de qua Doctiss. Dom. Collega jam ante adventum meum locutus erat, suasi, ast impossibile erat hanc instituere, ob tumorem pedum œdematosum; ideo venæsectionem jugularem proposuimus, sed & hæc in ægrota tam inquieta, quæ ne momentum quidem caput quietum tenebat, & ubi ab epilepsiæ insultu sub ipsa operatione securi non eramus, non poterat celebrari; nec prius, quam revulsoria aut depletoria præcesserit, suadenda, hinc, cum quilibet nostrum quid agendum sit hæsitaret, clysterem præscriptum applicandum prius judicabamus, & expectandum ab eo effectum. Post meridiem hora prima iterum apud nostram ægrotam in priori adhuc statu constitutam conveniebamus; referebant maritus ceterique adstantes, quod epilepsiam aliquoties sustinuerit singula vice vehementiorem, cum spumæ sanguine tinctæ ex ore protrusione. Enema applicatum operationem suam præstitit, ad venæ sectionem, quocunque modo fieri possit, properandum esse cito citius uno affirmabamus ore. Accersitus itaque Chirurgus hujus civitatis hac in re versatissimus, & pedes & brachia & collum inspexit, ubi secare venam securissimum sit, tandem brachium dextrum elegit, venamque medianam uno ictu consueta sibi promtitudine aperuit; ægrota quid ageretur nesciebat, usque dum Chirurgus venam incidebat subito perterrefiebat, interim sanguinis unciæ X. vel XII. detrahebantur. Quo facto consentiente æstimatiss. Dno. Collega præscripsi egregium illud sæpiusque expertum antispasmodicum & nervinum medicamentum oleum nempe destillatum Cajeput, ejusque guttulas V. cum misturæ cochl. 1. sumendas præcepimus, deinde discessimus expectaturi & venæsectionis & exhibiti medicamenti effectum. Concedente Deo salutaris hic fuit, etsi enim aliquoties insultus epilepticos passa sit, mitiores tamen prioribus fuere, & hora sexta vespertina tandem ex improviso sub epilepsiæ paroxismo uterus antea clausus sese protinus aperuit, & fœtus fœminini sexus, quoad structuram corporis maturus & bene conformatus, sed proh dolor! mortuus inscia ægrota est exclusus; diu tamen e vivis ereptus non fuerat, siquidem admodum recens erat, nec signa putrefactionis in corpusculo ejus animadvertimus, in secundinis vero uti obstetrix referebat, jamjam putre-

dinis

dinis indicia quædam ſeſe manifeſtarunt. Puerpera noſtra nihilominus manſit mente capta, & poſt partum unicum adhuc epilepſiæ paroxiſmum eſt experta; hora nona veſpertina denuo adſumſit olei Cajeput gutt. V. cum miſturæ cochl. II. & inſequentem noctem tranquille ſatis tranſegit.

Altera die, quarta nempe Maji, hora circiter quarta matutina rationis plenarie compos facta eſt, & ſic per 24. horarum intervallum ſanæ rationis uſu privata fuerat, aſſurgere & in conclave ſe conferre tentabat, neſciens quid heri ipſi contigerit, mariti vero & adſtantium enarratione, quod pridie ſcilicet puellam mortuam ſit enixa, certior facta, ut & cum lochiorum fluxum ipſa animadverteret, valde mirabatur, ſe cuncta hæc ignorare, poſtea vero tranquille & placide, ut puerperam ſummopere decet, ad lectum ſe accommodavit. Lochia autem minus ſufficienter fluere mihi videbatur, idcirco pilularum polychreſtarum doſin ad ſcrupulum unum veſperi ſumendum commendavi, hac nocte parum quidem dormivit puerpera, ceterum vero quieta.

Quinto Maji die optime valebat noſtra puerpera, & nihil amplius metuebat, hinc & ipſi judicabamus, ſi diæta & regimen, prout puerperæ convenit, obſervabitur, non amplius hic opus eſſe cum medicis tum medicamentis; interim pro abſtergendis cruoris in utero hærentibus recrementis, & promovendis paululum lochiis, tandemque exeretione alvina, (cum à die partus alvum nondum habuerit apertam) facilitanda, hodie veſperi adſumſit pilul. polychreſt. ſcrupulum. Priuſquam vero diſceſſi conquerebatur puerpera de dolore vulneris ſectione venæ inflicti, quod cum inſpicerem puſtulas nonnullas miliares albas circa illud efflorатas animadverti, hinc marito purpuram adventuram eſſe indicavi, licet jam dum uxor ejus & corpore & mente ſana videretur. Inſequentis vero

Octavi Maji die hora quarta matutina cito vocatus puerperam noſtram delirantem offendi, facies ejus apparebat pallida, fluxus lochiorum erat parciſſimus, ſed non in totum ſupreſſus, nil niſi de morte appropinquante loquebatur, multa tamen etiam confuſe, voce clara, multiſque exclamationibus proferebat, miraſque faciei, brachiorum, manuumve torſiones & tenſiones faciebat, tandem in tremores deſinentes; quæ phænomena adſtantibus terrorem incutiebant, licet veræ convulſiones non eſſent, ſed ſolum motus ex phantaſia læſa, prout objecti imaginati ratio exigebat, ſponte quaſi facti, nam magis tales motus producebat, ſi adſtantes de his inter ſe loquebantur, ad omnia enim exquiſitiſſime attendebat ægrota. Interdum e lecto exſultare tentabat, ingentibuſque viribus pollebat, pulſus erat celer, & frequens, acutus & parvus; purpura, ut heri prædixi, magis magiſque erumpebat, præcipue in curvatura brachiorum, circa carpum, metacarpum & in pedibus, circa collum vero, humeros, & pectus non admodum copioſe; præſcripſi Emulſionem ex ſequentibus: Rec. Sem. Card. ben. card. mar. Aqu. deſt. Scorzon. Cichor. Camph. Syr. cap. ven. f. l. a. Emuls. adde Spir. Bez. Buſſii, ſumatur ſingulo bihorio cochl. II.

Remittebat nonnunquam delirium pro febris vehementiori vel mitiori gradu, ita ut una aut altera hora mentis compos eſſet, erumpente interim purpura rubra albaque interſperſa.

Nono Maji die purpuræ efflorefcentia paululum cunctabatur, æſtus tamen & anxietates præcordiorum augebantur, ideo ſequentem præſcripſi miſturam. Rec. Oc. cancr. ppt. Acet. Vin. ſimpl. efferv. poſtea adde Aqu. deſt. Card. ben. Fl. ſcabioſ. Syr. Rub. Id Spir. min. anodyn. Hoffm. & Bez. Buſſ. Antim. diaph. non elix. M. D. S. Sing. 3. hor. cohl. 11. poſt hujus mixturæ uſum purpura copioſe ſatis, ſed non excedente numero effloruit, cum inquietudinis & præcordiorum anxietatis levamine, delirium ceſſabat, & ægrota inſequente nocte per horas aliquot dormiebat. Somno vero finito multo majori impetu delirium invadebat, & purpura retrocedere videbatur, quod certe à nimia ægrotæ inquietudine & corporis volutatione; hinc liberiori aëris admiſſione ortum eſt, rebus ſic ſtantibus ſequens præſcripſi.

Decimo Maji die medicamentum ex Oc. Cancr. ppt. Acet. vin. ſimpl. efferv. poſtea adde Aqu. deſt. Card. ben. Fl. ſcab. ſcord. antim. diaph. non elix. Extr. Croc. Caſt. Camph. c. pin. ſubact. ſpir. min. Hoffm. Bez. Buſſ. Eſſ. ſcord. Syr. Rub. Id M. d. ſ. ſing. 3. hor. cochl. 11. Uſu hujus mixturæ purpura retrocedens de novo eſt expulſa, delirium mitius fiebat; nihil autem dormiebat, urinam & alvum in lectum deponebat.

Undecimo Maji die purpura deflorefcere incipiebat, & ſquamulæ ejus quaſi furfuraceæ hinc & inde decidere, febris fere ceſſabat, pulſus enim naturali haud abſimilis niſi quodammodo debilior percipiebatur, & omnia meliora videbantur. Poſt meridiem vero puerpera noſtra, licet quoad aſpectum externum ſanitati proxima appareret, nihilo tamen minus oculorum ejus ſplendor, vultus audax & ferox, ac furioſæ manus, quibus adſtantes arripiebat, & ad ſe trahebat, firmiterque tenebat, contrarium indicabant. Medicamenta adſumere abnuebat, nec perſuaſionibus neque vi, (quam quidem ſemper prohibui) cogi poterat, prona enim erat admodum ad iracundiam, & adſtantium officia ipſi præſtita alapis, niſi ſibi proſpiciebant, remunerabat; noctem verſus delirium furioſum augebatur, ita ut in lecto retineri non poterat, ſed de eo exilivit, in conclavi nudis pedibus obambulavit & mirum in modum ſtulte ſe geſſit, mox cantabat, mox orabat, mox ridebat, mox moroſa erat, aliaque proferebat.

Die duodecimo Maji, hora nona ante meridiem ſubito ad ſe redire videbatur, actionum ſuarum pauciſſimam partem gnara, pulſus erat naturalis, purpura ſenſim deflorefcebat, & ægrota ſoliti eo tempore cutis pruritus ſcalpendo leniendi maximam ſuſcipiebat curam. Gaudium vero hac ægrotæ mutatione in animis ſanguine propinquorum exortum diu non durabat, hora enim quinta poſt meridiem ægrota de ingenti præcordiorum anxietate, dolore capitis, palpitatione cordis, nubecula ob oculos volitante conquerebatur, ſibi tamen exacte præſens erat, pulſus autem magnus

&

& durus; quibus circumſtantiis ponderatis venam ſecare conſultum duxi in pede ſiniſtro, (tumor enim œdematoſus ante partum præſens omnis evanuit, ad Uncias X-XII. poſt venæ ſectionem tranquilla fuit & rationis compos, & ad mediam uſque noctem quiete dormivit. Quam primum vero ſomno expergefieret, de novo delirabat & anxietates enormes ſentiebat, hinc ſæpius profunde ſuſpirabat; cum vero alvus per triduum jam fuerat clauſa, ad illam reſerandam exhibui.

Die 13mo Maji poſt meridiem pilulas ex Extr. Panchym. Croll. Sap. alicant. Gumm. ammon. acet. ſcill. ſol. diacryd. ſulph. pro una doſi compoſitas, quæ poſtea quinquies alvum aperuerunt.

Die 14. Maji. Præterita nocte nihil ægrota noſtra dormivit, ſed continuo anxia fuit & ſuſpirioſa, mox e lecto egreditur, mox iterum in illud ſeſe reclinat, & magno niſu, corporiſque vario motu abſurda profert, omnes vero perſonas accedentes probe movit, & cum illis loquitur, licet confuſe admodum, pulſus magnus eſt & fortis, nec æſtus, nec ſitis urget; hodie venæ ſectionem reiteravi in altero pede ad lipothymiam uſque, ſucceſſit quoque multo antea adhibito labore tamen feliciter ad Unc. circiter XII-XV. ſanguis extractus in aquam demiſſus gelatinæ ſeu ſpermatis ranarum ad inſtar concretus, tenaciſſimus, ut valde elongari poterat, apparebat. Poſt venæſectionem ceſſata lipotyhmia pulſum celeriorem & paululum minorem quam antea percipiebam, nihilominus tamen more ſolito delirabat; præſcripſi 2. pulveres antiſpaſmodicos cum aliquot granis ſacchari ſaturni mixtos, quos etiam adſumſit, ſed omnia in caſſum inſtituebantur. Maritus tandem & parentes uxoris ejus tædioſi fiebant, & a medicamentorum uſu penitus abſtinendum nunc eſſe, & Deo ſolum hoc opus committendum judicabant, arbitrantes: per totam ægrotæ vitam deſipientiam ejus duraturam, ſiquidem ſingula fere hora magis augeſceret, nec ullum hucuſque exhibitum medicamentum deſideratum præſtitiſſet effectum. Verum eſt! res videbatur fere conclamata, augebatur enim delirium ita ut geſtus, & actus abſurdiſſimos efficeret, ridiculoſque non nunquam faceret ſermones; v. g. mox ſummo cum impetu obſtetricem advocare jubebat, reiteratoque clamore ne cunctarentur cum periculum eſſet in mora ad ſtantes adhortabatur, quo partui iſta ejus proxime excludendo, qui jamjam inſtaret, ſuccurreret; mox genua flectebat, quaſi videret perſonam, cui ſummam deberet reverentiam, mox e contrario hæc femella τυφομανὴς ipſa ab aliis præſentibus ejuſmodi humilitatis ac venerationis cultum, ut genua nempe erga illam flecterent, poſtulabat, mox ſanguinem e vena jam diu conſolidata effluere ſibi repræſentabat, mox filium Dei, angelos, diabolum & neſcio quid amplius videbat, mox maritum ejus amplectabatur, firmiter que tenebat fere uti ἐρωτομανία laborantes ſolent, &c. Cum vero delirium tandem in furorem abiret, ita ut omnia, quæ in conclavi offendebat, in terram projiceret, & ipſa aliquoties e feneſtra proſilire contenderet, ſuaſi, ut noſtram ægrotam in conclavi, feneſtra & janua prius probe

be munitis, omnibusque, quibus vim sibi inferre queat, e medio sublatis, tenebricosum solam includerent, probe memor ejus, quod dixit *Celsus Lib. III. de Med. cap. XVIII. p. m.* 149. *Dari nempe insania affectos, quorum alium lux, alterum tenebræ magis turbent, tertium nihil harum afficiat, optimum itaque esse utrumque experiri, & habere eum qui tenebras horret in luce, eum qui lucem in tenebris; at ubi nullum tale discrimen est, æger si vires habet, loco lucido, non habet obscuro continendus.* conf. *Cæl. Aurel. Tr. de morb. acut. Cap. XV. p.* 49. Huc usque enim in conclavi admodum lucido solaribus radiis nimis exposito jacuerat, ergo tentandum, utrum hæc mutatio nonnihil ad mitigandum delirium conferat. Rebus autem sic stantibus quid porro agendum dubitavi, usque dum reminiscebar casus ante recensiti, cujus historiam statim in diario meo aliquoties perlegebam, & cum in una & altera circumstantia analogiam inter utrumque delirium, animadverterem, de exhibitione ejusdem remedii cogitabam; aperui autem meam resolutionem marito uxoris, quod ex hac ratione facere debebam, quia à medicamentorum usu desistere antea, ut supra dixi, decreverat, hocce unicum tantum, ut permitteret, illum exhortabar; consensit lubentissime, quo facto sanguinem asinnium adferre curavi, & sequentem in modum apud Pharmacopolam hujus civitatis peritum Dn. *Bekker* præscripsi.

Rp. Panni Lint. Sangu. Asin. imbut. & sicc. longit. unius digiti, & latit. 3um digit.
Herb. Anagall. fl. punic. pug. I.
Inf. Aqu. dest. flor. Til. fervid. Unc. III. usque dum sanguis in totum ex linteo panno sit extractus, tum coletur & D. ad Vitr. s. pro una dosi, sumatur talis mane & vesperi.

Altero die 15mo Maji, hora circiter octava prima vice hanc dosim multis persuasionibus, cerevisiam esse, ægrotæ nostræ dederunt, & vesperi pari modo, sequentem noctem admodum tranquille transegit, & circa matutinam diei 16. Maji sudor erupit, urina quoque excreta est fusci coloris post moram ejusmodi sedimentum deponens; delirat autem adhuc, sed longe mitiori gradu; adsumsit mane hora septima dosin potiunculæ præscriptæ tertia vice. Post meridiem vero hora quarta ex improviso in totum ad se rediit, & sanæ rationis usum recuperavit, in summum mariti & parentum gaudium, actionum suarum non in totum ignara, Deo Trinuni gratias humillimas persolvens pro clementissima sanitatis & rationis restitutione. Licet vero hæc, & mihi jucunda, mutatio in nostra ægrota contigerit, tamen ea propter nondum ab usu potiunculæ statim desistendum esse judicavi, sed ad minimum circa hujus diei vesperam, & altero die continuandum; obtemperabat consilio meo, & dosin vesperi hauriebat, sequente nocte quiete dormiebat, & sudabat.

Alteroque die 17mo Maji bis medicamentum sumsit, urina hodie hesternæ erat similis. Jam actionibus & sermonibus nostra femella, quod

in

in priſtinum ſanitatis ſtatum ſit reſtituta, comprobat; redit appetitus, ſomnus, & propenſio ad ſubeundas res domeſticas, alvus quoque officio more ſolito reſpondet, & excepto aliquo läſſitudinis ſenſu nihil mali ſupereſt.

Die Maji 19no curioſitatis gratia hanc femellam viſitavi, ut certior fierem, num recuperata ejus & mentis, & corporis ſanitas duratura eſſet nec ne? Offendebam illam, præter omnem opinionem circa res domeſticos occupatam, & quam primum me videbat, lætabunda exclamabat: *Deo Maximo ſit laus & gloria, qui & medicamentorum præſcriptionem, & eorum operationem ad ſanitatis & præcipue uſus rationis meæ reſtitutionem clementiſſime cedere juſſit!* Deinde mihi multis verbis pro ſedulo adhibita cura & patientia gratias egit. Interrogavi vero eam, utrum temulentiam vel gravativum capitis dolorem perſentiſceret, aut ſuſurrum vel tinnitum aurium? illa reſpondit, quod præter laſſitudinem aliqualem, (nam debilitas non erat ſtricte vocanda,) viſuſque imbecillitatem nihil percipiat incommodi. Alvum autem per aliquot dies eſſe ſolito ſtrictiorem; ideo & hiſce incommodis ſequentibus ſuccurrere volui: Rp. Extr. Scord. Cochlear. Cent. min. Sapon. Alicant. Aloës ſuccotr. Gumm. ammon. acet. ſcill. ſol. Sal. polychr. Seign. M. f. pil. pond. gr. 11. D. S. Sing. Veſp. X. & Rp. Herb. anagall. fl. punic. Meliſſ. Fl. Stœchad. arab. Aniſ. ſtell. M. C. C. D. S. Thea cephal. ter in die ſcut. 4-5. Poſt meridiem vero priuſquam hæc medicamenta e pharmacopolio acceperit, menſes ſine ullo incommodo eruperunt & poſtea per aliquot dies more ipſi ſolito effluxerunt, & adhuc pancratice vivit.

E P I C R I S I S.

Enarrata nunc utriuſque delirii & circumſtantiarum illud antecedentium, concomitantium, & conſequentium hiſtoria, operæ pretium judicavi, nonnulla momenta paulo accuratius exaſciare & dijudicare. Quæ, ut eò melius elucefcant, certis ſub quæſtionibus pertractabo. Cuilibet vero, niſi in arte medica hoſpes ſit, conſtat, duplex in praxi clinica animadverti deliriorum genus, acutum nempe & chronicum, cujuſcunque vero diverſas ſpecies in ſchola medica recenſeri & explanari; exinde autem omnium hic prima oritur quæſtio:

I. Ad quodnam deliriorum genus tam primi quam ſecundi caſus delirium pertinet?

A. Delirium prioris caſus,

(*a*) Si ad primum ejus ortum attendimus, accenſendum eſſe deliriis acutis exinde patet: morbus ille, cui accidit, uti ex hiſtoria apparet, erat ex acutorum claſſe, febris nempe catharrhalis benigna; deinde ſub ipſo delirio obſervabatur pulſus celerrimus, frequens, parvus, anxietas & inquietudo, lingua arida, ſubſultus tendinum, rubor genarum, ſitis, febris inflammatoria, ut & delirii ipſius pro gradu febris majori vel mitiori vix ſenſibilis remiſſio, ergo παραφροσύνη, ſeu phrenitis ſymptomatica mihi

audiebat, ad acuta deliria numeranda. Mutatis vero circumſtantiis allatis, adſcribitur etiam.

(*b*) alteri deliriorum generi nempe chronicorum; ſublata enim febre, & pulſu in majorem & tardiorem ordinario tamen vegetiorem & fortiorem mutato, durante nihilominus delirio, imo augeſcente eo, uti in priori caſu evenit, tunc delirium chronicum eſt. Hinc apparet, cur utriuſque caſus delirium mihi vocatur ἡ μανία νοσηματώδης aut νοσηματική. i. e. Mania ſive inſania morbum non ut ſymptoma concomitans, nec quæ ſine prægreſſo morbo ſua ſponte, ſed, quæ ex morbo quodam præcedente, eoque jam ſuperato, oritur.

B. Alterius caſus delirium pari ratione in primo ejus ortu pertinebat.

(*a*) ad acutorum genus, ſiquidem puerpera noſtra tempore intermedio poſt partum, uſque dum purpura effloreſcere cœpit, ſibi perfecte conſtabat, nec ullum delirii veſtigium ſeſe manifeſtabat; cum vero morbo exanthematico ſe adſociavit, præcipue in ejus primordio, ſimulque pulſus celer, frequens & acutus, anxietas & inquietudo adfuit, ideo etiam deliriis acutis hoc adnumero; licet priori eſſet mitius, tantus enim non urgebat ardor, nec linguæ ſiccitas, nec faciei rubor, multo minus tendinum ſubſultus, nec ferocia, neque febris inflammatoria, hinc tale erat delirium, quale morbis acutis ſolum familiare frequentiſſimum eſt ſymptoma. Poſtea vero quoque

(*b*) ad chronicorum genus referri meretur, quando deflorata purpura, ſublataque febre, & pulſu antea febrili in magnum, tardum, lentumque, qualis in ſubjectis cachecticis & leucophlegmaticis obſervatur, mutato, tamen continuat imo augeſcit delirium, tunc chronicis accenſendum puto. Nunc ad quæſtionem alteram:

II. In quibus circumſtantiis deliria recenſitorum caſuum inter ſe erant diſtincta?

Differebant inter ſe

A. Ratione cauſæ proximæ:

(*a*) In priori enim caſu non ſolum præcurrerat mœſtitia ob morbum mariti, ejuſque metuendam mortem, ſed, &, quod maximum, acceſſu aëris liberioris auſteri hyemalis ad corpus negligenter veſtibus cinctum, nudoſque pedes, ſudor criticus, ſeptimo febris catharrhalis die jam jam partim eruptus, partim adhuc in extremis arteriolarum cutanearum finibus, cum in intervalla papillarum cutanearum, tum in ipſas papillas deſinentibus, extrorſumque patentibus, hærens, conſtrictione cutis repente prorſus reprimebatur, & ſic materies excernenda denuo humorum maſſæ diffundebatur, imo caput verſus plus juſto ferebatur, id quod partium inferiorum refrigeratio eo magis adauxerat: Qua materiæ morbificæ μετάςασι intra ἐγκέφαλον facta, continuante inſuper majori per arterias carotides, vertebrales & cervicales ſanguinis appulſu, tardoque nimis, & huic minus reſpondente per venas jugulares & vertebrales refluxu, nihil aliud oriri po-

poterat, quam vasorum cerebri & meningum inflatio, sanguinisque stagnatio, & a materia morbifica excrementitia sanguini vero denuo mista, acri, fibrillas nerveas vellicante, inflammatio, hinc læsa mentis sede, lædantur & mentis functiones necesse est.

(*b*) Delirium alterius casus oboriebatur sub eruptione purpuræ tali modo: sanguis ante & sub partum, motibus congestoriis ad finem legitimum fœtus nempe exclusionem haud adæquatis, imo etiam post eum quodammodo lochiis insufficienter fluentibus, ad caput majori quam par erat quantitate propulsus, ibique in vasis cerebri & meningum sinibusque collectus, tardiorque progrediens, liquidi nervei intra medullam cerebri secretionem, motum & influxum in fibrillas nerveas reddidit inordinatum, a quibus tamen integre conservatis maximam partem mentis actio, sensuumque internorum dependet, conf. *Ettmuller Op. med. T. II. p. m.* 769. *Boerhaave Inst. med.* §. 284. *&* 286. *&c. Hoffmann med. cons. T. V. p.* 3. 4. *Haller Præl. Boerhaavii T. II. p.* 588. quibus vero ita læsis, certe oritur confusa idearum combinatio, & ex hac confusa perceptio, & tale judicium, ergo delirium; accedit, quod, cum delirium sub purpuræ efflorescentia urgeret, simul massæ sanguineæ materies illa subtilis halituosa, purpuracea nervoso systemati admodum inimica mista esset; Ex his itaque elucet differentia inter prioris & posterioris casus delirium; quorum alterum, ex materiæ morbificæ excernendæ μετάςασι, hoc vero ex sola sanguinis ante morbum intra caput collecti, posteaque per accidens materia purpuracea mixti, ortum est.

B. Differunt deinde deliria hæc vehementiæ gradu.

(*a*) Licet in primo casu morbus ipse delirium antecedens benignior esset altero, attamen, ipsum delirium atrocius & vehementius erat, quam in secundo casu, quod a repente facta μετάςασι materiæ morbificæ ad caput, hincab adfectu corporis subito admodum periculoso in ipsam mentem redundante ortum esse censeo.

(*b*) In altero autem casu delirium mitius erat (1) quia tam repentina μετάςασις non præcesserat, (2) ante partum venæ sectio & quidem larga instituta erat; (3) post partum quoque lochiorum fluxus tam sanguinis quantitatem diminuerat, quam congestorios motus a capite quodammodo derivaverat, & sanguinis a capite refluxum sublevaverat; (4) quia systema nervosum epilepsia, quam puerpera ante, sub & post partum sustinuerat, valde debile factum erat.

C. Differunt etiam ambo deliria ratione morbi.

(*a*) Morbus enim in casu priori natura sua quidem, ut antea dixi, benignior erat altero, siquidem febris catharrhalis benigna sine magno periculo, sine medico & medicamentis sæpe decurrere solet, & tamen huic atrocius superveniebat delirium nempe phrenitis.

(*b*) Alterius casus morbus (1) ex sua natura & indole longe pe-

riculosior erat, ob materiæ ejus qualitatem admodum nocivam; quæ in corpore animali putredinosam corruptionem facillime introducere valet, ideoque febris miliaris a celeberrimis medicinæ practicis ut *Foresto*, *Riverio*, *Ettmullero* aliisque ad morbos malignos, imo pestilentiales accenseri solet, idque multo magis, si (2) puerperæ sese adsociat, (quibus etiam in hac nostra civitate Wertheimensi perquam familiaris est,) siquidem hæ tanquam vulneratæ considerandæ & tractandæ sunt teste, *Junckero in consp. med pr.*, maxime igitur veritati illud consentaneum deprehendi, quod ex *Epiphanii Ferdinandi hist. seu cas. med. in dissert. de purpura puerper. Ao.* 1729. *Erfordiæ habita Resp.* Lasio *Part. ejus pract.* §. 1. *p.* 9. allegatur, *grave est in arte Medica infantibus & gravidis Mederi*, Epiphan. Ferdinandus *l. c. hist. XIII. p. m.* 33. *sequ.*; cum sequela sequentis tenoris: *non minus grave, si non gravius, erit mederi puerperis.* Ex his autem apparet symptoma gravius sese adjunxisse morbo benigniori, & levius morbo maligniori, quod παράδοξον videtur, cujus vero rationem ex antecedentibus facile potes colligere.

D. Porro differunt sæpius memorata deliria inter se ratione durationis.

(*a*) In priori casu enim delirium phreniticum remittente febris impetu vix sensibiliter remittebat, sed eodem fere vehementiæ gradu durabat.

(*b*) In secundo vero casu remittente febris impetu mentis rediit conscientia & ejus usus, more delirii febrium acutarum. cf. *Celsus de re med. l. III. c. XVIII. p.* 148. *Mercurialis med. pract. l. I. c.* 15. *p.* 76.

E. Animadvertenda nunc est differentia methodus medendi utriusque delirii.

(*a*) Ratione delirii acuti in priori casu potissimum sequentes formavi indicationes: (1mo) ut inflammatio cerebri & meningum discutiatur, & (2do) diaphoresis subito cohibita & repulsa restituatur. Primæ indicationis finem obtinendi gratia adhibui, quæ adfluxum humorum motusque congestorios a capite derivant, infusum nempe laxans reiteratis vicibus adsumendum, & vesicatoria ad suras pedum, rubefacientia vero ad plantas eorundem; alterius indicationis finem obtinui medicamentis æstum maris microcosmici temperantibus, sanguinem spissum sive stagnantem discutientibus, & diluentibus, quibus diaphoresin simul magis magisque excitare contendebam, licet hæc non e voto successit, verumtamen post aliquot dierum intervallum inflammatio sublata est & delirium sopitum. Delirii autem acuti secundi casus curam juxta unicam tantum indicationem instituendam esse sum arbitratus, ut nempe purpuræ rubræ & albæ placida promoveatur eruptio: quid quod felicissime obtinui medicamentis sanguinis nimium orgasmum temperantibus, & materiæ summe agilis & perniciosæ malignitatem, ne nempe cito citius corpori putredinem inferat, coërcentibus, addito simul leni stimulo, quo natura ad expulsionem ejus a centro ad peripheriam incitabatur.

(*b*) Utriusque vero casus delirium chronicum diversimode in methodo medendi tractavi. In priori enim casu venæ sectionem non celebravimus,

(1)

(1) quia iſta femina ob ſummam ejus inquietudinem ad illam non poterat diſponi, niſi ſumma vi illam cogere voluiſſemus, quod quidem, ob ejus ad iracundiam proclivitatem, metuendas hinc turbas valde noxias, diſſuaſi; (2do) quia non adeo neceſſariam in tam tenera & enervata femella æſtimavi, juxta monitum *Coel. Aureliani tr. de morb. acut. libr. 1 c. X. p. m.* 28. *&c. c. XV. p. m.* 47. ubi in phrenitica paſſione venæ ſectionem intra primam *διάτριτον* adhibendam eſſe ſequenti tamen cum clauſula judicat: *ſi vires nempe permittant.* Ideo multo minus in delirio chronico, quod feminæ morbo antea acuto, & ob phrenitidem conjunctam admodum periculoſo debilitatæ ſuperveniebat, venam ſecare auſus ſum. Alterius vero caſus delirium chronicum vix auferri poſſe, ſi venæ ſectio omitteretur, putavi, ſiquidem ad lochiorum fluxum nimis præmaturæ ceſſatum iterum promovendum mihi erat reſpiciendum, & ægrotæ vires, ætas florida & humorum abundantia permittebat, ideoque illam bis intra triduum ſecare, & die intermedia laxans aſſumere juſſi, vid. *Boerhaave aphor. de cogn. & cur. morb.* §. 1127. Quod, licet artis imperitis ambiguum quodammodo videatur, me talia tentaſſe purpura vix deflorata, ſquamuliſque ejus & maculis ſuper cutem hærentibus, illis tamen ſcire neceſſe eſt, me non fugere illud effatum in praxi medica haud contemnendum *Ciceronis noſtri medici Celſi*, dicentis, *multa in præcipiti periculo recte fiunt alias omittenda loc. cit.* *p.* 150. Rationi itaque ſupra dictæ confidens, inſimulque ægrotæ noſtræ diſpoſitionem conſiderans, omnis venæ ſectionem inſtituendi timor ex mente mea diſceſſit; dixi enim in antecedentibus, habitum corporis noſtræ ægrotæ ante partum tumidum, leucophlegmatico ſimilem fuiſſe, poſt partum vero, licet parum vel nihil ſudaverit, nec magnam urinæ quantitatem emiſerit, nec fluxum lochiorum largum habuerit, neque puſtularum miliarium ingens numerus proruptus ſit, ſenſim tamen ſenſimque eum detumuiſſe. Non equidem negandum eſt, perſpiratione Sanctoriana, & inſequente purpura multum ſuperflui humoris e corpore deceſſiſſe, ſed & hoc credibile mihi eſt, quod magna ſi non major humoris ſeroſi copia in ſuperficie corporis cute nempe & membrana celluloſa coacervata, per venulas reſorbentes ordini arteriarum decreſcentium exacte reſpondentes, reſorpta, de hinc in venas ſanguiniſque maſſam infuſa atque miſta ſit; quid igitur mirum, ſi hac ratione ſanguinis quantitas adaucta & ſic plethora orta ſit? quam ſi quis etiam negare vellet, hoc tamen in dubium vocare non poterit, quin materies hæc, quod maximam partem excrementitia, ſanguinis maſſæ infuſa ejus effecerit expanſionem, eundem effectum in corpore vivo animali producentem, quem producit ſimplex plethora; hæc enim, ut conſtat, vaſorum atque cordis extenſionem majorem, hinc horum reactionem in ſanguinem quoque majorem, & deinde ab his, ſi plus juſto diu durant, vaſorum & cordis debilitatem, ſanguiniſque difficiliorem & tardiorem circuitum, niſi forte ſufflaminatum, hinc alterationem ejus *κράσεως*, (id quod cruor emiſſus ſpermati ranarum vel gelatinæ ſimilis ſatis ſu-

 per-

perque testatus est,) aliosque in corpore noxios producit effectus non nisi larga & reiterata venæ sectione præcavendos, conf. *Hamberger Dissert. de venæ sect. quatenus sangu. motum mutat*, ita quævis materies, quæ sanguinem rarefacit sive expandit, licet non adsit plethora, tamen eundem in corpore uti plethora producit effectum. Et hæc quoque est ratio, cur tam ad promovendam plus justo tardiorem febrium acutarum exanthematum v. g. variolosorum, miliarium, &c. eruptionem, quam si ea retrocedant, vel jamjam retrogressa sint, ad illa in corporis peripheriam revocanda V. S. præ ceteris omnibus conducat & suadenda sit, siquidem exinde sanguinis in corpore oritur rarefactio eosdem in illo producens effectus, uti plethora, hinc pari remedio, venæ sectione nempe, removenda. Qua de re conf. *Ballonius epid. I. p.* 37. *it. l. II. p.* 141. 142. it. B. J. *labyrinth. med. extric. p.* 515. Sydenham *oper. med. p.* 92 *&* 122. Nic. Chesneau *obs. med. l. IV. cap. V. p.* 481. Schumacher *dissert. de nov. meth. præs. variol. Duisburgi* 1729. *hab.* §. *XIV. p.* 30. Tralles *tr. german. de venæ sect. in variol.* Burchard *in epist. ad D. D. Tralles satyr. Siles. spec. l. Mantiss.* Kortum *diss. de exanthem. febr. acut. retrogress. VSne restit-* §. *VII. sequ. Hal.* 1742. Frid. Gottl. Mulleri *dissert. pererudite elaborata de VSnis etiam reiteratæ usu in febrib. inflammat. imo exanthemat. Argent.* 1743. *hab. cap. II.* §. *XVII. p.* 35. *& cap. III.* §. *X. sequ.* Tandem mihi quoque in mentem veniebat, quod quondam apud *Mercurialem l. I. prax. cap. XVI. p. m.* 89. legeram, ubi dicit: *totam curationis vim in mania positam esse in celeritate medicorum, & præsertim missionis sanguinis*; quo cum plures celebres medici consentiunt, conf. *Paracelsus l. I. de orig. morb. cap. IV.* Capivaccius *meth. med. pract. p.* 140. Riverius *prax. med. l. I. cap. XIII. pag.* 30. Hoffmann *med. rat. systém. t. IV. p. IV. p.* 208.

F. Superest adhuc unica differentia deliriorum ut chronicorum nempe, non quidem inter se (cum quodlibet horum fuerit delirium maniacum,) sed solum in eo, quo unum medicis audit delirium idiopathicum, alterum symptomaticum; prius, quod absque concurrente morbo, nec præsenti accidit, alterum, quod præsenti sese adsociat; in utroque autem casu indicavimus, delirium maniacum sese non conjunxisse morbo, sed eo jamjam propulso ortum esse; (nisi, quod puerperium morbus sit, statuere velis,) quo respectu symptomaticum vocari non potest; nec tamen idiopathicum mere appellare illud audeam, quia morbus paulo ante delirii accessum, præcesserit. Indeque potius ut morbi antecedentis consectarium considerandum esse utriusque casus delirium chronicum opinor. Indicatis jam omnibus circumstantiis, quibus utriusque casus delirium ab altero differebat, parallelismi eorum explicatio nunc tertiæ quæstionis erit scopus.

III. In quo tertio conveniebant deliria utriusque casus, siquidem quodlibet horum specifico remedio sublatum est?

Priusquam hanc quæstionem solvam præmonendum est: (1) quod mihi sermo non sit de deliriis acutis, sed solum de chronicis, quorum unum-

quo-

quodque ſpecifico remedio ablatum eſt. (2) Quod experientia docente nihil novi ſit, ſi morbus aliquis tranſeat, vel terminetur in alium, ſpeciatim vero in maniam & melancholiam, conf. *Coel. Aurel. l. 6. l. I. cap. 5. p.* 19. Sennertus *prax. med. l. I. p. II. p.* 416. Ettmuller *op. med. t. II. p.* 964. Hagedorn *hiſt. med. phyſ. cent. I. p.* 37. Winckler *A. N. C. cur. dec. I. Ao. VI. VII. obſ.* 4. Michelottus *A. N. C. Vol. I. obſ.* 102. Binninger *obſ. med. cent. I. obſ.* 44. *Id. cent. II. obſ.* 46. Schenck *obſerv. med. lib. I. obſ. CCLXI. ſequ.* Dodoneus *obſ. med. cap. X. p.* 21. Plater *obſ. med. l. I. p.* 68. Et hiſce præmonitis elucet in quo ambo caſuum recenſitorum deliria maniaca conveniant:

(*a*) Quod nempe morbum acutum antecedentem ſint ſubſecuta; in primo enim caſu, poſt febrem catharrhalem benignam & phrenitidem, quam ultimam ſæpiſſime in maniam tranſire obſervarunt celeberrimi medici teſtantibus *Hippocrate*, *Coel. Aurel. Aretæo*, *Williſio*, *Ettmullero*, *Blankardo*, *Boerhaavio*, *Hoffmanno* aliiſque; in altero vero caſu poſt febrem miliarem, purpuram ſcilicet rubram & albam.

(*b*) Alius autem adhuc obſervabatur in utroque delirio maniaco paralleliſmus, tranſitus nempe ejus in melancholiam; adhibito enim & aſſumto ſecunda vel tertia vice remedio ſpecifico furor in triſtitiam, & meticuloſitatem, verbo in delirium mitius ſeu melancholiam eſt mutatus; quæ adfectuum παραλλαγὴ pariter frequenter in praxi occurrit, & obſervatur, & melior eſt, quam ſi melancholia tranſeat in maniam conf. *Fabr. Hildanus obſ. med. cent. IV. obſ. 9. p.* 20. Duncan. Liddel. *op. med. p.* 149. River. *obſ. XXXII.* Ettmuller *op. med. t. II. p.* 964. Wepferi *obſ. de aff. cap. obſ. LXXXIV. p.* 324. Foreſt. *obſ. L. X. p.* 179. Willis *op. tr. de anim. Brutor. p.* 182. Nenter *fund. theor. Med. t. II. p.* 756. Stahl. *caſ. maj. p.* 776. Hoffmann *med. rat. ſyſt. t. III. p.* 229. Alberti *juriſpr. med. t. II. p.* 379. *diſſert. mea inaugur. de melancholia. ao.* 1728. *Erford. hab.* §. 19. *p.* 15. Nunc ad ultimam me accingo quæſtionem:

IV. Quid me ad uſum remedii ſpecifici nempe ſanguinis aſinini impulit, & quænam in eo latet virtus ſpecifica, cujus ope deliria maniaca ſunt profligata, & rationis ſanæ uſus reſtitutus?

(*a*) Ad primum quæſtionis membrum quod attinet, reſpondeo: quod, cum animadverterem, adhibitis remediis ne unguem latum ceſſiſſe malum, ad ſpecificum igitur a celeberrimis medicis laudatum quoddam remedium fugiendum eſſe judicaverim, priuſquam malum profundas ageret radices, quo tandem ex inopinato reperto, uti in primo caſu narravi, bona fiducia futuri ſalutaris eventus illud propinavi, licet mihi haud ignotum eſſet, fore, ut multi & artis oſores & artis periti, qui, etſi ſalutarem effectum præſtaret remedium, tamen illum ab eo ortum eſſe negarent, & famæ meæ maculam facere tentarent, quippe quod revera etiam ita mihi Arnhemiæ contigit; ſed vita, recuperata ægrotæ ſanitas, ejuſque propria, ut & pharmacopæi confeſſio, facti veritatis teſtimonium omni exceptione majus dederunt,

runt, & fane! nisi eædem in novissimo casu adessent circumstantiæ, vix deficerent tales, cui effectum nostri remedii adhibiti in dubium vocarent & totam morbi historiam pro fictitia venditarent.

(b) Alterum quæstionis punctum in eo consistit, ut virtutem specificam sanguinis asinini, quantum fieri potest, quæ medelam præstitit indicarem, cum apud eruditos in genere nihil hodie valeat, quam sufficiens rerum ratio, in foro autem medi o non sola hæc, sed simul cum experientia conjuncta; ideo, ut medice procedam, primo rationem efficaciæ nostri remedii specifici explanare, deinde illam experientia aliorum medicorum confirmare, necesse esse arbitor.

(1) Lubentissime quidem fateor, me adgredi difficillimum opus, & in magnum offensionis lapidem impingere, siquidem nullibi in celeberrimorum Medicorum libris practicis quos evolvi rationis sufficientis nedum probabilis de efficacia hujus remedii vestigium deprehendi; *torporem enim asini sistere furorem maniacum* juxta *Ettmullerum op. med. t. II. p.* 967. vel, *quia asinus est animal melancholicum, ergo propter analogiam in mania & melancholia ejus sanguinem conducere* juxta *Hartmannum Prax. chymiatr. cap.* 3. *p.* 49. (licet non audeam negare, quod ille, qui primus fuit hujus medicamenti virium tentator, ex hac ratione ægroto illud exhibuerit!) Porro, *quod sanguis asini virtute acidum volatile in maniacorum sanguine latitans destructiva polleat, qua microcosmetor ignitus antea factus, mirum in modum placari possit*, juxta *Dolæum encycloped. med. pract. p.* 48. *tandem sanguini asinino inesse virtutem sedativam* juxta *Hoffmannum med. rat. syst. p.*4. *p.* 219. hæc omnia quæsitam mihi non accenderunt lucem, qua rationem sufficientem efficaciæ remedii nostri satis perspecte cognoscere queam; neque in eo sufficiens latet ratio, quia asinus, teste *Jo. Bapt. Porta, contra atram bilem* (nam veteres maniam & melancholiam a bile atra oriri crediderunt) *vescatur herba asplenii, vid. ej. mag. nat. p.* 110. Licet vero hucusque occasionem dictum sanguinem examini chymico subjiciendi, ejusque productorum vires & operandi rationem singulatim intimius explorandi non habuerim, hoc tamen in genere notum est, quod ex omnibus animalis corporis partibus arte chymica eliciatur phlegma, spiritus, oleum empyreumaticum, sal volatile & parum salis fixi, pro modo instituendi laborem unius aut alterius horum plus vel minus, testantibus *Boerhaave Elem. Chem. p. II.* Hoffmann *observ. chym. phys.* Stahl *fund. chym. dogmat. & exper.* Neumann *Præl. chem. digbeana medic. exper. p. II.* quæ dictæ partes procul dubio sanguinem asininum etiam constituunt, hinc summam ejus ἐνέργειαν in spiritu ejus, oleo, & sale volatili contineri judico. *Sales enim animalium volatiles, inquit celeberrimus* Boerhaave, *recepti in cavis vasorum nostrorum, ibique acti tam calore vitali, quam impetu sanguinis circumducti, acri, rodente, stimulante virtute, quam validissime agunt, imprimis in fibrillas irritabiles systematis nervosi, quas in motus majores cient, simulque humores fundendo, diaphoresin, sudores, urinas, salivam movent, vid. ej. elem. chem. p. II,*

II. p. 369. ſimulque ſpiritus & olea animalium corporis quoque partes egregie penetrant, hinc *obſtructiones præprimis autem cerebri & nervorum reſerant*, *teſte* Joerdens *in commerc. lit. Norimb. Ann.* 1736. *p.* 4. utpote quæ principalem ſive proximam maniæ cauſam conſtituunt, uti ex anatome hoc morbo defunctorum docemur; cerebrum enim in his apparet ſiccum, durum, friabile, in ſuo cortice flavum, vaſa turgeſcentia, varicoſa, atro tenaci cruore diſtenta, nervorum origines ſiccæ & interdum excreſcentia quædam ſcirrhoſa, cerebellum flaccidum, vid. *Boneti ſepulchretum anat. T. I. L. I. S. VIII. obſ. I. p.* 205. *obſ. VI. p.* 209. Wepferi *obſ. anat. hiſt. apopl. XV. p.* 415. Henr. ab Heers *obſ. med. III. p.* 45. Boerhaave *aph. de cogn. & cur. morb.* §. 1121. Hoffmann *med. rad. ſyſt. t. IV. cap. VIII.* §. *V. p.* 191. Act. Berol. decad. *I. vol. VII. p.* 9. *VIII. p.* 52. *dec. II. vol. III. p.* 41. 42. Et ſane experientia diu jam docuit, quid ſales volatiles, ſpiritus, & olea ex regno animali producta decenterque purificata in affectibus pertinaciſſimis & pro incurabilibus habitis præſtiterint, unicum ſolum oleum animale *Dippelii* hic adducere lubet, in epilepſia cum mentis & ſenſuum etiam extra paroxyſmum alienatione relicta efficaciſſimum, conf. *Chriſt. Democrit. vitæ anim. morb. & med. p.* 89. ſequ. item in melancholia hyſterica motibus convulſivis ſtipata, *conf. diſſert. Jo. Junckeri de medicina quadam efficaci in motibus naturæ exacerbatis*, *Halæ* 1740. *habita* in mania, melancholia, & apoplexia, vid. *Commerc. lit. Norimb. Anno* 1736. *p.* 4. 5. Plures equidem allegare poſſem caſus ſpeciales de egregia virtute ſalium volatilium, ſpiritus, & oleorum e regno animali arte chemica elicitorum, in morbis chronicis & inveteratis, ſi multus eſſe animum haberem, ſed ex dictis ſatis ſuperque eluceſcere opinor, quod partes in ſanguine aſinino contentæ maxime volatiles, ſive ſalinæ, ſive oleoſæ, eæ ſint, quæ in mania medicatricem edunt effectum, quam ſententiam *M. Hoffmannus* quoque jamjam tenuiſſe videtur, conf. EJ. *not. in Hartmanni prax. chymiatr. l. II. cap. III. not.* 1. Præterea vero eam ſequentes confirmant rationes: (1) Quia eundem effectum in corpore præſtitit, quem præſtant ſales animalium volatiles & olea, nempe perſpirationis augmentum & urinæ excretionis turbulentæ cum ſedimento fuſco; (2) Quia & alia dantur ſubjecta, quæ maniam ſpecifica virtute ſanant, quorum tamen partes etiam maxime volatiles ſunt & oleoſæ, ut v. g. (*a*) Camphora, cujus uſu maniacum reſtituit celeberr. *Werlhoff vid. commerc. litterar. Nor.* 1733. *p.* 221. *it.* 1735. *p.* 28. & celeb. Joerdens *l. c. Ann.* 1736. *p.* 5. conf. etiam *Paracelſus de morb. ament. tr. II. c.* 2. ubi camphoram tanquam præſentiſſimum in mania remedium commendat, vid. *diſſert. inaugur. celeberr.* Jo. Adolph Wedelii *An.* 1697. *Jenæ habita.* Dolæus *encycl. med. pract. cap. III. p.* 40. *it. diſſert. de ſalut. & noxio camphoræ & camphorat, uſu ſub præſ.* D. Juch *aut. & reſp.* Menshengen. *Erford.* 1737. Boeckler. *cynoſ. mat. med. t. I. p.* 618. 619. Neumanni *præl. Chem. p.* 666. plura vide in *Zornii Batanologia medica p.* 156. *ſequ.* (*b*) Lapis felleus ti-

gridis maximæ Africanæ, qui aliquoties ad grana XXX. vel XL. datus, maniacis atque insanientibus mire conducere fertur, uti in *commerc. lit. Norimb.* ex Sebæ *Amstelod. accurata descript. locupletiss. rerum naturalium thesauro enarratur. Anno* 1736. *p.* 248. Sed hic aliquis sequentem in medium adferre posset objectionem: quæ de productis ex animali regno, eorumque efficacia dixerim vera & comprobata esse, sed superesse adhuc dubium, quin idem effectus, ejusque causa, pari ratione a sanguine asinino puro & nondum chymice tractato sit probabiliter expectandus. Huic autem respondeo: objectionem ad rem nihil efficere, nec effectum ab usu ejus exspectatum & observatum reddere dubium, siquidem factum in aprico sit, & simul experientia aliorum medicorum comprobatum, quod nempe diversorum quoque animalium sanguis cum ἐυφορία in morbis atrocibus medicamentorum ordinariorum vires eludentibus usurpetur, licet specifica ejus virtus & huc usque, in quo nempe proprie consistat, sit incognita, tractu vero temporis medicorum curiosorum industria distincte forsitan eruenda; Sic legimus v. g. quod sanguis humanus, cervi, felis, pulli, aliorumque animalium in epilepsia, apoplexia, mania, aphonia &c. felici cum successu adhibitus sit, vid. *Plinius hist. nat. p.* 683. 689. Jonston *Thaumatogr. class. X. cap. III. arr.* 3. Ranchini *opusc. med. p.* 497. Jo. Langii *epist. med. p.* 103. Ettmuller *op. med. tom. I. p.* 789. Sitonus *misc. med. p.* 321. *sequ.* Dolæus *Encyclop. med. pract. p.* 48. 101. 111. Stahl *prax. med. a* Pelargo *edita p.* 309. Et quis quæso sanguis in medicina frequentior & majori cum ægrotantium solatio præscribitur, quam sanguis hircinus, v. g. contra calculum, pleuritidem, sanguinem congrumatum a casu ab alto &c. confer. *Riverium prax. p.* 218. Milii *antidotarium med. chym. reform p.* 41. Helmontium *tr. pleura fur.* §. 32. *p.* 396. Bœcklerum *mat. med. tom. II. p.* 11. *p.* 29. cui eadem virtus diaphoretica & diuretica attribuitur, quæ sanguini asinino vid. *Etmuller op. med. t. I. p.* 387. *it. diss. med. de sangu. hirc. usu & præst. in med. Erford.* 1730. habita, quæ vero ἐνέργεια, licet non semper & ubique intentioni medici & ægri desiderio respondeat, conf. *Triller comment. de pleurit. p.* 19. 48. si modo ut plurimum id præstat talis naturæ esse debet, ut causæ morbi adhuc latitanti in corpore, sive consistat in materia quadam, sive in motuum perversa directione, contraria sit, & vim vitæ ita excitare valeat, ut quod adhuc restat materiæ peccantis tam corrigatur, quam motibus congruis & proportionatis expellatur.

(2) Denique experientiam celeberrimorum quorundam medicorum, qui sanguine asinino vel maniam sanaverunt, vel ad minimum illud pro efficaci remedio habent, & ejus usum commendant, hic in medium adferre fas erit; primum itaque locum meretur *Hartmannus qui in praxi chymiatrica p.* 48. *se fabrum lignarium eo mania laborantem restituisse* asserit, post eum *Ettmullerus qui in oper. med. t. I. p.* 767. ita scribit: *sanguis asini præmissis præmittendis est specificum egregium in mania*, *id quod non tantum* Hartmannus ex-

expertus est, *sed &* D. Michaelis *in aula Altemburgensi & in multis aliis locis*, *ubi multos hoc ipso curavit remedio.* Laudatur etiam nostrum specificum a *Gabriele Claudero in M. N. C. dec. II. Ao. III. obs. LXXXIV. p.* 186. & a *B. Frid. Hoffmanno in med. rat. syst. t. III. p.* 583. §. *XII.* Huc quoque quadrat allegare illum potum nigrumBrunsvicensem dictum ex sanguine asini & aceto compositum, qui frequentissime haud infelici successu in mania usurpatus est; quem etiam haud improbat *Hoffmannus med. rat. syst. t. IV. p. IV. cap. VIII* §. 21. *p.* 218. Nec silentio præterire possum id, quod *B. D. D. Timmermann*, professor Academiæ Duysburgensis, fautor & amicus meus dum viveret æstumatissimus, sæpissime mihi narravit de medico quodam felici civitatis Düsseldorffensis practico *D. Boehmer* dicto, illum perplures maniacos & melancholicos sanguine asinino sanavisse. Plura de hoc specifico invenies in *Sennerti prax. med. L. I. p. II. cap. XV. p.* 421. Beccher *Parnass. med. p.* 37. Dolæi *Enc.* Burnet *thes. med. pract. p.* 262. Bierling *thes. med. pr. p.* 1041. Weinhard *nucl. univ. med. pr. p. I. p.* 81. Boeckler *l. c. t. III.* Nenter *fund. theor. & pr. med. t. II. p.* 787., Juncker *consp. therap. gen. p.* 502.

Dicta autem hæc jam sufficiant de virtute specifica sanguinis asinini contra maniam; superest solum hoc unicum, ut hoc a me avertam præjudicium, quasi crederem, quod remedium hoc specificum indiscretim omnem & singulam maniam, ex quacunque causa ortam, vel recentem vel inveteratam idiopathicam vel symptomaticam, vel etiam τὴν νεϖρματικὴν profligare valeat, cum ejusmodi medicamentum infallibile, seu panaceam cum *Gerh. Goris in med. contemta p.* 54. dari haud mihi persuadeo, & ratio & experientia docet, quod etiam usum & effectum probatissimorum medicamentorum minima morbi circumstantia variare possit ac soleat, cui infirmitati procul dubio etiam nostrum specificum obnoxium est, sicuti testatur celeberr. *Stahlius prax. a pelargo edit.* §. 45. *p.* 1312. qui illud sine effectu salutari adhibere vidit; quæ vero observatio ejus efficaciam specificam sæpius laudatam minime gentium tollit, cum culpa non in medicina, sed potius vel in morbi natura, in ægro, vel in ipso medico sit quærenda, quare, siquis hoc medicamentum in usum trahere apud animum constituit, semper regulam a celeberrimis medicis, ratione usus specificorum præscriptam, ut nempe præmissis præmittendis & conjunctis conjungendis debito modo exhibeantur, curæ cordique habeat necesse est; conf. *Ettmüllerus l. c. Stahl. diss. de remed. alterant. & specif. cap. II. p.* 32. Hoffmann *med. rat. systém. t. II. cap. II.* §. *XIII. Schol. p.* 24. *& t. IV. p. IV. cap. VIII.* §. *XIX. p.* 218. Juncker *consp. therap. gen. tab. XX. p.* 505. Ceterum vero omnes artem ἰατρικὴν exercentes exhortor, ut etiam cum specifico nostro data occasione, experimenta facere eaque deinde in lucem edere ne intermittant. Interim *Deo ter optimo terque maximo* humillimas devotissimasque persolvo grates, quod huc usque conatibus meis clementissime adsistere voluit,

luit, quos ut imposterum cumprimis in *sui nominis gloriam*, deinde in conservandam *Serenissimi Principis*, *Domini mei clementissimi* sanitatem, & multorum ægrotantium salutem, ad sanctissimum suum nutum dirigere velit, est quod ardentissimis exoro precibus.

F I N I S.

J. JAC.

XI.

JOAN. JAC. HARDERI

ET

JOAN. HOFERI,

DISSERTATIO

DE

NOSTALGIA

Basil. 22. Jun. 1678.

Q. D. B. V.

Thesis I.

DUm ego nuper post intermixta, ut fieri par est, studiis gaudia, ex hortatu & consilio magnorum virorum de exhibendo specimine quodam publico sollicitus, incomprehensibilem rerum medicarum varietatem attento inspicerem animo, dubius omnino hæsi, quamnam differendi materiam eligerem, quodve argumentum disputatoriæ exercitationis gratia ventilarem? Varia enim sese statim obtulerunt, in quibus enodandis vires ingenii sufficienter explorare potuissem, themata, de quibus hinc diu multumque cogitabam. Subinde etiam istas interrupit cogitationes tenuitatis meæ, leviumque in sublimioribus his studiis profectum conscientia, quin eadem me primitus a tali proposito absterrere conabatur, idque potuisset omnino, nisi persuasus mihi fuissem, conatus hos qualescunque & patronis, & Præceptoribus & amicis æqualiter placituros. Inter has vero curas oppido in mentem venerunt historiæ quorundam juvenum, ita afflictorum, ut nisi in patriam revecti essent, sive febri, sive tabe consumti, supremum in exteris oris diem obivissent. Morbum hinc judicavi, qui quo minus a medicorum ullo hucusque explicatus est, eo magis describi & exponi mereretur: quod equidem dissertatione hac a me utcunque præstitum credo, non tamen ita, ut vel mihi promittere, vel lectori benevolo persuadere ausim, me narrationem affectus sive adcuratam, sive perspicuam, sive perfectam erroribusque vacuam exhibuisse; deficiunt certe plura ad historiam morbi pertinentia, multa confuse tradita, neque pauca erronea; singulorum nihilominus veniam & peto & spero, modo lectoris æquitas perpendere dignabitur, & juvenem hæc scripsisse, & primum de nova materia disseruisse, ut saltem experiretur, non quantum jam ferre recusent humeri, sed quantum olim valituri sint.

Thesis II.

Negotium itaque hoc ut decenti animo aggrediar, nomen ipsum ante omnia se se considerandum offert, quod equidem Helvetii vernacula lingua affectui dudum imposuerunt, ex dolore amissæ dulcedinis Patriæ desumtum, dum appellarunt *das Heimweh*; quasi doleant hoc morbo decumbentes, non nisi, quia aura patriæ jucunda destituuntur, aut se ea nunquam amplius usuros sibi imaginantur. Hinc & cum Helvetii in Galliis affectu hoc sæpe prehendantur, apud eandem quoque Nationem appellari meruit *la Maladie du Pays*. Caruit autem hucusque peculiari nomine in medicina, quod a nullo, quantum quidem ego novi, medico hactenus vel probe ob-

obſervatus, vel ſtudioſe expoſitus ſit; adeo ut de eodem primus ego prolixius dicturus primus ſimul nomen indere neceſſe habuerim, quale quid ante me quoque feciſſe novi omnes, quibus res quædam nova exponenda incubuit. Neque vero de nomine deliberanti convenientius occurrit, remque explicandam præciſius deſignans, quam *Noſtalgias* vocabulum, origine græcum, & quidem duabus ex vocibus compoſitum, quorum alterum Νόςος Reditum in patriam, alterum Ἄλγος dolorem aut triſtitiam ſignificat: Ut adeo ex vi vocis Νοςαλγία deſignare poſſit triſtem animum ex reditus in patriam ardenti deſiderio oriundum. Si cui vero magis arrideat Νοςομανίας aut Φιλοπατριδομανίας appellatio, perturbatum animum ob impeditum in patriam a qualicunque cauſa reditum denotans, per me omnino licebit.

Thesis III.

Noſtalgia autem, quantum quidem ego in ei obſcuritate percipere poſſum, eſt ſymptoma imaginationis læſæ, a ſpiritibus animalibus unicas fere vias motu ſuo per albos ſtriatorum cerebri corporum, tractus centrique ovalis tubulos repetentibus, hincque unicam potiſſimum eamque perpetuam repetendæ patriæ ideam in anima excitantibus, oriundum, variis ſimul aliis nunc vehementioribus, nunc mitioribus ſymptomatibus ſtipatum. In qua deſcriptione adfectum inter ſymptomata imaginationis læſæ colloco, neque enim exiſtimo, quenquam adcurate attendentem alio melius relegare poſſe. Imaginationem autem lædi, facile patet ex eo, quod homines ita laborantes a paucis objectis externis moveantur, nihilque fortiorem impreſſionem efficiat, quam patriæ repetendæ deſiderium. Cum enim illa animæ facultas in naturali ſtatu indifferens ſit, ad quævis occurrentia objecta excitari, moveri ideaſque formare, ſequitur omnino, eandem imminui, ſi ad pauca excitetur, ſicque ſpiritus animales unos ſaltem cerebri tractus continue permeando, ſolum quoque unius objecti ideæ formandæ occaſionem præbeant. Neque litigabo multum, ſi quis hic delirii melancholici & quidem fixi aliquid admiſceri contendat, dum enim ſpiritus diu multumque circa unam ſaltem ideam in mente ſuſcitandam ſunt occupati, vix aliter fieri poteſt, quin tandem iidem aut fatigati, aut ex parte exhauſti perturbentur, inconcinne moveantur, phantaſmataque varia ſive circa unum, ſive circa diverſa objecta commoveant.

Thesis IV.

Explicata morbi eſſentia, proximum eſt, ut illiuſdem ſic deſcripti exiſtentiam demonſtrem; ſed quomodo hoc melius, quam exemplis & hiſtoriis? quorum equidem proximum numerum audire, cuicunque cum copiarum in Gallis Helveticarum centurionibus pauliſper converſari datur. Nuper &

& ex viro fide digniſſimo percepi, in Baſilienſi hac civitate olim ſtudiorum cauſa degiſſe juvenem egregiæ indolis Bernatem, qui per aliquantillum tempus triſtem ſe præbens, tandem in morbum incidit, continua ſed non adeo ardente febre ſtipatum, anxietates cordis ſeſe miſcuiſſe, indieſque pejora ſymptomata adveniſſe, e quibus domeſtici imminentem brevi mortem ſuſpicantes publicas jam pro eo preces fundere curaverint; tandem vero Pharmacopœum adveniſſe, ex præſcripto medici clyſma infuſurum, eumque, quamprimum ægri ſtatum, dicta factaque cognoverat, conſuluiſſe, ut lecticа ſtatim conducenda æger, quantumcunque imbecillis & moribundus videatur, in patriam remitteretur, morbum non eſſe alium, quam Noſtalgiam, quæ nullum admittat remedium, præter reditum in patriam. Quo audito conſilio, obſervataque ſimul eidem obediendi promtitudine in domeſticis, æger jam ſemimortuus ſpiritum liberius ducere, ad quæſita commodius reſpondere, animique majorem tranquillitatem oſtendere cœpit. Vix autem milliaribus aliquot ab urbe noſtra fuit, cum ſymptomata jam omnia tantum penitus non remitterent, remiſerunt certe in totum, integræque ſanitati reſtitutus fuit, antequam Bernam ingreſſus eſſet. Neque diu abhinc eſt, ex quo ruſtica quædam agri Baſilienſis ex alto delapſa, adeo graviter lædebatur, ut pro mortua ſublata, atque in Noſodochium deportata, per aliquot dies ſine ſenſu & motu jaceret: tandem autem uſu remediorum tam pharmaceuticorum quam chirurgicorum ad ſe rediit paulatim, cumque videret, inter aniculas ſe verſari rixoſas & querelas, Noſtalgia ſtatim correpta, cibos atque medicamenta ſingula, quibus ob virium magnum languorem maxime indigebat, reſpuit, frequenti ejulatu nihil aliud ingeminans, quam, *Ich will heim*, *ich will heim*, neque ad interrogationes quaſcunque aliud reſpondens, quam idem illud *ich will heim*. Tandem ergo a parentibus licet maxime imbecillis domum eſt delata, ubi intra paucos dies, nullius fere medicamenti ope integerrime convaluit. Nota ſunt & alia exempla, quæ pariter adducere poſſem, niſi rem ſufficienter jam demonſtratam crederem, aut alias brevitati ſtuderem.

THESIS V.

Ex dictis haud difficulter conjicitur, ſubjecta hujus affectus imprimis juvenes eſſe, atque adoleſcentes exteras in regiones miſſos: neque tamen eos omnes & ſingulos, nec multos quoque eſſe notamus, ſed eos præprimis, qui domi ſibimet vivere tenebantur, omni in publicum prodeundi aut honeſta etiam ſodalitia frequentandi libertate deſtituti. Hoc enim educationis more fit, ut liberi bene alias nati, probeque habiti, ſed nullo hominum conſortio aſſueti, cum ad exteras nationes emittuntur, peregrinis moribus, ac vivendi rationibus adſueſcere, maternique lactis obliviſci neſciant, timidi præterea exiſtant, atque unice dulci patriæ memo-

ria delectentur, donec tandem peregrinæ auræ tædio capti, vel diversis incommodis afflicti, noctu diuque reditum in patriam meditentur, & cum ab eo prohibentur, sensim ac sensim in eum affectum incidant. Sunt qui hunc morbum nationi Helveticæ, inque ea inprimis Bernensis reipublicæ civibus & subditis Endemium esse perhibent; sed enim falsum hoc esse, partim exemplum superius allatum docuit, partim observationes aliorum commonstrant. Quamvis non negarim, plures omnino ex hoc, quam ex illo nationis pago malum illud pati. Sed & in reliquis Europæ gentibus aliter affectos crediderim, apud quos alias haud pauci, ut observatores medici celeberrimi adnotarunt, ex sola mortis imaginatione constanti & pertinaci vel in morbos periculosos inciderunt, vel vitæ terminum prorsus accelerarunt. Si tamen Helvetica progenies omnium frequentissime hoc symptomate prehendatur, nescio an jusculi matutini in peregrinando defectus, aut lactis gentilis, qua saginata natura subinde carere nescit, penuria, aut quod his potius est prohibitus libertatis patriæ usus, aut quid aliud accusandum veniat.

THESIS VI.

Partem quod concernit affectam, eam non aliam esse cuivis patet, quam ubi imaginativæ animæ facultati in actus deducendæ occasio datur. Cum vero mens nihil imaginari possit, nisi corporeum, ac imaginando ad corpus se convertat, objectique corporei imaginem contempletur, bene hinc consequi arbitror eam cerebri partem, in qua tales objectorum imagines per certum spirituum animalium motum repræsentantur, primario affici: Hæc vero pars cerebri a quibusdam centrum ovale vocatur, quod per me quidem licet, ego vero hactenus dicere malui, intimam cerebri partem infinitis ex fibrillis nerveis constantem, in quibus spiritus continuo undulantur, affligi.

THESIS VII.

In causis Nostalgiæ enodandis, proximæ & remotiorum habenda ratio, singulas enarrabo, prout unam ex altera fluere ac derivari concipio. Et quidem proximam existimo esse spirituum animalium continuam fere vibrationem per eas meditullii cerebri fibras, in quibus vestigia idearum patriæ impressa adhuc hærent. Hæc autem vestigia adeo fortiter a frequenti patriæ meditatione, ejusque repræsentatione impressa credo, ut spiritus animales dein sponte eadem jugiter sequantur, sicque animam ad contemplandam patriæ imaginem continuo suscitent. Non secus atque observamus in somno frequenter suggeri ideas rerum, quæ vigilantibus obvenerunt, impressionemque profundiorem fecerunt. Spiritus nimirum ani-

animales si vias quasdam cum aliqua contentione penetrarunt, easque tantillum dilatarunt, suæ relicti libertati, quod in somno contingit, pristinas vias facile inveniunt, pristinos motus alacriter edunt, pristinasque sic ideas jugiter regerunt. Neque tamen in somno tantum hoc contingit, quin & vigilantes; si diu multumque circa idem objectum imaginativam animæ facultatem exercuerunt, & spiritus ad frequenter percurrendos eosdem tractus adsuefecerunt, porosque ac tubulos, in quibus spiritus iidem acceptum ab objectis motum determinatum exerunt, dilatarunt; idem plane objectum sibi vel ultro sæpissime obversans deprehendent, dum spiritus consuetos suos motus tantum non continue edent. Atque ubi hæc ita fiunt, spiritus ipsi ab aliis objectis vix amplius movebuntur; vel etiamsi moveantur, anima tamen circa patriæ ideam unice occupata; ad eos motus, vel nihil vel parum, aut obiter saltem attendit; plane sicut illis accidere solet, qui ex profunda meditatione in ecstasin rapti minus sentiunt; non vident adstantes, nec audiunt eosdem obloquentes; etsi enim ab hisce motibus externis sensoria vellicentur; anima tamen alienis occupata ad illos motus minime attendit.

Thesis VIII.

Causæ remotiores sive antecedentes internæ, aliis proëgumenæ, variæ omnino sunt in corpore latentes, quæ animum ad repetendas patriæ ideas suscitare valent. Imprimis autem hic morbus aliquis præcedens, qualiscunque is sit,. modo vel periculum vel diuturnitatem minitetur; occasionem Nostalgiæ præbet, in quibus morbis I. male tractati, vel commodo ministerio destituti; facile tristes redduntur, patriam continuo meditantur, ac ob perpetuam illius repetendæ cupidinem tandem in hoc malum incidunt. Causæ antecedentes externæ, sive procatarcticæ ex mutata vivendi ratione derivari debent. Aëris primum varietas haud parum ad dispositionem sanguinis & spirituum pervertendam contribuit: plurimum faciunt peregrini mores, diversissima victus ratio, quibus & varia alia obvenientia incommoda injurias illatas; & sexcenta alia addere liceret. Juvenes enim si patrios mores, delitias, aliasque vivendi consuetudines ita imbiberunt, ut iis tenaciter, obhæreant in exteras regiones emissi, alienis moribus victuique adsuescere nesciunt: plures eorum, tametsi quandoque sibi vim inferre conentur, id tamen a se impetrare haud valent, quin a levi malo aut incommodo occurrente non nisi patriæ dulcedinem sibi ob oculos ponant, ad animum revocent, ac sic ex continuo in patriam revertendi desiderio ad affectum disponuntur, imo eodem plane corripiuntur, nisi brevi reditus concedatur.

Thesis IX.

Signa diagnostica, quæ Nostalgiam imminentem indicant, ex ipsa ju-

venum conditione petenda: ſi enim triſtes frequenter obambulent, ſi peregrinos averſentur mores, ſi faſtidio externarum converſationum capiantur, ſi natura ad melancholiam inclinent, ſi jocos aut leviſſimas injurias, vel exigua incommoda alia ægerrimo ferunt animo, ſi avari ſunt, ſi patriæ delitias jactitent frequenter, atque omnibus peregrinis præferant, & quæ ſunt alia: certe ij ad Noſtalgiam maxime diſpoſiti ſunt judicandi, imo ſi injurias pati cogantur, ſi morbo aliquo afficiantur, & inde triſtes ac meditabundi patriam auram anhelent, affectum jam imminere probabile eſt. Quæ autem præſentem jam morbum indigitant ſigna, ſunt varia, imprimis triſtitia continua, patriæ meditatio unica, ſomnus perturbatus vel vigiliæ etiam continuæ, virium dejectiones, famis ſitiſque ſenſus imminutus, anxietates, vel etiam palpitationes cordis, ſuſpiria frequentia, ſtupiditas quoque animi, ad nihil pene quam patriæ ideam attenti: quibus dein accedunt morbi varii ſive affectum præcedentes ſive conſequentes, prout ſunt Febres continuæ & intermittentes, contumaces ſatis ni ægri deſiderio ſatisfiat.

Thesis X.

Neque difficile eſt modum explicare, quo ſymptomata Noſtalgiam conſequentia fiant; quantum non ad morbos antecedentes ſpectat, eorum ætiologiam hic tradere nihil attinet. At reliqua v. explicanda præſupponimus in Noſtalgia animum unice intentum eſſe in reditum in patriam; hoc objectum dein continuo repræſentatum, tandem ſpiritus animales quaſi fixos reddit, aut potius ad unum ſemper motum non niſi illius objecti ideam excitantem, directos. Quo fit ut ad occurſum aliorum objectorum ſegnes, debitam in ſenſorio communi vibrationem fibrillarum animæ actus ſuſcitaturam perficere nequeant. Quin ob eandem rationem ſpiritus in cerebro nimis occupati, ſufficienti copia & juſto cum vigore per nervorum inviſibiles tubulos ad omnes partes influère, earumque actiones naturales juvare nequeunt. Adeo ut hinc ſenſatio appetitus non recte procedat, aut etiamſi appetitui qualicunque alimenti aſſumatione ſatisfiat, menſtruum tamen ſtomachicum, ob ſpirituum animalium defectum, iners redditum cibos imperfecte ſolvat, crudiorique chylo anſam præbeat; qui crudior chylus poſtmodum in ſanguinem intromiſſus, ſerum viſcidum producit, ex ſero tandem viſcido parci ſpiritus animales gignuntur, lymphaque tenacior evadit, Spiritus vero animales ubi in parca copia generantur, ſimulque ob continuantem mentis quaſi Ecſtaſin in cerebro conſumuntur, ſenſim ac ſenſim motus voluntarii partim, partim & naturales torpeſcunt, languor totius oboritur, circulatio ſanguinis hebeſcit, ſanguis, ob particularum inſufficientem volatilitatem, craſſior redditur, ſicque ad coagulationem recipiendam aptus, cor ſegnius movendo, vaſaque diſtendendo, anxietates procreat. Febres etiam inprimis lentas, glandularum obſtructionibus (a ſero minus volatili, viſcido, crudo, & ſi placet, acido oriundis) anſam dando, produ-

ducit. Tandem & ſpiritus nimium conſumendo, actionibus omnibus hebetatis, mortem accelerat. Hæ certe vires ſolius imaginationis eſſe poſſunt, quas qui credere neſcit, legat ſaltem eos, qui de imaginationis viribus ſcripſerunt, inprimis autem Obſervationes egregias *Henrici ab Heers.*

Thesis XI.

Ex dictis facile eſt colligere, qualiſnam in hoc affectu prognoſis ſit inſtituenda. Sanabile malum eſt, ſi remedium debitum adhiberi poteſt; inſanabile & lethale, vel ſaltem maxime periculoſum, ubi media deſunt, quibus ægri deſiderio ſatisfieri licet. Symptomata comitantia augent ſæpe periculum, inprimis ſi febris continua eaque ardens aut maligna ſimul adſit. Si æger recuſet iter, malum diuturnum pronunciandum, lenta remediorum operatione tollendum.

Thesis XII.

In curandi methodo ad indicationes eſt attendendum, quarum duas præcipue facio, imaginationem læſam corrigendam, & ſymptomata mitiganda. Quantum ad imaginationem læſam, ſi nondum radices egit profundas, ſi malum in principio ſaltem, aut imminens, ſi vires adhuc conſtantes, ſi febris abeſt, nihilque aliud impediat, purgans ante omnia exhiberi poterit, quo ſaburra cruditatum in primis viis collectarum e corpore eliminetur, ſive dein illud ſub forma pilularum cephalicarum, aut mercurialium, ſive ſub forma pulveris, ſive etiam ſub forma vini medicati per vices ſumendi, fiat, parum intereſt. Nauſea tamen præſente, & ubi ventriculus animadvertitur viſcida blenna onuſtus, præſtat vomitorium aliquod inprimis antimoniatum exhibere. Poſthac ſi æger plethoricus exiſtat, venæ brachialis majoris ſectio conducit. Symptomatibus autem pro re nata occurrendum, ubi vires disjectæ, mixtura cardiaca ſola cum conf. Alkerm. complet. aut confect. catechu cochleatim haurienda præſcribatur; præſente autem febre continua, diaphoretica fixa cum cardiacis mixta frequenter ſunt exhibenda; non omiſſis volatilibus, ubi ſanguinis ad coagulationem diſpoſitio, cum anxietate præcordiorum, cordiſque palpitatione animadvertitur. Inquietudines perpetuæ, vigiliæ continuæ, internis quidem emulſionibus hypnoticis, externis vero balſamis cephalicis, hyoſciam. ol. atque opio alteratis, quibus tempora ac vertex illiniri poſſunt. Si febris ſit intermittens, ea ſuis remediis fragenda, tollenda. Inter hæc ſpes facienda reditus in patriam, quamprimum vires aliqualiter reſarcitæ peregrinationis moleſtiæ ferendæ pares videantur: conſortia frequentia ſunt addenda, quibus imaginatio ægri a pertinaci illa idea avellitur. His tamen & pluribus aliis ad eundem ſcopum collimantibus, ſi phantaſma repetendæ patriæ nihil minuatur, Æger ſive Rheda, ſive Lectica, ſive quacunque alia commoditate, quantum-

cunque imbecillis & debilis in patriam confestim mittatur. Certum enim & plurimis hactenus exemplis comprobatum, omnes sic dimissos, vel in ipso itinere, vel statim post reditum convaluisse, ac e contrario plures, quibus media in patriam redeundi defuerunt, sensim exhaustis spiritibus, animam efflasse, alios etiam in deliria, tandemque maniam ipsam incidisse. Quin haud ita pridem a Parisiensi mercatore mihi relatum, se famulum Helveticum habuisse, aliquando tristis & melancholicus fuerit, ut appetitu prostrato laborare inceperit, tandem eum ad se venisse atque instantibus precibus dimissionem, cujus spem sibi nullam antea facere poterat, petiisse. Quam cum mercator statim concederet, famulus ex subitaneo gaudio multum mutatus, phantasma hoc intra aliquot dies animo excussit, atque postmodum Parisiis mansit, affectu hoc nunquam amplius correptus.

F I N I S.

XII.

FRIDER. LEBEGOTT PITSCHEL

DE

HYDROCEPHALO INTERNO.

Lipsiæ 1741.

CUm ſæpius ego ſollicitus optaſſem, *Excellentiſſime Kuhne*, ut eſſent extra Lipſiam nonnulli rerum medicarum periti viri, ad quos de iiſdem rebus litteras nonnunquam mihi dare liceret; hujus ſane ut denuo compos fierem voti, feliciſſima nunc mihi præberi videtur occaſio, quam ego eo lætiori mente arripio, quo certius mihi perſuaſum habeo, me talia non plane inutiliter eſſe ſuſcepturum. Quantum enim exinde utilitatis ad nos redundet, id & omnibus, qui doctis viris litteras communicant, & mihi, ex eo tempore, quo mihi tam felici eſſe contigit, ut binis, tribuſve medicis artis ſuæ eximie gnaris dubia nonnulla, vel obſervata alia, litteris proponerem, ſatis & abunde conſtat.

Duplex autem eſt, de qua dixi, occaſio, quæ cauſam mihi ſuppeditat, ut hanc ad Te, Vir doctiſſime, darem ſcriptionem. Cum enim libellus iſte, quo anatomiam omnem docte, breviter, eleganterque Germanice complexus es tabulis, nunc denuo tua emendatior lima, nitidior, multiſque rebus auctior, hoc anno in lucem prodiret; eſſetque a tuis, quibus plurimum decoris Germanicæ litteræ acceptum referunt, id mihi datum muneris, ut novæ editionis ejus libelli curam aliquam haberem; id ipſum munus meum ſtatim a me poſtulare viſum eſt, ut tibi ſive peractos labores, ſive monimentum illud eorum, quod nunc extat, ſplendidiſſimum, gratularer. Quod jam ſerius quidem, propter negotia nonnulla, facio, ſed non minori cum integritate mea, nec, ut ſpero, alieniori tua voluntate. Neque tamen votis prolixe addendis opus eſſe cenſeo. Cum enim ejuſmodi laboris ſcriptio non poſſit non tum auctori ſuo honori eſſe, tum his, qui ea rite utuntur, inſigne præbere emolumentum, ſupervacaneum fere videtur, in iis rebus vota conſumere, in quibus, ſponte ſua dicam, an neceſſitate aliqua, juſtus labor paratum ſibi pretium habet.

Quæ autem altera ſcribendi mihi ſive cauſa, ſive occaſio eſt, ea, Vir experientiſſime, vel ſola ſufficere ad me impellendum poterat, ut has ad te darem litteras. Cum enim, de qua modo dixi, eruditiſſimi tui libelli cura mihi demandaretur, id ſimul mihi relatum eſt, te ipſum quoque epiſtolæ ad conjunctum tradidiſſe, qua ratione caput infantis recens nati monſtroſum perluſtraſſes, atque graves ob cauſas in eam incidiſſes ſententiam, monſtroſam iſtam capitis figuram ab hydrocephalo aliquo interno, qui in utero adhuc rumpendo evanuiſſet, ortum traxiſſe. Sed plura, quæ ad hanc tuam infantis monſtroſi hiſtoriam pertinent, hic repetere non lubet, partim, ne tua tibi rurſus tradam; partim, ne aliorum laboribus velle videar inclareſcere.

Id unum dicere ſufficit, mihi, cum iſta monſtri tui mihi referretur hiſtoria, ſtatim in mentem incidiſſe rem ante aliquot annos geſtam, ſcilicet & curam, cui aliquamdiu interfui, & ſectionem infantis, qui hydrocephalo interno diu laboraverat. Quare cum in eo nonnulla obſervata fuerint, quæ & per ſe notatu digna, & forte etiam roborandæ tuæ, de capite monſtroſo ex hydrocephalo orto, ſententiæ apta videri poſſint; neque tibi, vir doctiſſime, neque

aliis, qui hancce fortaſſis legent commentationem, plane diſplicitura eſſe ea, quæ his litteris ſum traditurus, judicavi. Quamvis enim haud pauci ſint, qui hydrocephalorum nobis hiſtorias reliquerunt, inter quos primum locum Licetus occupat, qui de monſtris ſcripſit; eos tamen vel à noſtris multum diverſa, vel externa ſaltem tradidiſſe, omnes intelligent, qui eorum libros perluſtrarunt.

Ne quis vero putet, me hic ea forte tradere, quæ, quo vidiſſem ipſa tempore, vel minus curate, vel præjudicata deceptus opinione, eſſem contemplatus, unum adhuc monendum puto. Nimirum, quæ ego tum notavi, ea, mihi ipſi non ſatis fidens, contuli poſtea cum illis, quæ poſt mortem de eodem hydrocephalo ſcripta reliquit vir omnis medicinæ apprime gnarus, Guilielmus Rudolphus Schæfenberg, Medicinæ Licentiatus. Erat enim multæ variæque in rebus artis experientiæ, quam continuus quadraginta annorum uſus per Electoralis & Vinarienſis Saxoniæ loca dederat: mihi autem cum alias, tum hac de cauſa, erat cariſſimus; ut qui multum me illi debere profiteor; & etiamnum pios illius manes colo. Atque hic ipſe eſt, cui, & cum miſellum infantem adhuc curaret, & tum quoque, cum, hoc mortuo, in enormem iſtum capitis tumorem inquireret, adfui. Tu vero, Vir celeberrime, benevolo animo ea accipe, quæ nunc, quam fieri poterit breviſſime, de hydrocephalo iſto tradam.

Sic autem res habet. Anno 1734. Dorndorfii, quod vico Thuringico nomen eſt, ad radicem oppidi Dornburgi, ſub ditione Vinarienſi, ſito, e ſutoris uxore, partu ſat felici, duo naſcebantur filii, quorum alter tertio poſt die epilepſia obibat, alter autem ſuperſtes ultra unum annum vivebat & dimidium.

Mulier hos partus enixa e cauponum familia, à matre non ſolum lenociniis ſuſpecta, ſed & febre ſcorbutica, ut vocant, tumores pedum œdematoſos excipiente, tandem mortua, ortum trahebat: ceterum ad viſum ſatis robuſta atque ſana. Totum autem graviditatis hujus tempore parum, vel nihil habebat incommodi, niſi, quod ventre erat ſupra modum tumido, & in ipſo partu ingentem aquarum vim profundebat.

Infans ex ea natus is, qui adhuc ſuperſtes erat, ſatis apta membrorum conformatione, formæque pulcritudine quadam, ut in illa ætatula, conſpicuus erat, &, quantum quidem ex habitu corporis externo judicaſſes; perfecta frui ſanitate primis duabus hebdomadibus videbatur. Hiſce præterlapſis ſenſim ipſi caput intumeſcebat; quapropter à laudatiſſimo Schæffenbergio, quem tum ad miſellum parentes vocabant, medicamenta adhibebantur laxantia, diaphoretica, & diuretica. Artis enim vocabulis ad te utor, brevibus ſcilicet atque commodioribus, etſi non ſemper antiquiſſimis. Medicamenta ergo hæc adhibebantur, ſed irrito conatu, & eludente eorum vim tumoris pertinacia.

Faſciæ, emplaſtra, cataplaſmata nervina atque diſcutientia, vina medicata herbis cephalicis ſuperinfuſa, aliaque, quæ huc maxime pertinere videbantur, non ſolum proficiebant nihil, ſed ipſum capitis tumorem haud obſcure videbantur augere.

Alius

Alius medicus, iſque haud incelebris, & rerum valde peritus, ad miſellum accedebat, & malo probe perſpecto æſtimatoque haud leve ſperabat auxilium à fonticulo, quem etiam in apertura pulſatili excitabat quidem, ſed hac quoque ſpe ſua fallebatur. Igitur conſilium capiebat de colluvie aquarum, inciſis capitis tegumentis, elicienda. Roborabatur ipſum ejus conſilium & permiſſu, & inſuper etiam mandato ſereniſſimi Ducis Saxo-Vinarienſis. Sed rite perpenſo, adſtantibuſque propoſito à Schæffenbergio noſtro periculo, quod ægrotanti puello immineret, ob vulnus vel in corpore ceterum ſano ut plurimum lethale, multo autem magis debilitato jam corpuſculo mortiferum futurum, medicina hæc manu facienda omittebatur.

Puellus, præter hunc prægrandem capitis tumorem, reliqua ſatis ſanus, bene appetens atque aſſumens alimenta, novem nunc menſes vivebat.

Poſt annum autem præterlapſum dentes prorumpebant, idque accedentibus convulſionibus, & febre, quam inflammatoriam vocant, quæ pertinaciæ valde erant, infantemque multum debilitabant. His tandem ceſſantibus, tenelli corpus in partibus inferioribus ad rhachitidem diſpoſitum eſſe, haut levibus apparebat ſignis, cum interea tumor capitis indies magis magiſque augeretur. Ceterum infans, quantum ejuſmodi fert ætas, ſubridendo, ludendoque ſæpiuſcule, ad mortem uſque indolis rationalis, animique bene ſibi conſtantis ſigna edebat.

Binis ante obitum hebdomadibus in angulis oculorum, naribus item, atque ore, materia aliqua purulentæ ſimillima conſpiciebatur. Quo tempore ſic conſumto, nihilque antecedente morbi cujuſdam alius mortem, miſer tenellus, cum dimidia ante fatum hora largiorem cereviſiæ hauſtum cepiſſet, brevi poſt ſubitaneo correptus letho obibat.

Ea ratione mortuo infante, id nobis curæ erat, ut inciſo capite morbum curatius perſpiceremus. De magnitudine itaque tumoris primum eramus ſolliciti: cui ſuperintenſo filo, apparebat, ambitum ipſius capitis ita tumentis ſuperiorem, menſo ſpatio ab una aure, ſupra fontem pulſatilem, ad alteram pertingente, 28 eſſe pollicum, diametrum autem 14 circiter pollices æquare.

Remotis poſt communibus capitis tegumentis, videbamus, locum iſtum, quem ſutura coronalis occupat, ſpatium inter frontis & bregmatis oſſa relinquere trium pollicum, eum vero, qui ſagittali, eidemque prolongatæ, dicatus eſt, novem pollicum diſtantia calvariæ oſſa, quæ huc pertinent, à ſe diſcernere. Quin eadem hæc res, vivo adhuc miſero tenello, manifeſte apparebat, cum manu capiti ſuperne admota, id ipſum aliquatenus inumbraretur. Quo facto ſimul id animadvertere licebat, qua ratione aquæ in calvaria contentæ moverentur.

Illud autem tegumentum, quod pericranium eſt anatomicis, internumque illud, cui duræ matris nomen eſt, tam arcte cum oſſibus bregmatis & frontis unita erant, cohærebantque, ut ipſæ hæc partes, omni licet adhibita cautione, vix abſque duræ matris laceratione à ſe invicem poſſent ſeparari.

Hæc itaque inciſa remotaque, ipſa nunc apparebat pia mater, ſub qua eo loco, ubi dexter cerebri lobus eſt, tanquam in veſica quadam libra una & plus aquarum continebatur.

 Præ-

Præterea ſub eadem pia matre alia quædam in conſpectum prodibat membrana, duræ matri & aſpectu, & craſſitie haud abſimilis, interno autem habitu nonnihil fungoſa. Quamvis itaque hæc res nobis perſuadere videretur, tumorem aliquem ad cyſticorum genus accedentem, qui aquas haſce extra cerebrum in peculiari quadam capſa contineret, ab hac membrana formari: eam tamen nihil aliud eſſe, niſi fibratam cerebri ſubſtantiam, in ejuſmodi corpus mutatam aquarum preſſione, harumque colluviem continentem, brevi poſt comperiebamus.

Aperta enim ipſa hac tunica, cavum quoddam detegebatur plenum aqua cryſtallina, cujus ex eo libræ ſex & ultra effundebantur. Omnis autem cerebri ſubſtantia, quæ ſuperiores occupat partes, abſumta erat, nihilque ejus, niſi in parte inferiore paucula vaſa, anfractuumque minimæ reliquiæ conſpiciebantur. Ventriculum tamen nominabimus hocce cavum, ob ejus ſitum; quamquam omnis ventriculi diſparuerat facies.

Eadem res erat cum ventriculo ſiniſtro. Is enim initio non minus aquis expanſus conſpiciebatur, quando omnis ſuperior cerebri pars in tunicam priori ſimilem mutata, & ſine vaſis ſanguiferis anfractibuſque erat. Poſtea vero ſiniſter hic ventriculus, aperto dextro, omnem tumorem aquarũque colluvié amittebat.

Pars medullæ oblongatæ ea, quæ cruris ſiniſtri nomine appellatur anatomicis, una cum corpore ſtriato, in hoc ipſo ventriculo aliquatenus, quamvis obſcure ſatis, apparebat. Eædem e contrario partes ad dextrum ventriculum pertinentes plane diſparuerant. Neque aliter habebant, quæ ex medulla fornicem conſtituunt. Ea enim ita plane colliquefacta erant, ut infundibulum, abſque ulla aliarum partium remotione, una cum partibus ad id pertingentibus, libere conſpici poſſet.

Quamvis autem omnis iſta propemodum cerebri ſubſtantia partim liquefacta eſſet, partim in membranam aliquam ſpongioſam, ceterum ſatis tenuem, mutata: iſta tamen ipſa membrana libræ unius & dimidiæ pondus ſuperabat. Eaque tunica, aqua omni effuſa, antequam eximeretur, ſic collapſa in media calvaria apparebat, ut quaſi glomeré aliquem plurimis conſpicuũ plicis fingeret.

Hæc itaque ſunt, Vir experientiſſime, quæ de hydrocephalo interno, ſcripto tradenda, tibique dicanda putavi. Brevitatem enim ſectatus ſum, qua rarius, quam laxitate & copia peccatur. Neque ſupereſſe videtur, quod de his rebus aut judicem, aut præterea addam; cum prudens quiſque, rerum ſuarum gnarus medicus facili negotio ea inde colligere queat, quæ conducere ſibi, & utilitatis aliquid afferre poſſunt. Eam enim potiſſimum ob cauſam me hoc ſcripturæ genus ſuſcepiſſe profeſſus ſum, ut proderem aliquid, quod tibi in perveſtigando illo monſtro tuo, niſi & utile, ſaltem non eſſet injucundum. Quamquam in partem conſilii mei venit etiam ea cogitatio, ut, ſi fieri poſſit, plures excitarem adſcribendas morborum hiſtorias, qua in parte, magno & artis, & ægrotorum detrimento, magnam ſcis eſſe penuriam: quam tamen tollere cuique & jucundum, & honorificum eſſe debet. Quorum ſi quid ero conſecutus, vehementer mihi gratulabor. Multo autem id agam vehementius, ſi inſuper tuo in re mea edito judicio, de voluntate in me tua factus ero certior. Vale, Vir doctiſſime, meque in poſterum favore tuo dignare. Scribebam Lipſiæ, prid. Kal. Jun. 1741.

FINIS.

XIII.

ALEX. CAMERARII

DE

APOSPASMATE PIÆ MATRIS.

Respond.

THEOPH. FRIDERICO FABER

DEFENSA DISPUTATIO.

Tubingæ 24 Apr. 1722.

Σ. Θ.

IN publicum prodeunti rursus, & eruditorum censuræ pagellas hasce submittenti, prooemio prolixo certe non est opus. Justæ mihi sunt scribendi causæ; Est etiam qua me tuear, autoritas. Scilicet jubentibus ita statutis Academicis sub auspicia professionis ordinariæ consuetam sisto disputationem pro loco in facultate obtinendo. Scribendi argumentum vero, quia liberum omnino fuerat, selegi *apospasma*; Non illud membranarum in obtuso *ovi*, de quo scriptam olim ad *Vallisnerium Bellini* epistolam ex *Giornal. d'Ital.* citavi quondam in disput. inaugur. Coroll. 4. Sed aliud, in homine mihi oblatum, *Piæ matris*, futurum proin non curiosum modo, verum insuper in medicina etiam usus forte non nullius. Quod ipsum dum aggredior, secedentis membranæ mentionem toties facturus, aliud potius agendum mihi prius adhuc esse sentio; scilicet venerari Deum, velit sua gratia constanter nos fovere, nec a nobis unquam recedere!

Thema considerationis nostræ est meningis tenuis, *pia mater* dictæ, recessus a statu naturali singularis, consistens in hoc: vasorum illam perreptantium *plenitudo* non tantum ad infarctum usque, verum membranæ ipsius diffusa *rubedo*, super lobum cerebri dextrum anteriorem inprimis & posticum sinistrum, cum *incrassatione* ejusdem tali ac tanta, ut perquam facile a cerebro potuerit elevari, ex gyris ejus *extrahi*, hiantibus inde anfractibus ab invicem, absque eo ut vel sanguis vel serum ibi fuerit effusum.

Non ita desuper *dura mater*, quippe rubedinis istius expers, cruore tamen adhuc fluido sub cranio extravasato obruta; nec subtus *cerebrum* ipsum ita inflammatum, etiam in ventriculis suis vacuum, vasculis tamen plexus choroidis plenis turgidis insigne, sed cum *cruore* iterum in basi quoque extravasato.

Phænomenon hoc anatomicum fuit oblatum in cadavere humano: *Peregrinus*, annorum cc. 40. æstimatus, in sylva inventus, dubiæ relationis & suspicionis, utrum percussus, vel æger, derelictus, ab itinere & morbo fuerit collapsus, in viciniæ ptochodochium fuit delatus, sui non compos, *delirus*, *convulsus*, post 24. horas demortuus, anno 1720. mense Julio, erat inspiciendus.

Observabantur ergo extus per corpus undique *livores*, super utrumque humerum aliquot *vibices*, magis adhuc cœrulescentes, cum areola quadam super sinistrum *macularum*, petechiis similium subnigricantium. De cætero nec vulnera, nec fracturæ, nec luxationes, aut alia externæ violentiæ indicia. Vix autem commoto & ad sectionem deportato cadavere, effluebat statim *cruoris* ex ore & naribus nigricantis multum.

Cute detracta *pericranium* cruore suffusum, spatio vix palma tegendo; cum prius externe tumor non fuisset conspicuus; *cranio* ipso integro, non fisso, nec fracto.

Non

Non intermissa fuit apertio thoracis; cui *pulmones* undique accreti, plane turgidi, coloris intus & extus obscure fusci: in *cordis* ventriculo sinistro nihil fere, in dextro parum sanguinis non grumosi; sed in *pericardio* non parum turbidulæ aquæ.

Imi tandem ventris inspectio obtulit substantiam *lienis* mire quam digito friabilem; *omentum* tenue, fere consumtum; Dum in cæteris visceribus non occurreret notabilis a statu naturali recessus.

Transeant hæc, nisi in quantum cum themate nostro connexionem habent; membranæ modo illius pr. nat. crassæ & abstractæ rationem habebimus, quia in statu naturali aliter cum ista comparatum esse solet. Hæc totum cerebrum, quoad omnes ejus etiam minimos anfractus, involvit, obducit & investit, gyros autem ejus connectit, & anfractuum atque interstitiorum summitates colligat, insimul sanguinem cerebro advehit & ab ipso revehit, dum arterias quæ ad ipsum tendunt, vel juxta recentiores corticalem ejus substantiam constituunt, & venas, quæ inde iterum emergunt, suffulcit. Hinc non modo duræ matris instar laxe cerebro superjacet, sed undique firmiter ipsi cohæret & affigitur; arctus inter ipsam atque cerebrum nexus est, qui non facile solvitur, nisi forsan in casibus mox dicendis.

Confirmant hoc & quotidiana cadaverum sectio, & communis Anatomicorum consensus. Ita *Heisterus* in suo comp. anat. dicit: Connexio ejus cum cerebro sano arcta est & firma; in hydropicis laxa. *Verheyen* anat. corp. hum. substantiæ, inquit, cerebri adhæret arctissime, sic ut vix ulla parte distrahi aut cultello separari queat, nisi cerebrum prævie fuerit aliquatenus putrefactum, aut serosis humoribus longo tempore inundatum. Et *Blancardus* tandem seqq. undecunque habeat, nec enim id solet addere, suppeditat: hæc non modo τῦ ἐγκεφάλυ superficiem laxe circumambit, prout dura mater; sed arcte admodum ita complectitur, ut difficillime separetur; Insuper in omnes anfractus & sulcos ejus se insinuat, eorumque intima investit. Et alibi: cerebro sano & sicco pia mater ita arcte cohæret, ut vix in ulla parte distrahi aut cultello separari queat; quibus autem cerebrum multa humiditate scatet, retinacula, quibus hæc meninx cerebri substantiæ affigitur, laxantur; adeo ut membrana vasorum plexibus facile abstrahi, ac fere integra avelli poterit, qua quidem avulsa cerebri plicæ nudæ apparebunt.

Hanc igitur piæ matris conditionem singularem placuit vocare *Apospasma*, quod in genere nihil aliud est, quam duorum arcte connexorum divulsio, uti etiam in nostro casu fuit membranæ istius a suo cerebro secessus, non spontanea quidem ex gyris expulsio, sed digitis demum obtinenda facilis separatio, aut potius jam separatæ & incrassatæ totalis extractio, ad gyrorum & plicarum cerebri notabilem hiatum; qualis incrassationis & abstractionis exempla suppetunt passim in observationum medicarum libris, quorum proin quædam licebit excerpere.

In *Sepulchreto Boneti* (præter alias plures huc spectantes, & inprimis p. 113. an *Wepferi*, & p. 211. an *Kerkringii* obss.) p. 1496. *Fantonus* recenset

ſet *pictoris*; *febre* non ſatis agnita, *maligna* demortui, pulmonis & lienis diſſoluti corruptelam, & addit: ulterius metaſtaſin in capite conjiciebant aliqui; quorum gratia cerebri tentavimus diſſectionem, ideoque ſecato cranio craſſiſſimo ſuturiſque adeo compactis, ut deeſſe viderentur; Ablata dura meninge, tenuis occurrit admodum craſſa, ut attoniti ſuſpicaremur, an tenuior aliqua inferius lateret, triplicique cerebrum illud involveretur meninge, quod non ſucceſſit, ſed hoc unum obſervabile, piam matrem craſſitie & denſitate duram æquare: ablatis itaque duris hiſce meningibus, corticales cerebri anfractus ita pulchre diſtinctos detegimus, hoc eſt, inter ſe adeo ſeparabiles, ut notabilia vacua remanerent, cum in aliis capitibus arcta contiguitate anfractuoſe copulentur: anfractuum ergo hæc conformatio vere induſtria, dum æque bene ac inteſtinorum gyri ſemetipſis diſtinguerentur, & ideo ſi pia mater per corticales cerebri ambages undiquaque ſe inſinuat, cum illa craſſa adeo extiterit, per conſequens illa ablata notabile remaneret ſpatium inter anfractus, tanto magis conſiderabile, quanto copioſiores gyri: ſubſtantia vero cerebri univerſa naturalis omnino & ſana; præter ſolitam ſeroſitatem in minima quantitate, & corporis colorem nonnihil flaveſcentem.

In *miſcell. nat. cur.* Dec. II. ann. 5. O. 62. *Hartmannus* ſiſtit anatomen *Phrenitici*, de quo inter alia hæc habet: matre dura circumcirca reciſa & ſublata, pia occurrit illæſa, multis vaſis turgida; ſtagnante in interſtitiis anfractuum copia ſubcœrulei humoris. Curioſitatis ergo piam accurate ſeparans, illam alteram duram matrem exhibui, non ſolum quod craſſitiem tunicæ, ſed & quod amplitudinem vaſorum, eademque a cortice cerebri facilius quam unquam dura a pia auferebatur, cum nullo adhæſu cortici eſſet annexa, quo ipſo ſubcœruleus per piam translucens humor effuſus ſe lympham intuentibus probavit. Anfractus vero corticis cerebri, pia hac matre ſemota, nudi prorſus, omni membrana deſtituti, præclaro ſpectaculo, inteſtinulorum vel funiculorum ſeriem quandam diſpoſitam, digitis ordine explicandam offerebant, nullis in ipſorum ſuperficie conſpicuis vaſis, ſive ſanguineis ſive lymphaticis.

Et in dec. 2. ann 6. obſervationem *Anhorni* communicavit *Zwingerus*, anatomen ſcil. *Maniaci* triginta annorum, de quo p. m. 546. Pia mater, inquit, duræ matri arcte adhæſit, & ſolum obiter perreptabat cerebrum, ſecus ut alias contingit, dum intra cerebri anfractus ſe inſinuat. Dicuntur autem inſuper omnia circa baſin cerebri ſero fuiſſe inundata; & plexus choroides veſiculis lividis ſive hydatidibus piſiformibus conſpurcatus &c.

In actis *Acad. ſci. Gall.* ann. 1706. (p. 662. edit. belg.) in anatome *furioſi*, præter abſceſſus hepatis, calculos fellis, lamellas duræ matris oſſeas, dicitur etiam pia mater craſſa, ex anfractibus cerebri facile extrahenda, cerebri inde gyri inteſtinis ſimiles. &c. *La pie mére étoit plus épaiſſe qu'à l'ordinaire, elle avoit preſque la même fermeté, qu'a coûtume d'avoir la dure mere dans les autres ſujets. On la levoit avec facilité de deſſus la ſubſtance du cerveau, même dans les anfractuoſités, & elle étoit toute parſemée de vaiſſeaux*

sanguins fort engorgés de sang. La substance du cerveau étoit fort dessechée, & beaucoup plus ferme qu'elle ne l'est ordinairement. Ses circonvolutions, qui imitent assés bien celles des menus intestins, y étoient d'autant plus distinctes, que les sillons entre ses circonvolutions étoient devenus larges & profonds par le dessechement du cerveau &c.

Tandem in *schedis Paternis* invenio casum, viri post diros animi angores *maniaci*, intra duas septimanas confecti, de quo inter alia: Pia mater, scribitur, non tenuis, sed crassa admodum, & sero albicante concreto, quod intime quasi imbiberat, adeo turgida, ut abstrahi facile a subjacente cerebro potuerit; hiabant sub ipsa flaccidæ cerebri plicæ, similes fere intestinis, prout mesenterio annexa vendi solent, nullo tamen in anfractibus his externis contento sero.

Exemplis hisce desumtis ex anatomia practica, quam ob insignes in medicina usus philiatris tantopere commendatam legimus in Scholio ad obs. 15. annot. 1. misc. nat. cur. & apud *Baglivum* in praxi lib. 1. c. 5. liceat pro illis quidem, quibus uti physica, sic etiam medicina *tentativa & experimentalis* est ad palatum, subjungere & recensere modos aliquot, quibus incrassationem & abstractionem istam piæ matris, sed artificialem & extemporaneam, a cerebro etiam sano procurare tentavi. Posse digitis istam a cerebo separari, & ex gyris ejus extrahi, si modo hoc in *aqua fervida* detineatur aliquandiu, vel *coquatur* etiam, culinare quidem est phænomenon, anatomicis tamen non minus cognitum, qui in sectionibus suis, ad demonstrandam ac a cute separandam cuticulam, aqua etiam utuntur fervida, cui forte manum alterutram cadaveris immergunt, atque ita facile detrahunt integram digitorum, cum unguibus quoque, cuticulam, quasi dactylothecam; coctione autem a basi cranii, ab osse petroso, quocum firmiter alias connectitur, facile admodum uti notum est secedit dura mater. Quemadmodum vero hæc ipsa tum mollis est admodum & mucilaginosa; ita certe pia coquendo notabiliter incrassatur: num ab imbibita aqua, unde abbreviatur, & dicta Blancardo retinacula rumpit?

Alia videtur esse ratio *spir. vin. rectif.* quem pro admiranda cerebelli structura & divisione in lobulos minimos, fere innumeros, detegenda adhibet *Heisterus*, juxta obs. 82. *E. N. C.* cent. 5. certe a portione tam cerebri quam cerebelli in hoc per noctem macerata, separatio processit multo & facilius & liberius, quam a coctione quidem; firmata simul & quasi solidata ipsa cerebri substantia, similiter autem duplo ad minimum crassior facta membrana. An hic siticulosus vini spiritus dicetur humidum, tam cerebri quam membranæ, potius ad se rapere, ipsam siccare, contrahere & retinacula, Italorum chordas, abrumpere?

Jucundum porro fuit phænomenon, quod exhibuit *candelæ flammulæ*, per tubulum ad cerebri superficiem directa. Scilicet a primo ejus appulsu membrana statim manifesto cœpit contrahi, coarctari & abbreviari, cerebrum

brum vero in extremitatibus circum circa (erat enim resecta quædam lobi portio, quæ candelæ fuerat admota) ac si manu premeretur, turgere, prominere ac in convexum, uti fere labia ulcerum cancrosorum solent elevari; interim membrana ex gyrorum meandris & anfractibus soluta libere potuit extrahi. Similis fere est alter ille cuticulam separandi ac demonstrandi modus anatomicorum, quibus sola fortior vis candelæ sufficit ad excitandam etiam in cadavere vesicam, qualem frustra expectaveris a cantharidibus, corpus vivum alias toties vesicantibus, non quod ipsis (mortuis, ac in particulas discerptis) facultas sit distinguendi corpus vivum a mortuo, uti vivæ plantas melius, ac ipsi quidem botanici, discernere dicuntur in *Giorn. d'Ital.* T. XVI. sed quod cum ipsarum spiculis concurrat, vel ad & adversus spicula accurrat vita, non aliter quidem, quam per nervorum & arteriarum influxum, explicanda.

Tandem *flatu*, primum diu atque fortiter in arteriam carotidem utramque, inde sub pia meninge, inter ipsam & cerebrum adacto, *aëris* etiam in separanda ista membrana efficaciam tentavi. Sed hic expectationi non respondit eventus; prius enim factum fuit omnino frustra; posterius autem non nisi in suprema gyrorum superficie parum elevavit, & a cerebro separavit membranam, nihilo tamen facilius inde extrahendam, quippe in interioribus & inferioribus firmiter adhuc connexam. Quantum vero penetrare, & in partium, inprimis vero membranarum, interstitia sese insinuare aër alias valeat, patere potest ex *Emphysemate*, sive intumescentia illa corporis universi flatulenta, post acceptum in thorace vulnus exorta, lethali, quam prolixe legimus in act. *acad. sci. Gall.* an. 1713. Quo magis miramur novum, quod in *Eph. nat. cur.* cent. 1. obs. 12. Mauchartus proposuit, & in cent. 4. obs. 84. repetiit *experimentum pinguefaciendi boves*, & vaccis procurandi lactis augmentum. Scilicet facto juxta utramque scapulam foramine, *insufflando* fortiter aërem, ad turgentias subcutaneas, manu etiam ad alias sub cute partes quaquaversum protrudendas; ita subtumidum videri bovem, brevi tamen tumorem omnem rursus evanescere, impinguationem vero eo citius atque felicius procedere.

Nequitiæ autem humanæ specimen est stupendum, attentione tamen medica dignissimum, *Hydrocephalus arte* non tam factus, quam *fictus*, quem ex *Hildano* citat *Hoffmannus* disquis. corp. hum. anat. pathol. specim. XV. §. 18. productum ab ipsis parentibus, qui infantuli sui cutem, circa nucham, ad musculos usque inciderant parvo foramine, per quod mediante fistula cutem paulatim *inflaverant*, hacque dein extracta, & foramine cera artificiose obturato, infantuli caput in tantam molem extenderant, ut puero, quasi hydrocephalo laboraret, per Galliam deducto, quæstum lucrumque fecerint turpissimum, capite ob eam causam re perspecta mulctati.

Dicta hactenus experimenta instituenti superstes mansit cerebri quidam

lobus, propter curas & occupationes alias neglectus, interim nupero aëri frigido, nivoſo & pluvioſo, ultra ſeptem fere dies expoſitus, quem cum forte fortuna conſpexiſſem iterum, non ſine animi voluptate vidi confirmari verba ſuperius ex Verheyneo citata, ſcilicet ſeparari membranam poſſe, ſi quidem cerebrum aliquatenus fuerit *putrefactum*; noſter enim hicce lobus fuerat omnino putredinoſæ reſolutioni proximus, totus emollitus & tantum non pultiformis, poteratque ab ipſo levi digitorum opera detrahi integrà, qua inveſtiebatur, membrana. Mentionem vero hujus etiam modi factam poſtea deprehendi apud *Bonetum*, in cujus *Sepulchreto*, poſtquam (*Wepferus*, uti videtur) ſimilem piæ abſtractionem recenſuerat, p. 109. ſubjungit: Id vero aliis etiam vicibus præſtare potui, quoties madidius cerebrum debito fuit, aut ſi per biduum vel triduum cerebrum frigido & humido aëri expoſui.

Non inhærebo hiſce diutius, nec, quod hujus utique loci eſſet, operoſe conquiram analogas, aliàrum membranarum hoc modo ſeparatarum & incraſſatarum, hiſtorias, quas nominare ſaltim liceat, a *L.* quem optamus *B.* ſi placet, evolvendas, quippe huc omnino ſpectantes. Scil. vaſorum lymphaticorum, viſcerum atque partium tantum non omnium, atque membranarum tandem illas ſuccingentium *hydatides*, *ſaccatum* peritonæi, uteri ejuſque tubæ ac ovarii *hydropem*, uti paſſim in obſſ. medd. libris, ita in ſpecie apud *Nuckium* in adenographia. *Membranas* etiam imi ventris hydropicorum *incraſſatas*, in diſp. *B. Avi*, anat. hydrop. atque *apoſpaſma* membranæ vaginæ uteri internæ, quod poſt partum difficilem frequenter a ſe obſervatum fuiſſe dixit *Wepferus* in *miſc. nat. cur.* dec. 2. ann. 5. p. 311.

Hiſce ita ſe habentibus, quænam igitur *cauſa* piæ a cortice ita ſecedentis? in noſtro caſu non fuit incipiens cadaveris *putrefactio*; non interceſſit tantum tempus inter mortem & inſpectionem, ut per moram iſtam potuerit diſſolvi nexus. Nec ante mortem, per morbum, adhuc facta fuit talis corruptio; non enim aderat ſanies, aut liquamen quoddam putrilaginoſum, ſed ſanguis adhuc integer & fluidus.

Non *flatus*, iterum noſtro in caſu, quos obſervaſſe non memini: *Wepferus* tamen loc. cit. de dura matre dicit, iſtam fuiſſe elatam, ac ſi flatibus diſtenderetur; & in cit. ſched. *parentis deſideratiſſimi* invenio aërem, in viſceribus & vaſis tam medii & imi ventris, quam ipſius etiam cerebri, conſpicuum & erumpentem. Ut quod olim ab ipſo ſub *B. Avi* præſidio, de vi aëris elaſtica in tenſione cordis lypothymiæ cauſa ſcriptum, atque ad miſc. nat. cur. dec. 2. ann. 2. tranſmiſſum fuit, quemadmodum ad alias partes, ſic & ad cerebrum extendi & applicari poſſit.

Non *ſerum*: cerebrum peregrini non fuit hydropicum. Quanquam conformiter experimento Loweriano ſanguini refluo poſitus obex ſubterfugium quærere cogat in membranarum interſtitiis, quod egregie demonſtravit Socer venerandus, *D. D. Zeller*, in d. vas. lymph. admin. concl. ult. Quin multus & importunus ſibi ipſi tandem impedimento eſſe poſſit, ut conſe-

qua-

quatur albi a rubro secessus, cum fatiscente membrana, & dehiscente cortice, a laud. autoribus observatus.

Quid ergo superest? Quid? Nisi *sanguis*, & copia & impetu majore huc delatus, raptus termino vett. ad caput, termino recentiore congestus, accumulatus, ad vasorum, imo vasculorum alias non conspicuorum, repletionem, distensionem & membranæ inflammationem. Mirum quod non eruperit, sive non fuerit extravasatus f. inter duram & piam, f. inter piam & cerebrum: *An*, quod in vicinia invenerit exitum, supra duram, & sub imo cerebri?

Neque vero sic excluditur supra ex anatomicorum libris allegatus cerebri status *serosus*, *hydropicus*, & qui ad latus huic meretur jungi mucosus, mucilaginosus, catharrhalis. Quemadmodum enim in recensitorum casuum quodam crassa modo fuit & mucosa pia mater, sine sero sub ipsa, sine sero in ventriculis; In altero autem circa basin cerebri sero omnia dicuntur inundata, & plexus choroides vesiculis lividis, sive hydatidibus pisiformibus, conspurcatus; Ita huc omnino spectat, qui in eodem, quo peregrinus iste occubuit, pago mihi etiam obtigit casus alter, æque memorabilis & rarus. Scil. de *infante* recens nato, qui magnam ex ano propendentem habere vesicam dicebatur, pervenerat ad aures nostras rumor, expirasse ipsum ad meridiem. Ecquid igitur monstri infans aleret inquirere, & cum auditoribus excurrere, operæ videbatur pretium. Deprehensa autem, præter alia curiosa, de quibus forsan alibi, vesica ista fuit vera & genuina *spina bifida*, scil. tumor aquosus, mollis, pugni majoris magnitudine, ab angusta basi, super ultimum ossis coccygis articulum posita, ampliatus in saccum quendam, quasi utrem (qualem, sed multo majorem, hydropis saccati aliquando dedi in *biga obs. med.*) concludens lympham claram, limpidam, pulchre flavam & subdulcem; spinali medulla usque ad vertebras lumbares deficiente & consumta &c. In hujus igitur infantis capite conspectus iterum fuit singularis ille a statu naturali recessus *piæ matris*, quæ turgidis vasculorum ramis pulchre picta, neque tamen inflammata, similiter autem ab imbibito humore multum *incrassata*, digitis facile potuit tota a cerebro *detrahi*, dum hoc subtus gyros quidem adhuc servavit suos & exhibuit, molle tamen adeo fuit & mucilaginosum, ut tantum non pultis instar (quod *Platero* in vetula obtigisse notum est (super tabulam difflueret, colore pallidum, subluteum.

Solicito autem de apospasmatis illius causa posset utique opponi inscriptio observationis *Fantoni*, apud *Bonetum* p. 1486. & quid de illa videatur quæri: *Industrii pictoris industria cerebri conformatio.* Suspicio enim fuit, raram illam piæ matris crassitiem, & diductam anfractuum cerebri contiguitatem multum contulisse perfectioni in pingendo, cum in hac arte excellens fuerit, si quis alius. Præmisso igitur discursu, quantum cerebri & cordis, sanguinis & spirituum, ratio contribuat organice ad operationes animæ, ingenii vires, & qualis concipiendus sit in fatuis illorum re-

ceſſus, tandem concludit: „ Quapropter piam meningem craſſiorem ef-„ fecit natura, ut illos (ſpiritus) retineret faciIlime diſſipabiles, à nimis laxa cerebri ſtructura, tum etiam ut cerebri anfractus ſua interpoſitione dilataret, ad faciliorem ſanguinis inſtillationem: copioſi ergo ſpiritus, cum libere per diductos cerebri anfractus permearent, libera etiam fluiditate per corpus calloſum exſpatiari poterant. Unde ita ingenioſe imaginabatur, ut pura tantum originalia, per Italiam celeberrima, imaginationis ſuæ viribus abſtracta depinxerat, nullis unquam deditus exemplaribus". In re obſcura aliena certi quid ſtatuere non auſim, autori vel ſubſcribere vel contradicere; quandoquidem tamen pictor febre maligna, à pulmonis & lienis ſphacelo, quorum ſola tunica ſuperſtes fuerint, deceſſerit; non poteſt non oboriri dubium, *num* ille ſtatus piæ matris fuerit *naturalis*, annon potius febris & raptus humorum ad caput productum, citata ipſi Autori metaſtaſis? Videtur enim ſpectare caſus ad claſſem illorum, de quibus ſuas dubitandi rationes in ſyſtemate Cautel. Medic. nuper dedit Patruus Exc. *Dn. D. El. Camerarius*.

Succedat quæſtio alia, *utrum* ab hoc apoſpaſmate quid deſumi poſſit pro *media* quadam duram inter & piam matrem membrana, dicta *Arachnoide?* Quæſtio autem & dubium ſolet eſſe magis de ſupero, quam imo cerebri, ubi hæc tertia diſtincta eſt certior & clarior. *Heiſterus* diſtinctam eam proponit, cujus connexio in ſuperiori parte cerebri cum pia matre ſit ſtricta, in inferiori vero, circa cerebellum, medullam oblongatam & ſpinalem laxa. *Ridley* autem, in Anat. cerebri, quam ab *Etmullero* Jun. latinitate donatam vid. in Miſc. Nat. Cur. Dec. III. Ann. IX. & X. App. cum *Cowpero* in Anat. Corp. Hum. deſcriptam à *Bidloo* atque *Bohnio* iſtam arachnoidem non habet niſi pro externa piæ lamella, provocans ad ſcrutinium ejus controverſiæ gratia ſumma induſtria inſtitutum, in cerebro humano hydropico, in quo ne minima conſpiciebatur cavitas vel interſtitium, quod non aquam extravaſatam abunde contineret, in quo proin non agnovit inteſtitium duarum diverſarum membranarum, ſed unam eandemque membranam, ex duabus tamen conſiſtentem laminis.

Quæritur porro, *numquid* ex tali receſſu deſumi poſſit pro ratione *gyrorum cerebri?* Cum hoc ſit primum, quod in oculos incurrit, quo cerebrum humanum antecellit cerebra brutorum quæcunque, magnitudo ſcilicet ipſius & gyrorum multitudo (de quibus vid. omnino figur. elegant. *Heiſteri* ad obſ. 82. *Eph. Nat. Cur.* Cent. V.) nec fruſtra hæc ita ſe habere quiſquam temere dixerit, in genere quidem excellentiam humanam ex parte in hoc quoque fundari, organice, ratione ſcil. diſpoſitionis organicæ, ad actus requiſitæ, facile aſſeruerim, ſed ſpeciatim ſedem facultatis cujuſdam, vel ipſi ſupervenientis habitus, ibi conſtituere non auſim. Non in interſtitio contiguorum duorum corticis lobulorum; quippe quod ipſa pia mater occupat: non in extante ibi corticali ſubſtantia, quippe quæ dignitatis talis tantæque ſedes non eſt, ſed deſtinatur alteri intimiori

prin-

principaliori. Quanquam ergo ſub iſta confuſione facultates ita lædi ſoleant, ut aliæ aboleantur, aut imminuantur ad minimum, aliæ depraventur: *utrum* tamen in ſpecie *memoria* habitet in iſtis anfractibus, ex læſione & perturbatione talium ægrorum diſcat qui poteſt; interim attentus legat in *Miſc. Nat. Cur.* Dec. II. Ann. VI. obſ. 147. ſubitaneam memoriæ, ſalvo tamen intellectu, abolitionem à caſu, ejuſque felicem reſtitutionem; in *Giorn. d'Ital.* autem T. XVIII. oblivionem, ab accepto & male curato capitis vulnere inductam, iterumque feliciter ſublatam, vulnere reaperto & ex arte curato. Rara eſt, quæ ibi additur, Papæ Clementis VI. memoriæ, neſcio an dicam felicitas, an infelicitas, qui ab ictu in capite accepto, cujus teſtis ſuperſtes ingens in ſupremo vertice cicatrix, quicquid vel ſemel legerat, obliviſci amplius, etiamſi voluit, non potuit. Suſpecta vero clauſula: *caſus memorabilis, ſi modo verus: hoc enim habet inter multa clarorum admiratio: viam fabulis aperire ſolet.*

Quo cum *ſenſu* autem fiet talis piæ ſeceſſus, quantumve importabit *doloris?* Judicandum id erit ex conditione cerebri à quo meninx avellitur, & meningis ipſius, quæ avellitur. *Cerebro* quidem ſenſum omnem cum Arle plerique denegant, unde etiam illud non ut ſentiat, ſed ut ſentiendi facultatem præſtet, factum eſſe, organum non ſentiens, cum Galeno dixit *Diemerbroek*: tanquam ſenſus quidem & motus expers, de omnibus autem judicans; nec in ſubſtantia nervis donatum, omnibus autem præbens originem. *Bellinus* tamen in d. morb. cap. prætendit, ex Anatomicis & experientia chirurgorum patere, cerebri medullam & corticem, etiamſi concedatur non ſentiens &c. tamen quia vaſis innumeris implicatur, quæ ſunt ex membranis ſeu villis ſentientibus, manifeſtum eſſe, corpus cerebri totum poſſe ac debere in dolorem cogi, non ſecus ac oſſa &c. ita dolent, ut ſuum ſibi propium dolorem vindicaverint. *Meningibus* autem (non enim hic in ſingul. ſed in plur. loquuntur Autores) ſenſum alii tribuunt omnem, & ab hoc cerebrum prorſus excludunt; unde *Helmont.* tr. d. Lithias. cap. 9. Cerebri ſubſtantiam, dicit, ſenſu tactus orbam, nec moveri arbitraliter; membranam vero iſtam duplicem, meningis nomine dotatam, acutiſſimi eſſe tactus, licet immotam; hinc & nervos illam mutuari; & excellentiam hanc eſſe meningum, ſicut membranarum aliarum, uteri, ſtomachi &c. Et alibi: ſenſus cerebro cum nullus, vel ſaltim ſurdus ſit, acutiſſimus vero meningibus; ergo lumen ſenſus non defluit per ſubſtantiam medullarem ac centralem nervi, ejuſque tubum; ſed anima ſenſitiva ſenſum diradiat à meningibus, per membranas nervorum tegmina &c. (Miror, quod hæc non allegaverit, qui hanc ſententiam adeo acriter defendit Autor obſervationis de infante ſine cerebro & calvaria nato in *Act. Med. Berol.* Vol. VIII.) De pia matre tamen in ſpecie loquitur *Vieuſſens*, quando in Nevrogr. L. I. c. 5. p. m. 59. Pia, inquit, quemadmodum & craſſa, nerveis quam plurimis fibris intertexta eſt, ejuſque acutiſſimo ſenſui immanes cephalalgias adſcribendas eſſe nequa-

quaquam ambigimus. Verum enim vero hoc posterius tali experimento non probavit, uti in præced. cranio perforato, si detecta crassæ pars specillo vel leviter attingatur, admotum instrumentum statim persentire ægrotantem: prius autem illud, nervos substantiam piæ intrantes, in dubium adhuc vocat, imo nullos observatos ait *Heisterus* in comp. anat. cum dura, etiam nervorum à cerebro procedentium involucrum, exterius, ut illa interius, nervos accipiat à pari quinto & septimo.

Vincant, qui poterunt; in casibus enim propositis hoc symptoma *partim* desideratur, scil. in ipso primo, cum æger non amplius fuerit in statu conquerendi de dolore, & in infante, qui rationis usu adhuc dum destitutus conqueri etiam non potuit (ut taceam illud, quod legitur in *Misc. Nat. Cur.* Dec. III. A. I. l. c. sensim, sine sensu, seri in cerebro posse fieri colluviem) *partim* non observatur, cum maniaci fuerint facti, de prævio capitis dolore non queruli: in malignis tandem *febribus* plerunque tristis hic invalescit ordo, *dolor*, *delirium*, *spasmi*.

Sed ab apospasmate quid in præjudicium *sensuum internorum*? Alias ab inflammatione membranarum cerebri communiter statuitur delirium cum febre furiosum, phrenitis; quod in dubium quidem à quibusdam vocatur, ab aliis tamen novis usque probatur exemplis, quale etiam est illud in *Eph. Nat. Cur.* Cent. VI. obs. 22. Cel. *Mæglingi*, Cons. & Arch. Würt. Primus casuum recensitorum sistit ægrum mentis suæ non compotem, non cum furore tamen: ex descriptione adstantium magis lethargicum, stupidum, quam phreneticum, nisi cum *Hippocrate* in Epidem. phrenitidem quandam velimus nuncupare obscuram, qua correpti non valde insaniunt, sed veternosa ad somnum inclinatione gravati pereunt, cujus etiam, sed alio nomine, mentionem facit *B. Avus* in disp. d. phrenit. Cæteri meningis incrassatæ & abstractæ, sed non inflammatæ casus fuerunt plerique maniacorum; ubi duæ suboriuntur quæstiones: altera, an apospasma fuerit causa læsarum mentis actionum? quod vix credibile. *Vel* coeffectus, consequens, productum impetus illius, qui concipitur in vehementia commotionis maniacæ? Altera: *num* inflammata pia delirii fiat causa, qua sedes animæ ipsa? quod quidem prolixa illa evolutione obs. cit. probari voluit in *Act. Med. Berol. Vel* ob consensum vicinæ sedis, & communem, quam cum cerebro sustinet, dictum causæ impetum? quod vero quidem longe est similius. Conf. si placet, quæ de sede cogitantis animæ *Lancisius* tam in *Giorn. d'Ital.* T. XXI. quam in *Theatr. Anatom. Manget.* Libr. 4. c. 2. Superest unicus infantis, cum spina bifida, casus sed peculiarem meretur tractationem; spectat autem omnino ad hydrocephalum, proin conferri poterit cum illis, quos in *Misc. Nat. Cur.* Dec. III. exhibuit Biga Vir. Illustr. *Schroeckius* quidem Ann. IV. obs. 115. *L. B. à Brunn* autem A. I. obs. 152. & *Salzmannus* in Disp. d. Tumor. Seros. Ext.

Quid

Quid inde *convulſivi* per externum ſubjectum corpus? uterque ægrorum noſtrorum, & peregrinus & infans, ante & ad mortem dicebatur *convulſus* Et ultimum inflammationum internarum maligne terminandarum eſt utique triſti modo ſpaſmodicum, ut jam notavimus; vel ſolo *tendinum ſubſultu* ad primam pulſus explorationem obvium. Sed maniacorum motus vehementes durant forte diu, invaleſcunt ad extremum roboris gradum, abſque convulſione; Nec hoc ſymptoma legitur in caſibus recenſitis. *Hipp.* tamen epid. L. 6. ſ. 8. §. 49. Epilepſiæ meminit cum melancholia alternantis: „ Melancholici plerumque conſueverunt fieri epileptici & epileptici melancholici. Horum autem quidvis præcipue fit, in alterutrum infirmitas inclinaverit, ſi quidem in corpus epileptici, ſi autem in mentem, melancholici. „ Brevis ad hunc locum eſt commentator *Vallesius*, qui poſtquam *Galeni* adduxiſſet interpretationem; Epilepſiam fieri ab humore obſtruente, melancholiam vero ab intemperante, atque mentis ſedem obtenebrante, paucis modo ſubjungit: Itaque fiunt ab eodem humore eandem partem, ſed non eodem modo afficiente. Non ſine cautela tamen: non æque omnem epilepſiam paratam eſſe in melancholiam, nec melancholiam in epilepſiam.

Cujus vero præciſe partis, cerebri an meningis, læſio ad producendos ſpaſmos ſit potentior ac certior, inter ſe non conveniunt autores. Pro cerebro ſtat *Ridley*, cujus prolixum in cane inſtitutum experimentum legitur in *miſc. nat. cur.* Dec. 3. A. 9. & 10. app. ubi duræ meningis perforationem non ſine ſenſu quidem, abſque tamen omni convulſione factam ſcribit, mucrone cultri in cerebrum adacto horribiles jactationes atque convulſiones producente. *Baglivus* contra pro meningibus ad propriam quoque experientiam ſubinde provocans, tandem quaſi concludit: „ Diximus jam ſupra, medullares cerebri fibras obtuſo eſſe ſenſu præditas, & e contrario fibras meningum acutiſſimo. Quapropter in capitis vulneribus animadvertere eſt, cum cerebri pars medullaris pungitur, ægrotum non exhorreſcere, non excitari, non concuti, immotis quidem totius corporis partibus; Sed ſi pungatur vel dura, vel pia mater, illico totum corpus repentino gravique horrore concutitur, ſuccedentibus ſubinde motibus involuntariis & convulſivis. „ Utrique ſeſe oppoſuit, & adverſus tam cerebri meditullium, quam meninges ipſum inveſtientes, rationes & obſervationes ſuas propoſuit olim *Willisius*, ut ſuam modo ſpirituum exploſionem pro epilepſiæ cauſa ſtabiliret. Verum, quanquam illa ipſius argumenta omnino mereantur conſiderationem, vix tamen aſſeclas habuit, ſed cum ſua exploſione fere exploſus fuit, niſi quod *Leibnizius* corpus animale machinam dixerit hydraulico pnevmatico-pyriam, in eo impetus oriri prætendens ab exploſionibus, quæ ſint pyriis ſimiles, uti videre eſt in negot. otios. *Stahlii.* Poſſet tamen occaſione Williſianorum benigna interpretatio ſic proponi: primum & ultimum illud cerebri, quod irritari ſolet, quod moveri, tanquam terminus ad quem in ſenſu, a quo in motu omnia, reſpectum tamen non habere niſi inſtrumentalem, ad illam, quæcunque ſit, cauſam principalem, actum corporis organici.

Proxima his eſt quæſtio proprie medica: *Utrum*, ille ſtatus & receſſus piæ ſit adhuc *curabilis? Præſervatio*, ne fiat, reſpiciet omnia illa, tam appulſum largiorem & fortiorem, quam reditum ſanguinis difficiliorem præcavere valent. Congeſtio enim & detentio circulabundi ſanguinis ſanguinis tam infarctui rubro, quam ſeceſſui aqueo dant occaſionem. Ubi diverſionis per revulſionem & derivationem atque evacuationis doctrina præcedet alteram, ſive temperationis ſive concitationis & reſolutionis intentionem. Nec *curationis* alia concipitur ratio quicquid ſit de deductione in actum, aut obtentione finis. Difficultas judicandi de his occultis naſcitur & augetur vel inde, quod de apoſpaſmate tali non conſtitiſſet, niſi oblatum fuiſſet in ſectionibus cadaverum: ſigna autem in ægro, vivo tamen adhuc, cerebro illud demonſtrantia vix ſuppetant, niſi quod præſumatur aut metuatur in caſu ſimili, qualem in illis obſervaſſe meminimus.

Ulterius, cum ſint exempla tam acuta paucorum dierum, unius & alterius ſeptimanæ, intra quod breve temporis ſpatium obierint, quorum pia ſic receſſit; quam chronica, e. g. maniaci illius triginta annorum; nec hæc evitari aut declinari poterit quæſtio: utrum *diu* conſiſtere cum illo receſſu poſſit vita? an vero ſub *extremum vitæ* demum credatur fieri? Tardiores quidem ſunt omnes progreſſus ſeri & lentoris pituitoſi, mucoſi, quod ad probandam quoque apoplexiam ſeroſam allegavit *Brunnerus* loc. cit. Non æque moras tales fert ſanguis inflammans, qui niſi cito reſolvatur, vel in pus convertitur, vel corruptionem ſubit adhuc graviorem. In noſtro tamen caſu nondum ad necroſin proceſſerat inflammatio.

Quandoquidem vero nec omnes cum febre furioſe delirantes phrenetici, nec abſque febre melancholico-maniaci, occumbunt, ſed & eorum quidam evadunt, ſi non omnes, aliqui tamen, ad mentem conſtanter ſanam redeunt, non poteſt non ſuboriri etiam hæc quæſtio: *Utrum* in his *non factum* fuerit illud *apoſpaſma?* vel num *connecti denuo* membrana ſuo cerebro & colligare gyros poſſit concipi? Imo quæ in cadavere concipi *ſigna* debeant fuiſſe olim piam craſſiorem, ſeparatam, ſed poſtea tenuatam iterum cerebroque conjunctam ſuo? Si quando piam duræ cohærentem conſpicimus, inflammationem aut excoriationem, exulcerationem quendam præcaſſiſſe conjicimus. In diſp. *B. Parentis* de *vom. cer.* ipſe locus connexionis talis fuit operculum vomicæ; non erat tamen ille caſus de præterito; verum de præſenti. In exemplis allegatis piæ ſic abſtractæ cum dura coalitum non invenimus, niſi in maniaco *Anhorni*; ſed ibi, uti in cæteris etiam, ſeri quam ſanguinis imbibiti potior fuit ratio.

Cæterum ultro fatebor, reſpectu mei quidem eſſe adhuc in deſideratis: quibus in cerebri læſis diſpoſitionibus & actionibus obſervetur receſſus talis? Ex adverſo: quibus tenſior, ſiccior, arctius cerebro ſuo adhæreſcat membrana? Adeo plures hæc requirunt obſervationes, majore ac vulgo fieri ſolet commoditate & ſolicitudine capiendas. Interim tentaſſe aliquid licuerit!

TANTUM.

XIV.

JO. VALENTINI SCHEID
ET
MARCI MAPPI,
DISPUTATIO
DE
DUOBUS OSSICULIS
IN CEREBRO HUMANO MULIERIS APOPLEXIA EXTINCTÆ REPERTIS

Argentor. 12 Jun. 1687.

HISTORIA.

Cum superiore anno, ineunte vere, cura medica Nosocomii majoris Professori Anatomico demandaretur, nihil post ipsam ægrotantium curam magis commendatum nobis duximus, quam, ut exercitia Anatomica ob copiam cadaverum, quam nobis Nosocomium subministraturum foret, redderentur quam frequentissima, tum, ut in morbis causæ, locique affecti diligentior fieret inquisitio, tum, ut studio Anatomico in Facultate nostra medica majus accederet incrementum. Unde, cum inter plura alia, præterito anno dissecta, corpora humana, diversis morbis extincta, mulieris etiam, apoplexia demortuæ, cadaver sese obtulerit, illud pro inquirenda sede affectus cultro nostro in Theatro Anatomico fuit subjectum. Ejus, prout in actis ejusdem Theatri habetur, quantum ad hoc exercitium pertinet, hæc est historia: A. C. 1686. menſ. Jun. die 15.

Vidua quædam ætate ultra quinquaginta annos provecta, postquam per totam, quantum ipsa narravit, fere vitam diuturna Cephalæa, quam Clavum appellant, circa suturæ coronalis cum sagittali coitum laboravit, neque omnino præsentis animi semper fuit, demum apoplexia tacta, intra tertium diem expiravit. Caput apertum ostendit vasa meninges perreptantia, sanguine admodum turgida: cerebrum flaccidum, cujus quæ duplicata membrana medium distinguit, falx appellata, haud procul ab osse cribriformi, cui adnata esse solet, ossiculum intra duplicaturam continere observata fuit; sed & aliud, longe tamen minus mole, quæ instar cruris ei jungitur, membrana cerebrum à cerebello dividens in latere dextro annexum habebat. Ambo ista ossicula, quæ adhuc una cum membranis, quibus adhærent, servamus, duritiem fere lapidis obtinent, unde pro calculis in cerebro enatis, quorum historiæ quandoque meminerunt, venditare potuissemus, nisi accuratum deinceps examen ossa ista demonstrasset. Præterea ventriculi cerebri omnes grumis sanguinis concreti repleti erant; imo & grumus sanguinis inter meninges mediocris pollicis magnitudine, spinalis medullæ principio incubuisse, repertus est.

QUÆSTIO I.

Qua ratione corpus ejusmodi solidum in cerebro generari potuerit.

Cum firmum liquido, ac durum molli adeo contraria exiſtant, merito quis miretur, qua ratione corpus ejuſmodi ſolidum atque durum in corporis humani parte, ſi non omnino fluida, molliſſima tamen generari potuerit. Sive enim Peripateticæ Philoſophiæ qualitates primas, elementares vulgo dictas, in ſcenam producamus, ſive Chymicorum ſalem ſoliditatis

ditatis omnis cauſam allegemus, ſive antiquiorum atomos, recentiorum corpuſcula cauſemur, ubique ſupererit, de quo amplius quæratur. Equidem quod illud attinet, ſolidum in liquido generari, aut durum in molli, non adeo naturæ inconſuetum eſt, quin potius fere ſolenne, quando lapidum etiam in macrocoſmo plurimorum generatio illud abunde demonſtrat. Siquidem ſolidum naturaliter intra ſolidum non continetur, quam quod prius liquidum fuerit; atque e fluido productum, uti Stenonis *diſſert. prodrom. de ſolido intra ſolidum contento prop.* 1. & 3. declarat. Gemmas certe, corporum naturalium ſolidiſſima, in materia liquida & ex materia prius liquida generari, veroſimile eſt. Et quid de aquis, ut ita loquamur, petrificantibus ſentiendum, quæ non obſtante liquida ſui ſubſtantia, obvia quævis injecta, uti graves & fide digni auctores teſtantur, in lapideam, adeoque ſolidam ſubſtantian convertunt. Ita nec mollis, atque ex parte liquida fructuum arboreorum ſubſtantia obeſt, quo minus durum ſatis ac ſolidum oſſiculum intus generetur: imò in ipſis arborum fructibus, antequam matureſcant, duri iſtius interni nuclei corticis rudimentum, velut gluten quoddam liqueſcens, obſervatur. Eadem fere ratione probabile quoque redditur, oſſa, corporis animalis partes ſolidiſſimas, medulla, ſubſtantia quoad qualitates iſtas elementares, tum primas, tum ſecundas, adeo diverſa nutriri. Quæ cum ita ſint, non tam de loco generationis, quam de modo, cauſiſque, tum efficiente, tum materiali, ut loqui ſolent, ſollicitis eſſe convenit, præſertim, cum de loco generationis inferius dicendi ſuperſit occaſio. Quod ergo cauſam effectricem attinet, illa certe nec in frigore, nec in calore videtur quærenda eſſe, cum ſint corpora naturalia, & quidem in ſpecie lapides, ubi neque calor, neque frigus ſoliditatis cauſæ allegari queunt. Oſſa ſane in corpore animalis ſoliditatem illam, qua ſatis nota ſunt, nec calori debent, nec frigori; alias homini primis pueritiæ annis, in quibus calor abundat, non adeo ductilia eſſent, neque ſenibus adeo ſolida, in quibus tamen ejuſmodi frigus, quali opus foret, loquuntur, actuale non eſt. Verum dicet quiſpiam, jungendas eſſe qualitatibus iſtis, ut vocant, primis activis etiam, paſſivas dictas, humiditatem atque ſiccitatem. Hic vero, ut controverſiam, an mere, an potius, quam calor & frigus paſſivæ ſint, prætermittamus, dubium ſeſe ſiſtet humidum, an non magis pro materia, quam pro effectrice cauſa venditari debeat. Siccitas autem non tam ſolidi videbitur cauſa, niſi, ut loquuntur, per accidens, quam ejuſdem veluti inſeparabilis qualitas, quando quidem, præterquam atomi Epicureæ, quo ſolidius corpus naturale eſt, eo quoque ſiccius eſſe ſolet. Unde & Ariſtoteles *l.* 2. *de gen. cap.* 2. dum ξηρὸν εὐόριστον μὲν οἰκείῳ ὅρῳ, δυσόριστον δὲ dixit, magis firmum ac ſolidum, quam ſiccum definivit, uti recte notat Gaſſendus *Phyſ. ſ.* 1. *l.* 6. *c.* 7. Humidum tamen, ſed certa ratione ſeſe habens, inter effectrices cauſas locum mereri poteſt, nempe, ſi viſcidos non ſolum liquores inſtar glutinis particulas connectentes in memoriam nobiſmet revocamus, ſed &,

corpo-

corpora alia ſolida humido liquidiſſimo jungi, obſervamus. Hippocrates certe *l.* 4. *d. morb. ſ.* 28. *t.* 20. calculi generationem non aliter fieri putavit, quam, quod ſedimento miſta pituita velut gluten ſeſe habeat. Unde ea ratione humidum, & cauſæ efficientis munere fungi poſſet, & materiam una ſuppeditare, licet alia ratione, quam, qua ſemini genitali Galenici utrumque tribuunt. Cum enim ſolidi ratio in eo potiſſimum conſiſtat, ut partes partibus quam maxime cohæreant, conſequitur, ut ejus conformationis particulæ eſſe debeant, ut facieculis illis ſuis exacte ſibi invicem reſpondeant; ſive nunc cubicæ illæ ipſæ particulæ, ut in ſale ſupponantur, atque obſerventur, ſive alterius cujuſcunque figuræ, qua mediante particulæ ſeſe invicem velut amplecti queant, ſtatuantur, uti oſſium in ramenta diſciſſio probare videtur. Profecto lapides factitii, cæmentum, ac vitrum illam ſuam ſoliditatem non tam glutini cuidam, quo jungantur particulæ, quam exactiſſimæ earundem connexioni, quæ liquatione humidi conſtat, debere videntur. Unde ſicuti ſuccus quidam, aut ſpiritus petrificans in generatione lapidum, aut induratione rerum petrefactarum primas tenet in illa corporibus iſtis concilianda ſoliditate, ratione ſi non omninó pari, ſaltem non multum abſimili ſuccum quoque ejuſmodi cauſari poſſumus; qui in animalium corporibus ſoliditatis, tum naturalis partium nonnullarum, tum corporum, præter naturæ conſuetum morem in corpore, inprimis humano, genitorum ſit auctor. Nam, ut nunc de lapidibus in animalibus procreatis, aut in variis humani corporis partibus repertis taceamus; quæ naturæ lege partes corporis noſtri ſunt ſolidiſſimæ, oſſa ab ejuſmodi ſucco, veluti glutine conſolidari, videntur, nempe, quo & per acceſſionem continuam, continuatumque appulſum ramenta velut extendantur, ſibique invicem jungantur: Unde tam diu, quam iſte, ut ita loquamur, ſuccus oſſificus in oſſa diſtribuitur, oſſa majorem ſui acquirunt molem, imo adnatæ epiphyſes, cum ſuccus ille in oſſium ſubſtantiam amplius penetrare nequit, vel quod nimis ſolida jam ſint, vel ſucco iſto ſaturata, oſſeam forſitan duritiem acquirunt: quod calli, ſubſtantia ipſo oſſe ſolidioris, generatio indigitare poteſt. Cartilagines alias bene multæ in corpore noſtro in oſſa degenerant, inprimis in capite, uti hoc os occipitis & maxillæ inferioris abunde declarat; imo membranæ in oſſa tranſeunt, uti iſtud os frontis ac pectoris demonſtrat. Quod ſane neque calori, neque frigori tribui poteſt, neque partium reſiccationi tantum, ſed ſucco cuidam paullatin ſeſe, ut ita dicam, inſinuanti, & quoſvis iſtarum partium meatus ſubeunti, particulaſque diſponenti, ipſaſque in ſolidam, quæ oſſibus ſolennis eſt, ſubſtantiam converſas agglutinanti. Quæ cum ita ſe habeant, in noſtro hoc caſu forſitan ejuſmodi ſucci, ut ita appellitemus, oſſifici eo, ubi ambo iſta oſſicula reperta fuerunt, portio quædam devenit, quæ deinceps, ſubinde nova accedente, atque appellente, aucta oſſicula iſta, inprimis majus, in eam, qua adhuc conſpicitur, molem extendit. Neceſſum tamen eſt omnino, quandam à primordiis nativitatis adfuiſſe

fuisse dispositionem. Nam, uti in renibus, quibus tamen adeo familiares calculi sunt, non semper calculi generantur, etiam iis hominibus, qui nephriticis minus conveniente diæta λιθίασιν sibi conciliaturi videri possent, nisi adsit illa, statuente Fernelio *l. 6. Pathol. c.* 12. insita renum arenosa calculosaque constitutio, pari modo, vix videtur, alibi in corpore calculum, aut etiam os præter naturam generari posse, nisi quoddam ab ipsis incunabulis supersit rudimentum. Quanquam enim, uti jam dictum, membranæ sunt, quæ in ossa transeunt, tamen vix citra aliquod ossis rudimentum idem contingit; quandoquidem, quod ossa cranii attinet, fibrillæ istæ, ossa illa primum constituentes, quibus in embryonibus intertexta apparent, & quæ velut glutine intermedio accedente coalescere videntur, per membranas usque radiis illis velut suis, ex centro ad circumferentiam tendentibus, pergunt; seseque circa locum, in adultis suturis destinatum, mutuo contingunt; unde quoque, prout hic, vel alibi magis, aut minus ex hoc, vel illo latere excurrunt, processuum istorum, suturas constituentium, & mutuo sese excipientium est varietas, quando quoad ordines istarum, pectinatim calvam in sex aut septem ossa dirimentium crenarum inter, nescio, quot crania vix unum alteri respondet, cum & os frontis, quod in plerisque unicum est, haud raro in duo, sutura, ut vocant, sagittali ad ossa narium usque penetrante, distinctum observatur. Proinde, ut ad id, unde digressi sumus, redeamus, videtur, jam inde à primordiis nativitatis eo loci in membrana falciformi ossis aliquod rudimentum, uti sunt fibrillæ istæ modo memoratæ, ex materiæ seminalis portione, ossibus generandis destinata, consedisse, quod deinceps succum istum ossium nutritium appellentem subinde admisit, donec ambo ossicula ad eam, qua nunc cernuntur, magnitudinem atque soliditatem excreverunt. Excipiendo autem ejusmodi ossis rudimento membrana ista idonea videtur, quando non tantum istis membranis fœtu & partu, recens edito, ossa cranii jungentibus; quæ deinceps, uti jam dictum, in ossa transeunt, similitudine substantiæ respondet, & confinio jungitur; sed &, quod perinde, ut istæ ordinaria naturæ lege, ita hæc præter naturam etiam in os degenerare potest; sicuti tota ossea aliquando in Theatro Anatomico Patavino, teste Offredo *in Ephem. Acad. Nat. Curios. dec.* 2. *ann.* 1. *obs.* 127. fuit deprehensa: ut nihil nunc de membrana, cerebrum à cerebello dividente, in qua alterum ossiculum, minus scilicet, in casu hoc nostro repertum fuit, dicatur; quæ in nonnullis animalibus, ut canibus, vulpibus, consueto naturæ more ossescit. Sane portiones cranii abscedentes, seseque immergentes, ossiculis istis ortum dedisse, dubium reddit, quod citra meningum, inprimis duræ, læsionem atque exinde secuturam inflammationem, &, quod maximum rei est, insignem dolorem illud idem contingere non potuerit. Sicut & cranium quoad internam sui concamerationem atque fundum undique lævigatum, nullius ejusmodi portionis, quæ pridem abscesserit, ostendit vestigium. Quod si vero quærat quispiam, quodnam primum

mum movens ſit, quod ejuſmodi oſſis rudimentum eo loci adegerit, ille rogatus eſto, tantum prius declaret, quæ variantium in craniis humanis futurarum ſit ratio, ne illuſtriore naturæ ludentis in aliis humani corporis, inprimis faciei, partibus varietate indaganda explicandaque gravetur.

QUÆSTIO II.

Utrum oſſa potius iſta duo corpora ſint, aut ad calculorum genera reduci queant?

CUm plures auctores, inprimis Kentmannus, Hildanus, Cattierus, aliique, uti Academici Curioſi lapidum, in capite humano genitorum, meminerint, imo iidem Academici *Eph. ann.* 1. *obſ.* 26. & 130. & Bartholinus *hiſtor.* 9. *cent.* 6. cerebri bovini lapideſcentis hiſtorias recenſeant, dubii primo aſpectu in noſtro hoc caſu hæſimus, utrum iſta nobis reperta corpora oſſa ſint, an pro calculis venditari debeant. Unde nihil tutius indagandæ veritati duximus, quam exactum diſcriminis, quod os, lapidemque intercedit, examen. Quod licet difficile videri poſſet; quando, quod ſolidam ſubſtantiam attinet, oſſi cum calculo quadantenus convenit; quando & quoad materiam, terram nimirum juxta veterum placita, non adeo os ac lapis differunt; attamen, vel hæc ipſa, accuratius tum ſenſibus examinata, tum ratiocinio perquiſita, oſſa illa duo corpora demonſtrarunt. Quando quidem, cum calculi, juxta quod ſolidam obtinent ſubſtantiam, friabiles eſſe ſoleant, oſſa vero ductilia quadantenus ſint, nempe quæ non ita, ut lapides in fruſta, externa vi percuſſa diſſiliant, licet in ſchidia quandoque rumpantur, experimento facto, cultelli acie, ramentorum portiunculas, quam fieri potuit, ne figura læderetur, minutiſſimas abſcidimus, ubi interna facies ordinem velut fibrillarum, uti in oſſibus obſervamus, recta excurrentium, & coagmentatarum ſeriem oſtendens, oculis noſtris oſſeæ quoque ſubſtantiæ fidem fecit. Verum, cum notante inter cæteros Carteſio *princ. phil. p.* 1. §. 70. & *ſeqq.* ſenſuum judicium non ſemper tutum ſit, quando & ipſa quoque, quæ rerum magiſtra audit, experientia magno noſtro Hippocrati *aph.* 1. *ſ.* 1. dicatur σφαλερὴ fallax, non contenti illo viſus dictamine, aliud, quod & olfactus ſimul probaret, inquiſivimus, dum abraſa illa ſchidia prunis ardentibus injecimus, ubi non tantum fumo, licet exiguo ob minutiſſimam molem, emiſſo oculi certiores redditi ſunt, ſed & fœtore, qui crematis oſſibus familiaris eſſe ſolet, naribus perſuaſum fuit, oſſa iſta duo nobis reperta corpora eſſe. Nempe ita juxta illud Lucretianum *l.* 2. *d. rer. nat. verſ.* 479. invenimus,

— primis à ſenſibus eſſe creatam
notitiam veri. — —

Quæ cum ita ſint, certiores quoque nos de materia, & modo generationis, ſuperiori quæſtione propoſitis, relinquunt. Siquidem, quod experimentum modo narratum attinet, licet juxta Peripateticæ Philoſophiæ placita terra, tum oſſi, tum lapidi aſſignetur materia, unde & è ſeminis craſſamento magis terreſtri oſſa in corpore animali gigni, Galenici aſſeverant, tamen diverſa omnino calculi, imo etiam in corpore, ſive hominis, ſive alterius cujuſcunque animalis geniti, atque oſſis, ut ſubſtantia, ita materia eſt. Oſſa enim, licet non omnia pari copia, abundant oleaginoſis partibus, etiam reſiccata, unde crematis fumus & fœtor eſt; calculis ſi quid ineſt olei, valde exiguum eſt. Quamvis enim lapidibus, inprimis nonnullis, ſuum ſit ſulphur, unde Chymicis laboribus oleum elicitur, tamen illud ab eo, quo oſſa abundant, multis modis differt, etiam in calculis, in animalibus genitis. Etenim, quemadmodum ſulphur & bitumen iter ſuccos, quos concretos pingues appellant, & pinguedo animalium diverſæ ſunt ſubſtantiæ, pari quoque ratione, ab oſſis oleaginoſis partibus differt, ſi quid pingue admiſtum lapis obtinet. Certe qui lapis Gagates audit, & qui vulgo carbo Petræ, ſeu foſſilis dicitur, licet an proprie lapidum familiæ annumerandi ſint, dubitari queat, cum pingui ſucco terræ admiſto quam maxime abundant, imò fere nihil aliud ſunt, quam terra, bitumine a natura velut ſubacta, longe alium fumum atque odorem ſpirant, ac vel lapides, vel oſſa; imò flammam concipiunt, quod neque lapidibus contingit, neque oſſibus, diſpari licet ratione. Quandoquidem ne ipſe quidem pyrites, aut ſilex inflammabilis eſt, qui tamen percuſſus ſcintillis emicantibus ſulphur ſuum prodit, licet nullum, aut vix obſervabilem fumum, & odorem non adeo tetrum emittat, etiam igni commiſſus. Oſſa vero in animalibus, etiam quæ pinguedine magis referta eſſe videntur, uti ſunt femoris, ac tibiæ, aliaque, ob copioſam, quam continent, medullam, in ignem conjecta, non quidem flammam emittere ſolent, ſed fumum ſatis ſpiſſum, & fœtorem inſignem ſpirant. Unde apparet, cum oſſa & calculi adeo diverſam obtineant & ſubſtantiam, & materiam, viſum atque olfactum a nobis recte, ceu judices, ac certiſſimos exploratores, oſſa ne, an calculi iſta duo corpora ſint, in ſupra memorato experimento fuiſſe adhibitos.

QUÆSTIO III.

An æque facilis calculi, ut in alia corporis parte, ita in cerebro ſit generatio.

QUamvis ſuperiore quæſtione demonſtraverimus, oſſa, non calculos, iſta duo nobis in cerebro præter naturam corpora reperta eſſe; tamen, quia plures de lapidibus in capite inventis hiſtoriæ circumferuntur, exer-

exercitii gratia & hanc quæſtionem lubet excutere. Equidem ſi dicendum quod res eſt, de nonnullis, quæ extant, ſi non de omnibus hiſtoriis lapidum in capite, aut ſpeciatim in cerebro genitorum, dubitari poteſt; quando non tantum, ut fieri ſolet inter auctores, alter ex altero unam vel alteram obſervationem æque perfunctorie, imo interdum falſo, tranſcribit, ſed & accuratum examen plerique omiſiſſe videntur. Kentmanni certe, ab ejus præceptore Florentiis obſervatum, & ex ejuſdem narratione primum inter calculos in corpore humano innatos deſcriptum, lapidem omnes fere ex æquo repetunt, uti inter alios Gemma *Coſmocrit. l.* 1. *c.* 6. qui tamen & apud ſuos in cerebro inventum lapidem, Kentmanni calculo non abſimilem teſtatur, quem etiam haud ſecus, ac ille, non tam rudi minerva depingit, quam obiter deſcribit. Imo duo iſti Schenkii, alter obſervationum, alter lithogeneſias auctor, ipſius Kentmanni verbis uterque caſum repetunt, adjectis licet aliis nonnullis, haud diligentius recenſitis, hiſtoriis, præter unicam, quam *lib.* 1. *obſ. med. de dol. cap.* refert obſervationum collector, noſtræ, ut videtur, perſimilem, Botalli obſervationem; nempe, qua quatuor oſſicula, inter utramque cerebri partem, dextram videlicet & ſiniſtram, recta ſub ſagittali commiſſura poſita, & ſub torculari ſepto ipſi affixa adnataque, inventa à ſemet auctor ille teſtatur. Quod enim præcedentes Botalli obſervationes, a Schenkio *l. c.* recitatas attinet, quarum altera repertum intra cerebrum calculum nude memorare dicitur; altera quatuor lapides in cerebro inventos narrare annotatur, ambæ non ſufficienti partium, ut loqui ſolent, enumeratione omnino laborant. Si non hæc de quatuor lapidibus, cum illa priori de quatuor oſſiculis, una eſt & eadem obſervatio. Quod alteram concernit, ex Culmanni cujuſdam obſervatione communicatam, de lapide ejus duritiei, qua cultelli cujuſvis acutiſſimi aciem elideret, validiori nares emungenti niſu ex iiſdem extracto, non liquet, ex iſto hemicranico dolore gravativo, partem anteriorem capitis circa frontem occupante, ipſum lapidem intra cranium fuiſſe generatum, conſideranti tranſitum ejus per os cribriforme impoſſibilem. Alterius lapidis, paulo quidem accuratius, locum & figuram *l. c. de narib.* deſcribit, qui prope baſin cerebri compreſſus, taleri nummi inſtar, ſed non omnino rotundus, cinericei coloris, os cuneiforme (forte cribriforme) & olfactus meatus plane impediens, à Garnero quodam Venetiis fuit obſervatus: ipſius tamen conſiſtentiæ, qua lapidem eſſe conſtiterit, mentionem non facit. Unzero *l.* 1. *de nephrit. c.* 5. poſtquam ipſe inſigni paroramate calculum iſtum Kentmanni, in civis Lipſienſis cerebro repertum eſſe, falſo tranſcribit, ſatis eſt, tantum allegaſſe Braſavolum, Hollerium, & Thomam à Veiga, negligentiores ſane, uti apparet, nec ſufficientes rei teſtes. Braſavolus enim *comm. in Hippocr. aph.* 79. *ſ.* 4. lapides in omni fere corporis parte ortum habere, etiam in capite, tantum nude aſſerit; & Thom. Roder. à Veiga *comm. in l.* 1. *G. loc. affect. c.* 5. *ad verb. in colo.* ſolummodo à quibuſdam Anatomicis intra calvarian conſpectos lapides, citra, quod ipſe viderit,

rit, narrat. Hollerius *schol. in l. 1 d. morb. int. c.* 48. observatos quidem à semetipso concretos in capite lapides testatur, sed figuræ, aut magitudinis, aut coloris, aut substantiæ aut loci cerebri vel capitis, in quo reperti sint, ne verbulo quidem meminit, nimirum perinde ac cæteri; cum tamen omnium momentorum, inprimis autem loci cerebri, in quo latuerint præcise isti lapides, uti & connexi ne cum aliis partibus, an soluti fuerint, exactam debuissent facere mentionem. Proinde omnino est, ut Hildanus *cent.* 5. *obs.* 1. dicat, tum Kentmanni, tum Holleri historias non immerito in dubium vocari posse. Imo si veritatis amore loqui fas est, non tantum de hisce modo memoratorum Auctorum, sed & de reliquis historiis, uti jam supra diximus, dubitari potest. Ut enim de Kentmanni historia, quæ prout manca, tamen absolutior aliis est, primum dicamus, multa sunt, quæ eam dubiam reddunt & incertam; saltem an calculus fuerit. Nam nec loci cerebri, ubi latuerit, nec substantiæ, nec aliorum momentorum, nisi solius magnitudinis, figuræ, atque coloris, fit mentio. Hæc veró lapidem non probant, quod magnitudine atque figura fructui mori responderit, sicut nec color iste pullus aut cinereus, quo præditus fertur, lapidem demonstrat. Potius hæc ipsa declarant, tantum obiter fuisse spectatum. Accedit, ut, quod adeo miram historiam reddit, ipsius quoque fidem faciat dubiam; nempe ex esu mori contractus capitis dolor, ejusque deinceps post mortem inventa causa, mori speciem referens lapis. Quis enim hic causarum nexus est? si, uti omnino videtur opus esse, causæ physicæ advocandæ sunt. Nunquid phantasiæ istud tribuemus? nimirum, quando adeo heterogenea atque heteroclita, ut ita loquamur, quandoque à prægnantibus, vi imaginationis, embryonibus imprimis, in memoriam nobis revocamus. Profecto ejusmodi phantasiæ effectus, quantum quidem constat, hactenus observatus non fuit, & fortasse nunquam continget, licet imaginationi illa sua, non satis in morbis, vel procreandis, vel curandis admiranda, vis minime denegetur. Putarem potius, ut fides historiæ ad minimum salvetur, cum ille putatitius lapis os non fuisse videatur, quod figura & color negant, fuisse eum ejusmodi fere corpus, strumæ instar, scirrhosum, quale Platerus *l.* 1. *observ. in ment. constern. & vis læs.* calculum appellare non audens, bis observavit ac descripsit, quod deinceps successu temporis resiccatum ulteriorem duritiem, sicut in strumis sæpius fieri solet, adeptum fuit, ut pro calculo venditari potuerit; imprimis, ubi accurato examini, ut probabile est, minime fuit subjectum. Idem forsitan judicium, de illis quoque, quos supra Gemmam atque Garnerum observasse recitavimus, calculis ferre licebit. De quatuor illis, qui a Schenkio annotantur in cerebro repertis a Botallo lapidibus, jam supra dubitavimus, utrum non sint, quæ satis accurate *obs. anatom.* 2. describit idem auctor officula. Sicut etiam omnino est, ut dubitemus de altero illo ejusdem auctoris a Schenkio notato calculo, quando nimirum in illo a Schenkio allegato Botalli tractatu de Catarrho nihil, vel de hoc

unico

unico calculo, vel de illis quatuor lapidibus occurrit. Sed, &, qui accuratius ab Hildano *l. c.* depingitur, atque *cent.* 1. *obs.* 11. describitur, lapis in cerebro repertus scrupulum movet, utrum lapis fuerit, quando, qui ipsius generationi ansam præbuisse videtur, casus, occipitii nimirum ad gradus scalæ allisio, potius portiunculæ cuidam ossis, quæ vehementi isto ictu abscesserit, seseque intra meninges ad eam, quam notat auctor, cerebri partem immersit, locum dare potuit, quam novæ alieni corporis generationi. Quamvis enim ex gypsea materia concretum describat, perinde ac prope cor in eodem cadavere calculos invenerat, tamen, cum, quantum ex narratione colligere licet, interiora non adeo diligenter examinavit, non omnino liquet, lapidem fuisse, quando & os abscedens, successu temporis cariem adsciscens, fere instar calculi, aut gypseæ ejusmodi substantiæ, inprimis circa externum ambitum friabile reddi potest. Ita nec Cattieri, quæ adeo eleganter materiam istam, uti putatur, lapideam, crassæ meningi adnatam, depingit observatio *observ. Medicinal. XV. Petri Borell observat. annex.* omnino illam ipsam materiam lapideam revera esse demonstrat. Vix enim observatores aliud quam visus, judicium adhibuerunt. Certe, quod reperta fuerit illa materia instar rupis cujusdam inæqualis, & aspera, aculeis multis, & velut cati unguibus, conchyliis, variisque figuris distincta & variegata, non obest, quo minus ossea esse potuerit. Inæquale namque & hoc nostrum majus ossiculum est, & ex parte asperum, & cuspide acutum: nimirum quando ejusmodi corpori, ut ita loquamur, fortuito nulla certa est figura. Accedit, quod & in ista Cattieri historia, materia illa crassæ meningi firmiter, ut in nostro casu, adhærescens, & venulæ, quæ inter ejus inæqualitates ferebantur, ipsamque rigabant, magis persuadeant, osseam istam potius, quam lapideam fuisse. Pari ratione, qui a Schelhamero *in Ephem. Acad. Cur. dec.* 2. *ann.* 1. *obs.* 131. describitur calculus cerebri, ad falcis dextram partem situs, parvus quidem mole, pisum non æquans, sed silicem duritie & candore æmulans, depressior, ubi adhærebat, rotundior versus cerebrum, non propterea ex albo ossium plane sese eximit, siquidem hæc ipsa fere ossiculo nostro minori tribui possunt; sicut & quod calculus iste in depressiore latere duo signa punctula rubentia, habuisse dicitur, ac si venæ & arteriæ, cum nondum lapis esset, huc in nutritionem vestigia referrent, magis pro ossis requisito militat, inprimis, quando & in nostris hisce ossiculis, ejusmodi puncta rubentia observare licet. Sic &, qui a Kerkringio *spicil. anat. obs.* 35. describitur & depingitur, calculus, in dextro cerebri fatui cujusdam ventriculo colore albicans repertus, dubius reddi potest, an verus lapis fuerit, nempe, quando pondus granorum tredecim isti moli, qua pictus adumbratur, non respondet, meritoque in observatore carpi potest, ob varium lapidum pondus, planum de calculi istius consistentia silentium. Quod demum Borelli observationem *LXI. Cent. secundæ* attinet, de lapide, e vulnere cranii militis, ictu tormenti bellici læsi, exeunte, non est, ut quippiam dicatur,

quando ipse eum externa vi per vulnus intrusum putat; illud potius dicendum nobis est, quod ipse subjicit, nimirum, si in alia parte corporis contigisset, potuisset, omnibus insciis, lapis carne obtegi; imo addamus nos, si intra calvariam, consolidato vulnere, mansisset, quid non miraculi peperisset, quando post mortem, in dissectione cadaveris repertus fuisset; tunc enim, ut pergit Borellus, omnes existimassent, illum ibi genitum, & non ab extrinseco venisse. Hæc certe omnia, si expenduntur, dubium satis reddunt problema, utrum unquam in cerebro calculus fuerit progenitus. Forsitan & hæc ipsa moverunt Offredum, ut quem duritie insignem in Theatro Anatomico Patavino observavit, cujusque descriptionem Academicis curiosis *dec. 2. ann. 1. obs. 127.* communicavit, processum cerebri falcatum non lapideum, sed osseum venditarit. Sicut & ab iisdem Academicis idem processus, seu membrana falciformis ad dimidiam sui longitudinem ossea deprehensa fuit. *ann. 6. obs. 71.* Proinde non est, ut quis pro facilitate generationis calculi in cerebro, alibi in corpore tum hominis, tum aliorum animalium, lapides genitos objiciat, aut etiam alias res petrefactas opponat. Cerebrum sane bovinum, utrumque in lapidem conversum, tum, quod à Bartholino *l. supra cit.* ex aliorum relatione, tum, quod pari testimonii genere, ab Academicis Curiosis *l. alleg.* describitur, nihil, aut parum probat. Dubium etenim est, utrum accurato, inprimis in eo, quod à Bartholino descriptum est, examine exploratum fuerit, lapideam fuisse substantiam. Eadem, si conjecturæ dandus est locus, forsan facilitate osseam asciscere duritiem potuit, qua lapideam adeptam dicitur. Certe, cum ossa bovis cerebrum complectentia, respectu ipsius cerebri contenti satis magna, atque inprimis circa radices cornuum, inter quæ fere maxima cerebri moles continetur, admodum porosa sint, quale prius istud lapidescens cerebrum describitur, dubitare saltem licebit, utrum non ossa luxuriantia compressum, atque ex parte absumptum, cerebrum in suam converterint substantiam. Quod idem etiam in altero illo ab Academicis Curiosis descripto, examen Celeberrimi Malpighii non obscure arguere videtur, quod nimirum, non tota substantia cerebri petrefacta, sed tantum exterior cortex, salva interiore medulla, inventus fuit, sicuti iidem Academici *append. ad obs. 26. & 130. ann. 1.* notant. Licet, quod maximum rei est, ratio, ex qua petrefactum & non osseum istum cerebri corticem fuisse constiterit, addatur, qua tamen opus esset, nulla. Verum esto, cerebrum bovinum in lapidem obriguisse, tamen illud idem calculi in cerebro humano generationem non adeo facilem reddit. Nimirum, cum a calculis, qui homini v. g. in renibus, aut vesica, non adeo rari sunt, non concludere possumus, etiam eosdem aliis animalibus ab uno ad aliud genus, nedum ad hominem, in hoc quæsito inprimis, argumentum. Capris Persicis atque Indis certæ speciei, ubi certis pascuis aluntur, frequens in ventriculo pretiosissimus lapis, Bezoar dictus, concrescit: aliis etiam ejusdem generis, aliud nutrimentum ob pretium funestum non est.

Nem-

Nempe, ne quidem in eodem genere ab uno ad aliud, uti loquuntur, individuum argumentari licet. Sed nec ſufficiunt, ut pro generatione calculi in cerebro ipſius etiam hominis aliæ partes, in quibus lapides reperti dicuntur, allegentur: v. g. lingua, pulmones, cor, ventriculus, inteſtina, hepar, folliculus felleus, lien, uterus. Nam ut controverſia, utrum omnes illæ de calculis, hinc inde in corpore humano inventis, obſervationes fidem hiſtoricam mereantur, prætermittatur, hoc argumentum non aliud eſt, quam ſi quis à crebriore calculi, in renibus ac veſica, tum urinaria, tum bilaria, generatione, ad crebram etiam calculi in ventriculo procreationem concludere velit, qui non tantum rariſſimus, ſed & omnino incertus eſt; cum tamen ratione materiæ, calculo generando ſuppeditandæ, plus commercii, ventriculum inter atque renes, quam quidem inter cerebrum, atque alias partes intercedere videtur. Proinde, licet non omnino calculum in cerebro generari poſſe, negemus, quando tophi ad articulos, partes nervoſas, ac propterea cum cerebro communione gaudentes, prognati, illius poſſibilem etiam in cerebro generationem perſuadere poſſunt, tamen, uti forſitan rariſſima, ita quoque difficillima, lapidis in cerebro eſt generatio. Non enim hic inter alia petrefacta, etiam teſtæ, atque oſſa, aliæque animalium partes allegatæ valent, uti eſt illud admirandum, quod Romæ in Villa Ludoviſia oſtenditur, petrefactum ſceleton humanum. Siquidem, quæ ita petrefacta hinc inde in Muſeis monſtrantur, vel ex aquis extracta fuerunt, vel ex terra eruta, ubi alia vis lapidifica, ut ita loquamur, acceſſit, quæ a corpore vivo exulat. Ne dicamus, multa narrari in lapides converſa, quorum fides ſuſpecta eſt; imo, a ſequioribus quandoque ea affirmari, aut falſo tranſcribi, de quibus primi auctores dubitarunt. Exempli loco eſſe poteſt, quæ a pluribus ex celebri antiquitatum Germanicarum indagatore, Aventino *annal. Bojor. l.* 7. exſcripta circumfertur, hiſtoria, qua ingenti terræ motu A. C. 1348. quinquaginta amplius homines, villicas mulgentes, cum vaccis diriguiſſe, & corpora a ſpiritu terreno in ſalarias ſtatuas redacta, apud Charinos, ex relatione Conradi de Meidenberg, ejus tempeſtatis Philoſophi & Mathematici, qui ea ſimulacra, una cum Cancellario Auſtriaco conſpixerit, laudatus modo hiſtoricus memorat. Hanc vero hiſtoriam, Unzerus *l. c.* 4. forſitan, ut ſuo ſalino ſpiritui patrocinium pro lapidum coagulo firmet, non tantum repetit, ſed & ab ipſo Aventino illa ſimulacra conſpecta aſſeverat, inſigni certe hiſtorici, qui tantam a veritatis ſtudio laudem meruit, injuria; nec magis, quam quo ſupra notatus fuit, excuſando paroramate, cum plus centum annis iſta fabula junior fuerit ipſe Aventinus. Et quod magis eſt, Unzerum erraſſe ſatis non fuit, quando eam æque, ut reliquas, uti videtur ex Unzero, licet eodem haud, ut deceret, allegato, repetit Schulæus *diſſertat. de cauſ. probab. lap. exp.* 1. *hiſt.* 17. Imo, quod non ſatis mirari poſſumus, qui judicio Celeberrimi Redi *in exper nat.* ſemper veridicus eſt Illuſtris Boyleus, *hiſt. fluid. & firm. p.* 2. *ſ.* 72. de fide licet

licet historiæ dubius, *αὐτόπτην* Aventinum constituit. Verum enim vero, ut aliis, si quæ adhuc extant, historiis omissis, finiamus, non quidem veri lapidis in cerebro neganda omnino videtur procreatio, quando & materia, &, ut ita loquamur, coagulum ipsi suppeditari cum sanguine potest. Siquidem sanguini, tum in vasis adhuc contento, tum extra vasa emisso, calculi rudimentum inesse valet: sicut hoc non tantum ratio persuadere potest, sed & experientia, de qua forte aliquando differendi dabitur occasio, confirmat. Quæ cum ita sint, non equidem omnino impossibilis calculi in capite generatio statuitur, attamen, uti jam dictum, difficillima, & inter monstra numeranda videtur. Uti est, quam recitat *αὐτόπτης* Cl. Wepferus *hist. 2. apoplectic.* historia, qua in plexus choroidei medio, calculus gypseus candidus, asper & inæqualis, seminis lupini magnitudine, aliique in utraque plexus parte seminis milii & majore magnitudine hinc inde dispersi, reperti narrantur. Ita nec aliter æstimandæ sunt Sylvii observationes, qui, recitante Diemerbrokio *anat. l. 3. c. 6.* in ipso veluti cerebri centro, glandula nimirum pineali, non tantum aliquoties arenulas, sed & semel exiguum subrotundum calculum, pisi quartam partem æquantem, invenisse dicitur. Sic &, quod idem etiam Schuyl *præf. in tr. Cartes. d. hom.* testatur; qui a semet ipso quoque calculum in eadem glandula plusquam dimidium occupantem, adstantibus duobus discipulis, repertum fuisse, asseverat. Quod certe eo magis mirandum est, cum modo dictus auctor conarium cerebri, seu glandulam illam, præceptorem Cartesium secutus, animæ sedem principalem constituit. Ambo tamen horum in glandula pineari repertorum calculorum observatores de accuratiori instituto examine, quod merito desideratur, tacent. Unde pariter, ac reliqui, nihil nos morantur, ut veri calculi in cerebro generationem æque ac alia in corporis parte facilem negemus; ossium vero in membranis, inprimis cerebri generationem non adeo difficilem statuamus. Nimirum quando non tantum ratio prima quæstione indigitata hoc suadet, verum etiam experientia confirmat: adeo, ut potius eorum plerique, qui calculos in cerebro sese observasse putarunt, accuráto examine neglecto, decepti fuisse, videri queant, quam ut dubitandum sit de ossibus in membranis, præcipue autem in falce, cerebri præter naturam generatis. Inprimis quando & Botalli historia, supra narrata, duabus nostris haud absimilibus ab Hornio *in not. ad Botall.* augetur, quarum una a nostra vix, nisi numero officulorum discrepans, æri incisa, ab eodem quoque figura exhibetur; imo, quando Offredus, uti supra relatum, totum istum processum falcatum osseum observavit.

QUÆS-

QUÆSTIO IV.

An officula ista duo, inprimis majus causa fuerint cephalææ, qua mulier dum in vivis erat, laboravit?

CAlculorum, aut aliorum corporum peregrinorum in cerebro observatores nonnulli una annotarunt, eos, in quorum cerebro ejusmodi talia reperta fuerunt, dum in vivis essent, capitis doloribus tentatos fuisse fere continuis: Unde etiam Schenkius in observationibus sub titulo de capitis dolore eas historias recenset. Kentmannus enim eum, in cujus cerebro ipsius Præceptor lapidem post mortem invenisse dicitur, diuturno atque intolerabili capitis dolore adeo fuisse excruciatum, memoriæ prodit, ut dies noctesque nullam prorsus quietis caperet partem. Sic & Hildanus eum, cui mortuo calculum se e cerebro extraxisse, ait, continuo capitis dolore laborasse testatur. Platerus quoque alteri illi, in cujus cerebro post mortem globum quendam, glandulæ seu strumæ instar, ovi gallinacei magnitudinem superantem, inæqualem, & formam pineæ nucis exprimentem, interiore substantia albida & æquali, ovi albumen, coctione induratum referentem, illo tamen duriorem invenit, cephalalgiæ, qua primum insequente febre correptus fuit, reliquias remansisse observat. Ita & Cattierus testis est, matronam illam, in cujus post mortem aperto cranio Chirurgus sub crassa meninge, juxta canalem anteriorem seu torcular utrinque induratam quandam materiam, & uti putatur, lapideam, ipsi crassæ meningi firmiter adhærescentem invenit, dolore capitis acutissimo, eoque pungente admodum, instar acuum vel telorum parti infixorum, interdum vehementius, interdum minus divexante, diu fuisse conflictatam. Quis enim negabit, in hoc casu, aculeos istos instar unguium cati, ut describuntur, acutos pupugisse tenuem cerebri meningem, nunc magis nunc minus, prout cerebri moles magis, vel minus turgeret, ex quo iste acutissimus & periodicus capitis dolor promanarit, Sic & in Plateri modo recensita observatione, istas cephalalgiæ reliquias, à nulla potiore causa, quam a compressione cerebri, ejusque membranarum, tum etiam nervorum opticorum, quibus illo suo drachmarum quatuordecim pondere globus iste molestus erat, provenisse, omnino verisimile est. Unde in nostro exemplo, cum fœmina, quantum ex ejus narratione constitit, licet non semper omnino præsentis animi fuerit, per totam fere vitam dolore capitis acuto & periodico, & quidem, sede doloris, exiguum spatium circa suturarum coronalis atque sagittalis congressum occupante, laboraverit, ut sicuti vulgo loqui solent, vel dimidio scutato nummo locum doloris obtegi posse dixerit, qualiter Practici, clavum dictum, capitis dolorem describunt, dubium non est, quin officulum istud majus, quod eo in loco, ubi

cruciatus istos misera quam maxime sensit, cerebro latuit, illius quoque cephalææ diuturnæ fuerit causa. Pondere enim licet exiguo ipsum ossiculum membranam aliquatenus deorsum, trahere atque tendere potuit, unde sinus Willisio *anat. cerebr. c. 6.* longitudinalis appellatus, falci continuus, ea inprimis parte angustior redditus, regurgitanti sanguini non sufficientem transitum concedendo, doloris continui sensum, qui membranis istis adeo exquisitus est, excitasse, verosimile videtur: quamvis nunc magis, nunc minus, prout vel major, vel minor sanguinis redeuntis copia transiret. Sic & periodi istius, quam observavit dolor, idem ossiculum causa esse potuit ratione quidem ipsius cerebri, nempe prout illud nunc magis, nunc minus turgeret: Unde haud secus ac in Cattieri historia contigisse suspicati fuimus, ossiculum hoc nostrum, tum ista sui inæqualitate, tum duritie, ob partes meningis tenuis, lateribus ipsius utrinque contiguas, compressas, atque ita læsas, acutissimum istum dolorem conciliavit. Platerus equidem *l. c. obs. d. ment. constern.* meminit tumoris alicujus scirrhosi, fungosique, uti jam supra innuimus, cerebrum ejusque inprimis partem, quæ corpus callosum dicitur, comprimentem, stuporis atque torporis causam deprehensum fuisse, citra quam quod insignem pepererit dolorem, quo iste mente alienatus fuerit correptus; unde cum processus iste falciformis usque ad corpus callosum vocatum tendat, & fœmina, quæ in isto processu ossiculum istud gestavit, non omnino sanæ mentis, sed fatua ac stupida quadantenus dum viveret, fuerit, posset quispiam ratiocinari, utrum non istius desipientiæ causa, etiam in hoc ossiculo, membranam istam seu processum usque ad corpus callosum detrahente atque ita illud comprimente sit quærenda: verum non tantam videtur vim corpori calloso factam fuisse, si qua ratione ossiculo isto fuit affectum. Si enim iste effectus adscribi deberet istiusmodi corpori peregrino, in falce cerebri contento, majus omnino illud idem mole, & ponderosius, quam nostrum hoc ossiculum esse oporteret, quando ad eum effectum edendum, major certe vis comprimens requiritur; sicut ex modo allegata Plateri historia constat, in qua nimirum tumor iste, pomi mediocris magnitudine describitur. Sicut & in altera illa ejusdem auctoris *l. c. de vis læs.* globus iste, nervos opticos opprimens, ovi gallinacei magnitudinem superasse, dicitur; uti & qui a Schenkio recensetur, olfactus meatus impedivisse, thaleri nummo amplitudine respondisse fertur. Proinde, quod fœmina ista, quæ ossiculum sæpius dictum in cerebro gestavit, non semper præsentis omnino animi fuerit, non tam videtur causa fuisse ossiculum istud, in falce hærens, quam ipsa cerebri substantia admodum flaccida, qualis in mortua reperta fuit. Siquidem ea mente captis ut plurimum familiaris esse solet, sicut eam non solum haud raro in maniacis deprehendimus, verum etiam Kerkringius *l. c.* in adolescente, qui ætatem inter rationis stultitiæque confinia traduxerat, post mortem invenit. Cæterum ut ad cephalææ, de qua jam diximus, causam redeamus, dubitare quis posset, utrum,

trum hæc, quam innuimus, ſit alleganda: nempe ſi quis ad ea attendat, quæ de proceſſu toto oſſeo falcato, itemque de calculo in eo reperto Academici curioſi *dec.* 2. *ann.* 1. *obſ.* 127. & 131. obſervant. Nimirum quæ totam oſſeam falcem habuit meretrix Patavina, obſtinati capitis fuiſſe legitur, & qui calculum in ea geſtaſſe dicitur homo robuſtus admodum animo atque corpore prædicatur, nulla de capitis quocunque dolore facta mentione. Verum cum in poſteriore hiſtoria calculus non tantum mole, qua ipſum non æquabat, exiguus, ſed & depreſſior, ubi adhærebat, rotundior verſus cerebrum deſcribatur, quale alterum illud noſtrum in dextro falcis crure repertum oſſiculum eſt, mirandum non eſt, nullum ab eo excitatum fuiſſe dolorem, quando nec magnitudine, nec pondere, nec figura tenui meningi adeo moleſtus eſſe potuit. Certe in noſtro caſu, ne hoc quidem oſſiculum, cujus modo meminimus, dolorem geſtatrici, quantum quidem conſtat, conciliavit, dum nunquam in ſpecie de dolore in dextra occipitii parte fuit conqueſta. Cum tamen ſi ſitus illius membranæ naturalis, horizonti fere parallelus atque etiam oſſiculi ipſius, quod ſuperiore ſui parte protuberans eminebat, conſideretur, non citra moleſtiam cerebri molem incumbere potuiſſe, ratiocinari quis poſſet. Nimirum neceſſe eſt, ut tenuis meninx iſtos cerebri anfractus ambiens, ſeſe ita adaptaverit, ut ſemper eidem. eodem modo incumbens, nullam paſſa ſit læſionem. Sane in ſtatu naturali, cerebrum inferiori ſui parte tot hinc inde exaſperatis proceſſibus oſſium frontis, temporum, occipitis, cuneiformis & cribriformis, citra ullum dolorem incumbit. Imo in cane, vulpe, aliiſque animalibus oſſeo ſepto cerebrum a cerebello diſtinctum eſt, citra quod animalia iſta inde doleant, cum natura ea æque ac hominem ἀεσπαθείας condiderit immunia. Unde non eſt, ut miremur, in illa Patavina meretrice falcem totam oſſeam, nullum peperiſſe, quantum quidem ex narratione colligi poteſt, dolorem; cum ita æqualis eſſe potuerit, ut noxa exinde meningi contiguæ inferri, aut alia pars cerebri ob firmam, qua forſitan juncta, atque immobiliter ſuſpenſa fuit cranio adhæſionem comprimi aut lædi nequiverit. Proinde ratione nequaquam deſtituimur, ut noſtro in caſu oſſiculum iſtud majus cephalæam illam diuturnam & periodicam pauperculæ iſti fœminæ peperiſſe cauſemur.

QUÆSTIO V.

Utrum oſſicula iſta anſam dederint affectui, ſcilicet apoplexiæ, qua mulier fuit extincta?

Si facultatis animalis influxu in partes capite inferiores prohibitæ, atque inde apoplexiam efficientis, cauſa cum Galeno *comment.* 2. *in hip. aph.* 42. & *l.* 2. *de ſympt. cauſ. c.* 7. in pituitoſi ſucci multitudine in cerebri ventriculis, eo humore oppletis, collecta, quærenda foret, ſupervacanea omnino hæc quæſtio videri poſſet, cum nihil aut parum falciformi ſepto cum

 ven-

ventriculis, inprimis quod eorum oppletionem attinet, commercii juxta ipſam veterum doctrinam intercedat. Sed & licet Galenus *l.* 4. *loc. aff. c.* 2. admittat, in ſopore & morbo comitiali ventres magis, cerebri corpus minus: in apoplexia vero corpus magis affici, nullus fere exinde, aut perobſcurus cauſarum nexus deduci poteſt, qua ratione in noſtro caſu anſam nacta fuerit ſideratio. Veruntamen, cum & Galenus *comment. ſupr. cit.* agnoſcat apoplexiæ cauſam φλεγμονώδη τινὰ διάθεσιν, inflammatoriam quandam diſpoſitionem, quam nimis generaliter Plantius affectionem aliquam a calida materia interpretatur, in cerebro conſiſtentem, ſecus, ac ejus ſequaces plerique obſervant, forte erit, ut quis argumentari poſſit ex dolore acuto, cujus cauſam ſuperiore quæſtione oſſiculum iſtud majus demonſtravimus, ſanguinem in unam partem impetuoſius ruentem ſecundum Galenicos attrahente, illam φλεγμονώδη διάθεσιν cerebro conciliari, atque ita, ſi non immediate ipſum affectum, cauſam tamen, aut ſaltem occaſionem eidem vel ſecundum ipſum Galenum ſubminiſtrari potuiſſe. Verum, ut nunc de hac inflammatoria diſpoſitione, utrum apoplexiæ cauſa eſſe queat, non diſputetur, quando vel ex mente veterum dubitari poteſt, qua phrenitidis parens potius ſtatuitur; illud tantum non ita nude concedendum eſſe videtur, a dolore ejuſmodi capitis hac ratione apoplexiam procreari. Si enim hac ex cauſa in caſu noſtro ſideratio promanaſſet, tunc ſane citius, quam quidem accidit, illa ipſa contigiſſet, inprimis quando continuus fere iſte capitis dolor periodico reditu magis fuit exacerbatus. Sed nec liquet, qua ratione juxta veterum placita oſſiculum iſtud aliquid conferre potuerit ad grumos illos ſanguinis generandos, quibus ventriculi cerebri ſcatentes fuerunt inventi. Illi certe grumi, ſi uſpiam apoplexiæ cauſa in cerebri ventriculis quærenda eſt, potiori jure, quam iſta Galeni inflammatoria diſpoſitio advocabuntur, inprimis cum apoplexia docente Williſio *p.* 2. *d. an. br. c.* 8. etiam a ſanguine, intra cerebrum effuſo, ſive extravaſato, ibidemque in grumos concreſcente, oriatur. Cæterum, cum ſpirituum animalium tum defectus, tum torpor, tum conturbatio vehemens proxima ſecundum Sylvium *prax. Med. l.* 2. *c.* 21. §. 43. apoplexiæ cauſa, a ſanguinis motu læſo proficiſci queat, quando & in ſtatione ſanguinis ipſius apoplexiæ cauſæ eſſentiam conſiſtere, ipſum Hippocratem affirmaſſe, Martianus *ann. in l.* 2. *d. morb. verſ.* 64. notat, hic nobis præcipue quærendum erit, utrum iſta duo oſſicula, inprimis majus, ſanguinis motui ita officere potuerint, ut inde ſi non cauſa, ſaltem occaſio apoplexiæ fuerit ſubminiſtrata. Equidem Cl. Wepferus *exerc. d. loc. aff. in apopl.* qui, promerito Williſii *l. c.* judicio perquam exacte morbi hujus theoriam tradere videtur, vel propter ſanguinis per arterias affluxum, ad cerebrum denegatum, vel ob ſpiritus animalis effluxum, ex cerebro & cerebello per nervos & ſpinalem medullam prohibitum, vel ob utramque cauſam, in quibuſdam caſibus concurrentem, apoplexiam produci opinatur; quæ quidem cauſæ non admodum liquido in noſtro caſu ab ejuſmodi oſſiculo in corpore falciformi detento fluunt,

fluunt, si non ob impeditum ex cerebro sanguinis reditum ad cor, affluxus quoque ad cerebrum sanguinis præpeditus statuendus est. Unde erit omnino, ut cum Willisio dubitemus, utrum tantum modis a Wepfero notatis apoplexia oriatur. Nimirum, cum uti Willis observat, plus periculi sit a nimio sanguinis in cerebrum incursu, & intra illud extravasatione, quam Etmüllerus *prax. p. 2. c. 8.* ex impedito sanguinis per venas refluxu rationabiliter deducit, patet, si quam in nostro casu apoplexiæ ansam præbuerunt ista ossicula, eam non aliam esse potuisse, quam qua sanguinis reditus ad cor fuit impeditus. Denegatum enim sanguinis regressum, eumque insecutam cerebri repletionem, hancque excipientem extravasationem sanguinis, in nostro casu, tum venæ, sanguine admodum turgidæ, tum sanguis grumosus intra ventriculos cerebri concretus, inprimis autem ille in occipitio insignis, qui non exiguam nobis sui peperit admirationem, spinalis medullæ principio incumbens, & intra meninges detentus sanguinis grumus satis abunde declaravit. Unde, cum legè circulationis, sanguis e venis, meninges perreptantibus, ex cerebri poris exceptus in sinus, interque eos, longitudinalem dictum, eructetur, contingere potuit, ut ossiculum majus, nimirum pondere suo, licet exiguo, membranam detrahendo, atque ita sinum utrumque, tum superiorem, tum inferiorem angustando, transitum sanguinis reddiderit difficiliorem. Necessum tamen est, ut sanguis vel copiosior influxerit, vel transitu in vasis jugularibus fuerit impeditus, inprimis tum temporis, cum apoplexia primum mulier corruit. Alias certe, cum, tantum ultimis annis istud majus ossiculum incrementi demum cepisse, rationi consonum non sit, quamcunque cephalææ exacerbationem, quam supra etiam a pondere ossiculi inter alia deduximus, apoplexia esset insecuta. Laxatio enim quædam ipsius membranæ, ob serum abundans in flaccido cerebro vix videtur, pro sanguinis transitu retardando advocari posse. Quæ cum ita sint, aut saltem esse possint, non omnino videtur negandum esse, in casu nostro ossiculum majus ipsi affectui, nempe apoplexiæ, aliquam saltem occasionem præbere potuisse, aut forte subministrasse.

QUÆSTIO VI.

An signa sint calculi aut ejusmodi ossiculi in cerebri quacunque parte latentis?

Cum unius affectus plures esse possint causæ, non mirandum est, adeo arduam quandoque earum esse inquisitionem, inprimis, ubi signa non tam dubia sunt, quam nulla. Equidem in quibusdam morbis, uti certa habemus mortis ac sanitatis indicia, propterea Galeno *comm. 3. in Hipp. progn. t. 39.* teste, Græcis τεκμήρια appellata, ita & in nonnullis affectibus causarum quo que signa satis certo habemus. In nostro tamen hoc casu, cum, si de signis quærendum est, non tam prognostica apoplexiæ, quam diagnostica causæ,

cephalæam generantis ac foventis, signa intelligantur, dubia omnino signorum, etiam ratione ipsorum, fontium e quibus signa causæ morbificæ hauriri solent, est investigatio. Nempe, ut nunc de ista causarum varietate, a quibus capitis dolor, etiam periodicus atque inveteratus, dependere potest, nihil dicatur, satis manifestum est, neque ex rebus, quas medici naturales, neque ex iis, quas nonnaturales dicunt, neque demum ex illis, quæ præternaturales appellantur, ullum potuisse in casu nostro certum deduci indicium, imo nec, quod a juvantibus & lædentibus peti solet, signum ullius certitudinis fuisse. Quis enim ex anatome, cæterisque physiologiæ, uti vulgo audit, medicæ capitibus divinare potuisset, fœminam istam in falce cerebri gestare ossiculum, cæphalææ illius causam. Aut quis ex aëre, victus ratione, aliisque, de quibus medicinæ pars ὑγιεινὴ dicta præcipit, conjicere quicquam de isto ossiculo potuit. Cui denique pathologia rebus istis tribus, præternaturalibus vocatis, lucem ad ossiculum istud detegendum præferre valuit. Imo, ne quidem ex juvantibus & lædentibus certus fuit conjecturæ locus. Juvabatur quidem misera nonnihil, ubi dolor quam maxime exacerbatus erat, venæ sectione, juvabatur etiam, sed minus, crebriore instituta purgatione. Verum hæc nihil aliud, quam repletionis vitium indigitabant. Unde nulla, nisi admodum obscura, & prorsus incerta, corporis ejusmodi solidi, in cerebro latentis esse potuit suspicio. Imo, ne minimæ quidem suspicioni locus datur, si ossicula in falce hærentia nullum capiti dolorem inferunt, uti Hornius *annot. ad Botall. obs.* 2. notavit, & Offredus Patavii integrum processum falcatum in fœmina, plures annos nata, sed quæ capitis dolore non laboraverit, imo præfrictæ potius fuerit frontis, observavit. Ita & qui calculum aluisse in cerebro dicitur a Schelhamero, robustus admodum animo, atque corpore describitur. Unde, ne ἔνδοξα quidem, uti vocantur, seu probabilia hisce in casibus vel ossis vel cujuscunque corporis peregrini, in cerebro absconditi, ulla sunt signa. Certe, si quid hic de signis dicendum est, illud observandum esse videtur, quod ex nostra hac, qua occupati sumus, observatione, aliisque supra memoratis historiis pateat, rationi consonum esse, cephalææ ejusmodi diuturnæ, adeo pertinacis, neque ullis remediis cedentis, & nunquam plane remittentis, causam forte aliquando in alieno quodam cerebri membranis intertexto corpore, v. g. ossiculo ejuscemodi latere posse, quod non tam perspicacissimum Medicum in inquirendis causis fallat, quam remediorum apparatu instructissimum quemcunque fatiget, & in exoptato successu vel felicissimum in curando frustretur. Unde liquet, inter cæteras, quæ adeo variæ esse possunt, capitis doloris causas, hanc, nisi post mortem αὐτοψία per ἐγχείρησιν anatomicam fidem faciat, demonstratu esse difficillimam; cum nulla ejusdem, quæ quidem certi quid persuadere diligentissimo experientissimoque naturæ scrutatori possint, probabilia ne dum indubitata, sint signa.

QUÆS-

QUÆSTIO VII.

An cura aliqua sit ejuscemodi ossiculi, aut etiam calculi in cerebro hærentis?

Quamvis hæc quæstio, illi, qui ad ea, quæ superiori quæstione diximus, respicit, supervacanea videri queat, cum ignoti nulla sit curatio morbi, tamen, ut mori medicorum solenni, quo morborum causarumque speculationi curam quoque subjungere solent, satisfiat, paucis quoque de ea disquirere lubet; non tam, quod in deploratis etiam casibus consilium a Medico expeti soleat, quam quod inventio post mortem causæ morbificæ frequentissimum moveat ratiocinium. Nimirum, quicunque nostræ observationi interfuisset, inprimis ex iis, qui rei physicæ medicæque minus gnari sunt, absque dubio a nobis quæsivisset, utrum nullam ergo hic natura admisisset curationem, aut saltem, utrum omnino nulla hic locum alia cura habuisset, qua ejuscemodi ossiculi generatio impediri potuerit? Verum, ut huic quæsito respondeamus, utrumque merito negandum esse videtur: quandoquidem ex nulla remediorum penu quicquam auxilii huic casui superest. Qua enim diæta opus fuisset, qua ossiculi ejuscemodi generatio præpediri potuisset, nisi ea, quæ ossium ipsorum generationi atque nutritioni officeret, qua vero non tam naturæ parsimonia, quam benignitate destituimur. Et, si vel maxime ejusmodi alimenta prostarent, quæ ossibus omne idoneum nutrimentum denegarent, illa ipsa tamen vires suas non ita facile in cerebrum, & quidem præcise in eam, in qua ossicula nostra latuerunt, partem extendere possent. Imo, licet alimenta sint, quæ nullam calculo materiam præbent, eorum tamen usus, si quis in cerebro calculus generandus est, etiam frequentissimus vix ejus concretionem impediet. Et quid ex fonte pharmaceutico hauriemus, quod ossis in ea corporis humani parte latentis generationem impedire, vel generatum auferre queat. Certe, cum tot habeamus, quæ jactantur lithontriptica, ne unicum quidem sufficere posse videtur, quo calculus, si quis in cerebro procreatus est, diffringi atque comminui possit: ut non dicatur ossis ejuscemodi, licet duritie & soliditate calculo cedentis, ob novum subinde accedens nutrimentum difficiliorem, quæ per interna mollienda esset remedia, videri posse comminutionem. Ita nec demum chirurgia, in qua forte aliqua spes concipi posset, ullum præsidium nostro in casu suppeditate valuit. Nimirum hic Hippocratis *aph. 6. s.* 8. dictum locum non habet, quod quæcunque medicamenta non sanant, ferrum sanet, quæ ferrum non sanat, ignis sanet, quæ ignis non sanat, incurabilia putanda sint, nisi quod neutrum horum feliciter adhiberi nequiverit. Qua enim arte chirurgus etiam exercitatissimus ex membrana, cui tam arcte cohæret, ejusmodi ossiculum eruere potuisset. Certe, si etiam in externo isto cerebrum complectente meningis ambitu ejusmodi ossiculum aut etiam calculus adnatus hæreret, locusque ipse, in quo præcise lateret, ad amussim cogni-

gnitus foret, ne quidem artificiosissima chirurgi dexteritate illud ipsum ossiculum, vel calculus posset evelli: ut taceamus de præsentaneo, quod illa chirurgica operatio minaretur, vitæ periculo. Quæ cum ita se habeant, omnino est, ut concludamus, neque diætetica cura, neque pharmaceutica, neque etiam chirurgica tum calculum, tum ejusmodi officulum e cerebro auferri, nec ut non generetur, ulla ratione p.æverti posse. Unde & nostro in casu per aliacunque remedia nulla omnino succedere potuit curatio. Nimirum merito verbis Th. Rod. a Veiga l. *supra cit.* dissertationem nostram obsignamus, dum ait: Hæc rara præter doctrinæ utilitatem etiam ad excusandos Medicos conducunt, ubi nihil curanda proficiunt. Quis enim scit, an ejusmodi monstra impediant.

ICONISMUS *membranæ falciformis naturali magnitudine, quæ eam resiccatam una cum ambobus ossiculis* Theatrum nostrum Anatomicum *servat.*

Fig. I.

a. b. c. Sinus longitudinalis Willisio dictus.
a. Portio membranæ ossi cribriformi adhærens.
c. Pars membranæ ad locum cerebri, torcular dictum.
D. Ipsum officulum sinistram versus respiciens.

Fig. II.

Exibet officuli partem dextram versus.

Fig. III.

Membranæ cerebrum à cerebello in dextro latere dividentis cum annexo officulo portionem ostendit.

F I N I S.

JUSTI

Disput. Medico-Pract. Tom. I. pag. 232. SCHEID DE DUOB. OSSIC. IN CEREBR.

X V.

JUSTI GODOFREDI GUNZII

PROLUSIO QUÆ

LAPILLOS GLANDULÆ PINEALIS

IN

QUINQUE MENTE ALIENATIS

INVENTOS PROPONIT.

Lipsiæ 31 August. 1753.

CUm certitudinis artis ſalutaris ea ſit ratio, ut, ſi quidem haberi poſſit, de quo vel ex ipſis medentibus non pauci ſubdubitant, non tam per ingenioſe excogitatas hypotheſes, quam potius per obſervationes atque experimenta, quæri debeat, non ſatis laudibus efferri queunt, atque tironibus artis commendari, qui tum hiſtorias morborum, tum factas in corporibus mortuorum obſervationes in lucem edunt. Quo nomine etſi celebratur ab omnibus *Theophilus Bonetus*, qui ejuſmodi obſervationes, ab aliis factas, atque ſparſim editas, in unum collegit, uſuique publico accommodavit, longe tamen majori laude atque honore dignus futurus ejus labor eſſet, ſi partim in ſeligendis atque ad ſingulos morbos, tanquam capita, referendis obſervationibus aliquanto accuratior fuiſſet, partim in ſcholiis, annotationibuſque monuiſſet, quæ hinc inde incerta, aut prorſus falſa, atque ab autoribus ſuis parum recte expoſita fuerint. Ea enim, neque injuſta, ſapientiſſimorum virorum querela eſt, qui hiſtorias morborum deſcribunt, pleroſque minus diligentes in ſignis, ſymptomatibus, aliiſque ad morbum & ægrum pertinentibus rebus conſignandis eſſe, ex quibus maxime natura mali cognoſcitur, quam in indicandis laudandiſque auxiliis, quæ cum perſæpe nimis compoſita dederint, atque etiam nimis facile variaverint, quid maxime juverit, aut qualem hæc vel illa auxilia effectum ediderint, intelligi ex ejuſmodi hiſtoriis non poſſe. Neque fere aliter cum obſervationibus comparatum eſt, quæ in diſſectionibus corporum mortuorum factæ habentur, & quarum ad ſedes morborum inveniendas permagna utilitas eſt. Ut enim de illis non dicam, quas medici, in ſecandi arte parum verſati, fecerunt, tamen ex ceteris quoque permultæ tam negligenter factæ ſunt, aut ſaltem deſcriptæ, ut illis uti cum fructu non liceat; tum quoque nihil frequentius eſt, quam cauſſas morborum invenire cum horum effectibus, mutationibuſque inter moriendum factis, præcipue ſi homo lenta morte exſtinctus eſt, confuſas; quod tamen non admodum difficulter evitare potuiſſent, modo hiſtoriam morbi cum rebus, in diſſectione corporis animadverſis, diligenter comparaſſent. Nolo equidem hæc longius proſequi, neque animus mihi eſt, multis oſtendere, quantum ejuſmodi obſervationes ad cognoſcendos curandoſque morbos valeant: illam potius utilitatem commemorabo, quam eædem obſervationes in corpore ſano habent. Qui enim hac noſtra ætate vivi ſanique corporis actiones exponunt, obſervationibus ex corporum, morbis confectorum, diſſectionibus deſumtis, ita frequenter utuntur, ut priorum auctorum de his actionibus ſententias vel comprobent atque illuſtrent, aut etiam non raro convellant, & quam vere utilitatem ſingulæ partes toti corpori præſtent, luculenter commonſtrent. Neque minus ad fabricam ſingularum partium corporis humani cognoſcendam ejuſmodi obſervationes permultum faciunt, modo iiſdem caute utamur; namque abunde conſtat, quot etiam

 quan-

quantique errores ex iisdem in anatomen irrepserint. Quare uti bene de arte salutari merituri essent, qui, quas observationes de morbis faciendi occasionem in dissectionibus habuerint, publicarent, ita etiam optandum esset, ut multi ex illis nudas potius observationes ederent, quam ad hypotheses suas sæpe male accommodatas. Quam cum mihi semper scriptam legem habuerim, statim ac mihi jam aliquid edendum esse intellexi, de ejusmodi observationibus cogitavi, quarum proinde nonnullas hoc loco sic publicabo, ut aliquot tantum conjecturas subjiciam. Ex multis autem, quæ à me olim factæ, non in senibus tantum, molles partes indurari succosque vel in lapideam substantiam non raro concrescere, comprobare possunt, nunc illas selegi, quas de ejusmodi mutatione in glandula pineali facta habebam, reliquas alio tempore editurus. Nimis longum foret, si vellem de natura omnium concretionum hic agere, quæ contra naturæ ordinem, in corpore humano fiunt, quæque mihi videntur ad osseam, lapideam, atque callosam revocari posse, quarum lapidea fere, si distinctio quædam facienda sit, in arenosam dispesci queat, calculosam, atque tophaceam. Neque à me aliquis desiderabit, ut hoc loco singulas humani corporis partes recenseam, in quibus ejusmodi concretio sive ab aliis, sive à me inventa fuerit. Itaque ea tantum exempla indicabo, quæ apud varios auctores de glandula pineali, per ejusmodi concretiones mutata, occurrunt. Neque enim à me primum talis mutatio observata fuit, neque in universum rara illa exempla sunt, quin potius longe frequentius, quam illa reliquarum cerebri partium occurrunt, de quibus, calculo obsessis, nulla satis idonea observatio habetur. Imo peculiaris *Salzmanni* (*a*) de glandula pineali lapidescente dissertatio est, ut de *Georg. Franco* (*b*) qui olim, & *Schurigio* (*c*), qui nuper aliorum de hac re observationes collegit, non dicam. Ex omnibus autem, qui ejusmodi observationes fecerunt ac publicarunt, primum equidem *Franciscum de le Boe Sylvium* invenio, qui, ut illas, secundum varios auctores (*d*), aliquoties fecit, ita seorsim *Olao Borrichio* (*e*) teste, anno 1661. tres lapillos, iterumque durissimas aliquot arenulas (*f*), & duobus annis post, grandiores arenulas, in glandula pineali vetulæ, invenit, atque discipulis demonstravit, quæ, quod *Brechtfeldus* commemorat (*g*), pulmones ulcere exesos habebat. Eodem

(*a*) Hæc dissertatio Argentorati habita fuit 1733.

(*b*) In dissertat. de lapicidina microcosmi in capite §. 33-37. Heidelberg. 1688.

(*c*) In lithologia, seu calculi humani historia, cap. 2. §. 1. & 66.

(*d*) Videsis *Paulum Barbette* oper. chirurg. anat. Part. 3. lib. 2. cap. 2. p. 483. *Diemerbroeckium* Anatom. lib. 3. cap. 6. & *Thom. Bartholinum* Anatom. reform. lib. 3. c. 6. p. 496.

(*e*) In epistola ad *Bartholinum*, quæ est inter hujus Epistolas medicinales cent. 3. 85. p. 362.

(*f*) Loc. cit epist. 97. p. 420. Conf. Acta Hafn. Vol. V. observ. 81. p. 194.

(*g*) In Act. Hafn. Vol. II. obs. 14. p. 34.

dem fere tempore *Florentius Schuyl* (*h*) lapillum invenit, atque adſtantibus oſtendit, qui plus quam dimidium glandulæ pinealis occupabat. Eandem glandulam figuræ irregularis, & calculis refertam vidit *Henricus Meibomius* (*i*) atque *Regnerus de Graaf* (*k*) teſtatur, ſe calculos, plus quam vigeſies, in hominibus lento morbo, vel violenta morte extinctis, in hac glandula inveniſſe, tum in epiſtola ad *Elſnerum* (*l*), inter alia memorabilia, in virginis cujuſdam cadavere reperta, plurimas aſperas arenulas memorat, in conario deprehenſas, quarum aliquæ, propter magnitudinem, calculi dici potuerint. Circa idem tempus *Chriſt. de Cock à Kerckwyck* (*m*) calculum, dimidii fere piſi magnitudinis, in ſene quodam deprehendit. *Wepferus* (*n*) etiam ipſam aliquando lapideam glandulam æmulari ſcribit, atque album, anguloſum, lente majorem calculum memorat (*o*), quem cum aliquot arenulis pellucidis anguloſis in infanticida invenerit. In eadem glandula duo vel tres calculi, imo quatuor aliquando à *Paulo Barbette* (*p*) inventi ſunt, & unus magnitudine grani cannabini in muliere à *Stalparto van der Wiel* (*q*). Idem etiam quatuordecim diverſæ magnitudinis & formæ duriuſculos calculos vidit (*r*) à *Nuckio* (*s*) in glandula pineali hominis cujuſdam deprehenſos, qui ſe ſcribit ſæpius præterea tales eo loco reperiſſe. Videtur etiam huc pertinere *Brunneri* obſervatio (*t*) de multo ſabulo in glandula pineali capite plexi, & altera *Barbeckii* de calculo ibi invento (*u*). Idem de ſe teſtatur, & duorum calculorum in puerpera (*x*) & totidem in ſene quodam (*y*) repertorum meminit *à Meekren*. Eadem pinealis glandula viridibus lapillis referta inter *Juſti Veſti* (*z*) obſervationes eſt, & memorabilis maxime *Edmundi Kingii* (*a*) obſervatio, qui

(*h*) Quod ipſe refert in præfatione ad *Carteſii* Tract. de homine, Lugd. Bat. 1662. 4.

(*i*) In obſerv. Anatom. medic. quas *Schraderus* cum obſervat. & hiſtor. de generatione animal. publicavit Dec. I. obſ. 3. Amſt. 1674.

(*k*) In tract. de ſucco pancreat. cap. 7.

(*l*) Videas Miſcell. N. C. Dec. I. Ann. I. obſ. 127.

(*m*) Memorat hoc in Diſput. Anat. Sylvæduc habita 1670.

(*n*) In tractat. de Apoplexia obſerv. 22. p. 496.

(*o*) De cicuta aquat. p. 116.

(*p*) Loc. cit.

(*q*) Obſerv. med. anat. chirurg. rar. cent. 1. obſ. 12.

(*r*) Loc. cit. p. 54.

(*s*) In epiſt de inventis novis, quæ exſt. cum Adenographia, p. 151.

(*t*) Vid. *Franci* diſſert. ſupra citat. §. 33. Conf. quoque *Brunnerus* de glandula pituitaria cap. 3. ubi nimius eſt in hoc, quod glandulam pinealem dicit, eam ut plurimum eſſe in hominibus ſabulo conſperſam.

(*u*) Apud *Herſeltum* in Philoſ. Homin. cap. 16. § 386.

(*x*) Obſerv. med. chirurg. cap. 58.

(*y*) Obſerv. med. chirurg. poſthum. cap 5.

(*z*) Obſerv. med. rar. Dec. I. obſ. 1. exſt. cum *Caſp. Crameri* Colleg. Chimico.

(*a*) Habetur in Act. Erudit. Lipſ. Ann. 1688. p. 234.

qui lapidem, membrana involutum, in hac glandula vidit, aut verius, ut ait, glandulam petrefactam in membrana. Duæ etiam huc pertinentes *Benj. Bened. Petermanni* observationes sunt, altera de glandula pineali in lapillos, granis milii similes, coagulata (*b*), altera de duobus calculis, cubi minoris figuræ, in virginis sedecim annorum glandula inventis (*c*). *Dionis* (*d*) quoque se lapillum ait aliquando intra illam invenisse, aliumque in cadavere juvenili *Bartholomæus Krugerus* (*e*). Tota petrosa glandula fuit, & nucem avellanam magnitudine adæquans in eo ægro, quem *Berlingerius Gipseus*, professor Bononiensis, secuit, quemadmodum à *Jo. Bapt. Contulo* (*f*) memoriæ proditum est. Tres calculos minimos, vel potius arenulas crassiores subflavas in glandula pineali à se deprehensas habet *Laubius* (*g*), totidemque *Quina* medicus Amstelodamensium in fæmina quadam invenit, uti *Ruyschius* (*h*) refert, qui figuram horum corpusculorum adjecit, quæ tamen pro ossiculis habet. *Morgagnius* autem scribit (*i*): exiguum corpus durum, subflavum, & nonnihil asperum pluries in ea invenimus, qui præterea in viro quodam Bononiensi totam fere glandulam ex flava duriuscula sed friabili materia constantem deprehendimus, cui demum *Salzmannus* (*k*) addendus est, qui altero anno lapillos satis notabiles in duobus subjectis, & altero in alio cadavere, non multum friabiles & magis minusve flavescentes in theatro anatomico Argentoratensi inventos habet, atque *Mauchartus* (*l*), qui glandulam pinealem in calculoso-sabulosam substantiam in viro quodam concretam memorat, ne de *Vieussens* (*m*), *de la Charriere* (*n*), *Winslovio* (*o*), & *Lieutaud* (*p*) dicam, qui æque ac multi alii ex nostræ ætatis dissectoribus scribunt, glandulam pinealem persæpe exiguis lapillis refertam esse, vel exiguum corpus durum, subflavum & nonnihil asperum sæpissime in ea reperiri. Omnium vero maxime notabile illud exemplum est, quod *Mangetus* (*q*) narrat à *Carolo Drelincurtio* visum; hic enim glandulam pinealem dicitur in virgine, vigin-

(*b*) Observ. med. Dec. I. obs. 1.
(*c*) Ibid. obs. 10. p. 16.
(*d*) Anatom. Demonstr. VII. p. 354.
(*e*) Anatom. curios. cap. 12. p. 38.
(*f*) In libro de Lapidibus, Podagra & Chiragra in C. H. productis Rom 1690. 4. vid. Act. Er L. Ann. 1699 p. 396.
(*g*) In Ephemer. Nat. Cur. Cent. IX. obs. 63. p. 150.
(*h*) Thes. Anat. V. N°. 63. Tab. 3 fig. 5.
(*i*) Advers. Anat. VI. Animadv. 9. p. 10.
(*k*) Loc cit. p. 27. sq.
(*l*) Dissert. de lumbrico in ductu pancreat. reperto p. 7. Tubing. 1738.
(*m*) Neurogr. Libr. 1. cap. 11. p. 71.
(*n*) Anat. de la tête de l'homme p. 155.
(*o*) Expos. Anat. Tr. de la tête N°. 83.
(*p*) Ess. Anatom. p. 394.
(*q*) Theatr. Anat. Lib. 4. cap. 2. p. 309.

viginti circiter annorum, non tantum faxeam inveniſſe, ſed etiam ovi gallinacei magnitudinem æquantem. Quamvis igitur ex tot tantorumque virorum obſervationibus abunde conſtare queat, ut in aliis quibuſcunque corporis humani partibus, ſic etiam in pineali glandula, lapillos, vel aliquid his ſimile, ſæpe concreſcere, tamen, quas olim de eadem re obſervationes feci, hoc loco ſubjungere, eo minus dubito, quo certius eſt, priores auctores obſervationes ſuas partim tribus tantum verbis, partim ita propoſuiſſe, ut, quæ inde in functionibus corporis humani mutationes conſecutæ, vel cum eo malo conjunctæ fuerint, parum appareat. Ex quinque autem, quæ mihi occurrerunt, exemplis primum juvenis viginti quinque circiter annorum fuit. Is à patre genitus, qui, quadrageſimo circiter ætatis ſuæ anno, ſenſim aciem perdidit, à prima fere infantia de viſus quadam debilitate conqueſtus eſt, cui ſiccus juſtoque tenerior totius corporis habitus accedebat. Fuit autem illa viſus debilitas, procedente tempore, ita aucta, ut duodecimo ætatis anno, ſiniſtro oculo uti amplius fere non poſſet. Itaque non ſine cauſſa metuens, ne & dextro oculo perdito, omnem lucis uſum amitteret, variorum medicorum auxilia contra graviſſimum hoc malum, ejuſque metum quæſivit. Accidit vero, ut in tales maxime incideret, qui omnem amauroſin ponentes à variæ indolis atque utplurimum corruptis humidis proficiſci, quæ circa opticum nervum, ad quem concurrerint, hæreant, contra ipſam non niſi ejuſmodi auxiliis pugnandum eſſe exiſtimant, quibus mobilia illa humida reddi queant, atque per varias vias ex corpore eliminari. Quapropter cantharidibus, fonticulo, ſetaceo, variiſque modo alvum, modo ſudorem fortiter moventibus, vomitumque etiam cientibus medicinis, per plures annos vexatus, ſenſim magis magiſque minui viſum in dextro oculo ſenſit, totumque ſimul corpus extenuari. Hinc ubi meo conſilio uti voluit, equidem ſi oculus dexter ſervari, aut ejus videndi facultas plene reſtitui poſſit, id non niſi per nutrientia atque leniter aperientia cum humectantibus conjuncta, & quæ revocare utiles ſuccos ad hunc oculum queant, obtineri poſſe, ipſi protinus declarabam. Quo ubi ſe abſterrere paſſus non eſt, pugnatum quidem ejuſmodi auxiliis contra hunc morbum, per annum fere, ſed fruſtra: fuit, quod ægrum, aliorum ſuaſu accedente, permovit, ut, quamvis id diſſuaderem, ad aquas Pyrmontanas abiret. Sed ab his quoque melius ſe non habuit. Quare omnem fere ſpem ſanationis abjicere coactus, magis quam à natura, triſtior factus eſt, hominumque conſortio raro uſus, idque potiſſimum poſt, quam celeberrimi cujuſdam medici juſſu, valentiſſimi generis auxilio, quod ἄνω, & κάτω purgabat, bis uſus, tum oculi dextri tum quoque totius corporis vim atque robur ſolutum magis & quaſi fractum ſentiebat. Factum tamen aliquandiu poſt eſt, ut me denuo in conſilium vocans, argenti vivi uſum proponeret, quo ab *Hoffmanno* aliiſque ita adhibito, ut ſalivæ fluxus concitaretur, nonnulli amauroſi laborantes reſtituti ſint; reſpondi equidem, de quo certo perſuaſus ſum, argenti

genti vivi nullam contra hunc morbum vim esse, nisi à venerea caussa profectus fuerit, cujus cum ne levissimum quidem in ipso signum sit, pessime sibi consulturum esse, si hoc auxilii genere uteretur. Ea vice persuadere sibi passus est. Quia vero paulo post iterum atque tertio rediit, idemque ursit, ne se homini crederet, qui parum sciens, quam caute eo auxilio utendum sit, id in ægri perniciem adhiberet, illini mercurium ita feci, ut neque salivæ, neque alvi fluxus, aut sudor consequeretur, verum ut resolvendi tantummodo potestatem exercere posset. Quamvis autem, quæ tamen, ut fere solet, suboriebatur, levissimam sputationem nullo modo cohiberem, aut prorsus supprimerem, quin potius ad plures septimanas protraherem, nihil tamen in illo morbo mutatum fuit, mœror autem atque tristitia aliquantum aucta. Cumulum huic paulo post adjecit de morte inopinata dilectissimæ sororis nuntius, ita, ut duos circiter menses post in veram maniam cum febre incideret, qua etiam nono die moriebatur. Flagrans equidem sciendi cupiditate, an non in cerebro aliquid sit, quod, ut olim amaurosin facere potuerit, ita demum maniam producere, operam dedi, ut caput aperiendi potestatem obtinerem. Qua impetrata in membranis cerebrum investientibus nihil, quod præter naturam esset, inventum est, hoc ipsum autem admodum siccum, atque compactum. Seorsim vero in dextri hæmisphærii eo margine, qui sinum duræ matris superiorem, in longum ductum, contingit, duo, digitum transversum lata, sed paulo longiora, loca erant, in quibus cortex cerebri, etsi non totus, fere callosus fuit. Hinc singulis cerebri partibus examinatis, quas omnes sanas vidi, tandem ad glandulam pinealem perventum est; eaque turgidior paulo, quam solet, & inæqualior apparuit; tandem de lapillis vix cogitassem, nisi, dum plexum, quo ipsa tota velatur, choroideum lente separabam acies scalpelli in lapillum aliquem prominentem obiter incidens, sonum edidisset. Attentius igitur rem examinans, tres in ipsa glandula lapillos, variæ magnitudinis, inveni, quorum maximus pisum minus æquabat. Præter hos dura quædam calculosa substantia inerat, quam tamen eximere non potui, quin, ex quibus coaluisse videbatur, granula secederent, quorum decem numeravi. Tum hæc tum majores illi lapilli flavi asperique erant, flavedo tamen illa, ubi sicci facti sunt, fere evanuit. Præter hæc igitur nihil morbosi in cerebro deprehensum est, ut etiam uterque opticus nervus sanissimus esset. Oculos ipsos examinare non licuit. Quo longior in hoc primo exemplo recensendo fui, eo me breviorem oportebit in ceteris esse. Primum illud exemplum mihi ante octo annos occurrebat, alterum, de quo nunc, tribus annis post. Vir sexaginta circiter annorum erat, satis, ut videbatur, robustus, qui postquam varia peregerat, quæ sanæ mentis hominem satis non decent, propter jacturæ alicujus rei familiaris metum vim sibi laqueo inferre voluit. In quo facinore deprehensus in carcerem ductus fuit, ubi post quinque vel sex dierum abstinentiam à cibo potuque, ita periit, ut aliquot horis ante mortem, cujus nulla antea indicia aderant, sensuum

usu

usu privaretur, & in lethargi speciem incideret. In hujus corpore, quod in theatrum anatomicum delatum fuit, insolitum prorsus duræ matris cum cranio nexum, præcipue in adversa & laterali parte, inveni, tum adversos cerebri lobos, deficiente ibi processus falciformis parte, arcte connatos, & piæ matris processus utrinque, magis tamen in dexteriore latere, præter modum densos crassosque. Eadem membrana granulosam sed friabilem & molliusculam quamdam substantiam accretam habebat ibi, ubi venæ sinum superiorem duræ matris in longum ductum, subingrediuntur, quas pia mater comitari solet. Sed hanc quidem substantiam in multis aliis corporibus inveni. Hinc ubi ad cerebrum ipsum ventum est, ventriculi laterales aqua flavescente turgidi deprehensi sunt, iisque apertis & fornice ablato, plexus choroideus justo pallidior apparuit, & glandula pinealis solito fere major. Quam ubi proinde attentius examinabam, septem in ea quasi arenulæ asperæ inventæ sunt, quæ glandulæ non procul à basi inhærebant. Hæc in capite deprehensa sunt. In ventre duæ circiter unciæ biliosi humoris effusæ erant, coloris ex flavo ad rubrum inclinantis, adeoque obscuri, atque ilei portio cum omento, in dextro latere, cum peritonæi sacco, in scrotum descenderat. Eodem anno similem observationem de lapillis glandulæ pinealis faciendi occasio mihi nata est. Cadaver militis erat, viginti octo annos nati, qui in flumine suffocatus periit, in quod se, ut ferebatur, nescio, quam ob caussam, præcipitaverit. Nolo nunc ea recensere, quæ manifesti suffocationis effectus erant, neque quæ in pectore atque ventre animadversione digna inventa sunt, ex quibus nihil fuit, quod vel suspicari licebat, mentis alienationi occasionem dare potuisse. Dubito etiam, an præter glandulæ pinealis mutationem, inter ea, quæ in cerebro vidi, aliquid sit, quod ad illum animi, ut sic dicam, morbum, tamquam ad effectum caussa, referri queat. Primum vero in exteriore duræ matris facie, qua parte ossi frontis subjacet, à latere superioris sinus, plura quasi fungosa, attamen firma, corpuscula occurrebant; singulis foramen laminæ exterioris duræ matris, tanquam foveola, ita respondit, ut per illud partim interiori laminæ inhærerent, partim super illud exstantia, à totidem cranii foveolis exciperentur, quæ, ut tenuissimum ibi cranium esset, efficiebant. Ut vero corpuscula illa, sic quoque cranii foveolas in permultis vidi, ut proinde non mirer *Pacchionum* aliosque duræ matri glandulas adscripsisse. Per medium corporis callosi tum sulcum aliquem, tum à latere sulci modo unam, modo duas quasi chordas in longum ductas esse, notissimum est. Tum hæ tum ille in hoc corpore flectuose procedebant, & sulcus potissimum hinc inde quasi deficere videbantur. Thalami nervorum opticorum solito angustiores inventi sunt, & canalis à tertio ventriculo ad quartum pertinens, aquæductum *Sylvii*, vel canalem intermedium vocant, saltem ibi clausus, ubi sub commissura cerebri posteriore, & tuberculis quadrigeminis, vel

potius ante hæc ad ventriculum quartum defcendit. Partim igitur ad hoc, quod nunquam videram, partim, propter duo priora exempla, ad glandulam pinealem attentus fui. Hanc itaque fuper corporibus quadrigeminis ad horizontem pofitam, invenio, atque dum ejus interiora rimor, in quinque diftinctos lapillos incido, qui flavi, & afperi erant, & quorum maximus milii feminis granum fere fuperabat. Ceterum in fubftantia glandulæ, ut in prioribus duobus exemplis, nihil mutatum inventum eft. Quartum exemplum mihi ante hos quatuor annos occurrit in puellæ cadavere, cujus caput faltem fecandi poteftas data eft. Paupercula erat, viginti, quantum accepi, annorum, de qua, antequam moreretur, nihil inaudiveram. Neque multum fuit, quod poft mortem, ab affinibus expifcari licuit, parum ut folent, in ejufmodi rebus curiofis, tum de valetudine affinium non multum follicitis. Hoc tamen relatum fuit, non triftem tantummodo, ab aliquot annis, fuiffe, atque ut plurimum taciturnam, verum etiam aliquoties nemine falutato de fuis, ad aliquot dies aufugiffe ita, ut deprehenfa iterum ægre ac renitens domum reduceretur, qua occafione cum etiam de vi loqueretur, quam fibi illatura effet, aut faltem ex ejus vultu geftibufque affines metuerent, ne hoc faceret, ipfam domi continuerunt fic, ut femper aliquis adeffet, qui cuftodem ageret. Sed hoc quidem interdum neglectum eft, adeoque puellæ quafi occafio facta, fuga fibi confulendi; quod quia vefpertino tempore fecit, an viam ignorans, an ftudio, nefcio, in rivum incidit, ex quo tamen ab homine quodam extrahebatur, qui ftrepitu, quem in aquis faciebat, excitatus accurrit. Hinc ad fuos iterum delata, atque ob frigus, quo tenebatur, hyems enim erat, in lectum collocata tranquilla per aliquot dies manfit, &, nefcio fub quibus fymptomatibus, mortua eft. Capitis igitur, præcipueque cerebri fectionem, aggreffus, in quo nempe aliquid inventum iri, judicabam, quod puellæ mentem alienaverit, utut omnes ac fingulas ejus partes, magna cum cura atque ftudio, examinabam, nihil tamen, quod non in faniffimi cujufque cerebro inveniatur, deprehenfum eft. Ad morbofa enim referre neque lobos cerebri adverfos, fuper corporis callofi averfa parte, inter fe concretos, fatis audeo, qualem concretionem memini & in aliis nonnullis, mente non alienatis, etfi fortaffis leviorem, vidiffe, neque valvulam cerebri magnam totam cineream, quam in aliis utique ex medullaribus & corticalibus fafciolis, in tranfverfum ductis, compofitam invenio. Quo magis autem omnia cum naturali & confueta harum partium fabrica convenire videbantur, eo diligentius glandulam pinealem examinandam effe, exiftimavi. Quæ etfi non aliter pofita, atque figurata erat, quam folet fere in omnibus effe, tamen cum illa parte, qua tuberculis quadrigeminis incumbit, tum etiam oppofita, aut fuperiore, plana atque compreffa fuit, & folito etiam aliquantum longior. Hinc autem fecta inventa eft corpufculum

du-

durum inæquale & asperum continere, quod grano sabuli simile, adeoque lapillus erat, coloris ad flavum proxime accedentis. Latebat autem in media corticali aut cinerea potius glandulæ substantia ita, ut basin ejus medullarem videretur attingere. Quintam denique observationem licuit in cadavere viri facere, qui dicebatur quinquaginta quinque annos habere, quique macilenti satis habitus erat. Inventus fuerat in sylva, non procul ab urbe, ex laqueo suspensus in arbore, neque ulla suspicio erat, mortis ab alio illatæ, qui, quo celaret scelus, mortuum suspenderit, ut videretur ipse sibi manum intulisse. Quod vero sibi ipse gulam laqueo fregerit, vero simillimum & tantum non certum faciebat hoc, quod aliquot dies ante, eodem circiter loco, deprehensus est in iis parandis, quæ ad hoc facinus patrandum necessaria sunt. Quæ prægressa sint, & quid ipsum eo adducere potuerit, ut vitam sibi eriperet, de his rescíscere equidem parum potui. Accepi tantummodo, stupidi semper ingenii fuisse, atque litem habuisse cum suis super vili quadam re, & quæ nullius quasi momenti esset. Plena mihi libertas erat, mortuum hoc corpus ita dissecandi, ut singulas ejus partes diligenter examinarem. Ventre inciso, ventriculus inventus est præter modum amplus, simulque in sinisteriore parte multum relaxatus. Contra coli intestini insignis angustia erat, quæ medio loco illius partis, quæ fere ante magnam ventriculi curvaturam, in transversum fertur, incipiens, omnem coli sinisteriorem partem, atque rectum intestinum ipsum occupabat. Sed hoc quidem inter frequentissima vitia, etiam eorum hominum, est, quibus mens perfectissime constat, quamvis negare nolim, hypochondriacum malum, quod cum magna, præsertim coli, inflatione conjunctum est, atque aberrare interdum mentem leviter facit, persæpe ab ejusmodi angustia provenire. Ad hæc duo vitia aliud omenti accessit, cujus particula in dextro latere, in scrotum devoluta erat, quod tamen extus parum apparuit. In pectore nihil inventum est, quod hoc saltem loco memorandum esset. Nemo enim facile crediderit, posse pulmonis aliquot nexus cum pleura, aut glandularum bronchialium indurationes, quæ in provectæ ætatis hominibus nunquam fere non sunt, ad mentis alienationem aliquid conferre; cerebrum quoque, primo intuitu sanissimum fuit, si à firmitate recedas, quæ utique tanta erat, ut paulo siccius, quam secundum naturam, esset. Ex partibus cerebri non, nisi tubercula quadrigemina, fuerunt, quæ nempe à naturali statu ita recedebant, ut inferiora, quæ alias superioribus minora inveni, ejusdem fere ac hæc magnitudinis essent. Contra glandulæ pinealis situs, figura, magnitudo, nexus atque fabrica naturalis erat, ut non nisi dissecta ipsa, tres lapilli asperi atque subflavi in conspectum, prodirent, qui in cinerea glandulæ substantia hæserunt, & quorum unus pellucidus fuit. His denique addendum est, aliquanto plus aquæ ventriculos cerebri laterales continuisse, quam alias solent, etsi hic forte

laquei effectus fuerit, qui, vasa à cerebro ad cor pertinentia comprimendo, effecerit, ut aqua in ventriculis partim hæreret, partim in eos, sub ultimis cordis & arteriarum ictibus, exprimeretur. Hæ igitur meæ de calculis glandulæ pinealis observationes sunt; quas etsi eo potissimum animo proposui, ut alios ad similes sive faciendas, sive jam olim factas publicandas excitarem, quæ vel confirmandis vel convellendis iis inservire queant, quæ de usu illius glandulæ proposita habentur, nonnullas tamen circa hanc rem factas animadversiones hoc loco subjiciam. Earumque prima de natura hujus particulæ erit; quæ etsi parum scio à quonam ex dissectoribus inter glandulas relata sit, hoc tamen novi, id jam olim à *Galeno* factum esse, quem anatomici, usque nostram ætatem fere omnes, in hac re, sequuti sunt. Idque ab iis factum esse, qui antè *Sylvii* & *Stenonis* tempora floruerunt, propterea mirandum non est, quia, quidquid de glandulis in universum tenebant, non tam ad fabricam earum, structuramque internam pertinuit, quam ad notas aliquot externas, atque de cerebro ita locuti sunt, ut viderentur duplicem ejus substantiam non natura, sed colore tantum distinguere. Accedit, medullarem illam particulam perspectam non habuisse, per quam conarium cum lamina vel tractu medullari cohæret, qui à parte thalamorum laterali interiore utrinque procedens, ante tubercula superiora & super commissura cerebri posteriore, quodammodo arcuatus, positus est. Has vero duas cerebri particulas postquam primus, ut videtur, *Sylvius* (*r*), demonstravit, etsi anatomici post hunc omnes, descripserunt, conarium tamen, æque ac antea, in numero glandularum habitum est. Primus, quantum scio, pro particula cerebri potius, quam pro glanduloso corpore *Collins* (*s*) habuit, post quem *Winslovius* (*t*) de hac particula ita locutus est, ut vix pro glandula habere videretur, *Hallerus* (*u*) autem glandulosam esse plane negavit. Contra à *Morgagnio* (*x*) factum est, qui etsi nexum conarii cum tractu illo medullari non negat, tamen propter observationes quasdam, in morbosis corporibus, factas, eo inclinat, ut pro glandula potius, quam pro cerebri particula habeat. Atque colorem equidem conarii non tam albidiorem invenio eo, quem corticalis cerebri substantia habet, quam potius obscuriorem & à corticis cerebelli colore parum diversum; neque, si esset, desumi inde argumentum posset, ad glandulosam conarii substantiam probandam. Ut enim non dicam, cerebelli corticem, qui tam ejusdem ac cerebri cortex, naturæ est, colore ab

(*r*) Diss. medic. 4. §. 22.
(*s*) System. Anatom. Lib. 3. c. 45.
(*t*) Loc cit. N°. 82. sq.
(*u*) In Not. ad Boerhaavii Prælect. Academ. Vol. II. p. 658. r.
(*x*) Loc. cit.

ab hoc ſatis differre, glandulæ totius corporis diverſiſſimi coloris ſunt, & nullæ ex illis admodum albicantis. Dubito etiam an multum tribui illi argumento poſſit, quod ab aqua deſumitur, qua conarium in multis, non aliter ac reliquæ plexus choroidei glandulæ, turgidum fuerit. Nam ut ceteras fere omnes corporis humani partes, ſic vel ipſum corticem cerebri memini aqua turgidum vidiſſe, atque fere illis accedo, qui, quas illi pro glandulis plexus choroidei habent, ad hydatites referunt. Sed *Morgagnius* etiam quoſdam quaſi loculos in conario invenit, qui, cum in naturali ſtatu, ne quidem in maximis glandulis, in conſpectum veniant, debuiſſent utique concretam ibi materiam continere, cujus tamen *Morgagnius* non meminit; fortaſſis igitur voluit lobulos nominare, in quos memini conarium aliquando leviter diſtinctum vidiſſe. Quos, ſi verum eſt, glandulas conglomeratas conſtituere, conarium ſaltem inter conglobatas referri non poterit, ſed poſſet hæc obſervatio potius ad confirmandam eorum opinionem aliquid valere, qui, ut cetera fere viſcera, ſic quoque cerebrum, pro glandula habent, modo externus habitus naturam glandulæ conſtitueret. Graviſſimum vero argumentum videtur id eſſe, quod à calculis, in conario concretis, deſumtum eſt, quodque movere me hanc de natura conarii quæſtionem fecit. Videntur enim ejuſmodi concretiones loculorum vel folliculorum præſentiam probare, in quo, qui *Malpighium* ſequuntur, naturam glandulæ in univerſum ponunt. Attamen ne his quidem plena ad probandum vis eſt. Ut enim id omittam, quod per innumeras obſervationes confirmatum eſt, ſi oſſa, & cartilagines fortaſſis excipias, nullam corporis humani particulam eſſe, in qua non lapidoſæ concretiones fiant, illæ etiam partes, quæ vulgo pro glandulis habentur, rarius fere ceteris, talem mutationem patiuntur; quod diſci ex obſervationibus à *Wincklero* (*y*) collectis poteſt; neque videtur conarium cum bronchialibus glandulis adeo convenire, ut, quia ex adultis fere nemo eſt, qui non harum glandularum aliquot lapidoſas habeat, colligi inde queat, debere conarium glanduloſæ ſtructuræ eſſe; in renibus etiam, quos permulti inter glandulas referunt, utut frequentiſſime in iis calculi naſcantur, tamen in corticali ſubſtantia, in qua vulgo glandulæ poni ſolent, vix unquam calculus inventus eſt, ſæpiſſime in tubuloſa parte & infundibulis, in quibus partibus ne quidem *Malpighii* aſſeclæ glandulas ponunt. Quodque maximum eſt, permulta hominum exempla habentur, in quorum cerebro lapilli inventi ſunt. Quæ etſi tam negligenter deſcripta habentur, ut auctorum, quantum ſcio, nullus medullarem ſubſtantiam à corticali diſtinxerit, atque ipſe olim Pariſiis cerebrum pueri ſecui, in cujus medullari ſubſtantia undeviginti globuli, quaſi ex pulte parati, diſperſi hærebant, quorum alii piſum majus æquabant alii ſuperabant; tamen quia etiam corticem cerebri

(*y*) Diſſert. de vaſor. C. H. Lithiaſi p. 25. Gotting. 1747.

induratum callosumque vidisse memini, inter illa de cerebri lapillis exempla fuisse non dubito, in quibus cortex etiam sedes mali fuerit. Accedit praeternaturales illas concretiones in universum frequentius, ac fere semper in celluloso contextu fieri, qui insignior sine dubio in cortice cerebri est, quam in medulla. In exemplis autem à me visis lapilli semper in ea parte glandulae pinealis haerebant, quae cortici cerebri non absimilis est. Supra de nexu conarii cum tractu seu lamina medullari thalamorum arcuata dictum est; qui cum nonnisi tunc videatur per duos pedunculos vel nervulos, ut alii dixerunt, fieri, quando conarium levatur, atque retrahitur, dubito equidem an non dici potius debeat basis ejus medullaris tota tractui illi medullari proxime adhaerere, quae videtur etiam *Stenonis* (z) sententia fuisse. Isque etsi conarium oblongae paululum figurae esse ostendit, impedire tamen non potuit, quo minus à *Willisio* (a) magisque à *Vieussens* (b) &, qui hos sequuti sunt, anatomicis rotundum describeretur & pingeretur. Ut hos errores partim mollities conarii partim arctior cum plexu choroideo nexus peperit, ita per hunc quoque fortassis factum est, ut plures, ex nostrae etiam aetatis dissectoribus, conarium ad perpendiculum fere positum esse scriberent; si enim plexus ille caute lenteque separatur, conarii basis videtur ad partem cerebri adversam conversa esse, apex vero ad aversam. Hactenus de fabrica conarii; superest, ut de usu hujus particulae aliqua proferamus, quae saltem monere naturae humanae scrutatores possint, ut plura super hac re experimenta capiant. Neminem fugiet, qui conarium pro glandula habuerunt, partim hunc ipsi usum tribuisse, ut vasa & plexum choroideum ipsum firmaret, vel in ventriculis lateralibus contentam aquam in se reciperet, & tamquam janitor aperturam cerebri posteriorem quodammodo clauderet, quae veterum maxime opiniones fuerunt, partim vero existimasse, lympham cerebri in ipso secerni. Quae omnia quam longe à veritate absint, patere ex illis potest, quae supra de fabrica conarii disputata sunt. De eo potius videamus, quod *Cartesius* proposuit; mentem in conario residere. Quod si nude proposuisset, effecisset fortassis, ut naturae scrutatores in fabricam conarii diligentius inquirerent, contra dum explicare etiam volebat, qua ratione mens omnes actiones suas in conario exerceat, adque hunc finem machinam sibi quamdam fingebat; confutandi rejiciendique illam hypothesin de glandula pineali occasionem nacti sunt. Unus *Stenonius* (c) est, qui *Cartesii* machinam ab humano cerebro plurimum discrepare ostendit, ceteri omnes contra modum disputarunt, quo mens actiones suas exerceat, eoque asseclas *Cartesii* potius confutarunt, quam hunc ipsum. Nolo jam de singulis argumentis agere, quibus Cartesianorum sententiam impugnarunt, sufficiet de eo videre, quod à morbis ac laesionibus conarii desumtum fuit.

(z) Discours sur l'Anatomie du cerveau p. 20. Paris 1669. 12.
(a) Cerebri Anat. fig. 3. F. fig. 4. G.
(b) Loc. cit. fig. 7. H. fig. 8. G. fig. 9. e.
(c) Loc. cit. p. 14. sqq.

fuit. Atque hic utique argumento in universum maxima vis inest, modo id ejusmodi observationes præbeant, in quibus præter illam, de qua quæritur, partem, nullæ aliæ læsæ aut per morbum mutatæ inventæ sunt. Sed in hoc quidem plurimi peccant. Quare ut seorsim de conarii usu videamus, doleo equidem, non paucas ex illis observationibus, quæ apud auctores de morbis conarii habentur, ita comparatas esse, ut uti ipsis plane non liceat. Atque si vellem per experimenta quærere, quantum possit, *Cartesii* opinioni de mentis in conario sede tribui, primum equidem eorum observationes rejicerem, qui hanc particulam in hydrocephalicis abfuisse scribunt (*d*), aut saltem fatentur, se, an vere abfuerit, an errore ablata sit, dicere plane non posse (*e*). Vix *Kerckringii* (*f*) observationem admitterem, qui in juvene quatuordecim annorum, somnolento per omnem vitam, & capite obtuso, glandulam pinealem non vidit, aut vix saltem ad *Cartesii* opinionem confirmandam uterer, quia in eodem puero calculus in cerebri ventriculo repertus est. Neque multum me *Muralti* (*g*) experimenta, et a *Lentilio* (*h*) confirmata, moverent, in quibus animal uno ictu trucidatum est, stilo ad glandulam pinealem adacto; præterquam enim quod hoc experimentum, quomodo sine aliarum partium cerebri læsione fieri potuerit, animo non comprehendo, non quæ vitæ sedes sit, eam quoque mentis domicilium esse, sequitur. Qui vero contra *Cartesium* dixerunt, maxime illis observationibus usi sunt, secundum quas lapilli in glandula pineali concreverunt. Ut igitur has potissimum examinemus, ex omnibus illis, quæ de hac re habentur, quarumque tantum non omnes superius allegavi, *Cockii* tantum atque *Nuckii* sunt, secundum quas mente alienati illi homines certe non fuerint, in quorum conario hæc mutatio inventa sit. Atque ex his quidem *Nuckii* testimonium rejicere aliquis propter hoc posset, quia *Cartesio* infensus fuerit. Neque fortasse illa *Schuylii* observatione multum moveretur, qui dum dicit, moriendum homini non fuisse, quia calculus conarium ita occupaverit, ut in altero latere integrum maneret, non videtur mentis, cujus non meminit, sed vitæ domicilium hic posuisse. Ex reliquis observationibus etsi multæ tum in universum negligenter nimis, tum vero ita factæ sunt, ut cum nihil fere de illis adderetur, quæ mortem prægressa sunt, uti illis, neque ad revellendam, neque ad confirmandam *Cartesii* sententiam, possimus, tamen non paucæ habentur, quæ huic sententiæ vel ex parte vel omnino favent. Ex prioribus illa *Graafii* est, in virgine facta, quæ olim capitis dolore vexata fuerat (*i*), tum altera *Petermanni*, etiam in virgine facta (*k*), quæ ante mortem toto cor-

(*d*) Qualis est observatio *Alard. Herm. Cummii* in Miscell. N. C. Dec. I. An. I. obs. 47. & *Cockii* à *Kerckwych* loc. cit.
(*e*) Hoc à *Paisenio* factum est Miscell. N. C. D. I. An. IV. & V. obs. 196.
(*f*) Spicileg. Anat. obs. 35.
(*g*) Vid. Miscell. N. C. Dec. II. An. II. obs. 29.
(*h*) Ibid. An. IV. obs. 156.
(*i*) Miscell. N. C. Dec. I. A. I. obs. 127.
(*k*) Loc. cit. obs. 10.

corpore convulsa est, & omnem sensum motumque voluntarium perdidit; neque non illa *Gipsei* apud *Contulum* in ægro ex continua cephalalgia denato. Ejusdem generis videtur ea esse, quam *Wepsferus* (*l*) in infanticida, *Brunnerus* in capite plexo, & *Barbeckius* quoque in infanticida fecit, tanquam in ejusmodi hominibus, quos saltem suspicari licet, mente alienatos fuisse. Quod etiam de illo valere potest, quem *Laubius* secuit. Ad confirmandam vero Cartesianam sententiam facit ea, quam *Mauchartus* publicavit; in quo enim glandulam pinealem invenit, in calculoso-sabulosam substantiam concretam, fatuus erat, tum vero maxime illa *Edmundi Kingii*, qui, in quo eundem morbum invenit, omnibus rationalibus facultatibus destitutum fuisse scribit. Addi etiam his potest, quod *Anhornius* (*m*) in maniaco vidit, conarium nempe solito firmius atque solidius, tumque in balbutiente atque fatuvo, quæ *Lancisii* observatio est, adeo exile ut vix cannabinum semen æquaret; quæ observatio videtur propterea magnum pondus habere, quia in ea dissertatione habetur, in qua *Lancisius* sedem animæ cogitantis in corpore calloso ponit (*n*). Atque ceteris quoque auctoribus fides eo magis haberi potest, quo minus *Cartesio* addicti fuerunt. His demum meæ observationes addendæ sunt, quæ videntur ad Cartesianam hypothesin confirmandam plurimum valere. Non enim mente tantum alienati illi fuerunt, in quorum glandula pineali lapilli inventi sunt, verum etiam tanto magis à ratione aliena, eique contraria fecere, quanto plures, majoresque in ea glandula lapillos habuerunt, quibus mentis actiones videntur quasi prorsus interceptæ fuisse. Nihilo tamen secius aliqua sunt, quæ ut plena ipsis ad probandum vis non insit, efficiunt. Præterquam enim, quod non in singulis quinque exemplis, omnes totius corporis partes attente examinare potui, inventa etiam, præter glandulæ pinealis mutationem, nonnulla sunt, quæ credi fortassis possent, mentem, æque ac calculi illi, turbasse. Et hoc quidem in primo exemplo credere aliquis tum de siccitate cerebri, tum de callositate corticalis substantiæ posset, maxime si maniaci illius recordaretur, in quo, *Boneto* (*o*) auctore; cerebrum in superficie flavum & siccum inventum est. Similis suspicio, in altero exemplo, de processibus piæ matris, de ventriculis cerebri aqua turgidis, tumque de hernia scrotali oriri posset, atque in tertio de *Sylvii* aquæ ductu. Quorum omnium etsi nulla etiam ratio habenda esset, hoc tamen negligi nullo modo potest, à *Nuckio* (*p*) potissimum plane affirmatum esse; se quatuordecim calculos in glandula pineali hominis invenisse, qui, dum vixerit, non minus, ut ait, ingeniosus fuerit, quam quorum glandula naturaliter disposita. Tum enim nimis durum esset, hanc observationem negare velle, tum quoque intelligi non potest, quomodo conf-

(*l*) De cicut. aquat. p. 116.
(*m*) Vid. Miscell. N. C. Dec. II. An. VI. obs. 234. p. 547.
(*n*) Oper. Tom. II. p. 107.
(*o*) Sepulchr. Anat. p. m. 290.
(*p*) Loc. cit.

constare homini mens potuerit, in cujus glandula pineali tot lapilli hæserint, si vere mens in ea resideat. Quare cum omnes hæ observationes neque ad redarguendam *Cartesii* opinionem, neque etiam ad eam confirmandam plane sufficiant, exhortandi quam maxime medentes in universum sunt, ut quotiescunque mente alienatorum corpora secandi occasionem nacti fuerint, ita in glandulæ pinealis structuram inquirant, ut simul, quidquid in cerebro, aut in aliis visceribus, præter naturæ ordinem, invenerint, accurate annotent. Ex pluribus enim utilitatibus, quas videtur certa cognitio sedis mentis, atque etiam earum mutationum corporis, per sua signa, habitura esse, quæ mentis actiones turbant, hæc una medentes ad illud studium excitare debet, quæ se in eo loco medicinæ forensis ostendit, in quo de melancholicis & furiosis quæritur.

F I N I S.

XVI.

ABRAHAMI VATER

DE

PLICA POLONICA RARISSIMA

PROGRAMMA.

Witteberg 7. Febr. 1748.

INter affectus quidem rariſſimos in noſtris regionibus pertinet, qui plica a complicatione capillorum præternaturali appellatur, & polonica, quoniam in Polonia frequentiſſima & endemia obſervatur, audit. Hæc non tantum in capite, verum etiam in barba aliiſque corporis locis, ſub axillis, & in ipſis inguinibus & pudendis ab autoribus obſervata fuit, ipſis ne quidem brutis, equis atque canibus, ab ea liberis exiſtentibus. In hujus productione notatu præprimis dignum eſt, eandem quandoque adeo ſubito oriri, ut illam unica nocte generatam fuiſſe obſervaverint. Hæc etiam eſt cauſa, quamobrem eandem non cauſis naturalibus ſed incubo, aut ipſi diabolo adſcripſerint. Differt autem plica ratione numeri, ſiquidem interdum plures contorti cirri hinc atque inde a capite inſtar caudarum glirium pendentes, quæ mas dicitur, obſervantur: interdum autem omnes capilli contorti & complicati, pileum quaſi villoſum, totum caput cingentem, aut mitram repræſentant, quam fœminam appellant, quarum illam mitiorem, & frequentiorem, hanc rariorem & contumaciorem æſtimant. De quo *vid. obſ. D. Simonis Schulzii* de plica explicata, quæ habetur *in miſc. nat. curioſ. dec.* I. *annot.* 6. & 7. *obſ.* 138. *p.* 190. *ſqq.* Magnitudine itidem variat quammaxime plica, quæ diverſa eſſe ſolet. Non poſſum non hic commemorare plicam illam enormem, quam Cl. Dn. D. Floercke, Principis Radzivil antea Archiater, nunc Conſiliarius Aulicus Regius ex Polonia ſecum attulit, mihique videndam præbuit, antequam eandem Regio Tameo traderet. Hujus hiſtoriam tunc temporis ad Regiam ſocietatem Londinenſem miſi, quæ dignà judicata fuit, ut *Tranſactionibus philoſophicis* insereretur, cum icone ſimul tranſmiſſa feminæ plicam geſtantis, quæ eadem adhuc vivente delineata fuit, quam ex *Tranſactionibus* dictis deſumtam in *Commercium litterar. Norimbergenſe* tranſtulerunt. Quoniam uterque liber in paucorum manibus eſt, non ingratum fore ſpero lectori, ſi hiſtoriam hic adjecero. *Femina ruſtica in Polonia, in terris Principis Radzivil, anno ætatis decimo quinto viro nupta, incidit decimo octavo in morbum Poloniæ endemium,*

qui

qui Plica Polonicaa capillo inenodabili vocatur. Hanc plicam per quinquaginta annos femina gestavit, ac per totum fere illud tempus dolore arthritico & contracturis, tandemque marasmo universali corporis afflicta, lecto affixa fuit. tandemque senio confecta, anno ætatis 78. *diem suum obiit. Trat autem plica quatuor ulnas longa, palmum lata, duosque pollices crassa, sed altero tanto longior foret, nisi magna ejus pars, temporis, quo ægra decubuit, diuturnitate,* referente laudato *viro, squalore & attritu consumta fuisset.* De hac plica Cl. *Kleinius*, Secretarius Dantiscanus ad Baronettum *Sloane*, tunc temporis dictæ societatis Præsidem, singularia quædam perscripsit, quæ itidem in doctis *Transactionibus* consignata atque inde in *Commercium litterarium* translata leguntur. *Vidi plicam hanc Dresdæ; notatu autem dignum est, feminam hanc per* 52. *annos, quibus malo illo laboravit, non nisi bis in anno habitationem mutasse, vere scilicet ac hieme. Hac adveniente frigoris adeo patiens fuit, ut nullum calorem, ne quidem illum candelæ accensæ, ferre posset. Neque unquam liquore usa fuit fortiori, sed pane male parato, herbis crudis & aqua, ad septuagesimum usque ætatis annum, victitavit. Verno tempore talem in locum transferri solebat, ad quem calori difficilis erat aditus. Tandem ante duos fere annos e vivis excessit.* Cui placet, conferre potest *philosophical Transactions Vol.* 37. *nro.* 417. 7. *& n.* 426. 3. *& commerc. litterar. physico-techn. med. anno* 1737. *hebd.* 1. *p.* 7. *&* 1734. *hebd.* 12. *p.* 415. In dictis *Transactionibus nro.* 8. judicium additur, quo asseritur, plicam ad morbos nullatenus esse referendam, sed potius effectum esse sordidæ vivendi rationis in Polonia usitatæ, dum nec capillos comunt, nec aqua caput abluunt; idque confirmatur testimonio Anonymi in litteris ad Linckium Lipsiensem datis, & ex *annalibus Breslaviensibus anno* 1724. *art.* 17. *mens. Augusto p.* 126. huc translatis, qui simul addit, se virum vidisse, qui propter 70. plicas, laqueorum instar e capite pendulas, caput Medusæ repræsentaverit. Contrarium tamen autores medici defendunt, & plicam morbis, ex intemperie humorum maligna oriundis, accensent. Testantur id quoque morbi a resecta improvide Plica ab autoribus observati, & ipsa constitutio morbosa feminæ nostræ, Plica laborantis. Propterea tamen nullatenus inficias ibimus, multum neglectam capillorum culturam tribuere posse.

F I N I S.

XVII.

GEORGII FRIDER. STABEL

ET

STEPHANI MACKII

DISSERTATIO

EXHIBENS SINGULARES OBSERVATIONES

DE

PLICA POLONICA.

Halæ menſ. Octob. 1724.

PROOEMIUM.

PErniciosissima & generi humano maxime infensa tria hæc morborum genera jure vocari possunt, quæ mediante contagio ex aliis mundi partibus in Europam sive transferuntur, sive translata fuerunt & contagio propagantur; quippe quæ nocendi vi, sive virulentia, reliquos fere omnes morbos, quibus corpora nostra affliguntur, sine dubio longe superant. Ex his primum est hoc mali genus, quod pestilentiæ veræ nomine venit, & quod ex Oriente, maxime Ægypto, Barbaria, Syria, Græcia, Valachia & hisce vicinis locis, ubi veluti domesticum ac fere perpetuum est, consensu omnium fere medicorum modernorum, unice per contagium in Europam transfertur, dum miasma hoc virulentum hominibus aut rebus etiam aliis, quæ propter mollitiem ac pororum copiam ad recipiendum ac retinendum illud aptæ sunt, ibidem communicatur, & ad nostras oras cum hisce defertur, ubi sæpius brevi tempore venenum hoc subtilissimum penetrantissimum, non tantum ex uno subjecto in aliud, sed etiam ex uno loco in alium, ex una regione in aliam, migrat ac propagatur, atque tum nonnunquam, divina sic concedente justitia, populosissimas quoque urbes celerrime funeribus exhaurit, usque dum tandem serpendo elanguescat & affligere desinat. Alterum valetudini ac vitæ humanæ summe adversum atque molestissimum malum est Neapolitanum, quod alias lues vocatur venerea. Hocce quod fuerit advectum primum ex Indiis occidentalibus per infectum Christophori Columbi exercitum in Europam, & quidem primum in Hispaniam, postea vero in Italiam, & inde per Galliam, Germaniam cæterasque Europæ partes propagatum, nec ulli forte jam est ignotum; quam crudeliter vero venenum hoc venereum miseros homines, quorum corpora intrat, excruciet, quam pessimos atque periculosos sæpius hoc effectus sive operationes præstet, quando cum variis corporis humani succis commiscetur, quam diversimode, quam frequenter, sontes æque ac insontes, palam non tantum, sed etiam clanculum, sub specie aliorum morborum, virus hocce affligat, prudentes & attenti medici optime norunt; ita ut clandestina generis humani pestis, jure lues hæc vocari etiam possit. Idem enim, quamvis tardius ac mora, quam quod prius malum celerrime præstat, dum continuo hoc durat, successive magis magisque propagatur, & nusquam locorum cessat. Tertium quod hisce accedit est malum illud Polonicum, quod communi nomine plica nominatur Polonica. Hocce itidem prius quidem in Podoliam, postea vero in reliquam Poloniam, est nunc quoque in alias vicinas regiones, præsertim in Hungariam atque in Silesiam superiorem, aliasque etiam oras, contagio est delatum atque propagatum. Cum itaque inquinamentum hoc contagio-

tagiosum diversimode corpora humana intret, variis ejusdem humoribus immisceatur, tam perniciosos atque funestos sæpius in variis præstet effectus, & tam longe lateque jam virus suum diffundat; præterea palam non tantum, sed etiam clanculum, sub larva aliorum morborum vim suam exerceat, uti per plures annos ibidem locorum *Experient. Dn. Præses* sedula observatione annotavit, & denique etiam indoles ipsius & effectus inde resultantes haud accurate explorati, neque satis cogniti sint; non inutilem sane nos suscepturos esse laborem confidimus, si hujus mali naturam & causas examinaverimus, methodumque ac media indicaverimus, quibus hoc ipsum non tantum cognosci, ab aliisque morbis distingui, sed etiam, qua ratione tuto ac prudenter tractari, imo feliciter exstirpari possit. Quoniam itaque de re ardua generique humano maxime utili nobis agendum est, ante omnia Deum T. O. M. ardentibus invocamus precibus, ut hoc in labore mentem nostram in omnem veritatem dirigat, cujus ipse unicus fons est & auctor.

OBSERVATIO I.

Per plicam Polonicam, quæ Polonis Koltun sive Koltek, aliis etiam Gosc, Germanis autem Wichtel-Zopff, *sive* Weichsel-Zopff, *audit, id mali genus intelligimus, in quo, post specificum quoddam inquinamentum contagiosum, corporibus humanis diversimode communicatum, non tantum fluidæ & solidæ partes, plus vel minus, graviter læduntur aut corrumpuntur, sed etiam functiones œconomiæ humanæ vario modo turbantur, speciatim vero simul crines hocce conspurcarti, in cirros & funiculos, diversæ figuræ ac longitudinis, conglutinantur & concrescunt.*

Distinguendum itaque probe hoc malum est ab aliis complicationibus pilorum; quæ nonnunquam à causis quibusdam oriuntur externis, præsertim à neglecta pectinatione, ab immediata applicatione inviscantium &c. quippe, quas nulli alii effectus, sive perniciosi, sive etiam salutares, adeo notabiles sequuntur. Distingui etiam probe debet ab aliis morbis, quibus cum nonnunquam convenientiam aliquam ratione indolis ac symptomatum habet, v. g. à scorbuto, à cachexia, à lue venerea, à tinea capitis &c. uti postea indicabimus, quoniam ab illis non tantum ratione caussarum, sed etiam ratione invasionis, indolis, effectuum primariorum, sive symptomatum, & secundariorum, nec non ratione methodi medendi, multum distat. Præterea in eo etiam ab aliis differt malis, dum in Polonia hocce est endemium, ubi nempe plurimi non tantum eodem affliguntur, sed ubi continuo etiam per aliquot jam secula illud grassatur,

reli-

reliquis vero in regionibus unum vel alterum tantum succeſſu temporis corripuit.

OBSERVATIO II.

Malum hoc ſpeciale chronicum, ex Indiis orientalibus per Tartaros, qui in Poloniam irruperunt, in hanc regionem circa annum 1687. contagio fuit translatum.

Unanimiter veteres, qui de malo hoc ſcripſerunt, illud confirmant, quamvis de tempore diverſas foveant ſententias, *Vid. Joachim. Paſtorius in Floro Polon.* & *Eberh. Gockelius in Gallic. Medic. pract. &c.* Adeoque minus audiendi ſunt iſti, qui originem hujus mali à cauſis domeſticis derivant, & ab antiquiſſimis jam temporibus morbum hunc in regione iſta notum fuiſſe ſtatuunt, multo minus attendenda eſt fabula *Joh. Prætorii*, quæ in *nova mundi deſcriptione* recenſetur, de ſpectro plicato, quod ad Jacobum IV. Scotiæ Regem in templo acceſſerit &c. quippe qui plures tales pro veris memoravit hiſtoriis.

OBSERVATIO III.

Malum hocce unice nunc propagatur per inquinamentum quoddam ſpecificum contagioſum, quod jamjam aliis corporibus communicatur, (1) dum hocce corpuſculis tenellis in utero matris, hoc malo afflictæ, mediante ſucco nutritio quaſi implantatur; (2) dum alii immediate hoc inficiuntur, quando nempe quidam proxime cubilibus, miaſmate tali conſpurcatis, corpus, inprimis caput, ſuperimponit, vel quando alii in eodem lecto proximius cum plicato tali dormiunt, vel quando alii etiam caput cum pileo aut mitra tali tegunt, ſub qua hoſpes ejuſmodi ſuum habuit hoſpitium.

Multos non tantum infantes cum talibus funiculis, ſive plicis, ex utero prodiiſſe, ſed quam multos etiam, dicto modo per illud inquinamentum infectos, & præter omnem aliam datam cauſſam hoc malo correptos fuiſſe, *Experient. Dn. Præſes* ſedula & firma experientia edoctus confirmat. Præterea vero communi ſuffragio incolarum hujus regionis veritas ſententiæ noſtræ corroborari poteſt, quippe qui malum hoc contagio, & quidem dicta ratione propagari, omnes quidem concedunt, diverſæ autem hujus inquinamenti operationis cauſſas aut ignorant, aut fingunt.

OBSERVATIO IV.

Reliquæ caussæ, quæ à variis aliis, præsertim medicis, accusantur, ad generationem hujus mali in Europa nihil, sive mediate, sive immediate, contribuunt, sed tantum in infectis ad diversimodam effectuum modificationem, uti postea examinabimus, faciunt.

Quicunque enim hisce in locis accurate propagationem hujus mali observabit, facile cognoscere poterit. (1) Quod malum hocce sine discrimine adoriatur homines cujuscunque ætatis, sexus, ac constitutionis, morbidos non tantum, sed etiam sanos, in quibus omnes functiones naturaliter, ac legitime perficiuntur; quod tamen fieri non deberet, si dispositio quædam morbida certa, sive caussæ illæ internæ, à quibus alias morbi hujus origo derivari solet, ad genesin hujus mali quocunque modo facerent. (2) Quod in locis nonnunquam salubribus, quæ optima gaudent aëris temperie, uti v. g. Bilicium in superiori Silesia, tam multi, imo forte plures, hoc malo corripiantur, quam in aliis insalubribus, humidis, uvidis, non procul inde dissitis; adeoque vana etiam est hæc caussa, quando vitium quoddam aëris accusatur. Neque miasma hoc mediante aëre ex uno subjecto in aliud, uti in peste, transfertur; tantæ enim non est subtilitatis, ut exhalationes istæ per aërem longe lateque dispergi possint, adoque nemo etiam exempla talia proferre poterit, quibus alium, præter dictum communicandi modum, propagationis hujus inquinamenti, demonstrabit, præterea multæ sunt domus, in quibus plurimi hoc laborant malo; & reliqui non tantum illarum, sed etiam proxime adjacentium domiciliorum incolæ, per longum tempus sæpius manent, vel manserunt ab eodem immunes. (3) Quod multi heluones, qui spiritus ardentes, aut alium potum spirituosum largiter satis ingerunt, hoc malo quandoque quidem corripiantur, quandoque vero etiam multi illorum plane ab eodem liberi maneant. (4) Quod loca quædam sint, in quibus incolæ solam ex flumine Vistulæ bibunt aquam, quorum tamen nullus unquam plica laboravit; multa vero etiam dentur loca, in quibus homines, ibidem degentes, hanc aquam neque gustarunt unquam, nihilominus tamen sæpius hoc malo corripiantur; adeoque dictæ non tantum caussæ, sed etiam reliqua populorum istorum diæta, effectus tales minime præstant. (5) Quod contra omnem sanam rationem, sive animi pathemata, sive nimius somnus, sive nimiæ vigiliæ, sive nimius corporis externus motus, sive etiam incantationes, pro mediatis, aut immediatis hujus mali habeantur causis. Itaque merito concludimus, quod neque ulla dictarum caussarum per se immediate, neque omnes, aut plurimæ collectim sumtæ, ad producendum hoc mali genus hisce, & aliis Eu-

Europæ in locis quicquam conferant, ſed quod unice jam in iiſdem per contagium hoc propagetur.

OBSERVATIO V.

Cujus indolis ſpecificæ ſubtile hoc inquinamentum ſit, vix determinari quidem ita accurate poteſt; ex effectibus autem quibuſdam, quos in corpore humano præſtat, concludere licet, quod ſalino-ſulphureæ acris ſit indolis.

Omnes enim fere illius effectus de indole hac teſtantur; hinc, quando cuti, qua caput tegitur, communicatur, porrigo oritur, conſtrictio illius ſequitur, unde larga ſudoris glutinoſi tum ex hac fit promanatio: ad pericranium & ad alias capitis membranas delatum, ſpaſmodicam illarum inducit criſpaturam, unde dolores capitis, irregulariſque per vaſa cerebri oritur humorum circulatio, imo convulſiones nonnunquam accedunt, quando nimirum meninges occupat, & ſic in reliquis etiam ſenſibilibus membranaceis partibus, uti poſtea examinabimus. Præterea humores ſeroſo-lymphatici inde non tantum nimis viſcidi, ſed acriores etiam fiunt, cartilagines & oſſa eroduntur, friabilia & fragilia redduntur, imo quandoque conſumuntur &c.

OBSERVATIO VI.

Cum itaque tam diverſiſſimi in corpore humano hujus inquinamenti ſint effectus, quos plurimi quidem admirantur, rationem vero illorum vix percipiunt, vel intelligunt; itaque ut diſtinctius illi proponantur & ſpeciatim ſinguli examinentur ſumme neceſſarium eſt.

Certe medicus, qui differentiam hanc bene cognitam non habet, neque in diagnoſi, neque in prognoſi, quicquam certi ſcire aut ſtatuere poteſt; multo minus, quid hoc in malo agendum, vel omittendum, aut quibus remediis, quaque methodo medendi malo huic ſuccurrendum ſit, percipere unquam valet.

OBSERVATIO VII.

Differunt itaque effectus hujus inquinamenti (1) ratione modi communicationis; alii enim obſervantur oriri effectus, quando immediate per contagium externum, alii, quando embryoni in utero materno hoc miaſma communicatur.

Sedula profecto didicimus obſervatione, venenum hocce per hæreditatem infantibus communicatum, multos ſæpe per annos delituiſſe, & ſine notabili noxa cum maſſa ſanguinea permixtum, atque partibus illius gelatinoſis aut oleoſis involutum manſiſſe; inprimis quando diætam ac vitæ regimen juxta regulas, quæ ad conſervandam ſanitatem in genere proficuæ ſunt, prudenter, ac circumſpecte obſervarunt, adeoque in aliis vix ullos adeo notabiles, in aliis, non niſi poſt multos annos demum, pernicioſos effectus ſecutos fuiſſe novimus.

HISTORIA I.

Sic uxor Kobielæ cujuſdam ruſtici viginti annorum, per totum vitæ tempus vix ullum morbum experta, robuſta ac ſana, ſine manifeſta quadam cauſa tandem dolore lancinante capitis, & artuum continuo per totum annum torquebatur, poſtea in faucibus ac naribus oriebantur ulcuſcula ſordida, manus vero & pedes occupabant nodi ac tubercula dura paſſim diſperſa. Implorabat hæc prius auxilium balneatoris hujus loci, qui remediis mercurialibus tam internis, quam externis, malum hocce exſtirpare conabatur; ſed fruſtra ac male: paucos enim intra dies narium non tantum oſſa ſquamoſa, ſed etiam uvula, corruptione putredinoſa ferme erant conſumta, reliquaque ſymptomata magis magiſque augmentabantur, eaque propter meum poſtea implorabat auxilium. Examinavi tum reliquas circumſtantias, inquinamenti venerei ſuſcepti nulla aderat ſuſpicio, ex matre plicata fuerat nata, ſingulis fere noctibus ex capite ſudor manabat viſcidus, phantaſia quodammodo corrupta, & appetitus depravatus erat, ungues apparebant ſcabri &c. ideoque ſequentem adhibui methodum medendi. Primo ordinavi hoc decoctum incidens & laxans ſingulis diebus ad unciam cum dimidia ſumendum v. g. Recipe raſ. lign. guajac. unc. duas, rad. ſarſapar. unc. ſem. hermodact. drach. I. liquor. nitri fixi unciam I. ſpirit. vini rectif. uncias duas, infuſa per noctem leni exponantur digeſtioni, poſtea adde fol. ſenn. uncias duas. Vini gener. menſ. ii. coqu. leni calore, atque tandem colentur. Huic junxi magneſiam albam ſingulis diebus veſperi ad ſcrupulum unum pro doſi ſumendam, poſtea adhibuimus præter decoctum aquoſum ex raſ. lign. ſaſſafr. rad. ſarſap. & lapath acut. compoſitum, ejuſmodi pulveres: recipe ſulph. antim. fix.) quod noſtra methodo cum aqua ſimpl. deſtill. præcipitatur) gr. ii, reguli antimonii medic. gr. vj, cinnab. gr. viij. m. f. pulv. pro doſi de hiſce alternis diebus veſperi doſin unam cum regimine diapnoico ſumebat. Externe vero utebamur hoc decocto v. g. Recipe herbæ lycopod. M. V. coq. in menſ. iij aquæ comm. coletur, cum quo calide bis vel ter per diem caput foveri juſſimus, partim etiam aquam viridem Hartm. quam chirurgus ad conſolidanda ulcuſcula, adhibebat. Quo facto, brevi non tantum plica ſeſe explicavit, atque in ſat magnam longitudinem crevit, ſed ulcuſcula etiam con-

consolidata & nodi, tuberculaque disparuerunt, ac reliqua tandem symptomata plenarie cessarunt, per pluresque annos jam bona gaudet valetudine.

Contra vero diversi ut plurimum non ita diu post resultant effectus, quando inquinamentum hocce alio modo corpori communicatur, uti postea videbimus.

OBSERVATIO VIII.

Differunt (2) effectus hujus inquinamenti ratione diversitatis succorum corporis humani, quibuscum commiscetur.

Primo enim virulentiam suam utplurimum illud manifestat, quando cum seroso lymphaticis humoribus commiscetur; unde tum illi non tantum magis magisque inviscantur aut glutinosi etiam fiunt, tardiusque ac difficulter per glandulas ac ductus alios, præsertim angustiores, transferuntur, atque facile postea in hisce subsistunt, unde sudores glutinosi manifesti, juncturarum molestiæ, varii nodi, multa tubercula in externo habitu corporis conspicua inprimis derivanda, sed acrimoniam etiam illi inde concipiunt, quæ quidem ratione gradus longe major tum esse solet, quando in capite secretum jam hoc miasma, post turbatam hanc secretionem, iterum ad interiora regurgitat, unde capitis dolores lancinantes, artuum cruciatus insignes, pleuritides, hæmoptyses, dysenteriæ, unguium scabrities, ossium fragilitas maxime deducenda.

HISTORIA II.

Sic notabilis fuit casus, quem *Dn. Præses* observavit in vico quodam Polono, qui vocatur Biala. Pharmacopœus nempe hujus loci sanus ac sobrie vivens praxin medicam passim in Polonia exercens, in cubiculis plicatorum incaute dormiens, hoc inquinamento inficiebatur, plicaque tum statim in capite sese explicavit, præterea vero nulla adeo manifesta inde percepit incommoda, propter deformitatem autem plicam istam statim abscindebat, varia simul purgantia aliaque pro sanguine mundificando adhibuit medicamenta. Sed non ita multo post doloribus capitis, & artuum molestabatur gravissimis, in manibus pedibus nodi ac tubercula, in reliqua vero corporis externa superficie ulcuscula oriebantur satis molesta, deficiebat nutritio, vires consumebantur, tandem ossa etiam arrodebantur, ac fragilia evadebant. Hinc, cum aliquando ex lecto surgeret, ossa tibiæ ac fibulæ per transversum frangebantur, ita ut una harum extremitas supra alteram emineret, & alio tempore, dum cum manibus operam quandam levem suscipere tentabat, os scapulæ magno cum strepitu, ac

si maxima vi esset suffractum, diffiliebat. Varia quidem adhibuit auxilia medica æque ac chirurgica, sed omnia frustra, usque dum mors calamitati huic finem fecit.

Deinde effectus iterum alios inquinamentum hoc præstat, quando humoribus salivalibus subtilibus unitur, fermentescentemque tum assumit simul indolem, unde faucium non tantum musculosam ac glandulosam partem, sed ossa etiam squamosa brevi tempore erodit successiveque consumit, vid. hist. 2. recensita. Tandem sanguini communicatum, diu quidem sine notabili quodam damno, cum gelatinosa illius parte commixtum per corporis compagem vasculosam transfertur, vid. hist. 1. nonnunquam vero & succus iste corruptionem aliquam inde nanciscitur, unde nutritionis actus læditur, corpus decrescit, ungues decidunt, nonnunquam etiam succus iste inde nimiam contrahit spissitudinem aut viscíditatem, unde stagnationes aut stases illius variis in partibus oriuntur, vel dum lentius tum per minora vascula transfertur, irregularis illius fit circularis motus, unde tum dolores capitis, apoplexiæ, aurium tinnitus, cæcitas &c. sæpius sequuntur.

OBSERVATIO IX.

Differunt (3) effectus hujus inquinamenti ratione diversitatis partium humani corporis, quas adoritur.

De effectibus, quos præstat in cute externa quæ superficiem capitis tegit, nec non ipsis in crinibus, postea agemus, inpræsentiarum tantum de illis inprimis effectibus agendum erit, qui oriuntur, quando sive post conceptum contagium, sive post secreti illius retrocessionem, hoc ad interiora corporis devolvitur: quamvis enim lege circulationis per omnes partes indiscriminatim illud circumferatur cum humoribus, modo tamen hanc, modo illam, præ altera citius ac magis aggreditur, unde diversissimi tum resultant effectus. Pro illustranda ratione diversorum illorum effectuum, quare nempe hoc fiat, non incongrue sane hic citamus *Baglivium* nostrum, qui eleganti sane observatione in suo *de praxi Med. lib.* 1. *p.* 97. docuit, qua ratione venereum inquinamentum, propter certam quandam dispositionem, hanc vel aliam partem magis affligat. Sic observamus etiam, quod nostrum inquinamentum ad periostium, quod cranium circumdat, delatum, spasmodicam inferat illius constrictionem, unde dolores in hac parte oriuntur gravissimi. Meninges irritando, causa fit convulsionum, quæ sæpius, inprimis post retrocessionem secreti jam hujus inquinamenti, oriuntur, nonnunquam & stasis sanguinis in hac parte crispaturam hanc sequitur, unde phrenitidem tum oriri observamus.

HIS-

HISTORIA III.

Sic Bilicii fæmina 36. annorum ſanguinea, quæ per plures jam annos plicam in capite geſtaverat, ex perſuaſione vero aliorum illam abſciderat, prius quidem crudeliſſimis torquebatur capitis doloribus, tandem vero affligebatur periculoſa phrenitide, cum febre acuta ac ſumma mentis abalienatione, ita ut deliria, cum furibunda audacia ſtipata, per aliquot dies ſine intermiſſione fere continuarent, cum reliquis ſymptomatibus. Adminiſtrabantur venæ ſectio prius quidem in brachio, poſtea vero etiam ſub lingua, ubi tum furor aliquantum quidem mitigabatur, non tamen penitus cum reliquis ſymptomatibus prius ceſſabat, uſque dum plica ſucceſſive in capite ſeſe explicaverat, quo facto perfectam iterum ſanitatem recuperavit.

Membranas haſce pariter ac reliquas capitis irritando, ſpaſmodicamque criſpaturam illis inducendo, cauſa fit irregularis ſanguinis per vaſa cerebri motus, unde ſæpius furorem maniacum tum oriri obſervamus.

HISTORIA IV.

Sic itidem Bilicii fœmina quædam quinquaginta annorum, plethorica, fortiſſimo corripiebatur furore maniaco, cum ſumma agrypnia; cui accedebant inſolentes convulſivi motus, inconſueta murmura, ac borborygmi in ventre, jungebantur blaſphemationes, præternaturale robur, aliaque ſtupenda ſymptomata, adeo ut omnes, qui triſte hoc ſpectaculum cernebant, firmiter crederent, eam a Diabolo eſſe obſeſſam, eoque in ſtatu fere per totum annum ſine intermiſſione permanebat. Varia quidem adhibita fuerunt remedia antimaniaca, ſed fruſtra; tandem vero utebantur decocto lycopodii, quocum frequenter caput ægrotæ lavabant amici, ubi intra octiduum plica in capite creſcere incipiebat, remittebat tum vis furoris, reliquorumque ſymptomatum, atque ſucceſſive penitus hæc ceſſabant, liberaque ab aliis etiam morbis multos per annos permanebat. Alia vice autem, cum plicam imprudenter abſcidiſſet: in capite & ſpina dorſi acutiſſimos patiebatur dolores, phantaſiaque valde erat depravata, ſtatim vero cum plica ſeſe explicaſſet, modo dicta etiam mala deſierunt.

HISTORIA V.

Pariter ibidem fœmina quadraginta annorum, magnam ſpiſſorum humorum in corpore copiam fovens, prius quidem in melancholiam incidebat gravem, quæ vero poſtea mutabatur in maniacum furorem, data fuerunt huic, inſtituta larga venæ ſectione, varia antimaniaca, & uterina; furor vero cum reliquis ſymptomatibus increvit. Poſtea ſuſpicio etiam oriebatur

de

de ſuſcepto inquinamenti plicoſi contagio, unde antea nominatum decoctum calidum capiti frequenter applicabatur externe, quo facto, non ita diu poſt plica totum occupabat caput, & furor iſte cum reliquis ſymptomatibus penitus tandem ceſſavit, & bona poſthac uſa eſt valetudine.

Nonnunquam ad membranas, & vaſa cerebri, quando hoc defertur inquinamentum, ſanguis in partibus illis nimirum criſpatis ſtagnat, & quandoque etiam extravaſatur, vel ſeri ab illo fit ſeceſſio, unde multoties, ſive affectuum ſoporoſorum, ſive paralyſis, ſive inopinatæ ſubitaneæ mortis fit cauſa.

HISTORIA VI.

Quemadmodum ex *obſerv. Mocci Sennertus* notabile recenſet exemplum, quod nempe vetula quædam poſt abſciſſionem plicæ, & poſt materiæ hujus malignæ ad interiora capitis retroceſſionem, tridui decurſu ſupremum clauſerit diem. Sic ex irregulari humorum per vaſa capitis tranſitu, qui quandoque oritur, quando inquinamentum hoc ad illas partes penetrat, derivari etiam poteſt turbatio operationum animæ, unde ſæpe in illis imbecillitatem judicii, vel phantaſiæ etiam depravationem, quæ per apetitum quendam depravatum maxime ſeſe manifeſtat, dum anxie res quaſdam abſurdas, aut nocivas appetunt, obſervare licet.

Præterea in auribus moleſtiſſimum ſæpe hoc excitat tinnitum; oculis vero lippitudinem, quandoque etiam cæcitatem, inducit, quando hoc ſanguini aut lymphæ, immixtum ad tunicas, & ad humores illorum pervolvitur.

HISTORIA VII.

Sic pannifex quidam Bilicenſis, vir triginta fere annorum, laxioris habitus corporis, & multos ſeroſos humores in corpore fovens, per duos annos patiebatur graves dolores capitis nullis remediis cedentes, moleſta ſimul affligebatur oculorum lippitudine, oculorum humores apparebant turbidi, & jamjam objecta externa tanquam per nigrum pannum cernebat, difficulterque diſtinguebat, noſtrum tum implorabat auxilium, adhibitis auxiliis, tam internis, quam externis hoc in caſu alias ſumme proficuis, malum augmentabatur. Confirmatus itaque per multiplicem experientiam, effectus tales ab inquinamento plicoſo alias etiam originem traxiſſe, ſuperius dictum decoctum capiti, externe applicandum, ægro commendabam, quo factum, ut plica non tantum intra paucos dies formari inceperit, ſed magnam etiam in molem ſucceſſive excreverit, ex quo ſtatim dolores capitis ceſſarunt, oculorum vero vitium priſtino in ſtatu permanſit. Poſtea circumforaneus quidam cataplaſma, quod ex floribus ſambuci, mica panis, & cereviſia, componebatur, fronti calide frequenter applicare jubebat, quod largum ſatis ſudorem circa regionem oculorum ipſi elicuit, quo factum eſt, ut, noſtris

ſimul

ſimul internis adhibitis diſcutientibus, ac roborantibus, oculorum vitium notabiliter imminuebatur.

Hi potiſſimum ſunt effectus, qui variis in capitis oriuntur partibus, graves autem, ac periculoſi ſæpius ſequuntur, ubi venenum hocce regionem pectoris occupat: primo enim fibras membranaceas ſive pleuræ, ſive pulmones cingentes, criſpando, ſtaſin ſanguinis hiſce in partibus cauſatur periculoſam.

HISTORIA VIII.

Ita fœmina viginti quatuor annorum, ex matre plicata nata, ſine aliis manifeſtis cauſis, gravi affligebatur dolore pleuritico in latere dextro; vocabatur in auxilium *experient. D. D. Piſcareck*, qui venæ ſectionem in brachio ſuadebat ſiniſtro, remittebat dolor in dextro, & ſiniſtrum vero iterum occupabat latus. Secari ita juſſit venam in ſiniſtro brachio, ſimulque adhibuit interne varia diſcutientia, ſed translata tum fuit materia ad interiora pulmonum, in quibus ſuppuratio nullo modo præcaveri potuit, ita ut per biennium materiam purulentam, quandoque ſanguine tinctam, ex aſpera arteria mediante tuſſi moleſta, ejiceret, corpuſque antea ſucculentum tabe fere conſumebatur. Adhibita hoc in tempore fuerunt varia decocta, ac juſcula aliaque antiphthyſica, quæ dictus modo *Vir excellent.* commendaverat, ſed ſine ſingulari fructu, qui tamen tandem fuit egregius, poſtquam inopinato varii cirri in capite apparebant, ac creſcebant, plenarie vero a malo iſto deſperato ſucceſſive liberabatur. Poſt duodecim circiter annos, propter junctam moleſtiſſimam phthiriaſin hæc plicam abſcidit, ubi brevi poſt tumor, ac dolor moleſtiſſimus oriebatur in dextro hypochondrio cum febre hectica, ac corporis conſumtione; ideoque noſtrum ſed ſero inplorabat auxilium, ſequenti enim die diarrhœa accedebat colliquativa, ſequebantur purulentæ alvi dejectiones, frequentia ſub ſitu corporis erecto animi deliquia, tandemque mors.

Deinde acrimonia ſua quandoque vaſcula ſubtiliſſima pulmonum erodit, unde ſanguinis oritur extravaſatio hocce in viſcere.

HISTORIA IX.

Sic chirurgus quidam nomine celebris, vir triginta circiter annorum, ſtrictioris habitus corporis, magnamque intra vaſa ſanguinis copiam poſſidens, plicoſo in Polonia inficiebatur inquinamento, oriebantur capitis dolores & ſudores in illo glutinoſi, paulo poſt, accedente refrigeratione quadam corporis, tempore nocturno corripiebatur horrore, atque anguſtia præcordiorum, mox ſanguinem ſincerum, floridum in magna ſatis copia cum tuſſi per os ejecit, vires dein proſternebantur, capitis iterum affligebat dolor & corpus valde conſumebatur. Adhibita fuerunt prius quidem varia de-

rivantia, & resolventia, postea vero abstergentia, & nutrientia analeptica, sed sine notabili quodam bono effectu, deinde externe simul utebatur linimento ex lycopodio parato, quod frequenter calide capiti applicavit, tum dolores capitis remittebant, plica in capite apparebat, & ingens hujus moles brevi totum caput circumdabat, tandemque æger sanitatem, ac vires iterum recuperavit, per multosque annos vitam vixit sanam, quamvis propter depravatum appetitum, qui continuo postea permanebat, sat largiter vinum, hujusque spiritum quotidie biberet.

Quando in abdomen materia hæc virulenta penetrat, vel retrocedit, gravissimos etiam, imo quandoque periculosissimos ibidem præstat effectus. Ita in hepate eandem inflammationis ejusdem ac exulcerationis subsequentis causam fuisse *Hist.* 8. recensita confirmat, si vero sensibiles intestinorum tunicas adoritur, spasmorum, dolorumque gravissimorum, fit genetrix, imo etiam membranas illas arrodit.

HISTORIA X.

Sic puella quædam in confiniis Poloniæ, octo circiter annorum, magnam mucosorum varii coloris, tandemque sanguine tinctorum excrementorum, copiam cum ingenti intestinorum dolore, atque molestissima depressione per frequentes alvi dejectiones excrevit, quæ excretio præternaturalis per sex septimanas durabat, quo tempore ex consilio nostro temperantia, atque pilulas balsamicas in dysenteria ab aliis causis orta, alias summe proficuas, adhibebat, iisque usurpatis aliqualis spasmorum, ac dolorum observabatur remissio, non multo post tamen iisdem iterum affiigebatur. Postquam itaque tenellum corpus, ac vires ferme essent consumtæ, mater illius unguentum ex lycopodio paratum, nec non vinum calidum, capiti applicabat, & præter omnem spem plica veniebat in apricum, continuavimus hinc cum dictis medicamentis, tandemque analeptica, ac nutrientia in auxilium vocavimus, sic vis hujus morbi, antea insuperabilis, imminuebatur, & ægra tandem convaluit.

Præterea ad artus varios, quando materia hæc pervenit, rosione sua inprimis ligamenta tendinoso-nervosa affligit, unde juncturarum variarum, præsertim manuum, ac pedum, oriuntur cruciatus insignes, nonnunquam, & hisce in partibus tendines musculorum nimium relaxantur, unde sive semiluxationes, sive luxationes variæ, tum oriuntur.

HISTORIA XI.

Sic vir quidam nobilis Polonus triginta annorum robustus & sanus plicam per dies vitæ gestaverat, postquam autem eandem ex persuasione aliorum exstirpasset, prius quidem capitis, postea vero arthriticis doloribus, modo vagis, modo fixis, affligebatur crudelissimis, qui per aliquot annos tantum

non

non continuo duraverant. Noſtro itaque implorato auxilio; quoniam cauſa horum pathematum erat manifeſta, ſæpius laudatum decoctum lycopodii capiti applicandum externe ordinavimus; interne vero decoctum dilutum aquoſum ex radice ſarſaparillæ, lapathi acuti & raſura ligni ſaſſafras compoſitum loco potus ordinarii adhibere juſſimus, quod & ipſe diligenter adhibuit; poſt tres ſeptimanas ad nos iterum redibat, & cirrum in capite productum ſatis magnum nobis prius monſtravit, poſtea vero dolores moleſtiſſimos penitus etiam ceſſaſſe læto ac grato animo ſimul nuntiavit. Nonnunquam in collo ſcrophulæ oriuntur, & ſtrumæ, quando viſcidi humores in tubulis glandularum iſtarum conſtrictis ſtagnant. Ad ſubſtantiam oſſium quando hæc materia cum humoribus penetrat, tubercula dura, exoſtoſes dicta, in illis oriuntur, tumque illa partim fragilia reddit, partim exedit atque conſumit, quod ſæpius lugubria teſtantur exempla, vid. *Hiſt. I. & II.* allegata. Nonnunquam etiam dorſi vertebras afficiendo, gibboſitatis fit cauſa, quod pariter quam multi hiſce in locis lugubri teſtantur exemplo. Tandem ungues quando materia hæc obſidet, illi modo lividi, modo incurvi & ſcabri fiunt, modo decidunt, dum laudabile conveniens nutrimentum illis detrahitur, & ipſi a materia hac acri conſumuntur.

OBSERVATIO X.

Differunt (4) effectus hujus inquinamenti ratione ſpecialis conſtitutionis corporis

Non tantum diſpoſitio hujus, vel illius partis, dum una illarum præ altera majori laborat atonia, ſive flacciditate, aut nimium eſt conſtricta, multum contribuit, ut inquinamentum hocce magis, aut citius hanc, vel illam partem, occupare poſſit, tum ſive diutius in illa hæret, ſive difficilius cum humoribus aliis, quibus eſt commixtum, eandem pertranſit, ſed nullum etiam eſt dubium, quin ratione mixtionis etiam corpora talia gravius, atque periculoſius hoc affligat, quæ impuris jam antea ſcatent ſuccis, unde ſcorbuticos & cacochymicos graviſſime ſæpius hac lue affligi obſervamus, acrimonia quædam aut dyſcraſia alia jam in humoribus præſens eſt. Nec dubitandum eſt, quin corpora etiam plethorica citius ac majus periculum inde reportent, quippe in quibus lentior humorum fit progreſſus, adeoque maxime tum illi, ad ſtaſes, ad ſtagnationes humorum, & inde oriundos malos effectus, nec non ad ruptiones vaſorum, ſive ad hæmorrhagias, maxime ſunt proclivia, quæ facile tum in iiſdem oriuntur.

OBSERVATIO XI.

Differunt (5) effectus iſti ratione cauſarum externarum accedentium:

Sic (1) aërem frigidum materiæ hujus peccantis ſecretionem, quæ in plu-

rimis salutariter in externa capitis superficie contingit, valde nonnunquam retardare observamus, dum poros, ac meatus cutis constringit, unde retrocedens, & membranas capitis irritans, hæc materia dolores illius & irregularem humorum per vasa capitis motum, indeque oriundam phantasiæ depravationem, aliosque perversos parit effectus. Et sicuti fotus calidus multum ad productionem cirrorum istorum contribuit, ita nimium frigus, hisce partibus libere admissum, impedit etiam illorum generationem. Sic (2) vitæ genus varium vario etiam modo effectus hujus, inquinamenti in corpore latitantis, vel ad interiora retrocedentis, diversimode modificat, & vim ejus adauget, inprimis autem effectus tum ac periculum maxime augentur, quando transpiratio insensibilis turbatur, aut impeditur, dum homines tales tempore verno, autumnali, hyemali, aut nocturno etiam æstivo frigido, corpus frigori libere exponunt, unde majorem acrimoniæ gradum humores hoc inquinamento corruptos tum acquirere observamus. Sic (3) nimia copia esculentorum, nec non potulentorum nutrientium, dum humores nimium inde augentur, remote etiam ad mali hujus exacerbationem faciunt. Ita (4) ex abusu spirituum ardentium, acidorum, ciborum crudorum, induratorum &c. actum digestionis, chylificationis & sanguificationis variæ lædentium, succi omnes corporis dyscrasiam concipiunt, adeoque effectus possimi inde & oriuntur & augentur hisce in corporibus, in quibus materia hæc maligna residet; citius enim, ac gravius tum in illis fluida non tantum, sed & solida corrumpuntur, unde nonnulli per causas tales quandoque, non quidem malum hoc aut hujus causam, sed exitus funesti causam contrahunt, quamvis illis quidem, in quibus secretio materiæ per plicam in capite formatam legitime procedit, minus vel non adeo graviter quidem, hæc noceant. Sic (5) virulentia inquinamenti plicosi in corpore latitantis maxime exacerbatur, quando alia postmodum miasmata contagiosa in illud adhuc superinferuntur.

HISTORIA XII.

Cum ante decem annos Bilicii petechiales febres epidemice affligerent, miasma hoc contagiosum adoriebatur medicinæ practicum quendam, qui breviter, ante invasionem hujus febris, plicam absciderat. Hic crudelissimis torquebatur capitis doloribus sine ulla remissione, quibus jungebatur delirium phreniticum; tertio die accedebat coma cum stertore; & tumor capitis, circa vesperam sparsim in collo; & pectore quædam apparebant petechiæ, & hac in nocte exspiravit; capitis tumore post mortem mirum in modum adaucto, adeo ut triplo fere majus appareret. Pariter etiam inquinamentum venereum, quando subjecta talia corripit, quæ in interioribus corporis materiam plicosam latentem fovent, citius ac longe gravius virulentiam suam exercet, & valde difficulter, imo difficillime nonnunquam exstirpatur, id quod satis notum est omnibus medicis praxin ibidem locorum exercentibus.

OB-

OBSERVATIO XII.

Differunt (6) effectus ratione temporis.

In aliis quidem ſubitanei periculoſi aut moleſti ab hoc inquinamento oriri ſolent effectus; in aliis autem ſucceſſive magis magiſque virulentiam ſuam hoc exercet; non ſtatim enim duriſſimas corporis partes adoritur, ſed prius quidem humores, tum partes ſolidas, molles, denique cartilagines, & oſſa corrumpit, & ſic malum evadit chronicum, quo per plures annos, niſi legitimis tollatur auxiliis, homines quandoque affliguntur, & malignitatis gradus ſucceſſu hoc temporis exacerbantur, effectuſque pernicioſiores ſequuntur. Vid. *Hiſt. I.* & *II.* allegata.

OBSERVATIO XIII.

Differunt (7) effectus ratione ſalubritatis, & inſalubritatis.

Hactenus examinavimus effectus pernicioſos, quos diverſimode inquinamentum hoc ſpecificum in œconomia humana præſtare ſolet. Præterea vero ſingularem, atque accuratam conſiderationem imprimis meretur effectus quidam primarius, ac principalis, qui in plurimis poſt conceptum hoc inquinamentum oritur, & maxime ſalutaris eſt. Effectus autem iſte eſt novum ac extraordinarium, hoc ſecretorio-excretorium organon, quod primario in capillitio, deinde etiam nonnunquam in aliis corporis partibus piloſis oritur, vel formatur, & proprie plica vocatur. Quando enim inquinamentum hoc cuti, quæ cranium inveſtit, ſive ab extra per contagium immediatum communicatur, ſive ad eandem, nec non ad cavos crinium bulbos per minima vaſcula, quæ cutim tranſeunt, pervenit, levis quædam conſtrictio in hac membrana, maxime in corpore illo, quod a *Malpighio* reticulare vocatur, & ex nervulorum extremitatibus eſt conflatum, oritur, quem deinde immediate major vel minor humorum ſeroſorum, æque ac lymphaticorum affluxus ad has partes ſequitur, qui ſtagnantes ibidem humores prius quidem per poros hujus cutis tranſeunt, & tum externe, prouti magis, vel minus ab ambiente aëre externo coagulantur, ſive glutinoſos ſudores in ſuperficie capillitii conſpicuos, ſive furfures etiam partem illam obſidentes conſtituunt. Poſtea vero, quando ſucceſſive ab affluentibus copioſis iſtis humoribus pori non tantum cutis illius, ſed bulbi etiam crinium, nimis ampliantur, & latera illorum nimium diſtenduntur, pili non ſolum in majorem excreſcunt longitudinem, ruptis plurimorum illorum bulbis, largior quoque liquorum iſtorum fit effluxus, unde crines tum in tricas, cirros & funiculos inexplicabiles variæ figuræ, ac magnitudinis conglutinantur, com-

plicantur & concrescunt. Per meatus itaque cutis illius non tantum, sed ex disruptis etiam pilorum bulbis, humores isti continuo partim promanant partim, sub vaporis madidi forma exhalant, ibidemque plurimi sine dubio iterum colliguntur, ac coeunt, tandemque inter, atque per interstitia illa, aut cavitates, quæ intra concretos illos crines remanent, opeque microsco piorum satis evidenter observari, ac discerni possunt, perfluunt, atque in extremitate illarummodo sensibiliter satis, modo insensibiliter, excernuntur. Cum hisce autem simul, mediante hoc actu secretorio-excretorio, inquinamentum hoc specificum, a reliqua massa humorum optime secernitur.

OBSERVATIO XIV.

Itaque secretio & excretio illa in omnibus individuis, in genere, qui cum hoc inquinamento fuerunt infecti, est salutaris.

Hoc sequentia inprimis demonstrant argumenta: (1) certa & constans docet experientia, & testimonio etiam aliorum medicorum confirmari potest, quod homines tales, qui plicas per multos annos, imo quandoque per totum vitæ tempus in capite portarunt, & actum hunc secretorium nullo modo turbarunt, ab omnibus fere hisce noxiis præternaturalibus effectibus, quos alias inquinamentum hocce in corpore humano præstare solet, maneant liberi, id quod vel centum exemplis, aut pluribus probari facile posset. (2) Per eandem edocemur, quod iidem non tantum a talibus effectibus, de quibus modo diximus; sed etiam ab aliis morbis, si non semper, tamen utplurimum, immunes vivant, qui alias originem trahunt sive a nimia copia humorum seroso-mucosorum, sive a dyscrasia illorum salino sulphurea, sive quæ transpirationem insensibilem neglectam, aut imminutam sequuntur. (3) Eadem luculenter satis confirmat, & ex supra recensitis historiis evidenter etiam constat, quod in gravissimos, ac periculosissimos morbos homines tales, & quidem certo ac semper, quamvis in diversos, incidant, qui secretionem & excretionem hanc plenarie cohibent, dum plicas tales radicitus ac penitus sive abscindendo, sive abradendo exstirpant. (4) Accurata etiam observatio docet, quod sæpius, quando negotium hoc secretorio-excretorium aliquatenus tantum turbatur; dum nempe sive ab aëre ambiente nimis frigido, sive post imprudenter applicata varia linimenta adstringentia, aut refrigerantia, pori cutis nimium constringantur, sive post adhibita unguenta inviscantia obliniuntur ac obstruuntur, pro diverso læsionis hujus gradu in illis subjectis modo majora, modo minora, statim oriantur incommoda v. g. dolores capitis, variique in illo spastici effectus. (5) eadem experientia testatur, quod effectus varii perniciosi, qui ab inquinamento hoc in corpore præsente jam orti fuerunt, imo quandoque diu hominem jam afflixerunt, sine adhibito alio auxilio medico & sine subsequente etiam alia quadam notabili

bili critica evacuatione, sæpius plenarie, & quidem quandoque intra breve tempus remittant, ac cedant, quando plica legitime sese explicat, & actus secretorius iste continuat. (6) Nec non tandem, quod varii effectus perniciosi ac periculosi, qui ab inquinamento isto jam fuerunt orti, citius non corrigi legitime, multo minus morbi varii chronici inde originem trahentes, plenarie ac radicitus exstirpari, sive per alia hunc in finem adhibita medicamenta curari perfecte possint, antequam secretio & excretio illa materiæ hujus peccantis hac via debite iterum perficiatur, id quod inexperti medici & incauti sæpius maximo cum damno experiuntur.

OBSERVATIO XV.

Actus itaque hic secretorio-excretorius, quamvis sit extraordinarius; nullo tamen modo in subjectis specifico hoc inquinamento infectis turbandus, multo minus imprudenter supprimendus est.

Ex ante dictis quivis facile intelliget (1) Quod secretio, & excretio illa summe sit salutaris, & quidem omnibus, qui hoc inquinamento quocunque modo fuerunt infecti. (2) Quod omni tempore eadem sit utilis, ac necessaria, & (3) quod gravissima mala & periculosissimi effectus in œconomia humana oriantur, quando actus hic diversimode sive turbatur, sive cohibetur. Ut vero hæc, quæ de salubritate hac hactenus dicta sunt, eo melius intelligantur, & quo eo evidentius etiam innotescat, quod & quare actus hic minus turbandus, aut supprimendus sit, quæstiones aliquot merito adhuc examinari debent.

Primo itaque quæritur, cur & quomodo secretio & excretio illa sit salutaris? Respondemus itaque, quod eadem ideo inprimis sit salutaris (1) Quoniam indoles hujus inquinamenti plicosi omnibus corporis partibus maxime est infensa, dum simulac ad pericranium tantum, multo magis dum ad interiora capitis, aut ad alias etiam hujus partes defertur, in singulis hoc, modo citius, modo tardius, virulentiam suam exercet. (2) Quoniam reliqua corporis œconomia a perniciosis effectibus, qui ab ista materia alias oriri solent præcavetur, dum nempe eadem statim eodem in loco, nempe in cute, qua cranium investitur, ubi principaliter primario per immediatum contagium hominibus communicatur, non tantum ab affluentibus humoribus seroso-lymphaticis excipitur, atque cum illis commiscetur, sed mediantibus etiam illis immediate statim hac via secernitur atque excernitur. (3) Quoniamper alia ordinaria secretorio-excretoria organa, nempe neque per alvum, neque per renes, neque etiam per transpirationem, insensibiliter eliminari potest. Et licet mentis acie specialem mechanismum hujus organi extraordinarii percipere nemo possit; negari tamen hic non potest. Si enim organon secretorium aut excretorium respondere debet materiæ secernendæ, (quem in finem diversa etiam talia in corpore sunt constructa) ideo dum pe-

ordinaria alia minus tuto neque convenienter, multo minus perfecte, hæc materia secerni atque excerni potest, uti superius jam demonstravimus, mechanismus hujus organi necessario debet esset specialis, dum commode, sine omni noxa, optimo cum successu, ac fructu per hoc ipsum hæc materia, & secernitur & excernitur. Secundo quæritur: quare in aliis hominibus hæc non contingant? Respondemus; quod hoc fieri non possit: nam causa, quæ effectum hunc in corpore producit, non est generalis, sed specialis, nempe speciale hoc inquinamentum plicosum, ad alias vero causas morbificas generales secernendas, & excernendas ordinario constructa sunt organa, non itaque opus est, ut alii hoc deformi organo sint instructi. Tertio in quæstionem venit: numne aliquod periculum, vel pernitiosus effectus ex hoc actu metuendus sit? Respondemus: nullum unquam, modo non turbetur, aut supprimatur, nimia enim excretio nunquam sequitur, nec humorum seroso lymphaticorum nimia profusio inde metui potest, uti nonnunquam præternaturaliter, sive per renes, sive per sudores hoc contingere alias solet. Quarto quæritur de tempore; quam diu nempe hic actus continuet? Respondemus: continuo & quidem ordinario per totam vitam, quando organon hoc quocunque modo non destruitur. Est enim inquinamentum hoc instar fermenti, quod successive, sicuti priores. ita & denuo accedentes humores, in similem motum abripit, dum illis commiscetur, ideoque quamvis priores quidem secernantur & excernantur, relicti tamen in hac parte ejusdem manent indolis, & eandem nocendi vim, quando ad interiora corporis regurgitant, servant. Adeoque ex dictis nunc patet, quod salutaris hic actus nullo modo, & nunquam etiam sive turbandus, sive supprimendus sit.

OBSERVATIO XVI.

Actus hic secretorio-excretorius potius tuendus, atque nonnunquam etiam in subjectis hoc inquinamento infectis, quando deficit, promovendus est.

Nonnunquam inquinamentum hoc plicosum per multos annos in corpore delitescit, tandemque modo minores, modo majores ac periculosiores, pro diversitate ante dictarum circumstantiarum, in corpore præstat effectus, ubi quidem, præter nocivos istos; aliquando salutaris etiam iste, nempe secretio & excretio illa salutariter simul oritur; aliquando vero perniciosi effectus successive & augentur & periculosiores fiunt, sine subsequente hoc salutari effectu. Nonnunquam immediate, quando contagio hoc miasma hominibus communicatur, repente per nimis amplos atque apertos poros, ac tubulos statim interiora capitis, & corporis intrat, & hoc penetrat, vimque nocivam luculenter manifestat, plicaque nulla ibidem oritur. Nonnunquam etiam imprudenter homines propter deformitatem, aut alia de caussa plicas istas sive ab-

abſcindunt, ſive cultro abradunt, tumque tubuli ac meatus in cute aperti concidunt, ab aëreque ambiente conſtringuntur, vel a coagulatis iſtis humoribus ſimul etiam obſtruuntur, & materiæ hujus ſecretio, tum plenarie ſupprimitur, partimque ibidem ſubſiſtit, partim vero ad interiora corporis cum reliquis humoribus devolvitur, ſive regurgitat, unde peſſimi ac periculoſiſſimi, & quidem breve poſt temporis ſpatium in corpore oriuntur effectus. Ratio eſt evidens, omnis enim materia peccans ſecreta, vel in partibus quibuſdam ſtagnans, majorem mora concipit acrimoniam, aut virulentiam, & retrocedens ad interiora; periculoſiſſima ſæpius excitat ſymptomata, uti hoc in variolis, morbillis, ſcabie, tinea capitis &c. quotidie evenire obſervamus. Hiſce itaque in caſibus, ut œconomia humana a perniciofis effectibus ſive præſervetur, ſive liberetur, ante omnia eo potiſſimum allaborandum eſt, ut actus hic ſecretorio-excretorius reſtituatur, ſive, ut productio plicæ promoveatur, quod fieri poteſt *experient. D. Præſidis* methodo ſimpliciſſima quidem, ſed certa & optima. Paratur nempe ex herba lycopodii cum aqua ſimplici decoctum ſaturatum, quocum lintea imbuuntur, quæ aliquoties de die capillitio calide applicantur; fotu enim calido hujus decocti dolores, ac ſpaſmi hujus partis ſopiuntur, cutis rigida & arida emollitur, pori ac meatus obſtructi & conſtricti reſeruntur, humores glutinoſi hiſce impacti diluuntur, atque ad exitum diſponuntur, adeoque hiſce cauſis, quæ productionem hujus plicæ evidenter alias impediunt, legitime remotis, dicto antea modo, cirri poſtmodum iſti facile ac brevi ſeſe explicant & actus iſte ſalutaris incipit, atque ſucceſſive magis magiſque melius ſuccedit, ac continuat. Præterea prudenter etiam actus iſte conſervandus nec quodammodo turbandus eſt; hinc frigus maxime externum & refrigerantia omnia, nec non conſtringentia & unctuoſa, viſcoſa poros obſtruentia, quæ male ſæpius huic parti applicari ſolent, ſummo ſtudio vitanda ſunt: alias confirmante hoc quotidiana experientia, ſtatim dolores capitis, & varii in illo ſpaſtici oriuntur effectus, tum materia hæc membranas capitis ſenſibiles occupat.

OBSERVATIO XVII.

Diagnoſis hujus mali modo ſatis manifeſta, modo valde occulta eſt.

Quando crines incipiunt complicari, vel quando plica jam eſt producta, tum quidem manifeſte ſatis malum hocce cognoſci, illudque, nec non ſpecialis hujus cauſa ab aliis morbis ac cauſis morbificis, facile diſtingui poteſt, inprimis ab illis, qui unam tantum vel alteram plicam talem jam viderunt. Quando vero inquinamentum hocce internas corporis partes occupat, & virulentiam ſuam in illis exercet, valde difficile hæc morborum, ac ſymptomatum inde oriundorum cauſa ab aliis cauſis morbificis, pares effectus in

 cor-

corpore præstantibus, discerni potest, difficillime autem præsentia illius cognoscitur, quando sanguinis massæ immixtum hoc inquinamentum, & quasi inviscatum, sine notabili quodam effectu in corpore adhuc latitat. Quibus in casibus ex sedula observatione depromtas sequentes commendamus cautelas sive notas: (1) ante omnia examinanda hæreditaria dispositio, non facile enim, imo forte nunquam, infans ex parentibus plicatis natus, ab hoc inquinamento manet immunis. (2) Utrum forte in aliis corporis partibus pilosis plica quædam hæreat occulta, sæpius enim in inguine plicas observavimus varias. (3) Attendenda est phantasiæ corruptio, quæ per appetitum depravatum maxime manifestatur, dum anxie res quasdam absurdas aut minus salutares appetunt; sic nota sunt exempla quorundam, qui, ex anxio desiderio hauriendi spiritum ardentem inopinato, sine ulla alia causa sæpius lipothimias incurrebant, & solo deinde hujus spiritus odore, vel sapore, iterum excitabantur, sæpe hinc sub pica latet plica. (4). Inter signa ista referri quoque possunt sudores capitis viscidi, glutinosi, capillitii spurcities & orti in illo furfures. (5) Nec omittenda sunt signa, quæ ex unguibus desumuntur: hinc consideranda est illorum deformitas, incurvatio, scabrities, color, livitas, nec non corruptio. Circumstantiæ dictæ sedulo semper examinandæ sunt, quando suspicio quædam de inquinamento plicoso præsto est; signa enim hæc, inprimis collectim sumta, semper specifici hujus inquinamenti præsentiam indicant. Magis vero de rei veritate medicus confirmatur, quando ex justa quadam suspicione dictis antehac in casibus, remedium illud externum laudatum, alias innoxium, ægrotis commendabit, ubi tum ordinario in illis, qui hoc inquinamento infecti sunt, brevi tempore plica formari incipiet, aliis vero etiam fotus talis calidus minime nocebit, quamvis talis effectus inde non oriatur.

OBSERVATIO XVIII.

Circa prognosin medicus effectus, qui ab inquinamento hoc specifico virulento oriuntur, quando ad interiora corporis fuit delatum, prudenter distinguere debet ab effectibus, qui ab actu hoc peculiari secretorio-excretorio originem trahunt, priores enim omnes præternaturales, ac perniciosi, posteriores vero maxime salutares sunt.

Itaque circa prognosin sequentia potissimum sunt notanda: (1) Quamvis inquinamentum hoc per multos sæpe annos sanguini involutum, sine notabili quodam malo subsequente effectu, remaneat, attamen, nisi hoc per dictum actum secretorio-excretorium ab illo separatur, tandem, sive citius, sive tardius, sui juris fit, & pro diversitate partium varios tum noxios præstat effectus, uti ex supra dictis satis patet. (2) Citius ac gra-

gravius hoc periculum minatur, quando ferofo-lymphaticis humoribus eft immixtum. (3) Materia fecreta in capillitio ad interiora iterum regurgitans brevi tempore peffimos, ac periculofiffimos edit effectus, de quibus itidem videantur hiftoriæ fupra recenfitæ. (4) Prout partes internæ magis, vel minus funt nobiliores, ac fenfibiles, quas adoritur, eo plus vel minus perniciofi aut periculofi funt effectus, qui in illis ab hoc inquinamento oriuntur. (5) Quo diutius hæc materia humoribus ferofo-lymphaticis internis eft commixta, eo majorem vifciditatis, & acrimoniæ gradum affumit, eoque pertinaciores, periculofiores, curatu difficiliores, imo interdum lethiferos, poft fe trahit effectus. (6) Et quidem eo citius, quando fermentefcentibus falivalibus commifcetur humoribus vid. *obferv.* 8. (7) Quo magis partes folidæ molles jam funt corruptæ, eo majus imminet periculum. (8). Eo minor vero reconvalefcentiæ fpes fupereft, quando duriores, nempe cartilagines, & offa, jam valde funt erofa aut corrupta. Plura vid. in recenfitis hiftoriis.

OBSERVATIO XIX.

Quamvis hoc inquinamentum actu fecretorio & excretorio ante nominato optime à maffa humorum fecernatur, & fimul ibidem excernatur; nihilominus effectus præternaturales perniciofi, in œconomia humana à virulenta hac materia orti, dum diverfimode, five mixtio, five ftructura illius læditur, five motus regulares illius turbantur, auxilium requirunt medicum, ut illi corrigantur, aut tollantur; quapropter fequentes commendamus cautelas practicas, in cura horum malorum fumme neceffarias, & prudenter adhibendas.

Conducunt itaque hoc in malo (1) alterantia, & quidem partim decocta aquofa diluta, quæ ex rafura ligni faffafras, radice farfaparillæ & radice lapathi acuti componuntur, locoque potus ordinarii per longum tempus copiofe fatis adhibentur, quando humores five lymphatici, five falivales, five ferofi, propter inquinamentum diutius hifce immixtum, corrupti, nimis vifcidi & acriores funt facti, ut per dicta incidantur, corrigantur, fluxiles reddantur atque ad exitum difponantur. (2) Eundem etiam in finem prodeft mixtura ex tincturæ antimonii & effentiæ pimpinellæ albæ æquali parte compofita, priori decocto combinanda, quæ fecretionem & excretionem fimul per vias urinarias promovet, poteft hæc ipfa ter quotidie ad guttas 40. pro dofi propinari. (3) Scopo non tantum corrigendi dictos humores, fed fucceffive etiam ac blande per alvum excernendi, hoc præftantiffimæ virtutis decoctum vinofum, quod *experient. D. Præfes obferv.* 7. *hift.* 1. communicavit; optimo cum fructu adhibetur in-

interne, de cujus uſu itidem locus citatus videri poteſt. (4) Tandem diaphoretica antimoniata, inprimis autem pulveres ſingularis efficaciæ, quos loco modo citato commendavimus, quippe qui blande ac tuto humorum dictorum corruptorum ſecretionem per ſuperficiem corporis promovent, atque motum illorum progreſſivum per minimos corporis tubulos adaugent. (5) Proſunt & nonnunquam ſanguinis evacuationes artificiales, vario modo inſtituendæ, quando nempe ſanguinis progreſſivus motus irregularis eſt, dum in quadam parte illius ſive ſtagnatio, ſive ſtaſis, oritur (quamvis à noſtra cauſa trahant originem) vel quando plethora maxime urget, ut impetus ſanguinis à locis nobilioribus maxime à capite & pectore ad alia derivetur, copia illius nimia imminuatur & circulatio illius regularis reſtituatur. (6) Reliqua auxilia interna & externa, nec non methodus eadem prudenter adhibendi & applicandi, ex ſupra recenſitis hiſtoriis repeti atque deſumi poſſunt. Ceterum, quicquid poſitive agat medicus, ſemper tamen ſimul, ut ſecretio excretioque hujus inquinamenti per actum ſuperius dictum promoveatur, reſpicere debet; noſtra enim ſententia corrupti quidem humores corrigi per auxilia ante nominata & expurgari poſſunt, inquinamentum vero hoc indolis fermenteſcentis minime alterari, ſed unice per dictum actum ſecerni atque excerni debet. Unde etiam, quamvis motuum irregularium cauſæ mediatæ, nempe humorum nimia copia & ſpiſſitudo, tollantur, nunquam tamen vitioſi in ordinem legitimum rediguntur motus, niſi materia hæc peccans prius hoc actu ſufficienter eliminetur.

OBSERVATIO XX.

Sicuti inconveniens atque imprudens medendi methodus, malum item regimen, ac perverſa diæta, multum ad exacerbationem mali iſtius ſæpius contribuunt; ita cautelæ etiam quædam, quid partim medicus, partim ægrotus, omittere vel fugere hoc in caſu debeat, ſumme ſunt neceſſariæ.

Normam quidem ac leges tam medici, quam infecti, aut ægroti, ex hactenus dictis formare ſibi facile quivis poteſt, quid agendum vel omittendum ſit; interea autem paucas adhuc cautelas hunc in finem placet addere: itaque (1) damnamus conſilia atque auxilia illa ſuperſtitioſa, atque diabolica, quæ paſſim ac multoties hiſce in regionibus ſive commendantur, ſive adhibentur & applicantur, quorum quidem mentionem aliquam facere, pietas non concedit. (2) Rejicienda etiam eſt farrago illa medicamentorum, atque imprudens illorum, inprimis infidorum, commendatio & applicatio, quæ paſſim in ſcriptis quorundam medicorum, inprimis *D. Sperlingii*, *Bonfiglii* & *Binningeri* reperitur, plus detrimenti, quam emolumenti præſtans. (3) Mercurialia, ab aliis quidem hoc in malo laudata, plus nocuiſſe, quam

pro-

profuisse, observavimus. (4) Quamdiu actus secretorio-excretorius legitime continuat, nihil temere à medico suscipiendum est, nec sive derivantibus, sive alterantibus, sive evacuantibus, iste turbandus est; quando vero sive justa suspicio, sive certa indicantia, de mixtionis graviori læsione subsunt, tunc ante commendata methodus medendi prudenter applicetur. (5) In regimine, plicosi corpus, inprimis caput, calide semper foveant, atque à frigore externo defendant, ut actus iste eo melius procedat. (6) Diætam vero nimis lautam ac plenam, omniaque acida, acria, nimium salsa, cibos crudos ac duros, aut fumo induratos, spiritus per fermentationem parati copiam nimiam, aliaque quæ ad viscriditatem & acrimoniam humorum alias conferunt, illi inprimis summo fugiant studio, quorum humores à latente in corpore, vel à retrocesso inquinamento, valde jam sunt corrupti, ne propter dictas causas mali vis magis exacerbetur. (7) Præservativa auxilia medica positiva, ab *Excell. D. Bonfigli* inprimis commendata, inter lusus otiosæ phantasiæ jure referuntur; qui vero caute ac studiose contagium hoc evitabit, nisi per hæreditatem fuerit infectus, ab hoc malo semper manebit immunis. (8). De præservatione agentes, circumstantia illa adhuc brevissime examinanda est, utrum nempe, juxta mentem modo citati *D. Bonfigli*, infectio fieri, aut inquinamentum plicosum propagari possit, dum impii quidam homines, plicam abscissam, in cerevisiam, aut in alium immittunt prius liquorem, & hospitibus advenientibus postea conspurcatum hunc propinant potum? Nostra quidem sententia, neque quidem illi, quorum fuit hæc plica, ab isto malo ex voto inde liberantur, neque alii quidem specifico hoc malo, quando infectum & nauseabundum talem potum ingerunt, vere inficiuntur; utrum vero post ingestum illud inquinamentum potui immixtum, plicæ postea in ventriculo oriantur, aut producantur, vel formatæ jam cum cibo aut potu à quibusdam, maxime ab ebriis, ingerantur, quales per vomitum ex faucibus ejectos, viri alias fide digni se vidisse mihi retulerunt ac firmiter confirmarunt, & quales etiam per alvum excretos fuisse acta medicorum Berol. Tom. IV. p. 71. perhibent, de rei veritate non plenarie convicti, modo latius hæc examinare nolumus. (9) Quod vero de prima mali hujus origine nihil diximus, nemo nobis vitio vertet. Ignota adhuc manet pestilentiæ veræ & luis venereæ origo primo-prima; sic & mali hujus prima origo, propter ignorantiam causarum verarum, quas in remotis illis mundi partibus accuratius examinare occasio non permisit, nobis est ignota, melius enim est nihil, quam ficta, & falsa dicere aut statuere.

FINIS.

X V I I I.

GEORGII ERNESTI STAHL,

PROGRAMMA

DE FISTULA LACRYMALI.

Halæ 1702, Julio.

QUemadmodum ætas noſtra recentior de felicitate temporum ſuorum in eo præcipue non immerito gloriatur, quod Anatomiæ atque Chymiæ luculentioribus occaſionibus impetratis, multarum rerum, quas veteres minus aſſequi potuerant, mechanico-organicas rationes atque conditiones, nunc melius perſpicere atque deprehendere queat; ita omni utique ſtudio in illud omnes nervos intendere convenerit, ne hæc Anatomiam omni ἀκριβεία adminiſtrandi libertas, in otium nos, & nudam admirationem ſimplicium phænomenorum, devolvat, & nulli juſto uſui nobis eſſe videatur. Sane vero, cum ſtudium Anatomicum immediate magis aſſiduitatem & memoriam, quam aliud quicquam, reſpiciat atque poſcat; quatenus nempe nudum factum concernit, quænam partes, ubi hæreant, qualem figuram, magnitudinem, ſtructuram viſibilem, &c. habeant: ita poteſt etiam non improbari oblectatio, ejuſmodi ingeniis, in tractandis atque retractandis ejuſmodi inſpectionibus: At veto ſubſiſtere in ſola hujuſmodi hiſtorica notitia, eſſet profecto negotium ab omni utilitate alienum, adeoque Medico ſcopo, qui totus Practicus eſt, minime dignum propoſitum. Reminiſcor quam ſæpiſſime hujus negotii, quando conſpicio, hodierno uſque dum tempore, quo e talibus ſubſidiis, omnia potius meliora expectare juſtiſſimum apparere debebat, has easdem adhuc acceptiones atque interpretationes foveri atque retineri, quæ illis temporibus, ubi talium non niſi plena regnabat ignorantia, formatæ atque ſuppoſitæ fuerant. Imo vero, angit tanto magis, Arti, ſanitatem humanam juvandi atque ſublevandi, intentam mentem, ſi etiam facillimæ comparationis atque connexionis, neglectus, circa ejuſmodi negotia ſeſe offerat. Ubi ſæpe numero certè exopto, ut eſſent, qui exquiſitius talia obſervarent, noſque de illis inſtituerent; cum abunde nota mihi ſit incommoda illa interpretatio, qua monita quantumcunque vera atque fida, de diverſis rebus ſæpius ſuſcepta, in odium perpetuo taxandi atque reformandi detorquentur. Quando vero, neque quiritando, nec optando, hic aliquid uſu atque conſideratu dignum impetratur, ſed ſola, vires ſuas ipſo opere experiendi, reſtat ſemita; inſiſtam hanc ſane ulterius, & inſuper habitis,

quæ

quæ avocare animum forte possent, hoc agere perseverabo. Considerabo itaque præsenti schediasmate, veram constitutionem illius pathematis, quod aliquoties jam *Fistulæ lacrymalis* nomine salutari, & ita tractari expertus sum, ut non solum in melius converti impossibile sit, sed etiam in deterius potius, non tam prolapsus, quam præceps actus videretur patiens. Est autem affectus, sequens Historia seu constitutio. Incipiunt patientes, & sæpius quidem ex affectibus circa nares primo sese exerentibus, coryzam, modò simpliciorem, modo acriorem referentibus, imprimis autem oculi illius lateris consensualem, quasi salsum ardorem & comploratiouem una commoventibus, tandem denique persentiscere, madorem oculi frequentiorem, &, si vel maxime non continuum, per vices tamen largius erumpentem: imprimis autem nocturno tempore ita oculum illum irrigantem, ut finito somno, conglutinatus velut, ulcerosa sanie, compareat oculus. Progreditur hoc incommodum citius apud alios, apud alios tardius, ad illum effectum, ut loco gelati nosæ illius substantiæ, quæ in crustaceam talem consistentiam transit, verum purulentum recrementum exhibeat; quod quidem paulo rarius, per diem, quam fluidius illud, sponte sese exerit: interim, quando post aliquot horarum intervallum, præcipue vero mane, post somnum, spatium ab interno oculi angulo ad nasum excurrens, digito, præsertim infra oculum, sursum stringendo, comprimitur, apparet mox circa angulum oculi interiorem, portio guttam unam vel alteram quantitate sua referens, crassius purulentæ saniei. Evenit etiam aliquando, præcipue si sponte sæpiuscule hujus substantiæ talis effusio contingat, ut reliquus oculus incommoda aliqua, imprimis autem ardorem quasi salsum, inde persentiscat: intra angulum etiam atque nasum, si attentius cum altero latere faciei comparetur, turgidius apparet illud interstitium; glandula etiam lacrymalis istius oculi, communiter altera paulo tumidior atque rubicundior apparet. Imo vero, quo magis plorat, sive humorem suum effundit, pars hæc ita affecta, eo majora incommoda, circa superficiales oculi tunicas, adeoque ipsam corneam, persentiscunt patientes, donec magis magisque graviorum obscuratiorum metui exponantur. Affectum ita comparatum, nunquam alio nomine appellari audivi, quam *fistulæ lacrymalis*; indolem atque sedem ipsius collocari in *fistuloso* aliquo *ulcusculo*, ab *angulo* oculi *interno*, ita versus nares excurrente, *juxtà*, aut forte *per* illam ipsam *carunculam* lacrymalem sive *glandulam*, atque ad nasi *cavum*, si quidem non statim terminato, eo tamen vergente atque tendente. Hac itaque consideratione, tota semper intentio eo directa fuit, ut per ipsum *angulum* oculi, *per* aut *juxta* glandulam lacrymalem, medicamenta applicarentur; quæ quidem, cum *turundis* etiam eo adigenda atque imprimenda, non solum insignia incommoda, *dolores*, *irritationes*, *rubores*, *inflammationes*, glandulæ istius *intumescentiam*, imo totius faciei exterioris, capitis vero interioris cruciatus, &c. post sese traxerunt: sed tandem Chirurgos harum rerum administratores, plane ad *erosiones*, & *extirpationes* glandulæ hujus, invitarunt atque

que animarunt: ſic, ut etiam citra directum conſilium extirpationis, plus ſemel, modo medicamentorum efficacia, modo deligationis & profundius impreſſarum turundarum violentia, ſincerum *ſanguinem* ex angulo prorumpere, nihil ſit novi aut inſoliti. En verò ſcenam, quæ non ſolum in robuſtioribus, forte annoſioribus & quadratis ſubjectis, ſed in tenera etiam ætate, plus ſemel luditur, ſicut ante paucos annos, in ſubjecto tenerioris ſexus, ætatis, &, ex generis indole, etiam educationis delicatioris, factum eſſe, prolixius mihi relatum recordor: quis vero facile ſibi moderetur, quin vitio mihi vertat, ſi edicam, *totam talem hujus talis affectus & conſiderationem & tractationem*, & *a vera ejus indole*, & conſequenter *a vera*, *qua ipſi occurri atque reſiſti debebat*, *ratione*, *penitus alienam eſſe?* Et tamen ſi illud dicere velim, quod ipſa res eſt, atque infert, ita ſanè, & non aliter, conſtanter ſonabit verum de hoc negotio judicium. Nititur autem error bonam partem in *Anatomico* defectu, quaſi hoc loco reliquis fundamentum præbente; dum e glandula lacrymali nullus *tranſitus* ad vel in nares, ita patet, ut per illum ejuſmodi exitus ad oculum exoriri poſſit. Imò vero, qui merito *ſecundus*, quamvis in ordine ad medicationem, *primarius*, eſt error, plane non ita ſe habet negotium, quod *purulenta* illa excretio, ex iſto angulo, juxta vel retro, nedum per *glandulam* dictam lacrymalem, in oculum effundatur; ſed prorumpit illa unice atque ordinarie, ex ita dicto *ſuperiore puncto* lacrymali, in *palpebra* ſuperiore, ubi carunculæ ſeu glandulæ lacrymali dictæ proxima eſt, hiante atque patente. Hoc foramen, continuo ductu tendit atque vergit ad *canalem* membranaceum capacem, qui ſecundum longitudinem narium deorſum procurrens, paulo inferius, quam ubi cartilago narium ab oſſea ſubſtantia procedit, in ipſas nares dehiſcit. De hoc quidem ductu, quantumvis etiam alterum ita dictum lacrymale punctum, ad eundem pergat eique inſeratur, notatu tamen dignum videtur, quod nondum obſervare potuerim, quidquam hujus materiæ in affectu, de quo loquimur, per *inferius* punctum lacrymale, hinc emitti. Hæc res cum ita vere ſeſe habeat, & ductus hic, qua caruncula lacrymalis ipſi adjacet, craſſioris texturæ ſit, quam arteria quæcunque ejuſdem cum ipſo magnitudinis: facile jam erit judicatu, quid illa intruſio medicamentorum, imo *turundarum*, in *angulum* oculi, commodi vel utilitatis, vel contra incommodi, imo damni, inferre, apta nata ſit. Unde quidem oblato mihi hujuſmodi caſu in fœmina 40. annorum, habitus ſanguinei, carnoſi, quæ jam per trimeſtre ſpatium, a Balneatore, ipſis *uſque cathæreticis*, audacius exercita fuerat, ut non ſolum graves, *oculi*, imò ipſius *genæ* dolores, ſed tanto vehementiores *capitis* cruciatus, aliquoties & *odontalgici hemicranici*, acciderent (pro quo ſymptomate tollendo, non ſolum abſumpti dentis unam & alteram reſiduam radiculam, ſed duos inſuper illæſos molares, ipſi evulſit) propterea diverſæ methodo inſiſtere, neceſſarium duxi. Præparato itaque corpore (quales etiam medicationes, ſub ipſa cura, quando neceſſarium videbatur,

batur, iterabantur) & explorato prius, per ipſum illud punctum lacrymale, (quod facile tolerabat patiens, mediante chorda chelyos, cera in apice imbuta) flexu illo, quo ad ſinum uſque ſeu communem capacitatem ipſius primarii ductus ſeſe recipit; & diſtinctis ſanguiferis in hac perſona conſpicuis vaſis, inciſionem, directa cultelli cuſpide oblique, ab oculo verſus naſum, fieri curavi, ad os uſque naſi penetrando; quam, uti nimis latam adornare non convenerat, turunda dilatari feci: & impoſitis dehinc eximiè mundificantibus balſamicis, donec fundus, qui initio nigricabat, (nempe ex aliqua carie illius ſuperficiei oſſis narium,) æque atque totus ambitus inciſionis, legitimè mundificatus compareret, neque ullo modo, ad & per punctum lacrymale quicquam ſaniei ad oculum amplius propelli poſſet, (quod primis duabus ſeptimanis adhuc eveniebat, obligato vulnere) tunc demum ſucceſſive, & e fundo extrorſum, breviore indiès turunda, conſolidari permiſſum hoc foramen: Adhibita denique trochlea compreſſoria, proportionate, prout ipſa cicatrix coibat, ad majorem indies compreſſionem adducta. Ita per Divinam Gratiam, conveniente rationali methodo, non modo ſublatum, ſed ita reſtitutum eſt hoc malum, ut hodie in ſeptimum jam, favente Deo, annum, non ſolum ab hoc, ſed omni etiam alio oculorum, & hujus præcipue, pathemate immunis vivat.

ALEXAN-

XIX.

ALEXANDRI CAMERARII

ET

JULII FRIDERICI BREYER,

DISSERTATIO

DE

OPHTHALMIA VENEREA;

ET PECULIARI IN ILLA OPERATIONE.

Tubing. menſ. Junii 1734.

PROEMIUM.

O*Culorum tam mirabilis est fabrica, tam multiplex partium exquisito artificii genere effictarum in illis apparatus, tam eximius illorum usus, ut jure optimo* Orpheus Naturæ speculum, Alexander Peripateticus animæ fenestram *illos appellitaverint. Multarum & variarum partium concursus in causa est, ut nulla corporis nostri pars adeo numerosis tentetur morbis quam oculus: recentiorum enim multi plus quam ducentos in illo numerant morbos. Mirari hinc satis nequeo, quod Opthalmiatria hactenus non solum minus digne exculta, sed etiam balneatoribus, balsamariis, circumforaneis, aniculis reliquisque hujus farinæ hominibus fuerit tradita & in illorum manibus relicta, quos tamen omnis Matheseos, Physiologiæ, Anatomiæ, Chirurgiæ &c. cognitione destitutos esse scimus, cum tamen hæ scientiæ ab illo requirantur, qui in tractandis hisce morbis non temeritate, non ignorantia, sed conscientia & cognitione plane sufficienti niti volunt. Sed uti hæcce ars ita etiam universa Chirurgia, quæ tamen Medicinæ pars est antiquissima* (a) *& evidentissima, à plurimis Medicis adeo despicitur, ut minus necessarium immo infra illorum dignitatem esse credant, vel Operationes Chirurgicas callere, vel illis admovere manus. In quos Medicos* Joh. Muys (b) *ita invehitur: Medici sibi dedecori esse existimant, Chirurgiæ operam dare, perinde ac si ignobilius foret externis quam internis humani corporis morbis mederi, o miserum ac male fundatum Medicorum præjudicium! Chymicis operationibus intenti manus ac faciem atris carbonibus denigrare non recusatis, sed gloriæ vobis ducitis, & hucusque bene, verum cur Chirurgiam contemnitis? Nonne externæ corporis humani partes nigris carbonibus existunt nobiliores. Præclarum est exercere Chymiam, sed longe præclarius circa morbos versari Chirurgicos. Ab his verbis haud multum abludunt illa Cel.* Joh. Adam Kulmi, Anatomici Gedanensis (c). *An vero* Jac. Berengarius, Carpensis (d) *nimis acriter de hisce Medicis loquatur, dijudicare nolo. Optandum, ergo utique optandum, ut Chirurgia à Medicinæ corpore nunquam fuerit divulsa. Quis, quæso, enim Chirurgiam à Medicina separatam concipere, & se verum Medicum dicere poterit, qui integram curandorum humani corporis morborum cognitionem non habuerit, & Chirurgiæ peritia*

(*a*) Omnes enim Medicarum rerum historici filum historiæ à Chirurgia sumunt vid. Herm. Conring. Introduct. ad Medic. C. I. Joh. Bohn de Offic. Medic. dupl. C. XXII. Gœlicke. Diss. de Mutilo Medic. Corpore resarciendo per Chirurgiam. Hal. 1709. Cels. L. I. & VII.

(*b*) Præfat. ad Praxin Chirurgiæ rationalis.

(*c*) Diss. de quibusdam præjudiciis Medicis. Gedani 1732.

(*d*) De fractura Cranii. Lugd. Batav. 1715. p. 89. Equidem credo multos de prædictis Medicis operaturos, si scirent modum operandi, sed potissima caussa, ob quam non operantur, est, quia nesciunt operari.

peritia fuerit ornatus. Si nulla sane argumenta alia Medicos ad excolendam Chirurgiam excitare deberent, sola imperitia & temeritas illorum Chirurgorum, quos haut immerito Lippos & tonsores cumque Berengario (e) Chirurgulos *vocare licet, sufficerent. Inter omnes enim constat, quantum dedecoris & damni arti tam salutari hi vulgo sic dicti Chirurgi inferant, ut illa etiam hodie adeo contemnatur, & aliis vilioribus opificiis aequi paretur* (f). *Omni itaque encomio digni sunt isti Medici, qui Chirurgiam & callent & exercent, quorum etiam nostra Germania plures celebriores habet. Has aliasque ob causas rite exantlatis Examinibus Academicis Medicis Thema hoc Chirurgicum elegi. Tu B. L. de hisce juvenilibus laboribus aequam sparge censuram ac errores, quorum plures esse nullus dubito, tolera vel emenda. Faxit* Deus *ut omnia feliciter.*

DISSERTATIONIS

CAPUT I.

De Ophthalmia.

§. I.

MUltis inhærere descriptioni Anatomicæ partium oculi superfluum duco, quum plures jam oculi structuram exacte nobis exposuerint, imprimis autem *Jac. Benjam. Winslow* Anatomicorum nostræ ætatis facile Princeps (*g*) *de Saint Yves* Ophthalmiater Parisiensis famigeratissimus (*h*) *Antoine Maitre* Jean (*i*) tam accuratam nobis hujus organi dederunt expositionem, ut aliquid novi & operæ dignum superaddere nemo facile fuerit ausus.

§. II.

Quare statim pergo ad tractationem de Ophthalmiis i. e. inflammationibus oculorum in genere: Ophthalmia jam brevi definitur, quod sit sanguinis serique stagnatio arteriosis in canalibus mininis tunicarum oculi cum attritu a reliquo sanguine continuo vi cordis huc moto. (*k*) Quo minus autem

(*e*) l. cit.

(*f*) Illustr. Stahl. Diss. De perpetuo Medecinæ & Chirurgiæ nexu. Halæ. *Schwartzens verzerrete Narren-Kappe zwischen denen Badern und Balbierern.*

(*g*) Exposition Anatomique de la structure du corps humain. Paris 1732. T. IV. p. 2. à §. 202. ad 315.

(*h*) Nouveau traité des Maladies des Yeux & avec de nouvelles decouvertes sur la structure de l'œil. Paris 1722.

(*i*) Traité des Maladies de l'œil. Paris 1707.

(*k*) Illustr. Herm. Boerhaave. aphorism. de cognoscendis & curandis morbis. §. 317.

autem ſtagnatio, obſtructio, inflammatio fiat in vaſis venoſis, prohibet venarum fabrica, quæ tanquam arteriæ replicatæ ex arcto in amplum deſinunt canalem, & ita humores in ampliores ſemper diffundunt canales, qui obſtructioni minus apti ſunt. Impeditur autem tranſitus humorum per minimas arteriolas tam ſanguiferas quam lymphaticas, quæ contraria ratione ex amplis in anguſtiores terminantur ductus, & ita niſui impetuive ſanguinis ex corde tanquam ex antlia humana protruſi magis patent, & facile ſanguini viſcidis, craſſis particulis & ſalium acidorum particulis & ſalium acidorum particulis prægnanti, progreſſum per arteriolas in vaſa has excipientia præcludunt. Inflammationum duplex obſervatur genus: 1um. ſi humor ſtagnet in vaſis ſibi propriis, in finibus ſc. arterioſis ſanguiferis (*l*) 2dum. ſi vaſcula imprimis eorum orificia ſint ampliora facta, ut globulis majoribus & diametrum vaſculi ſuperantibus in ſtatu naturali introitus quidem non autem progreſſus detur, & huc inflammatio errore loci facta à *Boerhaave* dicitur (*m*), & locum habet in vaſis arterioſis lymphaticis, maximeque in inflammationibus oculorum obſervatur.

§. III.

Ophthalmiarum cauſſas ad 4. commode refero claſſes, quarum

(1.) Omne id involvit, quod fines vaſculorum arterioſorum tunicas oculi percurrentium arctat, conſtringit, & ita ſanguinis tranſitum inhibet ex. gr. frigus ſiccum, infixa acria extus occurrentia & particulæ acres liquidis immixtæ.

(2.) Comprehendit illas cauſſas, quæ vaſculorum parietes laxant & dilatant, ut globuli his vaſculis non proprii intrare quidem non autem tranſfluere poſſint, huc refer aerem & ventos humidos fibras vaſorum relaxantes, motum cordis auctum & reſiſtentiam vaſculorum ſuperantem, calida & aquoſa extrinſece applicata, tranſpiratio inſenſibilis ſuppreſſa vel impedita, hinc ſenes calvi præ aliis ſenibus obnoxii ſunt oculorum inflammationibus.

(3.) Sub hac recenſentur omnes cauſſæ fluidorum corporis humani naturam immutantes, & illa craſſa, viſcida, coagulata fluxuique per vaſcula minus apta reddentes, quarum in cenſum veniunt acida humorum acrimonia, motus ſanguinis nimius tenuiora diſſipans, vigiliæ & lucubrationes intenſiores, ſommus nimius, tranſpiratio aucta, plethora, tenacitas nimia humorum, aer æſtuans & ſiccus, qui humidiora aufert, adeoque ad majorem lentorem diſponit.

(4.) Includit cauſſas ſolidis & fluidis communes, ex. gr. calor exſiccat humores, fibras conſtringit, frigus coagulat & arctat &c.

§. IV.

(*l*) Boerhaave. Aporiſm. 372.
(*m*) Aphor. 118.

§. IV.

Inflammationes oculi multis sed omni fere inflammationi communibus stipatur symptomatibus, quorum

(1.) *Dolor*, humores enim congesti majus affectant spatium (§. 2.) inde membranæ distensionem & expansionem patiuntur, nervuli adjacentes à tumidis, vasculis premuntur, & adjuvantes digladiantium particularum acrium stimuli punctionis sensum inferunt.

(2.) *Rubor* tunicis oculorum conciliatur nimia vasculorum sanguiferorum repletione, & cruoris in vascula pellucida lymphatica admissione. Stes ex. gr. ante speculum, liges fortius collare, brevi albedo oculi in rubedinem mutatur, quæ soluto collari rursus brevi ope palpebrarum nictitationis evanescit.

(3.) *Tumor* ab obstructis, distentis & nimio cruore infarctis vasculis.

(4.) *Calor* à justo majori attritu & renixu partium solidi & fluidi.

(5.) *Pulsatio major* & molesta ab impetu humoris arteriosi à corde propulsi & vasculorum fibras distendente, ob harum resistentiam summe sensilem pulsatio tam gravis sæpe & molesta, à pulsu satis distincta ipsa sensus & circumstantiarum ratione. (*n*)

(6.) Durities à causis tumoris. (§. 3.)

(7.) Febris symptomatica ab irritatis fibrillis nerveis, & sanguinis circuitu & mixtione turbatis.

(8.) Facies rubicunda, vigiliæ, sitis, alvus sicca, urina tenuis &c. partim à derivatione humorum ab inferioribus ad superiora, partim à consensu nervorum oculi cum illis abdominis & capitis oriuntur.

§. V.

Symptomatum brevis hæc explicatio cuicunque facile *Signa diagnostica* suppeditabit, ita ut labore ista (§. 4.) repetendi supersedere liceat. Ad ophthalmiarum itaque propero differentias.

§. VI.

Quarum quidem cum aliis innumeras fere afferre possem; sed istæ omnes ad quatuor classes & gradus referri possunt.

(1.) *Conturbatio* græc. ταράξις, quæ est lenior & incipiens oculi inflammatio nullo fere dolore, rubore mediocri & partem minorem tantum adnatæ tunicæ occupante stipata: hæc est vel sicca absque ullo lacrymarum effluxu, l. humida, uti in Epiphora.

(2.) *Ophthalmia* (hactenus vocabulo Ophthalmiæ late pro omni inflam-

(*n*) Vid. Eliæ Camerarii nuper demum piissime defuncti & de universa re Medica tam insigniter meriti Systema Cautelarum Medicarum. Tub. 1721. p. 248.

flammatione oculorum usus sum, hic vero stricte illud cum (o) aliis accipio) quam comitantur dolores punctorii, rubor, & tumor, si non semper omnem, plurimam tamen conjunctivæ occupat partem, febricula adest cum reliquis symptomatibus (§. 4.). Hæcce species (α) est vel sicca, vel humida (§. 6. n. 1.) (β) l. periodica, qualem in menstruatis ex. gr. observarunt *Galenus* (p) *Joh. Schenck* (q) *Ludov. Mercatus* (r) *Gabelkoverus* (s) *Helwing* (t) vel continua, vel vaga. (β) est vel simplex, vel complicata abscessibus, hydatidibus, vasis turgentibus. (γ) vel critica, uti *St. Yves* (u) in pleuritide observavit, vel non critica. (δ) vel sympatica ex gr. in dysenteria (x) *Georg. Wolffg. Wedelius* vel idiopathica. (ε) vel epidemica vel sporadica; (ζ) vel contagiosa. (y) *Galenus*, vel contagiosa (η) vel interna *Choroides* dicta, quæ aspectu levior apparet, sed inflammatæ sunt tunicæ interiores oculi, quarum inflammationem iris rubicundior, pupilla dilatata, dolores ad summum caput, & impatientia lucis clarioris indigitant.

(3.) Χήμωσις. *Chemosis*, quando symptomatibus communibus summe exasperatis, palpebris tumefactis & inversis tunica adnata ita intumescit, ut ejus crassities illam duarum linearum adæquet, & cornea pellucida in fossula quadam circulari delitescat: hæc classis multas prioribus communes differentias habet, & plurimum Chemosis est, si opthalmia critica (n. 2. l. V.) adfuerit.

(4.) Ἐκχύμωσις. Lat. *Sugillatio*. In hac conjunctiva tunica tota rubra nulloque albo colore distincta est, nec dolores intensi nec impatientia lucis, sed tumor major observatur. Oritur ab effusione cruoris in cellulosam membranam intra adnatam & scleroticam, quum sc. diuturna mora infarcti humores acres fiunt, & perpetuo motu magis magisque atteruntur, tandem vasculorum nonnullorum fines rumpuntur & dilacerantur, ut sanguis contentus effluat. Si quidem rem rite consideremus, hæc ultima species effectus est inflammationis, sed quia semper ophthalmia simul adest, hic omnium Auctorum sequimur ordinem.

§. VII.

Ex iisdem fontibus, ex quibus Ophthalmiarum caussas diagnosim & differen-

(o) Joh. Maur. Hoffmann. Syntagma Patholog. Therapeuticum ad Joh. Hartmanni Praxin Chymiatr. Lips. 1728. p. 202.
(p) De differentia febrium. Lib. II. Cap. 2.
(q) Lib. IV. Obs. 275. &c.
(r) De Mulierum affectibus. L. I. Cap. VII.
(s) Observat. Cent. III. obs. 61.
(t) Observ. 40.
(u) Maladies des Yeux. p. m. 186.
(x) Diss. de Ophthalmia. Jenæ 1684.
(y) de febr. L. I. & III. de Method. L. II.

ferentias hausi, *prognosis* haurienda est. Uti omnis inflammatio vel in suppurationem vel gangraenam & sphacelum &c. definit, nisi mature illi remediis occurras, sic prae aliis oculorum inflammatio, si remediis incongruis vel minus conveniente methodo adhibitis illam velis auferre, varios tristes immo tristissimos ludit eventus. Nascuntur enim inde facile visus obscuratus, cornea transparens obfuscata, cicatricibus ulceribusque defigurata & exesa, partium internarum & externarum suppuratio, interdum visus oculique jactura. Prae aliis autem ophthalmiis multum alunt periculi *Chemosis*, *Choroides* (§. antec.) (quae posterior visum deperditum & cataractas inducit membranaceas, quarum existentiam alii negant, alii vero affirmant.) (z) *Ecchymosis* à caussa interna plus saepe alit periculi, quam à caussa externa contundente. Ophthalmiae vulneribus cranii, meningibusque cerebri laesis supervenientes mortis ut plurimum sunt prodromi. Secundum *Hippocratem* Ophthalmia laboranti alvi profluvium bonum est. (a)

§. VIII.

Devolvor jam ad Ophthalmiarum *curam*, quae non obtinetur, nisi stasis illa resolvatur inflammatoria (§. 2.). Resolvere a. dicitur humorem concretum & solida eo adaptare, ut liquidum commode per vasorum angustias fluere queat: Quae vero resolutio fit vel in vasis ipsis infarctis, vel in latioribus, in quae reducitur humor: tria hinc sunt observanda.

(1.) Materiam obstruentem in ampliores reducere canales, ut ibi resolvatur, quod fit evacuatione vasorum, quae sanguinem obstructis dedерant vasibus, & derivatione humorum ad alia loca impr. inferiora.

(2) Stasin inflammatoriam discutere & in loco resolvere.

(3) Symptomatibus gravioribus occurrere & oculum praeservare a malis gravioribus.

§. IX.

Evacuant & derivant humores ad alia (§. ant. n. 1.) impr. praesidia Chirurgica: inter ea autem

(1.) Venaesectiones, quae vel in oculis ipsis affectis vel in aliis corporis partibus instituuntur: illae à *Felice Platero* Basileensi (b) non vero à *Dn. Woolhouse* Anglo illo Ophthalmiatro, uti quidem praetendit (c) primum descriptae vocantur *Phlebophthalmotomiae*: quomodo autem Phlebophthalmotomia instituatur vid. *Felic. Platerum* (d) & *St. Yves.* (e). Venaesectiones in aliis partibus primis diebus instituantur emittendo sanguinem mul-

(2.) Sca-

(z) St. Yves des Malad. des Yeux. p. 319.
(a) Sect. VI. Aphor. XVII. Coac. praen. Sect. II. §. 133.
(b) Praxeos Med. L I. de Visus laesione. C. VII. p. 240. edit. Basileens. 1666.
(c) Catalogue des Instrumens.
(d) l. c.
(e) Malad. des Yeux. p. 195.
(f) Medicinae Ration. Systemat. T. IV. P. I. Sect. II. C. XI. Caut. II.

tum per vulnus amplum: de uſu harum venæſectionum vid. *Frid. Hoffmannum* (*f*).

[2.] Scarificationes, quæ etiam in oculis ipſis vel in aliis locis celebrantur. Illæ diverſis inſtrumentis & modis fiunt, quorum exactam & fideliſſimam deſcriptionem exhibet Excellentiſſimus Dn. *Mauchartus* Med. & Chir. D. Archiater Würtembergicus Primarius P. P. O. Tub. Patronus pie colendus (*g*) ubi docet illam ſcarificationem optimam eſſe, quæ vegetabili illo Blepharoxyſto inſtituitur. Cui vero inter ſcarificationem & venæſectionem oculorum primas deferant, nondum inter ſe conveniunt Ophthalmiatri hodierni. Sed utraque operatio multiplici & quotidiana experientia in multis gravibus ophthalmiis & aliis oculorum morbis præſtiterunt effectus haud ſpernendos. Evolv. Diſſert. mox laudatam & *St. Yves.*

[3.] Arteriotomia *Egyptiis* (*h*) *Hiſpanis* & *Gallis* uſitata in diuturnis oculorum ophthalmiis divinum eſt remedium (*i*). Quam vero in noſtris regionibus tanquam noſtratium Chirurgorum manibus inexpertam & ignotam rariſſime in uſum vocamus.

[4.] Veſicatoria in cervice vel pone aures applicita laudat *Gregor. Horſt.* (*k*)

[5.] Setacea laudat *Hildanus.* (*l*)

[6.] Cucurbitulas, Hirudines ad tempora appoſitas *Frid. Decker.* (*m*)

[7.] Alii etiam laudant fonticulos, frictiones, pediluvia &c. Ex fonte Pharmaceutico evacuationis & revulſionis ſcopo prima ſunt purgantia leniora & fortiora ſecundum *Celſum* (*n*) & *Pechlinum.* (*o*) quorum uſus diverſitati corporum eſt accommodandus. His præmiſſis motum temperiemque optime corrigunt diaphoretica, temperantia & diluentia diuutis continuata.

§. X.

Secundo ſcopo inſerviunt remedia impr. externa Ophthalmica, quorum quilibet Ophthalmiater ſingularia prædicat. Præ aliis autem ſe commendat Camphora legitimo modo uſurpata, quem docet *Illuſtr. Stahl.* (*p*) impr. ſi præmiſeris epithema ex relaxantibus: Commendant ſe porro tutia, ſaturnina, aq. deſt. Euphras. Aq. fl. Cichor. [*q*] aliaque, quorum catalogum & uſum addere non eſt inſtituti. Nec chartarum anguſtia permittit tertio ſcopo

(*g*) Diſſ. Ὀφθαλμοξυστης Nov. Antiqua Woolhuſiano - Hippocratica. Tubingæ 1726.
(*h*) Proſp. Alpini de Medicina Ægyptiorum. L. II. C. XI.
(*i*) Ibid.
(*k*) L. II. Obſerv. Med. 14. 19.
(*l*) Cent. IV. Obſerv. 6. Ex. 2. 3. 4.
(*m*) Exercitation. Practic. p. m. 107. Lugd. Batav. 1694.
(*n*) L. II. C. 8.
(*o*) Tract. de Purgantibus.
(*p*) Diſſ. de Morb. Oculorum in genere. §. ult.
(*q*) Syntagma Pathol. Therapeut. J. Maur. Hoffm. ad Joh. Hartmanni Praxin. p. 201.

ſcopo ſatisfacere i. e. Symptomatibus gravioribus occurrere, multo minus ſingularum ophthalmiarum methodum medendi addere.

Diæta hic etiam obſervanda eſt, æger ſc. aeris æſtuantis, fumorum, vaporum acceſſum ad oculos arceat, delectetur tenebris, cibos aſſumat paucos eupeptos alvumque ſolventes, potus ſit aquoſus, diluens ex. gr. decoctum avenæ, motus corporis & animi non nimius ſed tranquillus. Hæc jam ſufficiant de Ophthalmiis in genere.

CAPUT II.

De Ophthalmia venerea.

§. I.

PErvenio tandem ad illius Ophthalmiæ tractationem, quæ Diſſertationis noſtræ thema eſt, & ab origine Ophthalmia *Venerea* vocatur. Verum enim vero triſtis hujus & maligni morbi nulli fere & Veterum & Recentiorum Auctorum nobis reliquerunt vel hiſtoriam accuratam vel veram medendi methodum, ſi ſequentes excipias auctores. *Antonium Muſam Braſſavolam* (*r*) *Bernhardum Tomitanum* (*s*) *Proſp. Borgarutium* (*t*) *Alexandr. Trajan Petronium* (*u*) *Joh. à Stephane* (*x*) & recentiorem *St. Yves* (*y*) qui morbum vel ſolum nominarunt, vel illum haud exacte deſcripſerunt, & illius veram curam reticuerunt, uti fecit *St. Yves.* Cum tamen hic morbus non inter rariſſimos recenſendus ſit, tres enim obſervationes Cap. huic annexas duorum annorum ſpatio collegi, & Bernæ ab Operatore Xenodochii dexterrimo *Dn. Häberle* relatum accepi, quod plures hoc morbo infectos annotaverit, quos vero nunquam priſtino ſtatui oculorum ob operationem ipſi ignotam reſtituere poterat.

§. II.

Ophthalmia *Venerea* eſt inflammatio Conjunctivæ à morbo Venereo producta & verſus noctem ingraveſcens. Antequam autem plura de hac Ophthalmia tradam, pauca dicam de *Luis Venereæ* natura.

§. III.

(*r*) Aloyſii Luiſini Utinenſis Aphrodiſiacus. Edit. Lugd. Batav. 1727. p. 665. 727.
(*s*) Ibid. p. 1053.
(*t*) Ibid p. 1125.
(*u*) Ibid. p. 1225.
(*x*) Obſerv. Medic. Dec. VII. Cent. 5.
(*y*) Traité des Maladies des Yeux. p. 187. & 209.

§. III.

Cujus luis caussa est virus illud venereum, quod per contagium communicatum (nam in nostris regionibus non nisi ex contagio hic morbus oritur, an vero in illis terris, in quibus lascivi quidam Europæi illum contraxerunt, solum contagiosus sit venereus morbus, maxime dubito) cuticulæ poros ingreditur, vascula cutis ad cellulas usque adiposas perfluit, in iis hæret, obviæ pinguedini immiscetur, quæ tanquam materia maxime viscida venenum retinet, calore fovet, & mora magis magisque malignum & quasi corrosivum reddit. (z) Hæc materia stagnans circumfusas per ambitum lamellas pinguedinis inquinat, cutim illas obtegentem corrumpit, acredine corrodit, & semper latius serpens hoc virus latiorem etiam plagam in corpore cellulofo, quam in cute superposita occupat. Cutis enim substantia dura longe difficilius, quam illæ membranulæ tenuissimæ cellulas efformantes, corrumpitur. Unde semper maculæ pulicum morsus tam colore quam magnitudine referentes & pluritum levem caloremque molestum generantes conspiciuntur. (a)

§. IV.

Quod autem virus venereum in membrana adiposa vim maximam exerat, sequentia probant argumenta:

(1.) Autopsia & experientia quotidiana; quod si enim correptum ulceribus aspicias corpus, musculos omnes rubicundos & illæsos, sed illorum interstitia purulenta & infecta reperies: quid jam præter textum hoc cellulosum inter cutim & musculos observatur.

(2.) Quare Ulcere Venereo consolidato musculi cuti adnascuntur? ob textus cellulosi per acrimoniam virus corrosi absentiam & defectum: musculi etiam actio sæpe inde multum impeditur.

(3.) Pinguedinis natura, quæ totius corporis nostri maxime tenax viscidum est inter omnes humores nostros, minime circulans est corpus, hinc etiam mora præ aliis aptum redditur materiam virulentam fovendi & magis iniet extendendi.

(4.) Substantia ipsius corporis cellulosi, quod ex pluribus irregularis figuræ componitur cellulis, hæ cellulæ ex membranis telæ araneæ instar tenuibus formatæ omnes fere corporis partes concomitantur, superimpositæ cuti firmiter adhærent, in musculorum interstitia sese insinuant, illorum tendines investiunt, horum insertionem ad ossa sequuntur, inde Periosteo communicant, atque cum vasis ossium intrant substantiam & cavitates, uti demonstrant *Illustr. Boerhaave* (b) *Frid. Ruysch.* (c) *Jac. Benj. Wins-*

(z) Ill. Boerhaavve Præfat. ad edit. Lugd. Batav. Aphrodisiaci Aloysii Luisini.
(a) Ibidem.
(b) Præfat. cit.
(c) Thesaur. III. §. LXXIX.

Winslow (*d*) & illuſtrat illorum fraus, qui brutorum corpora in viſus fallaciam flatu replent. Itaque non mirum omnes Corp. humani partes affici & infici poſſe Lue Venereâ.

(5.) Quod venenum venereum tamdiu ſæpius in abdomine infimo prope partes genitales hæreat, donec alias partes infeſtet, ibi enim tanta panniculi adipoſi obſervatur copia, ſi flatu illam diſtendas, ut *Excell. Dn. D. Salzmannus*, Præceptor meus ſua fidelitate nunquam ſatis à me deprædicandus, in Theatro Argentoratenſi Anatomico mihi monſtravit.

(6.) Medendi methodus, niſi enim convenientibus remediis liquidum cellularum oleoſum reſolvatur, & ex corpore ad ultimam uſque quaſi guttulam eliminetur, malum nunquam non recrudeſcet.

§. V.

Doctrinæ gratia addo diverſos *Luis Venereæ* gradus, quæ tres habet:

(1.) Si materia virulenta ſolas partes generationi dicatas, & illas vicinas contaminaverit. Qui gradus diverſimode nominatur pro affectarum partium differentia: ſi ex. gr. Virus venereum ulcera produxerit in pene & partibus illis continuis dicitur *Gonorrhœa Virulenta*, in vagina vero muliebri appellatur *Fluor albus*: Prioris cum *Ill. Boerhaave* (*e*) quinque numeramus ſpecies, quarum.

(α) Si glandis textura ſpongioſa & celluloſa ulcuſculis tentata materiem fœtidam ſubluteo-virideſcentem, inſtar ſeri fuſi ſplendentem & minus cohærentem ſudat, quæ ſpecies liquore reſpective minus craſſo intra glandem & præputium hærente, & poſt glandis preſſionem extus tranſudante cognoſcitur.

(β) Cum virus penetrat ad celluloſi corporis urethræ partem ſuperiorem uſque, ſibique canaliculos in urethram hiantes format, ex quibus materia continuo deſtillat, quam cognoſces, ſi mane ante urinæ excretionem penem antrorſum premas, notabilis enim tunc effluit materiæ copia per preſſionem in urethram derivata: hæc eſt frequentiſſima, quæ præ aliis in gonorrhœam mutatur inveteratam, nullis ſæpe remediis auſcultantem.

(γ) Ubi materia glandulas *Cowperi* ſive ſec. *Ill. Winslow* Proſtatas inferiores (*f*) infeſtat & exedit, & ſe in cavum urethræ exonerat materia purulenta.

(δ) Si venenum per memoratas vias ad proſtatarum corpora perlatum illas tabefacit & corrodit, quam tumoribus hiſce in locis, urinæ interceptionibus &c. cognoſcimus.

(ε) Si virus ad veſiculas ſeminales penetraverit, illas exederit, & profluvium largum fœtidæ materiæ, magis tamen albicantis, cum variis fiſtulis,

(*d*) Expoſit. Anatomiq. T. III. Traité des Integumens. §. 68.
(*e*) Præfat. cit.
(*f*) Expoſ. Anatomiq. T. IV. p. 1. §. 555.

tulis, ſinubus ſcroti, ani, veſicæ &c. produxerit. Fluorem album malignum, quomodo à benigno dignoſcas docuit *Georg. Baglivi* (g) ſi ſcil. fluor durante menſtruo non ceſſat ſignum eſt fluoris albi maligni. Quod tamen ſignum non pro pathognomico & infallibili habendum eſſe monuit *Ill. Zellerus* p. m. P. P. O. & Archiatrorum Senior (h) idque variis obſervationibus confirmavit. Hinc alia ſigna in auxilium ſimul vocanda ſunt, effluxus materiæ ſubluteo - virideſcentis (§. hoc. l. α) doloris verſus noctem exacerbationes, impr. confeſſio ægrotæ.

§. VI.

Alter Luis hujus gradus eſt, cum materia Venerea præter partes genitales aggreditur etiam remotiores impr. membranaceas & oſſicula tenuiora, cujus ſigna tanquam ubique deſcripta prætermitto.

§. VII.

Ultimus gradus eſt, ubi virus non ſolum partes membranaceas & tenuiora oſſicula ſed etiam firmiora, majora denſioraque infeſtat. Hic enim omnis pinguedo medullaris in rancidiſſimum putridumque mutatur oleum, cui vero exitus negatur, quod incluſum cariem generat, lamellas oſſium elevat, perioſtium diſtendit, exedit, atque ſic tophos, exoſtoſes generat. Infeſtantur præ aliis oſſibus oſſa claviculæ, humeri, cubiti, radii, tibiæ, oſſa Calvariæ, uti in Theatro Anat. Argentorati Anno 1732. fæmina juvenis cranium fere omni ex parte carioſum cum reliquis hujus luis in partibus muliebribus ſignis ſuppeditavit.

§. VIII.

Ophthalmia Venerea eſt vel *Symptomatica* vel *Metaſtatica*. Symptomatica ophthalmia venerea eſt illa, qua à morbo venereo tanquam à cauſſa producitur, ita tamen, ut morbus ipſe & materia virulenta non mutent locum & ſedem. Hæc ſymptomatica rarius obſervatur, & ſi adeſt utplur. ſecundus jam luis venereæ gradus (§. 6. C. II.) ægrum infeſtat.

§. IX.

Symptomatica Ophth. cognoſcitur & à reliquis dignoſcitur:

(1.) Ab Ophthalmiis non venereis (de quibus Cap. I.) hæ omni tempore ægrum excruciant, illa autem i. e. Symptomatica Venerea veſpertino tempore incipit, cum nocte ingraveſcit, adventante autem diluculo remittit,

(g) Praxeos Medic. L. II. Cap. VIII. §. 3.
(h) Diſſ. de gonorhea virulent. in utroque ſexu. Reſp. Gmelino. Tub. 1700.

tit, porro ſymptom. venerea abſque ullis remediis ægrum tandem deſe-rit, ſed ſæpius redit, reliquæ autem ſemel abſentes ſine cauſis novis, exceptis periodicis, non redeunt, denique in ophth. ſymptom. venerea remedia dicta ophthalmica nullum, in reliquis autem congrue exhibita optatum edunt effectum.

(2) Ab ophthalmia venerea metaſtatica, illa i. e. ſymptomatica verſus auroram remittit, hæc vero non remittit, verſus auroram, illa nunquam hæc autem ſemper in 3um & 4tum ophthalmiæ gradum mutatur, porro in illa materia morbifica ſedem non tranſmutat (§. 8. c. 2.) ſed in metaſtatica, in illa dolores non tam graves quam in hac, illa denique auffertur malo venereo curato, hæc vero non.

§. X.

Symptomata hujus ophthalmiæ quilibet facile ex §. antec. extrahere poterit, ita ut ſuperfluum ſit illa repetere. Unicum notabo ſymptoma, quod ſc. dolor & rubor verſus noctem ingraveſcat cum aurora autem vel plane ceſſet vel remittat: quid vero hujus rei cauſſa ſit nondum demonſtratum eſt. Suum ſymbolum hic conferunt calor lecti, quies, digeſtio & concoctio aſſumtorum, quæ circuitum velociorem reddunt, denique aëris condenſatio dirigens motum humorum interiora verſus.

§. XI.

Quod autem lues venerea ſymptoma hoc cauſſare poſſit, non eſt, quod miremur, ſi tantum paulo accuratius conſideremus conſenſum illum inter oculos abdominiſque reliqui corporis viſcera, quem à nervis eorumque ramificationibus oriri certum eſt, uti etiam docuerunt *Georg. Ern. Stahl* (q), *Frid. Hoffmannus* (r) b. m. *Elias Camerarius* (s), aliique. Nervus enim *ſympatheticus magnus* (uti illum *Ill. Winslous* vocat, alii autem falſo hucuſque illum vocarunt *intercoſtalem*) communicat imprimis cum nervis in viſus organis diſtributis. Nam hic nervus in ſinubus duræ matris ad latera ſellæ equinæ oſſis cuneiformis ſitis jungitur:

(1) Per fibram ſexto nervorum cerebri pari, quod ſolum muſculis oculi ſacrum eſt.

(2) Per duas fibrillas nerveas ramo orbitali quinti paris (qui aliis *ophthalmicus* Winslowio autem ob egreſſum in orbita *orbitalis* audit) qui ramus in tres minores dividitur, qui ad externas oculi partes abeunt, & vocantur *frontalis*, *naſalis* & *lacrymalis*. Non ignoro quidem nonnullos recentiorum ſympathetici magni cum quinto pari in cranio communicationem

(q) Diſſ. de conſenſu partium.
(r) Medic. ration. ſyſt. T. III. S. I. c. 5.
(s) Syſtem. cautel. medic. p. 155.

nem in dubium vocare, quorum autem opinioni accedere nequeo. Præter omnium enim anatomicorum veterum tam quam plurimorum recentiorum auctoritatem, ex gr. *Vesalii* (*t*) *Vieussenii*, Jac. Benj. *Winslovii* (*u*), Celeberr. Laur. *Heisteri* (*x*), Car. Aug. à *Bergen* Med. D. & P. P. O. Francofurti ad oderam (*y*) autopsia Anatomica hancce communicationem confirmat, quodsi enim suspensa manu huncce concursum prosecutus fueris, invenies illam semper, uti pluries in theatro Argentinensi dirigente Præceptore fidelissimo & Patrono meo singulari *Henrico Alberto Nicolai* Anat. & Chirurg. Prof. celeberr. cujus præmaturam mortem Respublica medica litteraria sat lugere nequit, non mentis nec suspicionis sed oculorum acie observavi.

§. XII.

Ophthalmia quidem *symptomatica venerea* haud multum alit periculi, & ordinario auffertur, si malum illius caussa sc. fuerit exstirpatum convenienti methodo, quodsi autem materia venerea nimis diu in corpore niduletur, & frequentiores inde oriantur tales ophthalmiæ, hæc facile oculos ad illam metastaticam prædisponere possunt.

§. XIII.

In methodo medendi & curatione ipsius morbi venerei primarium indicatum est materiæ virulentæ ex corpore expulsio, quæ ut expellatur, duo requirit. (1) Materiæ corpus cellulosum imp. occupantis in tenuiores & subtiliores resolutionem, (2) hujus resolutæ ex corpore excretionem. Quæ ut fiant ex duabus tantum viis & methodis una eligenda est in gravioribus hujus mali speciebus, quæ viæ sunt vel medicamina mercurialia, vel summe sudorifera. Quod Mercurium & ex illo parata medicamenta spectat, notandum quod insignis differentia intercedat, an mercurialia extus vel intus applicentur, illa enim externa pessima sæpe generant symptomata, uti notavit *Balth. de Lindern* Med. D. & Practicus Argentoratensis, Patronus meus colendus (*z*). Quomodo autem mercurius virus resolvat, & ex corpore sub specie seri, salivæ, urinæ &c. eliminet, non jam inquiram, nec illius usum multis exponam. Sufficiat nobis paucis annotasse, Mercurium non in omnibus luis venereæ speciebus optatum & malo parem edere effectum. Nam in altero Gonorrheæ gradu (§.5. c.2.) sali-

(*t*) De humani corporis fabrica. Basil. 1543.
(*u*) Exposit. Anatom. T. III.
(*x*) Compend. Anatom. p. 148. edit. meæ.
(*y*) Diss. de nervo intercostali. Francof. ad Oderam. 1732.
(*z*) Speculum veneris, *oder Venus-Spiegel*, *Strasbourg*, 1732. p. 347.

ſalivatio rite inſtituta non auffert malum, uti obſervarunt *Ill. b. m. Zeller* (*a*). *Herm. Boerhaave* (*b*) aliique Nec tertius luis venereæ gradus ſemper & ſecure profligitur. Cujus rei cauſſam indigitat. *Ill. Boerhaave* (*c*). Quæ ſeq. eſt: Mercurius quidem humores corporis reſolvit, olei tenacitatem dividit, & ſeroſas particulas imminuit, cum vero particulæ mercurii ter decies graviores ſint illis ſanguinis, ut quidem illæ particulæ vi cordis arteriarumque ad cryptas illas ſpongioſas penis, vaginæ uterinæ, oſſiumque medullam deferantur, ſed ibi nullam aut minimam exerant virtutem, arteriolæ enim membranulas harum cryptarum percurrentes ita ſubtiles ſunt, ut etiam ſubtiliſſimis injectionibus vix appareant: hinc in his cryptis ſæpe numero Mercurius crudus collectus invenitur, cujus rei exemplum refert Excell. D. D. *de Lindern* (*d*) & ipſemet nonnunquam in oſſium cranii ſubſtantia diaploica Argentorati adinveni impr. in cranio illo de quo §. 7. c. 2. Has ob rationes veteres jam aliam ſibi viam hanc materiam ex corpore eliminandi quæſiverunt, quam exſiccationem vocarunt, i. e. corpus diæta medicamentiſque plane quaſi exſiccarunt, quæ vero methodus plane fere abolevit, donec *Ill. Boerhaave* (*e*) neceſſitate coactus illam in uſum revocaverit; ut vero illa rite inſtituatur, plura veniunt attendenda, quæ omnia ex *Hutteno* (uti fatetur) *Boerhaave* deſumta in brevem ſed exactam contraxit hiſtoriam, quam venia lectoris apponam, cum hic liber rarior in paucorum manibus verſetur.

§. XIV.

Conſiſtit artificium in eo, ut omnia pinguia reſolvantur, corpuſque ita emacietur, nihil ut oleoſi retineat. Hic ſc. æger. loco calidiſſimo includendus, ut fere ſponte ibidem ad ſudandum pronus ſit. Abſtineat ab omni cibo, potuque pingui. Unico biſcocto pane, uviſque paſſis alendus. Nullo reficiendus potu, niſi ſincero & paulo leviori Guajaci decocto. Quater interim interdiu potet decocti meraciſſimi ejuſdem tantum, quantum poteſt, ut minimum ſorbeat octo vel 10. uncias. Poſtquam ergo continuato aliquot dierum decurſu impletus hoc liquore quaſi hydropicus evadere incipit, jam cogitandum, corpus hoc plenum liquore, cujus penetrabilis acrimonia, & acuta balſamica virtus talis eſt, ut omnem fere pituitam ſolvat, pingue diluat, tenax attenuet, putridum à fracedine ulteriore præſervet. Reſtat jam ut velociſſime per omnia vaſa trajectus intima quæque abluat, detergat, & pinguia infecta accuratiſſime e corpore

(*a*) Diſſ. citat. de gonorrhea.
(*b*) Præfat. cit.
(*c*) Ibid.
(*d*) Spec. veneris p. 347. & 348.
(*e*) Præfat. cit.

pore eliminet & tandem ſanet. Igitur vacuo jejunus ventriculo mane impleat ſe, qua poteſt maxima copia æger, ut turgeat, dein in ciſtella erectus ſedens lignea, vel in lecto ſub craticula ſub incenſorum ſpirituum vini flammam ardentem ſudet nudatum corpus adeo diu & fortiter quam ferre poteſt. Spatium dimidiæ horæ ſumma ſere menſura eſt, tum in lecto remota flamma continuet ſudorem ultra per horulam. Dein octo vel 10. uncias juris macilentæ vitulinæ cum pauca oryza cocti calide exhibeatur. Surgat æger. Qui ſic quatuordecim diebus tractatus & mane & veſpere ſudet, ita ſemper reficiatur, detergatur, & repleatur decocto. Tum denique quatuordecim diebus iterum ſudet mane. Interea dum hac arte in ſudores reſolvitur corpus, ſi quæ pars oſſis malo infecta venereo, hæc eo tempore obvolvenda pannis calidiſſimis fortiſſimo Guajaci lixivio madentibus, quin & præcipua ardentium ſpirituum flamma inter ſudandum eam verſus partem dirigitur.

§. XV.

Memoratis jam (§. 13. 14.) remediis ſi morbum profligaveris, ſymptomatica hæc ophthalmia ſimul ceſſat. Ut denique illa, quæ de ophthalm. ſymptomatica vener. retulimus, exemplo confirmemus, ſequentem adjicio caſum, ex benevola communicatione practici cujuſdam Argentoratenſis feliciſſimi: ruricola quidam juvenis ex pago *Biſchen* natus biennio ante gonorrhea virulenta laboraverat, quæ à chirurgo quodam urbis per adſtringentia præpoſtere adhibita ſiſtebatur, biennio elapſo variæ puſtulæ venereæ circa frontem apparebant inſigni capitis dolore in occipite præprimis & ophthalmia ſtipatæ, quæ ſymptomata cum nocte exarcerbabantur, cum adventu autem & ortu ſolis ita miteſcebant, ut nullus fere tumor, & rubor in oculis obſervaretur. Hic ruſticus opem hujus medici efflagitat, qui illum medicamentis mercurialibus illi arcanis & congruo regimine priſtinæ reſtituit ſanitati, ita ut profligato morbo etiam ſymptoma hocce evanuerit.

§. XVI.

Progredior ad alteram ophthalm. venereæ (§. 8. c. 2.) ſpeciem *metaſtaticam* ſcil. quæ eſt materiæ virulentæ ex partibus genitalibus in oculum tranſpoſitio, & aggregatio; hæc ſpecies eſt vel plenaria, ubi ſc. omne virus ex partibus genitalibus in oculum tranſponitur, vel minus plenaria, ubi aliqua tantum pars tranſponitur. Materia virulenta colligitur in corpore illo celluloſo, quod flatus ope in oculi parte anteriore inter tunicam ſc. conjunctivam & expanſiones illas tendineas muſculorum oculi detegitur, detegitur etiam celluloſum textum inter membranam internam palpebrarum & muſculos illarum.

 §. XVII.

§. XVII.

Materia hic collecta virulenta ſequentia creat ſymptomata, quorum.

(1) Eſt tantus *tumor*, ut cornea tranſparens in unam vel duas lineas profunda fovea deliteſcat. Omne enim virus venereum ex ſyſtemate liquorum ſecretum in panniculo adipoſo anteriori oculi colligitur; quod autem conjunctiva corneam pellucidam obtegens non ſimul tumefiat, ratio eſt, quia illa circulo extremo corneæ pellucidæ firmiter annexa eſt, & nullum celluloſum corpus inter has duas tunicas adeſt.

(2) *Dolor* eſt vellicans & inſigniter lancinans, materiæ enim hic aggregatæ acrimonia corroſiva ſuppoſitas expanſiones tendineas & ſuperpoſitam adnatam membranam arrodit & corrumpit, hinc quo acrimonia major eo majores etiam dolores.

(3) *Color* ex livido virideſcens, quem colorem oculis morbo hoc infectis conciliat latitans ibi virus venereum, quod ejuſdem eſt coloris, cujus eſt illud in gonorrhea effluens. Vid. obſerv. fini cap. annexas.

§. XVIII.

Symptomata hæc ſignorum vices ſimul gerant. Quomodo autem à reliquis differat ophthalmiis, ex §. 9. cap. huj. diluceſcit.

§. XIX.

Inquiramus jam in cauſſas illas, ob quas metaſtaſis hæc ad oculos nonnunquam & non ad alias partes fiat. Huic metaſtaſi in genere & in ſpecie ad oculos anſam præbent.

(1) Remedia repellentia & adſtringentia præmature & præpoſtere adhibita interne & externe in utraque gonorrhœa venerea: hoc nomine famoſa ſunt oſſa ſepiæ, pinguia, martialia, ſaturnina &c. Aſſumta præpoſtere & nimia quantitate calidiora ſudorifera balſamicaque huc etiam faciunt, dum virus agilius reddunt non vero eliminant. Hinc ſæpius certe vidimus gonorrhœæ malignæ, ait *Frid. Hoffmann* (*f*) nimio balſami Peruviani vel de Copaiva uſu cohibitæ puſtulas in facie, oſſium dolores & in inguine bubones ſucceſſiſſe.

(2) Communicatio & concurſus nervorum oculi cum nervo ſympathetico magno (§. 10. c. 2.).

(3) Oculorum ſtructura vaſculoſa: ex obſervationibus enim diſcimus, illas præ aliis noſtri corporis partes *metaſtaſibus* obnoxias eſſe, quæ præ aliis etiam vaſculis perſeminantur ſanguiferis, hinc tam frequentes metaſtaſes ad viſcera fieri experimur.

(4) Con-

(*f*) Syſt. ration. med. T. III. Sect. I. c. 8. §. 34.

(4) Continuus fere labor oculorum, & omnibus aëris mutationibus expositio, quæ uti alia hujus organi totum ac robur valde affligunt & debilitant, ut dein humores in has partes, ubi minorem resistentiam & renisum inveniunt, facilius irruant.

(5) Frequentes antegressæ ophthalmiæ imprimis ophthalm. symptomatica venerea oculi structuram ad hanc metastasin prædisponunt.

§. XX.

Præsentibus his causis metastasis sequentem in modum fit: virus cum venereum per remedia incongrua vel alias caussas massæ sanguineæ remiscetur, quæ circulans omnia corporis humani puncta perfluit, & iis in locis i. e. hic in oculis materiam hanc heterogeneam deponit, in quibus si non omnes plurimæ tamen ex caussis (§. antec.) allegatis concurrunt. Non mirum autem parva vasculorum orificia humorem tam crassum viscidumque admittere, & ad alias corporis regiones transportare posse, si consideremus vascula hic statum naturalem mutasse, & ampliora aptaque evasisse, ut materia crassa in sanguinem regurgitare possit. Suffragatur etiam experientia, quodsi etiam abscessus, tumores, ulcera materia purulenta plena fortioribus adstringentibus tractaveris, pus deserit locum & in alias transfertur partes; solum immo frigus ad ulcera vel abscessus admissum insignes sæpe movet turbas repellendo materiam crassam ad interiora corporis. Quæ mala oriuntur ex scabie suppressa? Nec desunt nobis exempla metastaseos in gonorrhea virulenta ad alia præter oculos loca, de quibus evolve *Zacutum Lusitanum* (*g*). *Joh. Willis* (*h*). *Rudolph. Huberum* (*i*). *Frid. Hoffmannum* (*k*) aliosque.

§. XXI.

Ut tandem rectum de morbo hoc formemus ratione exitus judicium, non opus erit, multis Lectori persuadere, illum esse periculi plenissimum, materia enim venerea, in oculis collecta acrimonia sua & maligno caractere brevi expansiones tendineas & scleroticam membranam exedit & perforat. Conjunctiva enim jam aliquam contraxit duritiem, uti docent observat. nostræ. Nec hic morbus tantum corporis permittit, ut materiam vel corrigas, vel ad alias derives regiones, & nisi festinante manu chirurgi stagnanti huic veneno exitus paretur., certo certius non solum amit-

 tet

(*g*) Praxeos med. admirab. L. I. obs. 105. de aphonia ex retenta gonorrhea virulenta. L. II. obs. 127.
(*h*) De medicamentorum operationibus p. 2. Sec. I. c. 5.
(*i*) Diss. inaug. exhib. doctrinam de glandulis, & tumorem scrophulosum maxillæ inferioris à retropulsa gonorrhea virulenta oriundum. Basil. 1713.
(*k*) Syst. pract. med. T. III. S. I. c. 8.

tet visum, & illius organum, sed malum latius serpens etiam nervum opticum invadet, sicque cephalalgias intolerabiles, abscessus cerebri, omnemque tragædiarum scenam producet. Ophthalmias venereas symptomaticas frequentiores oculum ad hunc morbum disponere dixi (§. 19. c. 2.) Solatio adhuc est ægro, quod gonorrhœa virulenta omnemque sæpe opem eludenti liberetur, si scil. metastasis fuerit plenaria.

§. XXII.

Ordinis jam ratio postulat, ut curationem morbi subjungamus, quæ duobus absolvitur, (1) ut oculus à materia virulenta evacuetur & (2) residua materia virulenta eliminetur. Primæ indicationi satis fit sequenti operatione & deligatione chirurgica: æger & chirurgus eundem hic observant situm & collocationem, quam in cataracta observant, de qua vide Dionis, Heisterum &c. Minister autem ægri caput retro parum reflexum firmiter tenet, alii, si opus fuerit, brachia pedesque ægri tenent, ne ille æger doloribus agitatus chirurgum operantem turbet: post chirurgus pollice & indice inter palpebras elevatas & reflexas collocatis scalpro acutissimo vel lanceola chirurgica conjunctivam tunicam prope corneæ transparentis marginem circularem incidit, & exitum virus parat, quam incisionem tam diu in circulo quasi continuat, donec nulla amplius infarcta hæreat virulenta materia: incidit etiam palpebras longitudinaliter, si intumefactæ simul fuerint, caveat autem sibi chirurgus, ne illas profunde nimis incidat, facile enim musculi & cartilagines læduntur, hinc transversalis incisio dissuadetur, quia hæc nimis profunda paralysin palpebræ generat. Finita operatione & materia virulenta bene evacuata oculus digestivo ex albumine ovorum & aq. rosarum impleatur, & fascia sic dicta oculus simplex, si in unico tantum oculo malum, vel oculus duplex, si in utroque, applicetur, quam fasciam describunt inter alios *Garengeot* (*l*) & *Henr. Bass.* P. P. Hallensis (*m*). Operationem, si tempus & materiæ acrimonia non vetat, antecedant remedia sic dicta generaliora impr. purgantia, antivenerea decocta, & si subjectum sit plethoricum venæ sectio largior, de quibus generalioribus vide *St. Yves* (*n*).

§. XXIII.

Secundæ indicationi satisfacimus decoctis sic dictis antivenereis, impr. Decocto Guajaci meraciori: & si metastasis non fuerit (§. 16. c. 2.) plenaria, recurrendum ad ipsius mali venerei exstirpationem, quomodo autem illud exstirpetur, paucis jam indicavimus (§. 13. 14. 15.)

§. XXIV.

(*l*) Traité des operations de chirurgie. T. II. p. 75. Paris 1720.
(*m*) *Bericht. von denen* Bandagen. *Halle* 1720. p. 108.
(*n*) L. cit. p. 208.

§. XXIV.

Antequam autem tractationi noſtræ de ophthalmia venerea metaſtaſtica finem imponam, aliquot obſervationes annectam illam illuſtrantes, quas partim mihi communicavit b. m. *Nicolai*, ad ultimum vitæ halitum ob paternum in me amorem etiam poſt mortem colendus, partim ipſe illis inteifui.

CASUS I.

Vir quidam ætatis circiter triginta ſex annorum, temperamenti ſanguineo cholerici per impuros amplexus gonorhœam contraxit virulentam, ſeque Chirurgi cujuſdam ſanæ methodi medendi ignari curæ commiſit, qui præmature medicamenta adſtringentia intus, extuſque exhibens materiæ fluxum ſimul cohibuit. Paulo poſt æger conqueritur de Ophthalmia ſæpius cum veſpere redeunte, ad mediam noctem increſcente, cum aurora ita decreſcente, ut omnis dolor omniſque rubor fere evanuerit: hæc Ophthalmia nullis nec externis nec internis remediis audiebat, ſed ordinario nullis etiam aſſumtis remediis deſerebat ægrum. Semel autem & ſimul una nocte ita invaluit Ophthalmiâ, ut mane uterque oculus imprimis autem dexter adeo intumuerit, ut cornea pellucida in foveola duas lineas profunda latuerit. Quem tumorem oculi ille palpebrarum & dolores vellicantes punctorii lancinantes concomitabantur. Æger accerſit Dn. *Helwig* Chirurgum Ophthalmiatrumque Argentoratenſem dexterrimum, qui ex primo ſtatim intuitu cauſam quandam rariorem hariolans ægrum rigoroſe examinat, hic confitetur ſibi quindecim jam ante annis gonorrheam virulentam ſuppreſſam fuiſſe. Statim operationem modo deſcriptam ægro proponit Chirurgus, ne ſc. virus internas oculi partes corrodat, imprimis cum oculi dextri cornea jam parum læſa apparebat, æger autem illam operationem ſuſtinere recuſat. Quare omnia tentans Chirurgus ter venas pedis ſecat, veſicatoria applicat, purgantia & decocta mercurialia ægro exhibet, quæ vero morbum plane non imminuebant. Altero autem die æger perſuaſionibus commotus operationem tranquillo animo ſuſtinuit præſente b. m. *Nicolai*, cujus favore & egomet præſens eram, quam feliciſſimo cum ſucceſſu peregit Chirurgus. Obſervabat Chirurgus in operatione duritiem quandam Conjunctivæ, & materia effluens illi gonorrhœæ ratione coloris, odoris, conſiſtentiæ ſimillima erat. Poſt vulnus rite deligavit, & decocta antivenerea præſcripſit, ſicque ægrum per *Dei* gratiam viſui & ſanitati integræ reſtituit.

CASUS II.

Femina juvenis viginti quatuor annorum nata, & conjugi malo gallico infecto per matrimonium juncta, per aliquot annos fluore albo maligno, & ſæpius

pius ophthalmiis ſymptomaticis laborabat. Nihilominus gravida reddita legitimo tempore infantem morbo contaminatum venereo enixa eſt. Septima à partu nocte matris oculus ſiniſter ophthalmia venerea metaſtatica illi Caſ. I. ſimillima tentabatur. Altero hinc die vocatus ſupra laudatus *Helwing.* operationem in oculo puerperæ haud infeliciori cum ſucceſſu inſtituit, matrique & infantis nutrici decocta & remedia mercurialia exhibuit, & ſic matrem & infantem curavit. Fluxus etiam albus cum lochiis ceſſabat.

CASUS III.

Ut fidelis obſervatoris exequar officium, addam hanc diſpari cum eventu inſtitutam curationem. Mulier quadraginta quatuor annorum jam ætatis anno decimo ſexto fluorem album malignum experta, qui ad ætatem notatam duravit. Ad exſtirpandum hoc virus Salivationem mercurialem rite inſtitutam ſuſtinuit, ſed fluor inde ſiſtebatur, nam antegreſſis venereis Ophthalmiis *ſymptomaticis* ſucceſſit Ophtalmia graviſſima *metaſtatica*; cum vero mulieris domicilium aliquot leucas ab urbe Argentinenſi diſtaret, & Chirurgi illius oppidi morbi eſſent ignari, materiæ acrimonia corneam jam plane exeſerat & perforaverat, donec Dn. *Helwing* nimis ſero vocatus operationem tamen perfecit ad reſcindendam ulteriorem bulbi corruptionem. Sed viſus non redibat.

Hæc ſunt, quæ de Ophthalmia Venerea Speciminis Academici loco conſcribere volui, plura omiſſa minuſque dextre elaborata eſſe ſcio. Cœterum *Deo T. O. M.* humillimas ago gratias, cui Laus ſit honor & gloria.

FINIS.

ABRA-

XX

ABRAHAMI VATERI

ET

J. CHRISTIANI HEINICKE

DISSERTATIO

Qua visus vitia duo rarissima, alterum duplicati, alterum dimidiati physiologice & pathologice considerata exponuntur.

Wittenberg 25. May 1723.

Q. D. B. V.

Quemadmodum omnia & singula corporis humani, organa visceraque ita comparata sunt, ut propter elegantissimam structuram ac dispositionem, tot viventium actionibus perficiendis aptam, admirationem nostram excitare queant: ita inter illa maxime organa sensoria, adeo diverso partium componentium, artificio exquisitissimo elaboratarum, apparatu instructa deprehenduntur, ut quo diutius & attentius eadem consideramus, eo major atque frequentior nobis nascatur occasio, illorum intuitu obstupescendi, ac ineffabilem summi opificis sapientiam admirandi celebrandique. Gaudent hæc singula conformatione speciali, ipsis propria, atque ad sensationem determinatam perficiendam adaptata, qua non tantum inter se differunt, sed mutua quasi æmulatione invicem certant, ut difficillimum sit statuere, quodnam eorum structuræ elegantia, ac symmetriæ mechanicæ excellentia, reliquis antecellat. Quoniam tamen oculi supremum in capite locum occupant, nitore & pelluciditate singulari ab aliis se distinguunt, tam vario partium delicatissimarum apparatu gaudent, lucis atque colorum, & imaginum diversissimarum perceptioni inserviunt, ac quod palmarium est, intimam cum anima nostra rationali communicationem obtinent, adeo ut ejusdem indoles, propensio, singulique affectus vivis quasi coloribus in iis depingantur, ab omni tempore principem inter organa sensoria locum haud immerito occuparunt. Eas ob causas Orpheus oculos naturæ speculum, Plato partes divinissimas, Alexander Peripateticus animæ fenestras, Hesychius solis partum nominavit. & uti sol Aegyptiis mundi oculus salutatus est, ita oculi microcosmi lumina recte audiunt. Invenerunt hic anatomici, de vera partium structura soliciti, invenerunt physici, observationibus naturæ effectuum invigilantes, habuerunt mathematici, in explicandis lucis & colorum proprietatibus ac visus phænomenis occupati, habuerunt tandem & medici, affectibus oculorum medendis intenti, in quo ingenii vires exercere potuerunt. Ut ut vero physici ac mathematici, examinando lucis proprietates, & refractionum leges, ac comparando inprimis oculum cum camera obscura, in visionis natura illustranda, industriam nunquam satis laudandam collocarint, tantum tamen abest, ut negotium omnino confectum sit, ut potius, quo intimius illi penetrarunt, tanto pluribus difficultatibus rem istam implicatam esse sentiant. Nemo in hunc usque diem certas & apodicticas rationes dare potuit, qui fiat, quod, cum oculi in omnibus fere cum camera obscura conveniant, & in illis æque, ac in hac, objecta omnia situ inverso depingantur, hæc tamen a nobis erecta videantur. Taceo nunc reliqua visus phænomena singularia, ubi objecta alienis coloribus infecta, erecta inversa, recta curva, quieta in motu constituta, remota propinqua, & viceversa, oculis interdum apparent. Attentionem imprimis meretur symptoma illud rarissimum, cujus ex Hermanno Cummio mentionem fecit Bone-

tus, quando Theologus, plaga dolorifica, a rupta instrumenti musici chorda accepta, nocte subsequente jam adulta, e somno evigilans, cuncta clare, ac si de die esset, vidit, adeo, ut minimos picturarum & tapetum tractus observare, characteresque ex libro legere posset. Oculo vero læso clauso, tenebras densissimas adesse, ille percepit, eodemque iterum aperto, conclave illustratum visum est, lucem tamen candelæ allatæ, solisque splendorem de die, ægre tulit oculus affectus, quod per aliquot dies duravit, tandemque sensim remisit. Convenit cum hoc casu sequens historia, quam Tackius, archiater quondam Hasso Darmstadinus, ac Medicinæ & Eloquentiæ professor in Academia Giessena celebris, de se ipso ad Reiselium perscripsit, qua refert, sibi, ingruente crepusculo, meditationibus intensioribus inhærenti, subito flammam ex oculis suis erumpere, ac in subjectam chartam expandi, visum fuisse, qua hæc adeo illuminata fuit, ut luminis istius usura duas integras lineas scribere potuerit, antequam lux ista evanesceret, uti videre est apud Bonetum Med. septentr. L. 1. Sect. 22. cap. 46. 47. *Rerum harum intelligentes facile judicabunt, affectus hos ex nimia pupillæ dilatatione originem traxisse: ob quam lux per atmosphæram dispersa, intra oculum collecta illuminationem hanc mentita est. De hoc tamen pluribus agere, non est animus, quoniam novum plane & inauditum visus phænomenon, a nemine auctorum hactenus consignatum, admirationem nostram nunc postulat. Est hoc visus rerum dimidiatus, in tribus ægris a nobis observatus, quo illi objecta omnia, per medium quasi secta & dimidiata, atque dimidiam tantum eorum partem viderunt. Dignum hoc judicavimus argumentum, quod speciminis inauguralis loco orbi erudito exponatur. Ob materiæ tamen affinitatem, & ut visus dimidiati ratio magis patescat, præmittere constituimus visum rerum geminatum, in alio ægro a nobis observatum. Faxit Deus T. O. M. ut singula cedant in sui honorem, & ægrotantium emolumentum.*

CASUS I.

Visus geminatus, terrore, a fulgure concepto, excitatus.

ANno 1721. mense Majo, minister ecclesiæ in pago, duobus abhinc lapidibus distante, mediæ ætatis, hypochondriacus, atque catarrhis, doloribusque imprimis capitis obnoxius, percepto tempestatis appropinquantis fragore, ædes suas egreditur, coeli constitutionem contemplaturus. Hoc ipso momento, in ostio stans, fulguris splendore, oculos inopinato feriente, ipse vehementer confunditur, adeo ut totus timore perculsus, quid sibi accidisset, ignarus in conclave se reciperet. Haud ita multo post, elapsa circiter hora una vel altera, vertigine graviter afflictum se sentit noster, simulque objecta omnia dupliciter videt. Quamprimum vero ille oculum alterutrum claudit, oculo uno bene & accurate videt, sed utroque aperto, sta-

ſtatim vertigine & duplici objectorum conſpectu perturbatur. Inſpectis juſſu ejus, a domeſticis oculis, manifeſta eorum diſtorſio, & pupillarum ad diverſas plagas directio apparet. Ipſe propterea, affectu hoc ſingulari perterritus, malum eventum, ipſamque apoplexiam metuens, auxilium a nobis anxie poſtulat. Præſcripſimus eidem, præter laxantia blandiora atque veſicatoria interponenda, interna reſolventia nervina antiſpaſmodica, & externa diſcutientia, cephalica, roborantia, temporibus ac nuchæ applicanda. His tamen malum ab initio parum cedere viſum eſt, ut potius, ægro imprimis moerori vehementer indulgente, in eodem fere ſtatu permanſerit. Quamobrem conſilium ipſi dedimus, ut animo a curis & anxiis meditationibus abſtracto, remedia præſcripta continuaret, Deoque confiſus, meliora ſperaret. Ita ergo factum eſt, ut elapſis paucis ſeptimanis, affectus ſenſim evaneſceret, ægerque priſtinæ ſanitati reſtitueretur.

CASUS II.

Viſus objectorum dimidiatus, moeſtitia contractus.

VIr juvenis plethoricus, animo ingenuo, liberali ac jucundo præditus, & liberiori vitæ generi, converſationibuſque aſſiduis aſſuetus, ante aliquot annos, in loco, a converſatione amicorum grata remoto, contra naturæ inſtinctum, per aliquod tempus commorari cogitur. Aegre hoc tulit noſter, a ſolitudine plane alienus, animumque propterea ſolicitudinibus triſtibuſque cogitationibus mire defatigavit. Accedente præterea vini novi, aſperi atque auſteri abuſu, affectionibus hypochondriacis, obſtructionibus alvi, anxietatibus præcordiorum afflictum ſe ſenſit, adeo, ut eo tempore vix per horæ quadrantem, etiam ſi ſtando, quicquam attente legere ac meditari valuerit. Hoc rerum ſtatu factum eſt, ut ille, qui alias pingendis punctatim imaginibus, (Mignature) deditus erat, dum aliquando in pingenda tali imagine minutiſſima, obuli magnitudinem haud excedente, occupatus, aciem oculorum nimium intendebat, ſubito viſum confundi, oculiſque caliginem offundi perciperet. Hoc ipſo omnia, quæ oculis obverſabantur, objecta dimidiata, ac per medium ſecta vidit, adeo, ut, ſive ambobus oculis, ſive alterutro clauſo, quicquid intuebatur, quoad dimidium tantum videret, dimidia rerum parte viſum plane fugiente. Affectu hoc inuſitato ac extraordinario, haud parum perturbatus fuit animus ipſius, imprimis, cum eundem ad aliquod tempus continuare ſentiret. Duravit tamen hoc ſymptoma vix ultra horam unam, vel alteram, ac poſtmodum per ſe, abſque ullius remedii uſu, evanuit. Eundem tamen affectum, in fœmina hypochondriaca & ſcorbutica, vini pariter craſſioris potui, ac animi affectibus gravioribus indulgente, a moerore diuturno, fletu-

tuque frequenti inductum, per ſex integros menſes duraſſe, & poſtea, animo a curis liberato, ſenſim remiſiſſe novimus. Tertium hujus viſus dimidiati exemplum, hoc ipſo tempore, quo in diſſertatione hac elaboranda occupati ſumus, præbuit nobis matrona nobilis, ex cujus ore habemus, ſæpiſſime ipſi contingere, ut objecta omnia, quoad dimidiam tantum eorum partem videat, imprimis hoc tempore, quo utero gerit, ſymptoma tamen hoc non diu durare, ſed mox tranſire.

Thesis I.

Nemo non videt, binas has vitiatæ viſionis ſpecies, uti e diametro ſibi oppoſitas, ita non vulgares, ſed rariſſime obvias, ſimulque explicatu eſſe difficillimas. Viſio quidem duplicata adeo infrequens non deprehenditur, ut potius vel ſola ebrietate, vel diſtortis ſtudio oculis, excitetur, cauſa tamen hujus rei obſcura ſatis eſt, in cujus expoſitione auctores parum inter ſe conveniunt, imo, uti ex ſequentibus manifeſtum fiet, rem acu non tetigerunt. At viſio dimidiata adeo rara atque extraordinaria eſt, ut etiam hujus rei nil quicquam, ab auctoribus conſignatum, reperire liceat, quamobrem nos ipſi de hujus affectus exiſtentia dubitaremus, niſi veritatem ejus, ex ægrorum ipſorum fide dignorum, propria relatione cognoviſſemus. Mirum omnino eſt, nullam hujus affectus mentionem, in libris phyſicorum atque mathematicorum factam eſſe, unde forte quiſpiam concluderet, phantaſiæ potius, quam viſus, læſioni eundem adſcribendum eſſe. Quoniam tamen ille in tribus ægris, ſat diu durans, ac per intervalla repetens, a nobis obſervatus eſt, in animum induximus, in cauſas ipſius inquirere, ac demonſtrare, eundem ad viſus læſiones vere pertinere. Potuiſſet quidem nos a propoſito hoc deterrere ſumma hujus rei obſcuritas, niſi ſatius duxiſſemus, in re tam ardua & nova aliquid experiri, quam phænomenon illud curioſiſſimum & ad alia viſionis vitia melius intelligenda utiliſſimum, diutius in tenebris abſconditum relinquere. Dabit tamen, uti ſperamus, benevolus lector veniam, ſi quidem rationes, a nobis in medium adductæ, ipſi non in omnibus ſatisfaciant. Naſcetur forte exinde occaſio, Phyſicis & Mathematicis celebrioribus, accuratius in hujus rei fundamentum inquirendi. Nobis interim ſufficiat mentem noſtram de ea in præſenti expoſuiſſe, atque ex principiis Anatomicis & Medicis in ejus cauſas inquiſiviſſe.

Thesis II.

Priuſquam tamen ad caſuum noſtrorum conſiderationem nos conferamus, præmittenda quædam erunt, de oculi ſtructura, viſuſque naturaliter conſtituti œconomia, ut tanto accuratius de viſu depravato ferri queat judicium. Oculorum texturam artificioſiſſimam, ac pluſquam mechanicam, longiori ver-

verborum apparatu delineare, opus hic non erit, utpote de quo anatomicorum libri consuli possunt. Generaliter annotasse sufficiat, organa ista elegantissima, ex membranis, humoribus, atque vasculis variis, ita disposita & fabrefacta esse, ut radii lucidi, ab objectis illuminatis reflexi, per tunicam eorum anteriorem diaphanam, corneam dictam, transeuntes, ac in transitu per humores, aqueum, cristallinum & vitreum varie refracti, ad tunicam retinam, interius in oculo expansam abire, & in hac objectorum imagines, tanquam in camera obscura, delineare queant. At enim vero, quoniam iisdem oculis, res non tantum prope nos positas, sed etiam longius a nobis dissitas, perspicimus, eam ob causam pupilla, per fibras ciliares cum cristallo cohærens, mobilis existit, & ad moderandum radiorum lucidorum transitum, modo dilatatur, modo constringitur, eoque ipso humorem cristallinum, nunc posteriora versus deprimit, nunc anteriora versus ducit. Ita enim fit, ut pro varia objectorum distantia, axis visus brevior vel longior evadat, & radii lucidi in foco uniantur, atque sic rerum imagines accurate, & distincte in tunica retina depingantur. Hac ipsa impressione in fibris tunicæ retinæ nerveis facta, succus nervosus, in iisdem latens varie afficitur, & commovetur, motusque ille per nervos opticos, ad principia nervorum propagatur, ex cujus diversitate anima in cerebro habitans, de objectorum varietate judicat. Quomodo autem anima immaterialis ab impressionibus corporeis afficiatur, nostrum non est explicare, neque hoc ab ullo idoneis verbis exponi hactenus potuit,

Thesis III.

Occurrunt in visu admiranda plane phænomena, explicatu difficillima, quæ acutissimorum virorum ingenia mire exagitarunt. Concipi enim vix potest, quo pacto radii lucidi, a rebus tot diversissimis, varie sitis & coloratis reflexi, ac una & semel intra oculos recepti, sine ulla confusione, ad tunicam retinam abeant, in eaque objectorum istorum situm, colores, distantiam, ac mille alias conditiones minutissimas exprimant. Maxime vero omnium admirationem excitavit, qui fiat, quod cum objecta re vera dupliciter in duobus oculis depingantur, & ita necessario duplicem, per nervos opticos commotionem efficiant, nihilo tamen secius simplicia, uti sunt, a nobis videantur. Hujus rei fundamentum Galenus jam tum, aliique veterum in conjunctione nervorum opticorum, juxta sellam equinam, posuerunt, in quo coalitu speciem duplicem una fieri, existimarunt. At recentiores ab his recedunt, exemplis moti eorum, in quibus nervi isti, annotante Lossellio, Vesalio, Riolano, atque Cæsalpino, toto tractu distincti reperti fuerunt, qui tamen objecta sub duplici schemate non viderunt.

THE-

THESIS IV.

Attamen hi nullatenus inter ſe conveniunt, ſed in explicatione hujus phænomeni, vehementer diſſentiunt. Alii enim ad radios viſorios, ab anima retro, per utriuſque oculi centra, verſus objectum unicum eductos, ſeu rectilinea mentis judicia confugiant, inter quos eſt *H. Fabri in ſynopſi optica & tract. de homine*, & qui hunc ſequitur, *Sturmius ſenior in Matheſi Juvenili ſcient.; optic. ſect.* 1. *cap.* 11. §. 4. *ac philoſ. eclect. tom.* 2. *exerc.* 5. *cap.* 2. & 3. Alii cum Carteſio, filamentorum nervi optici ſympathicorum, concurſu intra cerebrum in unicum punctum ſupponunt, quamobrem motiones duplices in oculis excitatæ, concurrant, & ſimplicem tantum unius objecti ſenſationem efficiant, uti expoſuit *Rohault. tract. phyſ. p.* 1. *cap.* 31. & 32. Alii denique ad ſitum potius, & tenſionem æqualem fibrarum in nervis opticis attendunt, utpote, quæ annotante *Briggs in ophthalmographia ac in theoria nova viſionis, Regiæ Anglorum Societati exhibita*, ſuper thalamos tractæ, chordarum citharæ, ſuper ponticulum flexuram referant. Ex hoc ille infert, fibras nervi utriuſque optici parallelas, & æqualiter tenſas, a radiis lucidis vibratas, non magis duplicem, objecti unius ſenſationem inducere, ac fides duarum cithararum concordes, & homotonæ pulſatæ, duplicem ſonum edant.

THESIS V.

Nulla harum ſententiarum, veritati magis conformis videtur, quam ultima Briggſii, quæ etiam a pleriſque recentiorum, cum applauſu recepta eſt. Experientia enim docet, ſola oculorum diſtorſione, mutato hoc ipſo fibrarum, utriuſque nervi, paralleliſmo, axin viſus alterari, ac objectum unicum propterea duplex apparere. Quo minus tamen hoc frequentius contingat, & ut horum nervorum æquilibrium conſervetur, præter connexionem, juxta ſellam equinam, multum in muſculorum, imprimis obliquorum, æquali proportione, & tractione ſitum eſt. Obliquorum enim ſuperior per trochleam ſpecialem, inferior vero ex peculiari orbitæ foramine, ad oculum tendit, qui cum reliquis muſculis contrariis, æqualem inter ſe obtinent proportionem, qua deficiente, oculi perpetuo ſtrabiſmo laboraturi eſſent, uti *Briggs loc. cit.* judicat. Quoniam igitur ad viſus ſimplicis, mediante oculo duplici peracti, rationem exponendam, ſufficere poteſt paralleliſmus, & tenſio æqualis fibrarum in nervis opticis, inde nulla opus eſſe fibrarum, in coalitu nervorum iſtorum, decuſſatione ac confuſione, conjiciunt Auctores, ideoque concludunt, conjunctionem nervorum opticorum, in anteriori ſellæ equinæ parte, eſſe tantum ſuperficialem. Nihil omnino eſt, quod contra ſententiam illam regerere queamus, ut potius ambabus largiamur manibus, ad ſimplicem objecti unius viſionem, neceſ-

cessario requiri fibrarum, utriusque nervi optici, situm tensionemque æqualem. Consentientes pariter illi nos habent in eo, eam ob causam opus nullatenus esse, ut supponamus fibrarum istarum decussationem, & intimiorem unionem, qualem alias ad oculum demonstrare non licet. At enim vero, si phænomenon visus dimidiati, in casu secundo expositum, attentius intueamur, manifestum evadet, ad hujus rationes exponendas, absolute necessarium esse, ut decussationem atque intimiorem unionem fibrarum, utriusque nervi optici statuamus, utpote qua nisi concessa, frustra quis laborabit, in causis hujus affectus singularis pervestigandis, ut ex sequentibus palam fiet.

THESIS VI.

Non deerunt forte, qui institutum hoc nostrum, quo fibrarum, in nervorum opticorum conjunctione, decussationem, contra sententiam, ab omnibus physicis & mathematicis receptam, de nervorum illorum superficiali tantum concretione, adstruere conamur, nimis temerarium & audax pronunciabunt. Nervorum, si non universi corporis, quorundam tamen, decussationem suadere videntur symptomata quædam, a contusionibus, aut læsionibus aliis capitis ac cerebri producta, ubi læso unico latere, partes alterius lateris paralysi, ac convulsionibus afflictæ observatæ fuerunt. Quoniam tamen ista nervorum decussatio demonstrari nequit, & concusso licet cerebro in uno latere, læsio ejusdem præcipua, in altero latere fieri potest, quemadmodum in cranio contrafissuræ contingere observantur, ideo talem nervorum decussationem plerique non admittunt. Totos vero nervos opticos, in animalibus quibusdam, se ita decussare, ut dexter ad sinistrum, sinister vero ad dextrum oculum vadat, quidam se vidisse perhibuerunt, quale quid de lupo marino aliisque refert *Collins in the systeme of the Anatomy T.* I. *c.* 53. cujus quidem intersectionis horum nervorum, totalis, nos nullam perspicimus utilitatem. Aliter tamen se res habet cum intersectione fibrarum, in conjunctione nervorum opticorum; quæ nostro judicio, ad illustrationem visus dimidiati, necessario supponenda erit.

THESIS VII.

Varia quidem sunt, quæ huic sententiæ parum favere videntur, quamobrem etiam auctores combinationem nervorum opticorum, tantum superficialem statuunt. Vidimus supra, nervos opticos, toto suo tractu separatos, quandoque in hominibus inventos fuisse, eosque in chamæleonte plane non coire, communis fert opinio, uti refert *Briggs loc. cit.* Imprimis vero decussationi fibrarum in nervis opticis, penitus contraria apparet observatio *Vesalii*, *de corp. human. fabric. lib.* 4. *cap.* 14. allata, qui in fœmina, cujus oculus dexter, a prima infantia minor & emaciatus,

ſiniſter vero ſanus & perfectus extitit, nervum dextrum toto ſui tractu, exiliorem ſe inveniſſe perhibet. Inde enim quiſpiam inferre facile poſſet, nervum dextrum dextro, ſiniſtrum vero ſiniſtro tantum oculo opem ferre. Facillimo tamen negotio, dubiis iſtis occurrere nos poſſe, judicamus, ſi modo exempla illa, ab auctoribus citata, quoad omnes circumſtantias rite ponderemus.

Thesis VIII.

Quod ad hoc attinet, in quibus nervi optici plane non concreti, ſed per totum eorum tractum, ſeparati inventi fuerunt, fuit hæc ſtructura præternaturalis, a qua ad ſtatum naturalem concludere non licet. Occurrunt ſane, in ſectionibus corporum defunctorum, interdum extraordinariæ, vel plane monſtroſæ partium conformationes, quæ tamen nullam regulam efficere poſſunt, juxta quam de conſtitutione naturali judicare queamus. Ponamus etiam, dari animalia, in quibus iſte nervorum opticorum coalitus deficit, ex eo tamen nullatenus ſequitur, ipſa perinde ac homines, eodem deſtitutos, duplici viſu affici debere, uti auctores conjiciunt, ſi modo paralleliſmus fibrarum, & oculorum ipſorum conſervetur. Ex antea dictis enim conſtat, ad viſum rei unius ſimplicem, non abſolute requiri illam nervorum conjunctionem, ſed ſufficere æqualem fibrarum, utriuſque nervi ſitum atque tenſionem, ob quam unicum objectum, quamvis dupliciter in duobus oculis delineatum, ſimplicem tantum & conſonam motionem, verſus cerebrum efficit. Hoc vero tanto magis fieri conſtat, ubi nervi optici coaliti ſunt, etſi hoc ipſo fibras ſuas, inter ſe decuſſatas, intimius uniant, uti demonſtrandum nobis ſumpſimus.

Thesis IX.

Sed huic decuſſationi obſtare adhuc videtur obſervatio Veſalii antea citata, qua fœmina, a prima infantia oculo dextro minori, atque emaciato inſtructa, poſt mortem nervum quoque dextrum, ſiniſtro exiliorem monſtravit. Hanc tamen obſervationem nil ad rem facere, & ad deſtruendam theſin noſtram, de fibrarum in nervis opticis decuſſatione, infirmam eſſe, ex dicendis manifeſtum fiet. Extra omnem quippe dubitationis aleam poſitum eſt, nervos opticos ad oculorum nutritionem plane non facere, ſed viſui tantum inſervire. Hanc ob cauſam oculi in gutta ſerena nitidi, turgidi, ſplendentes atque ſucci pleni obſervantur, cum tamen in hoc affectu influxus liquidi animalis per nervos opticos totaliter intercipiatur. Imo obſervationi Veſalii, aliam nos opponere poſſumus experientiam Cheſeldenii, qui in ſectione cadaveris cujuſddam, nervum pariter opticum dextrum, ſiniſtro multo exiliorem, atque pravo colore infectum invenit, oculo utroque nihilo ſecius in hoc ſubjecto, extrinſecus ab omni

vi-

vitio libero existente, uti *in transact. Anglic. n.* 387. *p.* 287. consignatum reperire licet. Nihil certi quidem ille, de visus conditione in defuncto, quamdiu hic in vivis esset, rescire potuit, ac propterea conjicit illum forte gutta serena hujus oculi laborasse. Ex hoc tamen manifestum est, atrophiam oculi in Vesalii exemplo, non a nervi optici hujus lateris contabescentia, sed ex alia causa, originem traxisse.

THESIS X.

Remotis itaque illis, quæ fibrarum, in nervorum opticorum conjunctione, decussationi contraria videbantur, nunc ad rem ipsam accedimus, ex visus dimidiati ratione demonstraturi, eandem ad phænomeni hujus rarissimi explicationem, omnino necessariam esse. Hoc ut recte peragatur, supponendum prius est, vitium hoc neque in tunica cornea, neque in humoribus oculorum hærere posse, utpote quæ partes divisionem, in duo segmenta æqualia non admittunt, adeoque visum talem dimidiatum nullatenus producere possunt. Novimus quidem, ex relatione chirurgi periti, exemplum, ante plures annos hic loci contingens, ubi quis ex contusione oculi facta, per totam postea vitam hoc vitio laboravit, ut læso oculo objecta omnia, quasi dimidiata & per medium secta videret, ita tamen, ut totum objectum, quamvis divisum, oculo usurparet. In hujus oculo nullum aliud vitium inspicientibus apparuit, præterquam, quod linea, per medium pupillæ transiens, hanc in duas partes dividere videretur. Nostrum nunc non est, decidere, utrum fissura humoris crystallini, an vero alia læsio, hujus rei causa extiterit, hoc tamen clarum est, phænomenon illud a visione dimidiata, a nobis exposita, penitus differre, utpote quæ in humoribus latere non potuit.

THESIS XI.

Nulla itaque oculi pars restat, præter tunicam retinam, ipsumque nervum opticum, in qua affectus istius fundamentum quærere liceat. Luce enim meridiana clarius est, in horum ægrorum tunica retina, utriusque oculi, objecta quidem plenarie depicta fuisse, in dimidia tamen ejusdem parte exinde, nullam per nervos opticos versus cerebrum, succi animalis commotionem excitari potuisse. Inter omnes siquidem constat tunicam retinam contextam esse, ex fibris nervorum opticorum medullaribus, per quas liquidum nervosum continuo influit, atque impressiones, a radiis lucidis factas, versus cerebrum ducit. Confecta igitur res est, ad unum idemque, tunicæ retinæ utriusque oculi, latus dimidium, affluxum succi nervei interceptum atque impeditum fuisse. Hoc autem posito, necessario sequitur, tunicam retinam in utroque oculo, ac ipsos quoque nervos opticos, in duo segmenta æqualia divisa, reperiri. Hanc tamen nervorum opticorum, in duo quasi hemisphaeria divisionem, ante eorum conjunctionem statuere, ab-

ſurdum foret, quapropter inde merito infertur, talem in ipſo coalitu, juxta ſellam equinam, per fibrarum decuſſatarum combinationem, fieri debere.

Thesis XII.

Hoc ut eo clarius pateſcat, repetenda hic eſt ex anatomicis, conſtructionis cerebri ac egreſſus nervorum ratio. Notum enim eſt, quam quod notiſſimum, cerebrum ex duobus hemiſpheriis diſtinctis conſtare, ex quibus egrediuntur nervorum paria, diſtinctis principiis in hemiſphæriis iſtis oriunda, ita, ut nervi dextri hemiſphærii dextro, ſiniſtri vero ſiniſtro lateri proſpiciant, ſenſuſque & motus in toto corpore principium conſtituant. Hæc diviſio cerebri in duo ſeparata hemiſphæria, unicum fundamentum eſt, quamobrem a læſo unico cerebri, ac ſpinalis medullæ latere, hujus lateris partes convulſionibus, atque paralyſi potiſſimum afficiantur, in latere vero oppoſito nihil de hoc percipiatur. Eaque corporis univerſi diviſio, ratione nervorum, tam accurata & exquiſita deprehenditur, ut etiam in hemiplegia dimidium naſi, oris, linguæ, faucium, ac reliquarum lateris affecti partium affligatur.

Thesis XIII.

His præmiſſis, quilibet facile videt, nervos opticos e diſtinctis hemiſphæriis, principiis ſeparatis oriundos, ante eorum combinationem, nullam inter ſe communicationem habere, multoque minus diviſionem in duas æquales partes admittere, ſed, uti dexter dextro, ita ſiniſtrum ſiniſtro lateri dicatum eſſe. Quod ſi tamen dexter nervus totus in dextrum, & ſiniſter in ſiniſtrum, oculum abiret, non videmus, quo pacto utriuſque nervi optici, unum idemque dimidium latus ita affici potuiſſet, ut influxus ſucci nervei in dimidiam tunicæ retinæ partem, impediretur. At enim vero, per rationes antea adductas, evictum eſt, viſus dimidiati fundamentum, nullibi alias, quam in tunica retina utriuſque oculi, quoad partem dimidiam paralyſi temporaria, ſeu ut ita dicamus, hemiplegia laborante, quærendum eſſe. Quamobrem ex his recte concludimus, nervos opticos non ſuperficialiter tantum coire, ſed in illo coalitu fibras ſuas ita decuſſare & unire, ut hoc ipſo nervi, poſtea a ſe iterum recedentes, in duo ſegmenta æqualia, hemiſpheriis cerebri correſpondentia, dividantur, atque ſic dextrum tunicæ retinæ latus, in utroque oculo, fibras e dextro, ſiniſtrum vero e ſiniſtro hemiſphærio accipiat, oculique adeo, ob fibrarum, ex nervis opticis accedentium, æqualem in tunicis retinis diſtributionem, in viſionis actu, inter ſe conſentiant. Hoc eo magis veritati conveniens nobis videtur, quoniam alias, ſuperficialis nervorum opticorum conjunctionis, nullam inſignem eſſe judicamus utilitatem, ac imprimis, quia, uti hactenus demonſtravimus, ſine fibrarum in his nervis decuſſatione, viſus dimidiati ratio nullo pacto explicari poteſt.

Thesis XIV.

Accedimus ad caufas, vifus duplicati atque dimidiati, in cafibus noftris exhibitas, quarum agendi modum, ad examen nunc vocabimus. Quantum ad vifum duplicatum, illum in fublato oculorum ipforum, atque nervorum opticorum, & fibrarum in iifdem contentarum, parallelifmo confiftere, ex antea dictis conftat. Hoc æque bene fieri poteft, fi fibræ utriufque nervi, in conjunctione juxta fellam equinam, decuffantur, ac fi hi, ex communi opinione, fuperficietenus tantum coalefcerent. Variæ quidem vifus duplicati caufæ, ab auctoribus obfervatæ fuerunt, quæ tamen omnes eo collimant, ut parallelifmus fibrarum in nervis opticis tollatur. Notum eft, fola ebrietate vifum duplicari, hac vero tranfeunte, hoc fymptoma iterum ceffare, ex nulla alia ratione, quam propter motum fanguinis, verfus cerebrum impetuofum & tumultuarium, quo ipfo nervi optici, arteriis carotidibus accumbentes, inæqualiter premuntur, atque fitus fibrarum in iifdem parallelus auffertur. Propter iftum enim fanguinis, per carotides irruentis, impetum, ac irregularem nervorum opticorum irritationem, atque preffionem fit, ut objecta, in tunica retina delineata, non tantum duplicia, fed etiam multiplicia, imo in motu conftituta, nutantia, aut in circulum mota, ebriis appareant. Ea etiam eft caufa, quod vifus duplicatus femper fere cum vertigine conjungatur, quemadmodum hoc in exemplo, a nobis annotato, ufu venit. In hoc quippe confiftit ratio vertiginis, quando ob preffionem fucceffivam fibrillarum nervorum opticorum, influxus fucci nervei in eafdem inæqualis, circumgyrationis fenfum in mente excitat, demonftrante *Barthol. de Moor. in Pathol. cerebr. cap.* 3. quatenus fibræ tunicæ retinæ fingulis momentis, aliter atque aliter ab iifdem objectis, in fenfus incurrentibus, moventur, eoque ipfo objecta ifta continuo locum mutare, atque in gyrum moveri, oculis apparent. Falfum propterea conceptum, œconomiæ animali plane contrarium, hac de re fibi formarunt illi, qui in vertigine fpiritus ipfos, ita dictos, in gyrum moveri, exiftimarunt, utpote quod, in fibris nervorum tenuiffimis, inter fe diftinctis, fieri nequit.

Thesis XV.

Sed redeundum nobis eft ad caufas reliquas quæ vifum geminatum producere obfervatæ fuerunt. Ita a folis catharris ac humiditate nimia, oculum unum vel alterutrum irrigante, hunc affectum inductum effe, annotavit *Foreftus lib.* 2. *obf.* 39. & *Aquilonius opt. p.* 346. quoniam in ejufmodi ægris, interdum nullum aliud oculorum vitium apparuit. Curiofus imprimis & notatu dignus eft cafus, ab hoc de juvene adductus, qui objecta quidem propinquiora fimpliciter, remotiora autem omnia dupliciter vidit, ex

ex nulla alia caufa, quam, uti idem recte judicat, quia æger, laxato mufculorum tono, in obfervandis remotioribus, quæ majorem oculorum firmitatem poftulant, eofdem firmos & ftabiles continere nequivit. Attentionem pariter meretur, vifus geminatus in morti vicinis, atque ex morbis gravioribus reconvalefcentibus, qualia exempla collegit *Bonetus loc. cit. fect.* 22. *caf.* 43. 44. Quemadmodum enim in illis elater nervorum remittere, & influxus fucci animalis ceffare incipit, uti ex tremore in moribundis patet, ita in reconvalefcentibus quoque debilitas nervorum, ex morbo refidua, huic affectui occafionem præbet. In illo etiam ægro, cui inter fugendum e fiftula fumum tabaci, eodem citante *caf.* 45. vifus duplicatus contigit, affluxus humorum largior, verfus caput & oculos concitatus, mufculos relaxando, vel fpafmum eorum excitando, oculorum dislocationem efficere potuit. Facere huc præterea quoque poffunt, injuriæ ab extra oculis illatæ, plagæ & contufiones, atque tumores in cantho nati, quibus oculi diftorquentur, uti in puero decenni, a concuffione per globulum niveum, oculum ferientem, poft tumorem graviffimum, per tres menfes durantem, affectum iftum remanfiffe, ex actis literar. Sueciæ A. 1721. p. 230. memorat *Thummig tentamen explicationis phænominum naturæ p.* 1. *c.* 8. in cafu a nobis adducto, a folo fpafmo, terrore, a fulgure inopinato excitato, oculi diftorti, & in diverfas plagas tracti fuerunt, quemadmodum infpectio oculorum docuit.

Thesis XVI.

Expofitis caufis vifus duplicati, examinandæ nunc quoque erunt illæ, quæ rariffimum illum affectum, vifum nimirum dimidiatum, in ægris noftris produxerunt. Per argumenta fuperius expofita, certum & evictum effe judicamus, fibras utriufque nervi optici, juxta fellam equinam ita decuffari, ut tunica retina, in ambobus oculis, in duas partes æquales dividatur. Ex hoc ergo fequitur, vitium aliquod in alterutro cerebri hemifphærio adfuiffe, quo nervus opticus lateris affecti, five obftructus, five ab extra compreffus, officio fuo fungi non potuit. Obftructionem in nervo ipfo adfuiffe, credendum vix eft, quoniam fymptoma cito nimis tranfiit, ac per intervalla quandoque repetit, uti exemplum tertium, a nobis allatum, docet. Propterea tamen nullatenus, cum *Pitcairnio* facere poffumus, qui in *Element. med. phyf. mathem. l.* 2. *c.* 12. contendit, nullam unquam in nervis, etiam in gutta ferena, a caufis intra eorum cavitatem contentis, obftructionem contingere poffe, quoniam prius obftrui debuiffent arteriolæ, cum nil fit in nervis, quod non prius fuerit in arteriis. Confiderandum enim eft, tractus nervorum medullares tenuiores longe effe, arteriolis minimis, adeoque humores lentos, quamvis per arteriarum extrema tranflatos, in iftis facilius fubfiftere & ftagnare poffe, imprimis cum nervi defti-

ſtituantur pulſu. Facile interim largimur, obſtructiones in nervis adeo frequentes non eſſe, quam vulgo creduntur & accuſantur.

Thesis XVII.

In noſtris itaque caſibus, obſtructionem ipſius nervi adfuiſſe, nullatenus contendimus, ſed potius preſſione externa, a ſanguine craſſiori & feculento in arteriis ſtagnante, liberum liquidi animalis per nervum tranſitum impeditum fuiſſe, credimus. Ad hanc arteriolarum in cerebro minimarum obſtructionem, & nervorum, ob ſanguinem impurum, per carotides impetuoſius irruentem, compreſſionem, apprime conducit cachexia ſcorbutica & hypochondriaca, in ægris noſtris obſervata. Quantum acredo ſcorbutica, cum viſciditate conjuncta, generi nervoſo, ac oculorum præprimis texturæ tenerrimæ delicatiſſimæque, infeſta ſit, in vulgus notum eſt, utpote qua circulus humorum, per vaſa cerebri & oculorum minutiſſima, retardatur, tubuli anguſtiſſimi obſtruuntur, vel comprimuntur, nervi ſenſu exquiſitiſſimo gaudentes irritantur, & in ſpaſmos convulſioneſque concitantur, atque ſic innumeris malis occaſio præbetur. Hoc vero tanto magis contingere ſolet, quando propter obſtructiones, viſcerum abdominis depuratoriorum, alvique tenacitatem, impuritates in ſanguine retinentur, flatuſque in corpore coacervantur. Propter circulum enim, in viſceribus obſtructis, vaſiſque a flatibus compreſſis, difficiliorem, ſanguis viſcidus & acris, impetuoſius verſus cerebrum ruit, & vertiginem, ſpaſmos aliaque ſymptomata, hypochondriacis communia, producit. His omnibus tandem occaſionem quoque præbent, cauſæ aliæ procatarcticæ, quales in caſibus noſtris fuerunt, curæ ac mœror, cum lacrymis frequentibus, lucubrationes & contemplationes objectorum minutiſſimorum, quæ aciem oculorum vehementer lædunt. His quippe affluxus humorum impurorum, verſus oculos concitatur, imprimis in ſubjectis cacochymicis, diæta prava utentibus, ac imprimis vini crudi atque tartarei potui indulgentibus, quorum ſanguis alias ſcoriis craſſis, mucoſis atque tartareis abundat.

Thesis XVIII.

De cura affectuum horum nihil addimus, quoniam rerum harum gnari facile intelligent, eandem ad cauſas enumeratas dirigendam eſſe. Hoc ſaltem adhuc notandum, quod, evicta fibrarum in nervis opticis decuſſatione, atque unione intimiori, juxta ſellam equinam, pateſcat ratio, cur oculo uno accuratius videamus, quam ambobus? Nec non, cur affectus oculorum tam frequenter, ex uno oculo in alterum tranſeant? De his tamen plura addere, tempus & ſpatium non permittit.

TANTUM.

XXI.

J. J. KLAUHOLD

DISPUT. INAUGURALIS

DE

VISU DUPLICATO.

Argentor. 13 April. 1746.

PRÆFATIO.

EXantlantis per Dei gratiam consuetis examinibus, cum de themate inaugurali ophthalmiatrico (cui scientiæ in annis meis Academicis, non tamen neglectis ceteris studiis medicis, præcipue operam dabam) sollicitus essem, obtulit sese mihi casus quidam rarior de visu duplicato: cujus occasione dicti morbi, alias minus frequentis, examen instituere, illudque publicæ censuræ subjicere volui. Non quidem me latet Celeberrimum Dominum Abrahamum Vaterum peculiari dissertatione Wittembergæ An. 1733. habita sub titulo: visus vitia duo rarissima alterum duplicati alterum dimidiati, hunc affectum sub incudem revocasse; sed si cuidam laudatum opus hocce cum meis qualibuscunque pagellis conferre libuerit, facile videbit, quod, licet labor viri in arte experientissimi cum tenuitate mea comparari minime queat, non tamen plagiarium egerim, & quod post amplam ejus messem adhuc quædam fuerint relicta, in quibus spicilegium instituerem. In tractatione ipsa oculi descriptionem uberiorem, utpote apud scriptores anatomicos (præsertim qui in omnium manibus versatur, accuratissimum Dominum Winslow) obviam præsuppono, & loco ejus omnes, quotquot in observatorum libris de visu duplicato invenire potui casus ipsis auctorum verbis, omissis tamen minus ad rem pertinentibus, recensere placuit. Si hæc minus arrident, a Benevolo tamen Lectore me facile veniam impetraturum esse spero, si rationes meas impulsivas examinare velit. Ex his observationibus ceu totidem individuis schema morbi nostri generale exsculpendum erat. Non omnium bibliothecas citati à me auctores ornant, nec, etiamsi ad manus sint, cunctis meis lectoribus, eos evolvere, tempus permittit. Ut ergo uno quasi intuitu sine magno labore Benevolus Lector judicare possit, in quantum tradita à me morbi idea cum re ipsa conveniat, casus ipsos, prouti accepi, exposui. Memor dicti illius Senecæ Epist. VI. longum, inquientis, iter per præcepta, breve & efficax per exempla. Seduli insuper Boneti (si parva licet componere magnis) exemplo fretus, qui & ipse medicinam suam septentrionalem ex observationibus Naturæ Curiosorum & Haffniensium certos sub titulos digestis composuit. Specialius vero thema meum ita tractavi, ut præmissis (§. 1.) de visu generalioribus, & excussa (§.2.) quæstione, cur ambobus oculis unum tantum objectum appareat (§. 3.) de visu multiplicato naturali & (§. 4.) de visu geminato ex ebrietate ac ira egerim: tum eundem ut morbum sisto, exponens ejus (I.) definitionem & casus singulares (§. 5.) II. differentiam (§. 6.) III. causarum proximam (§.7.) quæ (§. 8. & 9.) ulterius explicatur (IV.) causas remotas & occasionales (§. 10.) V. prognosin (§. 11.) & VI. denique, quantum potui, curam. Si quadam in re hallucinatus fuero B. L. ut juventuti meæ adscribat, & errores meos æqui bonique consulat enixe & decenter rogito. Est aliquid prodire

 tenus,

tenus, si non datur ultra, & saltem magnis me ausibus excidisse lætor. Tu *interim, qui laboribus meis academicis semper adfuisti*, Benignissime Pater Cœlestis, *pro tot in me collatis beneficiis, imparem licet, ex imo tamen corde profectam gratiarum actionem accipe, & in posterum quoque cuncta, quæ suscipiam, ita dirige, ut vergant in nominis tui gloriam proximique salutem. Amen!*

---

§. I.

OCulum, divinæ sapientiæ miraculum, ex tunicis variis, bulbum ambientibus, humores coërcentibus, eundem partibus vicinis adnectentibus, nec non ex triplici humore conflatum esse, sex peculiaribus musculis moveri, & in ampla orbita inter copiosam pinguedinem secure quiescere, anatomici docent. Hunc artificiosæ cameræ obscuræ [a] assimilant naturæ scrutatores. Radii enim lucis ab objecto vel radiante vel reflectente in corneam acti, in eadem, ut & in humore aqueo, ad perpendiculum refracti, per pupillam determinati, in lente crystallina collecti, corpus vitreum parum mutati transeuntes, divergentes, in fundo retinæ tot præcise puncta depingunt, ac in objecto fuere conspicua: unde similis objecto ibidem depingitur imaguncula. Hoc adhuc annotari velim, quodvis punctum objecti videri per conum lucis, cujus apicem ipsum punctum, basin vero cornea constituit. Radius axin hujus coni formans, cum perpendiculariter in oculum incidat, & per consequens, ex demonstratis dioptricis, irrefractus transeat, ceu linea recta perpendiculariter ab objecti puncto in retinam ubi depingitur ducta considerari poterit. Hanc lineam axin visus vocant optici.

§. II.

Cum vero duobus oculis condecoretur homo, & in unoquoque ejusdem objecti imaguncula se sistat, mirum videri poterit, quod unius tantum objecti ideam mens concipiat, perinde ac si uno tantum oculo idem aspexisset. In miri hujus phænomeni causa reddenda per plurium jam seculorum decursum desudarunt, & in re tam ardua determinanda in varias sententias abierunt medici, physici & mathematici. Cumque hæc controversia thema nostrum illustrare possit, haud a scopo meo deflecti videor, si præcipuas opiniones referam.

I. Prodeant primo ii, qui cum antesignano suo *Galeno* [b] ex conjunc-

[a] Vix audiendus clarissimus *Rivinus*, qui oculum speculo magis quam cameræ obscuræ similem esse probare nititur *diss. de visu* §. 57. *sqq. in fasc. diss. med.* p. 245.
[b] *De usu partium Lib. X. c. 14. T. I. opp. Sect. II. p. m. 699.*

junctione aut si mavis, decussatione nervorum opticorum nodum hunc gordium solvere voluerunt. Ingeniosissime certe causam hanc perorat Divinus *Newtonus* [*c*] supponens imagines objectorum utriusque oculi non conjungi in conjunctione nervorum opticorum prope sellam equinam: sed fibras lateris dextri utriusque nervi hoc in loco conjungi, & per nervum (post unionem & novam separationem) lateris dextri ad cerebrum progredi, id quod & de fibris lateris sinistri per nervum sinistrum in cerebrum delatis valet. Sic fibræ horum nervorum non nisi unicam imaginem objecti ad cerebrum deferunt, cujus pars dimidia in latere dextro cerebri repræsentata provenit à latere dextro utriusque oculi, altera à latere sinistro. Et inde quoque sententiæ suæ robur accedere affirmat, quod, ni fallant anatomici, eorum animalium, quæ utroque oculo unum objectum contemplantur, nervi optici sint conjuncti, eorum vero, quæ singulis oculis diversa objecta intueantur, nervi optici ab oculis usque ad cerebrum separentur. Opinioni huic calculum quoque album addit accuratissimus *Musschenbrœck* [*d*]. Objici interim possit (1) Decussationem istam, licet infrequens non sit [*e*], non tamen adeo esse universalem, ut non plura in contrarium exempla allegari possint talium hominum, ubi alter nervus opticus illæsus, alter in toto suo progressu durior, tenuior, rubicundior, imo atro colore tinctus observabatur [*f*]. Quin imo fuisse hominem, in quo nervi optici nec connati, nec sese saltem contingentes apparuerunt, qui tamen in visu simplici nihil turbatus est [*g*]. Cum ergo nec hi nervi semper se decussent, nec semper uniantur, visu tamen simplici illæso, eorum conjunctio visus simplicis causam constituere vix poterit. (2) Naturaliter & nullo negotio, ut §. 3. dicemus, pro lubitu visus geminari potest, imo (juxta §. 4.) in ebriis & iratis actu, sine subsequente damno geminatur: num in his coalitum nervorum dissolvi [*h*], aut remoto digito, vel dissipata crapula sive ira conjungi posse, credendum erit? Quod denique de animalibus addit summus *Newtonus*, illud in *tantum* verum esse deprehenditur, non vero in *totum*. Chamæleon enim alterum oculum in cœlum alterum in terram dirigens, eandem nervorum opticorum combinationem habet quam homo [*i*].

[*c*] *Optic. Lib. III. quæst.* 15. *p. m.* 514. *sq.*
[*d*] *Essais de physique* §. 1187.
[*e*] Petitus *in actis Acad. Reg. Scient. A.* 1726. *p. m.* 97. Winslow *Anatom. Tr. de capite* §. 137.
[*f*] Vesalius *de corp. hum fabrica lib.* 4. *c.* 14. Riolanus *anthropogr. lib.* 5 *c.* 2. Diemerbrœck *Anat. C. H. Lib.* III *c.* 8. Valverdus *Anat. C. H. L. VII. c.* 3. Santorinus *obs. anat. c.* 3 §. 14. p. 64. *Cheseldenius* apud *Hallerum not. d. ad* §. 516. *Prælect. in instit. Boerh.* *Loeselius* apud *Bohnium cir. anat. prog.* 27. *p. m.* 474.
[*g*] Vesalius *l. c.*
[*h*] A nervorum enim opticorum dissolutione repentinam cœcitatem secutam esse observat *Ætius* apud *Riolanum* l. c.
[*i*] Duhamel *Hist. Acad. Reg. Scient. L. I. Sect. X. c.* 2. add. *Blasii anat. anim. T. XIV. fig.* 4.

II. Alia ergo via veritatem aſſequi, & uno fere oculo noſmet in viſione uti putavit Illuſtris *Gaſſendus* [*k*] præeunte jamjam *Ariſtotele* [*l*] qua ratione objectum geminari nunquam poteſt. Rem ita concipit, ut, dum axis unius oculi intenditur, axis alterius relaxetur, ſicque unus agat, altero feriante. Ad propriam experientiam provocat laudatus auctor, & rem experimento illuſtrare conatur *Polinierius* [*m*]. Sed à via regia hic deflectit vir ingenioſiſſimus. Etenim (1) illa unius oculi tenſio, & alterius eodem tempore relaxatio gratis fere aſſumitur, cum naturaliter, ſive per naturæ leges illud fiat, ſive à conſuetudine, ambos oculos ſemper una moveri, una tendi, una relaxari, experientia doceat: (2) ambobus oculis apertis ſi videmus, in utroque oculo per leges opticas (§. 1.) non poteſt non ſeparata pingi imaguncula, cumque hæc pictura ſenſum efficiat, & illum ſenſum ad cerebrum deferri neceſſe eſt: (3) anima eſt, quæ videt, non oculus: aſt anima, per arctum cum corpore nexum, oborto in corpore ſenſu quieſcere nequit: quid? quod (4) *Polinierii* experimentum falſum eſſe afferat accuratiſſimus *Muſſchenbrœck* [*n*] & contrarium plane verioribus experimentis doceat *Plempius* [*o*].

III. Carteſiani ideo objectum unum ambobus oculis ſpectatum ſimplex videri aſſerunt, quoniam duæ ejus imagines in glandula pineali uniantur. Sic *Le Grand* [*p*] ulterius aſſertum illuſtrans *Rohaulti* [*q*] in unoquoque nervorum opticorum præciſe eundem fibrarum numerum eſſe ſupponit, quæ poſtmodum in glandula pineali conjunctæ unum tantummodo objectum ſiſtant. Sed hoc aſſertum cum veritate convenire vix probabile eſt: quoniam (1) glandula pinealis non eſt ſenſorium commune aut ſedes animæ [*r*], nec ad eandem nervi optici tendunt (2) ex hac hypotheſi viſus geminatus explicari nequit, niſi ſimul disjunctio nervorum quavis oculi ſurſum vel deorſum preſſione ſtatuatur. Quod & agnoſcens *Regis* [*s*] à partibus eorum diſceſſit, & ab ejuſdem objecti in eadem retinæ utriuſque oculi parte depicti ſenſu ibidem æquali excitato rem rectius derivat. Coincidit fere cum prioribus ſententia *Camerarii* [*t*] vix refutatione digna, qui

[*k*] *Phyſ. ſect.* 3. *memb.* 2. *lib.* 7. *c.* 7. *opp. T. II. p.* 395. adde *Eundem de apparente magnit. ſolis Epiſt. II.* §. 17. *opp. T. III. p.* 433. *ſq.* Porta *lib.* 6. *de refract. c.* 1. putat, nos dextro potiſſimum oculo uti, ſi quid a dextris; & ſiniſtro, ſi quid a ſiniſtris poſitum ſit. Quam ſententiam etiam amplectitur *Sennertus inſt. l.* 1. *c.* 12.

[*l*] *Problem. ſect.* 31. *quæſt.* 2. & 4. *T. II. opp. p. m.* 474.

[*m*] *Exper. de phyſique T. II. p.* 244. *ſq.*

[*n*] *Eſſ. de phyſique* §. 1225. adde §. 1187.

[*o*] *Ophthalmograph. lib.* 4. *probl.* 44. confirmat idem *Briggs in nov. viſ. theor. p.* 210.

[*p*] *Inſtit. phil. carteſ. P. VIII. c.* 18. *p. m.* 654.

[*q*] *Phyſ. P. I. c.* 31. §. 20. add. *Le Grand in notis ad h. l.*

[*r*] Conf. *Steno de anat. cereb.* apud *Winslow Anat. T. IV. p. m.* 212. *ſqq.*

[*s*] *Phyſ. lib.* 8. *P. II. c.* 28. *Tom. III. p.* 228. *ſqq.*

[*t*] *Memorabil. Cent. V. part.* 52.

qui ideo non duplicari objecta visa autumat, quoniam unum numero est sensorium commune, in quo omnis fiat sensatio. Licet idem alio loco, relicta hac opinione, partes *Gassendi* sequatur [*u*].

IV. Ingeniosa certe est explicatio *Briggsii* [*x*] qui nervos opticos ex fibris homologis seu homotonis ex thalamis nervorum opticorum ortis, & usque ad retinam haud interrupte continuatis constare affirmat, iisque in utroque oculo eandem situationem, dispositionem & tensionem tribuit. E. gr. fibras in retinæ parte superiore magis, in inferiore minus tensas esse, quod proxime sequentes fibræ tensionem obtineant vicinis proportionatam, & sic porro. Unde fit, ut, si objectum ambobus in oculis per radios lucis feriat fibras retinæ homologas, inde unus sequatur sensus, perinde ac unicus tantum sonus oritur, quando duorum instrumentorum musicorum chordæ homotonæ pulsantur. Hæc hypothesis, licet utique attentionem mereatur, eamque assumat quoque *Vaterus* [*y*], interim tamen haud levia sunt, quæ contra eandem monuit tum (1) *Musschenbrœckius* [*z*] circa teneram cerebri substantiam, mollitiem, lubricitatem laxitatemque ipsorum nervorum pulposorum, quæ huic homotoniæ & tensioni obstant: tum (2) *Bohnius* [*a*], quod, posita hac hypothesi, frequentior deberet esse visus duplicati morbus, quam actu est, in illis præsertim subjectis, quorum cerebrum est humidius, oculique ad guttam serenam simileque vitium inducendum proni; cum facile fieri possit, unam fibram unius nervi ab humiditate p. n. laxari, dum alterius nervi fibra, priori consona, naturaliter tensa manet: tum (3) *Porterfield* [*b*] quod supposita cum *Briggsio* majore tensione fibrarum superiorum, retinæ pars ista debeat esse sensibilior inferiore, quod experientiæ contrariatur. His addi poterit (4) quod visus ratio in iis, in quibus fibræ nervorum opticorum decussantur, aut plane confunduntur [*c*], explicari ex hac hypothesi nequeat.

V. Omnem vero attentionem meretur ratio, quam *Honoratus Faber* [*d*] *Sturmius* [*e*] *Wolfius* [*f*] & *Porterfield* [*g*] in eo quærunt, quod anima videat objectum in duorum axium opticorum intersectione. Sint e. gr.

duo

[*u*] *Memorabil. Cent. II. p.* 65.
[*x*] *In ophthalmographia & nova theoria visionis Lugd. Bat.* 1686. 12*mo.*
[*y*] *Dissertatione in præfatione citata.*
[*z*] *Essais de physique* §. 1188.
[*a*] *Circul. anatom. physiol. prog.* 27. *p. m*, 375.
[*b*] *Essais & observ. de medec. de la Soc. d'Edinbourg Tom. III. N°.* 12. *p. m.* 249.
[*c*] *Petitus* & *Winslow* supra p. 6. nota [*b*] citati.
[*d*] *Lib.* 2. *de homine prop.* 93.
[*e*] *Phil. Eclect. T. II. diss.* 5. *de sensu unius geminato.*
[*f*] *Element. optic. cap.* 7. §. 345.
[*g*] *Ess. d'Edinb. T. III. p. m.* 283.

duo oculi A & B in objectum C. simul directi: erit axis visus oculi A linea A C, & axis visus oculi B, linea B C: cum vero A C secet B C in C, uterque oculus objectum in C videt, consequenter duobus oculis unum apparet. Sed non spernenda sunt, quæ contra hanc hypothesin monuit Clarissimus *Hallerus* [*h*] quod nempe insecta habeant oculos polyhedricos, ergo & corneas & nervos opticos innumerabiles: in quibus ob convexitatem totalis organi fieri non potest, ut axes visus se in uno puncto secent. Hæc tamen insecta objectum non multiplicatum, sed simplex vident. Rectissima enim via tendunt ad prædam & venerem, cum eadem ex necessitate fabricæ aberrare sequeretur, si ab ulla alia causa unitas visionis dependeret. Regeri quidem posset notum esse opticis, quod ii, qui per polyhedra objecta considerant, licet multiplex eorum imago appareat, verum tamen objectum a falsis distinguere possint rotatione quadam vitri, cum ipso hoc facto objecta imaginaria simul rotentur, vero objecto immoto. Quodsi ergo simile quid in insectis contingeret fieri posse, ut recta via ad objectum contendant, licet multiplicem ejus imaginem cernant. Sed hæc gratis assumuntur. Oculi ipsi rotari nequeunt, sunt enim immobiles, & ob id ipsum polyhedrici, ut hedræ defectum motus, ne in visu turbentur, suppleant. Nec contingit in lente crystallina. Quamvis enim motus rotatorius in lente quorundam animalium immoto oculo sit possibilis [*i*], demonstrandum tamen prius est (1) insecta habere lentem crystallinam [*k*], & (2) si habent, eas ita esse comparatas, ut motum hunc admittant. Hoc tamen certissimum est, homines, & animalia quorum oculi cum humanis conveniunt, videre objecta simplicia, quando in iis axes visus se mutuo secant. Et si hæc axium intersectio causa visus simplicis esse nequit, ad verosimillimam causam tamen manuducere potest. Cum enim hoc modo eandem nervi partem in ambobus oculis similis radius visivus feriat, ex sententia

VI. *Plem-*

[*h*] *Nota E. ad §. 541. Comment. Inst. Boerh.*

[*i*] Sic in chamæleontis oculis immoto bulbo lens crystallina in mobili sacco circumagi potest. Vid. *Derham Theol. phys. lib.* 4. *c.* 2. §. 3. not. 9.

[*k*] *Porterfield l. c. p.* 218. ex *Leuvenhœckio* ostendit unamquamque corneæ hedram officio lentis crystallinæ fungi, qua carere insecta videntur, quodque unaquæque harum hedrarum sibi correspondentem habeat ramum nervi optici.

VI. *Plempii* (*l*) *Kepleri* (*m*) & *Halleri* (*n*) mens nulla objecta diſtinguet, niſi diverſas efficiat quocunque modo ſenſationes. In dolore late diffuſo puncta dolentia non diſtinguit (*o*). Non duabus naribus odoris duplicem ſenſum ſeparat, non duabus auribus duplices ſonos audit, neque ergo duobus oculis duo objecta videt. Naturaliter ergo in ambobus oculis unus præciſe & idem locus retinæ eſſe debet, quem radii viſivi afficiunt, ſi objectum ſimplex apparere debet. Quodſi vero in alio loco retinæ dextri oculi, & in alio loco retinæ ſiniſtri oculi depingitur objectum, duplex oritur ſenſatio, ergo & objectum duplex apparebit: ut mox videbimus (*p*). Nec tamen hæc ſententia cum *Briggſiana* convenit. Iſta enim ſenſationem eandem in homotonia filamentorum nervorum poſuit, quam hic non admittimus. Lubentes quoque fatemur, nos ignorare quanam in re illa ſenſationum diverſitas conſiſtat. Num vero dicta per naturæ leges ita fiant, num conſuetudini potius & experientiæ hic aliquid tribuendum ſit diſpiciendum erit. Ultimum certe ſuadere videntur tum luſci quidam (*q*) tum etiam caſus *Cheſeldenii* infra §. 5. obſ. 12. recenſendus. Ergo & hic non negligenda erit ſententia.

VII. Magni *Graveſandii* (*r*) qui aſſerit experientiam conſtanter nos docere, duas a punctis nervorum reſpondentibus oriundas ſenſationes ab uno puncto procedere: & ita in mente conjunctas, nunc ambas ſenſationes cum idea puncti viſibilis etiam junctas eſſe, ut ſeparari nequeant. Puncta vero reſpondentia illa eſſe autumat, in quibus enim punctum eodem tempore in ambobus oculis pingitur, quæ puncta differre poſſunt in diverſis hominibus, ut in ſtrabonibus. Sic & conjecturatur, quod ſi vitio quodam ſitus cryſtallinæ lentis mutatur, atque ſic objecta duplicata apparent, tractu temporis incommodum hoc minuatur, & tandem longiore experientia plane evaneſcat.

§. III.

Licet autem unum objectum ambobus oculis ſpectatum naturaliter non niſi

(*l*) *Ophtalmogr. l.* 4. *probl.* 14.

(*m*) *Dioptr. probl.* 62. *in fine.* Licet in *Paralipom. ad Vitell. cap.* 5. *Galeni* partes tueatur.

(*n*) *Loco citato.*

(*o*) Teſte dolore ſæpe membris amputatione jamjam reſectis adſcripto vid. *Rud. Jac. Camerarii diſſ. de ſenſatione paradoxa Tubing.* 1693.

(*p*) Egregie hæc deducit *Franciſc. Bayle phyſ. tr.* 2. *lib.* 2. *ſect.* 2. *diſſ.* 3. *art.* 3. §. 41. *ſq. t.* 3. *opp. p.* 479.

(*q*) Qui luſci ſunt, vel in infantia vel in profectiore ætate illud malum acquiſiverunt. Priores objecta non niſi ſimplicia, ut actu ſunt, cernere, notum eſt: poſterioribus vero objecta geminantur. Conf. *St. Yves tr. des malad. des yeux part. I. cap.* 24. Haud tamen abſque ſumma forte probabilitate autumarem, priores æque ac poſteriores ab initio objecta duplicata ſpectare, ad illud tamen ob defectum judicii non attendere, cumque tenerrimis adhuc nervulis facile correſpondentia ſenſationis in utroque oculo ab objectorum imaginibus imprimatur, fieri poſſe, ut res antea geminata rurſus ſimplex appareat.

(*r*) *Phyſ. element. mathem.* §. 3104. *ſq.*

nisi simplex appareat, ab arbitrio tamen nostro dependet, illud duplicatum, imo quibusdam in casibus ter, quater, aut amplius multiplicatum videre. Idque sequentibus modis:

I. Si oculorum alteri aut etiam utrisque applicantur lentes aut vitra quæcunque polyhedrica. Hæc enim ex demonstratis dioptricis (*s*) toties objectum multiplicant, quot in vitro hedræ s. facieculæ conspiciuntur.

II. Idem evenit, si objecto præsertim lucido extra horopterem s. terminum visus distincti posito, illud uno oculo, altero interim clauso, aspicitur per foramina aliquot in charta lusoria facta, & ita disposita, ut non amplius a se distent, quam pateat pupillæ foramen, toties enim hoc modo objectum multiplicatur, quot chartæ foraminula sunt. Nec mirum: radii enim lucis ab objecto egredientes vel reflexi hoc modo in unoquoque foramine peculiarem conum opticum, aut peculiarem axin visus formant, qui (cum foramina non magis distent, quam patet pupillæ foramen) illæsi ad retinam pervenientes in diversis ejusdem partibus idem objectum depingunt, sicque multiplicant (*t*).

III. Qua ratione duo objecta per unum foramen ambobus oculis spectata æque ac foramen ipsum geminata appareant (*u*); item

IV. Quomodo objectum ope speculorum planorum multiplicari possit (*x*): nec non

V. Quomodo objectum extra horopterem constitutum, ambobus oculis consideratum, videatur duplex (*y*) ceu explicationi subsequenti parum inservientia lubens prætermito. Magis hujus loci est illud perpendere visus geminati artificium, quod

VI. *Lucretius* (*z*) describit. Ita canens:

At si forte oculo manus uni subdita subter
Pressit; cum quodam sensu fit, uti videantur
Omnia, quæ tuimur; fieri tum bina tuendo,
Bina lucernarum florentia lumina flammis,
Binaque per totas ædis geminare supellex:
Et duplicis hominum facies, & corpora bina.

Etenim objectum duplicatur, si quis defixis in illud oculis, mox alterutrius bulbum, subtus impacto, aut circa canthum exteriorem immisso cavitati osseæ digito, tantillum elevet ac distorqueat, vel etiam pressam eodem aut pluribus digitis palpebra proxime superiorem cutem supra eundem canthum prope tempora paulo violentius sursum adducat, aut oculi bulbum

(*s*) Conf. *Wolpius in elem. dioptr.* §. 265.

(*t*) Ulterius hæc deducunt *Delahire* apud *Duhamelium hist. acad. reg. scient. lib.* 4. *sect*, 4. *cap.* 4. §. 5. & *Regis phys. lib.* 8. *Part.* 2. *cap.* 28. §. 5. *t.* 3. *opp. p.* 230. *sq.*

(*u*) *Musschenbroeck essais de phys.* §. 1186.

(*x*) *Thumig. phil. exper.* §. 186.

(*y*) *Wolfius elem. opt.* §. 350. *Porterfield l. c.*

(*z*) In aureo *de natura rerum* tractatu *lib.* 4. 5. 448. *sq.*

bum desuper etiam immisso super palpebram digito leviter premat. Hac cum differentia, ut distortus priore modo oculus objectum semper altiore & remotiore loco videat, quam alter rite constitutus; in posteriore vero casu propius & humilius. Altero vero oculo clauso res rursus simplex apparet. In horum phænomenorum reddenda causa diversas doctissimorum virorum hypotheses recensere supervacaneum foret, cum partim ex §. antecedente mutatis mutandis facile erui, & si quidem opus est, ex ibidem citatis argumentis refelli, partim ex *Plempio* & *Sturmio ll. cc.* peti possint. Observasse sufficiat, quod contorto dictis modis oculo, axes visus oculorum mutentur, nec ut antea in uno objecti puncto concurrant, quodque sic objectum non in correspondentibus retinæ punctis, sed in longe diversis depingant: unde in duobus oculis diversus, isque duplex sensus oritur, hinc anima, quæ juxta naturæ leges ex organorum sensoriorum varia affectione judicare solet, geminum, non unicum objectum se videre autumat. Mecum sentientes *Plempium*, *Regis*, *Bayleum*, *Musschenbrœckium*, *Hallerum ll. cc.* allegare potero. Et specialius: si uno oculo in situ naturali permanente, alter versus inferiora deprimitur, tum axis visus oculi depressi demissa magis est, quam oculi naturalis; hinc in illo objectum in loco retinæ profundiore depingitur, quam in hoc. Cumque illa objecti imago pro vera reputanda sit, quæ in loco naturali sese sistit, illa imaginaria, quæ in falso; & oculus naturaliter collatus, naturalem objecti locum designet, non potest non objectum imaginarium demissius vero spectari, cum animus respective objecta ad ea loca referat, in quibus in retina depinguntur. Id quod & mutatis mutandis de eo casu dicendum erit, quando unus oculus versus superiora premitur. Quod vero objectum inferius omni in casu allegato magis quoque vicinum appareat id axium visus inæquali longitudini adscribendum esse censeo: cum inferior axis semper sit brevior superiori. Mire certe mentem demulcet spectaculum, quando candelam intentis oculis aspicimus, & tum sensim versus superiora aut inferiora presso oculo, qua ratione priore in casu versus superiora magis magisque recedat, in posteriore vero nobis se sensim apropinquet, cernimus. Sed non nimium his indulgendum erit, etenim eo ipso quo hæc scribo momento, experimento delectatus ophthalmia corripior. Quod denique clauso alterutro oculo visus duplicatus pereat, & unicum tantummodo objectum & quidem in loco naturali cernatur, mirum haud est, cum hoc modo unica quoque imago tantum relinquatur. Et perinde est, quicunque oculorum clauditur, cum cæteris paribus nil ad visum distinctum intersit, quocunque etiam in loco retinæ depingatur.

§. IV.

Verum enim vero non solum his modis, sed & ex abusu sex rerum non naturalium objecta geminari posse experientia docet. Sic notante jamjam *Aristotele* (*a*). Ebriis haud raro objecta duplicantur, quando

Tt 2 Jam

(*a*) *Probl. sect.* 3. *probl.* 11. & 31.

. . . . *Jam vertigine tectum*
Ambulat, & *geminis exurgit mensa lucernis* (*b*).

Idem ex ira furiosi experiuntur:

Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus
Et solem geminum, & *duplices se ostendere Thebas* (*c*).

Interim tamen, si consideramus, non omnibus hæc contingere ebriis aut furiosis, sed quibusdam tantum, & si simul eos, qui symptomate hoc corripiuntur, oculos manifesto distortos aspicimus, apparet, non soli spirituum animalium turbato motui causam esse adscribendam, (alias enim omnes eo afficerentur) sed ei tantum, ubi spiritus turbati plus in unum quam in reliquos musculos, & quidem inordinate influunt, hincque oculum distorquendo visum geminatum efficiunt. Idem enim hic præstant musculi quod in casu VI. §. 3. digitus effecit. Cum vero hic influxus, in ebriis præsertim, diu non duret, hinc quæ duplicata mox videbant, mox rursus confunduntur, unde, vario modo citissime affecta retina, non potest non vertigo oriri, & visum geminatum mutuo excipere. Num vero id præcipue ex spasmo musculi adducentis, qui & bibitorius, nec non abducentis, qui indignatorius (*d*) dicitur, deducendum sit, aliis inquirenda relinquo. *Willisius* certe affirmat, quod adducens, bibitorius dictus, oculum unum plus altero inclinet, & si quidem visionis axis hoc situ variatur, objecta quasi geminata cernuntur (*e*).

§. V.

Quæ hucusque per lusum aut abusum sex rerum non naturalium contingere docuimus, ea præternaturaliter quoque interdum in morbis eveniunt. Unde *visus duplicatus* est morbus, quo objecta simplicia geminata cernimus. Quem affectum probant & illustrant observationes sequentes; hinc inde ex observatoribus, quotquot reperire potui, collectæ.

Obs. I. & *II.* Nobilem quendam novi (verba sunt *Albardi Hermanni Cummii* (*f*) qui lue venerea laborans caput inprimis & humeros gallicis ulceribus obsita habebat. Huic, cum cætera symptomata remitterent, visus ita lædebatur, ut omnia objecta illi geminata apparerent. Pergebam autem in ordinaria luis venereæ cura, ex quo symptoma sensim sensimque evanescebat. Sic matri meæ, febre tertiana continua scorbutica correptæ, omnia

(*b*) *Juvenalis sat.* 6.
(*c*) *Virgilius Æneid. libr.* 4. 5. 469. *sq.*
(*d*) *Heister compend. anat.* §. 316.
(*e*) *De anim. brutor. p.* 1. *c.* 15. *t.* 2. *opp. p. m.* 111.
(*f*) *Ephem. nat. cur. dec.* I. *a.* 1. *obs.* 93.

nia geminata apparebant. A morbo æque ac ſymptomate poſtmodum curata eſt.

Obſ. III. Daniel Wrigt annum agens undevigeſimum (loquitur hic *Briggs*) (*g*) temperamento ſanguineus & plethora gravis circa exitum A. 1683. vertigine corripiebatur, cui etiam acceſſerant dolores cerebri in capitis media & ſuprema parte, circa falcis regionem. Juvenis de morbi ſui cauſa procatarctica interrogatus, aliam ſe nullam ſcire affirmabat, præter cœli inclementiam frigidiſſimam. Accidit autem ut ſic affectus ad Empiricum quendam ſe conferret. Is capiti (prætermiſſis evacuantibus) emplaſtrum applicandum dedit, ſed ſive fuerit *empl. cephal. C. Euphorbio Diſpenſatorii Londinenſis*, ſive aliud, non potuit quærendo indagare. Tantum autem abfuit, ut in hoc emplaſtro quidquam eſſet præſidii, ut ſtatim ab ejus uſu dolores capitis magnopere ingraveſcerent, & crebriores non modo ſed & auctiores redirent. Quos illico ſequebantur motus convulſivi, cum brachiorum & crurum paralytico tremore paulo poſt conjuncti: & poſtquam hoc morbo aliquandiu laboraſſet, omnia illi objecta duplicia videbantur. Miſellus ille per trimeſtre ſpatium Empirico ſimul & morbo laborabat; deinde cum in eo nil ſpei amplius eſſet, quaſi ultimum relictum ſalutis deploratæ perfugium noſocomii noſtri hoſpitio eſt exceptus. Statim ab adventu ejus ægrum adii, & in morbi ejus cauſam & naturam anxie cœpi inquirere; & ſuſpicabar ſane id quod res erat (cum cuncta illi objecta duplicia cernerentur) nervos opticos procul dubio affectos eſſe; eamque affectionem eo uſque proceſſiſſe, ut gutta ſerena jam in propinquo ſtaret: quod & eventus comprobavit. In caſu hoc deplorato quidquid in nobis auxilii erat, impenſum eſt. Præſcripſimus itaque *pilulas cephalicas*, *medicamenta antiſpaſmodica*, & *electuarium antepilepticum*, noſocomio noſtro familiare, quæ illi aliquandiu non parum profuerunt. Quin etiam ſanguis illi miſſus eſt, admotis hirudinibus per opportuna temporum intervalla, ex venis hæmorrhoide & jugulari, cum inſigni levamine: capillitium porro raſum eſt, veſicatoria cervici appoſita, & ſetaceum paulo poſt in eadem factum. Sed fruſtra: vix enim duo menſes effluxerunt, cum ecce gutta ſerena dextro oculo derepente offuſa viſum ex ea parte penitus intercluſit; ex eo autem duplicitas illa objectorum evanuit, eaque nunc iterum ſimplicia cernebantur. Cum vero de ſiniſtro oculo defendendo ſolliciti eſſemus, æger gravi paroxyſmo ſpaſmodico correptus vitam cum morte ſubito commutavit.

Obſ. IV. illuſtriſſimus ac reverendiſſimus D. ætatis 43. (*Benedictum Sylvaticum*) (*h*) loquentem introducimus) temperamenti calidi, ſicci jecoris & totius corporis, cerebri vero calidi & plus æquo humidi, ut ex deſtillatione ſalſa & viſione confuſa conſtat, menſe Julio A. 1643. repente incidit in duplicatam viſionem objecti ſimplicis, magiſque in ſcalarum deſcenſu, quam aſcenſu, ſpatio fere duorum annorum, a quo nullis adhibitis

 reme-

(*g*) *Nova viſionis theoria p.* 300.
(*h*) *Conſil. & reſponſ. medic. cent.* 2. *conſ.* 12. *p.* 186.

remediis ſponte illico evanuit affectus, qui tamen rediit menſe Auguſto A. 1646. eodem prorſus modo trimeſtre ſpatium durans, quo tempore duplicata objecta non amplius cernebat, ſed viſio adeo defecit, ut in præſentia fere ſit abolita, præter quam quod quandoque ignea objecta quandoque obſcura & alba videre videtur, nullo extrinſecus in pupillis apparente vitio. Accedit, quod ſæpe & fere continuo ſplendores & quaſi coruſcationes intra oculos obſervat. Quibuslibet vero aëris calidioris & frigidioris injuriis diurnis & nocturnis capite tecto & aperto ſe expoſuit, cum inprimis e loco calido in frigidum migraverit, & ad ignem diu moratus ſit, dormiveritque in cubiculo ventis expoſito, ad focum quandoque totam diem moratus.

Obſ. V. Sacerdos quidam, referente *Alexandro Deodato* (*i*) cum Eclipſin ſolarem d. 2. Aug. A. 1654. obſervaret, & ex chartulæ pertuſæ exiguo poro in ſolis lumen attentius & diutius defixis oculis intueretur; protinus oculis ſuis res non ſimplices & unicæ prout ſunt, ſed duplices obſervari miratus eſt. Ad lectiones impoſſibilitatem reductus & ſacris capeſſendis ineptus redditus ad me venit: Ego illam jam ante menſes quinque cœptam ægritudinem & altiſſime radicatam, perdifficillimæ, &, ut verius dicam, impoſſibilis eſſe curationis cauſatus, aggredi penitus renuebam, cum rariſſima occurrerent nobis talium curationum exempla. Sed precibus ejus victus aleam hanc ſubivi, eique præſcripſi primo medicamentum liquidum purgans caput cum oculis peculiariter reſpiciens, dein cucurbitulas ſcarificatas occipiti, ſcapulis & lumbis, poſtmodum decocta alterantia & caput cum oculis corroborantia, tandem *pilulas noſtras cephalicas & ophthalmicas* per triduum continuum exhibuimus, inſigni noſtro *Collyrio* comitatas, a quibus intra octiduum præter ſuam & meam ſpem votivum oculorum ſuorum uſum recuperavit.

Obſ. VI. Vivit, ſic *Henricus* ab *Heer* (*k*) adhuc dum medicus eruditus, qui A. 1613. rus vocatus, cum noctu ſomnum capere non poſſet, per pellucidam feneſtram, Lunam, quæ forte erat pleniſſima, ultra tres horas attentiſſime intueretur, veterumque de illa philoſophorum ſomnia vigilans mente volvebat. Tandem alte ſopitus, cum in multam dormiſſet lucem, famulum rogat, quota diei hora ſit; illo decimam dicente, aperi feneſtras inquit, nec enim quidquam præter denſiſſimas tenebras video: famulo clarum mane ultra quatrihorium feneſtras pulſaſſe affirmante; veſtes popoſcit. Feneſtræ demum admotus lychnoque candelæ accenſæ applicitis digitis, ſero intellexit, nimio lunæ lumine ſe omnino vel amauroſi correptum, vel excæcatum. Domum reductus, in uxorem, ſolitum a marito baſium in domus limine expectantem ita impegit, ut fere puerum ſinu geſtantem, in terram dejiceret; rogavit illam, curioſe oculos inſpiceret, numquid in pupilla aut alia parte obſervaret. Illa nitidiſſimum

(*i*) *In valetudinario p. m.* 251.
(*k*) *In obſervationibus medicis oppido raris obſ.* 4.

mum utrumque affirmavit. Aliis medicis non vocatis, certiſſimum vel cito mori, vel viſum recuperare, ſanguinis iterata poſt phlebotomiam etiam cucurbitarum adpoſitione; ſumptis aliquoties *pilulis lucis cum cochiis*, naſalibus validiſſimis uſus, decimo octavo die clare videre cœpit. Ceterum omnia ipſi gemina oculis obverſabantur, ita ut nec legere nec ſcribere poſſet, niſi altero oculorum clauſo; *Infuſo* itaque *Sennæ* & *fumariæ cum aniſo & fœniculo* per epicraſin, conditoque caput & oculos roborante uſus, ſingula ut prius & accurate vidit. Cæterum quæ in plateis in linea occurrebant recta, ut equos aut bigas totis a latere octodecim vel pluribus diſſita pedibus cernebat. Tum veſicis ſæpius in nucha ſcapuliſque cucurbitarum longa applicatione excitatis, vaporeque & halitu *aniſorum* modo coctorum, modo maſticatorum, optimaque victus ratione, ſub finem quintæ ab amauroſi hebdomatis, viſum, quo etiam nunc cum Deo fruitur, perfectum recepit, perſpicillis tantum præſervativis, cum minimos & maxime græcos characteres legit, utens.

Obſ. VII. Hyldeburga Dreieria ex recenſione *Olai Borrichii* (*l*) diuturno pulmonum & lienis morbo fracta, jam fato vicina, conqueſta inter cetera eſt, omnia oculis ſuis duplicia videri, nec quaſi per nebulas, ut in moribundis, ſed ſatis clare. Libuit experimento diſcere, quodnam ex viſis objectum germanum eſſet, quodnam imaginarium; itaque diſpoſito in feneſtra poculo argenteo rogata, ne gravaretur locum ejus mihi deſignare, monſtravit digito, ut erat alioquin rationis adhuc plena, tum verum illum poculi locum, tum alium vel duos pedes naturali altiorem & *utrobique*, inquit, *eadem poculi facies*, *æque conſpicuis lineamentis oculis meis obverſatur.* Male ominabar rebus ægræ. Nec mora, duravit malum hoc biduo, & in mortem deſiit.

Obſ. VIII. Quidam faber lignarius (inquit *Joh. Lud. Hannemannus* (*m*)) annorum 54. Buxtehudæ conqueſtus mihi eſt de quodam viſus ſymptomate, quod ſubito ipſum invaſit tabacum e fiſtula ſugentem; omnia enim objecta in aëre ſereno & claro ipſi ante viſum duplicantur, & quaſi geminata apparent. Suaſi caput purgantia & pulverem Bartholini naſalem.

Obſ. IX. Nobilis quidam miles Pariſiis ſtipendium agens (ex *Foreſto* (*n*)) mirabili oculorum vitio correptus fuit. Apertis enim oculis ambobus quidquid videbat, duo eſſe apparebant. Sed ſiniſtro aperto & dextro demum clauſo bene cernebat, neque tunc duo videre ſe affirmabat. V. S. purgatio, pilulæ, decocta ligni quajaci fruſtra adhibebantur. Oculis diligenter inſpectis, nulla rubedine præſente, aut dolore, neque capitis gravedine, cerebrum tamen ejus tum caput frigidum & humidum erat naturaliter. Ideo hoc vitium minime contractum ex plenitudine cum nec plethora nec cacochymia laboraret: hinc nec V. S. nec purgantia juviſſe exiſtimabam, &

(*l*) In *Bartholini actis medicis Hafnieſibuus vol.* 2. *obſ.* 80,
(*m*) Apud *Th. Bartholinum in act. med. Haſn. vol.* 3. *obſ.* 20.
(*n*) *Obſerv. & curat. med. lib.* 11. *obſ.* 39. *t.* 2. *opp. p.* 4.

& malum ab humiditate ſola ortum judicabam. Dextro oculo magis humido apparente & quaſi prolapſo ac madente, ad curam propoſui, illam humiditatem eſſe exſiccandam, & oculo robur addendum victu magis exſiccante, & aſſis potius quam elixis utendum aviculis montanis, cuniculis & ſimilibus, & ut a venere abſtineret, & a largiori vini potu, & ut vitaret omnia illa, quæ proprietate quadam oculis ſunt infeſta, ut eſt fumus, allium, ſinapi &c. Præterea conſultum ducebam, ut medicamentis exſiccantibus, reſolventibus, & oculum roborantibus tam intus quam extra, ut *conſerva fl. roriſm. beton. pulvere euphraſ. exſicc.* inſperſo, adjecto *ſyrupo de beton q. ſ.* ad modum conditi, uteretur: ideo & hæc ſequentia præſcripſimus. ℞. *fl. beton. chamom. roſ. rub. herb. euphraſ. c. florib.* aa. mj. ſem. coriand. ppt. camin. ppt. aa. ℨjß. *coq. in* △. *fœnic. chelidon roſar. rutæ, euphraſ.* aa. *q. ſ.* piſtentur, & panno lineo interſuta, & expreſſa ſub noctem leviter oculo magis affecto apponantur. Mane, fecibus prius depoſitis, hic fotus ſequens fiebat, pectinatione capitis commoda præcedente: ℞. *fl. chamom. roſ. rubr. fl. & herb. betonicæ, chelidon.* aa. *p. j. coq. in aq. roſ. euphraſ. chelid. & vino pictavienſi* aa. *q. ſ. pro fotu.* Interea & hic ſacculus ſuturæ coronali imponebatur, quem continuo ſub tegmine portabat: ℞. *fl. chamom. roriſmar. major. ſalv. roſ. rubr.* aa. *p. j. milii toſt.* ℥ß. *inciſ. cont. f. ſacculus rotundus interſutus ut artis eſt pro capite.* His præſidiis ad menſem uſus, & ex condito ſupra ſcripto omni mane ſumens, tandem ut prius optime videre potuit.

Obſ. X. Vir annorum 76. annotante *Daniele Hoffmanno* (o) temperamenti ſanguineo cholerici, habitus corporis ſtrictioris ac macilentioris, erroribus diætæ per omnem fere vitam deditus, vitæ ſedentariæ ex muneris ratione aſſuetus, inter prandium derepente dolore quodam capitis, lateris præcipue ſiniſtri admodum acuto & lancinante corripitur, adeo ut menſam deſerere, & lectum petere, coactus fuerit. Remedia dolori huic oppoſita nervina cephalica, anodyna tam externa, quam interna intra 24 horas ne minimum quidem attulere levamen, hinc veſicatorium nuchæ applicandum ſuadet medicus, ægerque inſignem inde, cuticula vix in veſicam elevata, doloris remiſſionem, & verſus ſcapulam illius lateris deſcenſum reportat. Tertio vero abhinc die remittentibus ſenſim ſenſimque doloribus illis capitis intenſis, ſacris intentus, lectioni libri cujuſdam ipſi admodum familiaris ſe applicat, inter legendum autem non ſine ſumma animi conſternatione ex improviſo obſervat, ſe tam librum quam lineas literaſque in illis obvias non ut antea viſu ſimplici, ſed geminato jam ac duplicato conſpicere; unde ſepoſuit, ut ſcilicet certior redderetur de mirabili hoc phænomeno, librum, alia objecta oculis obverſantia intuitus, eadem etiam duplicia obſervat univerſa. Medico mox vocato obviam procedens manum porrigebat æger, quærens quiſnam ex duobus

(o) *Ephemerid. natur. curioſ. volum.* 2. *obſ.* 1.

obus illis oculis ipſius obverſantibus verus ſit, & quis apparens medicus, idque nonniſi contactu manus valuit diſcernere. Medicus V. S. in pede revulſoriam, tertioque abhinc die ſcarificationem in dorſo ſuadet, junctis cephalicis, nervinis, & antiſpaſmodicis, quorum uſu ab omni plane dolore fuit liberatus; ſubſiſtente autem pertinaciter ſub continuato horum remediorum uſu viſu illo duplicato in tertiam uſque ſeptimanam, duplex ægro huic applicari jubet medicus veſicatorium, in brachio ſcilicet dextro unum, alterum in pede ſiniſtro, ac fluxu horum aliquandiu conſervato depravatum hunc viſum tollit tandem ad votum. Durante affectu oculi hujus ſenſis utrique ſine vitio externo erant, nec diſtorſio, nec ſtrabiſmus ullus, nec aliud quodcunque in iis obſervari potuit malum, ſed in naturali plane ſitu & ſtatu comparebant. Idque notatu digniſſimum: quod uno ſolummodo oculo, clauſo licet altero, objecta quævis obverſantia pariter duplicia videbat, quod ſingulare phænomenon frequenti facto experimento obſervavimus.

Obſ. XI. Puer Holmienſis, narrantibus, *actis literariis Sueciæ* (*p*) annorum decem ab alio puero in luſu pila ex nive compacta in oculum ſiniſtrum percutiebatur, ita ut oborto tumore per trimeſtre ſpatium in illo oculo viſu privaretur æger, & ſi palpebræ vi divellebantur, objecta alienis coloribus picta obſervabat. Pluribus interim ad diſſipandum tumorem fruſtra adhibitis, ſcarificationem poſt aures tentarunt, qua voti compotes medici ægro viſum iſtius oculi reſtituunt, ita tamen, ut ambobus oculis apertis duplex objecti ſive propinqui ſive remoti imago obverſaretur, quæ tamen, hoc vel illo oculo clauſo, & unico tantum oculo objectum contemplante, ſimplicia ei rurſus apparebant. Externe nullum oculorum vitium apparuit, ſemper tamen affectus durabat. A. 1721. ad acidulas ablegatus, nullum ex earum uſu levamen reportavit.

Obſ. XII Sic *Gaſſendus* (*q*) adnotat, quod ſi quis a natura, morbo, aut alio caſu oculos detortos ſic habuerit, ut dum digitis detorqueri ſolent, fore, ut res duplices videat. Qualem ſe vidiſſe affirmat, cui alter oculorum gravi quodam ictu fuerat convulſus.

Obſ. XIII. Quidam, apud *Cheſeldenium* (*r*), cujus oculorum unus ictu capiti ejus inflicto oblique contortus, omnia objecta geminata videbat, ſed ſucceſſive objecta maxime familiaria eidem ſimplicia rurſus apparebant, ſenſim & reliqua. Oculus tamen diſtortus ſitum naturalem his non obtinuit, ſed in ſitu perverſo manſit.

Obſ. XIV. Lapicida puer, obſervante *Platero* (*s*) ab alio percuſſus tegu-

(*p*) Ad annum 1720. citante *Thümmigio Verſuch einer Erläuterung der merckwürdigſten Begebenheiten der Natur, p. 1. tent. 8. & Dan. Hoffm. l. c.*

(*q*) *Phyſ. ſect. 3. membr. 2. lib. 7. c. 7. opp. tom. 2. p. 397.*

(*r*) Citante *Porterfield eſſ. d'Edinbourg t. 3. art. 12. p. m. 305.*

(*s*) *Obſerv. medic. lib. 1. p. 123.*

tegula supra caput, sinistro latere ex parte resolutus, difficulter incedebat, osque distortum gerebat, & res quas intuebatur geminas sibi videri dicebat. In hospitale receptus, quid cum eo actum sit, mihi nonconstat.

Obs. XV. Novi, sic *Willisius* (*t*), juvenem paralysi obnoxium, cui tum, cæteris sinistri oculi musculis relaxatis, adducens fortius contraheretur, propter oculum ita distortum objectum quodcunque duplex apparebat, nec quod verum esse distinguere potuit.

Obs. XVI. Vir annos 73 natus (recensente *Marcello Donato* (*u*)) optimæ constitutionis, repente hoc symptomate correptus fuit, ut quæcunque aspiceret, ea duplicata videret, quod si alterum oculum clausisset, simplicis objecti simplex visus occurrebat. Hic oculos a naturali situ dimotos habuit, oppletis musculis oculum moventibus.

Obs. XVII. Civis Ambergensis peregre ibat (referente *Joh. Langio* (*x*)) & dum cultello oblongo rapum ex proximo agro evulsum excorticaret, & ob itineris lubricitatem pedibus vacillaret, pronus cum oculo in cultellum cadens oculum ab inferiore palpebra ad supercilium usque per medium dissecuit. Chirurgi accersiti oculum excidere statuerant, ne putredo intra cranium serperet, quod æger citra mei absentis consilium fieri nolebat. Vesperi ægrum accedens vidi oculum ad ovi gallinacci magnitudinem intumuisse, quare quam primum cum *unguento de alabastro* illevi, & *albumen ovi* addito *caphuræ momento cum oleo & aqua rosarum dissolutum* & othoniis exceptum supra oculos applicui: quibus tumor desidebat, & tandem oculi recens vulnus, citra phlegmonen & suppurationem consolidavi. Sic visum recuperavit plenarie, uno relicto symptomate, quod temulentis quoque accidere solet, omnia visa gemina esse illi apparebant. Pupilla sane oculi ad inferiorem palpebram agglutinati depressior altera stabat. Sed tandem oculus frequenti motu, quem illi indixeram, ab inferna relaxatus palpebra a geminati visus fallacia liberabatur.

Obs. XVIII. A. 1727 mense Maio minister ecclesiæ (hæc *Abrah. Vater* (*y*) exhibet) mediæ ætatis, hypochondriacus, atque catarrhis doloribusque capitis obnoxius, percepto tempestatis fragore, ædes suas egreditur, cœli constitutionem contemplaturus. Hoc ipso momento, in ostio stans, fulguris splendore oculos inopinato feriente, ipse vehementer confunditur, adeo, ut totus timore perculsus, quid sibi accidisset, ignarus in conclave se reciperet. Haud ita multo post, elapsa una alterave hora, vertigine graviter afflictum se sentit noster, simulque objecta omnia dupliciter videt, quam primum vero ille oculum alterutrum claudit, oculo uno bene & accurate videt, sed utroque aperto statim vertigine & duplici objectorum conspectu perturbatur. Inspectis jussu ejus a domesticis oculis, manifesta eorum distorsio & pupillarum ad diversas plagas di-

(*t*) *De anim. brutor. part.* 1. *c.* 15. *t.* 2. *opp. p. m.* 111.
(*u*) *In med. hist. mirab. l.* 2. *c.* 8. *edit. Horstii p.* 1. 87. & 199.
(*x*) *Epistol. med. lib.* 1. *ep.* 7.
(*y*) *Diss. alleg. de visu duplicato & dimidiato p.* 7.

directio apparet. Ipse propterea affectu hoc singulari perterritus, malum eventum, ipsamque apoplexiam metuens, auxilium a nobis anxie postulat. Præscripsimus eidem præter *laxantia* blanda atque *vesicatoria* interponenda, interna *resolventia*, *nervina*, *antispasmodica*, & externa *discutientia*, *cephalica*, *roborantia*, temporibus & nuchæ applicanda. His tamen ab initio malum parum cedere visum est, ut potius ægro mœrori inprimis vehementer indulgente, in eodem fere statu permanserit. Quamobrem consilium ipsi dedimus, ut animo a curis & anxiis meditationibus abstracto, remedia præscripta continuaret, Deoque confisus meliora speraret. Ita ergo factum est, ut elapsis paucis septimanis, affectus sensim evanesceret, ægerque pristinæ sanitati restitueretur.

Obs. XIX. Sunt, inquit *Francisc. Aguilonius* (z) quibus ab utero id vitii adhæsit, ut firmas acies continere, inque objectum axes opticos certo defigere nequeant: qualis nobis visus est adolescens, corpore bene habitus, oculisque integerrimis, præter id unum, quod cominus quidem res articulatas, eminus vero confusas spectaret, & quodammodo geminas, quarum phantasiæ diuturniore aspectu non eandem inter se intercapedinem observabant, sed nunc majorem, nunc minorem. Oculi hujus juvenis, quamvis exterius perspicui essent, subtus tamen plurimo humore madere videbantur.

Obs. XX. Ut & nostrum addamus symbolum observavimus casum sequentem. Matrona annorum circiter sexaginta, duorum liberorum mater, habitus corporis spongiosi, succo & sanguine plenissima, olim aliquoties ictero & dolore ex calculo vesiculæ felleæ, nec non nephritide calculosa laborans (a quibus tamen affectibus nunc immunis vivit) fluxu menstruo, quem largissimum habuit, propter ætatem cessante, hæmorrhoides vesicæ aliquoties per annum sine notabili dolore cum euphoria experta est; sed eæ sponte cessarunt. Hæmorrhoides ani fluentes æque ac cœcas ignorat. Dum vero antea jam jam crebrioribus lachrymis assidua, nocturna præsertim, lectione & scriptione nec non perspicillorum usu, oculos debilitasset, ineunte hyeme A. 1740 in gravem incidit ophthalmiam, per aliquot menses durantem, & omnibus remediis pertinaciter resistentem, nec nisi blanda veris aura discussam. Per hyemis A. 1741 & 1742 decursum eadem ludebatur tragœdia. Mense Junio A. 1743. rheumatismus dextrum dictæ matronæ crus infestat, cui medicus, præmissis generalioribus, usum balnei Sulzensis prope Argentinam siti, aliquoties ab ægra antea optimo cum successu adhibiti, una cum potu acidularum Sualbacensium, opposuit. His remediis cessit quidem rheumatismus, sed, sive a

 ca-

(z) *Opticorum libri* 4. *prop.* 136. *consect. p.* 346. Diu dubius hæsi, num casum hunc ad morbum nostrum referrem, ob verbum *quodammodo*, & ex eo, quod myops potius, quam visu duplicato æger laboraverit. Interim tamen cum ad eundem provocet *Vaterus l. c.* §. 15, & revera dentur ex myopum classe, qui objecta remota geminata, nonnihilque incurvata videant, ut ex §. 8. n. 3. apparet: illum tandem recensere placuit.

calidæ mineralis aquæ vaporibus irritatis oculis, five in eosdem ceu partem debilitatam per metastasin translata materia morbosa, recruduit ophthalmia, longe quidem mitius ac antea sæviens. Dum ergo & hanc debellare tentat medicus, sub finem Novembris A. 1743 gravi & subitaneo terrore noctu perculsa ægra, cum mane e lecto surgeret, objectorum circumstantium geminationem miratur & dolet. Inspectis oculis, dexter loco suo remotus sensim inferiora petebat, donec tandem post aliquot mensium decursum dimidia fere corneæ pars a palpebra inferiore aperta licet, tegeretur. Albuginea ejus & adnata tunica una cum palpebris tumefactis inflammata rubebant. Oculus tandem sinister hucusque intactus & sanus, simili modo cum palpebris inflammatus, sursumque parumper vergens, extra orbitam protuberabat, dum eo ipso tempore oculus dexter intra orbitam sese abscondens versus fundum orbitæ quasi retraheretur. Ambæ pupillæ more consueto ad lucem contrahebantur, in tenebris sese dilatabant, ita tamen, ut in utroque casu æque ac in statu ordinario inæquali apertura paterent, & illa sinistri oculi duplo fere majorem diametrum haberet quam dextri. Nec corneæ nec humores aquei, nec lentes crystallinæ, in quantum visus explorare potuit, ullam monstrabant maculam aut obfuscationem aut aliud quoddam vitium notabile. Oculo utroque aperto objecta remota æque ac vicina duplicata videt, objectum imaginarium a vero facile distinguit, ita tamen, ut imaginarii longe vividiorem ideam habeat, quam veri. Quodsi e. gr. legit librum, (characteres enim satis minutos adhuc dum legere potest) in phantasmate libri non in vero libro legit. Si diutius e. gr. per semihoram) uni objecto oculos alligat, oborta vertigine objecta in visu confunduntur, nec ea amplius distinguere valet. Noctu candelam duplicem circulo ex omni colorum genere composito circumdatam cernit. Altero oculo clauso, sive dexter ille sit, sive sinister, perinde est, objecta rursus simplicia cernit, quo artificio in objectis præsertim longius remotis accurate distinguendis utitur. A splendore solis & nivis occœcatur quasi. Ambos oculos (ut in sanis fit) ad latera libere & simul movere potest; sed nec sursum nec deorsum, unde erecto semper capite, si quid altius positum spectare cupit, illud perficere necesse habet. Gravi huic morbo tum a medico ordinario tum ab alio medico multa experientia & insigni eruditione clarissimo in ardui negotii consilium advocato, innumera fere & ex omni medicamentorum classe deprompta remedia in-& externa opposita sunt: laxantia crebriora, diaphoretica, diuretica, aperientia, sanguinem depurantia. salivantia, tonica, nervina, cephalica: venæsectiones frequentes in pede, scarificationes, pediluvia, vesicatoria lata diu fluentia adhibita sunt: fonticuli & setacea, quoque proposita, ab ægra respuebantur. In externis nullum non fere collyriorum, epithematum, fotuum, vaporum &c. genus omissum, quæ tamen cuncta malum exasperarunt magis quam lenierunt. Unicum, quod fere poterat, lenissimum ex ▽. *euphr. plantag. ros. c. lap. calam. & tut. ppt.* constabat. His vero cunctis nihil aliud in hunc

usque

usque diem actum est, nisi quod ophthalmia pertinax nunc cesset, palpebræ detumuerint, oculus sinister magis intra orbitam sese recipiens à tumore suo remiserit, oculus vero dexter versus superiora ita ascenderit, ut nunc integra rursus cornea videri possit. Reliqua symptomata eo in statu perdurant, quo ea descripsimus. Nec visus obscurior, ac erat in morbi principio.

Obs. XXI. Agmen denique claudat casus ab *Agregatore Brixiensi* [a] recensitus (qui docet in quantum affectus noster ad parsimoniam utilis esse possit) de sacerdote quodam avaro, qui eodem correptus morbo, cum haberet lumen in manibus, credens esse duo lumina propter avaritiam extinxit unum, existimans remanere aliud, & ita mansit in tenebris.

§. VI.

Signis multis diagnosticis, unde affectum nostrum cognoscere, & ab aliis oculorum & visus vitiati morbis distinguere possimus, opus non est: illius enim signum pathognomonicon, quod in gemina unius objecti apparente specie consistit, sponte & statim ab ægro indicatur. Interim tamen ex recensitis modo casibus patet, morbum hunc in suas species posse dividi, sicque distingui:

I. Ratione *causæ* in visum duplicatum *idiopathicum* quando est morbus primarius (ut obs. 4. 5. 6. 8. 9. &c.) & *symptomaticum* quando alium morbum ut suam causam comitatur. (ut obs. 1. 2. 3. 14. 15.)

II. Rursus ratione *causæ* in visum geminatum *protopathicum*, quando in alios morbos terminatur (ut obs. 4.) & *deuteropathicum* quando ex alio morbo jam finito oritur (ut obs. 6. & 11.)

III. Ratione *subjecti* in visum duplicatum vel *cum vel sine manifesta distorsione oculi*: prioris exempla obs. 12. 13. 15. &c. posterioris obs. 6. 10. & 11. subministrant.

IV. Ratione *objecti* quod spectatur, in visum duplicatum ubi *omnia* objecta, & ubi *quædam* tantummodo objecta geminantur reliquis simplicibus apparentibus, qualia de objectis magis minusque familiaribus obs. 13, nec non de vicinis & remotis obs. 19. narrant.

V. Ratione *modi* quo spectatur objectum, in visum duplicatum *duobus oculis* exercitum, ubi nempe non nisi oculo utroque aperto res geminantur, altero vero horum clauso rursus simplices apparent, ut obs. 9. 11. 16. 20. & visum duplicatum *unico oculo* æque ac duobus exercitum, ubi sive uno oculo sive ambobus objectum spectes semper duplicatum apparebit, ut obs. 10. docet.

VI. Ratione *ideæ* inde in mente excitatæ in visum duplicatum *distinguentem* objectum verum à falso (ut ex obs. 7. & 20.) discimus, & illud *non distinguentem*, quod obs. 10. & 15. fidem faciunt.

[a] Apud *Forestum in scholio ad cas. cit.*

VII. Ratione denique *eventus* in visum duplicatum *curabilem* obs. 1. 2. 5. 6. &c. *incurabilem*, obs. 4. 11. & *lethalem*. obs. 7.

§. VII.

In causa proxima morbi hujus eruenda ad distinctionem quintam §. 6. potissimum attendendum esse arbitror.

I. In visu duplicato non nisi ambobus oculis exercito causa proxima in eo quærenda est, quod imago objecti in uno oculo in alia retinæ parte, ac in altero oculo depingatur: cumque hæc puncta nec natura nec experientia correspondeant, sensus geminatus hinc & visus duplicatus oritur.

II. In visu duplicato unico æque ac duobus oculis peracto causa proxima in objecti in unoquoque oculo duplici imagine depicto reperitur. Sic unusquisque oculorum objectum geminatum sistet, & licet sic in duobus oculis quatuor sint imagines, cum tamen semper duæ imagines in locis retinarum correspondentibus delineentur, hæ duæ sensationes exacte sibi invicem æquales non nisi unicum objectum repræsentabunt.

§. VIII.

Ut vero dicta clarius patescant, investiganda erit causa, cur imago objecti in non correspondentibus retinæ utriusque oculi partibus, aut etiam bis in unaquaque retina delineata fuerit. Hæc pro varia visus duplicati specie variat. Etenim:

I. Iis in casibus, ubi manifesta oculorum distorsio sensibus patet (§. 6. N°. 4.) strabismus talis in causa est, ubi cum pupilla una magis elevata sit quam altera, axis visus unius oculi aliam retinæ partem ferire necesse habet quam axis alterius oculi.

II. Ubi vero nullum in oculo externo vitium apparet, causa in situ lentis crystallinæ perverso latet [*b*]. Quodsi enim supponas lentem crystallinam unius oculi ita esse dispositam, ut ejus margo undique æqualiter ab uvea distet, in altero vero oculo eandem ita esse inclinatam, ut una marginis pars magis appropinquet uveæ quam altera, focus certe lentis prioris aliam retinæ partem feriet quam posterioris. Cum vero lentis situs parum obliquior per angustum pupillæ foramen observari nequeat, mirum haud est, in talibus oculis, quatenus ex aspectu de iis judicare licet, nullum vitium deprehendi.

III. In eo casu ubi sola remota geminata, vicina vero simplicia apparuerunt, ratio subobscura ex *de la Hirii* demonstratis [*c*] lucem adquirit: qui cum myopes, qui tamen res objectas mediocriter remotas distinguunt,

[*b*] Conf. *Thummig. loco* ad obs. 11. *citato.*
[*c*] Apud *Du Hamelium hist. acad. reg. scient. lib.* 4. *sect.* 4. *c.* 3. §. 8.

guunt, easdem plerumque geminatas cernere, dixisset, demonstrat ex legibus opticis, lentes utrimque convexa superficie eaque sphærica donatas, non esse satis idoneas, quæ radios ex eodem puncto prodeuntes post duplicem refractionem in idem punctum colligant. Sed aptæ huic rei futuræ sunt, si unam ex iis sphæricam ponamus, alteram in medio magis extantem, quæ tamen versus extrema in sinus oppositos inflectatur, aut certe pars ejus media crassior sit quam extremæ. In hac crystallini conformatione duplex focus futurus est, cum res eminus videbitur: nam radii medium crystallinum penetrantes citius coibunt, quam qui extremos illius margines pervadunt, iique velut annulum quendam depingunt, quod tam non cito coëant ac priores radii: idque maxime si pupilla apertior sit, & corpus paulo remotius spectetur. Potest tamen ex *Aguilonii* sententia vitii causa in nonnullis subjectis insuper in musculorum oculi relaxatione quæri: nempe notum est ex opticis, quod longius remoto ab oculo objecto lens & retina sibi invicem appropinquare debeant. Novimus ex anatomicis & physiologicis quatuor musculos rectos oculi, dum simul agunt, hoc munere fungi: docet denique experientia in accurate distinguendis objectis remotis æqualem musculorum utriusque oculi eamque satis firmam & stabilem actionem requiri, hincque in eorum contemplatione mirum quantum nosmet defatigari. Facile ergo fieri potest, ut relaxato musculorum unius oculi tono, aliquis oculum istum in spectandis objectis remotis in situ stabili continere nequeat: ut ergo in hoc alius retinæ locus ab imagine afficiatur quam in oculo sano. Quoniam autem in objectis vicinis contemplandis nullo musculorum nisu opus est, hinc ea simplicia observantur. Et si nec hæc ratio arrideat, denique ad experimentum §. 3. N°. 2. recensitum confugiendum & statuendum erit, talium subjectorum corneam ita hinc pellucidam illinc opacam fuisse, ut objecta quasi per chartam duobus foraminibus pertusam spectaverint, quæ in horoptere constituta simplicia extra eundem vero geminata apparebant. Ex hoc certe fonte explicari forsan poterit curiosus *Ludovici Septalii* [*d*] casus, quando de parente suo narrat, quod octogenario jam major, cum ille specillis, libris oculo plus solito admotis, legere necesse haberet: in hoc symptoma inciderit, ut lumine uno longe viso, septem vel octo semper videre sibi videretur. Ni supponere hic velis relaxationem musculorum oculi, qui oculos minime stabiles retinentes fecerunt, ut mox in hac mox in illa retinæ parte imago luminis reciperetur, unde totidem se lumina cernere sibi visus sit. Ex corneæ aut lentis statu polyhedrico certe deduci nequit; etenim sic objecta vicina æque ac remota multiplicata vidisset.

IV. Ast maxima difficultas in explicatione causæ observationis 10. versa-

[*d*] *Comment. ad Probl. X. sect. 3. Aristot.* citante *Sturmio Phil. Ecl. T. II. diss.* 5. §. 6.

ſatur, quomodo nempe fieri potuerit, ut idem objectum bis in unaquaque retina depingi potuerit, & tamen affectus hic per tres vix ſeptimanas durans fere ſolis veſicatoriis profligatus fuerit. Clariſſimus obſervator eam à ſolo partium nervoſarum ſpaſmo, ac ſpirituum per nervos potiſſimum opticos inordinato motu deducit. Novi equidem, vertiginem viſus duplicati ſymptoma haud infrequens ex inordinato ſpirituum per hos nervos motu poſſe explicari: ſed nunquam imaginari mihi poſſum, quomodo ex inordinato & irregulari ſpirituum curſu regulariter tamen & accuratiſſime duorum objectorum diſtinctiſſimorum & ita ſibi invicem ſimilium idea proficiſci potuerit, ut verum à falſo non ſit diſtinguendum: & hoc non ſemel aut bis, ſed continuo per plurium dierum decurſum. Alia ergo ſuberat cauſa, & quidem vel lentis cryſtallinæ ſpaſmo membranarum agitatæ in facieculas polyhedricas mutatio, vel ejuſdem quoad partem ex ſitu naturali verſus latus quodcunque remotio. Lentem polyhedricam objecta geminare poſſe extra omnem dubitationis aleam poſitum eſt. (§. 3. N°. 1.) Corneam accuſarem, ut in caſu *Boerhaaviano* [e] (qui vidit hominem cuncta triplicata cernentem, cui, ut auguratur vir ſummus, forte cornea inſtar vitri polyhedri in aliquot plana diſtracta fuit) ni vitium illud corneæ aſpectu ſe prodidiſſet, cujus tamen contrarium noſtro in caſu reperitur, ubi oculus ſine labe externa fuit. Num denique ſtatuenda erit quædam relaxatio capſulæ lentis cryſtallinæ, aut major humoris vitrei copia, aut partium vicinarum ſpaſmus & contractio, aut aliud quodcunque accidens, quod lentem e ſitu ſuo naturali ita verſus ſuperiora, inferiora, aut verſus latera tantiſper protrudere potuerit, ut vitreus humor locum à lente relictum occupans ſphæricitatem quandam verſus pupillam acquiſiverit (prout hoc fit poſt depoſitionem cataractæ, ubi hujus corporis vitrei pars concava, lenti locandæ antea deſtinata, anteriora petit, convexa evadit, ſicque lentis munere fungitur) ita ut quaſi lens ſuccenturiata & adjutoria imaginem objecti in retina delineaverit, dum interim lens vera, non plane à loco ſuo remota, ſimilem præcedenti imaginem in alio retinæ loco depingat, unde duplex in eadem retina ejuſdem objecti imago viſum unius oculi duplicatum gignere potuit. Dicta experimento illuſtrabo. Chartæ ſpiſſæ infligatur foramen magnitudine pupillæ, eique applicentur duæ lentes vitreæ ita ſibi invicem appoſitæ, ut unaquaque radios ab objecto provenientes recipere poſſit; ſic in plano albo, debita in diſtantia retro lentes conſtituto objecti duas imagines depictas videbimus. Num vero hypotheſis actu in oculis contingat, aut noſtro in caſu revera adfuerit, pro certo affirmare non auſim. Hoc enim non niſi longior experientia, & omnium optime culter anatomicus detegere poterunt. Sufficit, dicta non eſſe impoſſibilia. Etenim eadem forſan facilitate, qua inordinatum ſpirituum animalium motum ſedatum eſſe aiunt, aut ſpaſmus, aut relaxatio, aut humo-

[e] *In comment. ad inſt.* §. 541. *in fine.*

humoris abundantia, aut defectus, aut quodcunque fuerit obstaculum in sene optime ceteroquin valente & robusto tolli potuit, cum, afferente *Alexandro Deodato l. c.* ubi rationes certæ & liquidæ desunt, haud raro favens audentibus adsit Æsculapius.

V. Num vero oculus humore madens, per se, nulla alia accedente causa visum geminatum efficere potest? Sic putat *Forestus l. c.* spiritus, inquit, visorius madore impeditus, ob reverberationem limpiditatis aquei humoris duo semper cernit, licet unum existat: quemadmodum iis evenit, qui diutius solem inspiciunt, & oculi eorum madore corripiuntur ex nimia solis claritudine, ut duos soles videant, quamvis unus tantum sit; denique aliam rem quampiam subito cernentes duas esse autumant. Ast minus hoc experimentum succedere crediderim. Qui enim solem diutius aspiciunt (ni alia causa accedat, ut in obs. 5.) vario colorum genere oculos affectos sentiunt, vertigine dein scototomica correpti occoecantur quasi, & ad tempus nullum plane objectum discernunt, neutiquam vero aut solem, aut alia objecta duplicata vident. Norunt fæminæ

Uberibus semper lachrymis semperque paratis
In statione sua, atque expectantibus illas
Quo jubeant manare modo [*f*]:

quod oculis lachrymarum humore madentibus objecta lucida e. gr. candelam accensam spectantes ex objecto innumeri radii lucidi lati, quasi ignei tramites egredi videantur quidem, nunquam tamen inde objectorum geminatio proveniat. Idem quisque facile experiri poterit, si guttula aquæ oculos aut oculorum unum humectet. Constat denique, ophthalmiam humidam morbum esse maxime familiarem, visum autem duplicatum rarissime occurrere, quod minine foret, si a sola humiditate oculorum produci posset.

§. IX.

Hæc oculorum distorsio, aut lentis e situ naturali in obliquum remotio, aut etiam ejusdem in figuram polyhedricam conversio à causis sequentibus originem ducit:

I. Musculi sive attollentis sive deprimentis uno in oculo *spasmus*, quo, superata antagonistæ actione, oculum versus superiora aut inferiora ducit, sicque distorsione oculi visum geminatum efficit.

II. Alterius ex iisdem musculis *paralysis*, aut saltem *relaxatio*, tum enim antagonista naturali adhuc robore præditus oculum, eodem subsequente effectu, in plagam oppositam trahit.

[*f*] Juvenalis *sat.* 6.

III. Sic nec adducentis aut abducentis actio five per fpafmum validior, five per relaxationem infirmior, in recenfione caufarum omittenda erit, fi modo vitiati aliqualem oculi diftorfionem efficiunt. Conf. §. 4. & obf. 15.

IV. Quodfi unus ex oculorum mufculis vulneratus aut portio ejus per abfceffum abfumta eft, & vulnus aut ulcus rurfus confolidatur, tum is brevior factus oculum quoque in fuam plagam contorquere valet.

V. Relaxatis mufculis attollente & deprimente fimul, aut etiam iisdem fimul fpafmodice contractis, dum interim adducens & abducens in ftatu naturali manent, oculoque per confequens inæqualiter compreffo lens cryftallina e fitu naturali inclinari, aut etiam in ftatum polyhedricum converti poterit: id quod & mutatis mutandis circa adducentis & abducentis fimul aut fpafmum, aut relaxationem, refpectu attollentis & deprimentis naturaliter conftitutorum, valet.

VI. Magis tamen ipfa tunicarum oculi convulfio fitum cryftallini pervertere, aut eundem in quafdam facieculas comprimere poterit.

VII. Interim quoque illæfis mufculis, pinguedinis oculum ambientis, aut etiam offium orbitæ tumor, abfceffus, caries, exoftofis, materiæ itidem ferofæ aut glutinofæ mucofæve in cellulis adipofis nimia collectio, vel oculum integrum diftorquere, vel faltem lentis cryftallinæ fitum immutare vario modo valent. Quid quod & his ex voto curatis lentem fitum perverfum, quem à tali caufa acquifiverat, confervare poffe obf. 11. fidem facit.

VIII. Vitiofus denique five corneæ five albugineæ cum palpebra fuperiore aut inferiore coalitus, dum oculum extra fitum naturalem collocat, affectum noftrum, tefte obf. 17. producit.

§. X.

Caufas tum remotas tum occafionales affectui noftro fubminiftrant fequentia:

I. Virus venereum, (obf. 1.) quod, cum in producendis in toto corpore tumoribus, ulceribus, exoftofibus liberale fit, fimile quid in partibus oculum ambientibus excitare, & vifum inde geminatum producere potuit.

II. Pari ratione fcorbutus (obf. 2.) acrimonia fua partes nerveas & mufculofas ftimulans, mufculo cuidam oculi fpafmum inducere valuit.

III. Sic mufculorum corporis plurimorum fpafmus & convulfio (obf. 3.) æque ac eorundem ad paralyfin propenfio (obf. 15.) à caufa quadam generali dependens, mufculis oculorum fe communicare, morbumque noftrum excitare poterit.

IV. Cum vero fpafmi in genere hoc efficiant, multo magis capitis do-

dolores enormes & rheumatiſmi oculis ob vicinitatem nocebunt, & contractione tunicarum oculi (obſ. 10.) lentis cryſtallinæ ſitum depravabunt.

V. Idque multo magis in moribundis (obſ. 7.) continget, quibus, conſumptis longo morbo optimis humorum particulis, reliquæ exaltatæ, detritæ, acres fiunt, qui ob vicinam machinæ deſtructionem variis exagitantur ſpaſmis, quibus motus ſucceſſive pereunt, quorum viſus ſemper mire turbatur.

VI. Variæ aëris injuriæ, & præſertim calidi cum frigido ſubita permutatio, capite inprimis detecto, in quantum oculis quoque noceant, in vulgus notum eſt. Eadem ergo vel ſpaſmos vel paralyſes in oculorum muſculis generare, ſicque oculorum diſtorſionem cauſare poſſunt: ut obſ. 4ta docet, in qua, licet nil de oculorum diſtorſione extet, eam tamen adfuiſſe tum *Sylvaticus* in conſultatione caſui ſubjuncta auguratur, tum ſymptoma inferius explicandum confirmat.

VII. Illud vero magis animadvertendum eſt, à ſola humiditate majore unius oculi præ altero affectum noſtrum provenire potuiſſe, juxta obſ. 9. cum innumeræ ophthalmiæ ſeroſæ occurrant, in quibus nil tale contigit. Sed haud abſque veroſimilitudine humiditas in iſto milite magis adhuc graſſabatur in partes inter orbitam & bulbum locatas, quam in partes externas, hinc muſculorum relaxatio, ejuſdemque oculi *quaſi prolapſus*, ut loquitur *Foreſtus*, unde non potuit non manifeſta axium viſus dislocatio procedere.

VIII. In obſervatione 19. non tam humiditatem, quam malam lentis cryſtallinæ à natura conformationem pro cauſa mali accuſare vellem, cum viſus objectorum longius remotorum duplicatus quibuſdam myopibus (qui nempe eam lentis figuram habent, ut §. 8. n. 3. diximus) ſit proprius, in quorum numero & *Aguilonii* juvenem fuiſſe, circumſtantiæ dubitare vix permittunt. Licet negare non auſim, & humiditatem ſuum contuliſſe ſymbolum.

IX. Objecti maxime lucidi, & ſemper quidem cœleſtis, ſplendor ter affectum noſtrum produxit. Num cœleſtia curioſiore oculo rimari nefas, cum crimen ſtatim ſua pœna ſequatur? Solem, juxta obſ. 5. per foramen chartæ ſpiſſæ inflictum aſpicere, & hoc modo ejus eclipſes obſervare, methodus eſt ſatis vulgaris [g]: ſed aut *Deodati* ſacerdos oculum intenſius objecto remotiſſimo & lucidiſſimo obvertens nimis fatigavit, aut, quod probabilius, foramen juſto amplius in charta fecit, unde radii quidam ſolis (quos tamen omnes abſorbere deberet charta, ut non niſi diſcus ſolaris radiis ſuis quaſi orbus per foramen appareat) nimis vivide retinam ferientes, ſpaſmum in vicina choroidea, forſan & in muſculis antea jamjam debilitatis producere, & ſic aut lentis cryſtallinæ, aut totius oculi

Xx 2 ſitum

[g] *Vid.* Weidler *de helioſcopiis* §. 4. N°. 2.

ſitum immutare potuit. Idem fere de *Heerii* medico (obſ. 6.) dici poterit. Hujus retina, antequam per continuum lunæ ſplendorem toleratum quaſi exſiccaretur (unde amauroſin temporariam, qua affectus eſt, derivarem) non potuit non ſpaſmodice affici, unde & vicinas membranas in conſenſum trahens, lentis cryſtallinæ ſitum immutavit (nam expreſſe dicit obſervator, nullum in oculo externo obſervatum fuiſſe vitium.) Hinc irrigatis rurſus ſucceſſu temporis & vi medicamentorum retinæ nervis, cum ipſa lens non ſtatim reſtitueretur, viſus duplicatus tunc demum ſeſe manifeſtavit, cum animæ per oculos videndi facultas fuerit reſtituta. Sic denique fulguris ſplendor clariſſimus, momentanee quidem tantum, attamen velociſſime & vividiſſime oculos feriens, muſculorum ſpaſmum oculique diſtorſionem produxit (obſ. 18.) idque eo magis, quoniam, quaſi oculos ejus lædere vellet, paſtorem conterruit, & ex communi mortalibus lege oculos palpebraſque movere coegit. Etenim vel ſolus

X. Terror, obſ. 20. ſubito concutiendo cerebrum, ſpirituſque animales perturbando, efficere poteſt, ut in muſculos parteſque oculi, præſertim ſi jam antea debilitatæ ſunt, vim ſuam exſerere, & oculum dislocando viſum duplicatum efficere poſſint.

XI. Tabaci teter fœtenſque fumus non ſolum, ut omnis fumus, oculis inimicus eſt, ſed & narcoſi ſua caput ferit, & inebriat, hinc per ſe (§. 4.) viſum geminatum, brevem licet, generat. Quodſi nunc eo quo inebriat tempore, muſculum quendam oculi fortius, ac in vulgari ebrietate fieri ſolet, ſtimulat, ſpaſmus iſte, diſcuſſa licet crapula, permanere, & ſic axes viſus alterando viſum duplicatum continuare poteſt. Ut in obſ. 8. factum eſſe auguramur.

XII. Omnium vero frequentiſſime cauſa violenta externa affectui noſtro anſam præbet. Sic in obſ. 11. oculi à pila nivea eidem vi impacta præternaturalis tumor lentis ſitum ita inclinavit, ut diſcuſſo licet tumore priſtinum ſitum recuperare non amplius potuerit. Sic gravis ictus in oculum obſ. 12. aut ſupra caput, ut obſ. 13. & 14. muſculos affecit, oculum diſtorſit. Sic denique oculi vulnus dum cum palpebra inferiore concrevit obſ. 17. eundem effectum edidit.

§. XI.

Antequam de prognoſi & cura aliquid dicamus quædam adhuc circa ſingularia in recenſitis caſibus ſymptomata quæſtiones erunt movendæ, e. g.

I. Cur quidam morbo hoc affecti objectum verum ab imaginario probe diſtinguant, alii minus (§. 6. n. 6.)? Reſpondemus: mens videt objecta, & quidem haud aliter, ac ab oculis ipſi repræſentantur. Hæc ipſa vero anima quoque de objectis perceptis judicat, num revera ita ſint, prout ea ab oculis accepit, an non. Si non ita ſunt, ex ratiocinio, in quan-

quantum poteſt, perceptionem emendat. Ægri ergo, quando objecta geminata vident, cum bene ſciant, objecta hæc re ipſa non niſi ſimplicia eſſe, characterem ſtatim quærunt, quo verum objectum à falſo diſtinguere poſſint: hunc alii ſtatim, alii tardius, alii plane non inveniunt. Primum contingit, ſi objectorum imagines longe à ſe invicem ſunt diſſitæ, aut unum longe magis elevatum ac alterum ut obſ. 7. aut etiam ſi unum objectum vividius eſt, quam alterum ut obſ. 20. Etenim tum anima re maxime inſolita ſtatim perculſa, eandem citius ſibi imprimit, indeque characterem deſumit. Quodſi autem utriuſque imaginis æque vivida impreſſio, parva diſtantia & fere parallelismus in altitudine & loco adeſt (ut in obſ. 10. fuiſſe videtur) tum rerum æqualitate attonitus ſpiritus noſter ſoli viſui non amplius fidem habet, ſed tactum inſuper in ſubſidium vocat, unde ſemel tactum pro nota characteriſtica aſſumens alias notas quærere negligit. Hinc hi ægri minus per ſolum viſum objectum verum à falſo diſtinguunt quam præcedentes.

II. Cur per amauroſin unius oculi obſ. 3. æque ac clauſo uno oculo; obſ. 9. 11. 20, objectorum duplicitas evaneſcit? R. quoniam tum una tantum, non gemina, in oculo imago ſentitur. Conf. §. 3. in fine.

III. Cur obſ. 13. manente oculi diſtorſione viſus geminatus in ſimplicem mutatus eſt? Reſponſio ex §. 2. n. 6. & 7. petenda. Hic enim amauroſis oculi alterius alleganda non eſt, cum non ſimul omnia objecta ſimplicia vidit, ſed quædam tantum ſimplicia apparebant, dum interim reliqua adhuc dum geminata eſſent.

IV. Cur vertiginem haud raro comitem habet affectus noſter, vid. obſ. 3. 18. 20.? Reſp. Vertiginem eſſe apparentem objectorum rotationem, indeque ſequentem membrorum vacillationem, & ab inordinato & inæquali ſpirituum animalium in fibrillulis nervorum opticorum influxu circumgyrationis ideam in mente excitante originem ducere [b] notum eſt. Cum autem noſtro in affectu diverſa retinæ puncta tangantur ab imaginibus, ſi quidem hæc diutius continuantur, ob duplicem in ſimili organo ſenſationem natam ſpiritus animales aliter ex uno quam ex altero oculo in cerebrum refluentes, tandem ex ordine ſuo diſturbantur, & vertiginem ſuſcitant.

V. Cur *Sylvatici* viro reverendiſſimo affectus hic magis moleſtus fuerit in ſcalarum deſcenſu quam in aſcenſu, ex modo dictis clarum eſt. Etenim à proſpectu in declivia, & præcipitia præſertim, naturaliter utplurimum vertigo oritur, iſque eo magis memoratum ægrum infeſtavit, quo probabilius ex circumſtantiis concludimus, diſtorſionem oculorum hic adfuiſſe, & quidem talem, ubi phantaſma demiſſius menti ſeſe ſiſtebat quam objectum, unde à quovis paſſu, ne caderet, æger timuit.

VI. Unde miranda iſta, viſu duplicato finito, objectorum in linea recta, antea

[b] Moor *Pathol. cerebr. cap.* 3. Verdries *diſſ. de vertigine.*

ante oculum positorum ad latus remotio, obs. 6.? Hoc ipsum ab aliis doctioribus edoceri cupio, lubens enim fateor, me causam ignorare. Similem, dignumque qui hic transcribatur, casum recenset Celeber. *Du Verney* [*i*]. Matrona quædam equo vecta in fossam tres perticas altam ab equo cecidit, & caput terræ allidens loquelam & sensus amisit. Chirurgi vicini accurrentes venam plus una vice pertundunt. Altero die cum nondum sensum recuperasset, chirurgi tumorem in sinistro crotaphite observantes, indeque fracturam ossis sub eodem timentes, dictum musculum cruciatim incidunt. Interim cum nihil aderat, inutile hoc vulnus per quadrimestre spatium vix consolidarunt. Ægra oculo sinistro vix vidit, & ille oculus semper involuntarie versus angulum parvum sese vertit. Sed sensim sensimque sese restituens, nunc eundem motum & parallelismum cum oculo dextro servat. Oculus dexter sanus est, sinister maxime debilis & semper rubicundus. Quando ambobus oculis objecta in linea recta ante se constituta contemplatur, eadem ad latus sinistrum octo vel decem passus à naturali loco remota cernit, nec illa in visu ad situm naturalem reducere potest, nisi capite in humerum sinistrum converso. Quando uno tantum oculo, quicunque etiam sit, objecta videt, in naturali loco constituta cernit, simulac vero alterum aperit, ad latus sinistrum resiliunt. Sanus ergo & æger oculus uniti æqualiter visui nocent, quoad objectorum locum determinandum, nec eundem exacte tradunt nisi separati sint. Oculum sinistrum in determinando loco verò objecta non nisi debilia parumque distincta exhibere, ex antecedentibus patet. Postquam aliquot lineas legit, nil amplius nisi confusionem literarum tumultuarie in charta circumgyratarum videt. En phænomena optica satis curiosa. An sectio crotaphitis hæc produxit, & quomodo? Aquæ medicatæ Balarucenses & Baregenses guttatim applicatæ (*les Touches*) nihil profuerunt.

§. XII.

Prognosin morbi hujus vi recensitarum observationum sequentes aphorismi includunt:

I. Qui à morbo hoc curantur, brevi convalescunt (obs. 1. 2. 5. 6. 9. 10. 17. 18.) inveteratus vix tollitur (obs. 11. 12. 15. 19. 20.) nisi metu gravioris recidivæ. (obs. 4.)

II. Quibus visus duplicatus est symptoma, ii curato morbo, ab eo quoque liberantur (obs. 1. 2.)

III. Quibus caput aut oculi jam antea multum debilitati, semperque affluxum humorum depravatorum ad oculos patiuntur, illi, plus minus obstructo aut presso tandem nervo optico, amblyopia aut plenaria amaurosi afficiuntur. (obs. 3. 4.)

IV. Amau-

[*i*] *Histoire de l'Academie Royale des Sciences A.* 1718. *p. m.* 37.

IV. Amaurofis unius oculi, eo in cafu, ubi objecta non nifi ambobus oculis fpectata geminata apparent, vifum duplicatum tollit. (obf. 3.)

V. Qui robuftis nervis humoribufque bonis gaudent, quibufque vifus duplicatus à fola caufa externa provenit, ii vel plenarie curantur, (obf. 5. 6. 18.) vel diftorfione licet oculi remanente, nonnunquam fucceffu temporis fola confuetudine vifum fimplicem recuperant. (obf. 13.)

VI. Quibus in fine fibrium hecticarum vifus duplicatus fupervenit, moriuntur. (obf. 8.)

VII. Si vifus geminatus à mala conformatione partium, incurabilis eft. (obf. 19.)

VIII. Si a fimplici oculi vulnerati cum palpebris concretione, adhuc dum recenti provenit, facile curam admittit. (obf. 17.)

IX. Denique crediderim facilius curatu effe vifum duplicatum ex fpafmo, quam ex paralyfi ortum.

§. XIII.

Curationem affectus noftri quod attinet, de ea ut de morbo ipfo altum apud plurimos, quos evolvi, fcriptores pathologico practicos nec non ophthalmiatros filentium. Nec qui vifus duplicati mentionem in morborum catalogo injiciunt. *Sennertus* (k) *De le Boe Sylvius* (l) *Vaterus* de cura aliquid addunt, nifi in genere eandem caufis effe accommodandam St. *Yves* aliqua hic remedia fuadet (m). Quid citatæ obfervationes hic fuppeditare poffint, ex iftarum lectione facile patet. Nemo ergo mihi vitio vertet, fi juvenis, fubfidio alieno parum adjutus, & experientia propria prorfus deftitutus, pauca faltem, manca, minufque digefta tradere fuftineam. Quodfi ergo ad allegatos cafus, qui vifum duplicatum idiopathicum fiftunt, oculos convertimus, eos ratione curæ commodiffime in duas claffes difpefci poffe videmus. In aliis nempe ægris caufa quædam interna fuum fymbolum contulit, idque vel per fpafmum, vel per relaxationem; in aliis fola quædam caufa externa malum produxit. Unde triplex medendi methodus furgit nempe:

I. In iis ægris ubi morbi capitis & nervorum fpafmodici morbum vel produxerunt vel fuftentarunt, ut in obf. 3. 4. 10. 16. 18. 20.

II. In

(k) *Med. pract. lib.* 1. *part.* 3. *fect.* 2. *cap.* 45.

(l) *Prax. med. lib.* 2. *c.* 7. §. 39. *fq. pm.* 403.

(m) *Mal. des yeux lib.* 1. *c.* 24. Utinam obtinere potuiffem diarium illud quod Venetiis fub titulo: *Opufculi fcientifici e filologici* prodit de cujus *parte* 31. fic fcribunt: *Novellæ literariæ Gœttingenfes A.* 1746. *n.* 10. *p.* 74. *In dem andern Stück deffelben find Arzneymittel befchrieben, die die berühmte Männer* Lancifci *und* Valifneri *einem Vettern des gelehrten Bifchoff von Adria Philipp* del Torte *in einer Augenkrankheit angerathen, die darinn beftanden, daß er alles doppelt gefehen*, forfan hæc meliora me edocere potuiffent.

II. In iis casibus ubi manifesta relaxatio aut humiditas adest, ut in obs. 9. 16. 19.

III. In iis casibus, ubi æger ceteroquin bene valens sive a splendore luminis (obs. 5. 6.) sive ab ictu (obs. 11. 12. 13. 14. 17.) sive ab ebrietate (obs. 8.) lædebatur.

IV. Denique visus duplicati symptomatici medela paucissimis tangenda erit.

§. XIV.

Iis in casibus, ubi morbi capitis & nervorum spasmodici morbum hunc vel producunt, vel nutriunt quatuor indicationes adesse suspicor. *Prima* humores peccantes emendare, *altera* spasmos mitigare, *tertia* affluxum ad locum affectum minuere, & humores peccantes ad loca minus noxia derivare, *quarta* denique partibus tono dejectis robur addere jubet.

Primo scopo satisfaciunt in genere lenia per epicrasin *laxantia* mannata, tamarindinata; aut noduli laxantes ex rad. oxylap. polyp. quern. fol. sen. & ⊖. veget. Purgantia fortiora, nec non emetica, oculis utpote noxia (*n*) hic exulent: ut & pilulæ omnes, licet cephalicæ aut ophthalmicæ vulgo audiant, exagitando enim sanguinem parum prodesse autumarem. Ex *alterantibus* huc spectant potissimum ea quæ vi diluente & refrigerante donantur, ut lac ebutyratum, lac hordeatum, serum lactis dulce aut acidum, decoctum bromium Loweri, acidulæ variæ, juscula medicata ex herbis lenioribus antiscorbuticis & refrigerantibus, decocta ex rad. cichor. sylv. acetos. polyp. quern. fl. tiliæ; passul. min. & ①. &c. Si peculiaris quædam adest acrimonia, tum ea, ut artis est, tractanda erit.

Alterum scopum implent, quæ vel *acre spissum resolvunt* ut tartarus vitriolatus ①. aliaque salia media, pulvis antispasm, &c. *vel partes obstructas reserant*, ut terra fol. tartari ejusque liquor, gum. ammoniac. succus millepedum (quorum virtutem in morbis oculorum magni faciunt ophthalmiatri) in jusculo carnis vitulini c. rad. cich. & ⊖. veget. coctus; *aut nervos dimulcent*, ut emulsiones tenuiores &c. Ad opiata confugere nollem, cum narcosi sua ebrietatem inducere, sicque in nostro affectu magis nocere possint: & si quidem ob summos capitis dolores in usum trahenda sunt, lenissima eligenda, & in minima dosi propinanda erunt. Hæc generalia: specialius magis, cum loco affecto propius applicari possint, hic agunt remedia externa, præcipue vapores specierum emollientium cum aqua decoctorum ad oculum admissi, nec non fotus ex eodem decocto, quo lintea madefiunt; & oculo imponuntur. Cavendum tamen est, ne diutius hisce immoremur, & dum unius partis seu musculi spasmum tollere nitimur,

(*n*) *Deckers obs. pract. circa method. med.* o. 4. *p. m.* 150. Licet nonnunquam casus adsint, ubi emetica adhiberi possunt. *Conf.* St. *Yves l. c.*

timur, reliquorum relaxationem promoveamus. Balnea quoque tum domestica tum mineralis aquæ, pro natura ægri determinanda, relaxando cutis poros, promovendo transpirationem, circulumque humorum æquabilem reddendo, spasmos mitigare posse notum est.

Tertiæ indicationi inserviunt *venæsectiones* pedis nunquam negligendæ & pro constitutione ægri repetendæ, & quod vulgo creditur easdem visui obesse, illud auctoritati (cum a celeberrimis viris (*o*) in oculorum affectibus laudetur & commendetur) & experientiæ repugnat. (Novi inter alia, matronam septuagenaria proximam, quæ per quadraginta annorum decursum nullam aliam nisi V.S. pedis admisit, & hæc adhuc dum ita oculis valet, ut vicinia æque ac remota perspicacissime distinguat, & perspicillis nunquam usa characteres minutos legat, aut linteamina tenuissima nere possit.) Si nimia plethora urget, & V. S. brachii præmittere velis, non peccabis. Phlebotomia jugularis reliquis præmissis & irritis (juxta obs. 3.) quoque tentanda erit. Si æger hæmorrhoidibus laborat, sanguisugarum ad anum applicatio non oblivíscenda. Quid *scarificatio* præstet obs. 5. 6. 10. ostendent: forsan & *arteriotome* arteriæ frontalis aut rami temporalis subjungi poterit. *Pediluvia* pedumque frictiones pannis asperis calidis spasmum in extremitatibus his tollendo humores a capite derivare possunt. *Vesicatoria* in quantum profuerint obs. 3. 6. 10. 18. demonstrant, quorum alias quoque frequens usus in oculorum morbis esse solet. Locum, in quo vesica excitanda, retro aures, aut in nucha, aut in scapulis, aut in flexura brachii, aut in suris designant. Hæc tamen si levare debent, diutius aperta serventur. Imo duæ eodem tempore vesicæ diversis in locis, ut eo validior revulsio, excitari poterunt. Hæc si parum juvant, vesicatorium toti capitis parti capillatæ rasæ impositum tentandum erit. *Fonticuli* ideo non sunt negligendi, quoniam humores in toto corpore peccantes ad oculum tanquam ad partem debilitatam alias confluentes, ad fonticulos derivantur. Et si fonticuli in extremitatibus facti parum juvant, fonticulum in capitis vertice cauterio actuali inurere possumus. Quodsi tandem ob ulcusculi parvitatem in malo pertinaci parum in iis præsidii reperitur, tum, malo præsertim guttam serenam minitante, ad *setacea* nuchæ applicanda tanquam ad ultimum refugium recurrendum erit. In hanc revellentium classem etiam referri poterit *sternutatio* excitata, vid obs. 6. & 8. Pulvis nasalis *Bartholinianus* ibidem commendatus hic est: ℞. *Tabac opt.* ℥j. *majoran.* ʒij. *euphras. sem. fœnic.* aa. ʒj. *agar. trochisc.* ℈j. *cum* ▽. *fœnic. s. q. f. pulv. subtiliss.* (*p*). Sed omnibus errhinis & ptarmicis abstinere hic mallem, cum sternutatio, præsertim validior, convulsionem quandam oculis in-

(*o*) Conf. auctores quos citat le *Fevre* de usu missionis sang. *sect.* 3. *c.* 9. & 10.
(*p*) *Acta medic. Hafn. vol.* 1. *obs.* 21.

inducat, atque illam haud raro visui obfuisse experientia testetur (q). Et si quidem utendum iis esse aliquis autumaret, easdem potius eo in casu ubi humiditas oculis molesta (ut §. seq. dicetur) quam ubi spasmis exagitantur adhiberem. *Trepanationem* denique & *salivationem* mercurialem inter affectus nostri praesidia a *Briggsio* (r) proposita ad hanc classem pertinent. Priorem tamen non adhibendam esse censeo, nisi eo in casu, ubi praesertim a causa violenta externa humor sub cranio stagnans, aut etiam ossis festuca cerebrum premendo irritandoque cum reliquis malis etiam nostrum affectum produceret: forsan *Plateri* puer obs. 14 ita curari potuisset. Reliquis in casibus non video, quid boni trepanum praestare possit. Salivationem non nisi in casu luis venereae esse administrandam *Briggsius* autumat; ego vero absque audacia, duce medicorum modernorum coryphaeo (s) etiam extra venereae labis contaminationem eandem cum fructu adhiberi posse censerem, eo in casu, ubi vascula lymphatica oculorum & partium eidem vicinorum alio modo, nisi per hanc generalem lymphae attenuationem deobstrui queant. Ergo & haec, aliis absque fructu adhibitis, pro rerum circumstantia erit tentanda.

Quartam denique indicationem absolvunt *interne* quaecunque sub nervinorum, cephalicorum, antapoplecticorum titulo in materia medica occurrunt, quorum delectus, adhibendi tempus, modus, dosis, pro diversitate subjecti, aetatis, temperamenti, statusque morbi prudentiae medici relinquitur. *Externe* vaporem & halitum anisi & foeniculi masticati profuisse obs. 6. testatur, sic cephalica & roborantia temporibus & nuchae applicata obs. 18. nec non *Foresti* laudati sacculi, fotus & cucuphae obs. 9. Ad quorum imitationem plura alia componi poterunt, fotus & epithemata ex herbis fl. sem. cephalicis, ophthalmicis, nervinis vino incoctis, sacculi sicci ex iisdem speciebus, aqua rubra Dn. St. *Yves* vel sola, vel aquis ophthalmicis remixta &c. prout circumstantiae postulare videntur.

Diaeta denique sit levis, humectans eupepta, non spirituosa aut aromatica, mens hilaris & tranquilla, oculus ne fatigetur ullo modo, sive objectis nimis lucidis, sive etiam diuturna objectorum praesertim minutorum consideratione. Praestat quoque nonnunquam oculorum unum alterne deligare, ut sic quiescens magis ad parallelismum accedat,

§. XV.

Ex brevi hoc therapiae affectus nostri schemate forsan & reliquarum visus geminati specierum therapia colligi, & mutatis mutandis institui poterit,

(q) Novimus, inquit *Deckers in obs. pract. circa meth. med. cap.* 1. *p.* 22. Matronam, quae primo non nisi levi oculorum hebetudine affligebatur, jussu vero medici sternutatoriis vehementibus bis terve in hebdomate mane utebatur, unde malum indies ita auctum fuit, ut nunc coeca existat & mansura sit.

(r) *Theor. vis. p.* 310.

(s) *Boerhaave de viribus medic. class.* 4. *c.* 2.

terit. Etenim ſi manifeſta adſit humiditas, indeque proveniens partium relaxatio, tum indicabit: *Primo* humores eſſe corrigendos & nimios ex corpore proſcribendos; affluxum *deïn* a loco affecto eſſe derivandum; partes *denique* debilitatas robore indigere.

Primæ indicationi reſpondent *laxationes* frequentiores ex ſic dictis hydragogis & phlegmagogis, pilulæ ex iiſdem cum ☿. d: remixtæ. *Diaphoretica* & ſudorifera ex decoctis lignorum cum regimine (St. *Yves l. c.* tantum decoctum ligni ſaſſafras c. decocto Euphraſiæ commendat) licet enim in obſ. 9. fruſtra adhibita fuere, in cauſa erat, quod ſola adhibebantur, non ſubjunctis roborantibus. *Diuretica* ex mille pedibus & aliis.

Ad *alteram* indicationem minus faciunt V. S. aut quæcunque ſanguinis evacuatio, niſi parce adhibita. Eo tamen major uſus a veſicatoriis, fonticulis, ſetaceis, lenioribus errhinis, ipſaque ſalivatione, expectandus erit.

In *tertia* denique claſſe omnia roborantia §. 14. citata, probo cum judicio in uſum trahi poterunt. St. *Yves*, qui *l. c.* omnem viſum duplicatum a relaxatione cujuſdam muſculorum oculi derivat, vaporem decocti caffé mane & veſperi admittendum, ut & vaporem ſpiritus vini ſuadet.

Diæta hic ſit ſicca magis, pauco, optimo, leniter adſtringente vino adjuta: reliqua ut §. 14. diximus.

§. XVI.

In iis ægris, ubi malum tantummodo a cauſa externa inductum eſt, cum ii peculiari craſeos humorum emendatione, ceteroquin ſani, haud indigeant, ſtatim (præmiſſis, ut opus videtur, generalioribus, V. S. nempe, aut purgatione, aut utriſque, & proſpecto, ſi adeſt, ex artis lege, vulneri, tumori, contuſioni, ſeu cuicunque læſioni externæ) reſpiciendum eſt, num ſpaſmus, num relaxatio muſculorum in cauſa ſit, num heterogeneum inter orbitam & oculum, num mala corneæ ad partes externas adhæſio.

Si *ſpaſmus* adeſt, tum (1) is tollendus per ea quæ §. 14. ind. 2. diximus (2) affluxus ad oculum præcavendus per ind. 3. (§. 14. 3.) partes roborandæ. Si a luminis ſplendore productus eſt, æger quantum fieri poteſt, lumen vividum fugiat, oculoſque ſæpius deliget, ſive ambos, ſive alternatim unum. Si a cauſa violenta, tum, num trepanatio, ut §. 14. ind. 3. dictum, conducat, videndum erit. Si ab ebrietate remanſerit, forſan diluentia aquea, blande oleoſa, hydromellita, ut & vapores & fotus emollientes in uſum trahi poterunt.

Si relaxatio mali cauſam conſtituit, tunc (1) ad alia loca derivato affluxu (2) partibus debilitatis, debitum robur iis addendo, proſpiciendum eſt: his ſcopis neceſſaria §. 15. ſuppeditabit.

Si *heterogeneum* inter orbitam & oculum locatum, ſitum, ſive ipſius oculi, ſive lentis pervertit, ſui ablationem in genere indicat: in ſpecie vero ad

variam heterogenei iſtius naturam attendendum erit. Si copioſius ſerum aut humor ſpiſſus glutinoſus in cellulis adipoſis pinguedinis orbitæ ſtagnat, præter ea, quæ §. 15. commendavimus, ad mercurialium uſum (*t*) recurrendum erit. Si tumor abſceſſum minitans ſive a cauſa externa ſive ab interna proveniens dictis in partibus adeſt, diſcuſſio ejus tum revellentibus, V. S. abundanti, regimineque diætetico exactiſſimo, tum topicis externis diſcutientibuſque erit tentanda. His vero malum non tollentibus, ſuppuratio maturantibus erit promovenda. Pus denique formatum per aperturam lanceola commodiſſimo in loco factam quantocyus, ne pars ſincera trahatur, evacuandum, ulcus mundificandum, & ex arte conſolidandum erit (*u*). Hæc tamen eo tantum in caſu locum habent, ubi prope extremum marginem orbitæ materia hæret, ſi longius remota eſt, vix curam admittit, ni caſus & fortuna remedium afferant. Quod & de oſſium orbitæ carie aut exoſtoſi valebit. Si vero heterogeneis his diſſipatis ſitus lentis perverſus una cum viſu duplicato remanet (ut in obſ. 11.) ſolis roborantibus pugnandum eſſe arbitror: his enim adhibitis tunicæ & muſculi oculorum ſeſe contrahentes prement lentem, eidemque, ſi fieri poteſt, ſitum naturalem reſtituent.

Si denique *cornea vulnerata* cum palpebra *coaluit*, malumque adhuc recens eſt, leni ſæpiuſque repetito oculi motu ſeparatio tentanda, & poſt ſeparationem etiam continuanda, donec vulnus ſit conſolidatum, ne novæ adhæſioni anſa præbeatur. Cavendum tamen à motu fortiore, ne inde vulnus diducatur, oculi partes magis lædantur, aut ſaltem conſolidatio impediatur. Si malum inveteratum eſt, dexteritati operatoris experti relinquendum, num diæreſis ſcalpello tentanda ſit, id quod tum adhæſionis magnitudo & modus, tum ægri temperamentum, tum reliquæ circumſtantiæ facile declarabunt.

§. XVII.

Iis denique in caſibus, ubi viſus duplicatus non niſi ſymptoma eſt, peculiari cura haud indiget, curato enim morbo primario curabitur & ſymptoma, ut in obſ. 1. 2. factum eſſe legimus: & ſi morbus ipſe eſt incurabilis, ſymptomatis forſan fruſtra cura tentetur. In viſu duplicato morientium mors ipſa mali optima erit cura &

FINIS.

(*t*) St. *Yves l. c. cap.* 20.
(*u*) St. *Yves l. c.* 19.

I. *Lens*

I.

Lens crystallina ad visum absolute necessaria non est.

II.

Primarium visus organon in retina, non in choroidea quaerendum est: quidquid etiam Celeber. Mariottus *cum assectis opponat.*

III.

Ut remediorum specificorum classis in genere valde dubia est, sic eos peccare non autumo, qui medicamentorum specificorum ophthalmicorum existentiam plane negant.

IV.

Myopiae & presbyiae vitia frequentissima, vel ab utero connata, vel studio & vitae genere acquisita, & per vitra optica haud raro aucta, in eorum morborum numero sunt, quae curari non possunt.

V.

Cataracta nihil aliud est, nisi lentis crystallinae opacitas, quae impedit, quo minus radii lucis ad retinam pervenire possint.

VI.

Non expectanda est cataractae maturitas, antequam operatio instituatur: sed operatio locum habere potest, quam primum cataractae signa prima indubitata adsunt, dummodo operatoris prudentis manus accedat.

VII.

Scarificatorium Wolhousii, *ni caute adhibeatur, plus mali quam boni praestare potest.*

CAROLI

XXII.

CAROLI AUGUSTI A BERGEN

ET

J. CHRISTIANI WEISE,

DISPUTATIO

DE

NYCTALOPIA

SEU

CÆRITATE NOCTURNA.

Francof. ad Viadrum 3 Aug. 1754.

PRÆFATIO.

Absolutis jampridem studiis academicis, ea nuper mente ad almam Viadrinam accessi, ut honores doctorales capesserem, sollicitus interea de edendo quodam specimine percepi, immo vidi & legi, quendam ex nuperis Dominis Candidatis raram & speciosam de Nyctalopia *materiam thematis inauguralis loco ventilasse, neque tamen hanc absolvisse, sed ejus alteram speciem, quam* cæcitatem nocturnam *vocant, intactam reliquisse. Quare animo mecum constitui, si meo arbitrio relictum foret, occasionem speciminis, quod & novitate & sua non minus utilitate sese commendat, non facile præterire, sed inceptum antecessoris mei laborem strenue continuare & ad finem perducere. Annuit huic meo proposito gratiosa facultas, stimulos addidit Excell. D. Præses, & hujus quicquid est laboris præmia me reportaturum confido, si benevoli Lectoris consensum, quod spero, promittere mihi possum. Rem itaque paucis adgredior.*

§. I.

Si quis, interdiu bene videt, & in cujus oculis sedula inspectione nullum palpabile & in sensus occurrens vitium detegimus, conqueritur, se vesperi debili gaudere visu, noctu autem, quamvis stellæ coruscent aut luna splendeat, nihil prorsus videre posse, eamque cæcitatem novæ auroræ adventu evanescere, ita, ut sequenti die, quamdiu Phœbus medio vagatur olympo, æque bene remota & propinqua discernat & videat objecta, ut quisque alius sanus, labente autem nocte iterum cæcus sit, is *Nyctalopia* seu cæcitate nocturna laborare dicitur.

§. II.

In etymologiam termini νυκταλωπίας inquirere supersedeo, quia hoc factum esse video in præcedenti specimine, consentio enim, immo convictus sum νυκταλωπίας vocabulum duplicem habere sensum, & denotare æque visionem, ac cæcitatem nocturnam.

§. III.

Descriptio hujus morbi (§. I.) tam manifesta prodit signa, ut vel ex his solis hic adfectus ab hominibus aliis visionis vitiis discerni commode possit. Supersunt tamen quædam a quibusdam scriptoribus commemorata signa & plura adhuc symptomata, quæ attentione quadam indigent, quare expedit recentiorum quorundam, qui hunc adfectum experti sunt, historias hic paucis enarrare, & consectarii loco ex his vera signa & causas eruere.

§. IV.

Inepta cæteroquin videtur quæstio, quam movet *E. Ferdinandus* (*a*) an scilicet nyctalopia sit adfectus morbus nec ne? cum, qui hac laborant, in cæteris ad sanitatem tuendam necessariis functionibus non ægrotent; sed cum morbi natura ex functionibus læsis definiatur, & nyctalopia nihil aliud sit, quam actio visus læsa nocturno tempore contingens; omnino hic adfectus morbosus est, & ad morbos visus pertinet.

§. V.

Morbi vero a me nunquam visi & observati symptomata & caussas non nisi ex historiis auctorum fide dignorum supplere possum, fide autem dignos judico, qui non ex aliorum relationibus, sed ex propria experientia adfectum hunc litteris consignarunt. Dum vero in his evolvendis occupor, singulari fortuna contigit D. Præsidi, quod in proprio vicu subditum invenerit juvenem hoc ipso adfectu laborantem. Hujus adfectus historiam mihi benevole communicatam, præmissis aliorum fide dignis relationibus subnectam, imprimis quod lucem ad eruendam mali indolem fœneretur non contemnendam.

§. VI.

E. Ferdinandus l. c. sequentem morbi descriptionem habet. *Joh. Rambazzus Messapiensis puber temperamento frigido donatus, præsertim circa caput ad humidum & frigidum vergens, derepente incidit in nyctalopiam, nam de die videbat, occidente vero sole deterius, de nocte fere nihil, & hoc symptomate per quindecim dies laboraverat. In lumine lunæ nihil, in lumine lucernæ aliquantisper videbat, & a propinquo hic puber dolorem habebat, in angulis internis oculorum cum gravitatis sensu, sed de reliquo oculi bene habebant foris noctuque degebat in aëre humido, ubi palustres erant aquæ, circa principium octobris. Caussam ego puto esse aërem humidum & autumnalem. Curationis ergo jussi, ut mutet solum & ad oppidum commigret. Panem dedi cum semine anisi & fœniculi coctum. Potus erat decoctum sassafras & ligni sancti, motus sit moderatus, somnus non nimius. Ira nihil nocet. Nam testor me octo observasse nyctalopas incipientes & pueros & senes, & omnes fuisse a me curatos præscriptis remediis intra quadraginta dies.* Plura quidem auctor alia habet medicamina, sed mihi tanti non visa.

§. VII.

In Transactionibus Anglicanis no. 159. sequens extat casus. *Juvenis cæcitate nocturna corripiebatur, toto die æque perspicax erat visus ac ulli alteri homini,* *vicina,*

(*a*) Histor. & casus med. hist. 51. p. 156.

vicina, remota, & loco obscuro æque acute videbat ac ullus alius, modo lucis diurnæ paucissimi radii superessent, verum sub occasum solis incipiebat æger nebulas videre, & quo plus sol ad horizontem declinabat, eo nebulæ increscebant, & tandem sole absente plane nihil videbat. Ad lumen lunæ & candelarum non videbat, & pupilla ad hæc lumina immobilis manebat.

§. VIII.

D. G. E. Hermannus (*b*) adfectus historiam, sequentibus, verbis consignavit. *In pago Popovo circa finem præteriti Julii mensis, calore solis existente maximo, permulti rustici homines utriusque sexus & cujusvis ætatis, qui greges pascebant, agrum colebant, vel fruges metebant, verbo, qui sub diu versabantur, usque ad horam quartam vel quintam pomeridianam bene & accurate videbant, postea vero visum confundi & imminui percipiebant, subsecuta cæcitate, ita ut si non statim peterent domum, sine alterius adminiculo vix viam invenire valerent. Duravit hoc symptoma per totam noctem & circa diluculum post somnum evanescebat, cum plenaria visus restitutione. Nullus quando invadebat caligo aderat, dolor capitis aut alii adfectus, sed aliqualem persentiebant capitis imbecillitatem, nullum externum in oculis vitium. Circa Augusti finem remittente solis æstu desiit hæc nyctalopia, & omnes qui ea laborabant, pristinum visum recuperabant, sine ullo alio sanitatis detrimento. Caussam ponit* auctor *in crassamento sanguinis, a victu duro & solis calore crassioris facti, & ad caput ruentis, thalamos nervorum opticorum comprimentis & periodicam amaurosin inducentis. Cardo curationis* ipsi *consistit in humorum congestorum revulsione, eorum correctione, blandaque per alvum evacuatione & fibrarum debilium corroboratione. Paucis quibus dedit medicamenta, profuere laxantia, subjuncto pulveris usu, qui apud* Lentilium *Eteodrom. pag.* 1292. *exstat. Plurimi sine remediis convaluere.*

§. IX.

Celeberrimus *Kramerus* (*c*) sequentia notatu digna habet. *Dieser Zustand kommt niemanden, als alten und in schlechter Kost-lebenden Leuten, mithin auch den gemeinen alten Soldaten. Ist hauptsächlich zu erkennen, dass sich solcher Leute* pupilla *nicht so unbeständig, und immer mit Zusammenziehen und Aufthun bewege, als wie bey gesunden Augen, ia die* Pupilla *ist auch bey hellem Tage-Licht mehr eröffnet, als wie bey andern gesunden Augen. Aus diesen Zeichen ist zu schliessen, dass ihnen viel mehr Licht zum sehen nöthig ist. Weil aber bey der Dämmerung und Nacht nicht so viel Licht ist, so können sie gar nicht sehen, und eben daher müssen ihre* humores oculorum *von ihrer* pelluciditä*t nachlassen, und vielleicht gar ihre* tunicæ retinæ varicosæ *seyn. Dieser Zustand*

(*b*) Primit. Phys. med. Pol. Vol. I. Lesnæ pag. 236.
(*c*) In medicina castrensi. p. 92.

stand ist schwer zu curiren, braucht lauter gute Bisslein zum Essen, und was geistreiches subtilisirendes zu trincken. Ex pharmacopoea *wird* rad. valerianæ *in* pulvere *und* eff. *gelobt, ich aber recommendire die* herbam herniariæ vulg. mille grana *in* pulv. *und auch im Thee täglich* 3 - 4 *Wochen durch.* Ruta *ist auch gut, vornemlich lasse die zwei Kräuter frisch auf Butter-Brodt gebrauchen.*

§. X.

In litteris Jesuitarum, quas *Lettres édifiantes* (*d*) vocant graphice describitur à V. P. d'*Entrecolle* idem adfectus in China observatus. *La nictalopie est une maladie plus commune à la Chine qu'en Europe, & c'est une affection vicieuse des yeux, qui fait qu'on voit bien le jour, qu'on voit moins bien le soir, & que la nuit on ne voit rien du tout: ki mung yen, est le nom, que les Chinois donnent à cette incommodité. Ces trois caractères signifient, yeux sujets comme ceux des poules à s'obscurcir. Celui qui est afligé de ce mal, a les yeux bien ouverts, & ne voit rien, il va à tatons dans les lieux, où il est le plus accoutumé à marcher, il ne sent aux yeux ni inflammation, ni chaleur, ni le moindre picotement: qu'il soit placé durant le jour dans un lieu ténebreux, il voit fort bien à la plus petite lueur. La nuit étant venuë, son accès le prend, qu'on lui présente une bougie allumée, il n'apperçoit dans la chambre aucun objet éclairé, pas même la bougie; & au lieu de la lumiere il entrevoit comme un gros globe de feu noiratre sans aucun éclat. Si l'œil s'obscurcit peu à peu, & par degrès à mesure que la nuit approche, ce n'est pas de la même maniere, ni successivement, qu'il s'éclaircit, & c'est ce qui console le malade, car il sait, qu'il aura le lendemain la vuë très saine jusqu'au coucher du soleil. J'ai connu un Chinois, qui a eu pendant un mois cette maladie: il m'a avoué, qu'il avoit été attaqué sur le soir de ce mal après s'être livré à des violens accès de colere, & qu'après sa guerison s'étant encore abandonné à des pareils emportements, le même mal le reprit, dont il se guerit de nouveau par le même remede: voici le remede. Prenez le foye d'un mouton ou d'une brebis, qui ait la tête noire; coupez le avec un couteau de bambou, ou de bois dur, otez en les nerfs, les pellicules & les filaments, puis enveloppez le d'une feuille de nenuphar (la nymphée) après l'avoir saupoudrée d'un peu de bon salpetre. Enfin mettez le tout dans un pot sur le feu & faites le cuire lentement. Remuez le souvent pendant qu'il cuit, ayant sur la tête un grand linge, qui pende jusqu'à terre, afin que la fumée de la coction ne se dissipe point, & que vous la receviez toute entiere. Par cette fumée vous vous trouverez gueri, de sorte que le soir même vous cesserez d'éprouver cet accident. Il y en a qui tiennent encore comme inutile, d'avoir égard à la couleur de la laine du mouton.*

§. XI.

Rusticus iste juvenis (§. 5.) nutu Dni. Præsidis comparere jussus sequen-

(*d*) Recueil. XXIV. p. 434.

quentia deposuit, se esse ætatis viginti trium annorum, a quatuor jam annis laborare cæcitate nocturna, in cæteris functionibus valere & sanum esse, se nullam originis mali caussam nosse, nisi quod rustici existiment, hoc ipsum à potu aquæ ranarum spermate contaminatæ, cui forsan indulserit, provenire. Ad quæstionem: Quando invadit quandove remittit morbus? respondit, se sub occasu solis nebulas videre, & visum de momento in momentum debilitari, donec elapsa hora dimidia post occasum non amplius videat, nec objecta a luce reflexa illuminata distinguat, mane vero, non simul & semel, sed gradatim visum recuperare, quin imo semihorio ante ortum solis perfecte omnia cernere & distinguere. An lunam splendentem vel lumen candelæ adpositæ videat? quæsitus regerit, se utrumque sic satis distincte, nulla autem objecta a luna aut candela in camera illuminata, multo minus stellas unquam videre posse. Sponte porro confessus est, adfectum annorum serie pertinaciorem fieri, primisque annis liberum se prorsus fuisse hieme, redeunte duntaxat malo circa ver, & durante per æstatem ac autumni partem, proxime vero elapsa hieme sese amplius immunem non fuisse. Adfert porro, cum ante quatuor annos per mensem & ultra conflictaverit hac cæcitate, se suasu aniculæ hepar bovinum coctum comedisse, ejusque vaporem calidum oculis excepisse, eo cum levamine, ut posthac fere per annum integrum immunis vixerit, subsequente anno eodem se malo correptum repetiisse remedium cum salutari per sex menses effectu, currente vero anno noviter laborantem ad eandem bis medicinam confugisse, non alio effectu, quam quod per unicum mensem liberatus fuerit. Sibi quoque videri, se serena tempestate magis esse νυκταλωπα, quam nubila, & semper observasse, emendato per hepar bovinum malo, pupillas oculorum speculo obversas interdiu esse minores, quam eo tempore ubi cæcitate nocturna laborat. Dominus Præses oculos ægri sub vario situ ad lucem & ad umbram sedulo inspiciens, nihil præternaturale observavit, oculi sunt glauci nitore naturali gaudentes, motus iridis in constringenda & amplificanda pupilla pro quantitate luminis admissi, perfecte est ut in hominibus sanis. Pater adolescentis cæteroquin narrat, ejus novercam ante aliquot annos nyctalopia correptam fuisse, quæ tamen sponte evanuit.

§. XII.

Ex his vero historiis fide dignis (§. 6. 11.) signa, symptomata, caussas, prognosin, & therapiam hujus adfectus, quantum vires permittunt eruere conabor. *Cel. Kramerus* l. c. vult, tales νυκταλωπας non adeo sensibili iridis motu constrictorio & dilatatorio gaudere, sed ipsorum pupillas grandiores semper esse, quam in aliis nulli oculorum vitio subjectis. Idem testatur *G. E. Hermannus* (§. 8.) qui asserit se in quibusdam pupillæ dilatationem observasse. Nuperrimus vero Dni. Præsidis casus (§. 11.) hanc

limitationem addit, pupillam interdiu nyctalopibus majorem, esse quidem quam sanis, sed ad lumen & umbram perfecte moveri, e contra de nocte ad lumen candelæ vel lunæ majorem, & magis immobilem esse, ut proin contrariis testimoniis cel. Virorum *Plateri*, (*e*) *Bergeri*, (*f*) *Boerhavii*, (*g*) fidem vix adhibere possim, non quod his viris alias gravissimis in aliis fidem denegem rebus, sed quod existimem, hos viros ex aliorum relationibus, non ex propria experientia de hoc adfectu scripsisse, nullus enim horum meminit se vidisse & tractasse hos patientes. Neque Dom. Præses pupillas sui patientis, quas circa meridiem inspexit, aliter ac in sanis deprehendit, multo minus insuetam aliquam immobilitatem ad luminis ingressum, ut vult *Boerhavius*. Pupillæ itaque dilatatio præsente adfectu de nocte non amplius ut opinor inter ambigua hujus adfectus signa collocanda, & cæteroquin tanti momenti est, ut lucem aliquam fœnerari possit in caussarum scrutinio.

§. XIII.

Plura ab auctoribus commemorantur symptomata, hunc adfectum concomitantia, quæ paucis enarrabo. *Forestus* (*h*) ad signa hujus adfectus gravitatem in capite & similiter circa radicem oculorum refert, quod ipsum quodammodo comprobat *Hermannus* loc. c. (§. 8.) qui de suis testatur Polonis, ipsos aliqualem persentisse capitis imbecillitatem. *Epiph. Ferdinandus* l. c. non solum gravitatis, sed & doloris in angulis internis oculorum meminit. De nebulis sole occiduo apparentibus præter observationem ex *Transactionibus* (§. 7.) relatio Domini Præsidis (§. 11.) quoque testatur. Casus in China observatus (§. 10.) hæc omnia negat, probatque nihil horum esse, sed cum unius ejusdem morbi indefiniti gradus esse possint, facile est, has omnes relationes symptomatum gradibus admissis invicem conciliare.

§. XIV.

Non major difficultas nascitur, si & alia phænomena ab auctoribus notata, diverso contigisse gradu observamus. *Epiph. Ferdinandus* (§. 6.) declarat, istiusmodi νυκταλωπας ad lumen lucernæ aliquantisper vidisse. Jesuitarum litteræ (§. 10.) globum igneum nigrescentem loco flammæ candelæ visum commemorant, & ex confitente ægro Domini Præsidis (§. 11.) liquet ipsum paroxysmo cæcitatis correptum splendentem lunam & appositæ candelæ lumen sic satis bene distinxisse, cum e contra casus in Anglia observatus (§. 7.) de abolito prorsus visu, nec per candelam nec lunæ splendorem sensibili, loquatur. Hæc autem observata læsi visus diversitas, longe

(*e*) Praxis medica.
(*f*) Differt. de morb. ocul.
(*g*) Tractat. de morbis ocul. p. 161. edit. II.
(*h*) Observat. med. Libr. XI. observ. 38.

longe abest, ut contradictionem involvat, ut potius diversos morbi gradus pro diversitate subjectorum & intensitate caussæ efficientis, magis magisque evincat.

§. XV.

Reliqua phænomena, quæ ex recensitis casibus (§. 6. 11.) & partim aliis inter legendum historiis animadverti, cum notatu digna sint, præterire nefas duco. Dominus *Hermannus* (§. 8.) visum των νυκταλωπων non accurate momento occultationis solis sub horizonte, sed aliquot horis ante occasum perire scribit, quod ipsum quoque *Acta Anglicana* confirmant, & ex historia Chinensis νυκταλωπος (§. 10.) patet visum non sensim & successive, sed subito, finito somno, restitutum esse, contra in recenti Domini Præsidis casu, visum post occasum solis perire, & ante ejus ortum restitui, utrumque vero non simul & semel, sed successive fieri. Ut adeo ex his omnibus clare consequatur, tempus invadentis obcæcationis & restituti vîsus ad essentialia morbi signa non quidem pertinere, licet solis ortus & occasus multum conferat. *Forestus* l. c. in scholio expertus est, νυκταλωπας interdiu in novilunio magis accurate videre, quam in plenilunio.

§. XVI.

Ratione *subjecti*, *ætatis*, *decursus*, *temporis anni*, *raritatis & frequentiæ* hujus morbi inter auctores æque non constat. *Ep. Ferdinandus* (§. 6.) homines temperamenti frigidi & humidi ceu subjecta hujus adfectus designat. *Avicenna* (*i*) nocturnam cæcitudinem accidere scribit plurimum oculos nigros & virides habentibus. *Chrift. Joh. Langius* (*k*) vult lippis & mœrore confectis familiarem esse cæcitatem nocturnam, adeoque occasionalem caussam a lacrymis derivat. Sed quam male hæc invicem cohæreant, ille demum noverit, qui sedulo recensitas observationes relegit & perpendit, qui enim frigidi & phlegmatici sunt temperamenti, raro vel nunquam oculos nigros, sed ut plurimum glaucos & cæsios obtinent & qui lippitudine laborant, tanto minus metuendum habent, quo magis ipsorum pupilla præternaturaliter constricta est. Et forsan *Hippocratis* sententia (*l*) hos bonos fefellit auctores, qui signa suorum νυκταλώπων enarrans, oculos nigros in censum adfert, quod utique verum est, cum nyctalopia *Hippocratis* præsenti adfectui e diametro sit opposita. Neque *Langii* testimonio multum fido, quum compertum habeam, plerosque auctores de hoc morbo loqui ceu adfectu idiopathico, qui aliis oculorum morbis non supervenire solet.

§. XVII.

(*i*) Libr. III. fen. 3. Tr. 4. c. 4.
(*k*) Oper. med. Tom. II. p. 110.
(*l*) Libr. Epid. Art. XXIV.

§. XVII.

Idem fere intellectum velim de congrua horum ægrotantium ætate, quæ enim *Epiph. Ferdinandus* l. c. de pueris & senibus, *Hermannus* l. c. de hominibus utriusque sexus & cujusvis ætatis, *Kramerus* l. c. de solis senibus crudo victu utentibus & pauperibus hominibus, *Theod. Zwingerus* (*m*) de solis adultis ut subjectis hujus morbi narrant, ita comparata sunt, ut seposito auctoritatis præjudicio merito concludam, hunc adfectum omnem promiscue sexum omnemque ætatem corripere, immo pro generaliori sui caussa quandoque in hoc vel illo loco populariter grassari posse.

§. XVIII.

De anni tempore quod servat ex memoratis historiis (§. 6. 11.) conjicere licet, vere, æstate & autumno frequentius grassari, quam hieme, quod quippe recens casus (§. 11.) comprobare videtur. In *Ephemerid. Nat. Curios.* (*n*) cæcitas nocturna describitur, quæ per mensem lunarem Martium ægrum detinuit, æstivæ nyctalopiæ mentionem facit *Hermannus* l. c. autumnalis *Epiph. Ferdinandus* l. c. & habitualis adfectus hiemem non excludit (§. 11.), licet hoc anni tempus omnium nimine huic morbo congruum sit.

§. XIX.

Decursum hic morbus plerumque videtur habere per mensem integrum, in vicinia Lesnæ (§. 8.) a fine Julii ad finem Augusti grassatus est, per mensem quoque ægrotavit Chinensis iste νυκταλωψ (§. 6.) *Ferdinandi* relatio de ægris loquitur partim intra quindecim, partim quadraginta dies curatis. Alia omnia docet recentissima Domini Præsidis observatio (§. 11.), qua constat, ægrum licet non uno tenore, sed per recidivas jam in quartum annum hoc morbo conflictari, atque hunc casum exceptionem a regula continere.

§. XX.

Nullus cæteroquin dubitassem, nyctalopiam morbis rarioribus adnumerare, cum observationes practicorum, quarum adeo indigens caterva prostat, raro ejus mentionem faciant. *Scheidius* (*o*) nyctalopiam vocat adfectum rarum ac mirandum. *Theod. Zwingerus* l. c. ter duntaxat in praxi sua observavit adfectum, & ipse quoque Dominus Præses confitetur, se nunquam antea,

(*m*) Pædoiatreia p. 143.
(*n*) Decur. I. Anno 3. observ. 243.
(*o*) De visu vitiato Argentorat: 1677. p. 25.

antea, quam quidem hoc tempore ipſum obſervaſſe. Hoc non obſtante crediderim, frequentiorem longe eſſe adfectum, quam quidem vulgo creditur, primo enim noctis tempore, quæ ſommo & quieti datur, ægros detinet, cæteraſque principes ſanitatis functiones non turbat, unde moleſtiam patienter potius ferunt, quam conſilia expetunt, ſecundo celer morbi decurſus efficit, ut ægri, antequam ulteriorem eventum cunctando experiuntur, jam ſint reſtituti: tertio, morbus pauperum eſſe videtur, & vitæ hominum agreſtis, crudo victu utentium & inclementiæ aëris expoſitorum, qui telis aranearum rarior eſt in palatiis magnatum, & de quo pauperes æque ac de aliis morbis, ſoſtro parcendo ſolliciti, non æque facile apud medicos conqueruntur.

§. XXI.

Accedo jam ad cauſſarum ſcrutinium, in quo evolvendo tanto accuratiori examine opus eſt, quo magis compertum eſt, auctores & circa hoc momentum in diverſiſſimas abire ſententias. Ut autem ordine procedam, primo dicam de prædiſponentibus & occaſionalibus, deinde de materialibus & formalibus hujus morbi cauſſis. Ad internas prædiſponentes multi referunt temperamentum frigidum & phlegmaticum, ætatem puberem, taleſque oculos, qui magni ſunt ac protuberant, quod, quo minus admittere poſſim, vetat cognitio hujus morbi ex ſuis ſignis (§. 12-17.), qui promiſcue omnis ætatis & ſexus homines adoritur, unde quoque cum *Epiph. Ferdinando* (§. 6.) aërem humidum & autumnalem pro tali cauſſa occaſionali non agnoſco, ſed contrariam potius cum Domino *Hermanno*, æſtum ſc. & calorem ſolis, atque ſic aërem ſiccum & calidum hic magis accuſo. Aliis ab auctoribus recenſitis cauſſis occaſionalibus pariter non multum tribuo, ut v. g. uſui loliacei panis, de quo *Schenkius* l. c. notat nyctalopiam ortam eſſe, in qua cauſſa aſſignanda facile fallacia non cauſſæ ut cauſſæ irrepſit, aut etiam defectui pinguedinis in quotidiano cibo, quale quid *W. Hoefferus* (*p*) tempore belli Suecici in pluribus militibus & incolis Sueviæ & Bavariæ propter annonæ penuriam obſervavit, & de cujus realitate inter *Hoechſtetterum* & *Horſtium* diſputatum eſt. (*q*) Ejuſdem valoris eſſe judico cauſſam nyctalopiæ a potu aquæ ſpermate ranarum contaminatæ (§. 11.), qui enim hoc ſperma cum aqua hauſtum hunc ſingularem habere poſſit effectum, ex nullis rationibus phyſicis perſpectum eſt. Similiter ira prægreſſa, cujus meminit Jeſuitæ obſervatio, non ſemper hujus adfectus cauſſam occaſionalem conſtituit, cum *Epiph. Ferdinandus* in ſuis ægris nyctalopicis hanc potius profuiſſe, quam nocuiſſe obſervaverit.

§. XXII.

(*p*) Hercul. med. Viennæ Auſtriæ 1657.
(*q*) Epiſt. l. III. p. 487.

§. XXII.

In assignanda caussa materiali non minus discrepant medici præteriti & recentioris ævi. *Aëtius* & cum eo cæteri Græci hujus adfectus caussam quærunt in spiritibus visivis, præter naturam crassis & spissis, quam veterum caussam *Langius* l. c. quoque amplectitur & tuetur, sed adhuc sub judice lis est, an tales spiritus visivi revera existant, & si existunt, quare interdiu suo funguntur officio, & ab hoc feriantur de nocte. Veri magis speciem habet, quod de crassamento sanguinis a victu duro & solis calore condensati, ut caussa materiali adfert *Hermannus* (§. 8.), licet pro mea parte non consentiam horum humorum decubitum ad thalamos nervorum opticorum fieri. D. *Antoine Maitre-Jean* (*r*) sententia de caussa materiali adfectus in fibris retinæ tunicæ, vel nimis succulentis vel exsuccis & aridis redditis, quærenda, ita comparata est, ut quidem nodos, sed non solide solvat, ipsisque symptomatibus explicandis insufficiens sit.

§. XXIII.

Quod caussas formales attinet, non diffiteor difficile dictu esse, quænam pars oculi in cæcitate nocturna sit adfecta. *Plempius*, *Platerus*, *Bergerus*, *Boerhavius* caussam formalem hujus adfectus quærunt in nimia pupillæ angustia, quam tamen opinionem veris morbi phænomenis & recensitis casibus (§. 6-11.) repugnantem merito rejicio, & jure magis audiendum esse existimo D. *Fischerum* (*s*) qui causam formalem ponit in relaxatione paralytica & temporaria iridis. Adest enim pupillæ dilatatio præternaturalis, quæ spasmodicam fibrarum radiatarum constrictionem supponit, quam a consensu & nexu cum choroidea tunica fieri existimo, ut statim pluribus demonstrabo. Omni autem fundamenro destituuntur, quæ *Felix Platerus* (*t*) de paulatina obscuratione crystallini, & *Kramerus* de humorum pelluciditate turbata & retina varicosa facta, tanquam caussis formalibus nyctalopiæ litteris prodidere.

§. XXIV.

Sentio jam nunc mei officii esse, ut quid caussæ subsit in nyctalopia producenda, hic breviter exponam, & quidem non inficior dari caussas prædisponentes ex crudo victu maxime arcessendas, prostant enim talia quæ

(*r*) Traité des Maladies des yeux. p. 462.
(*s*) Diss. de morbis ocul. Erfordiæ 1720.
(*t*) l. c. Tom. I. p. 193.

quæ crudum & ſpiſſum chylum generando alimenta, ſenſim & ſucceſſive quoque oculorum humores ad ſpiſſitudinem diſponunt, & aciem viſus infringunt, ut pluribus ſcriptores diætetici docent. Neque refragabor oculorum humores ſemel inſpiſſatos ſentiendi facultate privare organa recipiendis luminis radiis deſtinata. Multo minus negabo formales iſtas cauſſas, quæ tanquam ſigna in ſenſus occurrentia in hoc morbo ſe manifeſtant, quale verbi gratia pupillæ dilatatio eſt, ſed ideo tamen res altioris indaginis ſemper manet, quænam ſcilicet hujus morbi cauſſa proxima, quæve oculi pars primario & quoque per conſenſum laboret? Mihi ſi in his rebus dubiis conjectare duntaxat licet, videtur, non thalamos nervi optici, non nervos opticos, nec retinam tunicam opprimi quodam humore peregrino, ſed potius ipſius choroideæ tunicæ humores ab effectu craſſioris victus & injuriarum æſtus diurni quodammodo contaminari & ſpiſſeſcere, ut inde imminuta in viſu perceptio conſequatur. Quamvis enim Mariottani ſyſtematis aſſecla non ſim, qui viſus perceptionem non in retina, ſed in ſola choroidea ponit, tamen viſendi facultatem non ſoli retinæ tribuo cum recentioribus pleriſque, ſed exiſtimo hanc inſignem facultatem ex conſociata & conjuncta retinæ æque ac choroideæ actione naſci. Ex compreſſis enim fibris retinæ vel nervi optici plenaria ſequeretur cæcitas dies nocteſque perennans, ut videmus in amauroſi, iſta itaque tunica choroidea humoribus craſſis ſtipata, fibras contrahit, & contractione ſua uveæ filamenta radiata, quæ choroideæ propagines videntur, in conſenſum rapit & pupillam durante paroxyſmo ampliorem reddit. Forte & inde naturalis choroideæ cum retina cohæſio intima paulisper remittit & laxior fit contiguitas, quæ neceſſario obtuſum viſus ſenſum facit. Huic meæ ſententiæ favet, ſanguinis per victum craſſum contaminati effectus facilius poſſe penetrare in hoc pigmentum choroideæ, ex vaſculis ſanguineis conſtantis, quam in retinam ex ſurculis nerveis & fibris medulloſis formatam, in quas omnino ſanguinis immediata via & impulſus non datur, ſed multiplex ſubtiliorum humorum ſeries requiritur, antequam ſubtiliſſimus nervorum latex efformetur. Confiteor tamen, & hanc meam explicationem eſſe hypotheticam, neque omnibus nyctalopiæ ſymptomatis ſolvendis parem, nam ex mea & omnium reliquorum auctorum explicatione nondum patet ratio, cur nyctalopes interdiu bene vident, noctu vero cæcutiunt. Forte hic occultus & arcanus quidem nexus ac conſenſus inter lumen ſolis nunc occidentis nunc orientis, & partes oculum conſtituentes latet, quem explicare mortalibus hactenus conceſſum non eſt.

§. XXV.

Ad prognosin me conferens primo quidem loco ex *Kramero* (§. 9.) didici, hunc adfectum curatu esse difficillimum ac magis ex diætæ & regiminis, quam pharmaciæ regulis & præscriptis restituendum. Interim hoc suum enunciatum in strictissimo sensu accipiendum non esse inde concludo, quod hic morbus in plurimis subjectis intra mensem cessaverit, immo sponte citra exhibitionem medicamentorum curatus fuerit. Hanc ejus ergo admitterem prognosin in subjectis annosioribus & quibus hic adfectus mora temporis habitualis factus est, in junioribus autem & qui prima vice corripiuntur, non crediderim curatu difficilem fore, in primis medico, cui specificum hujus morbi remedium cognitum est.

§. XXVI.

In curatione hujus mali ob defectum cognitionis plenariæ caussæ ejus, vix rationalis apud auctores prostat therapia, sed quidquid circa hoc argumentum litteris proditum est, vel concernit singulare aliquod specificum, vel ingentem remediorum farraginem promiscue commendatorum.

§. XXVII.

Quod momentosum hujus morbi specificum concernit, hepar est vel bovinum vel ovillum aut hircinum, in cujus remedii commendatione hoc singulare invenio, quod non solum antiquissimi usus sit, sed etiam latissimi & propemodum recepti per omnes terrarum gentes & regiones. Non enim levis admirationis momentum est, quod æque Chinenses ac Marchiæ nostratis rustici hoc malo sese liberare norunt, cum hac levi differentia, quod nunc hepar bovinum, nunc ovillum vel caprinum commendent. Contra alteram, prioris speciminis, nyctalopiæ speciem hepatis bovini usum jam commendavit *Hippocrates* & *C. Celsus* (*u*) cæcitate nocturna laborantes inungi jubet *sanguine jecinoris maxime hircini, sin minus caprini, ubi id assum coquitur excepto: atque edi quoque ipsum jecur debet. P. Ægineta* l. c. hepar hircinum assatum laudat, & *saniem intra assandum collectam illinire, hepar ipsum edendum, & dum coquitur vaporem oculis excipiendum jubet. Oribasius* (*x*) eadem ratione hepar caprinum commendat, quod etiam *Marcellus* (*y*) his verbis facit; *Jecur ovillum* i. e. *ovis candidæ discoctum cum aqua madefactum contritumque & oculis superpositum nyctalopas purgat.* Inter recentioris ævi scriptores omnino non pauci sunt, qui veterum vestigiis insistentes

(*u*) Libr. 6. c. 6. de re medica.
(*x*) Synopseos libr. 8. vid. med. princ. post. *Hippocratem* p. m. 130.
(*y*) De medicamentis Lib. ibid. p. 279.

tes hepar caprinum vel etiam bovinum specifice commendant. Ita enim *Forestus* scribit l. c. *similiter hepar caprinum coquito obvelato capite & in ollam adverso fumum oculis excipito, ipsum hepar edendum prabeto. A. Cumenus* (z) duos casus adfert nyctalopiæ seu cæcitatis nocturnæ per hepar bovinum curatæ, idem quoque remedium commendat *Antoine* l. c. & in duobus casibus scilicet Chinensi nyctalope (§. 10.) & ægro, cujus historiam Dnus Præses (§. 11.) concinnavit, singularem hepatis virtutem non satis deprædicare possum. Unicus *Dominicus Panarolus* (a) scribit convaluisse quendam νυκταλώπα sumendo aliquoties ante cibum hepar anguillæ assatum, & hoc remedio postea ex simili morbo cæcutientem sese feliciter sanasse.

§ XXXVIII.

Quod farraginem medicamentorum ad hunc adfectum præscriptorum attinet, hanc breviter ordine chronologico recensebo. *C. Celsus* l. c. præter hepar caprinum iis medicamentis non inutiliter uti docet, quæ vel cicatrices vel aspritudinem extenuant: *Quidam* inquit *contrito semine portulacæ mel adjiciunt, eatenus, ne id ex specillo destillet, eoque inungunt, utendum vero simul esse exercitationibus, balneo & fricationibus. P. Ægineta* l. c. curam adgreditur *evacuando sanguinem de flexura cubiti, deinde purgando aut per clysterem evacuando, mox pituitam per os detrahendo, & sternutationes movendo, ante cibum hyssopum aut rutam bibendam præbet, si vero non cedit stimulat purgante ex scammoneo & castoreo. Oculos illinit melle despumato & claudere jubet ad continendum liquorem. Oribasius* l. c. similia propemodum tradit circa medendi methodum, additque asininum fimum exprimendum esse, eoque succo oculos inungendos. *Marcellus* præter hæc recensita superstitiosum remedium, scilicet lychnitem lapidem, quem nos carbunculum dicimus, commendat, & cæcitate laborantibus secum gestare suadet. *Epiph. Ferdinandus* l. c. inter alia remedia ligni sassafras decoctum multum commendat, & *Gabelchoferus* (a) testatur pulvere ex semine fœniculi, anisi & coriandri curasse nyctalopem. *Schenckius* l. c. remediis nyctalopiæ adnumerat cinerem ficulneum ex oleo illitum, & non ita pridem laudatus *Kramerus* l. c. præter radicem valerianæ, cujus alias virtus antepileptica a *Fabio Columna* asserta est, in pulvere & essentia præscribendam, herniariæ & rutæ herbas tanquam egregii usus commendat. Sed dubito medicum clinicum ex his omnibus commendatis remediis, quæ & virtute & operandi ratione mirum inter se differunt, multum solatii capturum esse. Rationalis curationis sciagraphiam per indicationes primus tradidit laudatus *Hermannus* (§. 8.), persuasus enim sum mate-

 rialis

(z) Ephemer. N. C. ann. 3. obs. 133.
(a) Jatrologism. seu Obs. medic. pentec. 49.
(b) Obs. cent. 4. cur. 49.

rialis cauſſæ conditionem in inſpiſſatis & condenſatis humoribus latere, effectumque famoſi hujus morbi ſpecifici, hepatis ſcilicet comeſti & inprimis ejus vaporis excepti, qui omnino virtutis emollientis, & reſolventis eſt, ex hac theoria explicari poſſe, licet inventio hujus ſpecifici a veteribus relata ſuperſtitione quadam nitatur, dum omnes teſtantur hepata caprina & ovilla non aliam ob cauſſam commendata fuiſſe, quam quod hæc animalia de nocte æque cernant ac interdiu. Tandem ex analogia concluderem, curam per electricitatem boni quidquam hic præſtituram eſſe.

FINIS.

CAROLI

XXIII.

CAROLI FRIDERICI KALTSCHMIED,

PROGRAMMA.

De nervis opticis in cadavere latis inventis a compreſſione per undas facta cauſa ante mortem ſubſecutæ guttæ ſerenæ.

Jenæ 8 Octob. 1752.

NOn ſolum in infantibus, ſed & adultis hydrocephalos produci praxis docet, & multæ apud auctores de his proſtant hiſtoriæ. Aſt, cum ſuturæ in adultis oſſa cranii firmius claudant, ab extravaſata lympha rarius ſe diſtendi patiuntur, unde cerebri compreſſio, ſecretionis ſpirituum turbatio & mors ex apoplexia ſuperveniens utplurimum evenit. Ejuſmodi caſum imprimis eam ob cauſam recenſere placet, quoniam nervorum opticorum in cadavere conditio rarior deprehenſa. Mulier ſeptuagenaria decem ante mortem annis ex petulantia juvenis fuſte in capite fortiter percuſſa, & remediis & naturæ robore vero levata, evidens inde damnum non ſtatim percepit. Poſt aliquot autem menſes capitis dolore gravativo, indies aucto, poſtea vero in atrociſſimum terminato, ita ut vix rationis uſus aliqualis ſupereſſet. Nec medicorum nec chirurgorum ope multum levata tantum non deſperavit. Sternutatione vero ſuborta ad libræ unius pondus lymphæ per nares emiſit, & inde levamen ſentit. Adhibitis poſtea cephalicis fere integrum per annum ab omni ſenſu triſti immunis. Eadem vero & ſymptomata & evacuatio poſt hæc aliquoties rediere. Anno mortem præcedente denuo cruciatibus capitis miſere vexata fluxum lymphæ per nares fruſtra expectavit. Oculorum vero acie primo, poſtea omni uſu deſtituta a me auxilium petiit. Oculis nihil præternaturale niſi pupillam dilatatam magis, commonſtrantibus guttam ſerenam adeſſe vidimus. Fruſtra vero omni remedio adhibito morti ſuccubuit ex apoplexia. Cultro hinc anatomico ſubjecta cranio aperto meninges aquarum mole elevabantur, iiſdemque perforatis libra earum una cum dimidia prorupit. Duræ matri firmiſſime arachnoidæa & pia mater in plurimis locis adhærebant, pia matre ex omnibus cerebri ſulcis vi aquarum ſub ipſa fluctuantium remota & elevata, plicas & ſacculos hinc inde conſtituente, in quorum cavitatibus itidem aquæ recluſæ, quibus emiſſis hinc inde tunicæ arachnoidææ partem poteramus ſeparare & commonſtrare, aquis mox inter tunicam arachnoidæam & duram, mox inter arachnoidæam & piam matrem hærentibus. Ventriculi cerebri aquis pellucidis repleti & corpus calloſum vix ſepti

pel-

pellucidi craſſitiem referebat. Omnes ſinus æque ac reliqua vaſa ſanguine admodum turgida ac diſtenta, & plexus choroidæus uvæ inſtar & varicoſus curioſum exhibebat ſpectaculum. Quod vero maxime recenſeri meretur, eſt aqua circa nervos opticos collecta, ita, ut a thalamis nervorum opticorum ſacculi ad eam uſque partem nervorum opticorum hærerent, ubi illi contigui & quaſi coaliti conſpiciuntur. Sacculis a nervis opticis formatis inferius firmiter adhærebant nervi optici, neque rotundam, ſed uſque ad eam cranii partem, quam perforant, compreſſi & lati, apud me adhuc ſervati, calami ſcriptorii contriti & firmiter compreſſi figuram exhibuere. Compreſſi igitur ab aquis incumbentibus ſpirituum in ipſis motum & oculorum cerebro cum commercium intimius continuare non validi paralyſin tunicæ oculi retinæ & guttam in hac ægra ſerenam produxerunt.

F I N I S.

XXIV.

SAMUEL. THEODORI QUELMALZ;

PROGRAMMA

DE

NARIUM EARUMQUE SEPTI INCURVATIONE.

Lipsiæ 15 Martii 1750.

DIverſo nares officio, & honorabili & magis obſcœno funguntur. Illo non leviter recreant animam, dum papillæ nervoſæ eæque copioſiſſimæ, à primo pari in earum cavitatibus tunicaque eas inveſtiente diſtributæ, ab atomis quibuslibet fragrantibus in atmoſphæra diſperſis, cumque aëre, inſpirationis actu eo adductis grate affectæ, olfactum excitant. Hoc vero ſanguinem tam univerſum, quam inprimis eum, qui pro liquido ſpirituoſo, in cerebri cortice ſegregando adducitur, adeo muco lentiori atque inhærente pituita excrementitia prius liberant, ut ſincerior poſt reſultans, uti reliquis, ita præcipue huic nobiliſſimæ ſecretioni rectius impendi, ſubtiliſſimumque humorem nervis proprium promtius dimittere queat. Nec tamen quod ædificiis interdum pretioſiſſimis arcibuſque ſplendide olim exſtructis dedecori cedere ſolet, ubi ædiculæ requiſitis naturæ dicatæ ab earum parietibus prominent, in nares redundat, eminentiori parte faciei ceu pulchritudinis ſedis ſitas, quippe quæ venuſtati multum plerumque opitulantur. Cujus rationem quiſquis partium nares externas conſtituentium ſymmetriam, quam natura adeo in corpore animali condendo præ oculis habuit, ut nuſpiam ab ejus regulis receſſiſſe videatur, alleges, à ſcopo haud aberrabis. Scilicet quemadmodum univerſo externo corpori, maxima ex parte, non niſi duplicatæ partes in capite, collo, trunco, atque artubus, reſpectu magnitudinis, conformationis, ſitus, figuræ atque officii ſibi reſpondentes exactiſſime pulchriorem formam fœnerantur; ſic quæ nares componunt ex utroque latere conjunctæ, cum ſibi ubique ſimiles ſint, elegantiæ non mediocre addunt momentum. Quoties vero ab æquali hac ſua poſitione atque configuratione membra ac partes corporis receſſerint, toties non tam formoſitati multum decedit, quod pedibus ſpinaque dorſi multum incurvata incedentes exemplo ſuo firmant, ſed ubi in vultum cadit iſtiuſmodi anomalia, ſi vel reliquum corpus elegantiſſime ſit ſtructum, illud tamen ſubturpe aſſeras. Præ aliis in naribus, ceu faciei parte magis apparente deformitatem, ſi quæ adſit, ocyus animadverti, neminem fugit, niſi oculorum acie prorſus deſtituatur. Alios tanta magnitudine organi hujus externi, inprimis ſpinæ ac dorſi eminentioris ceu gibboſi à nativitate eſſe præditos, ut vel inde naſutorum titulo jure ſuperbiant, alios contra nares tam depreſſas obtinuiſſe, ut vix dimidium naturalium æquent, alios iiſdem aduncis vel reſimis gaudere, quotidie experimur. Sunt autem multæ variæque cauſæ, quæ naribus inſidias ſtruere, eaſque tantum non evertere protinus ſolent. Quas inter non ſolum per partum difficilem, etſi rariſſime, facta earum preſſio, aut quævis ab ortu primo perque hæreditatem inducta à naturæ conſueto ordine recedens configuratio; ſed etiam externæ iis nonnunquam ſubaccidentes injuriæ locum quendam ſibi vindicant. Ob oſſium nares ſuſtinentium, interniſque cavitatibus earum affixorum magnam, inque in-

fantibus atque puerili ætate majorem teneritudinem, à lapſu, prono capite ac facie verſus corpora renitentia dura contingente his extantibus præ aliis faciei partibus adeo frequenter noxa inducitur, ut per omnem non raro vitam quam formæ bonum fragile ſit, teſtimonium edant evidentiſſimum. Ut nil de læſionibus externis violentis, de congelatione, ob frigus intenſius, quibus iiſdem damnum manifeſtum inductum ſæpe fuit, proferam, rem mihi tantum in præſenti cum earum curvatione eo penitius faciam, quo pauciora hoc de malo, licet crebriore, in ſcriptis chirurgorum medicorumque relatum legimus. Naribus equidem fulcrum firmum ſatis duo ipſis propria oſſa oblongoquadrata forma prædita, per ſic dictam harmoniam in medio cohærentia, ſuperiori extremitate cum oſſe frontis, beneficio tranſverſalis ſuturæ, a parte laterali cum apophyſi oſſis maxillaris, cui a naribus nomen factum, connectentia, præbent. Sed his neutiquam contenta natura, ut eo melius adverſus injurias externas firmetur validum ſatis ſeptum iis in medio ſuppoſuit. Quod etiam à parte anteriori atque inferiori reperiatur cartilagineum, reliqua tamen ſua expanſione oſſea lamina, ad quam efformandam plura ex vicinis oſſibus ſuum conferre comperimus, componitur. Nimirum non exiguam ei portionem interior oſſis ethmoidei apophyſis, plano oſſeo conſtans, cum eminentia interna oſſium narium eaque media conjuncta ſuppeditat, cujus margo inæqualis oſſis vomeris, partem ſepti poſteriorem conſtituentis ejuſque ſuperiorem, anteriorem, teneriorem que marginem adeo complectitur, ut hac deſcripta facie prius nominatam laminam ethmoidealem ſuſtinere videatur, margine interim inferiori hujus compoſiti oſſis ſeptum efformantis lineæ eminenti, ab apophyſi palatina oſſis maxillaris pariter ac ipſo oſſe palati nares verſus aſſurgenti inſerto, ambitu vero ejus anteriori cum cartilaginis majoris narium media parte, laminam ſatis conſpicuam efformante, coalito. Quod ſic compoſitum, nariumque cavum dividens planum membrana, quæ ob muci tenuis, ab arteriarum per eam diſtributarum ſanguine ſecretionem pituitaria audit, quæque magna ex parte ſpongioſa, nec parum craſſa, contextu celluloſo, glandulis, ductuliſque excretoriis paſſim referta eſt, obducitur. Ab his arteriis per illam copioſe diſtributis, atque utrinque per ſepti oſſei ſuperficiem ejuſque poros ſimul intrantibus hoc ipſum quoque ſuum nanciſcitur nutrimentum. Quantum vero, ut cætera, ſubtiliori anatomicæ ſepti perluſtrationi relinquenda hic omittam, hæc columna ſepti oſſei ad nares ſuffulciendas conferat, non raro tamen adeo inflectitur ut naturalem narium totiuſque faciei figuram multum alteret. Cujus mutati ſitus cauſæ multæ hinc inde producendæ in medium forent. Verum enim vero, poſthabitis violentis percuſſionibus externis, quæ paſſim conſpiciuntur, variiſque læſionibus, qualiſque à lapſu in lapidem anguloſum in pueritia accidente, oſſium horum depreſſio viro cuidam eximio induxerat adeo, ut, viam aëris per nares, per omnem vitam præcluſam deprehenderit, illius ſaltem vel in tranſitu memi-

mi-

minisse juvat, quæ in prima infantia ab indicis, aliusve digiti immissione in alterutram solum narium cavitatem, septum in alteram sensim premente prava ex consuetudine accidit. Et quid de pulveris sternutatorii acrioris sæpe ac subadstringentis, temporis successu siccitatem duritiemve callosam organo huic universo inducentis attractione censendum erit, qui cum dextræ manus digitis ut plurimum apprehendatur, in ejusdem lateris narium cavum majori copia sæpissime intruditur, ibique tam per excitatam irritationem seri affluxum largiorem cum membranæ internæ turgescentia, quam per illam à vasorum finibus ac poris hinc tandem inductam contractionem rigiditatemque hanc ossis superficiem propemodum exarefactam relinquat. Ast frequentiorem septi à naturali forma recessionem causis deberi internis, extra dubitationis aleam est positum. Quæ non mala variolas, annis quibusdam, malignitate majori stipatas, aut corpus pravis humoribus scatens invadentes insequuntur? quæ uti non raro pulmoni ac pectori, sic naribus, tenerioribusque earum ossibus ac partibus infestæ sæpe exstitere. Frequentiores putem observationes, qua à puellis pubertatis annos ingressis, sub moliminibus molestissimis mensium eruptionem respicientibus, narium inde rubore externe perfusis, interne interdum inflammationibus, exinde suppurationibus ac erosionibus affectis desumi possunt, quam ut quis de asserti veritate jure dubitare queat. Veluti autem hæc incommoda in nonnullis per plures dies moras nectunt, sic singulis mensibus atque tamdiu repetiisse visa sunt, donec negotium hoc, naturæ ad ductum ordinatum fuerit, in aliis malo fixiori atque extra hoc tempus permanente, vasculorumque sanguifluorum per septum distributorum destructionem, non sine partis cujusdam ariditate ejusque curvatione inducente. Enim vero sanguine cæterisque corporis succis à naturali sua blanditie, retentorum vitio, recedentibus, chlorosique atque cachexiæ in miseris pandentibus portam, absonum neutiquam videtur, hanc humorum labem haud aliter in nares derivari, atque in arte excitatos fonticulos, acriori sero pureque semper irriguos, eoque nonnunquam totam vicinam regionem erodente animadvertimus. Quam ob rem nolim omnem derogare fidem quorundam de hæmorrhoidum cum polyposa narium excrescentia aliisque harum affectionibus morbidis connexione, annotatis, quanquam in integra valetudine gaudentibus sujectis eandem minus locum invenire largiar lubentissime. Utut namque haud exiguum utrisque partibus spatium intercedat, rectius tamen hodie de sanguinis cæterorumque ex eo pendentium circuitu constat, quam ut phænomena difficiliora creditu primo intuitu visa statim infida, atque à vero plane abludentia venditare cogamur. Ut de cruoris superflui per nares excretione, cum illis per alia loca aliasque regiones à natura suscipiendas crebro alternante, quippe qua acrioris simul admixti seu decubitui locuples subministratur occasio nil addam. Dari alios, qui ob seri inprimis viscidi ex lautioribus assumtis alimentis, obque vitam quietam atque à laboribus alienam contractam abundantiam, denegata sic ejus imminutio-

nutione decentique attenuatione perpetuo fere laborant coryza, ex veterum mente intemperantiæ manifestum edentes signum, qui vero ex variis causis non raro eam experiuntur mutationem, ut cessante hac muci per nares excretione omnimodo tenuissimisque vasculis, tunicam pituitariam una cum septo osseo perreptantibus collapsis, tantum non cum humore suo coalitis laminam hanc osseam ficciorem atque varie intortam obtinent, frequens experientia imo autopsia nos abunde convincit. Ultro vero causis septi narium incurvationem producentibus spongiosa illa corpora colore vario pallido, livido, sub rubro prædita, ab initio molliora, mox duriora polyporum nomine venientia, ex intimis sinulis latebrisque osseis ethmoideis, sphenoideis, nec non ex ipsius pituitariæ tunicæ glandulis obstructis enata annumerare fas est, quippe quæ, insigne sæpe augmentum capientia septum nostrum in alteram prementia successive partem, organo toti flectendo aërique transitum pro respiratione præcludendo adeo paria inveniuntur, ut tandem miseri non nisi aperto ore incedere, dormire, imo cum sæpenumero versus palatum ac fauces retrorsum extendantur, suffocationis periculum, una cum olfactus atque loquelæ articulatæ damno subire teneantur, molem quandoque nefandam, probofcidis infame simulacrum, ex narium cavo prominens non sine maximo tædio circumferentes. Fallor autem ego, aut has inter acrimonia illa peculiaris, à venereo miasmate per contagium communicata, quandoque à parentibus, vitio hæreditario, in prolem mature derivata, & ubi imprimis compages horum ossium incrementi sui nacta est terminum aperte se prodens principem tenet locum. Quæ nimirum diu satis in corporis vasis cum humoribus oberrans, tandem in ossium omnium tenerrimis his atque vicinis utplurimorum sedem sibi fixam parat. Jam uti in reliquorum ossium carie inchoante vitium plerumque in periosteo ejusque inflammatione delitescit, hancque vasorum ejus cum ossibus intime combinatorum corruptio insequitur adeo, ut illa succo nutritio orbata, erosa, arida ac friabilia restitent, sic non aliter in vasis sanguifluis septum hoc obducentis tunicæ radices agens illud relinquit rigidum, ut presso pede incurvetur, non raro plenaria ex erosione cum narium desidentia detestanda superaccidente corruat. Quod præterea in aliis obtinet ossibus, ut malum in unico eorum puncto aut regione niduletur, reliquis eorum partibus intactis, sed in sæpius nominatis ossibus, narium cavum dividentibus, eo magis mirari subit, quo tenuius est, cum alteri sæpe superficiei insidietur morbosa materia, altera præstita integra. Minus memoratu dignum dixeris, quod ossa hæc membrana sua obtegente subinde neutiquam destituta compareant, potius in ea regionem saltem quandam, alieno colore præditam, pallidam maculam eamque interdum in alterutro solum latere in certis subjectis conspicuam, altero eo naturali ubivis gaudente repræsentent. Quibus tamen non obstantibus, hanc membranæ ossiumque vasis obortam affectionem, juncto tepore corpori proprio, septi situm, qui ipsi est perpendicularis, multum sensim permutare recurvatumque stitisse, in aprico est. Ego vero quoties hanc ejus incur-

curvationem ex allegata ratione oculis uſurpare mihi contigit, toties non potui non ſcriniariorum aliorumque opificum, qui aſſerculos pro opere ſuo conficiundo interdum inflexuri, alteram eorum ſuperficiem aqua humectare, alteram intactam calori temperato dextre admovere, hocque modo eoſdem pro lubitu fere, ac diverſimode inflectere norunt, toties inquam chartæ ſcriptura recens exarata madidæ fornaci calefacto admotæ in inſtanti ſinuatæ redditæ recordatus ſum. Eo ſaltem intercedente diſcrimine, ut quæ ſic ilico in corpore humano contra ea, ſenſim inducatur formæ mutatio. Nec proinde ſemel, ſed ſæpius tales obveniſſe memini, quibus imprudentibus facta contorſio ſepti prius haud innotuit, quam à me obſervata atque pronunciata fuit. Ea tamen propter ſpes me haud fefellit, fore ut medela rite applicata, carie inchoante deleta vaſiſque oſſi, quod naturæ opus eſſe non ſum neſcius, reſtitutis flexilitas quodammodo reddi digitique memini alteri parieti admoti ejuſque leniſſimæ preſſionis non vi, ſed ſæpe repetitæ beneficio, figura prior pauliſper reſtitui queat. Id quod non æque tunc proceſſiſſe ſum expertus, ubi tota ſepti lamina morbo utrinque penetrata, ipſaque pituitaria tunica prævia inflammatione ac ſuppuratione fuit peſſundata. Luculento indicio, vaſorum, per integram adhuc oſſis ſuperficiem, diſtributorum, ſanguiferorum ope, eroſæ portionis effoliationem novorumque eorundem progeniem redintegratam, quandoque in perfectiori modo peractam conſolidationem ſquammularum perpetuo regeneratarum proventum fuiſſe inſecutum. Quilibet, vel me tacente, intelligit, id quod hactenus de ſepti lamina ejuſque involucro membranaceo prolatum à me eſt, etiam de ejus cartilagine inferiori mobili, ceu nares diſtinguente interſepimento, oſſeo plano contermino aſſeri poſſe. Ut ut nimirum non nunquam eroſione deperdita prorſus cartilago hæc deprehendatur, ſæpius tamen ſolum retorqueri conſuevit. Verum enim vero, quæ eo notatu dignior mihi viſa fuit, quo minus quid literis de ea olim conſignatum legi, eſt ſepti hujus oſſei plenaria ſeceſſio ab apophyſi oſſis maxillaris naſali, ſulcoque ſuperiori oſſium palati, per omnem utriuſque eminentiæ tractum verſus alterutrum latus facta adeo, ut linearum nonnullarum diſtantiam crebro adæquet. Qua ſeparatione ſepti contingente, non poteſt non margine ſuo inferiori lateri ſolum decliviori utriuſque antea nominati oſſis inſiſtere, ſimulque tantum deſcendere, quantum allegatæ apophyſes ad altiorem ejus ſitum conferre poterant. Ipſemet teſtem ago autoptam viri XL. annos nati, athletici, diu antea caſtra venerea ſecuti, qui teneriori oſſium compage natura gaudens, morbo quanquam perfecte ſublato, ex hoc tamen tempore mobile ſiſtebat palatum, illud pro arbitrio jam demittens, jam ſonitu non abſimili quam qui ab elongatione digitorum ſuboritur, elevans huncque reciprocum motum, ſine incommodo ullo, ſerie non interrupta ſæpius repetens. Quæ res mihi ſuſpicionem haud vanam movit, junio-ra forte ſubjecta, quibus præ aliis mollior palatina oſſis maxillaris apophyſis, oſſaque palatina ipſa tenerrima conceſſa ſunt, quod ſceleta non raro confirmant, ubi ex cauſis in medium adductis ſeptum ab eminentibus lineis oſſeis

no-

nominatis fuerit ſejunctum, eandem palati præ ſe latura forte mobilitatem. Veniam me à lectoribus benevolis obtenturum confido, ſi phænomena talia ſæpius obvenire, expertus arbitrer, quam vulgo animadvertuntur. Quemadmodum vero univerſam oſſeam corporis compagem pro ſubjecti ætate, temperie, vitæ genere atque diæta admodum differre anatome nos convincit, ſic non minus progreſſus perpetuus ex molliori laxiorique ejuſdem conſiſtentia in ſolidum, ſolidiorem, magiſque rigidum nunquam non obtinet. Quidni vitia illa, quæ junioribus molliorique textura conſpicuis frequentius, quam ſenilibus, ſiccioribuſque corporibus infenſa reperiuntur, hæc intacta relinquant. Equidem iſtiuſmodi, à norma naturali recedentes ſepti nariumque conformationes æquo magis animo tolerandæ eſſent, ut ut multum pulchritudini detrahant, ſed quod inde in ſanitatem redundat damnum vel ea propter flocci pendendum haud eſſe opinor, cum vel ipſi reſpirationi, ceu vitali actioni non parum obſit. Ad quam exercendam cum os ſolum aëri tam in pulmones intranti, quam exeunti jam patere inveniatur, via per nares aut ex toto, aut ex parte tantum denegata mirum haud eſt, linguam ac fauces plus minus, non ſine moleſtia exſiccari, quin imo à polyporum verſus fauces ſe retro ſimul extendentium cauſa, præprimis noctu, intra dormiendum ſuffocationis metum incutere non inanem. Aërem præterea ex pectore egredientem pro loquela articulate formanda à narium cavo diverſimode modificari, tunc maxime cognoſcimus ubi tanta ſe ab alterata narium ſeptique configuratione ei opponunt obſtacula. Plura de impedita ſeri mucoſi ſecretione ſiccitateque hinc ob deſtructa vaſa, glandulaſque exſuccas deque nervorum papillis ac diſtributionibus hinc obrigeſcentibus proferre oriunda damna, ſuperſedeo, cum hæc ad olfactum aut plenarie deſtruendum, aut hebetandum paria ſint, noſque abunde de tantis beneficiis, quæ à partium integritate, deque tot malis, quæ ab adverſo earum ſtatu dependent, ut vix ex merito æſtimentur, convincant.

F I N I S.

JOH.

XXV.

JOH. SALZMANN

ET

ERNESTI CHRISTIANI HONOLD,

DE

VERME NARIBUS EXCUSSO.

Argent. 30. Octob. 1721.

§. I.

ANtequam de verme noſtro in ſpecie agamus, quædam de vermibus in genere prælibare operæ pretium erit. Non vero onomatologiæ & definitioni inhærebimus, utpote quæ a multis qui ſchediaſmata de vermibus luci expoſuerunt, fuſe tractatæ ſunt. Dicta animalcula non ſolum in primis viis, nempe ventriculo & inteſtinis hoſpitari, ſed in omnibus corporis humani partibus, nulla fere excepta, haud raro reperiri, ſi quis perſuadere aliis vellet a pluribus naturæ myſtis jam actum ageret, & ſi quis omnes eornm ſpecies recenſere in ſe ſuſciperet, eum dies citius quam dicendi materia deſtitueret. Labore hoc defuncti pridem ſat multi ſunt antiquiſſimis temporibus, quibus allegandis ſuperſedemus. Inter recentiſſimos *Nicol. Andry tr. de gener. verm. in corp. hum. Dan. Clericus hiſt. lator. lumbr.* præter experientiam id probatum eunt. Maxime hic poſterior, qui in allegato tractatu mentionem injicit non ſolum vermium inteſtinalium cuivis notorum, nempe teretium, aſcaridum, & lumbrici lati ſeu tæniæ, verum etiam cerebri, oculorum, aurium, dentium, cordis, pulmonum, hepatis, lienis, umbilici aliorumque viſcerum tum in homine tum in brutis animalibus. Idem inter alia vermiculum affectum bovinum inducentem, & Arabibus cognitum, nec non vermiculos Americanos hominum pedibus moleſtos, ſirones item ſeu crinones, vermes cum urina excretos, vermes villoſos, nec non eum, quem Luſitani omao quaſi malum genium vocant, memorat. Quod autem ejuſmodi animalcula frequentiſſime in corpore noſtro hoſpitentur, patet inter alia ex eorum e variis locis & partibus excretione, atque eruptione nempe per os, alvum, veſicam urinariam, umbilicum, nares, &c. Quandoque inteſtina continua morſicatione tandem perforant, ſimul ac integumenta, atque ſic per vias ſibi paratas erumpunt, qualia exempla in Sennert. prax. med. l. 3. p. 2. ſ. 1. c. 5. eph. germ. dec. 1. an. 1. obſ. 145. & 146. Foreſt. lib. 7. obſ. 35. Ut taceamus, aliquos eo progreſſos eſſe, ut ſibi aliiſque perſuadere non dubitarint, in omnibus puſtulis, tumoribus, abſceſſibus atque ulceribus vermes helcophagos dictos ſtabulari, adeoque mortem animatam eſſe. Qua opinione inducti *Chriſt. Langius* Athan. Kircherum ſecutus *Patholog. animatam & Aug. Hauptmannus epiſt. prælim. de viva mortis imagine* in lucem edidere (quæ ſcripta æque ac auctorum forſitan cerebra vermibus ſcatent) ac mortem naturalem minutiſſimum & fere inſenſibilem vermiculum linguæ inſidentem eſſe contendunt, neque inanem vanitatem eſſe, quod vulgo dicatur *der Tod ſitze ihm auf der Zunge.* Sed miſſa verminoſa hac ſententia, miſſis etiam innumeris vermium ſpeciebus, caſum adoleſcentis 25. circiter annorum, qui totus quantus, cum in vivis adhuc eſſet, verminoſus erat, & menſe Julio Anni 1718. in noſocomium hujus urbis deportabatur, paucis recenſebimus.

Ccc 2 Huic

Huic per magnam corporis partem vermiculi alii majores, alii minores ſub cute cuniculos egere & tantum non totum conſumſere. Præ aliis in orbita oculi ſiniſtra plures pinguedinem atque muſculos adeo depaſti ſunt, ut bulbus fere nudus conſpiceretur, pariter in inguine ſiniſtro magna cutis & muſculorum portio, in poplite ſiniſtro eædem partes abſumtæ erant, horrendo & commiſeratione digniſſimo ſpectaculo. In cadavere poſt mortem aperto cunctiſque viſceribus nihil verminoſi deprehenſum. Unde non obſcure conjicitur, ejuſmodi inſecta vel eorum ovula poſtmodum excluſa ulceri neglecto communicata eſſe, atque ſenſim ſenſimque cuniculos ſub cute egiſſe. Præterea nihil certi ab eo, utpote viribus omnibus exhauſto, & a vermibus fere conſumto (*die Würmer hatten ihn bey lebendigem Leibe gefreſſen*) comperire licuit. Et iſta mors, qua miſer hic periit, animata jure meritoque nuncupatur.

§. II.

Pauca etiam de vermium origine atque generatione in medium proferre ab inſtituto noſtro alienum non eſt, quæ maximis difficultatibus premitur, & cujus indagatio doctiſſimorum ingenia multum fatigavit. Veteres olim hæc & ſimilia inſecta e putredine ſeu ex materia vel pituita craſſa, viſcida & putreſcente caloris atque motus ope prognaſci arbitrati ſunt, inter quos *Joh. Baptiſt. Helmontius* paſſim in ſuis ſcriptis huic opinioni multum favet, inpr. *tr. de blaſ. hum. de ſextupl. digeſt. de flat. de tumul. peſt.* quæ opinio, ſi dicendum quod res eſt, non multum diſcrepat ab illa Epicureorum, qui omnia fortuito atomorum concurſu fieri voluerunt. Hoc ſuum aſſertum ſtabilire conantur variis experimentis, ſcilicet innumeros pulices arte procreari poſſe ex ſcobe corticum quercus urina hinc inde probe adſperſa, ut incolæ domus atque vicini deſerendarum ædium conſilio angantur. Nec non mel, cui immiſſus fuerit panis probe fermentatus, paulo poſt magna formicarum copia verminare. Item ranas haud raro de cœlo depluere, atque ſic vel in nube generari cum pluvia deciduas vel e pluviæ guttis cum ſicco terræ pulvere mixtis, uti *Ariſtoteles & Plinius* fabulati ſunt, quæ tamen *Oliger Jacobæus in obſ. de ranis* dudum refutavit. Pediculos etiam ex ſudore & materia capitis purulenta quotidie magno in numero procreari. Et quæ ſunt aliæ hujus commatis geneſes. Utut autem concipi vix poſſit, qua ratione numerus, figura, diſpoſitio partium ita conſtanter fiat, neque poſita hac generatione æquivoca plures productiones anomalæ & novæ contingant, placitum tamen hoc diu obtinuit, donec *Franciſcus Redi* aliique proſcripta generatione æquivoca univocam introduxere, contendentes, uti reliqua animalia cuncta, ita & vermiculos hoſce e ſeminio determinato præexiſtente anima ſua fœto ſeu ovulis generari, ita ut generatum cum generante eandem ſpeciem exhibeat. Probant hoc ſuum aſſertum experimentis hanc in rem factis, quæ præ aliis laudatus *Redi tr. de gener. inſect.* nobis exhibet. Experimen-

mentum hoc eſt: *Circa medium menſis Julii in lagenas quatuor orificii amplioris miſit ſerpentem unum, piſces aliquot fluviales anguillas Arni fluminis 4 & fruſtum lactantis vitulinæ, occluſiſque poſtea & optime obſignatis charta & funiculo orificiis: in alias autem lagenas tantundem prædictarum rerum immiſit orificiis non occluſis; nec multum temporis abiit, quin in lagenis, quarum orificia relicta erant aperta, piſces & carnes verminare inciperent, muſcis, cum luberet, intrantibus & exeuntibus. At in lagenis occluſis nullum unquam vermem natum vidit, utut non unus menſis abierit, ex quo cadavera immiſſa in eas erant; nonnunquam tamen foris in charta excrementorum aliquid vel etiam vermiculus ab eo inveniebatur, qui omni conatu & ſolicitudine id agebat, ut inventa aliqua rima intrare in lagenam & victum ſibi quærere poſſet, omnibus, quæ intus erant, jam putrefactis & corruptis.* Unde eſt ut *Nic. Andry tr. de verm. cap.2.* hoc Redi experimentum non ſemper ex voto ſuccedere pronunciet; ſi nempe inſectum quoddam intrandi viam invenerit. Narrat porro ingenioſus & curioſus Italus, *ſe ſæpius aliquot fruſta carnis ſub terra ſepeliviſſe, & humo optime obtexiſſe; quæ nullis unquam etiam poſt plurium ſeptimanarum in terra moram vermibus ſcatuerint, cum tamen carnes reliquæ omnes, in quibus muſcæ deſederant, maxima in copia vermes produxiſſent.* Hinc ergo concludit *impoſſibile eſſe aliquod corpus mortuum per ſe verminare, neque rebus putridis, qua putridis, ullum uſum alium adſcribendum eſſe, quam ut in generatione inſectorum ſolummodo locum vel nidum commodum præbeant, in quem ab animalibus, cum nendi tempus inſtat deferantur vermes, ovula vel quodcunque aliud vermium ſemen, quod prævia aliquali fermentatione in actum ducatur, qui vermes ſtatim ut nati ſunt, in hoc nido alimentum ſufficiens & nutritioni commodiſſimum inveniunt.* Addit idem, *neque caſeum nec lacticinium quicquam verminare, ſi eo loco ſervetur, ubi muſcis & culicibus aditus non datur, & contra ubi hæc animalcula eo perveniant, ut ſuper cibis requieſcant, paulo poſt verminationem ſequi.* Pergit, *id etiam obſervari a venatoribus in feris æſtivo tempore captis, nec non a macellariis & muliercculis, quæ ut carnes per æſtatem ab his ſordibus conſervent, in muſcarium illas recondunt, aut linteis mundis cooperiunt. Cum itaque nullus fere cibus aut potus in corpus aſſumatur, qui non ovula diverſi generis muſcarum & inſectorum in ſinu ſuo gerat, ita ubi nec ventriculus bene diſpoſitus eſt, nec reliqua viſcera officio ſuo funguntur, vermium generationi occaſionem præberi facile poteſt, præprimis ſi quis copioſe cibos ſaccharatos, mellitos & lacticinia ingurgitet, utpote quibus muſcæ magis inſidiari, eaque tanquam palato magis grata appetere ſolent.* Quæ omnia ſuo quoque calculo confirmat *Cl. Waldſchmidt* inſtit. med. lib. 2. c. 12. ita ſcribens; *vermes quod attinet, eundem hic a veteribus commiſſum notamus errorem, putantibus, vermes non ex ſemine, ſed neſcio quo ſterquilinio per generationem æquivocam produci, hoc enim falſum eſſe evidentiſſimis nobis probatum dedit experimentis Franciſc. Redi, cujus veſtigia prementes dicimus, omnes vermes ex ovulis inſectorum tanquam ex ſemine adjuvante calore putredinali & proportionato excludi, quæ*

cum alimentis præsertim saccharatis, lacticiniis aliisque, quibus muscæ insidias struunt, copiosissime ingeruntur, & postmodum in ventriculo & intestinis, imo in aliis etiam partibus solidis ad maturitatem promoventur. Hoc interim generationis æquivocæ patronis facile largimur, humorem pituitosum, mucosum atque putrescentem locum atque nidum veluti vermium constituere, in quo facilius quam alibi excluduntur, adeoque eos non tam e materia putrida, quam in eadem generari.

§. III.

E dictis jam patet, plerisque recentiorum persuasum esse, omnia animalia, ipsa etiam insecta minima, quæ non solum in macrocosmo sed & microcosmo existunt, non ex materia heterogenea sed præexistente semine seu ovulis natales suos ducere. Non desunt tamen etiam, qui argumenta non contemnenda contra generationem hanc univocam militantia in medium proferunt. Uti id fecit *Eduard Tyson dissert. de lumbric. lat.* quæ extat *in act. Anglic.* 1683. *mens. april.* & *Anton. Vallisnerius consid. & exper. de verm. gener. in corp. hum.* Hujus objectiones præcipuæ sunt (1) generationem æquivocam certo sensu admitti debere in insectis, dum ex eruca chrysalis seu aurelia, ex hac papilio prodeat, qui ova erucam producentia ponit. Sic & ova a muscis posita, atque cibo & potui e. g. fructibus, herbis adhærentia per modum generationis univocæ lumbricos vel ascarides generare non posse. Et hac ratione idem fere esse, sive animalia ex putredine nasci credamus, sive certum quoddam animalis genus ex ovis alius generis excludi afferamus. (2) Data etiam ovula cum cibis, aqua, (cui innumera ovula innatare cel. Leeuwenhoeck probatum it) aut aere hauriri; vermes inde exclusos superesse atque adolescere non posse, quia locum natalem & cibum solitum mutare coguntur. Provocat ad experimentum factu facillimum, quo ejusmodi mutatione in bombycibus aut aliis vermibus suscepta brevi mortuos illos videbimus. (3) Vermes in nobis natos nunquam mutari in chrysalydes, aut nymphas, aut alia insecta. (4) Tæniam seu lumbricum latum in microcosmo universo neque in aquis, neque in terra, neque aere, visum unquam esse, qui ergo fieri possit, ut ovula ejus e microcosmo in macrocosmum transeant; nisi inde aliquid inferre liceat, quod quibusdam populis, nempe Armeniis, Syris, Arabibus lumbricus latus endemius sit, uti annotatum legimus apud Theophr. Eres. hist. plant. libr. 4. Neque (5) probabile esse, eandem tæniam non modo in homine, sed & cum homine generari, non ante lapsum, quia imperfectionis indicium hoc esset, non post eundem, quia nova creatio requireretur; (6) Ergo statuendum tæniam certo sensu æquivoce seu ex ovulo ab animali dissimili posito generari. Quibus suppositis generationem æquivocam non quidem absolutam, sed respectivam, aliquem locum habere posse non obscure intelligitur.

§. IV.

§. IV.

Sed mittimus vermes, qui in variis humani corporis partibus, frequentissime in intestinis reperiuntur, quia animus nobis est de verme naribus emuncto hic agere. Ante omnia autem observationes (quæ non modo in praxi, sed & causis morborum investigandis maximam utilitatem habent) seu casus quosdam de eodem præmittere instituti nostri ratio postulat. Et primo quidem aliquas ab aliis factas in medium afferemus, unam vel alteram, quæ hic contigit, subjuncturi. *Barth. de Moor tr. de instaur. medic. libr.* 2. *p. m.* 132. recenset casum de virgine 28. annorum capitis dolore immani in anteriore ejus parte prope nasi radicem diu multumque vexata, quæ ab usu pulveris sternutatorii 2. vermes vivos figura 1. & 2. expressos excrevit, nihilominus post hunc partum de quodam formicationis in capite sensu conquerente, unde a præscriptis anthelminticis aliquot alii exiere. Laudatus autor dolorum vehementiam cornubus prælongis & brachiis, velut ab oris lateribus in mucronem obliquum & acutissimum desinentibus, adscribit. Idem figuram eorum, qualis & nudo & microscopio armato oculo apparuit *Tab.* 3. *fig.* 2. 3. & 4. delineari curavit. Sic & *Guil. Fabr. Hild. cent.* 1. *observ. Chir.* 8. ejusmodi vermiculum per nares ejectum notat a puero diuturno capitis dolore antea laborante, cujus figuram l. c. exhibet. Idem de matrona illustri annotavit *Nic. Blegny Zod. med. Gall. ann.* 1. *April. obs.* 3. Non minus *Tulpius lib.* 4. *obs.* 12. historiam similis insecti medium digitum longi nobis reliquit, ac *Tab.* 7. *fig.* 3. exhibuit, pariter *Ant. de Pozzis in eph. germ. dec.* 1. *an.* 4. & 5. *obs.* 37. de rustico, postquam sub arbore dormiens cubuisset, per dimidium anni maniaco reddito, & erucam nigram longam & pilosam a Tabaci uncia integra assumta excernente reffert: Porro *Conr. Vict. Schneiderus de oss. cribrif. p.* 440. similia de rustici filia recenset, quæ mente abalienata & maniaca facta post ejectionem vermis longi & hispidi ab hoc malo convaluit. Conf. *Th. Barthol. cent.* 2. *epist.* 74. *Borellus cent.* 3. *obs. rar.* 45. notat se in multorum juvenum naribus vidisse vermes nigro capite, qui tanquam araneæ in poris latitent, & capita quandoque exerant. Sic & *Petr. Forestus. lib.* 21. *obs.* 28. plura de vermibus e nare projectis habet. In *Eph. germ. dec.* 11. *ann.* 1. *obs.* 99. nobis exhibetur excretio vermis hirudinis instar sanguine turgentis historia, post & cum hæmorrhagia pertinacissima emuncti. Ubi & 4. vermes albicantes oblongos & minime hirsutos per nares excretos esse e Cl. Hardero refertur. Ibidem plures alii autores, qui historias de vermibus narium literis consignarunt, prolixe allegantur, quo lectorem remittimus.

§. V.

Aliorum observationibus aliquas subjungere liceat, quæ hic Argentorati tum nobis tum aliis occurrere, visu dignæ, quæ recitarentur. A. 1717.

Anna

Anna Catharina Pfannerinn fœmina 49. annorum, quæ per 14. circiter annos in matrimonio vixerat, exquisitissima cephalalgia corripiebatur, illam per anni spatium continuo affligente, maxime ubi radiis solaribus exposita forsitan fuerat, ut & ubi post somnum satis tranquillum expergiscebatur. Dolor in parte capitis anteriore seu fronte, ejusque latere magis dextro quam sinistro erat, adeo non multum se extendens, ut locum doloris pollice a se obtegi posse ægra diceret. Aderat simul notabilis in narium dextra pruritus, atque extraordinaria obstructio seu siccitas, ut nihil prorsus muci ex illa unquam excerneretur, accedente frequenti sternutatione, capitis obnubilatione, vertigine, & spasmodica palpebræ dextræ constrictione; Expergefacta tetrum odorem ex ore exhalantem, reliquo tempore ructus acidos experiebatur. Ingravescentibus in dies hisce symptomatibus, præ aliis cephalalgia & naris dextræ obstructione, multis etiam remediis incassum adhibitis, doloris tandem impatiens nunc pulverem sternutatorium, qui Schneebergæ parari solet, nunc spiritum vini, imo & aquam sic dictam Reginæ Hungariæ plus una vice in nares aucta inspiratione attrahebat, unde factum ut anno insequente mense Martio ab irritatione a dictis remediis facta frequentissima sternutatione caput concuteretur, quam insignis muci e narium dextra quantitas, & paulo post vermiculi excretio secuta est, cephalalgia & reliquis symptomatibus e vestigio & quasi ad miraculum evanescentibus. Animalculum, cum in lucem prodiret, in orbem seu globulum convolutum erat, mox vero in notabilem satis longitudinem sese explicans expedite currebat. In capite ejus prominebant duo cornua non multum absimilia illis, quæ in *Barth. de Moor* verme conspiciuntur, polypodum alias erat, atque ex relatione ægræ Exc. Dn. Præsidi facta ultra 30 pedibus instructum, & coloris e fusco flavescentis.

§. VI.

Similem fere emuncti vermis historiam mecum communicavit exper. Dn. D. *von Lindern*, hospes meus honoratissimus in virgine 24. annorum, quæ supra memoratis doloribus diu vexata, atque a pulveris sternutatorii per jocum oblati usu, indeque frequenti sternutatione oborta, vermem erucæ speciem præ se ferentem, atque per dorsi longitudinem fuscum, sed hinc inde punctis nigricantibus notatum in ventre dilute flavum excrevit. Hic casus a precedente in eo differt, quod (1) dolorem maximum quandoque ad occiput exporrigi, mox vero ad pristinum locum capitis nempe anteriorem redire ægra conquesta fuerit, (2) e naribus mucus seu serum aliquoties effluxerit, (3) eadem a lacte calido in nares attracto levamen, a frigido vero incommodum senserit, (4) dolorem pariter experta fuerit atrociorem ab attractis errhinis, aqua Regin. Hungar. aut epithematibus frigide applicitis, adeo ut mixtus involuntarius aliquoties superveniret. Alium a prioribus non multum absimilem casum nobis retulit practicus

ticus hujus urbis in infante trimulo, qui poſt datum emeticum vermes primum vomitu rejecit, ſed cephalalgia non ceſſante ſternutatione ab odore florum oblatorum forte fortuna excitata, vermem qui longitudine ulnam dimidiam Argentoratenſem æquabat, triangularis magis quam rotundæ figuræ, & multis articulis inſtructum ſed mortuum e naribus excrevit. Sic quoque a chirurgo hujus urbis jurato accepimus, fœminæ honeſtæ anno 1718. poſt perpeſſas cephalalgias immanes atque vertiginem circa frontem maxime ſe exerentes idem contigiſſe, nempe dolores oborta coryza ſolutos eſſe, hac vero ceſſante & ſuperveniente narium ſiccitate rediiſſe, ab aſſumtis etiam medicamentis pleriſque, quæ in ejuſmodi doloribus commendari ſolent pejus habuiſſe ægram, donec tandem ab uſu pulveris ſternutatorii vermiculus, qualem icon fig. 3. exhibet, e narium alterutra exierit. Elapſo circiter menſe priſtinos dolores recurriſſe, ægramque poſt operationem pulveris ſternutatorii adhibiti ſecundum vermem, quem figura 4. ob oculos ponit, e nare extraxiſſe doloribus, & incommodis reliquis mox evaneſcentibus & hactenus non reverſis. Allegatis modo hiſtoriis plures addere poſſemus, verum quia tum ſymptomata, tum remedia horumque operandi modus eodem fere recidunt, aliis in medium proferendis ſuperſedemus.

§. VII.

Recenſitis obſervationibus inſtituti noſtri ratio poſtulat, quæſtiones aliquas ex illis formare, atque harum occaſione nonnulla ad earum dilucidationem facientia in medium proferre. Sit autem prima Quæſtio:

Ad quam vermium claſſem illi narium ſint referendi?

Multiplices dari in corpore humano vermium ſpecies ſupra jam verbo indigitavimus, hoc in loco paucis addimus, eorum, qui inteſtinorum incolæ eſſe ſolent, tres numero ſpecies eſſe. (1) Teretes, lumbricos κατ' ἐξοχὴν dictos ob ſimilitudinem, quam cum lumbricis terreſtribus habent: Græcis ἑλμινθες ςρογγύλαι dicuntur, qui quandoque in ventriculum, inde in fauces vel nares aſcendunt. (2) Latos ἕλμινθας πλατείας, item cucurbitinos, quia eorum partes (quas Recentiorum induſtria totidem vermiculos catenatim ſibi adhærentes eſſe demonſtrat) cucurbitæ ſemen figura aliquatenus referunt, nec non tæniam, quia faſciæ vel redimiculo e corona pendenti fere ſimilis eſt, quæ nunc plana nunc pluribus annulis inſtructa exiſtit, & cujus ſecundum genus Platerus ſolium quaſi ſolitarium appellat, quæque ob longitudinem quandoque ſtupendam, a ventriculi pyloro, vel ſuperiore tenuium parte per totum fere inteſtinorum canalem exporrigitur. De quo *Adrian Spigelius elegantiſſimum tractatum* conſcripſit, & *Nicol. Andry* plura exempla allegat. (3) Vermiculos minutos in inteſtino recto communiter degentes, caſei vermibus non abſimiles, qui Græcis ἀσκα-

ειδες ἕλμινθες vocantur, quique numero plures in glomerem ut plurimum uniti sunt. Et hæ sunt tres vermium in intestinis latentium species recentioribus, æque ac veteribus notissimæ. Praeeer hasce notari merentur vermiculi subcutanei crinones, vel comedones, *Miteſſer* dicti, oculis grandioribus & cauda oblonga oculo armato apparentes, hi pruritum non levem sub cute excitant, infantesque macilentos reddunt. Ut taceamus multos alios, quorum mentionem §. 1. injecimus. De vermibus capitis, qui in genere encephali vocantur, præ aliis solliciti annotamus, alios in auribus, auriculares, alios in dentibus, dentarios laudato Andry dictos, iterum alios in naribus hospitari, qui ab eodem nasales non inepte appellantur. Nostrum de quo agimus, nasalium, seu nascolarum familiæ adscribendum esse in propatulo est, quamvis enim non in ipsis naribus per longum tempus degerit, ejus tamen rudimenta per illas intrarunt, vermis adultus ex naribus exiit, insuper loca narium vicina & in illas hiantia diu incoluit, de quo loco natali & hospitio Quæst. 2. pluribus agetur. Ut autem propius ad quæstionis nervum accedamus, dicere non dubitamus, vermem nostrum ad erucarum potius quam vermium proprie sic dictorum classem pertinere. Siquidem nullam prorsus convenientiam vel cum lumbricis, vel cum ascaridibus, vel etiam cum tænia habent, & si characteristicas erucarum notas accuratius examinabimus, de asserti nostri veritate abunde cuilibet constabit. Est enim eruca, definientibus curiosis naturæ indagatoribus, vermis vulgo sic dicti species, vel potius insectum molle, apteron, diversis plerumque coloribus conspicuum, & pluribus incisuris seu geniculis distinctum, duodecim vel quatuordecim nunc etiam pluribus pedibus instructum, olera potissimum atque herbas depascens. Græcis κάμπαι ab undoso & arcuato gressu dicuntur, Germanis *Raupen Gras-oder Krautwürm*. Erucæ latinis, vel a rodendo, vel quod Apulejo placet, ab hærendo vocantur, quarum tot fere species reperiuntur quot diversa plantarum genera, & tanta copia æstate humida existente, maxime cum humor resederit, & post sol acrior inusserit, arbores, plantas occupant, ut omnes illarum frondes consumant, illæque totæ quantæ calvæ conspiciantur. Uti etiam Deus extraordinariam ejusmodi insectorum copiam pœnæ loco Israëlitis misit. vid. *Amos c. 4. v. 9.* unde & *Columella lib.* 10. de re rust. canit:

Nec solum teneras audens erodere frondes
Implicitus conchæ limax, hirsutaque campe.

Præcipuas earum differentias a qualitate, quantitate, loco, corporis partibus, generandi modo & opificio desumtas recensere hic velle longum nimis foret, prolixe illæ traduntur ab *Ulyſſ. Aldrovando lib. 2. de inſect. cap.* 4. *& Jonſton de inſect. lib. 2. c.* 3. Ut unius tantum mentionem faciamus, aliæ hirsutæ sunt, aliæ vero glabræ, uti Bombyx & illa quæ ex albo & flavo

flavo variegata eſt vinola Jonſtono dicta. Ex hirſutis aliæ denſioribus, aliæ rarioribus pilis inveſtiuntur, hi in faſciculos quaſi collecti pluribus in locis e corpore emergunt. His præmiſſis concludimus vermem fig. 3. & 4. expreſſum erucam eſſe πολύποδον, hirſutam, rarioris pili & forma externa proxime ad erucam Jacobæam Senecionem majorem depaſcentem, colore vero magis ad Echinum accedere, quæ utraque a laudato *Jonſtono l. c. p.* 3. deſcribitur & tab. 20. exhibetur. Ad eandem erucam Jacobæam & Echinum referri quoque debere illam, quæ ſupra §. 5. obſ. 1. & §. 6. obſ. 2. a nobis annotata eſt, non obſcure conjicere licet, niſi quod in prioris capite veluti cornua ſeu antennulæ prominuerint. Iidem vermes magnam quoque ſimilitudinem habent cum eruca braſſicæ folia depaſcente, cujus iconem *Mar. Sybilla Merian* in elegantiſſimo opere, quod: *Erucarum ortus, alimentum & paradoxa metamorphoſis* inſcribitur *part.* 1. *tab.* 45. nobis exhibet, excepto quod noſtra fuſco magis, quam flaveſcente colore conſpicua fuerit. Non minus *Joh. Gœdartius de inſect.* erucam cum noſtra convenientem nr. 2. delineari curavit. Hiſce non multum ab ſimilis eſt vermis a *Fabr. Hildano* ſupra citato deſcriptus & icone expreſſus. Cui vero ſpeciei annumerandus ſit iſte *Barth. de Moor*, determinare vix audemus; eſt quippe prorſus ſingularis & extraordinariæ figuræ, & quoad figuram ſtructuramque externam neque cum eruca comparari poteſt.

§. VIII.

Examinata vermis noſtri familia ſecundo loco quæritur:

In quanam capitis parte eundem latuiſſe veroſimile ſit?

Plura dantur loca, in quibus hoſpitari per notabile temporis ſpatium poterat, utut negandum non ſit, alia magis, alia minus acceptum & conveniens hoſpitum illi largiri. Si in ſuprema narium parte inter ſuperiora oſſa ſpongioſa juxta ſeptum & ſub oſſe cribriformi eum latuiſſe quis velit, dicimus hunc locum vermi majori capiendo ſufficientem non videri; ampliorem illum eſſe, quem fauces aut potius ductus, quo mediante palatum poſterius cum naribus communicat, præbent, in quo tamen ob inſignem capacitatem non facile diu hærebit. Veritati etiam conſentaneum non videtur, ejuſmodi vermiculos vel in cerebro vel ſaltem in cranii baſi unquam extitiſſe. Nos quidem non latet, autopſiam anatomicam plus una vice ſimilia inſecta in variis capitis partibus internis demonſtraſſe, a quibus morbi peculiares & medicis, quam diu ægri in vivis erant, non cogniti exorti fuerint, uti *Th. Mouſet theatr. inſect. cap.* 30. memorat, affectum capitis in Germania olim & Hungaria frequentem fuiſſe, eoque affectos in phreneſin, maniam incidiſſe, inque iis, qui morbo hoc interierint poſt

mortem dissectis vermiculum in cerebro inventum fuisse. Neque ignoramus ovium, caprarum, cervorumque capita quandoque vermibus obsideri, uti Avicenna ex Indorum relatione id jam annotavit. Notabilis quoque est historia referente *Sennerto prax. l. 1. c. 1. c. 18. quam Franc. Hildeshemius spicil. l. 1. recitat de quodam, qui vermes tredecim oblongos, lanuginosos, vivos instar erucarum seu oniscorum, quos auriculares vocant, in capite continuit, quique per fauces, nares & aures prodierunt.* Quicquid autem sit, nullas nobis concipere possumus vias, per quas in nares descendere, vel inde excerni possint. Os enim ἐθμοειδὲς quod latini cribriforme vocant, multis quidem foraminulis pertusum est, sed undique etiam membrana ita obtectum, ut nihil liquoris, multo minus corpus solidum transire valeat. Præterea largimur rationi consentaneum esse, dari meatus nondum satis cognitos, per quos humor serosus in cerebro subinde collectus seorsim, vel in sinus ossium vel ad alias partes depluat, hoc ipso tamen nobis persuadere non possumus, vermem adultum notabilis magnitudinis e cerebro per eadem loca erumpere posse. Quantum conjectura assequi licet, verosimilius videtur, sinus seu cavitates ossibus quibusdam cranii insculptas commodius vermium domicilium existere. Idque plures ob rationes stabilitum imus (1) quippe locus hic est campus amplissimus, in quo ejusmodi insecta ex ovulis excludi, adolescere, & in notabilem molem augeri possunt. (2) Idem locus calore moderato fovetur, qui ovorum exclusioni aptissimus est. (3) Dicti sinus plus minusve materiæ mucosæ, in quo vivere amant, intus alunt. (4) Nihil impedit, quo minus suspicemur, eandem materiam nutritioni eorum inserviendi aptam natam esse, nisi Vallisnerii supra p. 8. allegata objectio forsan obstet. (5) Membrana dictos sinus investiens, quia muco quodam nunquam non obducta adeoque obtusioris sensus est, idem suadere videtur, quia si exquisiti sensus esset, immanes ab hospitis motu & vellicatione dolores ægra persentisceret, ut perferri vix possint. Jam ex anatomicis notum est, maxillam superiorem os σφηνοειδὲς, quod latini cuneiforme vocant, nec non partem ossis frontem inferiorem ejusmodi sinubus excavatam esse. Sinum ossis sphenoidei quod attinet, aditus ejus non adeo hiat, ac ille maxillæ superioris, unde non ita frequenter vermes eum subire suspicio est. Sinus maxillæ superioris patulum quidem habet ingressum, quia tamen a latere situs est, inspiratione attracta (si minus philosophice loqui licet) non facile eo secedunt. Præterea sedes doloris percepti arguit, dicta insecta inibi non extitisse. Et si qui illic reperiuntur ex intestinis in ventriculum, inde per œsophagum ad fauces atque hunc sinum devenisse arbitrandum est, de qua re §. seq. pluribus agemus. Frequentius vero contingere, ut ovulum in sinum frontalem sese insinuet, ex sequentibus probabile redditur (1) quod una cum aëre inspirato absque ulla fere determinationis mutatione recta, & secundo quasi flumine eo deferri possint ovula, (2) quod frequenter herbis & flo-

floribus inhæreant, adeoque illa odoratu ſeu aëre inſpirato facile attrahantur, (3) quod anguſtior hujus ſinus aditus ingreſſui obſtare non videatur, quia dicta ovula vel etiam vermiculos modo excluſos exiguæ molis eſſe quivis largitur, (4) quod ſedes doloris ante vermis excretionem in inferiore oſſis frontis parte, ſicque illo in loco fuerit, in quo idem os frontis ſinu excavatum eſſe ſolet. Dum autem hæc aſſerimus, vel in ſinu ſphenoideo vel in illo maxillæ ſuperioris quandoque ovula deferri non inficiamur.

§. IX.

Tertio loco quæritur:

Qua ratione vermes eo pervenerint, quomodo in dictis partibus prognati, & tamdiu latere potuerint?

Multiplices ſunt viæ, per quas ad dictos ſinus pervenire poſſunt, quarum aliæ longiores ſunt, & per ambages fiunt, aliæ vero breviores & recto tramite eo deducunt. Ut de illis primo loco aliquid dicamus, fuerunt qui non ſine probabilitate ſuſpicarentur, ovula inſectorum minima una cum chylo anguſtiſſima vaſculorum lacteorum oſcula intrare, atque inde ulterius ferri, & procul dubio ad maſſam ſanguineam pergere, cui opinioni favet *Guil. Muſgravius epiſt. de exper. circa liquor. ad vaſ. lact. tranſmiſſ.* quæ in *act. Anglic.* 1702. num. 275. extat, dum ita inquit: *qua amplitudine* (vaſorum lacteorum) *ſuppoſita nemini poſthac impoſſibile videbitur, ovula vel animalcula ipſa ejuſmodi vaſcula poſſe intrare, quod ſine dubio utrorumque nonnulla minora dantur illis craſſis indigo particulis, quas in decocto in vaſis lacteis conſpicuas ſuperius indigitavi.* Quamvis vero largiamur, dicta corpuſcula vaſa lactea intrare poſſe, hoc ipſo tamen non demonſtratur, ea quoque ad maſſam ſanguineam pervenire. Ipſa quippe hæc vaſa primi generis in glandulis meſenterii terminantur, & illa ſecundi generis minimis ſurculis ex iiſdem emergunt, quarum glandularum ſubſtantiam & porulos minimos iſta permeare poſſe vix concipitur. Nos quidem non latet, minima eſſe parvorum inſectorum ovula, tam parva autem illa eſſe, ut dicta loca tranſire valeant merito dubitamus. Poſito vero hæc argumenta à priori rem non ſatis evincere, à poſteriori illa evidentius comprobatur ex eo, quod ſi tranſirent ad maſſam ſanguineam, vermes in ea frequentiſſime reperirentur, quia multa cum cibo atque potu ad ventriculum deſcendunt, illud tamen contingere experientia non confirmat. Quod ſi vero & hoc largiamur, eadem in maſſam ſanguineam tranſire, concipi dein vix poteſt, qua ratione vel per ipſam membranam mucoſam, vel per ejus glandulas tranſcolentur, ſicque in oſſium ſinus perveniant. Hinc aliæ nobis quærendæ ſunt viæ, in quarum indagatione quidam illas probabiles

esse credunt, quibus sæpe nominata insecta ex intestinis in ventriculum, inde per œsophagum & fauces ad nares atque sinus ascendunt, qua de conjectura in Eph. Germ. Dec. II. ann. 1. obs. 99. hæc annotata legimus: *locum generationis* (nempe vermium) *non semper unum eundemque esse verosimile videtur; interdum enim, licet rarius, à partibus inferioribus utpote ventriculo &c. ascendisse, perque palati foramina sic in nares perrepsisse.* Neque autopsia huic asserto contraria est, utpote quæ docet, vermes in cadavere sæpius ita altiora petere, uti Exc. Dn. Præses plus una vice ejusmodi insectum partim in sinu maxillæ superioris existens, partim vero extra illum prominens observavit. Quam ob causam id fiat dictu difficile est, cum hæc & similia animalcula ab hospitio cadaveroso alias non abhorreant, sed potius in illo aliisque locis, in quibus putredo dominatur, degere quam maxime ament. Utut autem sit, nec hanc viam nostris erucis consuetam esse inde aliquatenus illucescit, quod vermes ex intestinis ita ascendentes e lumbricorum familia sint, adeoque erucis adscribi nullatenus debeant; uti enim corpora animalium pro naturæ diversitate, figura & specie diversa insecta alunt, ita in homine vivo hanc partem hujus, aliam alius generis vermes in sinu suo fovere observatur, unde in propatulo est, vermem narium ab illis intestinorum vel ventriculi specie differre, adeoque nostrum, de quibus agimus, in dictis partibus natales suos non habere. Neque verosimile videtur, vermem in cerebro prognatum in nares sive per os cribrosum, sive per alias vias descendere posse, quemadmodum *Benivenius de abdit. rer. caus.* vult, uti etiam nihil e naribus cerebrum subire posse credimus.

§. X.

Nulla itaque alia via, quam brevior illa & recta restare videtur, qua semen vermium per nares post brevem decursum in aliquem dictorum sinuum progreditur, idque mediante aëris inspiratione, quam attractionem vulgo dicunt, qua ovula seu semina vermium subtilissima & instar atomorum per aërem dispersa & volitantia, in ipsa hac inspiratione & valida aëris attractione, una cum aëre intimos narium recessus subeunt, unde fit, ut vermes quandoque epidemii sint, uti Ragusæ id observatum fuisse *Forest. lib.* 21. *schol.* 28. refert. Idem facile contingere posse inde patet (1) quod dicta seminia, uti aliis corporibus, ita & floribus fructibusque copiose adhæreant, sicque cum aëre facile inspirentur, (2) quod sexus sequior (quem hoc malo frequentius affectum esse quam masculinum observationes docent) Floræ multum faveat & floribus in fasciculum collectis (*ein strauß*) præprimis odore suavi & colore variegato se commendantibus maxime delectetur, quid ergo mirum, si una cum florum odore dicta ovula ad narium superiora attrahat? Sic ab ocimi aliarumque herbarum cephalicarum odore vermem in capite generari, post diuturnos dolores mor-

mortem ægro afferentem *Jac. Hollerius l.* 1. *de morb. intern. ſchol.* & *Conr. Geſner. lib.* 5. *hiſt. anim.* dudum aſſeruerunt. Quemadmodum vero vermes inteſtinales unius generis eduliis magis quam alterius delectantur, ita quoque alii vermiculi ſeu potius erucułæ frequentius huic quam illi plantæ inſident eamque depaſcuntur, unde non obſcure à quibuſdam colligitur, ſingulis plantis pariter ac animalibus peculiarem ſuum atque ſpecificum vermiculum eſſe, ſcilicet arborem, quæ cochinillam producit, ſuum inſectum, gallas etiam ſuum alere. Non minus aliam erucam eſulæ, aliam urticæ, aliam roſarum, pyri aliam, aliam pomi &c. hoſpitem ſimul ac hoſtem eſſe ſolere, uti obſervationes à Joh. Gœdartio aliiſque factæ id abunde loquuntur. Bombycem adultiorem nonniſi mori foliis veſci pueris notum eſt. Quibus addere liceat, quod malo aurantiæ infeſtum ſit peculiare quoddam inſectum ramis ejus in copia adhærens, atque cimicis formam externa ſpecie referens, Gallis *punaiſe* dictum, de quo vid. act. Acad. reg. ſcient. 1704. p. m. 60. De animalibus idem ſentiendum, e carne quippe humana alii vermiculi, ex alia alii prognaſcuntur. Qua experientia motus etiam Th. Mouſetus apum alias e taurina carne, quæ ipſi ταυρογενεῖς, alias e leonina gigni, quæ λεοντογενεῖς dicuntur, in theatr. inſect. ſtabilitum it. Neque tantum ovula, verum & animalcula ipſa, ſed minima floribus inſidentia quandoque cum particulis odoriferis attrahi veroſimile eſt, quæ quia parva ſunt, in ſinum oſſis frontis uſque tranſire poſſunt, nulla ſuæ præſentiæ indicia præbere ſolita, niſi ubi adoleverint, & majorem in molem excreverint. Dum autem contendimus, rudimenta inſectorum naribus plerumque attrahi, inficiari non volumus, animalcula minima atque viva interdum etiam per gramina exporrecti & dormientis os ſubire, inde per meatus retro palatum in faucibus exiſtentes atque in narium cavitatem hiantes ad ſinus ſupra recenſitos pergere, eadem ratione ac aures alioſque meatus ea ingredi annotatum legimus; id quod contigiſſe credimus ruſtico, cujus ſupra ex Eph. Germ. Dec. 1. ann. IV. & V. mentionem fecimus.

§. XI.

Quæſtio quarta:

An dentur certa vermium in dictis partibus latentium ſigna?

Cui reſpondemus apodictica & demonſtrativa vix dari, quamdiu in antro ſuo latet animalculum, ubi vero e latebris ſuis erupit atque cunctorum oculis ſe ſiſtit, omnibus, qui de ejus præſentia antea dubitaverant, ſcrupulus eximitur, quo intuitu etiam *Dan. Sennertus lib.* 3. *prax. part.* 2. *S.* 1. *cap.* 5. de vermibus inteſtinorum agens, horum excretionem pro certiſſimo ſigno venditat, dum ita loquitur: *ſi vermes per alvum excer-*

nun-

nuntur vel vomitu rejiciuntur, *aliis ſignis opus non eſt*. Sed diceret quis, quod, ubi vermis exiit, morbus uno momento ſublatus ſit, & tunc nullis utique ſignis medicum opus habere; quam ob rem inquirendum maxime eſſe in latentis inſecti indicia, quibus poſitis exitum ejus quovis modo promovere ars atque ſana ratio jubent. Ejus vero non alia habemus quam vel probabilia, quæ ſuſpicionem haud levem, nullam vero certitudinem medico præbent; vel aliis affectibus communia, quæ animum etiam dubium relinquunt, utrum nempe hic vel ille affectus indicetur, niſi contendere velis, certiorem reddi medicum, ſi ab adhibitis contra morbos congeneres remediis malum ſubſiſtat vel etiam intendatur. Verum ſigno, quod pathognomonicum vocant, & quo ſolo præſente morbum poni neceſſe eſt, in hoc uti in aliis affectibus bene multis deſtituimur, hinc modo nominatis contentos nos eſſe oportet. Inter quæ primum utique locum meretur cephalalgia, ſeu dolor capitis nunc tolerabilior, ſemper tamen tantus, ut ægro multum incommodi faceſſat; qui utplurimum in antica capitis ſede ſeu baſi frontis prope naſi radicem maxime ſentitur, quandoque etiam ad poſteriora vergens, in media cranii baſi vel circa latera furit, prout inquilinus in ſinu oſſis frontis vel ſphenoidei vel maxillæ ſuperioris degit, minore per totum caput diſperſo. Idem nunc mitior evadit & ægro ſatis tolerabilis, ſæpe vero intenditur, adeo ut æger in lipothymiam incidat, alius vertigine & capitis obnubilatione corripiatur, alius in deliria & maniam vélut agatur, quando nimirum vermiculus vel à defectu nutrimenti vel ab aliis cauſis multum movetur. Sic & majorem in molem excreſcens vehementiorem dolorem excitat. Hic autem dolor non ab alia cauſa quam ab irritatione tunicæ mucoſæ, quæ interiores ſinuum parietes inveſtit, oriri videtur, dum ejuſmodi animalculum ſæpius rarius vellicat, pungit, mordet; imo & quando greſſus ſuos inſtituit, non poteſt non fieri, quin ſenſum quendam doloris ſeu, uti affectæ id exprimunt, formicationis, ac ſi formicæ per partem illam diſcurrerent, excitet, pari ratione ac in inteſtinis, quæ ejuſmodi hoſpites magno ſæpe numero alunt, contingere experimur. Unde etiam eſt, ut ab attractis errhinis dolor in quibuſdam auctus uti etiam à lacte frigido, cum e contrario in aliis à tepido mitigatus fuerit. Et hanc cephalalgiam in omni ſtatu p. n. quotieſcunque vermiculus in ſinubus hoſpitatur, præſto eſſe plures obſervationes palam faciunt. Signum nobis quoque præbet, quod capitis dolori conjuncta ſit narium vel obſtructio, quæ familiarior eſt & ſatis frequens, vel copioſa muci ex illis deſtillatio ſeu excretio, quæ rarior eſſe ſolet. Hæc vellicationi atque irritationi dictæ membranæ non immerito adſcribitur, à qua major ſanguinis arterioſi affluxus, atque inde dependens copioſior humoris ſecretio jure meritoque derivatur. Obſtructionem vero, quam frequentiorem eſſe modo diximus, pluribus cauſis acceptam referimus & (1) quidem conſtrictioni & contractioni membranæ à vellicatione excitata, quæ impedit, quo minus cæteris paribus ſecretio debito modo peragatur. Tum & (2) illi cauſæ

causæ debetur, quod vermis potiorem muci partem in sui nutrimentum convertat. (3) Silentio prætereundum non est, vermiculum orificium sinus occupantem foramen quandoque obturare, & muco exitum præcludere. Eandem quoque causam agnoscit copiosus salivæ in os confluxus, membranæ quippe oris communicant cum illis narium, unde harum vellicatio illis communicatur, easque ad similem actionem facile irritat.

§. XII.

Præterea ægrum continuus affligit narium pruritus, ad quem aliquo modo mitigandum partes hasce perfricat vel digitum iis immittit. Quod signum verme in naribus stabulante explicatu facilius est, quam si in intestinis latet. Vix enim nostro quidem judicio solida dari potest ratio, cur lumbricis intestina vellicantibus nares pruritu satis molesto & fere continuo afficiantur. Nostro vero in affectu causa in promptu est, hunc quippe sensum seu pruritum tum viciniæ loci, tum nervorum communioni, tum membranarum connexioni adscribendum esse suspicamur. Quod vero supra de cephalalgia pro circumstantiarum varietate diversa monuimus, de hoc etiam valere censendum est. Insuper à doloribus febrem oriri neminem latere potest, qui in memoriam sibi revocaverit, in aliis quoque morbis cum sensu ejusmodi molesto conjunctis motum talem in sanguine concitatiorem produci, & cum dolor in nostro casu sit extraordinarius, immanis, & fere intolerabilis, febris ita exacerbatur, ut deliria superveniant; quæ inde quoque ortum suum trahere à vero alienum non est, quod dura mater cerebrum investiens simul in consensum trahatur. Imo & pavores in somno præcipue in infantibus & constrictiones spasmodicæ, nec non convulsiones quandoque accidunt propter consensum generis nervosi, quod maxime irritatum multas simul partes concutit, pari ratione ac epilepsia vermibus intestinorum suos non raro natales debet. Porro explicatu facile est, cur sternutatio frequens ægras concusserit, uti enim illa oriri solet à variis assumtis narium membranas irritantibus, quæ ideo medicamenta sternutatoria dicuntur, ita quoque alia intus existentia similem effectum edere recte concluditur, v. g. humores acres, maxime vero animalcula, quæ motu & punctura sua, uti supra diximus, membranas ad constrictionem spasmodicam invitant. Non minus ab eadem causa dependet quoque singultus atque vomitus, qui interdum concurrunt, atque pariter ac sternutatio in spasmodica partium constrictione consistunt. Huc quoque aliarum partium constrictiones, nempe palpebrarum referri merentur. Odorem fœtidum in uno vel altero ex ore exhalantem quod attinet, ille vel animalculo mortuo atque in putredinem abeunti, vel alii corruptioni ibidem existenti adscribendus esse videtur. Denique hæmorrhagiam quandoque supervenire fidem facit casus in Eph. Germ. Dec. II. ann. 1. observ. 99. relatus de studioso sanguinem e narium sinistra septies de die copiosum profundente, cui

post aliquod tempus largiſſima hæmorrhagia per quatriduum ſæviente vermis tandem ſanguine turgens & hirudinem figura referens exiit. Signa vermis noſtri prognoſtica quod ſpectat (ut pauca quædam de iis ſubjungamus) non obſcure conjicere licet, malum per ſe non eſſe lethale, ſed pro ratione ſymptomatum aliarumque circumſtantiarum, quæ ei conjunctæ ſunt, uti cephalalgia immanis, febris &c. periculoſum evadere. Sic ſi in incunabulis adhuc & parvus eſt ejuſmodi vermiculus, levia vel nulla prorſus accidentia producere ſolet, ſi vero nimis diu in ergaſtulo hæret, ſuo & non ſponte exit neque medicamentis expellitur, eam in magnitudinem excreſcit, ut moles ejus major evadat, quam per orificium ſinus frontalis aut oſſis ſphænoidei erumpere valeat. Unde fit, ut ægra hoſpitem moleſtiſſimum atque gravem per totam vitam in ſinu ſuo alere cogatur; contingit etiam, ut ſufficienti nutrimento deſtitutus, graviora in dies incommoda nutritori pariat. Quo facto vix datur malo huic medela niſi morte animalculi, quam gravia itidem ſymptomata antecedere pariter ac inſequi neceſſe eſt. Præprimis capitis dolores ingraveſcunt, adeo ut, quemadmodum ſupra indigitavimus, in deliria atque furorem ægri exagitentur. Quod ſi vero ſponte erumpit vermis aut adhibito ſternutatorio expellitur, malum radicitus curatum eſt, quo tempore vel propter motum extraordinarium, vel alias ob cauſas non parum dolores augentur, donec facta perruptione e veſtigio & ad miraculum fere ceſſent, & quod adagio dicitur, Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς obſervetur.

§. XIII.

Jam vero cum vermes ſint res toto genere præternaturales facile patet, eorum exturbationem & e corpore ejectionem maxime indicari, adeoque non tam ad curatoriam, quæ morbum, aut vitalem indicationem, quæ vires & ſymptomata reſpicit, attendendum eſſe, quam potius ad præſervatoriam, quæ circa cauſam morbificam occupata eſt. De indicatione vitali hoc tantum annotabimus, quod una ex ægris, de qua §. 6. egimus, a lacte calido in nares attracto manifeſtum ſymptomatum levamen ſenſerit, uti a lacte frigido, epithematibus frigide applicitis, errhinis inſpiratis incommodum experta eſt. De reliquo a remediis e triplici fonte, pharmaceutico nimirum, chirurgico & diætetico petitis parum auxilii miſeris ſperandum, optima quippe & generoſiſſima a variis adhibita medicorum pariter ac ægrorum expectationem fefellerunt. Quæritur itaque quinto loco:

Quænam cauſæ vermem e naribus expulerint?

Pro circumſtantiarum varietate illæ differunt. Modo ipſum animalculum in cauſa eſt, dum vel motu ſuo & volutatione, vel etiam morſicatione internam ſinuum membranam vellicat, & ita irritat, ut illa conſtrictione ad expulſionem aliquid conferat. Modo idem inſectum latebræ ſuæ ſeu ergaſtuli pertæſum, hinc inde curſitando viam ſibi & exitum quærit, & forte fortuna aliquando utut rarius invenit. Nunc etiam con-

tin-

tingere poteſt, ut floris vel plantæ naribus admotæ odor animalculo amicus ſit, hancque ob cauſam illud extrorſum alliciat & invitet. Præcipuam vero expulſionis cauſam pulverem ſternutatorium fuiſſe e ſupra allegatis hiſtoriis abunde patet, ſive jam ſtudio præſcriptus & ordinatus, ſive forte fortuna ille oblatus fuerit. Neque difficile eſt hujus effectus rationem reddere a memorato quippe pulvere membrana narium irritata & valide conſtricta, accedente motu diaphragmatis & totius corporis concuſſorio, quicquid in ſinu ſuo fovebat, excuſſit. Idem experiuntur illi, qui notabilem muci quantitatem ſecernunt & ad dictos ſinus deponunt, in quibus accedente ſternutatione inſignis ſæpe copia ſimul excernitur; eadem ratione vermem in ſinubus hærentem ab iiſdem cauſis expelli facile intelligitur. Diſpaleſcit inde, pulverem ſternutatorium, qui noſtris temporibus adeo in conſuetudinem abiit, non omni uſu atque effectu deſtitui, utut enim plerique illo ita abutantur, ut pica naſi laborantes (de qua vid. *Joh. Henr. Cohauſen diſſert. ſatyr. de pica naſi ſeu tabaci ſternutatorii moderno abuſu & noxa*) tantum non omni momento pulverem herbæ nicotianæ magna in copia in nares attrahant, & quia hæ illius quantitatem capere non poſſunt,

Naſo propellitur ater
Deciduuſque cadit, labriſque nitentibus inſtat.

Quod ſi vero abuſus vitetur, nemo eſt, qui hunc pulverem ſuum quoque uſum eumque inſignem habere inficiabitur. Equidem illorum in caſtra tranſire animus nobis non eſt, qui herbam nicotianam tanquam remedium univerſale celebrant, ejuſque vires adeo extollunt, ut ex illa ſola officinam pharmaceuticam inſtrui poſſe arbitrentur, inter quos non immerito nummeratur *Joh. Neander*, & Dn. *de Prade*, uti id ex illius tractatu, qui *tabacologia* inſcribitur, & ex hujus *hiſtoria tabaci* patet. Hoc tamen non impedit, quo minus nobis aliiſque perſuadeamus, non contemnendas illam virtutes poſſidere, quas hic recenſere ſuperſedemus. Ad præſentem potius caſum redeuntes aſſerere non dubitamus, vix dari præſentius ad vermes, de quibus agimus, expellendos remedium, quam ipſum hunc pulverem ſternutatorium. Militat pro noſtra hac opinione tum ratio, tum, quæ optima rerum magiſtra eſt, experientia. Hæc quippe nos docet, vermes omnes, quorum hiſtorias ſupra tradidimus, hac ratione exturbatos eſſe, poſtquam reliqua medicamenta utut optima incaſſum adhibita fuerint. Quæ methodus cum ratione quoque optime convenit, quippe a dicti pulveris uſu totum caput præcipue narium & ſinuum interiora ita concutiuntur, ut quicquid intus alunt, facile eructent. Longe vero abeſt, ut ſtatuamus herbam nicotianam ſupra laudatam ſpecifica quadam virtute hunc effectum præſtare, quin potius nobis aliiſque perſuadeamus, quodlibet remedium πταρμικὸν ſeu ſternutatorium aptum natum eſſe, hos atque ſimiles vermes irritatione atque concuſſione in dictis membranis excitata expellendi.

§. XIV.

Sexto denique loco quæritur:

An proficuum fuerit medicamenta anthelminthica interne adhibere, & an aliquis inde effectus expectandus?

Eximiæ remediorum virtutes, quæ vermibus vel necandis vel e corpore exturbandis inſerviunt, eoque nomine ἀνθελμινθικὰ vocantur, neminem latent, qui in medicorum ſcholis non omnino hoſpes eſt, inter quæ ☿lia, amara atque ſpecifica nonnulla eminent. Illa ipſa vero uſum maxime habere eo in caſu, ubi hæc animalcula in ventriculo vel in inteſtinis hoſpitantur nemo non novit. Tunc enim dicta remedia per os aſſumta iſtos hoſpites in via offendunt, inque illos ſuam ſtatim vim exerunt. Imo & ſi prope exitum inteſtini recti forſan hærent, enemate ex ingredientibus, quæ illis grata ſunt, compoſito atque injecto facile ad exitum invitantur. Longe aliter vero ſe res habet cum iis vermibus, qui in aliis corporis viſceribus vel etiam in ſinubus ſæpe nominatis degunt; ad hos enim anthelminthicorum vires, quæcunque etiam fuerint, non ita facile pertingunt. Equidem non negamus, minimas horum medicamentorum particulas una cum chylo per inteſtina tranſcolari, vaſa lactea ſubire, maſſam ſanguineam intrare, atque inde juxta ordinarias naturæ leges ad ſingulas partes deferri. Sed quota quæſo pars eſt, quæ a remedio ejuſmodi aſſumto ad ſinum frontalem, ſi nempe in hoc vermis hoſpitetur, devehitur? & ſi etiam largiamur notabilem portionem eo pervenire, illa in vaſis fluit, non vero in cavitatem effunditur, niſi velimus, iſtam una cum muco ſequeſtrari, quæ pariter minima portio eſſe poterit, & effectui non proportionata, ſeu non tam efficax, quæ ejuſmodi vermem enecare valeat. Unde patet, anthelmintica etiam generoſiſſima vel per os aſſumta, vel inteſtino recto immiſſa, ad locum affectum non progredi, multo minus vermem in latebris ſuis latentem interimere poſſe; quod ſi vero ulterius quæritur, an non medicamenta naribus attracta majoris forſan efficaciæ ſint, reſpondemus, id utique videri, quia via brevior eſt, eaque ad locum affectum immediate pertingunt; id quod inde probatur, quod in hiſtoria ſecunda a lacte tepido attracto dolor mitigatus fuerit, quod fieri non potuiſſet, ſi medicamenta eo non perveniſſent, non vero anthelminthica ea eſſe oportet, quæ vermes averſantur, ſed potius, quæ amant eiſque grata ſunt, uti lac, ſaccharum, mel, hydromel, quæque illos foras alliciunt, ſive jam dicta remedia ſub forma pulveris, ſive quod melius, decocti fortiter in nares attrahantur; & quamvis ſuſpicari non liceat, partes craſſiores uſque eo devenire, tenuiores tamen, maxime ſi decoctum calide adhibeatur, eo deferri a veritate alienum non eſt.

Fig. 1. *Vermis Barth. de Moor*, *qui* §. 4. *recenſetur.*
Fig. 2. *Idem oculo armato viſus.*
Fig. 3. & 4. *Vermes* §. 6. *notati.*
Fig. 5. *Inſectum Fabricii Hild. cujus* §. 4. *mentio fit.*
Fig. 6. *Vermiculus Nicol. Tulpii.*

FINIS.

Tab. II.

Fig. 3.

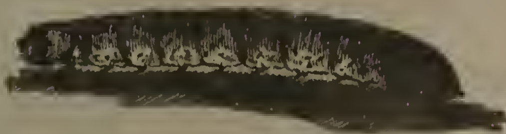

Fig. 5.

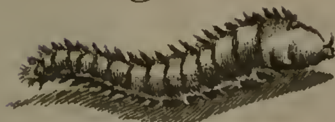

Fig. 2.

Fig. 1.

Fig. 4.

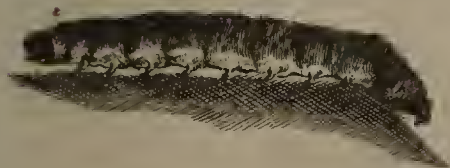
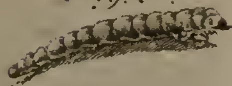

Fig. 6.

Disput. Medico-Pract. Tom. I. pag. 404.
SALTZMANN & HONOLD DE VERME NARIBUS EXCUSSO.

XXVI.

BERNHARDI ALBINI
ET
GEORGII CONRADI DE HORN,
DE
SALIVATIONE MERCURIALI,

DISPUTAT. INAUGURALI.

Francof. ad Viadr. 9 Decembr. 1689.

Q. D. B. V.

PROEMIUM.

ET *vitæ, bonæque valetudinis, & morborum, imò mortis tandem ipsius principia ac causas ob minima multigeneris corpuscula, quæ sinu suo fovet, purpurea nobis largitur massa sanguinea. Diversissimæ enim partes hanc constituentes cum reperiantur, illas multiplici ac variante inter se modo commixtas plane etiam differentes in corpore nostro edere effectus oportet; & quoties tam singulæ illius guttæ, quam totalis massa de omnibus æqualiter participant particulis, easque ope ætheris illius subtilissimi sibique, suisque poris ac interstitiis proportionati, mutuo nexu intime unitas continent, motu tunc gaudent uniformi ac consueto, & secunda nobis, ratione sanguinis, valetudine frui concessum est. Immutatis verò vel exiguis in illa miscella, vel motu tum intestino, tùm progressivo, requisitis circumstantiis, hoc vel illo statim torquemur malo, ac myriades accedunt malorum, imò tota sæpe corruit Oeconomia corporis. Omnes enim omnium guttularum particulæ determinatas, sibique proprias figuras habent, cum neque acida, neque alcalia ore assumpta coccineo illarum colori quicquam detrahant, vel immutent. Ne etiam progressivo motui quid obsit, maxima opus est fluiditate, ut vel minutissimos partium mæandros, musculorumque tubulos indesinenter subire ac perreptare queat. Cujus intuitu majorem sanguinis portionem constituere invenimus aquam, cum reliquæ omnes cujuscunque generis particulæ huic involutæ deprehendantur, & ejus auxilio per totum circulentur corpus. Hæc igitur aqua quoties crasin, seu proportionem debitam, defectu suo sustulit, aut de volatilioribus ingredientium partibus multum vel per diaphoresin, vel diuresin projecit, aut accidente visciditate viscosior facta de justa volatilium quantitate non amplius participat, tardiorem statim continuat, quam antea, motum, multarumque hic, vel illic in tubulis partium oriundarum obstructionum autor existit. In has deinde, qui subsequuntur & reliqui humores similiter impingunt, cursuique suo nocivos inveniunt obices ac subsistendo aliqualem, imo satis magnum quandoque attollunt tumorem. Hisce tumoribus alia vel abundantia, vel non bene reliquis commista si superaccedant, salia, activitatem causarum adaugent, ac tenaciori huic lymphæ obstruenti sese jungentia propter moram longiorem magis sensibilem in partibus exercent tyrannidem, imo illas, in quibus hærent, fibras distendendo, vel dilacerando tristissimam dolorum inferunt sensationem. Quibus adauctis magna interdum animi deliquia, & major noxiorum humorum affluxus oriuntur. Ac pro diversitate plurium, pauciorumve obstructionum, reliquarumve in conjunctione particularum inter se variantium circumstantiarum, novas ac plures inducunt symptomatum syndromes, eo periculosiores, quo nobiliorem occupaverint partem. Diutius si quieta subsistant hæc salia, avolantibus iis, quibus antea adhuc contem-*

pera-

perabantur, particulis, a priori deflectunt indole, noxiam magis induunt naturam, ac a statu mitiori in summe acria ac corrosiva mutantur instrumenta. Quibus tot fere alterationes sanguini nostro ac corpori præcipue continenti inducunt molestissimas, quot ferme diversi ægrotos affligunt morbi. Evidentissimum ejus colligimus indicium ex innumeris illis corrosionum speciebus, si intueamur membra ab iisdem exulcerata, cancrosa, gangrænosa, spacelata, ac carie exesam solidam duriorum ossium compagem. Aliter interdum, ac determinate magis configurata eadem, in poris quæ quiescunt, salia, fermentorum assumunt virtutes, ac tanta insuper agilitate & speciali subtilitate gaudent, ut etiam reliquos præterlabentes humores odore quasi inficiant suo ac in sibi similem pervertant naturam, quod plurima contestantur nobis incommoda, imo omnes febrium species, intermittentium ac morborum periodicorum paroxysmi notum faciunt, & lues insuper venerea, suo pauca miasmate totum sanguinem, imo alios inficiens, & plures per contagium se propagantes morbi ob oculos ponunt. Et cum salium multa sint genera, ab acido quidem, si illud requisitum ingredientium sustulerit æquilibrium quasi ac superabundat, justa ac legitima statim sanguinis sufflaminatur fermentatio, dum nimirum omnes incrassare humores cursumque eorum impedire solet. Quantum præterea chylificationi injiciat impedimentum, vel scorbutici loquuntur: in totum enim pene destruit liquorem gastricum, alimenta necessario fermentantem, qui nisi accurate omnia debite digerat in ventriculo, non facile reparabilem in reliquis visceribus sanguini infert labem. Austeritati se conjungens idem acidum plurimarum constipationum ac obstructionum fomes est, scirrhos generat, alvi diminuit fluxum, mensium, ac hæmorhoïdum lunare tributum magis vel minus supprimit; & ipsi hypochondriaci facile illius furorem ac effectus continuis suis innuunt querelis. Immiscetur sæpius terrestreitati, ac alia procreat mala, in melancholicis sese manifestantia. Poros si tantum occludit absque aliis connexum particulis inflammationes ac erysipelata affert satis periculosa. Sed omnia illa recensere incommoda, nec institutum fert, nec temporis ratio permittit, id saltem innuere volui, tot radicatis morbis non, nisi generosissimis remediis, nos mederi posse; inter quæ cum palmam fere Salivatio Mercurialis obtineat, pro themate Inaugurali illam selegi. Non quod credam me illi enodandæ parem fore, sed quod mihi persuadeam, etiam in magnis voluisse sat esse. Non enim, si a tramite aberravero, id vitio mihi versum iri confido, cum versipellis Mercurius Eruditissimos Viros deludendo delassaverit, eosque incertiores multo, cum recesserunt, reliquerit. Vanus proinde forem, si mihi meliora fata promitterem, cum tamen & quandoque olitor opportuna loquatur, quid ego sentiam, aliorum judicio exponere decrevi, enixe rogans ut hunc qualemcunque conatum Benevolus Lector æqui bonique consulere velit.

THESIS I.

THESIS I.

Pleraque horum, quæ longa ſerie enumeravimus mala, ſatis crudeliter per totum graſſantur corpus, & aliis ſimul acceſſoriis, ingraveſcentibuſque concomitata furoris ἀκμὴν, ut facili negotio ægrotantium vitæ truculentum ponere terminum valeant, ni ſufficienti ſtatim generoſorum remediorum exhibitione tot peſſimis obviam veniamus inſidiis. Magnis autem morbis magna debentur auxilia, quæ atrocitati illorum reſiſtentia omnimode & totaliter eorum collidant, atque radicitus enervent nocendi vires. Morbis vero, qui magnas egere radices, totam medicamentorum claſſem vix efficacius opponere remedium Salivatione Mercuriali, in republica medica tritum fere eſt. Hæc quippe (Mercurialia intellige) per omnes corporis feruntur latebras, obſtructiones ſolvunt pertinaciſſimas, ſemina morborum ſeroſo involuta latice ad oris, fauciumque præcipue, deducunt glandulas, & buccas copioſa irrigant ſaliva. Salivationis vero triplex eſſe ſolet acceptio: Alia nempe eſt *Symptomatica*, quæ aliis ſuperveniens morbis illorum augere ſolet exorbitantias, ita, ut in pejorem deveniant ſtatum ægri, tum præter eroſionem adjunctam glandularum ſalivalium magna inſimul proſtratione virium dejiciuntur miſeri. *Critica* ſecundo ponitur loco, quæ aliorum quandoque morborum comes accedit, & fermenta tam chronicorum quàm acutorum peregrina, virtute naturalis in ſanguine ætheris ſubacta, per excretoria ſalivæ organa majori, quam alia in parte, projicit effluvio, ut ſublata hoc modo cauſa ceſſet quoque malum; quod ſi totaliter equidem non ſtatim fuerit ope illius eradicatum, ſymptomata tamen, inſigniter quæ antea ſæviebant, non parum de ſolito remittunt furore, ut recuperatis deinde ſucceſſive viribus ab atrocia morbi liberentur ægri, ſanique evadant. Quam ſalutarem obſervarunt in fœmina phthiſica *M. A. N. C. in dec.* 2. *ann.* 1. *obſ.* 122. Atque in aurium tinnitu in viro literato ab uſu acidularum egranarum *dec.* 2. *ann.* 3. *obſ.* 173. Tertia tandem ſpecies *Medica* vocatur ſalivatio, quæ à prudenti Medico in multis ceu neceſſarium adhibetur auxilium, & uſurpatis certis quibuſdam remediis ex proæreſi quidem excitatur, ut peccans materia morboſa ſero innatans ad eandem ſalivalium deducatur regionem, foraſque tali excludatur modo. Maſticatoriis & apophlegmatiſantibus quidam hanc tentant medelam, fluxum dum in vicinis ori tantum procreant partibus: Quoniam vero hoc in caſu illi ſolummodo ab obſtructionibus liberi evadunt tubuli, qui circa ambitum oris fauciumque internum iis antea erant obnoxii, neque per totum feruntur corporis ambitum, *Particularis*, ſaltem audit *Salivatio*. Qualis ex ſpiritu apoplectico forti naribus admoto ſuborta unice profuit in catharrho narium moleſto, ex olfactu roſarum recentium oriente. *M. A. N. C. Dec.* 2. *An.* 5. *obſ.* 22. Ultima vero, quam jam intelligo, illa eſt evacuatio,

cuatio, qua mercurialia medicamenta totum corpus perreptantia copiosum salivæ proventum excitant, salia maximopere infringunt, obstructionesque tollendo nocentem illam ex omnibus & minimis quoque latibulis cum salivoso latice educunt materiam, & hæc *Universalis* est. Quam rite ut explicare, utilitatesque exinde propullulantes pro tenuitate mea considerare possim, in salivæ prius originem & naturam, quasve vehat particulas inquirere conducet, ut eo melius illorum effectus operandique modus, & quinam hac methodo curentur morbi, innotescat.

Thesis II.

Simulac igitur tota purpurei cruoris massa indesinenter lege circulationis, nunquam, nisi cum ipsa vita, interruptæ, per omnes undique corporis transit partes, ubique pene, vel in quam plurimis, singulares de se pro differentia organi secernentis discrepantes projicit humores. In ventriculo liquorem gastricum; in hepate bilem; in pancreate succum ideo pancreaticum dictum; in renibus urinam; in cerebro spiritus animales; in auribus cerumen; naribus mucum; oculis lachrymas; vesicis seminalibus semen &c. ut potiores tantum enumerem secretiones, continuo segregat ac deponit. Eadem quoque ratione arterias undique dispersas perreptans sanguis, subit etiam illas ad interiores pharyngis, laryngis, buccarem, & quotquot circumcirca reperiuntur glandularum mæandros perducentes vias. Ubi pro varia tubulorum, quos transire cogitur, amplitudine varios quoque & aliquatenus inter se alienos, seu diversos secernit liquores, salivam constituentes. Ut eo melius autem illius intelligamus ortum, aliqualem harum partium descriptionem præmittere necessum est. Ex cordis itaque sinistro ventriculo elapsus coccineus ille vitæ thesaurus truncum arteriæ aortæ ingreditur ascendentem, usque dum per ejusdem ramum carotidis externum ad glandulas intra maxillam inferiorem reperiundas deferatur, quæ crassæ atque rotundæ, in progressu discontinuatæ, inter maxillam & linguæ musculos ad mentum usque protenduntur, & præter carotidum, jugularium, nervorumque insignes ramos in proprium vas, quod e minoribus subinde ramulis in alveum extenditur, intra gingivas utrinque terminatur, & ductus, ab effectu, salivalis, ab inventore, Warthonianus dicitur. *Warthonus Adenograph. Cap.* 21. Ad linguæ latera utrinque alia oculos incurrit glandula conglomerata, sublingualis appellata, oblonga paululum, ductuique huic priori lateraliter vicina, adeo, ut per multum tempus una eademque cum maxillaribus fuerit habita, cum revera tamen membrana investiente ab invicem distinguantur. Ex hujus etiam minoribus, quibus constat, glandulis pari, ut antea, modo subtiles emissi surculi pedetentim in proprium terminantur truncum excretorium, qui recto ductu illum Warthonianum comitatur, & sub iisdem, uti ille, papillis intra gingivas, in extremitate maxillæ inferioris, suos emittit rivulos. Hic a primo suo inventore,

ventore, Casp. Bartholino, Bartholinianus vocatur. *Casp. Bartholin. Thom. fil. de ductu salivali hactenus non descripto p.* 12. Et ambo hi canales simul sumpti vasa salivalia inferiora audiunt, loco hoc distincta à superioribus. Quæ in fovea pone aures sita est parotis conglomerata, jugularium, carotidumque exteriorum externis ramis irrigua, & magnis ac copiosis nervis prædita, e conglomeratarum numero est, quarum singularum rivuli in unum alveum confluentes tandem communi ductu prope dentes molares in os hiat. *Nic. Stenonis Observ. Anatom.* §. 14. Quæ intra oculorum orbitam inter musculum oculum abducentem & ossis jugalis partem supremam sita est glandula surculos suos in unum cogit ductum, qui recta prope os maxillare deorsum tendens prope molarem dentem secundum, si a posterioribus & superioribus numeraveris, in os se exonerat, atque ita tribus vasis salivalibus quartum superaddit. *Anton. Nuck de ductu Salivali novo cap.* 1. Si præterea addidero, glandulas stomaticas sine numero reperiri; quæ enim in buccis sunt, totam illarum regionem occupant, sursum deorsumque oris cavitatem ambiunt, a quibus oriundi ductus non uno modo procedunt. Linguæ látera sublinguales occupant, quarum excretoria vasa sibi invicem parallela exilibus rivulis, ostiis vix conspicuis, per tunicam, digiti fero a dentibus distantia, hiant. Tota palati caro conglomerata glandula tonsillis continuata est, quarum innumeri exiles ductus membranam cribri instar pertundunt, ex quibus omnibus mucum facile expresseris.

Thesis III.

Unanimis fere Anatomicorum consensus est, glandulas in genere nihil aliud esse, quam continuatos tum vasculorum tum nervorum varie inter se contortos canaliculos, qui multipliciter ac diversimode ita conglomerantur in cincinnos & peculiaria constituunt a reliquis distincta corpora, vasis suis excretoriis dicata. Has igitur alluens sanguis poros ibi invenit cæteris constantiores ac solidiores, ratione figuræ plane ab aliis differentes. Hos subire non potis est, nisi a pressione subsequentis partim liquoris quoad minima discontinuetur, partim a spirituum animalium vigore ac velocitate subtilisetur, atque magis liquidus fiat, ut pro modulo recipientium vasculorum melius transire possit. Hæc enim ratio videtur esse, quare pluribus numero nervorum surculis circumseptæ sint glandulæ, quam vel ad motum, vel sensationem impendere opus habeant. In glandularum vero interstitiis a conjunctione vasculorum relictis certus simul rotare videtur ætheris subtilissimi, omnia moventis, vortex cujus ope sanguini affluenti alius omnino inducitur motus, ut varie quidem, placide tamen, agitatus appropriatas ex suo gremio tum porulis & ductibus glandularum, tum similem quoque ætherem vehentes particulas demittat, alias vero minus congruas excludat venisque remandet: Non enim quælibet particulæ quoslibet poros subire possunt. His ita positis perquam facile videmus,

 san-

ſanguinem ad tot diverſas glandulas derivatum ubique invenire poros, quoad minima etiam, ratione ſoliditatis & magnitudinis, vel figuræ inter ſe differentes; & in ſpecialem præterea ætheris ſubtiliſſimi, ob eandem cauſam variantis, vorticem impingentem alio ſemper affici modo. Unde non poteſt non, quin in ſingulis etiam recenſitis vaſorum ſalivalium glandulis ſingulares quoque, ac inter ſe plane quoad omnia non convenientes particulas ſecernat. Alius enim erit liquor ex glandulis maxillaribus internis eructatus; alius ex ſublingualibus; itidem ex parotidibus alius; ac e nova circa canthum oculi externum ſita glandula exſtillans humidum variat &c. Variati licet ac diverſi hi ſint humores, in oris cavitatem omnes tamen ſimul in unum confluendo alium ac novum prorſus conſtituunt liquorem ſalivæ titulo inſignitum, de omnibus omnium particularum generibus participantem. Omnibus omnium particularum generibus dico, quod ab infinitis iſtis & diverſiſſimis glandulis omnino expectandum, in quarum anfractibus majorem nactus ſuperficiem, dum in angulos impingit, modo retroagitur, aliæque ejus particulæ dum ſe pororum figuræ accommodant, aliæ cum illorum figura conveniunt, aliæ ob rigiditatem vi ſibi viam parant, &c. elabuntur, & in ſingulis glandulis peculiarem humorem, donec, omnibus confuſis ſalivam, producant. Qui à poſteriori hæc confirmata, ac variis experimentis comprobata videre velit, ille, cum hic ex profeſſo id non agamus, adeat *Ant. Nuck. de Saliva Capite* 2. & *Ant. de Heide Obſ. Med.* 88.

Thesis IV.

Ut hujus itaque, de qua ſermo fuit, uberrimæ protruſionis ſive ſalivationis mercurialis indolem felicius detegam, in hoc naturæ monſtrum, ut audit *D. G. Fontano, de Medic. Antihermet. Sect.* 3. *cap.* 7. paulo penitius inquiram oportet, ſi in anteceſſum monuero, per mercurium hic non intelligi Paracelſiſtarum principium, ſive liquorem acidum, permeabilem, penetrabilem, æthereum ac puriſſimum, à quo ſit omnis nutricatio, ſenſus motus, vires, colores, ſenectutiſque, præpropere retardatio, cum ipſis fatentibus hic ex miſtis corporibus beneficio chymiæ erui nequeat, ſed à mercurio minerali differat eſſentia, proprietatibus & actionibus. *J. Beguin. Tyrocin. Chym. lib.* I. *cap.* I. Nec etiam mercurium philoſophorum, quem menſtrui philoſophici & lapidis philoſophorum materiam eſſe perhibent adepti; qui ſolvat argentum & aurum, nec ſeparetur ab illis in æternum, ſicut aqua mixta aquæ, qui habeat in ſe ſulphur incombuſtibile, fixum, bonum, albiſſimum & rubeum; ſit calidus & humidus; corpora dealbet ad cryſtallinam ſerenitatem. *Vide novum Lumen Chymicum de Sulphure.* Cum lunam philoſophorum, ſive eorum mercurium, qui mercurium vulgarem dixerit, aut ſciens fallat, aut ipſe fallatur. *Vid. Arcanum Hermeticæ Philoſophiæ opus* §. 44. *in Bibliotheca Chemica contracta Nath. Albinei.* Nec denique illum corporum, reſuſcitatum & metallicum dictum. Non quod hic

hic illam controversiam meam faciam, num ex perfectis & semimetallis talis elaborari possit, numque ille sit novum artis productum, an vero pars constituens & componens concretum? De eo enim Alchymistæ cum hactenus inter se non conveniant, nec tanta copia parabilis sit, ejusque usum pretii valor non concedat, nec hactenus tot de eo prostent experimenta, imò sint, qui illum salivationem inducere negent. *M. Ettmullerus Chim. Ration. lib.* 1. *Sect.* 4. *cap.* 1. Eo misso, intelligimus corpus minerale, mobile, fluidum, ponderosum, quod ab invicem separatum in innumeros tenuissimos globulos dividitur, qui prompte rursus coeunt, coloris ex cæsio - albicantis, quod mercurii vulgi, seu argenti vivi ordinario, nomine venit.

THESIS V.

Mineralis iste liquor & aqua manus non madefaciens in fodinis reperiundus, vel virgineus, vel planus est. Virgineus eo nomine superbit, qui vim ignis non sensit, sed purus putus in fodinis reperitur, vel destillat in fodina guttatim & nonnunquam copiose satis profluit; vel qui sine magno labore sola dilutione e terra eluitur. *Acta Anglicana anno* 1665. *mens. April. an.* 1669. *mens. Decemb. Dieses aber hat man auch offt erfahren, dass das Qwecksilber in denen Silberzechen gebrochen, oder, gediegen, lauter aus etlichen Stuffen, wenn man darauff geschlagen, getropffelt.* Item: *Man findet gediegen Quecksilber, nicht allein gantz und gar an Gestalt und Farbe, wie ein roth gülden Ertz, sondern aux bisweilen wie das Leberfarbene Silber-Ertz. Petrus Albinus Meissnische Berg-Chronicka c.* 16. Plura de his vide in *Modestin. Fachsen Probierbüchl. pag.* 141. Planus ille est, qui ab igne impulsus prodit e sua minera, quæ mineræ multum variant. Minium & schistus, hujus metalli matres nominantur, quandoque in lapide scissili cinereo bractearum more, quandoque in lapide metallico candidissimum latitat. *Olaus Wormius in Musæo lib.* 1. *f.* 3. *cap.* 8. Modum separationis lege sis apud *G. E. Lohneyss im Bericht vom Bergwerck. Agricolam L.* 9. *Olai Borrichii Metallische Probier-Kunst.* §. 48. & passim apud Metallurgos.

THESIS VI.

Antiquissimis Arabum in cutaneis affectibus hydrargyrum in usu felicissimo successu fuisse cum adverteret Carpus, chirurgus, primus eo in lue venerea eradicanda usus esse perhibetur *Dan. Sennertus Prax. Tom.* 3. *lib.* 6. *part.* 4. *c.* 21. Cumque copiosæ salivæ profluxu cura absolveretur, qua vi id præstaret, quæsitum est. Suas fecere alii veterum, recentiorum alii opiniones, prodigiosam naturam hujus enodarent: Secus enim si facerent, se potius naturæ historiam quam scientiam consignaturos esse, facile videbant. Non infimi subsellii autoribus frigidum esse hydrargyrum perplacebat. 1. Quod docente Aristotele ex vapore fiat aqueo, aqua autem sit summe frigi-

da. 2. Quod tactu frigidiſſimum deprehendatur, & calefactum ſubito refrigeſcat. 3. Quod mercurius omnium metallorum, excepto auro, ſit ponderoſiſſimus, cujus gravitatis nulla alia cauſa, quam frigus eſſe poſſit, ea ratione, qua à calore oritur levitas. 4. Omnes ab eo producti effectus ſint frigidiſſimi, paralyſes, nempe apoplexiæ, lethargi, aſthmata, catarrhi ſuffocativi, &c. 5. Ab argento vivo corpori illata, nocumenta potiſſimum calidis curentur, nempe diſcutientibus & ſudorem moventibus; remedia vero morbo contraria eſſe debere. 6. Quod affinis valde ſit plumbo, ita ut occulto quodam naturæ ſenſu ad invicem ferantur, & mutuo quaſi conſortio gaudere videantur; imo mercurius vivus per ſe alias mobilis valde & fluidus in perfectum plumbum, hocque viciſſim in verum vivum ac currentem mercurium tranſmutari poſſit. Cum vero plumbum vel exterius corpori admotum, vel intus datum inſigniter refrigeret, argentum etiam vivum propter illam, quæ intercedit, naturæ familiaritatem, ſimili præditum eſſe facultate. 7. Avicennas etiam in ſimiæ ab hauſto mercurio mortuæ corpore, ſanguinem, Petrus Aponenſis in corpore pharmacopæi, à ſimili cauſa denati, eundem circa cor invenerint coagulatum, ab exceſſu frigoris mortuos. Cui placito Avicennas, Averrhoës, Ariſtoteles, Albertus Magnus, Palmarius, Rhaſes, Fallopius, Foreſtus, Pareus, Matthiolus, Fernelius, Libavius, & neſcio qui non alii, favent. Si non plures, certe non pauciores ſunt, qui hydrargyrum calidum eſſe contendunt. 1. Quia mercurius multum aereæ ſubſtantiæ habet admixtum, teſte *Ariſtotele lib.* 4. *Meteor. cap.* 8. Cum autem aer calidus ſit, & prædominium præ cæteris elementis ejus in mercurio vigeat, & illum neceſſario calidum eſſe. 2. Mobilitas mercurii calorem arguit; quemadmodum enim frigus omnibus torporem affert, ita viciſſim caliditas corporibus agilitatem impertitur. 3. Quia ſolidiſſima & duriſſima corpora deſtruit; corroſio vero omnis à caliditate dependet. 4. Non ſolum pituitam in corpore noſtro attenuat, colliquefacit, copioſe per ſputum educit, ſed & quoſcunque tumores duros emollit, diſcutit, reſolvit. 5. Quia omnia ex eo præparata pharmaca, nempe mercurius ſublimatus, mercurius præcipitatus, turpethum minerale, ſpiritus mercurii, mercurius vitæ, mercurius dulcis, mercurius diaphoreticus, calidiſſima cenſentur, cum vel violenter corpus turbent, exagitent, & à ſaburra noxiorum humorum liberent, vel potenter ſudorem moveant, & per inſenſibilem tranſpirationem ſeroſas ſuperfluitates educant. Ita ſentientibus Galeno, Rhaſe, Fallopio, Cæſalpino, Vido Vidio, Paracelſo, Baſilio, Valentino, &c. Matthias Unzerus vero *Anatomiæ Spagir. Mercurii lib.* 1. in mercurio crudo mixtas facultates, calidas nempe & frigidas agnoſcit, ratione diverſitatis partium materiæ, quarum nonnullas concipit admodum tenues, puras, ſubtiles, ac ſpirituoſas, quaſdam craſſas, terreſtres, fœculentas atque impuras; ratione priorum, illum incidere, penetrare, attenuare, liquare ac reſolvere; Poſteriorum autem ratione ponderoſum eſſe, repellere, refrigerare. In mercurio chymice præparato frigidam

gidam qualitatem penitus ſublatam eſſe, & propterea eſſe calidiſſimum. Quibus mercurius frigidus eſt, iis placet, ab intentiſſima frigiditate ab extremis & externis membris humores in altum corporis pelli, atque ita ſalivatione reddi. Euſtachio Rudio *de morbis occultis* placuit heterogeneis & diverſæ naturæ partibus conſtare mercurium, calidas tamen prædominari, quæ attenuatæ ad minimum caloris ſenſum fuliginis inſtar abeant in fumum, humoresque attenuare, ac propterea purgare per alvum, ſudores, os, illudque omne caliditati tenuium partium adſcribit. Unzero l. c. Mercurio quoque ineſſe occultas qualitates, ſeu proprietates, à quibus manifeſtæ regantur, rationi conſonum videtur, nec credit facile quem dicturum caliditati aut frigiditati ſoli tam ſtupendos effectus adſcribendos eſſe, ſed credibile eſſe, cum evidentibus illis in mercurio qualitatibus una occurrere occultas, non quod illarum omnis actio prorſus otioſa ſit, ſed quod principalis agendi vis formæ ſpecificæ, ſeu ſubſtantiali, in mercurio abditæ, ſecundaria vero ac minus principalis primis qualitatibus, quarum miniſterio, ceu ſingularibus quibuſdam & accommodatis organis, forma illa interdum utatur, ſit aſſignanda & attribuenda. *Daniel Sennertus Operum Tom.* 3. *lib.* 6. *part.* 4. *cap.* 21. Salivationem fieri vult, quod mercurius nervoſo generi ſit infeſtus, ideoque per nervos ad cerebrum repat, eo ſecum vitioſos humores ducat, illumque una cum iis natura & cerebri expultrix expellat, & in fauces detrudat, unde ſalivatio conſequatur. H. Mercuriali cauſa ſalivationis eſt, quia aer & ſpiritus, qui colligati ſunt in materia mercurii excocta, ubi linimentum à calore naturali attenuatur & diſſolvitur, erumpant, perinde ut erumpunt ſpiritus e bombarda, erumpentes trahantur & ingrediantur in arterias & venas; & cum eorum natura ſit, ut ferantur ſurſum, ea propter ſtatim atque elapſi ſunt, veluti vinculo ſoluti, efferri in caput magno impetu, ſecumque ducere plurimos vapores, in capite eliquare & attenuare humiditates; ut eliquatæ per os dilabantur, ſecum etiam in caput evectos vapores convertere in aquam, quæ deinde per os defluat, & illud copioſum ſputum efficiat. *Medicin. Pract. Tract. de Morbo Gallico cap.* 6.

THESIS VII.

Quatuor ſic dictis primis qualitatibus corporibus analogum nihil ineſſe, ſed meros eſſe percipiendi & quidem confuſos mentis modos, in ea ex lege conjunctionis ejus corpore occaſione tremoris nervorum excitatos, qui præpoſtere ipſis corporibus tribuantur, ſanior philoſophia docet. Totum quippe negotium in mero reſpectu & relatione ſitum eſt, ita, ut ſi quæ corporum particulæ ſolito vehementius nervaceas corporis noſtri fibrillas vel mediate, vel immediate quatiunt, vel illorum tremori obicem ponunt, illa calida, hæc frigida dicantur, adeo ut præter majorem, minoremve motum, quem habent comparative ad corpus noſtrum, per has qualitates,

tes, in mixtis naturalibus reperiatur nihil, eoque tota à tot feculis indecifa redit quæftio; An mercurii particulæ motum in corpore noftro augeant, vel imminuant. Ea mercurii natura deprehenditur, ut à calore promptiffime ejus particulæ fecedant ab invicem, & fub forma vaporis oberrent, fed eo remittente denuo congregentur; ut à falibus, aliifve prompte difcontinuetur, iifque, ceu vellere obductus vel folidarum fubeat poros, vel fibras difcindat, inflammet, deobftruat, vel etiam demulceat pro natura falium, aliarumve, quibus cum coiit. Sed corpus noftrum omnis generis falium promus condus eft, affociabit igitur modo plura, modo pauciora falia, modo unius fpeciei, modo diverforum generum, modo magis, modo minus corrofiva, iifque onuftus, vel in folidis hærendo corrodet, inflammabit, &c. vel varias pariet præcipitationes, coagulationes, vel minima pererrando deobftruet, refolvet, incidet, adeoque corpori jam labem inferet, vel nimio fuo motu, vel nimia quiete vellicando, lacerando; vel auxiliabitur illi refolvendo, deobftruendo, corrofiva falia educendo, & ut uno verbo rem exprimam, modo refrigerabit, modo excalefaciet; modo proderit, modo oberit; erit venenatus & non venenatus; erit calidus, erit frigidus. Non itaque mirabimur tantum graviffimorum fcriptorum diffenfum, quorum nonnulli ab utrifque in caufæ patrocinium allegantur. Nec mirabimur, in utramque partem tanta cum verofimilitudine fententias illas propugnari. Examinentur utriufque rationes, illæ vel ad rem non facient, vel fupradictis conciliabuntur. Ex quibus, quæfo, datis, ut quæ pro frigiditate faciunt, examinem, 1. mercurium è vapore aqueo fieri concludemus, quia facile in vapore refolvitur. Sed ita omnia falia volatilia & fpiritus ex aqua producentur; num, quia fluidus eft? Sed ita gypfum in aheno bullas agens non terra, fed aqua erit, non enim obftat, fi dixeris, ab igne id moveri; ita moventur nimirum mercurii particulæ ab igne æthereo ifto, non alio difcrimine, nifi, quod is in fenfus, ifte in eos non incurrat; fed quis dicet, illas abfolutæ rerum veritatis criterium effe? 2. Ideone eft frigidiffimus, quia tactui talis apparet, & calefactus fubito refrigeratur? Certe id commodius in fpiritum vini quadrat, aut verius de falibus volatilibus, quæ in ipfa etiam fublimatione oppido refrigerantur, dici poffet. Nec refrigerationis celeritas magis frigiditatis indicium eft, quam ejufdem tarditas caloris; alias certe plumbum foret calidiffimum. 3. Omnium metallorum fere graviffimus eft. Sed inde non putem concludi poffe, effe etiam frigidiffimum: Effent enim alias falia lixiva, quæ in aqua fubfidunt, illa magis frigida, quæ tamen juxta illorum placita eft frigidiffima; effet aurum omnium frigidiffimum, quod tamen inter cardiaca paffim ab iifdem refertur. 4. Producit effectus dictos frigidiffimos, fed eos etiam producit nimius folis ardor, fpirituoforum ingurgitatio, nimius motus, atque ira, &c. quæ aut erunt frigida, aut illi effectus ab alia caufa, quam frigiditate, dependebunt. 5. Atque proinde medicamenta ad noxas mercurii averruncandas ufurpari folita non

quia

quia calida, sed quia aliam istam causam tollunt, juvant & adhibentur. 6. Gaudeant mercurius & plumbum occulto quodam naturæ sensu, ferantur ad invicem, si inde ejusdem indolis esse concludere liceret, salia, quæ promtissime in aqua solvuntur, aut erunt frigidissima, aut erit hæc calidissima; aut etiam tenendum erit, ea, quæ se invicem refugiunt, contrariis esse donata qualitatibus, itaque mihi incommiscibilitatem spiritus vini & olei terebinthinæ explicari rogarem. Tacebo jam, quæ de transmutatione mercurii in saturnum, & vice versa addi possent. 7. Sanguinem coagulavit, coagulatur idem ab aqua forti, non vero coagulatur ab aqua in venam injecta, quod fieret, si frigiditati coagulum sanguinis deberemus. Tanto autorum numero non pauciores opponuntur, & sæpe iidem; addo, quod in rebus physicis nullus autoritatis sit valor. Caliditatem mercurii 1. ex aëreæ substantiæ admixtione, qui arguunt, sine dubio recordabuntur, aërem caloris atque frigoris vicissitudinibus obnoxium esse, & præter congeriem omnis generis particularum circa se modo magis, modo minus motarum, & globum terraqueum velleris instar ambientium nihil esse, & ex intensioris remissiorisque motus ad nostrum corpus relatione frigidum, vel calidum, hasque qualitates illi extrinsecas esse, nec ab earum admixtione mercurium calidum fieri posse. Imo si mercurius a prædominio aërearum particularum calidus esset, hoc non per se foret, nisi aëris & mercurii particulas ejusdem generis & naturæ esse asserant, quo facto non magis dici posset, ab aërearum particularum prædominio mercurium esse calidum, quam aërem a mercurialium particularum admixtione talem esse. 2. Mobilitas mercurii non magis in illo, quam in aqua calorem arguit, ostendit solummodo mercurii particulas moveri juxta se, illas esse glabras & læves, nullibi cohærere, ut a minimo corpore a sua statione deturbari possint, quæ omnia obtinent sine calore, dummodo fibrarum nostri corporis tremorem non augeant. 3. Nec competit calori illa penetratio etiam metallorum, quæ a solo particularum motu & pravitate dependet, ita ut minimos poros promtissime subire, & per minima interstitia oberrare possint. Cujus rei si calor causa foret, quid impediret, quo minus lignorum, corii &c. poros consumeret & destrueret. Nec corrosio aliud quid est, quam staminis partium discissio, quæ acumini particularum, quale quid in cultris videmus, aut etiam incursui earum particularum, quæ in suo motu magis esse perseverant, quam illæ corporum in quiete, in acceptis ferenda est. 4. Pituitam in corpore non attenuat, nisi vel quatenus a calore corporis actuatur, vel salibus associatur, ea ratione, qua manus vel solæ, vel cultro armatæ diffringunt discinduntque corpora, hoc solo discrimine, quod mechanica hæc in sensus incurrat, illam vero ratione tantum assequamur; Quale quid etiam 5. de mercuriis varie præparatis tenendum, quod latius ex infra dicendis patebit. M. Unzero, physico Halæ Saxonum ordinario, qui duplicis generis, terrestres nempe & tenues, tot diversarum operationum causas, particulas concipit, Daniel Sennertus optime opponit, nullum

hactenus repertum esse Chimicum, qui partes diversas in mercurio monstrare, & arte ex eo separare potuerit, cum totus sit homogeneus, & vel totus avolet, vel totus maneat, & quocunque modo præparetur, tandem totus homogeneus reviviscat. *Prax. med. tom.* 3. *lib.* 6. *part.* 4. *cap.* 21. Quod laudatus Unzerus sensisse videtur, dum ad occultas, quæ mercurio insint, proprietates confugit. Nempe omnis ejus explicatio huc tandem redit, ut sibi mercurii indolem ignotam & inexplicabilem, & qualitates primas insufficientes esse fateatur. Quod etiam Sennertus subinnuere videtur, qui salivationem mercurialem explicaturus, postposita qualitate calida, cui in antecessum patrocinatus erat, ait, hydrargyrum nervoso generi infestum esse, & propterea per nervos ad cerebrum repere, vitiosos humores eo secum ducere, a natura & expultrice cerebri expelli, in fauces detrudi, indeque salivationem sequi. Hæc enim, si attente intueor, ad oculum ostendunt, magnum hunc medicum nihil qualitatibus tribuisse, adeoque nudam rei historiam narrare voluisse: solum enim quod, non vero quomodo, fiat, commentatur.

THESIS VIII.

Antiqui, cum per primas qualitates rerum naturas explicatum irent, quas saltem ab effectibus & actionibus cognoscebant & distinguebant, a disparibus hydrargyri effectibus, non solum in diversis, sed in iisdem quoque per varia tempora corporibus, in opiniones tam diversas secesserunt, ut alii illum frigidum; calidum alii esse sentirent, quibusdam venenatus esse censebatur; alii illi inter alexipharmaca & antiloimica non ultima dabant subsellia. Hinc per tot secula eruditorum elusit cognitionem; ingeniorum studiorumque varietas effecit; ut in alias identidem inciderent cogitationes, quarum aliæ cominus, eminus aliæ scopum feriebant. Mercurius lapis lydius erat, ad quem principiorum suorum valorem explorabant. *Nicolaus Lemeri* prodigiosam metalli naturam explicaturus, sal alcali volatile esse scribit; tanquam certum enim supponit, morbos luis venereæ violentia fieri solitos ab humoribus salsis, vel acidis foveri, nec illos, nisi virus hoc auferatur, curari posse. Venerei itaque virus acida salia poris mercurii implicari, calore ac humorum motu ad caput sublimari, inde partes oris interiores cancris conspergi, illa acrimonia glandulas salivales lacessitas relaxari, pituitam copiose descendere, hinc cancrorum perpetuum comitem, salivæ nempe continuum fluxum, provenire. Fieri hoc pariter in iis, qui lue venerea immunes vivunt, cum nullus, quantumvis sanus, in quo humores acidi & salsi non reperiantur, vivat, nec fermenta œconomiæ corporis conservandæ destinata, sine illorum ope subsistant. Quod placitum ut firmiori talo nitatur, per alcali non vult intelligi speciem quandam salis plantæ, sed materiam terrestrem & solidam, cujus pori eam figuram obtineant, qua cuspides acidi hanc ingressæ frangere & spargere possint, quicquid motui

suo

ſuo reſiſtit, & pro ſoliditate partium materiam conſtituentium acidæ majorem, minoremve renixum nactæ validiorem, vel debiliorem excitant effervescentiam. *In curſu chymico p. m.* 33. *&* 203. *Moſes Charas* mercurio ſuum & proprium alcali ineſſe, ſeu quod inſeparabiliter reliquis cohæreat partibus, & ſemimetalli hujus modum conſtituat, non inficiatur, pro genuino vero alcali illum habere recuſat, quod actioni alcalium non minus, quam acidorum ac ſulphurum obnoxius ſit: acida generoſiſſima, ſpiritus ſulphuris & vitrioli, quæ cum impetu alcalia invadunt omnia, in illum nullum fervorem inducant, ac demum ab aliquot dierum decurſu pervadant; eadem cum alcalibus donatus non ſit ſubſtantia, uti neque ſapore neque aliis qualitatibus alcalinis; actioni ignis non reſiſtat, quale quid in alcalinis fixatis videre eſt. Potius igitur ſtatuit, mercurium mixtum eſſe, idoneum excipiendæ actioni ſalium, non minus eorum, quæ donata ſunt partibus ſulphureo-ſalinis, aut ſalinis fixis, quam eorum, quorum partes ſunt meræ acidæ. Negat etiam fermentum venereum merum acidum eſſe, nec illud ſimpliciter mere ſalini fixi aut volatilis titulo donandum, quin potius venenorum claſſi accenſendum eſſe, adeoque mercurio ineſſe proprietatem innatam omnino ſingularem, ut volatilitatis ratione ad cerebrum ac partes circumpoſitas delatus ſua efficacia faciat liqueſcere pituitam, itaque illi anſam præbeat exitum moliendi, qui tamen dicti effectus alteri cauſæ, quam vaſorum ſalivalium & partium adjacentium eroſioni adſcribendi non ſint. *Pharmacop. reg. chymic. cap.* 65. Nicolaus de Blegny duas in mercurio agnoſcit ſubſtantias, terram nempe ſubtilem & ſulphuream, & aquam metallicam: prioris exiſtentiam probat ex modis in pharmacia Galenica uſitatis ad mercurii diverſionem, ex quibus illum omni ſulphuris ſpeciei conjungi, quod terebinthina, aliæque reſinæ & pinguedines huic intentioni utiles ſubſtantiæ ſulphureæ & inflammabiles ſint, pateat. Hujus etiam rei veritatem illuſtriorem eſſe in confectione cinnabaris, quæ omnium conſenſu pro ſulphuris & mercurii mixtura habetur, ſive in terræ viſceribus naturaliter, ſive artis opera in fornacibus ſublimetur. Cum igitur verum ſit, ſubſtantias homogeneas facile coire, imo mixtorum particulas corpora, quibus conjunguntur deſerere, aliorumque conſortium, quibus cum affinitate aut natura conjuncta ſunt, affectare; hinc mercurii principium terram ſulphuream & ſubtilem concludit. Ex hoc etiam fundamento aquam metallicam alteram ejus principium eſſe deducit, cum mixtionem, unionem & amalgamationem cum maxima aliorum metallorum parte admittat. Aquam vero hanc eſſe crudam, & ſulphura volatilia, cum nec igne diſſolvi, nec malleo extendi poſſit. Ex mercurii gravitate & cruditate infert, plurimo illum ſulphure abundare. A ſe enim obſervatum eſſe, omnia metalla ſulphure ſcatentia, cæteris omnibus graviora eſſe. *In obſerv. raris & novis in artem curandi luem vener. c.* 5. ut ſalivationis cauſam reddat, addit, motum mercurii ab imis ad ſuperna ferri; illum ut plurimum æqualem eſſe & moderatum, nequaquam interruptum, unde arguit, naturam magis propriis viribus niti quam

quam a vi medicamenti impelli; humores acidos & impuros cum mercurio conbinari, quandam ſpeciem mercurii corroſivi conſtituere, a quo guttur & os exulcerentur, vaſa reſerentur, ac per dierum aliquot decurſum ſaliva effundatur. Rationem ſalivationis fundunt alii in malignitate mercurii arſenicali, utpote qui adjunctum habeat ſulphur peregrinum volatile, de natura arſenici, quod ſua volatilitate & penetrantia tam utiles, quam inutiles humores reſolvat, eoſque ſubtiliſatos per glandulas maxillares exterminet. Acidum eſſe & partium vi attractiva humores a ſuperficie ad centrum, ſeu ventriculum adducere, & per ſeceſſum educere, partim impulſiva ad habitum impellere & per ſalivationem propellere ſcribit *D. Gabr. Fontanus Medicin. antihermet. ſect.* 3. *cap.* 7. §. 4. Acidum quidquam, ſalſumve, rubiginis illius, quam chalybeæ lamellæ puriſſimæ, in mercurio ſepultæ contraxerant, promum condum in penetrali mercurii habitare, perſuaſum habet *D. Olaus Borrichius actor. Haffn. An.* 1671. *obſ.* 77.

THESIS IX.

Duumviratus acidi & alcali rebus naturalibus tantum lucis fœneratus eſt, ut ad ſummum autoritatis culmen perveniſſe viſus fuiſſet, niſi viri, fama ſuper æthera noti, fidem illius reddidiſſent dubiam, atque ex principiorum numero expunxiſſent. Altioris res ea cum indaginis ſit, harum pagellarum anguſtiis includere non potero, ſed ſoliditatis hujus doctrinæ certus cum ſim, nulla neceſſitate me adactum ſentio, ut mercurium vel acidum, vel alcali eſſe credam. Licet enim nobile par fratrum, alcali & acidum inter concreta primatum facile obtineant, ac potiſſimarum in rerum natura operationum, nempe fermentationum, efferveſcentiarum, putrefactionum, coagulationum, ſolutionum, præcipitationum aliarumque mutationum cauſæ ſint, ac pro principiis nonnullorum corporum (ſi principii vocabulo abuti liceat) immediatis haberi poſſint, revera tamen mera principiata ſunt, nec opus eſt, ut in cauſis reddendis ad illa, ceu ſacram anchoram confugiamus. Nec contemnendæ ſunt rationes D. Charas, ſi per alcalia ſalia urinoſa tam volatilia, quam fixa intelligamus, ſtringunt enim tunc quam maxime. Hoc D. Lemery prævidit, adeoque maluit a vulgata acceptione alcali recedere, quam mercurium alcali non eſſe concedere; tum tamen verba valeant uſu ſicut nummi, potius omnino dicam, alcali non eſſe, quam fingendo nova ab uſitatis recedere. Inde tamen non ſequitur acidum eſſe, partim quod alcalia æque ac acida rubigine martem incruſtent, partim quod alcali & acidi inſufficientia pro principiorum, ſeu elementorum corporum naturalium munere gerendo, mercuriique aciditatem annullaverit in ſua ad Langellottum epiſtola excellentiſſimus Dn. Bohn. Subſtantias homogeneas facile coire nemo inficias ibit, ſed inde viciſſim argumentari; ergo quæ coëunt, homogeneæ ſunt ſubſtantiæ, argumentum a particulari ad univerſale, quod infirmum, foret. Nonne coëunt aqua & omnis generis ſalia; qua acida, qua al-

alcalia; forent ergo ſal acidum & aqua homogenea; homogenea etiam forent aqua & alcalia; ac ideò homogenea alcalia & acida forent, quod ſane incongruum. Erit ergo nulla ſequela, conjungitur cum reſinis & pinguedinibus mercurius, ergo eſt ſubtilis & ſulphurea terra; coit cum ſulphure in cinnabarim, ergo eſt ſulphureus: coit enim pariter cum vitriolo in ſublimato: ergo eſt vitriolicus, eſt acidus. Combinatur cum metallis, ergo eſt aqua metallica, in quo tamen totius argumenti vis & cardo verſatur, quanquam, ſi recte rem penſitemus, aqua metallica dici poſſit, ut ſequentia manifeſtum reddent. Qui ſulphur mercurii arſenicale incuſant, & in ejus malignitate fundant ſalivationem, mihi videntur aut obſcurum per æque obſcurum, aut nihil penitus explicare: Quid enim malignitas arſenicalis aliud vult, quam mercurium æque ac arſenicum nobis venenum eſſe, ac peſſimorum ſymptomatum autorem, quod hiſtoriam redolet, aut ſi quid aliud per id intellectum volunt, oſtendant primo, quid ſulphur arſenicale rei ſit, & in quo illa cum mercurio analogia a parte rei conſiſtat. Ingenuus magis eſt ſupra laudatus Charras, dum omnes hos affectus proprietati innatæ ac omnino peculiari mercurii attribuit: Neutrum enim magis naturam mercurii explicat, quam ſi quærenti, cur electrum paleas attrahat? Reſponderem, vim magneticam electro ineſſe, aut hanc vim electro naturalem eſſe, neuter enim quærenti ſatisfaceret.

THESIS X.

Mobilitas, volubilitas & fugitiva mercurii natura, cujus etiam in partium ſuarum ſeparatione tenaciſſimus eſt, ſcriptoribus anſam dedit, ut particulis ejus rotundam ac ſphæricam nativam figuram tribuerint. *Nic. de Blegny obſ. in luem vener. cap.* 5. Seu illum conſtare ex minimis globulis indefinitæ tenuitatis, qui continuo ab æthere rotentur, circumvolvantur ac in perpetuo detineantur motu ac fluore. *Car. de Maets prodrom. chym. ration. cap.* 3. Quibus microſcopicæ adſtipulantur obſervationes. Ingenioſe eo modo protei hujus mirandi phœnomena explicantur, fateor, & religioni foret ab ea recedere ſententia, niſi me quædam morarentur dubia. Quod enim quovis modo diſperſus in globulos continuo coëat majores modo, modo minores; tales etiam oculus microſcopio armatus in præparatis deprehendat, penes me non concludit, minima mercurii corpuſcula hujus figuræ eſſe: forent enim eadem conſequentia aquæ particulæ ſphæricæ, cum guttulæ quælibet in aëre pendulæ & deciduæ, aut in planis, quorum poros ſubingredi nequeunt, commorantes tales ſint. Tales forent aëris particulæ bullæ: enim, dum pro Toricelli experimento anguſtioris diametri tubus repletur, quæ per craſſum mercurii corpus aſcendunt, aut etiam dum in vacuo Boyleano aqua ab aëre depuratur, totæ rotundæ & ſpæricæ ſunt. Tales forent olei particulæ: Oleum enim aquæ miſtum ſi concutiatur, in ſphærulas minores & minores, quæ mutuo ſuo congreſſu majorem ſed pariter

 riter

riter rotundam conſtituunt guttam, divellitur. Tales forent vitri particulæ, cujus guttæ vel ideo celebres, quod arte facta microſcopia multis paraſangis poſt ſe relinquant. Talis omnium ſpirituum corroſivorum figura foret: Ex deciduis enim ex roſtro retortæ in recipiens vas guttis componuntur. Omnium vero philoſophorum conſenſus eſt, omnium horum particulas ratione figuræ toto cœlo variare, quod etiam ex effectu non difficulter collegeris. Nec argumenti a mobilitate, volubilitate, & fugitiva mercurii natura ducti major vis mihi eſſe videtur, cum talia aër & aqua ſint, & minoris aut majoris ſaltem ratione different, quod tamen neutiquam rem variat. Inquiet igitur nonnemo, ſi mercurius nec calidus, nec frigidus eſt, nec tota ſubſtantia, nec occulta qualitate agit; nec acidum, nec alcali; nec terra ſulphurea & ſubtilis; nec ſulphur arſenicale; nec propria & innata facultate hoc agit, nec ex globulis conſtat, igitur obtinebit illud antiquum:

Queckſilber iſt Mercurius.
Ein wunderlicher Spiritus,
Der nicht erhärt't in Feuers-Gluth,
Gar mancher ſich des wundern thut.

Reſque redibit ad ultimum illud, neſcio. Vanus forem, ſi me funditus tot ſubactorum ingeniorum fundamenta ſubruiſſe vel ſaltem præſumerem, quin potius, ſicubi lapſus fuero, judicii imbecillitatem deprecor, nulloque labore, ut in viam reducar, patiar. Veniam tamen mihi exoro, ut eadem, qua alii, libertate uſus, quid ſentiam, promere liceat.

THESIS XI.

Cum Renatus des Cartes *principiorum philoſophiæ parte quarta* §. 58. ad contemplationem terræ interioris, quam tanquam e materia orientem, ſpectaverat, acceſſiſſet, ita ſcribit: *Verum infra iſtam ſuperficiem partes corporis C minus arcte ſibi mutuo adhærent; ac etiam forte in quadam ab ipſa diſtantia, multæ ſimul ſunt congregatæ, quæ figuras habent tam teretes, & tam læves, ut quamvis ob gravitatem ſuam ſibi mutuo incumbant, nec, quemadmodum aquæ partes, globulos ſecundi elementi undique circa ſe fluere permittant, facile tamen agitentur, tum a minutioribus ex iſtis globulis, qui nonnulla etiam ſpatia inter ipſas inveniunt, tum præcipue a materia primi elementi, quæ omnes anguſtiſſimos angulos ibi relictos replet. Atque ideo liquorem componunt valde ponderoſum & minime pellucidum, ejuſmodi eſt argentum vivum.* Hujus occaſione cogitare occepi, mercurium ab aqua vulgari non alia re, quam particularum gravitate diſcrepare, atque ad illius differentiam aquam mineralem, licet vulgaris illa regno minerali etiam annumeranda ſit, appellari poſſe, in quo tanto magis confirmabar, quanto magis advertebam, inter utriuſque phænomena magnam eſſe affinitatem. Niſi enim mercurii particulæ

culæ (*Vide sis Ren. des Cartes meteora cap.* 3. e quo de natura aquæ loquendi & ratiocinandi modos, ut mercurio applicem, & dictis veritatem conciliem, mutuor) longæ, læves, flexiles & lubricæ essent, æque facile, aut difficile illi esset, in quotlibet & cujuslibet figuræ partes dividi, atque ideo vel non tam libere, quam solet, illaberetur corporibus, quorum meatus satis laxi sunt, ut plumbum, stannum, aurum; vel etiam quodammodo in ea penetraret, quæ arctiores illos habent, ut ferrum & vitrum. Deinde nisi mercurii partes eam haberent figuram, non tam facile ex poris aliorum corporum, quos insederunt, calore expellerentur. Hinc est, quod molliter supra linguæ nervos fluitantes & semper in latera jacentes, ob facilitatem, qua flectuntur, vix gustu sentiri possint. Subtilissimæ particulæ, vel a sola primi elementi materia, vel etiam minutissimis globulis commotæ, in metallorum poros adactæ, & in illorum minima ubivis impingentes, si obvient, quæ minus quiescant, quam ipsæ moveantur; eas loco pellunt, texturamque metalli destruunt; aut si in quiete magis illa perseverent, compage servata retroaguntur. Addantur mercurio corpora, quæ figuræ & magnitudinis ratione poros ejus subingredi valeant; qualia a posteriori salia acida esse deprehendimus; hæc intra poros superficietenus ob particularum gravitatem recepta, præbebunt occasionem partibus mercurii, quæ a motu non cessant, illa interlabendi, & se ipsis instar annullorum circumvolvendi, horumque spiculis irretita a materia subtili, ob superficierum inæqualitatem particularumque pondus, moveri nequeunt, sed cum iis in solidum ac durum corpus concrescunt, Cujus salia cum a minimis mercurii particulis, & hæ vicissim a salibus sint discontinuatæ, spiculis suis, spinisve horrida, jam minimos, quod antea non poterant, subeunt poros, & vel illos ex parte obstruendo pariunt inflammationes, vel subtilissimas fibras discindendo corrodunt, adeoque corrosivi naturam induunt combinata, utut singula seorsim tale non sint, quale quid in mercurio sublimato observare est. Involvantur rigida ista tela salium pluribus mercurialibus annulis, superficies aspera lævigabitur, acumina reconduntur, mercuriusque ex corrosivo fiet dulcis; si nempe commixtio non superficiaria, sit sed debita industria, bina nimirum vel trina sublimatione fiat. Sublimatione inquam, cujus ope salia cæteroquin fixa ad aliquam usque altitudinem, mercurio juncta, attolluntur, cujus contrarium in partibus aquæ contingit, quæ totæ relictis salibus avolant. Quod non tantum accidit, quia illis majores sunt & ponderosiores, sed etiam, quia cum longæ sint & rectæ, non diu in aëre librari possunt, sive ulterius ascensuræ, sive descensuræ, quin altera earum extremitas deorsum pendeat, atque ita terræ ad perpendiculum immineat. Sive enim ad ascendendum facilius, sive ad descendendum aërem hoc situ, quam ullo alio, secant. Hoc non eodem modo fiet, si aquæ mercurius substituatur, licet enim ratione salium tunc nulla fiat mutatio, mercuriales tamen particulæ illis salium jam præponderant, adeoque illas impulsæ calore aliquousque sursum pellunt, donec nempe vires salium ad des-

descendendum illis mercurii ad ascendendum æquivaleant: tunc enim hærent, & in unum coëunt corpus, in quo salium situm perpendicularem ex striis manifeste legas. Ex dictis abunde colliges, facile ab his, similibusve mercurium denuo separari, si modo causa accesserit, quæ paululum salium spicula discontinuet: limatura nempe martis, vel simile quid, partim ut liberiori ignis actioni mercuriales expositæ particulæ, quod illis ob lubricitatem facile est, ab iis secedant, partim ut eadem salium spicula in poros martis, calcis vivæ, cinerum clavellatorum recepta graviora facta ab iis aliquousque attolli nequeant, tunc in vapores solutæ, in fundo recipientis collectæ, pristinam formam induent. Perinde ut aqua marina, dum arenas permeat, dulcescit, quod partes salis inflexibiles, non ut pares aquæ dulcis, per exiguos istos anfractus, qui circa sabuli grana reperiuntur, labi possint; aut eadem in recens à D. Robert Fitz Gerald, equite inventa machina & dulcis & saluberrima fit. Mercurii etiam superficies, ut & aliorum omnium liquorum, perpetuo æqualis & maxima lævis est, quia partes quædam illius inter se uniformi gaudent motu; partes quoque aëris, vel aquæ illam tangentes, pari inter se agitatione feruntur: At mercurii partes alia ratione & mensura agitantur, quam aëris &c. & præterea materia subtilis partibus aëris circumfusa, longe aliter movetur, quam ea, quæ mercurii partes interfluit. Atque hinc superficies utriusque politur, plane eodem modo, ac si duo corpora attererentur, nisi quod longe facilius, ac fere in eodem instanti hic levigatio fiat, propter partium, quæ in liquidis sunt, mobilitatem. Atque ex eadem causa mercurius in sphærulam glomeratur. Qui proinde mercurium figere allaborat, idem agit, ac si aquam igni admoveret, & evaporationem ejus inhibere vellet.

Thesis XII.

Hujus indolis particulæ, quas sine requie subtilissimus commovet æther, quovis modo corpori admotæ ejus subtilissimos poros, & nescio, quos non mæandros, subeunt facillime; accedente corporis calore in indefinitum discontinuatæ & in halitum resolutæ, nihil relinquunt inaccessum, nec viarum terminis coërcentur, quin etiam exterius admoti auri poros subintrant, suo livore conspicuæ; quicquid humorum vel sanguinis alicubi latet, illorum salibus circumvolvuntur, quibus cum vel insensibiliter transpirant; vel in ventriculum & intestina depositæ vomitus, diarrhœasque excitant; vel per diuresin ejiciuntur; vel alias in corpore tragœdias ludunt, quæ cum pensi nostri non sint, qui salivationem excitent, solum videbo. Mercurii particulæ sanguinis & humorum salia cum attingunt, iis circumvolvuntur una cum aqueis, a quibus hactenus sustentatæ fuere, cumque iis ordinario fluento abreptæ omnes corporis alluunt partes, quas vel insalutatas relinquunt, vel ex poris sibi congruis, si tales invenerint, elabuntur, & hoc quidem solito facilius, quod gra-

vi-

vibus onusta salia particulis, multo ægrius a fluido deferantur, parumque absit, quin oneri succumbant, nisi a perennibus fermentationibus & jugi corporum calore adjuvarentur. Cum tali dispositione ad glandulas salivæ secretioni dicatas, *thesi* 2. recensitas, accedit sanguis, in quarum poris promptissime serum, his salibus fætum, sequestratur, & fauces saliva irrigantur. Non quod ad has glandulas primario feratur, sed quod hic loci successive accedens sanguis hanc salium saburram deponat, tandemque omnis successive suo appulsu depurerur. Nec sola salia cum aqua e sanguine solito majori copia hic secedunt, sed multa insuper viscidita evacuatur, partim quod illi transmittendæ glandularum pori assueti sint, partim quod a salibus mercurio onustis, adeoque gravioribus, discontinuatæ & e latibulis pulsæ una abripiantur. Hæc prima salivationis origo, indies tamen illa augetur, quod sua acrimonia partes faucium lædat, obstruat, inflammet, inde, per quas redire solebat, viæ obstruuntur partim, partim lenes excitantur convulsiones, quæ seri præcipitationem u gent, excretionem facilitant, movent & promovent. Quo ipso sui generis æther per poros humoris istius oberrans vorticem describit, & congeneres omnes particulas alias, forsan præter lapsuras, secum rapit, omnibusque modis salivæ proventum auget.

THESIS XIII.

Fatalis omnium remediorum generosorum sors salivationem etiam mercurialem manet, ut nempe laudetur ab his, culpetur ab illis, pro utrisque experientiæ militant non paucæ. Et quamvis a priori ratiocinando aliquid determinare possimus, quoties tamen experientiæ non congruunt ratiocinia, justus metus est, in iis paralogismum latere. Quantum igitur chartarum angustia patitur, in quibus profuerit, vel nocuerit scrutabor, num certi quid determinari possit, visurus. In genere quidem *in morbis inveteratis & rebellibus, & ubi causa lenta est latens in ipsis partium internodiis*, teste Zypæo *fundam. phys. anat. pag.* 356. convenit, cui *Wedelius, eam prodesse*, inquiens, *in morbis rebellibus, & ex vitio seri oriundis, in Amœnit. mat. med. pag.* 465. *&c.* adstipulatur. Ac specialiora hæc restringit *F. de le Boe Sylvius* scribens: *Et posset, imo deberet, in aliorum quoque affectuum rebellium curatione similiter excitari, in scabie puta fæda & ordinariis medicamentis haud cedente, aliisque affectibus ab humore glutinoso & acri, sanguini permisto, & partibus plerisque intime admisto pendentibus. Method. med. lib.* 2. *cap.* 13. §. 16. *de hydrope* §. 171. 322. 323. Licet C Calderæ de Heredia hydrargyrum incertum & periculosum sit remedium, se tamen illud in omnis generis serpente scabie sicca, ad lichenas, impetigines, psoram & lepram & affectus perquam rebelles magno fructu usurpasse *Illustrat. & observ. med.* 9. fatetur. Ulcerum sordidorum efficacissimum curativum ait *J. H. Cardilucius in officin. sanit. cap.* 303. Horum

ut & luis venereæ eſſe alexipharmacum vult *Ambroſ. Paræus lib.* 21. *cap.* 45. Nec ulli affectui rite ac certe curando magis quam lui venereæ competit ſalivatio, quapropter curationem ipſius per ſalivationem cæteris præfert, utpote cum talis ſit, quæ non facile ullum recidivæ metum poſt ſe relinquat. *F. de le Boe Sylvius prax. med. app. tract.* 3. §. 304. In malo hypochondriaco & melancholia laudat *Rolfinck. in meth. Gen. p.* 510. Nec ſcorbutus illam reſpuit, uti videre eſt in *M. A. N C. Dec.* 2. *a.* 3. *obſ.* 173. Debili & emarcidæ ſcorbuticæ plurimum levaminis ſalivatione attulit *Thomas Willis Pathol. Cerebr. cap.* 1. Sputum oris copioſe & diu perſiſtens quoſdam inſanos perfecte curavit *Th. Willis path. part.* 2. *cap.* 12. *Idem* cum in epilepſia cathardica & ſpecifica aliquandiu tentata prorſus in caſſum cedunt, ad magnum hoc remedium deveniri debere vult. *pathol. cerebr.cap.* 3. In cæteris etiam convulſionum ſpeciebus paſſim commendari legas. Pertinaciſſimam colicam leni excitato ptyaliſmo ſæpius radicitus ſublatam ex obſervatione *Williſii pathol. part.* 2. *cap.* 15. conſtat. Huc loci quodammodo quadrat, quæ in Ephemeridibus Germanicis exſtat obſervatio de mercurii crudi uſu in colica ſpaſmodica, a fæcum duritie oriunda, quando ingeſtæ mercurii unciæ quatuor ad ſeptimum diem in corpore latuere, quæ quinto ab aſſumtione die lenem, abſque corroſione partium oris internarum, ſalivationem excitarunt, & ſeptimo demum die cum excrementis egreſſæ levamen attulerunt. *Dec.* 2. *an.* 5. *obſ.* 231. Nec metus ſit genere nervoſo affecto illam obeſſe: ſæpe enim laudatus Williſius propria & quorundam aliorum medicorum experientia ſatis comprobatum habet paralyticos quoſdam ea ſanatos. *Path. part.* 2. *c.* 9. Cephalæam gravem & miſerrime affligentem per inunctionem curari expertus eſt *Rolfinck. ord. & meth. med. ſpec. comm. lib.* 2. *ſ.* 2. *art.* 1. *part.* 3. *c.* 26. *p.* 164. Podagricorum cruciatus ſuſtuliſſe ait *Wedelius de facultat. med. lib.* 2. *ſect.* 2. *cap.* 12. Franciſcus de le Boe Sylvius non negat, in quibuſdam pituita multa eaque viſcida gravatis arthriticis utilem quandoque extra paroxyſmum fore ſalivationem *prax. med. append. tract.* 8. §. 176. Medicorum ſic dicta ſcandala domat, hydropem intellige & quartanam. A quo tempore virgo illuſtris ſalivare cœpit, paroxyſmis ſtatim caruit *Th. Willis de Febr. cap.* 6. Idem vide ſis apud *Ballonium lib.* 2. *epidem. & Eph. p.* 131. Hydropica ſcorbutico-cachectica quatuordecim dierum ſalivatione in totum ab utroque moleſtiſſimo malo liberata, & perfecte ſanitati reſtituta eſt *M. A. N. C. dec.* 2. *an.* 3. *obſ.* 173. *& dec.* 2. *an.* 4. *obſ.* 36. Hocque reſpectu ſine dubio *J. B. Helmont.* mercurium, præcipitatum ait curare omnem hydropem, non quatenus purget, ſed in quantum materialiter tranſiens per inteſtina reſolvat extravenatum cruorem *Ignotus hydrops.* §. 39. Rarum eſt nimiæ pinguedinis cauſam per eandem abigi, fecit tamen id tribunus mercurio dulci, ad eam ejus doſin aſcendens, ut apertis gingivarum laxitatibus non perfunctorius conſecutus ſit ptyaliſmus, & terque quaterque ſibi gravem, aliis inviſam, pinguedinem exſpuit, apud *D. Olaum Borrichium act. Hafn. vol.* 1. *obſ.* 74. Ex *Alex. Traj.*

Traj. Petronii lib. 5. de morb. Gallico. cap. 1. *libri sui primi observationem* 399. desumpsit *Th. Schenckius*, qui suffusionem densissimam, ante luem veneream contractam, hydrargyri inunctione dissolvit; hancque reliquis remediis non conferentibus morbo prope ad desperationem verso, ad experimentum reduci mereri scribit *L. Riverius prax. med. lib.* 2. *cap.* 5. Ophthalmiam desperatam inunctione sustulit *Am. Lusitanus.* In plica Polonica præter Herculem Saxoniam illam esse certissimum remedium & infallibiliter curare, se pro certo scire, & sæpissime probasse scribit *D. M. Bernhard a Bernitz M. A. N. C. dec.* 1. *an.* 2. *obs.* 52. Imo eo tandem res redit, ut præstantissimis antiloimicis annumeretur mercurius, & per se magnum & multorum contagiosorum morborum dicatur remedium. Testes invocant incolas Gorlizienses, in quorum montibus effoditur, utpote penes quos pestis nunquam grassetur *Claud. Deodatus panth. hygiast. lib.* 3. *pag.* 96.

THESIS XIV.

Hydrargyrum omnis insipientiæ asylum, omnis temeritatis refugium, cujus venenum illi solum effugiant, quorum vires conclamatam violentiam ferre possint, graphice scribit *Casp. Cald. de Heredia in trib. med. pag.* 103. In cutaneis affectibus inefficaciam salivationis mercurialis expertus est Willisius, qui impetiginem illustris virginis ea quidem oppugnavit, non vero expugnavit, quin morbus ille, licet exactam victus rationem habuerit, sensim repullulaverit, & licet eundem sputationis & sudationis cursum per bimestre spatium repetierit, ut recuperare valetudinem fuerit visa, intra sesquimensem tamen a medicina finita majorem quam antea totius corporis defœdationem acciverit. Observavit idem in vitiligine alba alium quendam tertia vice molestissimum id remedii genus subiisse, & licet affectus abigi visus fuerit, rediisse & durante patientis vita tyrannidem suam exercuisse *Pharm. rat. part.* 2. *sect.* 3. *cap.* 7. Nec paucos inveneris, qui illum in lue venerea damnant; *Sylvaticus* luis hujus essentiæ adversari negavit; *Ulricus ab Hutten* auxilium paucorum dierum; Aquilanus sophisticam curationem esse; *Montanus* reprimere quidem morbum, sed ita, ut deterior recrudescat; *Fernelius*, symptomata, radice neglecta, aufferre; *Faventinus* mendacem & periculosam esse; *Tomitanus* aperte damnat; quos omnes longa serie recensitos videas apud *D. Sennertum Tom.* 3. *lib.* 6. *part.* 4. *cap.* 21. Binos se vidisse scribit Fernelius, quorum alter post alipticam & hydrargyri inunctionem exacto decennio, alter vero biennio, recidivam passi sunt *Lib. de Lue ven. c.* 7. In eo magis confirmantur, quod sæpe illa lues frustra hydrargyro tentetur *River. obs. cent.* 4. *obs.* 29. Imo septies etiam hydrargosin passus sarsaparillæ decocto fuerit restitutus *T. Schenck. obs. med. lib.* 6. *obs.* 1. *de lue venerea.* Et quidem tanto magis in lue venerea abhorrebant, quod illam comitentur convulsiones, spasmi artuum atque suffocationes *L. River. cent.* 1. *obs.* 77. Quartana tantum abest ut a salivatione fuerit curata, quin potius, cum

ejus nullum amplius in corpore veſtigium deprehenderetur, excitato ptyaliſmo ex inopinato rediit *Th. Barthol. act. Haffn. med. vol.* 5. *obſ.* 66. Hypochondriacus unctus in remedio mortem invenit *M. A. N. C. dec.* 1. *an.* 1. *obſ.* 80. In arthritide inunctionis tam infauſtus exitus fuit, ut æger triſti ſpectaculo vitam miſere amiſerit *M. A. N. C. dec.* 2. *an.* 4. *obſ.* 120. Non ſine commiſeratione leguntur, quæ refert *G. Fabr. Hildanus* de puero duodecim annorum, qui cum ſalivatione non ſine vitæ periculo defunctus eſſet, ab eo tempore collum undique nodis & ſcrophulis ſcatuit; defluxiones ad oculos adeo copioſe paſſus, ut ſiniſtri oculi uſum amiſerit, & dextro nihil diſcernere potuerit, ex aure materia ichoroſa & purulenta cum auditus depravatione deſtillaverit, & ulcera ad dextrum oculum & os jugale manaverint. *obſ. chir. cent.* 5. *obſ.* 92. In antiqua cephalea, morbo non ſanato, cæcitatem intuliſſe refert *Th. Willis part.* 2. *pathol. cap.* 2. Quale quid ſe etiam vidiſſe teſtatur *C. Cald. de Hered. trib. med. obſ. p.* 103. Vetulam cachecticam & ad hydropem inclinantem cerato ex argento vivo circa nucham appoſito, cum aſthmatica eſſet, ſuffocatam refert *P. Foreſtus obſ.* 4. *lib.* 30. Utque tandem ex antiloimicorum, ſeu bezoardicorum numero expungerent, plurimis inſtructi ſunt, ſed triſtibus, experientiis; impræſentiarum illa Bartholini ſufficiat, ubi ex febre ardente & maligna decumbentis pulſibus utriuſque carpi alligatus mercurius, ut nempe calorem febrilem exſtingueret, illum ante exactas viginti quatuor horas ita exſtinxit, ut æger in libitinæ rationes fuerit tranſcriptus. *Act. Haffn. vol.* 5. *obſ.* 52.

THESIS XV.

Quantum felici reſtitutione deſperatorum erigitur animus, tantum tot infelices eventus cum percellunt, in bivio conſtitutus quo ſe flectat neſcius ad ratiociniorum anchoram confugere oportet, ut, ponderatis rite omnibus, tutus in medio incedat. Qui affectibus ſanguini & humoribus acribus ac glutinoſis originem debent, mercurium expoſcunt: cum enim ille omnes corporis mæandros pererret & nihil inacceſſum relinquat, ubiubi hæſerint acres & viſcidi humores, quaſcunque in quibuſcunque partibus fecerint obſtructiones, corroſiones, tubercula, œdemata, ſcirrhos, cancros, arthritides, ad ſingula accedit; vias, quas reperit oppeſſulatas, reſerat; tenaces, ſi quæ motui ejus reſtiterint, particulas diſrumpit; ſalibus ſe aſſociat, quibus armatus reliquam pituitam incidit, attenuat, reliquaque ſalia a compedibus liberat & quæ effecerunt ulcera & corroſiones, iis purgat, quo facto humoribus ſuus reſtituit circulus; ſpiritibus animalibus ſuus in membra influxus & membris motus; de tenſione ſua remittunt fibræ cum doloris levamine; domantur rebelles affectus, inveterati e ſede ſua ejiciuntur. Quæ lepræ & pſoræ virulentia omnibus medicamentis major eſt, hujus cedit vigori, cum enim ſalibus corroſivis in his humores cum ſanguine abundent, quæ in partibus ſolidis hærendo,

rendo, qua molliores carnis, tendinum, nervorum; qua solidiores ossium fibras corrodendo, tristes ludunt tragœdias. Huic Herculi, si mercurium exceperis, nihil clavam extorquebit: quoad minima enim discontinuatus salia ista loco pellet, suo fluento secum abripiet, nec minima illorum miasmata seu fermenti reliquias, relinquet, sed a præsenti partes liberabit incommodo & redituri affectus nullum relinquet metum. Pari modo in lue venerea, malo hypochondriaco, scorbuto, scabie ac similibus morbis operatur: Licet enim in impetigine inefficacem; in lue venerea fallacem, imo periculosam; in hypochondriaco malo lethalem, in arthritide tristem passim deprehenderunt, hæc tamen non obstant. Quod enim quandoque sine solatio fuerit, eo ipso e remediorum censu excludi nequit: vix enim ullum, credo, fore remedium, cui talis sit prærogativa. Recruduerunt etiam morbi, qui sanati visi sunt, & aliquoties reiteratam eluserunt curam. Sed hoc causæ morbificæ tribueris pertinaciæ, vel quod remedii hujus usum non diu satis continuaveris: Licet enim remediorum ultimum & summum sit, non tamen omni exceptione majus est, quin vel difficultates reperiat insuperabiles, vel ante perfectam sanitatem consecutam intermissum recidivæ semina relinquat. Infausti, fateor casus, sunt thesi antecedenti commemorati, sed imperitiæ medicantis imputandi, qui vel nimis subito humores commoverunt, non attendendo vires ægri, vim salium corrosivam, eorumque copiam, humoris viscositatem, obstructionum pertinaciam, nervorum teneritudinem, corporis texturam, fermentationum robur vel debilitatem: hæc enim omnia ad bilancem ponderanda, ne de vita æger, de fama & bona conscientia medicus periclitentur.

THESIS XVI.

Morbi, qui obstructionibus a pituita sine acredine originem debent, inter quos recenseas licet leucophlegmatiam hydropem, paralysin, dolorem capitis frigidum, œdemata, tumorum nonnulla genera, hisque similes vix resistent: dum enim pituitosas particulas sola sua gravitate, licet semper in corpore offendat salia, quibus onustus id facilius exequitur, divellit, ab invicem sejungit, & ab iis factas in partibus solidis obstructiones deobstruit, quidni leucophlegmatiam, anasarcam curabit, & ab iis suppressos menses ducet? ab infarctu serosa liberando vasa, hydropem; nervos, paralysin, cerebri poros, cephalæam, &c. oppugnabit? Quin imo sin amaurosi laborans, licet cæteroquin sanissimus, hanc subiret, de restituendo visu non desperarem: cum enim illa fiat a minima quadam circumstantia, qua nervus opticus a pituita obsessus est, mercurius vero minima pervadat, sperandum fore, ut nervus opticus ab eo liberetur, præprimis cum *Th. Bartholinus epist. medic. cent. 4. epist. 92.* referat, diuturnam cæcitatem centurionis Batteville plene sublatam fuisse ptarmico mercuriali ad granum unum, per nares quotidie assumto. Nec absterrere debet, quod cæcitatem quandoque intulerit, cum enim jam dum cæcus sit, hoc passu illi pejus acci-

cidere nil poteſt, Cum etiam nervi optici obſtructio a minimis ſæpe dependeat circumſtantiis, æque fortuito fieri atque aufferri poteſt. Ab exhibito ſudorifero virum, viſu cæteroquin valentem, Dominus Præſes gutta ſerena correptum vidit, ſed unicus hic fortuitus & infelix eventus mille num nos commodis, quæ a ſudoriferis habemus, privabit? Non certe.

Thesis XVII.

Morbis, quos fomes accendit, optatum ab ea ſpondeo ſucceſſum, nempe epilepſiis, febribus, morbiſve periodicis. Toties illi invadunt, quoties fermentum latibulo ſuo egreſſum humoribus maſſæve ſanguineæ miſtum cum iis luctatur. Vix itaque aliter his morbis opitulabimur, quam illud ejiciendo. Præſtant id ſæpe ſæpius vomitoria, ſi in ventriculo vel ei vicinis partibus is reperiatur; præſtant id ſæpe ſæpius ſudorifera, licet in remotiorum partium dummodo non nimis pertinaciter occluſis tubulis ſtagnet, quo ſine utplurimum reiterare opus eſt. Sed iſte focus quandoque eſt adeo remotus, & ab inſultu diaphoreticorum tam bene munitus, ut illorum impetus fruſtraneus ſit. Has difficultates ſuperabit facile mercurius, & ſonticos hos morbos tollet. Non nego quidem & febres inde ortas eſſe, non quod illas produxerit, ſed quod fomitem, quales ſine dubio plures ſemper in noſtro ſunt corpore, recluſerit, qui ab animi paſſionibus, aliiſve pari facilitate aperiri potuiſſent.

Thesis XVIII.

In modo recenſitis & congeneribus morbis, cum rebelles fuerint, ad ptyaliſmum mercurialem confugiendum eſſe reor. Sunt vero non pauciores, in quibus ab eo penitus abſtinendum. Peſti, febribus malignis, ardentibus, omnibus inflammationum ſpeciebus, hæmorrhagiis quibuſvis, dyſenteriis & aliis, quæ longa ſerie recenſere facile foret, exitialis eſt. Cum enim mixtura ſanguinis jam dum turbata eſt, eam magis turbabit: cum ille nimium commotus e vaſculorum orificiis exſudat, aut effluit, ab hoc magis concitatur morbique in pejus vergunt. Sed obiter hæc innuiſſe ſufficiat; ex dictis enim liquere putem, in quibus morbis ab eo aliquid ſperandum ſit, reliqua prudentis medici judicio committo.

Thesis XIX.

Provocata ſalivatione cum tot ſonticorum morborum averruncus mercurius eſſet, qua arte id fieret commodiſſime cogitatum eſt. Mercurii vim ex eo colligebant, quod operarii in mercurii fodinis fiant brevi paralytici & moriantur hectici, imo tam pleni fiant mercurio, ut ſi fruſtum æris ori imponant, aut digitis fricent, id, ac ſi mercurio fricatum eſſet, inſtar argen-

genti album reddant; Illi etiam, qui Venetiis in ſuperficie averſa ſpeculorum illinenda operantur, apoplexiæ obnoxi ſint *Act. Anglic.* 1665. *menſ. April.* Alii etiam a ſolo unguenti vapore paſſi ſint, ſalivationem, alii mirum debilitati *Guilh. Fabric. Hildan. obſ. chirurg.* 98. & 99. Adeoque videbant, mercurium, ſive extrinſecus corpori admotum, ſive intro ſumptum, eandem ludere fabulam, unde in alios identidem atque alios illum applicandi incidere modos. Placet aliis crudus, præparatum eligunt alii. In genere duobus modis adhibetur, vel enim per os introſumitur, aut per univerſos corporis poros ſubintrat. Foris corpori per cingulum, epithemata, emplaſtra, ſuffumigia & unguenta admovetur.

Thesis XX.

Cingulum quod attinet, pannum duos digitos tranſverſos latum mercurio crudo & axungia porcina vulgari modo extincto imbuunt, nudis lumbis induunt, & per tres circiter hebdomadas dies noctesque geſtant: aut etiam mercurium crudum ſaliva extinguunt, albumine ovi excipiunt, goſſypio inducunt, corio inſuunt, inde zonam, vel armillas conficiunt, atque tamdiu geſtant, donec ſufficiens ſalivatio ſuperveniat: Exemplum vide ſis apud *G. F. Hildanum obſ. chir. cent.* 5. *obſ.* 93. Commodum fateor mercurium applicandi genus, quod negotia ſolita pertractandi libertas ægris concedatur, & ſi obſervata infra memoranda victus ratione, corpore rite præparato exerceatur, non video, quid reliqui ſalivationem excitandi modi præ hac habeant prærogativæ; totius nempe rei cardo in extrinſeca mercurii applicatione verſatur. Inter medicamenta monſtroſa ob triſtia exempla referri non neſcio, ſed non video alios ſalivandi modos eſſe tutiores, cum omnium Practicorum querelæ aliud loquantur. Sciſcitarer, cur inunctio, quam omnes fere commendant, huic prævaleret, niſi quod inunctione ipſi corpori magis ſubitaneo progreſſu mercurius applicetur, qui in zona aſſervatus & pedetentim & tardiſſime humoribus miſcetur?

Thesis XXI.

Lavatoria aliis arrident, cum nempe liquore aliquo dilutus mercurius extrinſecus adhibetur, aut linteamina, aqua mercurii madefacta, forma epithematis imponuntur, aut panno huic intincto madefiunt tibiæ illinunturque a genu deorſum, & brachia a cubito antrorſum repetitis vicibus juxta focum vel fornacem, mane nonnunquam & veſperi, perſeverando ad decem uſque dies, donec ſputationis ſigna appareant. Cumque mercurius ſublimatus in aqua commodiſſime ſolvatur, ejus uncia una cum aquæ vel ſimplicis, vel deſtillatarum libris duabus, pro ratione operationis tamen mercurii quantitatem minuendo augendove, miſcent bulliendo & uſui reſervant, quibus alii ceruſſam, lithargyrium, alumen, arſenicum, euphorbium

bium, chalcantum, addunt, ut aqua fiat acrior, cutem adurat, veſicas excitet *Fel Platerus Prax. Tom.* 3. *cap.* 4. *pag.* 452. Ptyaliſmi provocatio cum unicus ſcopus ſit, quid ad eum ceruſſa, lithargyrium, alumen contribuere valeant, non video. Ad acrium & corroſivorum mentionem horreo, quæ cutem excoriando afflicto alias ſuperaddunt afflictiones, & ſi poros ſubierint, ſali acri corroſivo, quem educere mens eſt, novas ſuppetias ferunt, & vel hoc nomine à lavatoriis abſtinerem, ſi vel ex ſolo mercurio ſublimato compoſita forent, cum ipſe extrinſecus cutem inflammet, ac ſalia corroſiva intro rapiendo, utut ſalivare faciat, ſimul de novo corpus lædat.

Thesis XXII.

In officinis emplaſtrum Vigonis de ranis cum mercurio in ſimiles uſus proſtat. Quod emplaſtrum, ſive illud ut à Vigone profectum, ſive ut à Zwelffero correctum conſiderem, farrago eſt multorum ingredientium ad noſtrum ſcopum penitus inutilium. Durioris enim conſiſtentiæ eſt, quam ut mercurius à compedibus, quibus detinetur, ſe liberare facile poſſit. Olea vero & pinguedines pretium potius augent, ſola ſatius erit terebinthina; certa poros obſtruet; euphorbium cutim rubefaciet. Si tamen emplaſtrum deſideret delicatulus, ex mercurii uncia una cum ſemiſſe, terebinthinæ unciis duabus ac libris duabus emplaſtri de meliloto, mucaginum &c. parari poterit. Alutis inducta emplaſtra manibus, pedibus, ſpinæ longitudini omnibuſque iis locis, quibus unguenta inunguntur, imponantur, continuo dies noctesque geſtentur, tertio quartove renoventur. Interea ſæpius ſudet æger, tamdiu continuando, donec ſigna ſalivationis appareant. Minus moleſtum hoc remedii genus eſt, ſed quia tardiſſimæ operationis eſt, & vix unquam ſalivationem, aut non ſufficientem, movet, in deſuetudinem abiit, cum morbo impar & ipſa diutina geſtatione ſatis moleſtum ſit.

Thesis XXIII.

Suffumigiis ſalivæ fluxum excitaturi, ægri corpore præparato, illum nonnulli ovis ſorbilibus, offis in vino generoſo, aut aliis alimentis, antequam ſuffumigia recipiat, nutriunt; alii jejunum ventriculum requirunt. Quo facto parvum cubiculum inſigniter calefaciunt, ſuffumigiis igni impoſitis fumum excitant, quem æger non toto ſolum corpore, ſed ore & naribus excipere debet. Nonnulli ſuffumigii tempore aliquem ore continere jubent ſyrupum, v. gr. roſaceum, aut aureos nummos; illum, ut medicamenti malitiam obtundat; hos, quia peculiari vi argentum vivum illis adhæreat *H. Fabritius ab Aquapendente, Medic. Pract. Lib.* 3. *Cap.* 35. Solium ſeu labrum eo fine alii parant, vel ſtramineo fornice tectum, vel tentorio

torio ex pannis concinnato, vel quovis alio modo ita paratum, ut circa collum accurate claudi queat. In hoc ſedens æger fumum excipit toto corpore, facie excepta; in hoc tabernaculo moram trahit æger, donec fumum viribus non labentibus perferre potis eſt. Alii prope caminum fumigant, ne fumus diutule includatur, ſed mox per caminum egrediatur, ægerque liberius exſpiret. Alii in lectum collocant ægrum, qui fumum in vaſe, quod exacte claudi poteſt, extra lectum poſito excitatum per canalem ab eo vaſe ſub ſtragulis ad ipſum uſque tranſeuntem corpore nudo excipit, & illic occluſum retinet, capite interim è lecto prominente & ſub finem ſolum reducto & aliquandiu retento *Felix Plater. Prax. Tom.* 3. *Cap.* 4. *pagin.* 450. Dum hæc fiunt, ſollicitè providendum, ne æger animo deficiat, illud enim ſi animadvertatur, confeſtim eximendus & idoneis medicamentis refocillandus. Fumus ita injecta continuo alia & alia materia per horam, aut minus, habita vitium ratione continuetur, tunc æger linteis involutus in proximum lectum, vel etiam muſæum deportetur & in eo, abſterſo ſudore, quieſcat, & ab omni aëre frigidiore ſibi caveat. Hoc nonnulli indies bis, alii ſemel tantum, vel debiliore ægro alternis diebus, imo per aliquot dies ceſſando, modò continuatis, modo interpolatis vicibus, donec exſpuitio cum aliis ſymptomatibus plura prohibeat, reiterant. Suffitus excitari poteſt ſola cinnabari factitia, ejus ſingulis vicibus drachmam unam injectione in prunas conſumendo. Ut tetrum, quem ſpirat incenſa cinnabaris, odorem corrigant, ſuaveolentium addunt pulveres, nempe maſtichis, olibani, ſtoracis calamitæ, radicis iridis, caryophyllorum, cinnamomi, nucis moſchatæ. v. gr. Rec. cinnab. unc. dimid. oliban. benzoin, maſtich. ãã drachm. vj. M. F. *pulvis* pro 4. vicibus; aut eadem cum terebinthina, ſtyrace liquida, vel tragacantho poſſunt formari in trochiſcos, aut etiam mercurius crudus cum terebinthina, ſimilibuſve odoratis, in trochiſcos redigi poteſt. Doſin mercurii facile colliges, dummodo memineris ex una parte ſulphuris & tribus mercurii cinnabarim confici. Hunc proceſſum laudari & vituperari animadvertas; aitque *N. Blegny Obſerv. in luem vener. cap.* 3. ſe experientia duce hanc deterrimam eſſe, indeque maximum dependere periculum, deprehendiſſe. Quamvis enim miſturam mercurii & humorum unice intendamus, illaque hoc modo prompte fiat, ab ea tamen potius abſtinerem, cum ſubito nimis fiat: Mercurius enim in motum actus omnia corporis interiora ſtatim pererrat, quod ſi ſucceſſive fiat, tutius multo eſt, unde non mirum inter ſuffiendum ægros animo linqui. Nullatenus etiam probo, ſi mercurii emendatio quæratur per ſublimati corroſivi, arſenici &c. admiſtionem, pernitioſa enim venena ſunt. Non latuit hoc *Franc. de le Boe Sylvium*, qui quamvis ſuffumigia probet, quod fumo ad interiora corporis penetrante humores ubivis exiſtentes pituitoſi & glutinoſi acreſque paulatim ſolvantur & ad fluxum deducantur, præ hac univerſali tamen particularem, quæ fit fumo ſolo ore per infundibulum excepto, tanquam omnium tutiſſimam & in affectibus non nimis inveteratis aptiſſimam,

mam, laudat. Cum ſic paulatim excitetur ſalivatio moderata ſine ſuffocationis metu, & tantum ſalivæ ſingulis vicibus educatur quantum commode fert æger & ægri, æſtatis tempore domo egredi poſſint, ut vix, nec niſi à peritis, deprehendi queat *De Meth. Med. Lib.* 2. *cap* 12. §. 30. *&c.* Nullus inficior, ita ſalivationem commode excitari, ſed mercurius illam in humoribus partium circum jacentium excitat, nec videtur ad remotiores pertingere, alias enim non tam facile ceſſaret. Inſpirando quidem ſanguini etiam miſcetur in ipſis pulmonibus, & cum eo ad artus pergit & humores; mallem tamen ego non adeo ſubito cor ingredi, lædit enim ſanguinis fermentationes, unde plurima incommoda. Subnaſcitur mihi ſuſpicio, quaſi ſalivæ effluxum primario intenderent, quem tamen ſaltem pro ſigno habeo, glutinoſos & corroſivos humores à mercurio oppugnari & educi, & mihi perinde eſt, qua ratione illi educantur, dummodo educantur. Retulit Dn. Præſes, ſe præſidiario militi cuidam lue venerea laboranti plurimas mercurii dulcis drachmas non interrupta ſerie exhibuiſſe, qui cum calido fornaci perpetuus aſſideret, ab eo nullum alium ſenſit effectum, nempe nec ſalivationem conſuetam, nec dentium vacillationem notabilem, nec nauſeam, nec diarrhæam, nec ſimile quid eorum, quæ contingere ſolent, niſi quod continuo ſudaret, & ita totus ſanatus eſt. Imo ſe ſæpius obſervaſſe, durante copioſiſſimo ſalivæ effluxu etiam ſpontaneos & copioſos ſudores e corpore manaſſe, & iis in locis, quos antea dolores pertentarant, frigidioris auræ exitum per diem unum, vel alterum ſenſiſſe ægros. Adeo ut, licet conſequens ſalivatio ſit ordinarium, ſalivatio tamen, qua ſalivatio non intendatur, vel curet, perinde atque e camino egrediens fumus ſignum eſt ignis in foco & quidem ordinarium, illum tamen nunquam intendunt focarii, & licet illum in camino excitarent, non tamen inde focus luculenter arderet, vel caro aſſaretur.

Thesis XXIV.

Tot encomiis Neapolitana unguenta extolluntur, ut multi, ne dicam plurimi, reliquis & recenſitis, & recenſendis modis ea præferant. Hinc factum, ut licet ſolus mercurius non ſolum principem inter ingredientia obtineat locum, verum ſolus ſit, qui noſtræ intentioni ſatisfaciat, tamen propter inſignem ejus, quam metuunt, malitiam alia addant, v. gr. Rec. argent. vivi unc. vj. olei veteris & de junipero āā. unc. jv. pingued. anatis, canis, ſuis āā. unc. j. ſem. M. omnia, agitentur diligentiſſime & ſerventur. Rec. rad. althææ, lilior. alb. ſerpentariæ āā. unc. ji. olei veteris unc. jv. decoquantur ad conſumtionem olei contundantur, & adde olei nardini, maſtichini, laurini āā. unc. ji. thuris, maſtichis, myrrhæ, lithargyr. āā. unc. ſem. miſturæ ſuperioris unc. vj. M. F. unguentum *H. F. ab Aquapendente Prax. Med. lib.* 3. *cap.* 35. Ut vis venenata melius infringatur, addunt theriacam, vel mithridatium. Si dolores capitis & oſſium

offium juncti sunt, olea, irinum, cheirinum, vulpinum, lumbricorum & pulveres radic. ireos, hermodactyli & euphorbii, vel cum prioribus commutant, vel etiam iis addunt. Et ut penetrationem juvent, oleum spicæ, storacem calamitam, & liquidam terebinthinam & petrolæum addunt. Ut nervis prospiciant, succi rutæ, ebuli, salviæ oleis prædictis incoquuntur. Si cum pustulis & ulceribus se prodat hæc lues, siccantia vel addunt, vel aliis substituunt, olea nempe de lateribus & hyperici, myrrham, cerussam, cineres sarmentorum, eoque in casu succos fumariæ, lapathi, bryoniæ in oleis coquunt: addunt nonnulli æris æruginem. Horum omnium loco aliquando unguenta dialthææ, martiatum, arregon, agrippæ, enulatum &c. usitata pro diversis intentionibus, iis eadem proportione mercurium immiscendo, præscribunt. Vid. *Fel. Plater Prax. Tom.* 3. *c.* 4. *p.* 442. Et his & illis, qui medicamenta partes roborantia & quæ partes magis læsas & principales respiciant, nempe qui articulis laborantibus, ivam; si hepar, hepatica; si ventriculus, stomachica addunt, optime respondet *D. Sennertus, Prax. Tom.* 3. *lib.* 6. *part.* 4. *cap.* 21. Quod si præcipue salivationem & per sputum evacuationem intendamus, operosa tali compositione opus non esse, cum etiam hydrargyrus in minima redactus promptissime penetret; nec opus habere juvantibus, cum nulla sint, quæ ille multis parasangis post se non relinquat. Vix denique sibi persuadet, quod medicamenta extra inuncta ad ventriculum & hepar penetrent, eaque roborent. Quibus si insuper addidero Zwelfferi in unguentum mercuriale animadversiones, nempe adjecta mercurii vim tantopere infringere, nervosque & membra roborare, difficilius probari, quam credi posse; cachinno dignam esse, roborando nervos & membra mercurii conamini simul resistere & velle, ut ad partes penetret & noxia ex iis pellat; nec esse, ut credamus, crassa illa & unctuosa una cum mercurio penetrare, semperque illi adesse, ut malignitatem infringant. Multa potius obesse, quam prodesse; lithargyrium, cera, cerussa, gummata, mucilaginosa, mel poros corporis potius occludant, obstruant cutemque visciditate & lentore imbuant *Johan Zwelfferus Animadvers. in Pharmac. Augustanam Class.* 17. *pag.* 351. Salivatio scopus est, ideo mercurio utimur, ad ejus subtilitatem accedit nihil quod stimulos esse possit, & ideo saltem in unguentum redigitur, ut corpori illini possit. Simplicius multo substituit *N. Blegny in Obs. in Luem Vener. cap.* 3. §. 4. Recip. mercurii unc. jv. terebinth. unc. ij. ol. laur. unc. j. croci drach. ij. ungu. rosac. lb. j. semis. M. Sed cum simplicissima sufficiat compositio, eligi posset *Hier. Mercurialis Med. Pract. tract. de Morbo Gallico cap.* 6. Rec. Argenti vivi lb. semis. butyri, aut axung. porcinæ q. s. ad inspissandum & extinguendum mercurium. Ut ingrato odori consulerem, solummodo mercurium in unguento rosato, vel pomato discontinuarem. Circa proportionem mercurii & unguenti, si dubius hæreas, non mirabor. In unguento Augustanorum mercurii ad reliqua proportio est, ut 6. ad 19. seu 1. ad 3. fere: in correcto Zwelfferi ut 1. ad 12.

In illo Aquapendentis præterpropter, ut 1. ad 3. In illo Blegny ut 1. ad 6. E Mercuriali nulla apparet proportio. Quantitatem in hisce recte distribuendis hanc fere observandam vult, ut mercurii unc. ij. cum axungiæ lb. j. quæ proportio est 1. ad 6. excipiantur, hancque esse mediam mercurii quantitatem, quam & augere vel minuere pro ratione constitutionis atque operationis modo licebit, ait sæpe laudatus *l. c. Platerus*; quo modo recensitas proportiones sine labore conciliabis, res etiam magis versatur in quantitate unguenti, quod singulis vicibus insumitur. Sennertus toto inunctionis tempore ultra unc. vj. insumi non vult, cum totidem in robustissimis sufficiant, in debilibus unc. iij. jv. v. sufficere, & quod propius rem ferit, singulis vicibus unc. ij. vel iij. unguenti usurpandas, seu pro singulis dosibus scrup. ij. adsumendos, ex quo colligo, illum mercurii ad unguentum proportionem velle, ut 1. ad 24. In pueris autem teneriori-bus pro singulis locis unguenti quantitatem lentis magnitudine sufficere. Blegny unguenti sui in primam inunctionem unc. ij in secundam unc. jv. adeoque prima inunctione fere drachm. iij. altera drachm. vj. insumit. Nimiam festinationem fraudulenta vetat operatio, ultra drachmam unam igitur singulis inunctionibus non adscenderem, sæpius potius ungerem, cum cito solum, sed etiam tuto curare debeamus, cumque illi tres sufficiant inunctiones, illas toties reiterarem, donec optatus successus adsit. Tali unguento tibias & femora, brachia usque ad homoplatas ægri propè ignem luculentum, vel prope fornacem inungerem, vel semel, vel bis de die, vel etiam alternis diebus. Paucam in initio instituerem inunctionem, & ad omnes in corpore obvenientes mutationes attenderem, ægri corpore ad sudorem semper composito. Sin futuræ salivationis signa non compareant, plurimi ad spinam dorsi cervicem usque ascendunt, fortiter etiam emunctoria in inguine & sub axillis fricant, ita continuando, donec incipiant intumescere gingivæ atque angi & ardere fauces cum fœtore anhelitus: cum enim tunc in procinctu sit salivatio, ab ulteriori inunctione abstinendum, ne æger suffocetur. Nec huic praxi repugno, mallem tamen unicam dosin mercurii sublimati dulcis exhibere, quam spinam inungere, felicissime enim inunctioni opitulatur. Inunctus æger statim stragulis operiatur lenem exspectando sudorem. Ita enim citius humores viscidi solvuntur & mercurius promptius in corpus adigitur. Mercurii crudi loco unguentis addunt nonnulli cinnabarim factitiam, alii mercurium sublimatum; & de mercurio præcipitato in ingenti abscessu abdominis notat *Guil. Fabr. Hildanus*, illum tantum salivationem excitasse, ut plerumque una die aliquot libras pituitæ rejecerit. *Obs. Chir. cent.* 5. *obs.* 114. Simile quid notavit Dn. Præses in Frisia Orientali, cum in dolore hæmorrhoidum unguento inditus esset sublimatus dulcis, incipiens vero cum mobilitate dentium & oris fœtore salivatio ulteriorem inunctionem prohibeat. A sublimato tamen abstinerem, quod vis ejus corrosiva & cuti & interaneis suspecta & nullius usus sit.

THE-

Thesis XXV.

His modis fere salivæ fontes recluduntur extrinsecus, verum si ore sumatur, dispar ratio est, sive vivus, sive varie præparatus sit. Vivum recipiunt pillulæ Barbarossæ aliarumque pillularum formulæ, quas vivus ingreditur multis purgantibus stipatus, uti videre possumus apud Platerum: Cum tamen animus purgare non sit, quin potius omnem, quoad fieri potest, alvi fluxum præcavere conveniat, & solus mercurius agenda agere debeat, simplicissimum adhibendi modum eligerem. Illius nempe grana sex vel octo cum terebinthina pauca in pillulas redigendo, vel cum saccharo in pulverem conterendo. Cum tamen hactenus adeo receptum hoc non sit, & minori famæ periculo præparatus idem efficiat, eo potius uterer. Salivationem sequentibus instituit modis *Excell. Dolæus*, Consiliarius ac Archiater Hasso-Cassellanus, vir multos & insignes titulos promeritus *in Encyclopædiæ Medico-Pract. lib.* 3. *cap.* 15. Rec. Turpeth. miner. à gr. iij. ad v. mercurii dulc. gr. vj. M. F. pulvis, per aliquot dies, donec salivatio subsecutura prævideatur, repetendus: Vel Rec. mercurii vitæ gr. ij. mercurii dulc. gr. vj. M. F. pulvis, vel cum conserva aliqua bolus. Solent hoc in casu turpethum minerale, mercurius sublimatus, mercurius præcipitatus propinari, Celeberrimo tamen Dolæo assentior, qui salivationem mercurio dulci multo tutius se excitare affirmat. Hæc enim talia sunt, quæ alvum vehementer commovent, ventriculum invertunt, & convulsionibus aliisve facile ansam præbent; omnium horum mitissimus est mercurius dulcis, cujus insignem quantitatem sine noxa facile assumseris. Non ita diu est, cum Dn. Præses salivationem mercurio dulci procuraret, primo die mercurii dulc. gr. xjv. in quadam conserva; secundo gr. xv. tertio scr. j. quarto gr. xxvj. Tunc demum æruginosum percipiebat saporem, lingua ab uno latere parum dolebat, subinde sputabat, anima fœtere incipiebat; quinto nil sumebat; sexto cum hæc omnia remitterent, scrupulum unum sumebat sat copiose; quartarium, seu mensuram salivæ se rejecisse putabat, gingivæ successive intumescebant, sapor æruginosus in putridum degenerabat, urina ardebat & erat turbida. His ad duodecimum diem durantibus, aliis nempe evanescentibus, aliis recrudescentibus symptomatibus, ut fieri assolet, auram frigidam ex omnibus membris egredi dicebat, toto corpore sudabat, sputum erat acre & salsum nec hactenus alvus responderat; decimo octavo die menses fluebant, sapor æruginosus redibat, dolores arduum remittebant, sed dentes vacillare incipiebant. Ad diem trigesimum usque salivabat, totoque morbi decursu aliquot phlegmatum libras rejiciebat. Magni itaque Sennerti verba, *loco sæpius citato*, mea facio: *Omnino tutius est, in hoc morbo ea medicamenta mercurialia exhibere, quæ non summa violentia, nec tanto periculo alvum movent, continuato tamen usu sputationem vocant. Satius* enim *Fr. de le Boe Sylvius* scribit, *in salivatione movenda*

venda lentius, adeoque cautius procedere, quam nimium festinando non quidem cæcos catulos parere, est ægris sanitatis restitutionem expectantibus mortem accersere, atque sic eos necare, qui debebant servari & restaurari. de Meth. Med. l. 2. c. 13. §. 44.

Thesis XXVI.

Nil superest, nisi ut verbo addam, quid ante salivationem, quid ea durante, & quid ea peracta agendum sit. Ante salivationem probe attendendum, ne morbus sit nimis parvus, vel magnus. Si enim minoribus affectibus generoso hoc remedio obviam ire vellemus, commodum forsan remedii tolerantiam non adæquaret, similes illi, qui, ut unicum rebellem in ordinem redigat, militum legionem convocaret. Si nimis inveteratus & magnus fuerit morbus, illa non exstirpabitur, utut enim generosissimum sit remedium, non tamen omnium morborum rhizotomus est, & prostant satis multa exempla aliquoties sine felici successu illam fuisse reiteratam, quæ lege sis apud *Laz. Riverium Cent.* 4. *Obs.* 29. *Thom. Schenck. Obs. Med. lib.* 6. *de Luis venereæ curatione Obs.* 1. *Guilh. Fab. Hildanum Obs. Chir. Cent.* 5. *Obs.* 115. *&c.* Corporis deinde dispositio bene perpendenda, ut nempe remedio sustinendo par sit, quod à solius Medici judicio dependet: At nullas enim erroris expertes regulas variarum corporis constitutionum discrepantias vel maxime avara cura redigere possumus. Illorum enim quæ latent, pariter atque illorum quæ patent, sine numero numerus est, minimaque sæpe circumstantia totam variat rem. Constent proinde vires, nec multis vitiosis humoribus corpus scateat, aut si tale sit, sufficiens humorum præparatio salivationi præmittatur. Fiat id quoque in omnibus, cum vix corpus cacochymiæ expers reperiatur, hoc tamen discrimine, ut præparationi vel diutius, vel brevius incumbamus: Bibat eo fine decoctum ex lignis & radicibus lignescentibus. Deinde præparatis humoribus humorum saburra commodo purgante educatur; interposito uno, alterove die, ut vires melius constent, omine fausto curæ initium fiat. Per totum salivationis decursum, qui triginta dierum spatio, si dolosæ curationis metum effugere velis, terminatur, victum tenuem cum scriptoribus commendare de necessitate non est: quippe faucium, linguæ gingivarumque tumor ac dentium vacillatio præter jusculа vix aliquid admittunt. Cerevisiæ tenuis & calidiusculæ aut saltem tepidæ loco decoctum radic. sarsaparillæ & chinæ cum passulis propinetur, aut alternatim bibantur. Ulcera oris linguæque ambitum occupantia quotidianis gargarismis eluantur, ne sordes fauces occludant. Gargarismi tales sint, qui horum acrimoniam temperent & ulcera mundent. Simplex aqua ferrata, aut hordeata, quam syrupus de rosis siccis ingreditur, aut lac dulce, sufficit; vix tamen ab aliquo tantum, quantum a decocto raparum, solamen sentiunt. Si carnes fungosæ luxurient, spiritu vini, aut unguento Ægyptiaco, aut simili alio, absuman-

ſumantur &c. Tormina ventris ſi acriora invaſerint, anodyna & lenientia enemata injiciantur. De alvo adſtricta ne nimis ſollicitus ſis: niſi enim ſymptomata urſerint, ante decimum quintum diem enemate ſollicitanda non eſt. Si alvi ſequatur fluor, ſolet is pauco tempore durare nullamque medelam poſcit: cum enim hæc & ſimilia ab efficacia mercurii expectanda, ſollicitus non debet eſſe Medicus, ut iis ſtatim obviam eat, niſi magnitudo ſymptomatum & vires ægri contrarium injungant. Cum per menſem circiter duraverit ſalivatio, quicquid reſtat mercurii, exterminandum eſt. Per menſem dico, non quod ab hoc dierum numero recedere fas non ſit, aliquando enim cum reſtitutione ægri tribus ſeptimanis abſolvitur, ſed raro omnis morborum malitia ante id tempus expellitur. Unde non mirum eſt, tot paſſim ſalivationis etiam iteratæ aliquoties in caſſum apud Obſervatores proſtare exempla. Adeoque medicus ſemper morbi radices, ægri conſtitutionem & ſalivationis factæ vim ponderare debet: Licet enim ſalivatio ultra dictum terminum extendatur, nec tamen ſufficiens phlegmatum quantitas rejiceretur, tunc ſalivationi paucorum dierum ſaltem par eſſet. Quinimo notari velim verba *Thom. Bartholini*, cum ſcribit: *Reperio, in climate noſtro non ſufficere iis, qui lue venerea luunt ſtultitiam ſuam, ptyaliſmum ad tres hebdomadas & poſtea ad alias tres decoctum lignorum, ſed ſi malum inveteravit, requiri ptyaliſmum ad ſex, jam ad octo integras hebdomadas, imo in quibuſdam vel ad decem ante decoctorum uſum, quod niſi obſervet Chiron, indubitabilem ante lapſum ſex menſium inſtare recidivam. Act. Haffn. vol. 5. obſ. 52.* Licet enim copia materiæ determinari nequeat, ſed illa à morbo & ægrorum temperamento pendeat, adeoque res tota judicio, attentioni ſedulæ & experientiæ conſummatæ Medici committenda ſit, in genere tamen dixiſſe ſufficere poterit, ſi ſingulis diebus à duabus ad quatuor libris ptyaliſmo phlegmata excludantur, ſupra memorato dierum numero curam abſolutum iri. Licet enim ſymptomata cum ſalivatione remiſerint, exinde non concludendum, morbum eſſe eradicatum, ſed mercurii vim jam ſuperatam eſſe, adeoque de novo mercurialibus ſalivationem prorogandam. Caveas etiam durante ſalivatione illam gargariſmis adſtringentibus impedire, illud enim impune nunquam facies. Deſinit ita paulatim ſalivæ fluxus, decocto igitur chinæ & ſarſaparillæ ſudores provocentur, ut omnis expellatur; ſubinde itidem ex ſalibus & mineralibus fiant ſudorifera, quibus & folia auri ipſumque aurum fulminans commode addideris. Idem agas ad minimum integro octiduo; tandemque tuo functus officio ægrum incolumem dimittas.

F I N I S.

CHRISTIANI

XXVII.

CHRISTIANI RÖPER

ET

ABRAHAMI FLAMINII GASTONIS,

DE

SALIVATIONE CRITICA IN MORBIS ACUTIS ET CHRONICIS.

Halæ 22 August. 1702.

SEcretionis & excretionis negotium in corpore humano omne ſanitatis ac vitæ punctum abſolvere; illudque à putredine ac ſui ipſius interitu conſervare, nemo ut opinor, ibit inficias: ſunt autem illa inſtrumenta ac organa colatoria, quæ inſerviunt his operationibus peragendis varii generis & pro peculiari ac varia diſpoſitione & figuratione varias humorum ſpecies ſegregant. Eandem autem hic examinare, variaſque autorum controverſias circa hanc rem ad nauſeam uſque hactenus reciproce ventilatas dirimere atque revellere, res erit difficilioris negotii, quod nec inſtituti noſtri eſt. Sufficit, prout omnia in machina noſtra, ita & hæc mechanico modo fieri, licet eundem adeo exactius ac certius deſcribere nequeamus, cum res ſit puris ſpeculationibus ac rationibus veroſimilioribus fundata atque ſubjecta. Memoratu autem dignum eſt, naturam non modo in ſtatu naturali, ubi vita ac ſanitas viget, ſequeſtrare inutiles æque ac utiles humores, ut illi ceu in idonei machinæ interitum minitantes eliminentur, hos vero ad uſus ſuos utiliter accommodare queat, ſed & in ſtatu præternaturali præcipue abſolvat ſuam victoriam mediantibus ſecretionibus & excretionibus; ita maxime omnium febres & alii morbi acuti de tali genere ſunt, ubi eas nunc urina copioſa, nunc ſudore uberiori, mox dejectione fæcum alvinarum præcipue bilioſarum frequentiori, mox ſalivæ fluxu largiori pro varia ægri naturali humorum conſtitutione ac diſpoſitione terminari in praxi obſervabis. Ex quibus pronum eſt intelligere, naturam nullo habito reſpectu non modo ſuccos inutiles, ſed & bonos (in ſtatu naturali qui boni & utiles ſunt) neceſſitate exigente & aliis viis intercluſis foras proſcribere, quo ſibi ſuiſque actionibus continuandis bene conſulere queat: eſt una ex illis excretionibus criticis ſalivæ fluxus uberior, quem non tam in morbis acutis quam chronicis practici hactenus ſufficienter annotarunt. Ingenue tamen nobis fatendum eſt, parce admodum à ſcriptoribus, ſi ſpectes ejus originem & progreſſum, fuiſſe tractatum, nec plenius ac exacte ſatis, ut meretur, rem tetigiſſe, ſed ſuperficiali labore properante calamo fluxum hunc in morbis reliquiſſe: idcirco nos in præſentia ſalivationem criticam, quæ ſine adminiculo & adjutorio medici, ſed ſola naturæ αὐτοκρατία perficitur, ſub examen vocabimus. Extra dubitationis aleam poſitum eſt, evacuationem hanc tum ratione diagnoſeos, tum prognoſeos maximi eſſe momenti, qua de re *vid. Diſſertat. Excell. Hoffmanni Præceptoris nunquam pœnitendi de ſalivæ neceſſaria inſpectione ad conſervandam & reſtaurandam ſanitatem.*

Dignam itaque rem judicavimus, quæ majori cura & induſtria excutiatur, quam in nos ſuſcipimus quidem, non autem ob ingenii imbecillitatem exacte ſatis, prout res & thema poſtulant, pertractari à nobis poſſe lubenter profitemur. Interim, quantum ex praxi prælibare partim

 pro-

propria partim aliorum nobis hactenus licuit divina favente gratia ex concessione gratiosissima amplissimæ facultatis medicæ non litigandi ac cavillandi, sed veritatem tantummodo investigandi animo proponemus; quam ut inveniamus, faxit ille, qui solus est via & veritas in divinis æque ac naturalibus, dirigatque eo conatus nostros atque labores, ut prosperos successus nanciscantur in Sui Divini Nominis gloriam proximique emolumentum.

CAPUT PRIMUM.

Salivæ fluxum ostendit in statu naturali.

Antequam ipsam rem, qua dissertatio nostra est insignita, pertractandam ac investigandam suscipiamus, operæ fore pretium arbitrati sumus, ut in limine nonnihil, quantum & paginæ ac temporis spatium capiet, de salivæ constitutione ac fluxu naturali præmittamus, id est, physiologice breviter strictimque salivam, à qua vox salivatio, (quam Græci πτυελισμὸν ut apud Aëtium, aut πτυαλισμόν, ut Galenus & Hippocrates in prorrhetic. ostenderunt, appellant,) sive ut clarius mentem aperiam, frequens & immoderata salivæ rejectio nuncupatur, examini subjiciamus.

Salivam humorem esse lymphaticum valde penetrantem segregatum à sanguine arterioso ancillantibus glandulis conglomeratis hunc in finem in ore & faucibus constitutis, notissimum est: lympham esse ex eo comprobatur, quod fluidissima est, & evaporatione super ignem facta nullam in vase post se relinquit gelatinam prout serum sanguinis assolet, provida forsitan natura hunc in finem hanc ipsam puram ac limpidam voluit, ut libera sic à partibus istis nutritiis gelatinosis eo melius cibis in ventriculo resolvendis viribus sit sufficientibus instructa, quo purius enim est menstruum, uti ex chymicis notum est, eo citius, eo celerius atque commodius peragitur resolutio & disunio solvendi corporis. Rejicitur ordinario mediante exspuitione tenax ac lenta, quem tamen lentorem concipit ex diutina stagnatione intra fauces, recens enim separata fluida est, uti exemplo suo comprobant apophlegmatizantia, quæ continua irritatione ac vellicatione puram ac fluidam instar aquæ limpidam salivam eliciunt, imo nonnunquam in morbis, qui terminantur, instar aquæ limpidissimæ veluti ex fonte saliente petitæ rejicitur.

Notabili penetrantia ac spirituositate esse stipatam salivam, experimentum Excell. Hoffmanni. physicum nos convincit, quo liquidum hoc vacuo impositum omni aëre externo absumpto notabilem ebullitionem à spiritualis subtilis aëreo-athereæ substantiæ in eo hospitantis expansione curiosi

riosi spectatoris oculis exhibet, æque ac cernitur in spiritu vini, aliisque liquoribus spirituosis: prætereo intricatum istud ac fere investigabile alchymicorum institutum, quo ex saliva menstruum universale ad recludenda metalla sibi comparare student, unde quoque ad solutionem auri ab illis curiosis quæsitoribus adhibetur: ob maximam etiam penetrantiam tumoribus glandularum insignis magnitudinis, scrophulis, aliisque glandularum pertinacibus obstipationibus resolvendis medetur, neque solum in his commendatissima habetur, verum & in serpigine, scabie: præsentissimam autem ejus inunctionem opem tulisse in lippitudine oculorum & ophthalmia, exempla circumforaneorum & pseudo medicorum comprobant, qui salivâ ore suo exceptâ ægrotorum oculos laborantes inungunt: ipsissimis meis oculis videre mihi contigit *Halberstadii*, ubi vetula quædam medicinam hanc sordidam at utilissimam omissis medicamentis omnibus in dictis affectibus magna nominis celebratione & multorum invidia facit. Neque etiam sine optato eventu subsequente canes vulnerati lingua salivali madore imbuta vulnera lambere videmus, quippe consolidationem eorum brevi temporis spatio experiuntur.

Ad ejus usum physico-medicum hactenus commemorata pertinere videntur, quem tamen inferius recensere nobiscum constituimus. Nunc e re fore ducimus, ut ejus principia & elementa, quibus est conflata, indagemus. Equidem non ignoro, plurimos autores in diversas abire sententias, nec bene convenire in constituendis ejus partibus. Qui hanc ipsam ex aqueis & acidis particulis constare arbitrantur, valde mihi videntur hallucinari, cum nullum in hoc humido naturaliter constituto acidum reperire est, id quod vel ex eo liquescit, quod nullum saporem acidiusculum præ se fert; deinde cum nullo alcalinæ indolis corpore effervescentiam init; tum quod nullus per analysin chymicam acidus spiritus elici & acquiri potest, denique cum nullum in sanguine naturaliter constituto purum acidum attestantibus sapore, destillatione, & aliis innumeris experimentis statui possit nec debeat, neque saliva, quæ soboles est sanguinis, hoc impraegnata esse potest: quam in sententiæ partem accedit quoque *vir ingenii acerrimi Dn. Craan in œconom. animal. p.* 3. Quando ibi scribit: salivæ constitutio talis est, qualis ipsius sanguinis, ex quo secernitur: nec demum natura in regno animali producit acidum, neque etiam vestigium acidi puri sensui manifestum in totius machinæ succis deprehendimus, excepta ventriculi cavitate, quæ nonnunquam reliquiis ciborum resolutorum vel potulentorum acorem cum tempore contrahentium scatet, ex tamen ceu inutiles succi per alvum eliminantur, reliqua portio chylosa à bilis alcalina sulphurea oleosa substantiam adeo immutatur, non ut effervescentiam chylo immixta juxta *Helmontium & Sylvium* sistat, sed crudus chylus sanguini nondum commiscibilis intra intestina attenuetur, crassities ac visciditas dissolvatur, ac bile adeo commixta balsamicus humor ac sanguini congruus evadat;

imo poſito hoc acidum per vias lacteas ſanguini commiſceri : ſciendum hinc, illud mediante attritivo continuo inteſtino ſanguinis motu ita dividi, attenuari ac atteri, ut tranſmutatum acidum naturam ac ſtatum ſalis vel neutri vel volatilis aſſumere neceſſe habeat. Alii alia experimenta inſtituerunt ad indagandam ſalivæ indolem, uti videre eſt *apud Antonium de Heide obſerv. med.* 88. *imo Tacken. Sylv. Helmont.*

Proximiora elementa ipſius cognoviſſe nobis ſufficiat, quæ ſunt ſpirituoſa, à quibus ſuam activitatem ac penetrantiam mutuatur, quorum etiam præſentiam nervorum illi ramuli arterias in glandulas ſalivales comitantes ſufficienter arguunt : alterum quod ipſum ingreditur principium eſt aqueum, & tertium denique ſalinum, quod ſenſibus quidem manifeſtum non eſt, ſub principio tamen aqueo adeo eſt involutum, ut dignoſci nequeat, analyſi tamen chymicæ ſubjecta ſaliva illud ſal præbet, uti id ſufficienter commonſtrat *Clar. Ortlob œconom. animal. p.* 38. Evidens, inquit, ſane eſt ratio, quod abundantia aquearum ſalinas percipere nobis non concedat; quatenus ex uncia ſalivæ ultra grana tria vel quatuor ſalis raro obtineri ſoleant, atque aqueæ ſic fere quingentis excedant. Elementa hæc adeo intime ſunt mixta, ut neutrum alteri prævaleat, ſed homogeneitatis naturam præ ſe ferat.

Fontes ejus, quod concernit, ſunt glandulæ dictæ ſalivales, quæ mechanico modo conſtructæ ſalivam à ſanguine arterioſo eo à natura appulſo filtrant atque colant, quam ſeparatam plurima exigua vaſcula atque ramuſculi coaleſcentes in unum canalem excipiunt, orique infundunt : recenſionem atque inveſtigationem harum glandularum merito hic omittimus, has qui examinare intendit, adeat anatomicorum & phyſiologorum libros, qui accurate eos deſcripſerunt : illud tamen curioſum eſt, nec ſilentio prætereundum, totam faucium & oris regionem tunica glanduloſa tectam eſſe, cujus glandulæ miliares ac fere innumerabiles ſæpe acervatim per modum racemi conſpiciuntur, haud abſimiles ratione magnitudinis & figuræ inteſtinorum tenuium glandulis in ipſorum tunica glanduloſa hinc inde conſpicuis, hæ glandulæ, humore ſalivali ſub unaquaque linguæ & oris agitatione effuſo, illud madore & rore imbuunt, ut maſticatio, ſapor & alii uſus inde exſurgant.

Provida natura ejuſque autor ac artifex ſapientiſſimus Deus tanta in copia ſenſum pene effugientia ſecretoria non appoſuiſſet, niſi vitæ ac conſervationi corporis humani à putredine inſigni ſint emolumento, quippe retenta ea, quæ ſanguinis ac humorum aliam craſin, mixturam, motum introducere accommodata ſunt, non poſſunt non ejus circulum naturalem deſtruere, pervertere, actioneſque corporis debilitare, ut ſic vita ac ſanitas in periculo verſetur. Sunt autem ſecretoria alia, quæ noxium ac prorſus inutilem; alia quæ utilem ac corpori ſumme neceſſarium humorem ſanguini denuo affundendum ſeparant : ex quorum claſſe ſunt bi-

bilis, saliva, succus pancreaticus &c. quibus etiam vitiatis vel quantitate vel qualitate, mox insigne decrementum sanitas nanciscitur.

Ex hisce breviter dictis facile liquet, merum esse veterum commentum, ubi salivam pro excremento sive inutili humore venditarunt, quid esset impedimento, quo minus alimenta & chylum ipsis mixta excrementitiis sordibus imbuat? Adeo sollicita est natura de ejus proventu, ut nullam in corpore partem reperias, quæ tot ac tam variis fontibus ac ductibus partim in ore partim extra illud collocatis dotata atque nobilitata est, ceu hicce campus, ut hæc eam potius servari quam rejici debere indicent; bruta demisso capite incedentia, infantes imo dormientes ipsam dimittere in sinum ventriculi quotidie videmus.

Masticationi itaque digestioni ac chylificationi plurimum videtur inservire. Simul ac enim appetitus urget, in copia glandulæ ceu promus salivæ condus ipsam stillant grata titillatione, ac leniori alimentorum compressione accedente buccarum & reliquarum partium musculosarum volutatione, dentiumque attritione & masticatione cum cibis solidioribus non modo massa fluidam pene ac mollem induit naturam, verum, etiam comminutione ista majores superficies minoresque moles alimenta acquirunt, ut eo melius à ventriculo digeri, chylificari, nec difficultates ac molestias ipsi creare possint.

Ex his nunc facile apparet, quamobrem ii præ reliquis ad cacochymiam, malum hypochondriacum, ejusque sobolem scorbutum, colicas flatulentas disponantur, qui plenis buccis cibos devorare, nec tempus debitum iis masticandis ac salivæ miscendis impendere assolent, unde non potest non ventriculus salivali latice ceu penetranti menstruo destitutus cibos intactos relinquere, propterea propriam luentes pœnam conqueruntur, *es liege ihnen so hart im magen als ein stein*, imo cruditates in primis viis collectæ alvum adstrictam, plethoram morbosam, febres intermittentes diuturnas ingenerare idoneæ sunt multiplici experientia teste; ita ut ob inenarrabile fere masticationis negotium non inepte à sapientissimis veteribus jam tritum fuerit proverbium, masticationem negligentes odisse animam suam: qualis enim chylus, cujus laudabilis constitutio ac crasis plurimum à saliva dependet, talis sanguis, qualis hujus mixtio, tales spiritus, animus, ejusque functiones.

Totam itaque oris regionem humectando, sitim continuam sedando ac restringendo, masticationem in ore juvando, chylificationem in ventriculo & intestinis cæteris paribus continuando & absolvendo, saporemque efficiendo, insignes machinæ afferre utilitates imo adhuc incognitas, nemo, credo, nisi rerum medico-physicarum ignarus, amplius in dubium vocabit.

CAPUT II.

Diversas salivæ fluxus P. N. species exhibet.

COnsiderata sic velut e longinquo salivæ origine & natura, operæ pretium fore existimavimus, largioris ejus profluvii species breviter strictimque & quod scopus & vires permittunt, publicæ luci exponere.

Merito quidem & compendio sumta salivatio distinguitur in naturalem sive spontaneam & artificialem sive medicam: hæc duas rursus involvit subdivisiones, vel particularem vel universalem: particularis ea est, quæ mediantibus apophlegmatizantibus & masticatoriis perficitur & adornatur, dum ea sale quodam volatili plus minus acri glandulas palati & faucium stimulant, stimulando constringunt, pituitam viscidam colliquant & expurgant, uti sunt radices pyrethri, angelicæ, mastix, nicotiana, cubebæ, sem. sinap. staphid. agr. nigell. zingiber. salvia, myrrha &c.

In usum trahitur hæc salivationis species, ubi contagii serpentis indicium est, quo tempore præservationis gratia administratur. Notorium enim est, quam facillime sese associet ac commisceat miasma malignum salivali humori, qui contaminatus demissus ad ventriculum varias pro varia subjecti, quod corripit, constitutione miseras ludere tragœdias aptus natus est, ne itaque violentas has actiones ineat, merito foras mediantibus dictis remediis & subsequenti salivatione proscribitur: vid. hac de re *M. N. C. D. I. A. IX. & X.* Nec adeo male congruit hæc salivationis species, ubi crassus pituitosus salsus teste sternutatione humor non modo caput opplet, verum etiam dentes molestissimis ac fere intolerabilibus afficit doloribus, uno verbo, in catarrhosis affectionibus & defluxionibus seri copiosi, cui intra poros glandularum subsistenti propter viscositatem & lentorem exitus est occlusus, ibi medicamina hæc propter motum, quem impertiunt nervis & fibrillis, fortiorem, constrictorium, faciliorem ipsi fœnerantur transitum.

Universalis ea appellatur, quæ per medicamenta heröica fortiora, metallica, mercurialia, antimonialia &c. provocatur, ubi hæc totam massam sanguineam & partes solidas intimius penetrant, & per sputum ex toto corpore per arterias & ductus oris salivales sine tussi & screatu humores morbosos ejiciunt. Utuntur hac in morbis chronicis lymphæ viscidi-tatem atque coagulum pertinacesque glandularum infarctus pro fundamento agnoscentibus, qui non facile obsecundant lenioribus Galenicis remediis, nisi fuerint desumta ex remediorum modo dictorum classe. Dicta curandi methodus nunc per pillulas mercuriales, ubi fomes materiæ non adeo altas adhuc egit radices, nunc sub suffimigii, nunc sub unguenti forma, ubi fere malum est conclamatum, administratur, qua de

re

re verbosius differentes autores inspicias. Non autem solum hoc remedii genus insignis efficaciæ deprehenditur in lue gallica, prout hactenus creditum est, verum etiam ejus usum in pluribus aliis affectibus gravibus à pituita glutinosa humoribusque aliis eidem immersis & implicatis prodeuntibus *Sylv. method. med. l.* 2. *c.* 12. §. 2. 12. *de hydrope.* §. 171. §. 322. §. 323. In morbis rebellibus & inveteratis ex vitio seri graviori oriundis *Wedelius Amænit. mater. med. p.* 465. & 470. *it. Zypæus fundam. phys. anatom. p.* 385. laudant. Dolendum tamen sane est, quod, prout in omni re facile abusum observes, in hunc usque diem tantum invaluerit, ut remedium universale præsertim apud lippos & tonsores audiatur atque existimetur, procul habita distinctione naturæ, morborum, eorumque causarum ac concomitantium symptomatum de internarum partium prava dispositione nunquam non testantium, ita ut hac ratione nunc in salutem ægri, natura robore sufficienti ac viribus instructa, vergat, nunc in præsens mortis periculum temerarie adhibitis his medicamentis æger præcipitetur, uti exempla & observationes docent. Commendatissima utique judicatur salivatio mercurialis, si cum prudentia tractetur & administretur, probe perpensis & collatis omnibus circumstantiis.

Obiter hæc tetigisse, rei ratio postulabat, imposterum fortassis, si Deus vitam & vires largietur, exactius ac verbosius remedium hoc heroicum pro viribus ingenii tradere constituimus.

Invitis quoque nobis nonnunquam oboritur salivatio, ubi quidem medici scopus & intentio non est salivam ciendi, sed tantum illi malo, cui sub varia forma mercurialia applicantur, medendi fine, unde per accidens & indirecte illa contingit, ubi corpus nostrum dispositum suscipit ea in sinum, & nunc salutariter, ubi corpus est phlegmaticum impuris succis repletum, nunc symptomatice, ubi viscera sunt depravata, largius hujus liquoris profluvium excitat. Ita, ut rem exemplis illustremus, *Bartholinus cent.* 3. *histor.* 19, ex imprudenti cinguli mercurialis applicatione observavit hunc fluxum, idem ex nimia mercurii præcipitati pulveris in sordida in genu ac circa talos ulcera inspersione *Schenckius observ. med. de præcipitato observ.* 2. factum commemorat. Nec adeo rara sunt exempla, ubi in scabie ex cinguli mercurialis applicatione non modo salivalis fluxus fuit obortus, verum quoque insuper mercurius cum alvi fecibus fuit rejectus. Identidem nuperrime mihi retulit *Honoratiss. Dn. Parens*, memorabilem casum, qui in puero 12. annorum contigit. Huic oborta est hernia intestinalis; debitis deinde remediis malo oppositis paulo post pruritu insigni & fere inextinguibili circa genitalia vexatur, quem sedare frequentius fricando digitorum ungulis necesse habuit, depositis fasciis, quæ intestinorum refrenandorum fine erant applicata, ingens pediculorum copia in conspectum prodit, ad quos fugandos denuo applicatis fasciis unguenti pediculorum, sive mercurialis parca quantitas inungitur, necantur ad unum omnes; at paulo post tanto salivæ profluvio æger cori-

ripitur, ac si mercurium fine salivandi intro sumsisset, cum tumoribus glandularum colli ac ulcusculis fauces occupantibus: debite tamen adhibitis remediis externis & internis ægre quidem ac summa cum molestia, sed penitus tamen restitutus ab hoc symptomate molesto liberatus est æger. Eadem symptomatum facie splendet historia, quæ recensetur *in M. N. C. D. I. A. VIII.* ut & observationes *à B. Stissero in laborator. chym. spec.* 2. annotatæ, ibi inter alia vir quidam cachecticus à filiolo incurio, quem sibi in lecto ex amore propius ad latera admoverat, ingentem pediculorum numerum per contactum istum sibi acquisivit, pro arcendis autem his cum cingulo hydrargyro & pomi assi mixtura inuncto circa nudum abdomen uteretur, paucis diebus post ptyalismo correptus est. Medicus accedens deponere cingulum jubet, & adversus inflammationem oris periculosissimam & jam incipientem gangrænam, (quam sibi contraxerat ex imperito & imprudenti medico, qui antea vocatus erat scorbutum oris ratus volatiliaque adhibens) præscribit necessaria summo cum effectu. Salivatio autem nullo modo coërceri potuit, quin per duodecim hebomadas tantam ægro molestiam exhibuerat, ut fractis viribus & corpore enervato denique animam exspiraret. Ex qua historia symptomaticam salivationem fuisse patet, adeoque cautissime mercandum esse cum mercurialibus in his subjectis: destructis enim à tono & ad putredinem inclinantibus visceribus, & viribus deficientibus non potest non mercurius, qui vires & viscera non labefactata, sed sana requirit & supponit in corpore, istiusmodi ludere tragœdias.

Accidit quoque hæc salivationis species nonnunquam iis, qui mercurium in igne tractare solent, ubi ille se insinuans mediante fumo, qui albus conspicitur, molestam ciere salivationem solet. Aurifabri, ubi suspicionem mercurii in corpore latentis habent, balneo uti solent, quod remedii genus quoque commendat *Riverius cent.* 2. *observ.* 91. alii alia in usum trahunt remedia. Coincidit quoque hic historia illa, quam allegat *Stisserus l. c. p.* 20. ubi Gallica mulier thermometra, baroscopia & similia sane egregia parare gnara, sæpius argento vivo utitur, quod fervente aqua loco calidæ lavabat, primum epilepticis insultibus corripitur, ut in terram projecta fuerit cum omnimoda mentis & loquelæ abolitione. Succedit demum ptyalismus adeo crudelis, ut loco salivæ interdum sanguis ex ore efflueret, qui ægram periodice affligebat. Restituta tamen debita curandi methodo hanc artem deseruit, & alium victum quærere coacta fuit.

At vero modo recensitis salivationum speciebus diutius inhærere haud fas erit; rei ratio exigebat, quantum pagina permisit, eas delineare, ideoque, cum potius à causis externis, remediis, quæ partim scopo & intentione salivandi adhibentur, partim per accidens invito medico & ægroto in medium producuntur ptyalismi, à me sub limam jam non vocabuntur, sed potius altera species, quæ sine exhibitione & applicatione mer-

mercurii partim crisis naturæ est, partim symptoma morbi constituit. Potuissent quidem dictæ species fusius enarrari, & quamplurimis desumptis ex variis hinc inde exstantibus autoribus exemplis illustrari; sed brevitatis rationem habentes ad hanc, quam modo diximus, spontaneam, quæ frequentius in praxi medica occurrit, animum advertimus, adeo quidem ut rem exemplis & rationibus simus illustraturi, subjunctis iis, quæ tum ad prognosin, tum ad diagnosin morbi spectant, annexa quoque, quantum pagina fert, brevi ac succincta medendi methodo.

CAPUT III.

Salivationis criticæ originem & naturam perscrutatur.

HIsce nunc perspectis presso pede insequimur evacuationis nostræ negotium, quod critica illa & symptomatica salivatio est. Placet autem hic loci differentiam illam salivationis criticæ & symptomaticæ paulo uberius, quod ad scopum nostrum multum confert, recensere.

Notum quam quod notissimum est in foro medico, salutarem evacuationem humoris, circa quem eliminandum occupata est natura in statu morbi, semper supponere vigorem ejus, sufficientibus ab debellandam & expugnandam materiam morbificam viribus instructæ, cujus etiam respectu natura morborum debellatrix passim nuncupatur, & quidem speciatim non modo ab *Hippocrate*, *6. Epidem.* naturas esse morborum medicatrices; sed *Galenus* quoque *in Commentar. ad hunc ipsum textum*; omnia facere salutis hominum causa, interpretatur. Et *libr.* 1. *de natur. facult.* Naturam, ait, suis viribus usam, quæ noxia sint, expellere, quæ utilia, usui servare. *Vid.* quoque *Valleriola* in opere suo erudito *observ. libr.* 1. *obs.* 4. *p. m.* 36. *& libr.* 2. *obs.* 6. *p. m.* 136. Causam hujus criticæ evacuationis penitius evolvere, non fert nostrum institutum, sufficit, Deum à seculis totam machinam ex variis partibus & solidis & fluidis in hunc finem conformasse, disposuisse, ut non modo in statu sano ea, quæ destruere eam, evertere & prosternere apta nata sunt, sed etiam in statu præternaturali, ubi heterogenea multifaria & adhuc plura incognita, sive sunt quantitate sive qualitate infesta, mediante secretionis & excretionis negotio foras proscribat: *vid. dissert. Celeberr. Hoffmanni de natur. morbor. medicatr.*

Factam vero fuisse salutarem evacuationem ex eo manifestum fit, quod morbus notabile decrementum, natura vero incrementum sumat: si secus id contigerit, neutiquam salutaris; sed symptomatica ad ægri interitum & naturæ prostrationem vergens salutari meretur. Patet autem id ipsum, quandocunque facta alteratione actuali evacuatoria actiones tam vitales

quam animales indies augmentum capiunt, activioremque ac habitualem, ut ita dicam, vigorem resumunt, materia morbifica jamjum expulsa, id est, cum mens antea turbata vagabunda delirans, tranquilla & pacata redditur, ut ex his etiam pateat, quomodo animus ejusque actiones à corpore male disposito ceu indissolubili vinculo vitioque correpto possit etiam immutari, alterari, qua de re *vid. dissert. Excell. Hoffmanni de animo sanitatis & morborum fabro.* Deinde, cum pulsus antea debilis celer inæqualis præternaturalis, fortior æqualior ac magis naturalis evadit, qui robur fibrarum cordis & influxum in eas spirituum vegetiorem indicat. Tum etiam, quando urina antea tenuis limpida sedimentum deponit. Hæc omnia collective sumta de natura victori testantur, eamque cum morbo rediisse in gratiam. Ex hisce dictis pronum est intelligere, quid per symptomaticam intelligere velimus, nimirum eam quæ in morbis chronicis mali est judicii, in acutis autem plane omnem convalescentiæ spem tollit, exsuperante materia morbifica & prostrata natura, adeo quidem, ut singulis momentis mortem ægroti fores pulsare metuamus. Nascitur hæc ex intrinseca nata malignitate, sive secundum veteres putredine, quæ in lentiori progressivo circulari motu & putredinosa dissolutione particularum sanguinem constituentium consistit. Opponitur hæc criticæ, quemadmodum enim illa robur naturæ sufficiens supponit, actionesque tum animales tum vitales debitum officium machinæ præstare indicat, ita symptomatica naturam destructam, debilitatam, victam, actus organicos sive mechanicos vitales debilitatos, motum sanguinis & spirituum languidum, imo etiam fibras à tono suo debito & naturali dehiscentes notat, animo tunc, qui vagabundus ac delirans erat, de momento in momentum majus deliramentum increscit, pulsus debilis remanens, ita ut medicus ipsius constitutionem & naturam expiscaturus eum vix sentiat, partes extremæ frigore corripi sensibili incipiunt, convulsiones denique mortem mox subsequuturam prænunciant.

Accedimus nunc ad nostram excretionem, leviores tamen in limine salivæ fluxus sistere expedit.

Silentio præterimus illas fluxiones, quas natura in statu naturali sub appetitus varia constitutione instituit, ex physiologicis etiam superius adductis innotescit, inque propatulo est, avide aliquid appetentibus copiosius in os salivam exsilire, quæ phænomena pure mechanica esse, nemo nisi mechanicarum legum naturalium in corpore humano ignarus inficias ibit. Summus enim artifex fluidum hoc inseruit machinæ, ut exigente necessitate & deficientibus alimentis, ratione sui penetrantis salsuginosi principii orificium ventriculi plexu nervorum insignium gaudens irritet, vellicet, quo sensu facto non modo idea appetitus in animo excitatur, sed & copiosius salivam ex ductibus suis, in quibus ceu promus condus latitat, eliminat, ut masticatio & resolutio ciborum eo facilius perfici queat; hocque fit per consensum, dum enim nervi ac fibrillæ ventriculi spas-

ſpaſmodice convelluntur, ſimul motus ille contractorius faucium nervis ac fibris communicatur. Ex dictis quoque facile deduci poteſt ratio, quare ſub nauſea & inſtante vomitu fluat abundantius ſaliva ex ore, quam etiam *Hippocrates* & *Galenus* præcedere tradiderunt: item cur in ardore ventriculi ſive Soda, *Sod*, tenuis ſaliva in os excurrat, præcedente quodam moleſto preſſorio & tenſorio ſenſu in ventriculo perceptibili & veluti leniori conſtrictione per œſophagum ad fauces uſque aſcendente. Eandem quoque ſuppeditamus cauſam in illo ptyaliſmo, qui cruditati ventriculi accidit, qua de re *vid. Broen. animadverſ. in Prax. Craanii p. m.* 260. Formalem hanc cauſam quoque ſalivæ illa copioſior in os effuſio ſufficienter indigitat, quæ in cardialgia, dolore ventriculi moleſtiſſimo acuto attenditur. His omnibus & quæ à nobis propter brevitatem, cui ſtudere fas eſt, omittuntur, ſalivationum ſpeciebus facili labore mederi poſſumus: cum enim materiæ peccantis in ventriculo & primis viis ſuſpicio ſubſit, optime medela per corrigentia vel per evacuantia aut ἄνω vel κάτω inſtituitur; ſin cauſa formalis motus irregularis conſuetudinalis ex alia parte vitiata huc trajecta, antiſpaſmodica & proba diæta obſervata imo cauſa fundamentalis ſublata omne abſolvent punctum.

Frequens eſt hypochondriacorum ſymptoma, quod uberrime ſaliva in fauces & os confluens ptyaliſmum excitet, ut hypochondriaci & melancholici hinc ſputatores audiant vid. *Sylv. prax. medic. append. tract.* 7. §. 189. *it. Sydenh. l. a. p.* 500. Multum periculi alere ſolet, vires corporis mirum imminuendo. Expedit autem reique ratio poſtulat, ut ſymptomatis hujus naturam & originem indagaturi, prius, quantum in tranſitu licebit, mali hypochondriaci genium perſcrutemur, ut eo facilius ætiologiam ſymptomatum, adeoque etiam ptyaliſmi inquirere atque deducere valeamus. Rectiſſime autem affectio hæc morbis ſpaſmodicis à recentioribus annumeratur, qui quidem, ſi cauſam ſpectes, remotam, vitæ ſedentariæ, otio, cæteris paribus multum imo plurimum debet, quare etiam illis familiaris eſt, qui vitam ſedentariam amantes chartis ſolent impalleſcere, ut ideo quoque rectiſſime præcipuus ſtudioſorum morbus appellari ſoleat. Propter motus autem & exercitii debiti intermiſſionem non modo in & exſpiratio, qua mediante ſanguis intra pulmones cum aëre ſubtiliori elaſtico mixtus attenuatur, dividitur, aptuſque ad actiones corporis obeundas redditur, negligitur, verum etiam motus diaphragmatis lentius procedit, unde, cum ancillante hoc motu intra vaſa abdominis ſanguis contentus in circulatione promovetur, ille ipſe in progreſſu ſuo debito ac naturali impeditur, ac teſtudineo gradu procedit, ſuccedit poſtea ſucceſceſſiva ſtagnatio, eoque ipſo dilatatio ſeu expanſio juſto amplior venæ portæ ramorum, quæ deinde ulterioribus & mox ſubſequentibus preſſo pede crudelibus ſymptomatibus provocandis in viſceribus abdominis fores pandit apertiſſimas, quæ ſunt dolores gravativi & pungitivi in hypochondriis, flatulentiæ, alvus adſtricta, ructus, præcordiorum anguſtiæ, ubi

diu durat malum, vertigo, capitis dolores, fixa phantasmata, somnus turbulentus & frequens salivæ ejectio sese associant.

Suppositis his symptoma nostrum non adeo difficile erit explicatu, si attendimus congestiones, stagnationes crassi cruoris dilatationesque vasorum; quibus spasmi seu dolores gravativi oppressorii succedunt, qui etiam irregularium istorum motuum huc illuc gressus suos dirigentium nunc in infimo ventre flatulentiam & innumerorum aliorum, nunc in medio ventre anxietatum, strangulationum, suffocationum, mox in capite dolorum, vertiginis, melancholiæ, somni turbulenti causam formalem ac genuinam constituunt, ut sic primaria causa congestio sanguinis impuri immobilis, secundaria autem & formalis spasmi isti seu inordinatus fluidi nervei motus sit. Saliva autem in hisce subjectis copiosior justo secedit duplici ratione ac modo, primo quod spasmodice vasis in abdomine contractis sanguis ad superiores partes pellatur, ubi stagnans vel lentius progrediens plus solito separatur saliva, deinde quod per se sanguis hypochondriacorum lentius circulum suum absolvens salivæ copiosius in ore colligendæ occasionem præbere possit, licet etiam spasmi non sint præsentes, quod ex malignis & acutis morbis evidenter constare potest. Urina clara limpida copiosa argumentum erit pro secessione seri & lentius circulante sanguine, imo sudores nocturni hypochondriacorum *vid. Syd. p.* 499. *&* 501. Rectissime hinc sentire videtur *Celeberr. atque experient. Sydenh. l. c. p.* 500. ubi de malo hypochondriaco ejusque frequenti symptomate ptyalismo differit, quod ille à spiritibus sanguinem ita inquietantibus pendeat, cum ad multas septimanas salivam exspuant tenuem perinde, ac si unguento mercuriali fuerint ægri delibuti, durante enim hoc turbido sanguinis statu, in quo excretionibus ad naturæ methodum exigendis impar is est, serum motum hunc inversum non jam in renes pro lege naturæ exoneratur, sed per arteriarum extremitates in glandulas deponitur, & per ductus salivales salivæ forma prodit. Malum hoc hypochondriacis valde molestum est, sed nec minus mali judicii. Cum enim laudabili hoc more sanguis defraudatur per se jam ad putredinem dispositus, non possunt non mala inde propullulare pejoris indolis, imo etiam virium ingens ac notabile detrimentum. Subscribit huic sententiæ *Celeberr. Nost. Hoffmannus in citat. differt. de salivæ necess. inspect. p.* 10. §. 6. Nihil frequentius inquit, occurrit in praxi, quam quod hypochondriaci, melancholici, phthisici quotidie salivam exspuant largissimam, ita ut indesinenti sputatione illa loca, ubi subsistunt, sordidissime commaculent, & si materiam per os excretam curiositatis ergo colligere velimus, intra unius horæ spatium (præsertim si jejuni fuerint ægroti) unciam unam & ultra habere possimus. Quæ nimia excretio nobis significat sanguinem humido suo defraudari, & sic remanere in vasis suis crassum fluiditate ac tenuitate debita orbatum. Ex crassitie autem sanguinis non possunt non ejus stases, viscerum infarctus, colatoriorum obstructiones, secretionum &

excretionum naturalium imminutiones (quæ singula multorum & gravissimorum malorum causa & origo sunt) proficisci.

Progenies mali hypochondriaci scorbutus ut plurimum est, qui sanguinem immobilem acrem impurum propter colatoria & emunctoria corporis obstructa pro causa habet: quemadmodum autem in malo hypochondriaco ptyalismus non adeo frequens est, neque etiam fœtida saliva una cum ulcusculis mali moris occupantibus rejicitur, sed tenax viscida lenta sine fœtore & ulceribus oris, ita certe in scorbuto symptoma adeo malignæ indolis est, ut etiam cum hoc signo & symptomate cum lue venerea quandoque colludat. Comitem vero habet gingivarum tumorem, putredinem & laxitatem leviori attactu inter edendum vel loquendum nunc purum sanguinem, nunc salivam fœtidam stillantium. In causa est, ut diximus, non modo mala diathesis & dyscrasia seri sanguinis, quæ partes has teneras mediante motu sanguinis alluens acredine sua ac putrilagine inficit, verum etiam exinde pronatus gingivarum tumor, fibrarum laxitas, quam semper humorum abundantia sequitur, ubi laxatio fibrarum contingit: unde non pōtest non copiosior, quam par est, salivæ putridæ ac fœtidæ propter stasin redditæ proventus fieri. Causas vitiosæ hujus qualitatis in sanguine recensere inutile existimamus, genuinas autem ac maxime omnium probabiles ingeniose suggerit *Excell. Hoffmannus in dissert. de generatione salium morbosorum in corpore humano.*

Salivationes hæ difficulter vel plane non medicamentis etiam optimis cedunt, cum licet inhibitus sit fluxus; semper tamen de novo repullulat, & molestias ægrotis non mediocres creat. Lubet hanc in rem in præsenti adducere singularem observationem, quam *Svavissimus Frater J. N. Röper Med. D. & Practicus Halberstad.* annotatam in praxi ex patria transmisit, simul à me petens, ut hisce simul dissertationem meam illustrarem.

Vir L. annorum sanguineo cholericus diætæ lautæ & vinosæ cum vita sedentaria deditus corripitur arthritide vaga scorbutica, in hanc modo corporis partem modo in aliam sæviente, qua profligata per debita medicamenta liber ab his crudelibus paroxysmis per aliquot annorum decursum vixit. Ante annum & quod excurrit penis circumferentiam ejusque glandem aliquot ulcuscula miris doloribus ipsum torquentia, & serum ichorosum fœtidum stillantia occupant. Accedit & chorda *dictus cordée*, ejusmodi affectus, quo mirum extensa & incurvata instar chordæ conspicitur urethra, conjunctus cum dolore exquisitissimo. Consulit medicum, qui malo huic medetur per debita medicamina prius evacuantia, postea balsamica roborantia, relinquit tamen affectus sedatus dolores, quos in pedibus & cruribus sensit, trahuntur in usum decocta lignorum cum regimine sudorifero, interpolata tinctura antimonii acri cum essentia anodyna maritata, ita & hi evanescunt. At vero elapsis aliquot diebus in adeo atrox ac fortissimum salivæ incidit profluvium, ut salvis adhuc quidem gingivis tubercula sive apthæ oris in lingua & palato apparerent cum insigni ardore

&

& dolore, qui ægrum valde cruciabant: & notabile fuit, quod ductus salivales Nuckiani tam ampli fuerint, ut pennam anserinam admiserint, copiosam salivam eructantes. Revocantur denuo in usum decocta lignorum ut & pilulæ antiscorbuticæ, & essentiæ ejusdem valoris cum regimine diætetico, alvus per debita laxantia aperta servatur, vena quoque in brachio secatur, sed omnia in cassum, ut medicus ad pertinaciter perseverantem fluxum compescendum anodyna in usum trahere coactus fuerit, quod & præstitit floribus sulphuris cum laudano opiato remixtis summo cum levamine adhibita simul cura diætetica, per decem septimanas inducias fert fluxus, qui his elapsis periodice revertitur, cum denuo inordinatæ ac leviori diætæ sese mancipasset, leniori tamen gradu, in quo antea erat constitutum malum, adhibetur iterum interne tinctura antimonii & externe mucilago sem. cydoniorum cum aqua & julebo rosarum ut & oleo amygd. d. item emulsio ex sem. 4. frigid. & amygd. sed nullum inde percepit levamen. Cura martialis methodice adhibita nihil profuit: sputatio circa tempus vespertinum & inter edendum (cujus phænomeni rationem inferius ætiologia suppeditabit,) uberior ac frequentior est quam de die. Medicus acidulas Egrenses suasit, quid inde levaminis sit percepturus æger, tempus edocebit. Notatu dignum insuper est, ægrum jam tractionibus spasmodicis ab auribus ad thoracis regionem usque sese extendentibus moleste divexari, quas a nulla alia causa derivandas esse augurор, quam à copiosiori ista collectione sanguinis & salivæ, quæ distendendo vasa in consensum trahit partes adjacentes præsertim propter communicationem nervorum recurrentium faucium & pectoris officio ancillantium.

Discimus ex morbi historia, quam difficilis labor sit, serum morbificum ab illa parte, ad quam semel illud amandare per consuetudinem solita est natura, divertere. Fluxum autem hunc obortum fuisse à retropulsa arthritide quacunque etiam occasione facta, ex eo manifestum fit, quod cessante & evanescente fluxu salivæ ingruant dolores arthritici, & contra: similem observationem vide *in dissertat. Excell. Hoffmanni de podagra retrocedente*, §. 2. *p.* 10. *it. apud Dravizium von Scharbock.* In ancipiti casu medens versatur, ubi enim revocatur podagra & fluxus sistitur, periculum esset, ne denuo, sedata podagra, ex leviori & inordinata diæta vel alia quacunque causa atrociora symptomata, quæ retrocessioni podagræ subsequi solent, uti historiæ passim docent, ægrum torqueant, quæ quasi auctis viribus & majori violentia recurrunt. Quem eventum autem morbus sit sortiturus, avide scire cupimus. Similes historias annotatas vidi apud *Eugalenum*, *practicum*, *præcipue quod scorbutum concernit*, *celeberrimum æque ac felicissimum.* Observationes hic breviter strictimque allegare, e re fore ducimus. Prima historia ita sese habet. Fæmina ann. 42. alioqui forma præstanti; duriori ac crassiori victui præter consuetudinem indulgens ex retentione mensium per biennium laborat subse-

ſequente paulo poſt omnium fere membrorum inuſitato languore conjuncto cum ſputatione humoris modo inſipidi, modo ſalſi, modo fœtidi, ſemper autem aquei & viſcoſi: hæc malum hoc ægre ferens utitur medico doctiſſimo quidem, ſed circa hunc morbum minus exercitato. Cujus rei cauſa nihil commodi ex methodica ejus curatione percepit. Quo factum, ut relicto eo ad empiricum & impoſtorem confugeret, qui acrioribus medicamentis fluxum ſiſtere intendens eo rem brevi perduxit, ut rupta vena poſt aliquot ſanguinis rejectiones, ſubito & præter ſuam haud dubie opinionem ſanguine intra fauces hærente ſuffocaretur, præcedentibus anxietatibus præcordialibus. Vocati etiam, pergit, nos fuimus, qui mali cauſam cum ex urinis & crurum affectione, tum a pulſu & cæteris, quæ præceſſerant, ſymptomatibus cognovimus. Scholion ex hiſtoria recenſita hoc elicimus, ne ab acribus & calidis fluxus ille irritetur, ſubſequuntur inde correſpondente conſtitutione ſanguinis & habitu corporis propter ſpaſmos, quos concitant ejuſmodi medicamina, ac conſequenter regurgitationes & irregulares humorum motiones ad alias partes, diſtenſiones earum imo ruptiones vaſorum, prout hic accidit. *vid. autor. cit. obſerv.* 68.

Ex ipſa hac ſputatione quidam laborabat nobilitate clarus, qui quoque idem malum cum urinis nigris & ſubfuſcis paſſus eſt, & pulſu adeo parvo ac debili, ut vix digitis perciperetur. Vixerat hic in perpetuis crapulis & ex ferculorum non optimorum ſemper varietate multos crudos congeſſerat humores, pravos & corruptos. Eadem methodus curandi profuit.

Idem malum quoque eſt expertus Vir LXarius, cum omnimoda nervoſi generis debilitate, paulatim magis magiſque vires & incrementum ſumente. Huic pulſus valde parvus erat, appetitus tamen conſtans.

Dolendum ſane eſt apud *Eugalenum*, quod medendi methodum concernit, qua uſus eſt felici ſucceſſu in ſcorbuto, ejuſque crudelibus ac omnem medici opem non raro eludentibus ſymptomatibus, altum ſilentium reperiri, unde merito in ipſum his erumpit verbis *Möllenbroccius in Tractat. de Arthritid. vaga ſcorbutica p. m.* 14. Meruiſſet, *inquit*, pyramidem *Eugalenus*, niſi curationem obticuiſſet.

Scorbuticum autem malum ſub hoc morbi ſymptomate ptyaliſmo ſubeſſe, patefaciunt urinæ craſſæ & ſubfuſcæ, aut craſſæ & rubræ; quibus pulſus ſubſcribit parvus debilis & inæqualis, languorque membrorum.

Veteres cauſam continuæ ſcorbuticorum ſalivæ & ſputi rejectionis adſcribebant vaporibus ex ventriculo elevatis, obortis partim ex depravata digeſtione & cibis corruptis, & ſecundum ductum membranæ œſophagum inveſtientis in os evectis, partim quod ex liene male conſtituto & pituitam copioſam generante hanc in ventriculum plus ſolito effundat, Vid. *Sennert. L. III. Prax. P. V. S.* 11. *c.* 4. *p.* 592. At vero hallucinantur veteres, cum cauſas horum effectuum clariores & magis perſpicuas recentiores nobis ſuppeditent, cujus etiam ſupra jam mentionem injecimus. Ptyaliſmus autem ſcorbuticorum & hypochondriacorum gradu tantum diſ-

ferunt, in illis in majori gradu eſt conſtitutus propter majorem ſanguinis dyſcraſiam & ſpaſmos vehementiores; in his autem in minori. Maxime autem inter edendum & circa tempus nocturnum uberior ſalivæ fluxus attenditur, quod ſub maſticatione, volutatione linguæ & ſubſequente gingivarum laxarum compreſſione non poteſt non humor ille plus juſto profluere cum dolore, nocturno autem tempore, quod tunc atmoſphæra compreſſior, lentior circulatio ſanguinis, unde facilior ſalivæ & ſeri a ſanguine contingere poteſt ſeceſſio. vid. *Sennert. l. a.* obſervavi, *inquit*, in viro, qui inter edendum continuo & copioſiſſime exſpuebat. Affectum ſalivatorium recenſet etiam *Hagendornius hiſtor. medic. phyſ. Cent. I. hiſtor.* 72. Conqueſtus aliquis eſt de languore, anorexia, febricula, per dies non ita multos fatigantibus, cum addito, ſe hac ſorte contentum, non adeo pertimeſcere prædicta ſymptomata, modo non tam ſalivæ copioſæ ex ore effluxu moleſtaretur, & tantum non viribus inde orbaretur. Pergit, ſalivationem hanc id quoque comitari infortunium, quod tota oris fauciumque regio ſalivæ acrimonia ſit eroſa, & cum dolore non exiguo conjuncta. Referri curat pariter, hoc ſalivationis genus interdiu ſibi magis quam noctu infeſtum eſſe, ubi corpus ſudore copioſo diffluens ſalivationi habenas quaſi injicere ſolet. Igitur adornata juxta medendi leges cura, intra menſis ſpatium effectum eſt, ut à moleſtiſſimo hoc ſymptomate poſtea incolumis viveret. *Confer. Thom. Bartholinus cent.* 3. *hiſtor.* 77. *p. m.* 152. quo refert quendam ſemper à paſtu ptyaliſmo fuiſſe conflictatum.

Medendi methodum moleſti hujus ſymptomatis quod concernit, oleum & operam medicos perdidiſſe exiſtimamus, ubi ſymptomati tantummodo mederi, nec radicem ac fundamentum mali exſtirpare ſimul animum advertant, quæ in tota maſſa ſanguinea depravata peregrina mixtione ac dyſcraſia conſiſtit: cujus autem medelam, quæ nimis generalis eſt, merito hic reticemus, ablegamus autem lectorem ad eos auctores, qui plenis ac copioſis verbis hujus medelam tradiderunt. Expedit tamen, ut, cum ægris ſcorbuticis propter conjunctam gingivarum exulcerationem & laxitatem, ita, ut à cibis aſſumendis non levem abhorreſcentiam teſte *Sennert. l. c.* capiant, magnæ moleſtiæ ſit, allevamentum ſuppeditemus, quod peragitur gargariſmatibus, quæ leviter balſamica ſua virtute roborando, partim etiam diſcutiendo operantur, & hujus generis ſunt ea, quæ parantur ex herba ſalviæ, prunell. fl. roſar. rubr. balauſt. ficubus, paſſulis, quibus addi poſſunt ſyrupus diamoron & acidularii ſpiritus vitrioli debita quantitate. Dici vix poteſt quantum emolumentum tam in laxitate gingivarum, quam in nimia humiditate abſumenda præſtet ſpiritus vitrioli debite & recenter applicatus.

Non poſſum hac occaſione reticere ſingulare quoddam remedium, quod à *Venerando Dn. Parente* ad nimiam humiditatem orbandam, tonum gingivarum reſtituendum & roborandum inſignis efficaciæ hactenus in quam plu-

plurimis ſubjectis ſcorbuticis externe adhibitum, fuit deprehenſum; conficit autem illud ex vino rubro, viridi æris, aqua plantaginis & ſalviæ, quam aquam mediante penicillo ex linteo carpto confecto ægri gingivis frequentius de die ſibi applicant, cita, tuta, ac compendioſa via ægris allevamentum afferendo ſymptoma moleſtum exſtirpat: nec tantummodo in crebrioribus ſputationibus, verum & ubi gingivæ ſanguinem inſtar loturæ carnis ichoroſum fœtidum ſtillant, ac inter edendum ægros divexant, exſpectationi ſatisfacit: Quin etiam affectui huic medetur tinctura ſingularis, cujus compoſitionem vidi apud *Deckerum in not. ad prax. med. Barbett. de ſcorbuto p. m.* 151.

Ubi fluxus criticus eſt in ſcorbuto, neutiquam dicta remedia adhibere convenit, ſed interne danda ſunt lenia diaphoretica, diuretica, qualia ſunt tinctura antimonii rite præparata, decocta lignorum, & præcipitantia cum nitro remixta, quod miram vim anodynam poſſidet, externe demulcentia gargariſmata ex mucilag. ſem. cydon. cum aqua roſar. & oleo amygd. dulc. quæ ſimul ancillante natura omne abſolvent punctum.

Diæta magnum imo maximum ad ſanandum malum ſcorbuticum contribuit: quemadmodum enim levior vita, craſſior ac durior victus; imo aër peregrinus impuris heterogeneis atomis ſtipatus impuritates ſanguini introducunt, animumque hebetem reddunt, & morbos chronicos, uti jamdudum *Herodotus* olim notavit, corpori ingenerant: ita certe inedia, quæ plus præſtat quam generoſiſſima pharmaca, quæque methodus antiquis & ſapientiſſimis ſanandi morbos ſolennis fuit, ad depellendum, cæteris paribus, hunc morbum præſtat, qua de re vid. *Diſſert. excellent. Hoffmanni de inedia magnorum morborum remedio*, nec minus aëris craſſi in purum ſerenum ruralem mutatio in curando hoc morbo ejuſque ſymptomatibus paucis coadhibitis remediis inſignis erit uſus, quoniam ſub itineribus & mutationibus locorum animo exiſtente libero ab officiis & tranquillo ſpirituaſcentia ſanguinis motuſque humorum blande promovetur, unde ſecretionis & excretionis negotium melius procedit.

Quæ nonnunquam phthiſicos corripit ſalivatio, merito pro ſymptomatica habenda ſemper venit, quanquam rariſſima criticæ proſtent exempla, quæque nonniſi ſub initium morbi viſuntur, ubi reliqua lethalia ſymptomata defluvium nim. pilorum, alvi copioſa dejectio, ſputatio viſcidi glutinoſi humoris per tuſſim, ſudores nocturni, atrophia, facies hippocratica, febris lenta & quæ ſunt reliqua, procul ſunt, prout enim illa ſymptomata prorſus deſtructum ſanguinem, naturam debilitatam indicant, ita illorum abſentia & oborta ſalivatio cæteris paribus naturam ſufficientia virium motricium inſtructam eſſe, ſive ut veteres exiſtimabant, vim expultricem adhuc in vigore debito conſiſtere ſignificant. Recenſetur ejuſmodi ſalivatio critica *in Eph. Germ. N. C. D. II. A. I. p.* 131. *obſ.* 172. Quod ſi vero dicendum quod res eſt; neutiquam hæc ſalivatio pro critica eſt habea-

benda. Quando enim inſpicimus intimius hanc hiſtoriam, ſymptomaticam ipſam pronuntiare convenit: criſis enim naturæ jam facta erat; ita autem verba ſonant: *Interim die ſeptimo morbi febre hactenus ſaltim ſymptomatica aliquoties iterata alvi dejectione critice ſoluta, penitus ceſſante.* Paulo poſt tamen tanta ſalivatione fuit correpta ægrota, ut inde ob nimiam limpidæ & ſalivoſæ materiæ copiam reſolutionis virium metum injeciſſet, & medicus incraſſantibus & conſtringentibus fluxum ſiſtere opus habuerit. Si non fuiſſet ſymptomatica, ſed critica, certe fluxus non tantus fuiſſet, ut virium decrementum introduxiſſet corpori, imo nec medicus opus habuiſſet incraſſantibus uti. Nec primum quidem eſt exemplum, ubi poſt ejuſmodi deſtillationes ſalivæ largiores in phthiſes conſummatas & ſumme periculoſas inciderint ægri, qua de re obſervatores conſule. Nec minus hiſtoria illa, quam *Hagendorn hiſt. medico-phyſic.* 85. *cent.* 1. *annotavit* nobis ſublevat, ubi fœmina phthiſi incipienti laborans præter opinionem aquam limpidiſſimam veluti ex fonte ſaliente petitam, fauceſque continuo occupantem rejicit, ut hinc eandem ſalivatione mercuriali uſam eſſe putaret medicus, & lingua & fauces eroſæ viderentur. Paucis uſa medicinis, ſed os colluebat gargariſmate idoneo. Quo facto viribus exhauſtis vitæ clauſulam fecit. Ratio hujus fluxus ſalivalis illum latere haud poteſt, qui leges hydraulicas probe cognitas habet atque perſpectas. Cum enim phthiſis morbus ſit pro fundamento pulmones a ſanguine ſtagnante & impeditius circulante infarctos agnoſcens, hinc ſanguis ibidem regurgitans atque repreſſus vias quærit alias, & ſegregata lympha acris nunc diarrhœam, nunc urinæ fluxum copioſiorem, mox ſudorem, mox in diſpoſitis ſalivationem excitat,

Ad ſymptomaticarum claſſem referendæ quoque ſunt eæ ſalivationes, quarum hinc inde in angina, faucium vitiis, œſophagi & ventriculi inflammationibus in practicorum libris proſtantibus mentio fit, imo quotidiana etiam experientia teſte, exceſſivus hic & abundantior ſalivæ fluxus merito periculoſum anginæ ſymptoma audit, teſtaturque de maligna & acutiori quadam febre inflammatoria, quæ quidem ceu conatus ac molimen naturæ ad ſtagnantem ſanguinis portionem avertendam, per corporis habitum tenuiorem materiam ſanguineam factam eliminandam, & putredinem interturbandam junctis viribus intendit: At vero quoniam largior ſanguinis copia ibi ſtagnans alluentem ſanguinem & febrilem motum propter vias intercluſas non admittit, imo etiam natura ex iteratis iſtis & fruſtra tentatis moliminibus mirum debilitatur, unde ſeceſſio iſta ſalivalis humoris a ſanguine ſubſiſtente craſſiori facto regionem oris & faucium copioſo humido obſidet, ut licet gargariſmatibus congruis, quæ nonnunquam admitti non poſſunt, viæ iſtæ a ſalivæ copia liberentur, de novo tamen propullulet, mortem brevi ſubſequuturam non raro prænuncians. Anginæ ejuſmodi feroci ſuperveniſſe ſalivationem *Helmontius lat. human. neglig.* §. 25. teſtatur.

Spu-

Sputatio hæc frequentior ac largior eſt in illa anginæ ſpecie, ubi dolor & rubor abeſt, vel ſi quis offenditur, levior tumor potius ſeroſus tum internas faucium partes occupat, & in quibuſdam ſatis latum ambitum tenet, qui cum copioſa pituitæ in os congeſtione aliquot intra dies finitur. Confer. hanc in rem Joubert. *oper. latin. tom.* 1. *p.* 357. it. Riverius *prax. medicin. l.* 6. *c.* 7. *p.* 204. it. Hercul. Saxon. *prælect. pract. part.* 1. *c.* 19. *de Angina.* Ejuſdem valoris eſt illa excretio ſalivalis, quæ inflammationibus œſophagi & ventriculi contingit, quæ quidem fluxio non tam primario congeſtioni ſanguinis circa illas partes tunicis glandulofis & majoribus quoque glandulis refertas, quam vi legum mechanicarum huic preſſo pede inſequenti febri ſpaſmis dolorificis aſcribenda eſt, *vid. celeb. Stahlii patroni atque præceptoris omni obſerv. cultu proſequendi elegantiſſima diſſertatio de* Αυτοκρατία *naturæ*, unde ægroti etiam de inſigni ardore & dolore circa ventriculi regionem conqueruntur. Oris & faucium inflammationibus accidiſſe ptyaliſmum *Rondeletius in method. curand. morb. l.* 2. notavit, quando ſcribit, ob id non mirum, ſi partibus oris inflammationem patientibus, aut ex aliquo affectu præter naturam calentibus, hujuſmodi ſymptomata ſæpe ſuccedant, & ſi id non ſolius caloris ratione, verum etiam doloris aut partis affectæ natura efficiatur. Dolentium enim & imbecillarum partium natura eſt, aut ad ſe fluxiones attrahere, aut decumbentes in ſe recipere, largas quidem, ubi corpora plena ſunt & excrementis ſcatentia, *& paulo poſt*, Non paucis viſa eſt argenti vivi ſive inunctio ſive intro aſſumptio, dum ſua tenuitate fluxiones in os concitat, frequentis oris exſpuitionis cauſam attuliſſe. Aliis vero luis venereæ labes cum abſque alia manifeſta occaſione contabeſcere ſimul corpus atrophia, caputque dolere circa aures & maxime noctu magis quam interdiu torqueri conſpicitur. *Vid quoque hac de re P. Foreſt. obſerv. & curat. medicinal. l.* 14. in quo hinc inde natos ptyaliſmos in oris & faucium ægritudinibus reperies. Circa curationem hujus ſymptomatis monendum illud eſt, ne in exceſſu dentur ſacharata, ſyrupi, quibus medicorum intentiones vulgariter fundari ſolent, quippe ſalivæ viſcidiorem qualitatem conciliando enormior ſtagnatio ſitiſque moleſtior, quæ per ſe maxime urget, metuenda, potius res peragenda per temperantia diluentia gargariſmata, interne diaphoretica leniora anodyna, ita, quin res proſperum eventum ſit ſortitura, nulli dubitamus. In inflammationibus autem œſophagi & ventriculi ubi accidit ſputatio, non ad ſymptoma, ſed ad cauſam morbi, id eſt inflammationem & ſtagnationem ſanguinis ſeceſſionem feri ſalivalem cauſantem eſt reſpiciendum, quæ diaphoreticis & antiſpaſmodicis propellitur, qua de re vide auctores practicos.

Hiſce nunc perſpectis, tranſitum facimus ad eam ſalivationem, qua critice terminari ſolent morbi acuti, rarius chronici, de quibus tamen *Steno de glandulis oris* §.24. ſcribit, ſputatori melancholico frequenter tumuiſſe genas, ſed indolenter, illumque tumorem nonnunquam ſalivatione ſo-

solutum, itemque *Sylvius de Lue venerea* §. 312. *& de hydrope* §. 324. meminit, eas scilicet cum notabili ægrorum commodo, & liberatione a morbis chronicis accidere. Ex acutis præcipue sunt febris tertiana quotidiana, quartana, variolæ; quibus accedit illa frequens sputatio; quæ certa anni tempestate contingere solet. Seorsim & singulatim examinabimus dictas morborum crises.

Nihil autem est frequentius; quam quod autumnali vel vernali quoque tempore perseverante diu tempestate humida præcedentibus siccis calidis ac frigidis ventis homines plurimi in ejusmodi excretionem salivalis humoris incidant bono omine. Cum enim sub præcedente tempestate multi humores in corpore erant generati; nec sufficienter per habitum corporis ob poros angustiores & constrictiores eliminari poterant, hinc superveniente austro vel zephyro fibras corporis relaxando, & consequenter motum circularem humorum impeditiorem reddendo; resolvuntur, extricantur copiosæ humiditates critice & salutariter. Exinde quoque ratio dari facile potest, quare tunc temporis capitis dolores gravativi, odontalgiæ, otalgiæ diarrhϾ, anxietates præcordiorum, tusses, rheumatismi, catarrhi simul hominem truculenter divexent; præsertim ubi impura sunt corpora, cachectica vel scorbutica, quibus truculentiora sunt dicta symptomata, quæ critice ptyalismo terminantur: ita annotavit *Steno l. a.* quod tumores genarum; ut & glandularum auriculas circumjacentium & glandularum colli indolentes a frigore autumnali vel etiam verno excitati, & paucas intra horas in immanem molem excrescentes nonnunquam multa sputione sublati fuerint.

Ipse *Hippocrates* fluxionem hanc suo jam tempore frequentius observavit. Imo quoque *P. Forestus l. c. observ.* 23. *p. mi.* 455. id ipsum innuit; ubi scribit: anno 1465. mense Octobri Novembri ac Decembri, cum longo tempore constitutio austrina permaneret, plurimi non solum in oculorum affectus ex defluxione inciderunt, verum etiam in ptyalismum ob capitis humiditatem per modum catarrhi perpetuo in os fluentem, *& paulo post in scholiis*, vere ipso fluere continenter; si æstas siccior septentrionalis, ac autumnus fuerit pluviosus & austrinus, in provinciis vero tepidioribus ad austrum vergentibus hieme sequente is fluor infestat: ita & ætate *Benedicti Veronensis Medici insignis ut refert L.* 4. *c.* 18. hujusmodi destillationes graves periculosæ cum acuta febre omnem Italiæ oram infestarunt, ex quodam cœlesti influxu, ita ut quamplurimi caderent: sic etiam in hac austrina constitutione ptyalismi valde molesti fiebant ore semper saliva repleta. Meretur quoque legi *Rondeletius in methöd. curand. morb. l.* 2. *it. Solenandr. consil. medicinal.* 5. *&* 11. *ut & ephemerid. celeberr. Hoffmanni. ann.* 1700.

Notari præ cæteris meretur, quod hoc tempore, ubi catarrhi ac defluxiones ingruere solent, simul dentium dolores truculenti ac vehementissimi sint; atrociaque intolerabili ægrum infestent, qui accedente tumore

more genarum ab affluxu humorum excitato, tandem bono eventu copiosa tenuis limpidæ salivæ exspuitione terminantur, vehementiores tamen ac frequentiores eveniunt dolores fœminis habitus corporis laxioris sanguinei, texturæ sensibilioris spasmodicis tractionibus præ aliis subjectis valde assuetis, scorbuticis, in quibus simul adest gravissimus dolor in nucha, qui se propagat ad aurem, parotidem, totamque maxillam cum inflatione ac rubore, arteriarum temporalium pulsatione, somno inquieto vel plane nullo, & demum perpetuo defluente saliva natura morbum solvit.

Pronum erit ex dictis intelligere, quomodo ratione curationis sit procedendum. Pessime faciunt medentes illi affectui huic medelam allaturi propinando interne opiata, constringentia; externe vero gargarismatibus constringentibus acidis vel collutionibus frigidis rem peragere tentant, quid aliud agunt, quam quod ignorantiam suam palam fateantur, nec leges microcosmicas cognitas ac perspectas habeant, imo experientia multiplici teste miseros ægrotos in indelebilia fere mala imo mortis periculum præcipitent, dum salutarem hanc & criticam evacuationem sistendo, naturæque intentionem bonam inhibendo, serumque copiosum humoribus vitalibus quantitate & qualitate infestum, quod proscriptum semel est, repellendo, gravissimas cephalalgias, dentium dolores atrociores, anxietates præcordiales, paralyses, vertigines, singultus, diarrhœas cum gravissimis torminibus & angustiis respirandi molestissimis, conjunctas, quæ ægrotum, si sensibilioris est texturæ in crebriorem lipothymiam conjiciunt, corpori introducunt. Omissis itaque iis naturam in crisi turbantibus substitui talia possunt, quæ demulcent, discutiunt, ac leniori roboratione in fibras relaxatas operantur, interne diaphoretica roborantia serum fluxile reddentia, uti sunt infus. h. Thee, veronicæ, bismalvæ, betonicæ &c. Nec incommode in usum trahuntur leniora laxantia ex foliis sennæ, tartaro tartarisato, manna, rhabarbaro, quæ mucum intestinorum tunicas obsidentem diluunt, & serum copiosum simul eliminant.

Accedimus nunc ad istam crisin, qua terminari non raro solent febres tum acutæ continuæ tum intermittentes, imo inflammatoriæ. Maxime omnium autem notari meretur, quod ad fluxum hunc inclinent ii, qui sunt phlegmatici, melancholici, scorbutici, hypochondriaci, qui prout in statu naturali copiosius humidum per salivales glandulas excernunt, ita in præternaturali ordinis & loci amans illuc amandat superfluum, ubi id convenientius invenit, seque ab hostili materia liberat: ut rem exemplis clarioribus & magis in sensus crassissime incidentibus illustremus, notorium est, quod, cum sanguinei narium hæmorrhagiis, ubi de cœtero sani sunt, utplurimum assueti sint, morbo correpti acuto eadem terminentur affectiones, ut mensium, hæmorrhoidum & alvi fluxum sive diarrhœam taceam. In quibuscunque itaque hæc excretio contingit, ibi

ibi ſemper phlegmaticæ texturæ ſuſpicio eſſe poteſt. Memoratu autem illud dignum eſt, quod non modo conamine naturæ ſive ſponte exſpuitio hæc ſalivalis oboriatur, verum etiam à medicamentis interne exhibitis antifebrili ſpecifica virtute pollentibus obſervatus ſit fluxus, id quod maxime notari volo circa exhibitionem famoſi iſtius medicamenti antifebrilis corticis chinæ chinæ, cujus efficacia in debellandis febribus rite & debito tempore exhibiti hactenus ſatis ſufficienterque innotuit: notabile eſt, inquam, experientia teſte, hunc corticem, præmiſſis præmittendis, ſalivæ fluxum copioſiorem ciere, adeo quidem, ut fauces & gingivas imo linguam moleſtis fœtidis ulceribus ac eroſionibus nonnunquam afficiat, ac ſi mercurialia intro fuiſſent aſſumpta.

Sub limam jam non vocabimus verboſius ipſius principia & agendi modum, cum illa ſufficienter ac erudite pro more ſolito demonſtraverit Celeberr. *Hoffmannus in diſſert. de chinæchinæ uſu & abuſu & modo operandi.*

Conſiſtit tamen ejus virtus, uti recte notat *Autor graviſſimus modo citatus*, ſpecifica & ſingularis in debellandis febribus in balſamico iſto leniori adſtrictivo roborante principio, quod non tam à priori ſapore nimirum amaro leniter conſtringente, verum etiam à poſteriori diluceſcit, præpoſtera nempe exhibitione, antequam primæ viæ fuerint correctæ, & à ſordibus bilioſis viſcidis acidis formitem ac cauſam mali conſtituentibus liberatæ, dum inſequuntur febres diuturnæ, lentæ, tumores viſcerum, hydropes, hecticæ, phthiſes, aliaque indelebilia, inque præſentiſſimum vitæ diſcrimen ægrum præcipitantia mala, non alia ſane ratione ac reliqua manifeſto ſtyptica adſtringentia in febribus adhibita, uti maxime omnium eſt alumen, nux moſchata, liquor martialis, tinctura martis ſolaris, & quæ ſunt reliqua. Beneficio balſamicæ hujus roborantis virtutis in aliis ſudorem copioſius elicuiſſe, in aliis urinam largiorem civiſſe, in aliis alvum ſtimulandi facultatem exeruiſſe, in aliis inſignem ſalivæ fluxum proritaſſe obſervatum eſt: *vid. Sydenh. in opuſc. univ. p. m.* 382. Perſæpe mihi accidit, inquit, ut ab uſu ejus tanquam à catarctico fortiori aſſumpto æger violenter expurgetur; efficaciam ejus per ſudorem *vid. ibid. p. m.* 381. Conferatur quoque *Jones Tractat. de febribus.* Quod autem criticas ſupra dictas excretiones promoveat, ratio eſt, quod principio ſuo balſamico roborante fibras corporis laxiores factas corroboret, motumque tonicum naturalem ac congruum procuret, ita ut ad materiam morbificam eliminandam idoneæ iterum reddantur; roboratis itaque fibris ex certa diſpoſitione ac conſtitutione humorum ac conſuetudine naturali, nunc diarrhæam & ſudorem in bilioſis & cholericis, nunc ſalivæ & urinæ fluxum in ſanguineis phlegmaticis, melancholicis excitat, prout locus erit commodior, & materiæ morbificæ eliminandæ aptus & idoneus.

Recenſitu dignas judicavimus hiſtorias, quas nobiſcum communicavit *Perdilectus frater*: mulier hebræa 26. annorum intemperantiæ mirum quan-

quantum, ut ſolet ejuſmodi populus, dedita, temperamento melancholico-pituitoſo prædita, ſæpius catameniorum fluxum turbatum vel imminutum vel plane ceſſantem experitur, hinc inopinato in horrorem febrilem & ſubſequentem æſtum cum nauſea & vomendi conatu, imo quoque alvi adſtrictione conjunctum incidit, ita ut ultra decem horas paroxyſmus duraverit. Altero die ſalva permanſit a dictis ſymptomatibus, quæ tamen tertio die eadem redeunt atrocia, niſi quod levior fuerit horreſcentia febrilis, æſtus tamen eo vehementior ac intenſior, ita ut delirare inceperit, unde febrem tertianam ſub his latitare judicatum fuit. Dantur hunc in finem evacuantia ἄνω & κάτω, hiſce peractis & primis viis, quæ ex inordinata diæta saburra vitioſorum humorum erant repletæ, expurgatis, exhibentur diaphoretica cum ſalibus digeſtivis remixta, ita paroxyſmus ſtata quidem tempora ac periodos ſuas adhuc ſervare, de atrocia tamen ſua multum remiſiſſe viſus fuit: continuantur dicta remedia; at cum pertinaciam ſuam multoties ac nimium declaraverit recurrentibus ſymptomatibus, ad chinam chin. ceu ſacram anchoram confugiendum eſſe cenſebatur, quæ in forma electuarii cum ſyrupo roſar. rubr. ad modum Sydenhamii præſcribebatur addito oleo caryophillorum & ſale ammoniaco. Febris feliciter profligatur, ita ut typum ſuum ſervare deſierit. At vero præter omnem opinionem tam crudelis oboritur ſalivatio, ut in ſuſpicionem medicus inciderit aſſumptionis internæ mercurialium, vel externæ applicationis unguenti mercurialis, fauces enim, lingua ipſa, ut & gingivæ corroſæ nigroque colore tactæ erant, cum ſalivæ copioſæ excretione. Medicus cohibere ipſum noluit, quod ſæpius hunc obſervaverit in febribus, ideo leniora roborantia externa, & interna diaphoretica cum infuſis calidis in uſum trahuntur, quibus factis ægra ad ſe rediit, & integra jam fruitur ſanitate.

Alia fæmina hebræa 30. ann. ſanguineo-phlegmatica ex ædibus noviter conſtructis quas habitabat, capitis & articulorum ſcorbuticos dolores ſibi contrahit, diæta inordinata accedente, tempore vernali incidit in febrem tertianam, quæ cum pandiculatione, oſcitatione præcedente, ſubſequente horrore, & æſtu totius corporis intenſiori per 20 horas durantibus juncta erat, ex diuturnioribus autem & gravioribus paroxyſmis lipothymia ſimul corripitur. Vena ſecatur; ita lipothymia in paroxyſmo ipſam derelinquit, dantur laxantia cum ſalibus digeſtivis remixta reiteratis vicibus; ſymptomata tamen eodem ſtatu ſtato tempore redeunt ſine lipothymia tamen. Idcirco ad penitus exſtirpandam febrem in uſum vocatur pulvis ex antifebrili Crollii, china chinæ flor. ſalis antimoniati martial. arcan. duplicato cum guttis aliquot caryophil. conflatus, quibus febris quidem evaneſcit; profligata vero illa in ſalivationem conjunctam cum gingivarum intumeſcentia ſine corruptione tamen ulla & dentium vacillatione incidit; methodo in ſuperiori caſu recenſita & hæc moleſta affectio ægram derelinquit, ita ut nec de febre nec doloribus articulorum

ſcorbuticis querelas nobis amplius moverit. In tertiana duplici obortam ſpuitionem vid. apud *Foreſtum l. c. l.* 5. *obſerv.* 4. *de febribus p. m.* 275. *Idem l. c.* 14. *obſerv.* 22. *p. m.* 455. ubi ſalutarem ac criticum hunc fluxum notavit, verba ita ſe habent: ſolet etiam ſaliva copioſe aliquando ex ore fluere, per modum criſis poſt febrem aut morbos acutos: ſicuti evenit Alcmariæ ſocrui meæ fere ſeptuagenariæ. Effluxit enim huic per os, idque per plures dies tam noctu quam die ultro humor ſalivalis tenuis per ſe, ut pannum lineum ſatis magnum neceſſe fuerit ſub ore ponere ad liquorem ſalivalem continuo effluentem excipiendum: hic fluxum noluimus intercipere, cum in ea ita morbi terminari ſolebant, quemadmodum ter in ipſa animadverti.

Nec minus in quotidiana febre largiorem ſpuitionem in fœmina ſucci plena ſanguineo-pituitoſa ſcorbutica annotavi, quæ in primordio veris de doloribus ventriculi, phlogoſibus, anxietate præcordiali, anguſtia reſpirandi ipſam invadentibus conqueritur, urina erat cruda & rubra inſtar ſcorbuticorum ſine ſedimento, ſomnus quoque paucus & turbulentus. Adhibitis debitis remediis antifebrilibus, quibus etiam china chinæ admixta erat, febre propulſa multum ſalivalis liquoris per os ſputare incipit, qui fluxus per octiduum duravit, uſque dum ſponte ſua deſineret, & ægra reſtitueretur priſtinæ ſanitati. Eandem obſervationem videſis *in M. N. C. D. A. II. p. m.* 258. Febrem ardentem ſalivatione ſpontanea critice terminatam deſcribit *Rolfinkius ord. method. ſpecial. L. III. S. I. cap.* 41. Morbum Hungaricum *Waldſchmidius inſtitut. medic. l.* 3. *cap.* 7. Febrem catarrhalem. *Ephem. Germ. N. C. Dec. II. A. I. obſ.* 122. In febre quartana multoties poſt exhibitionem chinæ obſervavi in praxi clinica apud *Excell. Hoffmannum*, quem etiam notavit *in diſſert. de chin. chin. modo operandi* §. 13. In febre continua epidemica ptyaliſmum ſub finem acceſſiſſe conſignavit *Sydenhamius l. c. p. m.* 201. *Verba ipſius ita ſe habent*: ptyaliſmus quandoque ſatis copioſus ſub finem accedebat, ſi nempe nulla inſignior præceſſerat evacuatio, atque ægro julapia refrigerantia imperata fuerant, quo quidem, ſi neque evacuationibus, neque uſu medicamentorum calidorum fuerit interceptus morbus, ultra ſpem omnem fugam ſibi quærebat. *Vid. id. aut. p. m.* 209.

Conſideratione demum dignus eſt ptyaliſmus variolarum perpetuus fere comes, familiaris autem eſt magis adultis, cum in pueris & infantibus diarrhæa locum ſubſtituat. Magna hujus fluxus habenda eſt ratio, cum critica & ſumme ſalutaris ſit evacuatio in adultis, qui proclives ſunt ad hunc fluxum, quod in iis habitus corporis conſtrictior tenſior ſit, conſequenter neque materia varioloſa commode & ſufficienter eo proſcribi à natura queat, hinc providens natura ablegat illam in alium locum commodiorem & naturæ convenientiorem.

Adeo frequens eſt fluxus in adultis, ut accuratus variolarum ſcriptor *Sydenhamius l. c. p. m.* 168. aſſeruerit, unicum ſe tantum vidiſſe variolis con-

confluentibus laborantem nulla ſuperveniente ſalivatione. Illa tamen varia eſt pro diverſitate temporum in variolis obſervandorum, imo etiam diſpoſitione humorum, adeo quidem, ut nunc ſalutaris nunc ſymptomatica & periculoſa ſalutari mereatur. Lethalis æſtimatur, ubi nimius obſervatur, (licet enim compeſcatur, periculum eſt, ne talia ſubſequantur ſymptomata, quæ ægroto mortem annunciant:) vel quando die undecimo ſua ſponte deſinit, niſi faciei intumeſcentia adhuc aliquantulum perſiſtens, ac manuum inſigniter jam incipiens ejus vicem ſubeat, neceſſe eſt ut pereat æger, *teſte Sydenhamio.* Rationem in promptu eſſe exiſtimo, quod tumores illi vel ſpem recrudeſcentis ſalivationis exhibeant, & naturæ robur validum eſſe in expellenda materia morbifica varioloſa, vel naturam tumorem hunc manuum ac faciei ſalivationis loco ſubſtituiſſe: manuum vero ac pedum intumeſcentia ceſſans naturam debilitatam indicat, id eſt ſanguinem in craſi turbatum, robur fibrarum deſtitutum, quibus poſitis materia varioloſa intus remanens crudeles tragœdias ludere, putredinoſum motum corpori inducere & circa pectoris regionem ſtagnans ſanguis nunc catarrhum ſuffocativum, nunc diarrhæam lethalem gignere poteſt.

Salutaris ac criticus hic fluxus notatur, ubi moderata quantitate ex ore ſtillat, & circa tempus exſiccationis ſponte deſinit. Neceſſarius autem eſt hic fluxus, quod ſerum abundans varioloſis ſalibus cauſticis refertum per habitum corporis copioſiſſimis jam & confluentibus variolis obſeſſum protrudi amplius nequeat: hinc illud per ductus ſalivales exterminat; facile exinde patet ratio, quare tam neceſſarius ſit in adultis fluxus adeoque etiam utilis, unde *Waldſchmidius l. c.* Nunquam, inquit, vidi ptyaliſmum in variolis funeſtum. it. *Baglivus de Prax. med. p. m.* 64: qui in variolis maxime ſputant, raro moriuntur, ut facili quoque negotio ſymptomata iſta, quæ fluxui huic intempeſtive cohibito vel medicamentis vel diæta & regimine male obſervatis, imo animi pathematibus, terrore & ira, quibus adultiores gravius obnoxii ſunt, ſubſequuntur, explicari poſſint, cum enim cohibetur fluxus ille, ad cutim & habitum corporis vergens, inflammationes puſtularum majores, anxietates oppreſſorias, imo dolorificas circa præcordia, in capite ſtagnans delirium ſ. phrenitidem, mictus cruentos in renibus, diarrhœas lethales, phthiſes, lentas, hecticas febres corpori ingenerare poteſt, uti exempla paſſim apud autores practicos proſtant.

In cura nihil prorſus tentandum nec ſalivationi illi habenæ ſunt injiciendæ: natura enim ſibi permiſſa negotium ſuum ſuo tempore exſequitur, materiamque debito ordine ac via tum ſecernit, tum etiam expellit, imo etiam retinet & ſibi adaptat, ut noſtra ope, noſtris artificiis atque auxiliis non indigeat, ſuis viribus optime inſtructa, ſuis opibus locuples, ſuo denique ingenio ſatis edocta. *Vid. Sydenh. l. c. p. m.* 178. Remedia nimis calida exulent, cum ea avertendo ſerum ad cutim ſudorem eliciunt & motus fit in contrarium, niſi fuerit fluxus nimius, tunc enim clyſteres optimam opem ferent, probe tamen antea inſpectis circumſtantiis, habitoque temporum

discrimine. Ubicunque salivæ tanta est acredo ut fauces erodere, pustulisque illas afficere incipiat, gargarisma in usum commode trahi potest, quod potest esse decoctum cornu cervi hordeatum additis passulis enucleatis mell. rosar. quod vel in fauces die nocteque syringa sedulo injici, vel si vires ægri permittunt, ipse gargarisare potest pro lubitu.

Coronidis loco illud adhuc monere expedit, ut ratione curationis hujus fluxus caute procedat medicus probe distinguat morbos in quibus oboritur, nec imprudenter symptoma morbi neglecto fundamento tractet: hinc recte *Rondeletius method. curand. morb. l. 2. cap. 7. de Ptyalismo*, diligenter, inquit, distinguere oportet, ut veram ptyalismi causam & scaturiginem deprehendamus, sine qua supprimendæ copiosioris salivæ rationem veram invenire posse, sperandum non est. Cum enim in causarum morborumque eam excitantium remotione consistat, illud aggredi non sanato ulcere, quod illam promovebit, inanis est laboris.

Plura & exactiora materiæ quidem gravitas requireret, sed abrumpere jubemur, & hisce paucis thema nostrum pro instituti nostri ratione adumbrasse sufficiat, plura & politiora desiderantem ad medicorum practicorum monumenta & volumina amando. Scripsi vena simplici, ut potui, lector benevolus æquum ac justum, ut spero, feret judicium.

Quod reliquum est, *Deo T. O. M.* immortales habemus gratias pro exantlatis laboribus. Faxit ille, cedant hi in ipsius gloriam, proximi incolumitatem, & studiorum nostrorum commendationem!

F I N I S.

S A M.

XXVIII.

SAM. THEOD. QUELMALZ,

DE

PTYALISMO FEBRILI,

PROGRAMMA

Lipsiæ 22 Novemb. 1748.

RAriores per salivam contingere crises, neminem medicorum fugit. Scilicet quicunque in statu secundum naturam tantis tamque nobilibus excellit virtutibus humor, ut non solum manducationis actu cibi partibus se interponat, earumque interstitiis minimis, a calore naturali in motum actus, insinuet, sed etiam easdem solvat, hocque pacto solidiora alimenta ad deglutitionem faciliorem præparet, ut inquam, in ventriculum depulsus liquorisque gastrici partem non minimam constituens, menstrui universalis alimentorum instar, tot diversissimæ naturæ dissolvendis, digerendis, inque chylum mutandis par sit, illum sane haud decebat quisquiliarum morbosæque ex corpore proscribendæ materiæ vehiculum agere. Aliud esto judicium de eo a pulmonibus cum tussi rejiciendo sputo, vel palati ex choanis destillante utplurimum pituita, fauciumque ac tonsillarum muco, quippe quæ fluida cuncta ob viscitatem atque crassitiem, adeoque ineptitudinem simul ad motum velocem, a sanguine arterioso segregantur, & postquam officio suo in lubricandis inungendisque tunicis ac partibus defunctæ sunt, in affectibus inprimis catharhalibus exturbantur saluberrime. Ab his autem longe diversam partium teneritudinem limpidus salivæ ex glandulis scaturiens humor præ se fert, quippe qui & consistentia, & secretionis organo, & qualitatibus ab illis differt maxime. Equidem nulli inficiamur salivam tenuitate, imo insipiditate cum aqua simplici prima fronte convenire multum, ut adeo tantam præ hac prærogativam vix mereri videatur. Attamen longe plures magisque activas tam alcalicas, quam acidas, inque salsum volatile conversas oleosasque subtiles, imo aëreas partes lymphæ huic adhærere, examen chemicum variaque passim instituta experimenta evincunt. Nec spiritus per nervos copiosissimos glandulis salivalibus communicati silentio prætereundi sunt, quippe qui activitatem ejusdem maximopere exaltant, quanquam minus cum *Warthonio* facere sustineam, qui in *Adenographia*, per varia allegata phœnomena, spiritus hos nerveos reliquam, ab arteriarum sanguine in glandulis secernendam lympham quantitate adeo superare, ut maximam partem hæc illis constet, asserere haud dubitavit. Utut vero capaciores organorum salivam separantium nervi oculis se offerant manifeste, tantaque humoris hujus copia per ptyalismum vel spontaneum, vel medicamentis excitatum, propellatur, ut vel ipsi nervi non raro admodum exsiccentur; tantum tamen abest, ut ejus maximam vel omnem quantitatem fluido huic subtilissimo adscribendam esse opinemur, ut nervis potius, in hemiplecticis subjectis, obstructis vel quavis ratione ita destructis, ut succus nerveus ferri per eos haud valeat, salivæ tamen effluxio, & quod mirandum ex affecto largius, quam ex sano latere promanet. Satis est largiorem auræ hujus spirituosæ, subtilissimæ atque elasticæ portionem reliquarum ejus partium miscelam ita intrare, ut non solum justa illius fluidita

ditas atque activitas, ipſeque tubulorum ſalivalium tonus naturalis, ad naturæ convenientem fluxus ejus moderationem utcumque præſtandam rite conſervetur. Tam laudabilis ergo fluidi profuſio largior corporis integritati damnum eſſe allatura ingens, cujus illi partem non minimam luunt, qui tam male propriæ conſulunt ſanitati, ut etſi ſalivæ copia minus urgeat, per ſolam conſuetudinem pravam eam, ceu inutile recrementum frequentiuſque rejiciunt, inſimulque veterum cenſuram, qua animam ſuam odiſſe dicuntur, incurrunt. Profecto ab ipſis brutis animantibus, ad ipſum naturæ ductum conſtanter incedentibus, quæ oris hunc ſuccum linguæque cuſtodiunt ſolicite, cautius cum ſaliva mercari diſcere facile poſſent. Proin illa potius emunctoria quotidiana quaſi, quibus valetudinis ſecunda conſervatio perpetuo nititur, vias illas utplurimum ſiſtunt commodiſſimas, per quas nociva, quæ morbum hactenus ſuſtentaverat materies, educeretur. Una igitur cum furfuribus alimentorum fæcibuſque alvinis, aut aliis ſeroſis excrementitiis humiditatibus tam per renes, quam corporis habitum externum, & ſenſibilioris ſudoris, & inſenſibili halitus forma indies proſcribendis, illæ etiam morbum inducentes, a viribus vitæ ad expulſionem diſpoſitæ præparatæque partes convenientius quotidieque ejici conſueverunt. Sicubi autem contra hunc conſuetum morem natura alium eligat locum, per quem nocivam ſaburram exturbare moliatur, haud in promtu, ſed magis in obſcuro latitans ratio ſubeſſe videtur. Meditationis idcirco hujus occaſionem nonnulli, prægreſſa æſtate, febribus epidemicis correpti ſubminiſtrant, qui morbi progreſſu, ſymptomatica ſalivæ excretione eademque lagiori afficiebantur. Quos inter quendam habitu corporis pleno, nec juſto laxiori, ſpongioſiorique, nec rigidiori præditum, carnoſumque, ætate magis provectum, ſexageſimum nimirum tertium ætatis annum tranſgreſſum, febre tertiana continua, æſtu intenſiſſimo, gravioribuſque aliis ſtipata ſymptomatibus affectum referre juvat, qui febre pauliſper ſaltem ab impetu ſuo maximo remittente, appetituque, virtute medicamentorum, vel parte quadam, reſtituta, ſub novi ſemper paroxyſmi initium, tantam ſalivæ quantitatem excernere incipiebat, perque omnem inſultus durationem, de die & nocte, vigiliarum, ſomnique tempore ſerie continua reddebat, ut quod commemoratu digniſſimum deprehendebatur, haud facile ulli unquam ad ptyaliſmum per medicamenta præparato largius ſalivæ profluvium acciderit. Quæque a ſalivationis artificialis excitatione vulgo oriuntur ſymptomata, nec in noſtro, utut mitiora paulo, aberant. Enimvero quæ glandulæ oris atque faucium ornant ſuperficiem una cum labiis atque lingua, ſine tamen dolore notabili, intumeſcebant, ſalivam primo tenuem, ſenſim ſenſimque viſcidiorem, demumque ſpiſſam plorantes. Nec intolerabilis ferme halitus fœtor, ulceroſam quaſi oris putredinem prodens, cum palatum inveſtientis tunicæ, leviori quanquam, eroſione conjunctus diſcrimen in noſtro conſtituebat. Lingua ipſa ceu in aqua, ſaponem ſolutum continente, mirando modo ma-

macerata, emollita, ſubalbida inque lateribus puſtulis obſeſſa atque eroſa viſa, loquelam omnino difficiliorem ſpondebat. Qua per plures dies indeſinenter progrediente, non poterat non laſſitudo, præcedentis morbi comes fidelis, augeri, præcordiorumque anxietatibus, gingivarum relaxationibus, dentiumque vacillationibus junctis, imo intercurrentibus aliquoties animi deliquiis, plura ſubinde ſuboriri accidentia. His tam analepticis nutritiis, quam oris collutionibus, aliiſque ex methodo exceptis, ſpes affulgebat fore evacuationis hujus, ſponte natura ſuſceptæ, eventum futurum auſpicatiſſimum, cumque morbi profligatione conjunctum. Verum enim vero tantum aberat ut poſt hebdomadum duarum triumve ſpatium elapſum excretio adducta, pedetentim ceſſans, morbi paroxyſmorumque febrilium, in intermittentium, inprimis febris quartanæ indolem jam vergentium colophonem addiderint, ut potius excretione hac prægreſſa non obſtante, continuaverint jugiter ipſeque ptyaliſmus, in reliquis ſubjectis eo detentis protinus deſinens, in hoc per hebdomadem unam alteramve ſaltem ſubſiſtens, ſub plurium paroxyſmorum inſequentium auſpicium recruduerit, ſicque niſi mere ſymptomaticum, tamen criticum modo imperfectum conſtituerit. Eo vero ſollicitius ſymptomatis hujus rarioris, extraque ordinem conſuetum comparentis cauſam mentis ſeverâ indagine eruentem operare pretium facturum, confido. Dum autem fluentum hoc ſalivæ, in non nullis cum tertiana continua epidemica hujus anni conflictantibus obvium, citra qualitatem vitioſam, ſine notabilibus oris fauciumque ulceribus, vel ſaltem ſuperficialibus, notatum fuerit, balbutiem ſolum quandam, atque articulate loquendi difficultatem ſecum duxerit, benignum idem nuncupare ſuſtineo. Quodſi nimiæ hujus in glandulis ſalivæ ſecretionis, quæ per ductus, quibus ab eo quem ferunt, humore nomen factum, affatim in os proruit, cauſas diſpiciamus, me, non inani ſuſpicione, culpam in latens quoddam in corpore miaſma malignum rejeciſſe, haud diffiteor, eoque potiori veritatis ſpecie, quo certior mihi conjectura de quodam, ſymptomate hoc correptorum, ſubnaſcebatur, eundem forſitan longis abhinc annis venereum quoddam fermentum ex contagio contraxiſſe, quod tamen medela dextra inſtituta, feliciter extinctum erat. Nec contrarium tamdiu mihi perſuaderi patiebar, donec alios, quod innui, ſubinde invenerim ægros eodem accidente febrili, eoque non exiguo detentos, ab omni interim miaſmatis labe immunes pronunciandos, qui, inquam, me permoverunt mitius paulo de illo judicium ferre. Febres epidemicas univerſalem quandam cauſam, ex aere inprimis, per æſtatem fervidiorem æſtuante petendam agnoſcere extra dubitationis aleam poſitum eſſe reor. Cum vero atmoſphæræ iſtius ea fuerit conſtitutio, ut liberiorem ſemper præſtiterit tranſpirationem, ſeroſumque humorum a ſanguine ſecretorum excretionem nil quicquam fuerit morata, qualis cæteroquin effectus aerem frigidohumidum æſtivum excipere ſolet, vereor ne improportionatus ſit effectus. Quantum jam corporis diſpoſitio mutando

diverſimode ſchemati morbi & ejus ſymptomatibus ſibi vindicet, noto eſt notius. Lymphæ igitur mucoſæ, inſimul acrioris ſalibuſque refertæ in aliis partibus, quacunque ex cauſa, prohibita ſeparatio haud inique accuſanda venit, ut proin, quicquid ejus in ſanguine fuerit retentum, concurrente viſcerum chylopœorum morboſa diatheſi, cum ob conſiſtentiam lentiorem, nec ſudoris, nec lotii forma extra corporis limites proſcribi potuerit, cum cruore arterioſo per arteriæ carotidis ramificationes externas ad ſalivæ hos glanduloſos fontes deductum, ibique ſecretum fuerit. Ut taceam tantam in uno aut altero obtinuiſſe dyſcraſiam ſeroſo-ſalinam, eamque acrem, quam vulgari magis titulo cacochymiam humorum ſcorbuticam dixeris, ab abuſu ſalitorum, fumo induratorum aliorumque acrium aromaticorum, quibus nimium delectabatur, non parum auctam, ut iidem poros in corpore felicius perreptare permigrareve queant nullos, atque hos ſalivales. Quotquot ex abdominalium viſcerum colatoriorum vitio, quod plerumque fit, ſimul laborant, ita ut humorum ſeceſſiones impeditius procedant, eadem ſenſim increſcente ſecretionum ſuppreſſione ac morbo, in melancholiam hypochondriacam proni, perque experientiam, ad ſalivæ ex rivulis ſuis effluxionem magis diſpoſiti reperiuntur. Quam rem egregie ptyaliſmus variolis copioſis ac confluentibus opreſſorum ægrotantium illuſtrat, utpote qui, ob cruſtam a variolis quaſi cuti inductam, turbata prorſus diapnoë, ſalivam copioſe ex fontibus ſuis propullulantem ſæpenumero experiuntur. Nolim inſuper ventriculi ejuſque orificii ſiniſtri ſenſibilioris triſtem ſenſum aut vellicationem roſionemque a liquore gaſtrico, bile cyſtica, ex duodeno in eum regurgitata, humoribus in morbis his acerrimis, aliiſve cruditatibus ſtimulantibus, imo lumbricis, ibi quandoque hoſpitantibus excitatam poſthabere, quippe quæ ſola tam alterando motum periſtalticum, eumque ſurſum verſus proritando par eſt, ut non ſolum quævis ingerenda cum nauſea reſpuantur, ſed ſaliva ipſa, non aliter in oris cavum eructetur perpetuo, ac fortiori exiſtente ſtimulo, vomitus ipſe excitari conſpicitur. Nec tamen arbitrari fas eſt humorem hunc, quo tunc perpetuo irrigatum animadvertimus os, ex ventriculo vel gula ſurſum propelli, limpidus profecto color ſaporque vel nullus, vel pauciſſimus aliud ſentire ſuadet. Scilicet ex iiſdem rivulis glanduliſque, ex quibus alio tempore ſcaturit, ea ipſa quoque cauſa per nauſeam propellitur, quanquam ab ipſa ſuperiori gulæ regione pharyngeque portionem hujus humoris, per conſtrictionem partium ſpaſticam exprimi, expreſſamque ori infundi, præfracte dubitare nolim. Bene interim rariorem hanc excretionis ſpeciem novi, cum tamen allegatæ cauſæ omnium exiſtant frequentiſſimæ. Verum ſi curatius penſitemus, quantis contractionibus univerſæ primæ viæ, nervorum plexus, parteſque fibroſæ, ad quas excurrunt, utplurimum ſimul in chronicis hiſce affectionibus vexentur, quantis turbis flatulentis, imo alvinis pertinacioribus obſtructionibus afficiantur, facilius, ni fallor, modus, quo partium allegatarum ſpaſmodicæ conſtrictiones ſeroſos humores

res ad ventriculum & inteſtinorum canalem coacervare, hincque inducta fibrarum gaſtricarum atque œſophagi coarctatio ſymptomati anſam præbere valeat. Quo autem liberius mentem meam de eo explicem, non poſſum non pancreati, quod toties per anatomen practicam, in corporibus chronicis morbis extinctis, labefactatum, jam prætumidum, pituitoſoque in ductu ejuſque ramis lateralibus ſero infarctum, jam induratum, ſcirrhoſum, imo cancroſum, jam calculis emiſſarium ejus canalem obturantibus, jam inprimis in ſenibus duritiem cartilagineam induens, jam alia ratione, tamque ægre affectum, ut vel deficiente ejus ſucco atque miſcela cum bile ac chylo, totum digeſtionis opus peſſundetur. Quacunque ergo ratione impediatur, quo minus laudabili ſucco a ſanguine ſecernendo amplius ſufficiat, illeque cum cruore tranſeunte maneat conjunctus, quid impedit, quo minus ad glandulas ſalivales conglomeratas, eadem textura ac fabrica conſtructas, lege circuli appellat, copioſioriſque ibidem ſalivæ ſeceſſionis cauſa exiſtat. Eoque majori cum fundamento hanc amplecti licet ſententiam, cum uterque liquor eandem indolem, eaſdem præ ſe ferat qualitates. Ex quibus elucefcit, febrilem hanc ſalivationem a partibus maſſæ ſanguineæ ſeroſo-mucido-ſalinis aliiſque heterogeneis, quibus in cæteris colatoriis, per varias cauſas non datum fuit ſecedere, quæque per motus febriles vitæque vires eam conformationem, craſin atque texturam obtinuere, ut per glandularum ſalivæ poros, dicta quantitate penetrare, atque ab his tranſmitti poſſint, derivandam eſſe. Plures ſubinde non raro concurrere rationes, quare indigitatæ lymphæ tantum in oris confluat cavum atque inde exundet, lubens largior. Qua occaſione viri ſexagenarii reminiſci juvat, qui cum annis abhinc tribus frigore hyemali exiſtente intenſiſſimo, ſubito apoplexiam pateretur, medicaque opera ocyus priſtinæ reſtitutus eſſet ſanitati, hac ipſa æſtate in eandem febrem tertianam continuam epidemicam incidens, concurrente humorum cachectica pravitate, cum glandularum earum pororum, ductuumque ſalivalium paralytica laxitate denuo revertente leniter, qualibet febrili invaſione ſimilem obtinebat, & quidem ſolum in latere olim affecto, ptyaliſmum, eumque ſat largum. Quod morboſum accidens ſe aliquoties in praxi obtuliſſe, recordor. Mitto externas injurias quæ eandem, ſed ſine febre, concurrentem ſeri hujus excretionem efficiunt, quibus non immerito colli tumores ſtrumoſos alioſque jugulares venas, aut in alterutro, aut utriſque lateribus comprimentes, ut adeo via ſanguini ex arteriis in venas plus minus denegata, omne, quicquid modo ipſi ineſt, ſeroſi liquidi per glandularum poros tranſcoletur, annumero. Id quod in maxillæ tam ſuperioris, quam inferioris oſſe dentibuſque carioſis, ingentem atque ad hecticam conſumtionem uſque protractum ptyaliſmum non raro inducentibus, plus vice ſimplici coram ſum intuitus. Etſi igitur largum hoc in febribus hiſce profluvium tamdiu perennans, tantamque humorum ſeroſo-mucidorum quantitatem expulerit, quæ humorum maſſam perfecte ſatis depuratam videtur relictura, perfectamque

quod ſupra innui, ſperare juberet ſanitatem, eoque certius, cum morbi nonnunquam graviſſimi, citra mercurii uſum, per eandem fuerint profligati viam, de qua re *Foreſtus Libr. XIV. Obſ.* 23. quædam literis conſignata reliquit; mirari tamen illi vix ſubit, quare non perfecte morbum ſolverit, ſicque criticæ evacuationis titulum fuerit promeritum, qui vernalium febrium, tanta inprimis vehementia invadentium mores atque pertinaciam, teſte Hippocrate, haud ignorat. Nec tamen omni idem deſtitutum fuiſſe utilitate fatendum eſt, cum genium morbi non obſcure mutaverit, eumque minimum paulo mitiorem reddiderit, in uno & altero jam in tertianam ſimplicem, jam in quartanam vel ſimplicem, vel duplicatam, morbo vergente. Probe interim reſpiciendum eſſe credidi, ne per chylificationi hoc objectum impedimentum, increſcente ſenſim pituita, eoque magis, quo major tenuioris ſeri copia exturbata fuit, atoniæ veterumque ſic dictæ intemperiei frigidæ, præcipue cachexiæ, œdematibus atque hydropi porta pandatur.

Quotus vero eſt quiſque, qui non perſpiciat, quanta circumſpectione inſolitæ hujus evacuationis indoles ſit metienda, ne ullo forte modo ſupprimatur, etſi morbo vincendo impar ſit, ſed inprimis diæteticis ſubſidiis, iiſque leniſſimis reſolventibus, aut attenuantibus humor ita diſponatur, ut ſine viarum partiumque quas attingit, incommodo, vel noxa ad exitum diſponatur, ejuſque finis ſpontaneus placide expectetur.

XXIX.

ELIÆ CAMERARII

ET

GEORGII TOBIÆ WEISSMANN,

DISP. EXHIBENS CASUM

DE SALIVATIONE

SINE SALIVATIONE.

Tubing 18. Decembr. 1711.

L. B. S.

EXhibemus tibi, Lector Benevole, ſalivationem ſine ſalivatione, ægrum ſcilicet venerea labe infectum miſereque tortum, qui moleſtam illam, quæ per ſalivationem dicitur inſtituiturque, ſanationis viam ingreſſus, ſalivæ equidem, quem expetebat fluxum procurare nulla arte valuit, deperditam nihilominus ſanitatem præter ſpem conſecutus pleniſſimam, firmiſſimamque. Non te erudire, ſed prodeſſe diſcentium commodis, ac diſputatorio exercitio materiam ſuppeditare animus nobis eſt. Adſit Deus conatui.

CAPUT PRIMUM.

Hiſtoriam ſiſtens morbi, methodumque ſanationis, obſervatam in caſu, quem diſputationis fundamentum eſſe voluimus.

ANnorum 25. Juvenis, temperamenti ſanguineo-cholerici, Gonorrhœam triennio abhinc virulentam ex impuro contraxerat concubitu, ſuppreſſit eam citius, quam par erat, remediis adſtringentibus; admiſſos porro errores enataque hinc incommoda occultare diu maluit, quam fateri morbum, donec emergens e ſiniſtro inguine venereus bubo metum ipſi haud levem incuteret; Chirurgi hinc ſemidocti conſilio emollienti emplaſtro adoritur bubonem e latibulis ſuis pedetentim aſſurgentem, ſed nonniſi exili in ſummitate ac ſuperficiario foramine pertuſum, ac pus, parcius tamen juſto fundentem, non audivit chirurgi monitum, protrahendum cataplaſmate bubonem, provocandumque pus pleniori rivo ſuadentis, ſed conſolidationem urgens, facile eam in ulcere haud profundo obtinuit emplaſtris illi ſcopo ſervientibus; cum vero & laſſitudines, & dolores dorſi artuumque acres pateretur, ejuſdem chirurgi ſuaſu, decocto lignorum aliquandiu uſus, largius ſudorem provocando aliquod mali levamen tantiſper ſenſit. Breves vero infidæque induciæ erant, ruebant omnia dehinc in pejus, dyſpnœa, præcordiorum anheloſa conſtrictio, immanes dorſi dolores, miſeræ hinc inſomneſque noctes graviſſime urgebant ægrum, lecti calorem minime ferentem. Is vero, quovis alio morbi genere malens videri ægrotare, quam eo, quo revera tenebatur, medico aliam allegare ſymptomatum originem nitebatur, unde a caſtoreatis, cinnabarinis, nitroſis, anticachecticis aliiſque remediis opis aliquid ſubinde ſenſit; novo tamen brevi ſymptomatum graviſſimorum impetu obrutus in maciem incidit, ſenſim tenſa violentius ſuper oſſium compagem cute, præcordiis fortiter conſtrictis, reſpiratione anheloſa, intolerabili

dolore, nocturno cum primis tempore artus quoque misere affligente, ut noctes duceret inter ejulatus insomnes, sibi aliisque gravis, lectumque ob incrementa dolorum ac dyspnœæ fugiens, vitamque trahens miserrimam. Tum demum medici, venereæ luis occulta molimina dudum allegantis accusantisque, consiliis assentiri, culpamque cœpit fateri. Itum igitur est ad generosa remedia, frustra dudum tentatis reliquis ac mitioribus, sectaque vena, & purgante remedio exhibito, duro nodo durus quæsitus est cuneus, mercurius scilicet, molestaque ejus in corporis penetralia insinuatio, largissimum salivæ fluxum excitans, salivationis, quam vocant, cura. Fumo mercuriali expositum fuit corpus (hanc enim methodum chirurgus, cujus utebatur opera, solemnem sibi dicebat,) erant in ædibus iisdem plures alii eadem labe inquinati, qui fumum bis admittentes largissime lentam viscidamque profundebant fœtenti ex ore pituitam; nostro vero huic nihil tale accidit, tertia etiam, quartaque vice larga fumigatione admissa, adeo ut licet copiose manante madesceret sudore quavis vice, nec ullum tamen vel gingivæ glandularumque intumescentium, vel salivæ uberius extillantis indicium sese proderet, sicca potius omnia erant; stupens ad ista, qui nunquam id viderat, chirurgus, consentiente medico panaceam porro adhibuit mercurialem, sed ne sic quidem seri fluxus successit, tandemque, mercurio bis largiter fuit inunctus, at neutiquam aridæ fauces salivam stillabant, aliquoties tamen liquida alvus in diarrhœam quasi soluta est; jussit igitur finem istorum omnium fieri medicus, tenuemque diætam mutari, ac prodire sensim ex carcere exsuccum, exhaustumque corpus, mercurio haud perfunctorie hactenus triplici hac via imbutum, sperans, a singulari remedii successu singularem eventum, nec fefellit opinio, brevi homo ad incitas prius redactus vigorem recepit pristinum, habitum denuo athleticum recuperans, atque ab omni porro symptomate infinitisque, quos perpessus antea fuerat, cruciatibus, plane liber valet nunc, vigetque.

CAPUT II.

Mali originem, neglectam repressamque gonorrhœam, & salivationis methodum modumque considerat.

Æger, cujus modo historiam, affectumque & sanationem exposuimus, clarissime exemplo suo comprobavit; tristem freqnentissime esse momentaneæ voluptatis eventum, morbumque adeo tetrum, non aliarum ægritudinum more diuturno excessuum errorumque usu obrepere, sed plerumque subito atque inperceptibili contagio in plurium annorum tædia transmitti. Gonorrhœam repressit imprudens, frequentissimo, in isto hominum genere, errore. Tædet certe sub diuturno ac dolorifico saniei fluxu

fluxu tot miſeriarum moleſtiarumque eos, qui morbum plerumque ſolicite occultare ſtudent; repreſſionem igitur ejus unice deſiderant, inſano quidem auſu, cum hoſtem ipſa vitæ ſtamina inſidioſe ſubruentem vi intra corporis pomœria retineant. Tædet ipſos dolorum ac moleſtiarum, immanis eſt ſaniei ardor, gonorrhœæ, ſi cordata audiat, cruciatus enormes reformidant, reprimunt ergo fluxum, at quam graves impatientiæ pœnas daturi, teſticulorum tumore ac ſcirrhoſa fere duritie, bubonem horrenda lancinatione, doloribus ὀςοκόποις, urethræ hyperſarcoſi atque ulcere, glandiſque immanibus fiſſuris, cæteriſque luis tetræ truculentis ſymptomatis imprudentiæ ſuæ ſero ipſos & graviſſime arguentibus. Exemplum hiſtoria noſtra exhibet, quod una tamen docere valeat, non eadem venenum illud ratione in corporis ambitu ſeſe exſerere: ſunt enim in quibus genitales magis invadens occupanſque partes dictas modo ludit tragœdias, frequentique corpus ulcere conſpurcat, corroſivæ quippe, cauſticæque indolis, ipſa tandem oſſa pervadentis erodentiſque; alibi vero ſcenam ſuam in nervorum tendinumque ſyſtemate aperit, varioque in illorum plexibus ſchemate virus ſuum ſimul exſerit atque occultat. Evenit hoc potiſſimum ægro noſtro, quanquam ex utroque aliquid paſſus fuerit. Gonorrhœam intempeſtive adſtringentibus coercuit, diætæ ſimul ſtrenuus contemptor, acris igitur ſanies ſanguinis illata maſſæ, inque nerveos dehinc delata plexus, tot dolorum author extitit, cumque moleſtam ſibi natura robuſtior amoliri atque extrudere maſſam niteretur, ac in inguine tumente glandula buboneque elato exitum pravis pararet ſuccis, etiam hic propellendus omni conatu provocanduſque hoſtis ſtultiſſimo auſu repreſſus eſt, ſuperficiario ſaltem ulcere mox iterum omni niſu ad cicatricem perducto. Priſtinas ergo in nervis ſedes bis jam temerarie repreſſus humor eo gravius repetiit effecitque, ut & dolores æger pateretur in capite, dorſo, artubuſque immanes, nervis ab acrimonia miſere laceſſitis conſtrictiſque partim, ac tenſis, & flectere corpus atque inclinare amplius non valeret, ex eodem fonte conſtrictio pectoris, ſumma laſſitudo, & extrema tandem macies, cum nutritias ſanguinis partes dudum ſubjugaſſet, pervertiſſetque acerrimæ ſaniei virulentum ſtagma, ad nutritionem æque & per capillaria vaſa circulationem longe ineptiſſimum, quo ipſo vigor omnis, & ſpirituum libera in cerebri cortice elaboratio, fons roboris vitalis, non potuit non penitus ſuccumbere atque extingui. Poterant igitur mitigare tantiſper funeſtam malorum ſyndromen nervina, aliaque memorata remedia, at malum tantis firmatum radicibus tollere haud valebant, cum laceſſentis veneni ſubtiliſſima ſpicula intimos fibrillarum receſſus intime pervaſiſſent; nec decoctis lignorum, ſudoribusque largiter inſtitutis ceſſit morbus, quin majora brevi poſt capiens incrementa ægrum intolerabili cruciatu ad extrema & deſperationem fere adegit, cum moverent equidem, ſed non emoverent ſatis excuterentque, quin potius altius nervorum infigerent intruderentque fibrillis frequentiores iſti ſudores, acres, pungenteſque & viſcidas ſimul lentaſque ſaniei venereæ corporis

poris ſuccos pervadentis moleculas. Properandum igitur, ni ſuccumbere tabi, doloribuſque enormibus debuiſſet æger, ad fortiora erat remedia, quæque penitus ad iſtas veneni moleculas penetrarent accederentque particululis ſuis tenerrimis ac volubilibus, ac vim proin earundem infringerent, ac ſecum eas protruſas involutaſque ex corpore educerent atque eliminarent.

Vocatus itaque in ſubſidium mercurius, ac ſolennis illa tam virulentæ lui eum adhibendi methodus, ſalivationis quam vocant, cura. Hæc dudum merito ſuo celeberrima eſt, aliis quoque hodie affectibus dicata, non pari equidem ſucceſſu, plus in fœda ſcabie, impuroque ſanguine corrigendo promittens, quam quidem in paralyſi præſtitiſſe hactenus obſervare licuit; (an in occulto mammæ cancro locum habeat medica nuper conſultatione diſcuſſum meminimus:) ab hoc igitur tam decantanto hodie remedio innumera alia exempla multum, imo opem unicam ſperare jubebant. Eligendus ſaltem erat præſtantior modus, quo deferri in penetralia corporis mercuriales moleculæ poterant. Adhibere hoc remedii genus ſub varia forma ſolent medici ac chirurgi; notiſſimum eſt alios mercurium dulcem, turpethum alios minerale ſeu flavum mercurii, ac paulo violentius præcipitatum auctis ſubinde doſibus exhibere, panaceam alios, quam vocant, mercurialem, quanquam nec illam ſemper adeo fidam lenemque, ac deprædicare eam ſolent; alios alias arcanas ejuſdem remedii præparationes, ſemper tamen mercurius eſt, quocunque ipſum veſtiant circumdentque pallio, a nullo hactenus ſit venia verbo, fixatus; quanquam ſæpiſſime cum fructu interne ſic exhiberi, ac ſalivationem ſalutariter excitare res ſit experientia frequenti firmata. Unguentis permixtum alii mercurium unctione articulorum potiſſimum ac frictione applicant, modo nobis hactenus præcipue ac multo cum fructu probato, ac ſatis, ſi circumſpecte tractetur æger, tuto ſecuroque; adeo ut vel geſtantis utero fœminæ recordemur, quæ felici eum ſucceſſu pertulit, nullo inde in fætum, ejuſque convenientem geſtationem atque excluſionem incommodo redundante. Quanquam & hic non probandus ſit exceſſus, ac viri nunc cujuſdam exemplum ſubeat mentem, qui toto largiter pluribuſque inunctus vicibus corpore, ulcerato nimium ore & ptyaliſmum patiebatur ultra tres hebdomadas vix coërcendum, & hæmorrhagiam ex putridis gingivis ac hiante fiſſuris ſpurciſſima lingua enormem ac vix coercendam.

Aeger vero noſter aliam primo methodum ſubiit, fumo nempe expoſitus mercuriali. Dandum plerumque aliquid eſt mori chirurgi miniſtrantis; qui uni præ aliis methodo aſſuetus eſſe ſolet, haud temere, ſi cætera ſint paria rejiciendo. Notum alias, quantum noxæ patiantur a mercurii infauſto fumo, cum largius eum inaurando argentum hauſerint aurifabri, ac pluſquam ſemel immanes vomitus, horrendas vertigines, atque aliquid apoplexiæ analogum in iis obſervavimus. Verum hic ita halitus e trochiſcis prunis candentibus injectis aſſurgentes a tegumentis coercebantur, ut caput

put ferire, graviusque afficere haud possent. Raro tamen exemplo æger hic & fumigationem hanc, & inunctionem tandem, medioque loco panaceam experiri, utut sine salivatione coactus fuit.

Quærat forsan aliquis, qui fiat, ut qui & ore assumtus & inunctione in corpus se insinuans, & halitus forma, per oscula porosque cutis ingrediens salutarem, si rite cætera omnia fiant, salivationem, sine gravibus excitet symptomatibus corpusque a labe immani liberet, eadem halitus forma largius ore haustus perniciosus esse queat. Cui ut respondeam, prius supponenda statuendaque ratio est, qua argentum vivum corrigat venenum istud ac tetram humorum labem in corpore infecto tam profunde hærentem. Varia variorum audias ratiocinia, quorum illi subtilius præ aliis rem deducunt, qui mercurii globulos considerant, tanquam alcalium familiæ adscribendos, quorum vaginulæ, hoc est, foramina, queis pertusi sint creberrimis, abscondant ac recipiant in se, mitigentque proin & simul volubilitate sua secum evehant e corpore acidi venerei cuspides spiculaque; ac eundem omnino foret in sententiam illam, nisi hæ globulorum mercurialium vaginulæ, hæc eorundem foramina ac cavitates, totaque proin ipsis adscripta alcalina indoles dubiis exposita esset haud contemnendis. Malim proin credere globulos hos summe parvulos, summe mobiles volubilesque, ac simul ponderosos, & vi suæ figuræ omnibus vasculorum quorumcunque capillarium mæandris, osculis, ac cavitatibus congruos, facileque accommodandos, suo per illa fluxu ac protrusione cum reliqua humorum pravorum massa, viscidas veneni hujus acris ac lentas moleculas, firmius tunicis vasculorum adhærentes, secum protrudere, abstergere, ac ad excretionem per glandularum oscula potenter urgere, secumque proin efficaciter eliminare, quæ nullis aliis remediorum particulis, rotunditate quippe ista ac lubricitate destitutis, antea cesserant, sed immota sua in sede angustiisque permanserant. Hoc supposito perinde erit, quacunque etiam via vel ratione globuli isti ad recessus corporis, massæque sanguineæ ac glandularum tubulos pro deturbandis inde acris saniei moleculis accesserint, modo accesserint sub forma habituque globulorum; si enim halituum forma os naresque largius ingrediatur, (ut ad quæstionem de aurifabris respondeamus:) id ab ipso commodi sperandum non erit, cum spiritus mediantibus nervis faucium nariumque fortius, quam par est, indole sua, sulphureque justo liberiore ac quodammodo arsenicali adoriantur turbentque, ac in pulmonum quoque vesiculis stricturas ac circulationis impedimenta efficiant. Nec allegaveris jure paritatem fumi mercurialis in casu nostro quoque ad corporis ambitum appellentis, ac per cutis poros osculaque ejus glandularum interiora sine tali noxa subeuntis; neque enim halitus hi adeo immediate ac propinque spiritus afficiunt, nec caput ac pulmones petunt, quin potius in cutaneo vasculorum reticulo a lympha excepti in globularem condensantur redeuntque formam, atque sub illa porro, jam innoxiæ, ad glandula-

rum ac vaſculorum penitiores devolvuntur receſſus ſalivationem excitaturi. Sed cur ad gingivæ fauciumque & linguæ glandulas cumprimis fit larga iſta corrupti infectique phlegmatis præcipitatio, ſalivationis origo, quænam mercurio cum ore ſympathia? Sciendum hic notandumque, ad alias quoque aliarum corporis regionum glandulas ſubinde præcipitari ſerum, ac ſalivationem turbare, quod alvi fluxu, ſi ad inteſtinales ſerum urgeat ejiciatque glandulas mercurius, haud infrequenter accidit; oris vero regionem ejuſque glandulas facilius occupat largior ille fluxus, tum ob harum incredibilem copiam, ac perpetuam hic uſitatamque ſeri effuſionem, tum ob aëris, corruptoris univerſalis, liberum continuumque appulſum, qui anſam appulſu ſuo aſſiduo atque elatere præbeat appellentibus excretiſque cum mercurii globulis ſalium cauſticorum ſpiculis erodendi vicinas partes, ut ſic multiplicatis oſculis, determinatoque huc ſeri a mercurio præcipitati fuſique fluxu largiſſimo, hæc præ aliis via ipſi eliminando congrua ſit, graviterque hinc, vacillantibus dentium ordinibus, ulceratis gingivis, eroſo palato, fiſſa crebris hiatibus lingua, putridaque & acri ſanie effluente afficiatur. Quæ ipſa ulcerum multiplicatio aliis perſuaſit, etiam hoc malum corruptionemque vermium progeniem eſſe, uti verminoſum dudum peſtis contagium quidam medicorum ſuppoſuere. Obſervant vero, mercurium vermibus adverſum eſſe, eoſque necare, quam in rem faciunt Rediana quoque circa anthelminiticorum vim experimenta hic non diſcutienda. Quicquid vero illorum ſit, ſint in ulceribus myriades vermiculorum, non de eorum præſentia quæſtio eſt, id potius quæritur: cauſæ ne an producti rationem habeant, utut enim ex putredine gigni animalculum nullum poſſit, in putredine tamen ea promte excludi, enutriri ac foveri in propatubulo eſt. Hujus vero iſta loci nunc equidem non ſunt.

CAPUT III.

Cur ſalivatio tot modis tentata haud ſucceſſerit, ægro tamen in gratiam cum ſanitate redeunte, inquiritur.

Quidnam vero impedimenti fuit, quo minus ſuccederet ſalivatio? non auſim introitum mercurii ad intima corporis negare, etiamſi enim quis ſuſpicetur fumum non penetraſſe corporis integumenta, ſubſequa tamen inunctio largior debebat introducere potentius volubiles illos globulos, ac aſſumta panacea eos dubio procul ad intima perduxit; nec effectus dubitare nos ſinit, extincto feliciter veneno, exactiſque ex corpore immanibus illis tortoribus ac ſymptomatibus. Ac eo minus modum methodumque licet accuſare, cum plures alii eodem fumo bis ſaltem admiſſo largiſſimam experti ſint ſalivationem. Novum equidem non eſt,

de-

deprehendi ægros, qui ad ſalivationem difficulter perducantur, quorumque ad oris glandulas non ſine molimine divertat ſerum, tandem tamen fluit, utut parcius, refractarius humor concurrentibus cumprimis tot motoribus, per tot vias methodoſque admotis, hic vero nihil quicquam ſucceſſus iſta omnia habuere.

Diætam, methodumque ac victus regimen fruſtra accuſaveris, ſecta fuerat, corpore probe purgato, vena, dulcia plurium dierum balnea, (qui Italorum mos eſt) erant præmiſſa, diæta proba ac tenuis, nec admiſſum aëris ambientis frigus, quod mercurii ſufflaminare effectum potuiſſet; frigus enim ſalivationi ſubjectis maxime noxium; (ut non potuerimus non mirari militem quendam ſub decurſu ſalivationis ſubito delirantem, ſeque in platea in nive volutantem, reductum in lectum nec gravia paſſum ſymptomata, nec a ſalivatione ceſſaſſe, ſed eodem tramite feliciter ad finem perrexiſſe.) Utut igitur maſſam humorum pervaſerit mercurius, ſalivationem tamen excitare haud valuit, tum quod ſiccior arctiorque ſanguinis compages fuſionem lymphæ, quam penitiorem ſalivatio requirit, haud admiſerit, tum potiſſimum, quod individuale hoc venenum ob ſiccitatem temperamenti adeo corroſivæ depaſcentiſque indolis haud fuerit, nec ſui plane juris, ſed ligatum magis viſcidumque, ac lentum tubulis nervorum impactum; acceſſit forſan idioſyncraſia hominis ſpiſſiore humorum conſiſtentia præditi.

Non tamen effectu exoptato caruit ſicca hæc ſalivatio, evaſit enim æger, liberatuſque ab intolerabili ſimptomatum moleſtia opem nihilominus vimque mercurii ſenſit. Qua vero id factum ratione modoque? Dicam ne ſudore mediante id factum; primi ſane a decocto excitati ſudores ægrum miſeriis obrutum reliquerant. Ac novimus, quam difficile ſit luem ſudoribus curare; ut cum exemplum ſuppetit viri diuturno decoctorum uſu largiſque a ſpiritu vini accenſo ſudoribus ſanati, bubone ſcirrhoſo exciſo, labriſque ejus, ut ſic loquar, lardoſis ac calloſis rubro mercurii præcipitato, domitis; ex adverſo alius viri nunc ſubeat memoria; (ſimilia vero exempla frequentiſſime occurrunt,) qui bis etiam magno cum apparatu ſudorum torturam ſuſtinens, haud tamen niſi ſalivatione ultimato in ſubſidium vocata reſtitui potuit. Nec tamen ultimos illos a decoctis, ſemper una, dum præſtolaretur ſalivationem, hauſtis excitatos ſudores excluſerim ab iſta ſanatione efficienda, multo minus eos, qui tam larga exundatione ſub ipſa fumi mercurialis applicatione manabant, hi enim viſcidum, obſidenſque nervos atque acredine ſua vellicans phlegma, a mercurii globulis ex ſuis latibulis protruſum, nec ob idioſyncraſiam ſubjecti ad ſalivales glandulas ſcatebraſque determinabile, per analogas reticuli cutanei glandulas foras ſecum largiſſimo rivo eduxere, alia ejus parte ex penitioribus plexuum glandularumque interiorum receſſibus excuſſa protruſaque ad glandulas inteſtinales ablegata, indeque ſub largiore illo eodemque fere tempore juvante panacea mercu-

curiali oborto alvi fluxu (utut haud frequenti) ejecta. Nec dubitaverim posse emotas viscidæ acrimoniæ emollitasque mercurii robore particulas morari tantisper passim in emunctoriis corporis, nec uno ac sensibili inde impetu statim deturbari, sed sensim postea, sensimque cum mercurialis magmatis reliquis ipso naturæ fibrarumque, se jam restituentium vigore excerni; id quod iis potissimum in sanationibus evenire arbitror, ubi sine sensibili adeo excretione celebrata quorundam remedia atque antidota morbum tam gravem tollere dicuntur. Nec nullæ omnino in sanando ægro partes fuere tenuissimi victus, atque accuratæ diætæ, sub qua eo facilius fuit globulis mercurialibus excutere ex abditis quibusque tubulis obstruentes virulenti humoris moleculas, atque in sui motus leges eas cogere, secumque abripere. Novum igitur largiusque nutrimentum ingestum ventriculo à pristinis cruditatibus libero, chylum facile subministravit novum atque laudabilem, qui sanguinem à pristini miasmate veneni jam expurgatum emundatumque subiens illi se facile junxit, blandum ejus massæ rorem, plenam nutriente gelatina lympham, meliusque ac purius serum restituit, quo ipso motu sanguinis utroque; jam plene restituto floridus color, habitus corporis carnosus obesusque non potuit non sequi, novæque ægrum vitæ ac sanitati restituere.

CAPUT IV.

Lues an sine salivatione curari queat, disquiritur, atque an ea plene curetur; quidque de residuo in corpore mercurio, facilique in prius malum lapsu statuendum.

SEd quam gratum nunc foret exoptatumque huic hominum generi, si inferre hinc legitima liceret firmaque consequentia: non igitur opus esse amplius ad plenam luis sanationem salivatione, posseque se supersedere terribili medicationis tam operosæ tamque fœtentis ac sordidæ incommodo. Absit vero, ut hoc inde porisma elicere audeamus. Non ubique ea ratione mercurius vim suam exerit. Facilius alios ad salivationem urget, nec facile quisquam ex impuro isto gurgite enatat sine mercurio. Novimus quantum quidam sperent à forti lignorum decoctione, assiduoque & admoto calenti spirituosoque halitu extorto per diuturnum temporis spatium sudore, haud negamus multum hac via educi, sed & id cogimur fateri, multiplici experientia convicti, raro omne id hac methodo educi, quod mali præbet fomitem, nisi supervenientes mercurii globuli penitius excutiant ex latibulis tubulisque acris veneni viscidiores reliquias. Virum supra allegavimus sudoribus sanatum, sed junximus mox alium, facileque plurimos ostenderemus, qui ad argentum vivum, omnibus frustra tentatis,

tis, salutariter confugerunt. Quamquam morbi omnino plurimi gradus, quin & ausim dicere species sint agnoscendæ, non eadem semper illius vis, non eadem duratio, non symptomata eadem, nec eadem firmata radicum profunditate atque intimis impacta medullis. Nec latet nos, quid subinde lignorum radicumque decocta diuturno efficiant usu, quid vel sola, si probæ sit notæ, sarsæparillæ radix continuo haustu largaque sorbitione valeat, junctis maxime, dulcis, mitigatique modis variis mercurii, moderatis justis gradibus suppetiis. Quamquam & hac ratione plerumque lenior succedat salivatio, nec facile sine illa exoptato potiatur res eventu. Quin & ista facilius videamus succedere, si prius ægri salivationem at minus plenam, semel, iterumve passi sint, cujus exempla non desunt, lucripetis quandoque chirurgis rem insufficienter agentibus. Quid quod non desint, qui adeo scatent turgentque miasmate isto, ut una salivatione absolvi non queant, sicciori cumprimis habitu gaudentes, requiri enim ad feliciorem sanationem aliquam seri abundantiam diluendo eliminandoque venereo & acri glutini aptam certissimum est. Ac militem nuper observavimus, qui salivatione licet plene absoluta, aliquot mensibus exactis, novis artuum doloribus, aliisque indiciis urgentibus, novæ se salivationi submittere coactus fuit, fluxu largissime iterum subsequente; qui tamen cum declinante ad finem fluxu incautius munditiem affectans sese lavaret humectaretque, in febrem incidit pedisque erysipelas, non sine periculo in sinuosum transiens ulcus, postea tamen brevi persanatum.

Quid igitur aliis tribuendum remediis erit? Dubites merito, multumne liceat promittere vel tribuere iis etiam remediis, quæ alias in edomanda pertinaci, (at non venerea) sanguinis acrimonia atque impuritate primas omnium consensu tenent. Fæmina Pedemontana à Marito, ut ferebat, infecta graves patiebatur in vicinis utero partibus excoriationes, ardorem ac consueta symptomata, nec liberæ erant cinctæ pustulis fauces. Mercurialibus exponi remediis nec voluit, nec, quod regerebat, potuit; petit remedia palliativa, juscula herbis refrigerantibus ac vulnerariis alterata largius haurit, multumque assumit pulveris absorbentis, anticachectici, multumque nitri crudi crystallini, ac cinnabaris; redit hinc brevi ad statum corporis meliorem, & per novem fere ab illo tempore menses munere suo sine impedimento fungitur, herbasque vendit aëri semper libero exposita; cumque dehinc sentiret minutas quasdam in collo pustulas, redit ad eadem remedia non sine fructu. Dicemusne eam constanter à malo gravissimo liberam, haud crediderim; nec eundem aliis in simili casu successum promitterem. Fortiori opus est cuneo, si radices profunde actas evellere, ac stabilem expectare velis sanationem. Si igitur quæsiveris, an sine mercurio an sine salivatione lues persanari queat, non idem promiscue dabimus responsum. Difficile omnino id est sine salivatione qualicunque, at possibile tamen esse & præsenti hoc & aliis docemur casibus, si maxi-

me

me ad graduum mali respiciamus differentias; difficilior adhuc res erit sine omni mercurio, nec tamen eam omnino negaverimus.

Unde si quæras, quid censeamus de tanta antidotorum, specificorum, panacearum, pompofisque aliis titulis superbientium remediorum efficacia ac præstantia, æquo animo feres, si falsis nonnulla, atque hyperbolice dictis alia accenseamus, quædam vero bona ac salutaria esse posse haud inficiemur; neque tamen dubitamus, ultima hæc ad mercurii tribum classemque pleraque pertinere, quem tot induere formas, tamque diversis sub palliis, coloribus, formulis, titulisque latere in dies comperimus. At si dixeris, salivationem talia non excitare mercurialibus propriam, responsum hoc dabimus: in siccioribus, veneno viscido magis, quam caustico ac nullo fere sero diluto, etiam mercurialia non raro salivationem non excitant, utut juvare tamen posse priori jam capite censuerimus; cum vero salivationem in aliis humidioribus sæpe præter spem soleant excitare, testantur eo ipso de indole sua mercuriali, & promissa non semper præstant.

Referemus huc non immerito plures exterorum methodos peculiaribus etiam libellis commendatas, promittentes facilem commodamque sine salivatione aut sudatione molesta aut singulari diæta sanationem; harum enim non paucæ ad inania promissa, agyrtarumque scholas pertinent, si cumprimis rem tam facilem, tamque jucundam, ac nullis diætæ adstrictam regulis temerario pronuncient ausu, cum noverint probe ingenui medici, quantum illa res difficultatis, quantumque tutissima etiam methodus incommodi habeat. Si vero sint, uti quidem esse non dubitamus, inter illa methodi quædam laudabiles, illæ quidem ex mercurii fontibus fluunt, aut diaphoreticorum in classem referendæ sunt, malo profundius infixo delendo haud pares. Arcana vero quæ plures sibi reservant huc minime trahimus, nostrum enim non est de occultis judicare.

Unam adhuc Helvetii methodum sicco pede præterire non licet, en tibi, L. B. titulum, formulamque: *Tisane spécifique contre toutes les especes de maladies honteuses. Elle est d'un usage si commode, qu'elle n'oblige presque à aucune contrainte; elle guerit sans besoin de repos & sans regime de vivre extraordinaire, & est employée avec succès, contre les rhumatismes invéterés & contre les vieux ulceres; enfin contre toutes les maladies qui sont causées ou entretenues par l'impureté de la masse du sang. Composition de la tisane: prenez de l'écorce de bois de fer rapée 8 onces, de senné 1 once, de réglisse 2 onces, faites bouillir le tout dans huit pintes d'eau réduites à cinq pintes. Ajoutez de l'ambre gris &c.* Bis autem de die assumitur ptisana illa per dies 24. Infinitis se vicibus vires ejus expertum esse testatur Vir Celeb. Eo autem de remedio tam celebrato erimus breviores, quod propria experientia de eo nobis non constet, corticesque illi nostris hactenus officinis ignoti sint, nec in Galliis, Helvetio teste, reperiantur, sed ex America ipsi transmissi fuerint, in Belgio tamen & Anglia quoque reperiundi. Non audemus tamen

tamen insignem illam vim depurantem vocare in dubium, postquam exotica nonnulla specifica tam egregie respondent expectationi nostræ, quo chaquerillæ & chinæ chinæ cortices, atque Hypecacuanhæ radix nobis merito refertur. Helvetio quoque radix parera brava (quæ tamen ad stabiliendam suam vim nephricam apologia occasione comitis d'Avaux indiguit) pedra del porco, radixque Nisy &c. Quanquam caute in his procedendum sit, nec credendum laudibus exoticorum temere, vellicante nobis autem Francisco Redi, diligenti observatore, (nell' esperienze intorno à diverse cose naturali è Indiche) cum enim recentissimis hodie scriptis juxta cum laudata boutua, nephritico summo, ac chantalagua, depurante sanguinem remedio, Iguanhæ lapis mirabile nephriticum deprædicetur, Redi non dubitavit hunc ex Iguanhæ ventriculo lapidem, qui calculum frangere debeat, annumerare aliis, quorum prosus elevat ac negat virtutem, utut aliis multum laudatam, uti lapidis cobra di cabello, lapidis serpentis di Mombaza, animalis Tatou efficaciam pro sudore eliciendo in lue venerea, del pepe di Tavasco contra epilepsiam radicum Ivan Lopez & della Manique, & di Quejio, aut Cheggio contra venena &c. præstat igitur pluribus firmari experimentis exotica, antequam iis, uti corticibus supra dictis atque radici Hypecacuanhæ fidamus.

Quacunque vero malum venereum methodo tollatur, perinde erit, modo plene ac radicitus sublatum sit. Quem enim Dissertationis hujus materiem esse voluimus æger rectissime postea valuit. Non omnibus eadem obtingit felicitas, sed nec omnibus iste saltem luis gradus obtingit inferior mitiorque. Quam vero quidam enormiter laborant, quam diffluunt tabo, quam ulcerata ubique pelle nullum amplius occultandi mali prætextum magno suo tædio reperiunt, ad eam sæpe redacti miseriam, ut millies sibi mortem exoptent tam miseranda vita optabiliorem. Et quam frequentes ii sunt, qui remediis etiam usi, liberi tamen à malo haud possent pronunciari. Unde non immerito audias quæri, an perfectam lues adulta obfirmataque admittat curam? Respondemus breviter: sine salivatione, sine mercurio rarius id obtineri observabis, his vero rite adhibitis plerumque feliciter res cedit; non ausim tamen dicere, semper eadem ratione successuram. Tanta subinde vis mali est, tanta pertinacia imis hærens medullis, ut absoluta etiam quacunque, ut vocant, cura, remediis adhuc opus sit, imo nec iis quidem character ille, quem propterea vocaveris indelebilem, aliquando deleri possit. Semper aliquid hæret. Est, quod nunquam non torqueat, terreatque miseros à gravibus utut symptomatibus liberatos. Et si gonorrhœa saltem inveterata laboraverint, (maxime si pluribus eo vicibus redierint) quam quæso eos residuum illud extillantis subinde liquidi torquet terretque, quod Novesius mavult à cingentibus glandem glandulis derivare, nos ab intimis urethræ recessibus deducimus. Quanto majores illi sentiunt reliquias, qui ipsa lue penitius laborarunt; unde admodum se mutatos deprehendunt, totiesque queri eos audias, de residuo in corpore mercurio, qui molestias

ipsis creet. Poteritne igitur mercurius absoluta tali cura in corpore remanere, ac nocere corpori? Nocere aliquando mineralis maxime indolis remedia corpori ingesta dubio caret, utut noxa statim se non exerat. Arsenicum, adeo in dosi majori celeriter jugulans, temere equidem, at sine noxa tamen mox subsequente, in febribus maxime, quosdam audaciores minori dosi exhibuisse notum est in vulgus: metuendum vero merito est, eos, qui illud assumsere impune id non laturos, sed ipsa vitæ stamina per insidias adoriri posse truculentum, utut exhibitionis tempore salutare remedium. Non eadem mercurii violentia, at manifesta tamen ejus cum salibus combinati erodendi vis est; utut igitur non deleteria ejus in corpore præsentia sit, tamen tuta non est, cum haud frustra possis metuere, ne blandæ antea mercurii moleculæ salium spiculis p. n. causticis combinatæ in corrosivam resurgant noxiamque indolem. Fatendum tamen multos mercurium accusare, quibus noxam intulit nullam, remedio innoxio adscribentes tristes morbi reliquias; non sane mercurius est, qui te pristinum non sinit recuperare vigorem roburque; cur non potius veneni haud penitus perdomiti quasdam reliquias, cur non inhærentem quibusdam adhuc vel tubulis, vel humoribus labem accusas, & læsum laxatumque à gravi impactoque profundius morbo fibrarum, partiumque tonum, remoto licet veneno ipsis haud una auferendum, & laxam, molliusculam læsarum ante partium, ac sæpe minus fida cicatrice obductarum texturam, qua fit, ut tam facile in pristini formidandique morbi recidas incommoda, miasmate novo partibus à pristino malo tenerioribus laxisque, firmius mox profundiusque adhærente; tormenta enim morbi, tormenta remedii, & quicquid illa habent molesti, detestari equidem voluptates istas omnes cogunt ægros, quamdiu sub ista ingemiscunt carnificina; fidem vero id omnem superat, eorum plurimos tam facile istorum omnium oblivisci, sed loquitur quotidiana experientia, quam promte redeant ad pristini tormenta mali miseris delusi illecebris, ac dum cavere sibi maxime ab infectione student, penitissime inficiantur, quasi vero labem istam occultam ac sæpissime invisibilem possent effugere, cum sectione teste, corpora ad aspectum munda ac purissima, putri carie in ipsis ossium compagibus nigrescere queant, atque occulto subtilique scatere veneno. Exemplum ejus rei nuper celebris Nosodochii Genuensis anatomicus publico dedit in cadavere venustissimæ fœminæ, quæ atroci cephalæa perierat, nullam in illo triplicis sectio ventris mali causam ostenderat, donec mirante, ac penitius scrutante anatomico præter occultam in interno uteri osculo labem, caries profunda in loco antea dolente deprehensa est, integumentis tamen nec tumentibus, nec decoloribus, idemque in tibia observatum. Quis vero non miretur corpus interne externeque nitidum & pulchrum, ad medullas ossium usque carie fœdatum occulteque infectum, ac venenum adeo corrosivum, solidis præcipue intimisque partibus, mollibus fere intactis, fuisse infestum? Analogia vero, (ut & obiter illud moneamus) inter fœminam hanc ægrumque nostrum manifesta fuit. Namque & in ea penetrantissi-

tiſſimi veneni miaſma nervorum maxime occupaſſe ſyſtema videtur; quæ enim in partibus utero vicinis deprehenſa eſt labes, effectus potius finientis morbi, quam principium ejus fuit; cephalæa vero intenſiſſima non ex oſſis, ſenſu deſtituti, ulcere ac roſione, ſed immani pericranii nervorumque irritatione orta eſt. Utut vero nulla in noſtro caries oſſa occupaverit, quod in tempore adhuc malum fuerit extinctum, antequam metaſtaſis in ſolidas has fieret partes, oſſiumque tubulos, ſatis tamen truculenter in plexibus fibriſque nervorum, ac perioſtio plurimarum partium ſævierat acerrimus luis fomes, idem ſucceſſu temporis, moraque in illis locis diuturna, oſſium tubulis vitium inducturus, ni extinctus feliciter fuiſſet.

Quicquid vero horum ſit, facile eſt (ut redeamus ad tactam paulo ante quæſtionem,) facile eſt pervidere, qua ratione promtius labem denuo contrahat corpus, ea jam pridem graviter imbutum, utut poſtea congruis ſanitati remediis reſtitutum; neque enim ſemper fundamenta radiceſque mali omnes extirpat adhibita ſanationis methodus, tum quod aliquando palliativa magis, quam vera merito ſuo audiat ſanatio, tum quod tam profunda radicataque fuerit labes, ut ne ſelectiſſimis quidem extingui perfecte remediis valuerit, obductis cicatrice minus fida tenerrimis ſpongioſiſque ac celluloſis partibus, & quam tum pronum eſt, quamque facile impuræ cuivis acrimoniæ denuo illas percellenti fibrillas novas ibi turbas excitare, novas ludere tragœdias, ſi maxime offendant in corpore, quas conjungant ſibi excitentque aliquandiu hactenus torpentes quieſcenteſque reliquias priſtini mali ac veneni, haud ex omni glandularum receſſu excuſſi penitus atque extra corporis ambitum ejecti. Noſter vero Juvenis eo plenius cum ſanitate rediit in gratiam, quod præter primam ſub Gonorrhœa urinariæ viæ, ejuſque glandularum membranarumque exulcerationem, ſalium hoſtilium acies graviores continui ſolutiones, viſcidis quippe irretita adque fuſionem minus aptis moleculis, haud effecerit. Nec ſane licuit ſine admiratione aſpicere hominem, facie prius Hippocratica terribilem, ſtricturis dolorum ac dyſpnœæ immanibus fere enectum, brevi vero (abſoluto ſcil. diuturnæ ſatis mercurialis ſanationis curriculo, ob triplicem methodum combinatam expectatumque fruſtra ſalivæ fluxum prolixiore) florida facie, vegeto artuum uſu, habitu athletico vigentem valentemque. Hic vero ſubſiſtimus!

FINIS.

SAMUELIS

XXX.

SAMUELIS THEODORI QUELMALZ

PROGRAMMA QUOD

HYDRARGYRI VIRES

A

SULPHURE SUSPENSAS EXPENDIT

Lipsiæ 20 Sept. 1748.

EA est concretorum naturalium indoles, ut tam abjectum inveniatur fere nullum, quod non activitate sua gaudeat, eamque effectu ipso, data opportunitate, prodat. Nec in tanta eorum multitudine fieri aliter potuit, quin vires, sapientissimo summi conditoris consilio, passim exhibeant toto cœlo ab invicem diversas, adeo, ut mutuam crebro conjunctionem respuere videantur. Recte proin *Seneca : tota hujus mundi concordia ex discordibus constat.* Sique mundum congeriem dixeris corporum tam agentium quam reagentium, moventium ac motorum, vix aberrabis a scopo. Quemadmodum vero quædam eorum, ex altera parte, si non inertia prorsus, tamen tam exiguis virtutibus conspicua sunt, ut vix sibi relicta harum quasdam exhibeant, sed tunc saltem eas testentur, ubi contrariis qualitatibus præditis obviam fiunt, sic dantur ex altera parte alia majori efficacia referta, quæve aliis natura conformibus juncta, auctis viribus, mirifice surgunt. Nec extra hominem tantum per artem chemicam cognoscuntur, sed in corpore quoque humano vivo, sicubi intro assumta fuerint, non obscure apparent. Ingens est numerus rerum, ex triplici naturæ regno, ceu ex equo Troiano, copiose prodeuntium, arte interdum humana correctarum ac diversimode præparatarum, titulo medicamentorum venientium, quæ cum corpus nostrum ingrediantur, tam varios utplurimum edunt effectus, legibus naturæ perpetuis sic jubentibus, ut iis solis totius artis salutaris circumspecta applicatio, ceu ultimus ejus scopus innitatur. Enim vero alia, per tam differentia organa colatoria, secedere peculiares humores, secretosque egredi largius præcipiunt, alia effluentium ultra modum retentionem imperant, alia commovent eos horumque partes, alia motum eorum impetuosiorem iterum sedant temperantque, alia eosdem spissos, alia dilutos reddunt, alia spiritus s. liquidum nerveum impellunt atque incitant, alia idem figunt, haudque simplici modo immutant, alia velociorem in nervos ac solidas partes alunt influxum ac multis adhuc aliis rationibus fluida corporis, perque hæc solida quoque alterant. Nova vero ab iisdem contrariis coadunatis produci phœnomena, testis esto experientia. Præ aliis chemia actionibus his mutuis, quibus vires corporum conjunctorum non raro prorsus infringuntur aut suspenduntur, abundat. Lubet in præsenti, exempli loco, duas non parvi momenti res naturales in scenam producere, ut exin appareat, quam aliæ quoque hostes suos in universo hoc inveniant, quorum alter alterius actionem inhibere, non raro protinus tollere, aptus natus est. Scilicet si quod concretum naturale maxima ac penitus incredibili activitate præditum est, erit certe Hydrargyrum. Cujus qui novit insignem partium soliditatem & gravitatem, qua omnia alia mineralia & metalla, excepto solo auro, superat, quoque teste *Bernoullio* de *Grav. æth. p. 63.* quatuor decies aquæ pondus excedit, qui ejus divisibilitatem ac mobilitatem,

tem, quam quavis actione chemica paratum constantissimam tamen retinet, quam a figura, quæ semper in eo obtinet sphæroidea & lævigata habet, quæque in minutissimis ejus particulis deprehenditur; qui inquam volatilitatem ejus in igne mediocri perpendit, perque alia experimenta, ubi vel extrinsecus solum applicatum; aut a plebe, cortice juglandium, aut alia capsula inclusum deque collo suspensum fuerit, metitur; quippe qua effluvia sua ad corporis intima usque cum manifesta humorum, inprimis lymphæ salivalis, resolutione atque per loca convenientia excretione, aliisque sanguinis alterationibus penetrare sinit, ex merito considerat, is de activitate ejus exquisitissima plenissime convincetur. Atque ita decebat aquam illam, chemicorum manus haud madefacientem, talibus partibus esse constitutam, quæ non nisi contactus admittant minimos; qui cum multis intervallis porisque necessario coincidant, fluidi hujus metallici defectum præsupponentibus, ut hinc; motore accedente externo exiguo; commoveantur facillime, inque corporis vivi humoribus, systaltico arteriarum imprimis motu perpetuo; summum attritum nactæ agilitatem exerant stupendam, penetrationemque ad intima ejus penetralia. Ast quod; profecto, auscultationem nostram meretur, si quatuor vel sex ejus, præcipue paulo calefacti portiones, ut in conficiendo æthiope minerali solemus, uni tantum parti sulphuris communis mineralis, leni igne fusi, in vase figulino, sub levi agitatione addantur, dici vix potest, quam mox lentescere incipiant, veluti in ejus cum pinguedine animali, vel terebinthina, aliave resina molli commixtione, inque confectione unguenti napolitani, fieri consuevit, quamque continuato motu vel lignea rudicula suscipiendo, ac frigescente massa, corporis nigri solidique faciem induant. Qua re non obscure docemur, mercurio vivo ligando quasi, corpus tam aptum natum esse nullum, atque sulphur minerale. Quod, ni fallor, clarius adhuc apparet, ubi laudati sulphuris vel ejus florum parti simplici; tres ad sex usque hydrargyri portiones in mortario jungas, trituraque desuper instituta, pauloque continuata invicem probe misceas, quo opere ocyus mercurium a sulphure excipi, hoc vero in illius partium intercapedines, cum conversione ab initio in cineritium; postmodum, protracta agitatione, in pulverem nigerrimum mutuo non minus, blandeque satis admitti animadvertes. Nec superficialem hanc utriusque miscelam, utut per meram mechanicam trituram administratam, pronunciare fas est, cum massæ hujus tolerantia ignis sat fortis eam arctam satis, nec tam facile dissociandam evincat. Quantum vero mutatum nostrum ab illo reperimus, cum mobilitatem ejus in inertiam pigerrimam, quæ liberiorem in lactea vasa venasque absorbentes ingressum, qua partem maximam, respuit, hocque pacto pristinum effectum, cum in latebras corporis remotissimas punctaque ejus minima, nec ossibus exceptis, commode citissimeque aditus ei patebat; videamus inversum. Numne hæc res imponat egregie illis, qui, cum hydrargyrum tanta quantitate æthiopis hujus miscelam ingredi pro-

probe noſcant, adeo efficax generoſumque ſibi remedium in eo concipiunt, nedum continuato uſu ptyaliſmum metuunt, quem tamen ob compedes additas, quæ ſimilem ingreſſum in ſanguinis maſſam, ut olim, prohibent, minime ciere, ſi vel ad plures uncias, ſerie haud interrupta, ſenſim in uſum vocetur, experimur; cumque præter anthelminticam virtutem, in fiſtula inteſtinali nonnunquam exertam, ſanguinem purificantem efficaciam non niſi parciſſime exhibeat, verendumque potius ſit, ne largius aſſumtus in tenerioribus infirmiſque ſubjectis, aut infantibus, ob majorem ad motum ineptitudinem, longiores nectat moras, ventriculoque oneri ſit. Quam cito, quantiſque viribus blandiſſimum ſulphur, marte non aperto, ſed tecto potius, mercurii vires plane hebetare atque obtundere par eſt! Quo evidentius utriuſque actio mutua innoteſcat, non abs re fore crediderim experimenti cujuſdam mentionem jam facere, quod non ſine admiratione animique oblectamento me olim aliquoties inſtituiſſe ſcio. Occaſione nimirum, ab ægris cum morbo gallico conflictantibus oblata, præſcripſi eis, ex methodo, medicamenta mercurialia, ſubjunctis aliis antivenereis, uſu continuo uſurpandis. Quibus ad ptyaliſmi exordia ſumtis, jugiter nihilominus uſum eorum minus interruptum, quotidianum, eandemque eorum doſin imperans, nil quicquam, niſi quod quotidie ſcrupulum unum vel duos florum ſulphuris ſemel aut bis ſuperadderem, immutavi. Qua ad plures dies, non raro hebdomades quandoque menſes, protracta methodo, omnem ſalivationis prodromum progreſſumque diſparuiſſe, morbum autem, imprimis graviorem, ſine ullo levamine, niſi quod ſub initium a mercurialium aſſumtione ſolitaria allatum erat, permanſiſſe, re ipſa expertus ſum. Cumque ſalivationem in ægrotantibus, alio tempore, ex inſtituto excitatam, & ad ἀκμὴν perductam non eadem promptitudine, hoc remedio, quam opinionem celebres etiam foveant artis doctores, me ſiſtere potuiſſe in memoriam revocarem, facile diſcrimen, quod humores ſeroſos jam jam reſolutos commotoſque inter, atque eoſdem reſolvendos prius commovendoſque intercedit, perſpexi. Nec a ſolo crudo ſulphure minerali, aut ejus floribus talem expectavi effectum, ſed ſimilem prorſus, dixerim propemodum majorem, ab ipſo antimonio in pollinem redacto, & ad ſcrupulum vel drachmam dimidiam, una cum mercurialibus pharmacis quotidieque adhibito, animadvertere potui. Quid quod, ut mutata paulo facie tentando incederem, ipſum æthiopem mineralem bis terve, de die interne aſſumendum, atque unguentum napolitanum ſaturatius externe, idemque aliquoties de die in loco tumoris juſſi illiniendum, utque experimenti certior mihi conſtet fides, inunctioni ipſemet ſæpius adſtiti. Tantum tamen abfuit, ut ſalivæ profluvium ex ore, vel in ipſis puerulis excitatum fuerit, ut potius parum, aut nihil ſimultanea hac utriuſque remedii adhibitione, prædominante in æthiope minerali ſulphuris indole, medendo malo huic, profecerim. Quæ perſpiciens non poteram non ab illa ſulphuris, vel antimonii, vel etiam æthio-

pis laudati usu ad unum vel alterum desistere diem, altero interim strenue continuato medicamento mercuriali, & ocyus de effectu manifesto, morbo derogante convictus fui, qui euphoriæ progressus, mox iterum, ubi sulphureo medicamini ingressus denuo concedebatur, substitit. Equidem non dubito, fore nonnullos qui rem hanc levidensem, aut forsitan exquisitione nostra minus dignam judicabunt; verum quod bona eorum venia dixerim, eo digniorem meditatione hac eam judicandam arbitror, quo utraque concreta sibi relicta activitate sua notabili gaudent. Enim vero sive mercurii vivi & exin præparatorum aliorum medicamentorum habeas rationem, non solum in mechanicis domesticisque quibusdam negotiis, de eximia subtilitate atque ad motum suscipiendum aptitudine nos convincit, sed ore assumtus, corporis intima adeo, quod supra innui, pervadit, ut nec periostei, ossiumque vascula minutissima relinquat intacta, donec cum ipsa materie sanctoriana halituosa, effluvia quoque mercurialia extra corporis limites exhalando proscribantur. Cujus rei pyxides aureæ, pulverem continentes sternutatorium, atque nummi aurei in marsupio asservati testes sint, quippe qui in colore suo adeo mutantur, ut valor ipse eorum a vulgo rerum ignaro, postmodum in dubium vocetur. Sive sulphuris indolem paulo solicitius quis evolvat, quamque perpetuo de se modo invisibili spargat effluvia in distans satis spatium, quælibet argentea utensilia, vel ex filis argenteis contexta colore fusco obscuroque obducentia, de tali partium suarum tenuitate reddetur certior, ut cui ex utrisque plus activitatis tribuendum sit, pene ignoret. Fidem excedit, quam pauca illius grana in pulverem contrita coacervata paulo, filique linei tantillo, loco ellychnii in medio instructa, post hujus accensionem diutissime perdurantem, exhalationibus suis late se diffundentibus, vel conclave maximum eo usque repleant, quo metu suffocationis omnes procul esse jubeantur. Veruntamen tantum abesse puto ut sulphur, etsi in impalpabilem pollinem redactum tota sua quantitate per oscula vasorum lacteorum, aut venarum bibularum sic dictarum angustissima transire, hacque via regia sanguini reliquisque partibus adduci queat, ut de ejus minima saltem portione, ob ejus ramosam superficiem difficilioremque in corporis humoribus serosis resolutionem idem sit asserendum. Quibus non obstantibus nec medicis ignotos fore effectus, qui reiterata pulveris antimonii crudi assumtione passim obveniunt, censeam, cum sulphureæ ejus moleculæ tenerrimæ, cum sanguine cæterisque humoribus, si vel parte contingat exigua, adeo in corpore longe lateque evagentur, ut perrumpendo demum per cutim manus, epistylium scipionis argenteum brevi obscurasse olim visæ fuerint. Utut igitur, quod facile largior, parva ejus assumti portio ad sanguinem pertingat, mirari tamen subit, qui viscera atque imprimis cor cum universo genere arterioso id præstent, quod vix mortaria durissima ex metallis lapidibusve confecta valent, qui inquam adeo comminuendis his concretis, cum san-

gui-

guine ac lympha, quodque ſulphur minerale aut antimonium concernit, parte minima oberrantibus, inque tam exiliſſimas partes, rectius atomos dicendas, convertendis ſufficiat. In corpore namque humano à ſanguine atque humoribus eadem corpora ſolidiora ſic diſſolvi, uti ſaccharum, vel quodlibet ſal in aqua, ceu menſtruo ſuo genuino diſparent, ut unum cum eodem evadere videantur, nolim affirmare, eoque minus, quo certius conſtat, nec mercurium cum ejus præparatis, ſi illum ſublimatum corroſivum excipias, nec ſulphur minerale una cum antimonio ab aqua aut humoribus, corporis noſtri analogis fundi, cum multum ab indole ſalium diſtent. Ne quis interim me aquæ, cum vivo mercurio aut antimonio diu ſatis coctæ, omnem denegare virtutem, opinetur, qui prioris virtutem anthelminticam præcipue in tenellis infantibus; poſterioris vero ſanguinis purificationi vulgo tributam qualitatem, quæ additis communiter radicibus, lignis, aliiſque plantarum partibus magis magiſque intenditur ac promovetur, per experientiam ſatis edoctus fuerim. Id tamen pro certo obtineo, tales vires neutri earum, ſi vel copioſe atque ad profuſionem uſque quotidie ingurgitentur, eſſe adſcribendas, quales concretis ipſis in ſubſtantia adhibitis omnino competere, optima rerum magiſtra loquitur. Interim per validas cordis arteriarumque ictus, qui more guttularum aquoſarum ex alto deciduarum non vi, ſed ſæpe repetendo agunt, ſique Lowerum audias intra horam, præſente integra ſanitate, ter mille atque ſexcentas concuſſiones fortes ſatis exercent, utriuſque concreti partes, quotquot modo ſanguinem intrarunt in alcohol antea converſas, atteri, hoc attritu mirifice dividi, obviam ſibi invicem factas combinari, ſulphureas nempe moleculas globulis mercurii longe minoribus, ac quidem per corium alias tranſprimuntur, ubi tamen nubeculæ ad inſtar tenuiſſimæ lateribus adhærere conſpiciuntur, glutinis in modum, ac veluti cum pinguedine animali ſuperficialiter fit, adhærendo alligari, extra dubitationis aleam eſt poſitum. Cum de effectu caloris in ſulphur clara multa proſtent teſtimonia, quamque per hunc ad effluviorum dimiſſionem copioſiorem diſponatur ita, ut per aëra poſtmodum, modo prorſus inviſibili, diſpergatur, potiorem calori corporis partem hic concedere malim, qui parum ſulphurei ejus, quod cum ſanguine commixtum eſt diſcontinuare, fortem per frictionem motumque ſanguinis inteſtinum volatile reddere, modo propemodum, quo ſulphur in vaſis clauſis idem in ſublime attollere potis eſt, quoque debilior ejus gradus ad partem hanc minimam requiritur. Nec multum referre puto ſive per amorem, quo ſimile ſimili gaudet, quoque magnes ferrum attrahit, ſive per odium potius utriuſque concreti, in corpore ſibi occurrentis, actionem explices. Etſi enim nulla evidens pugna vel efferveſcentia, quæ nonnullis mixtionibus ſalium natura ſua contrariorum, aliiſque rebus a menſtruis diſſolvendis propria eſt, oculis hic uſurpari queat, cum nihilominus actiones & reactiones corporibus diverſis invicem conjunctis perpetuo competant, virtuſque quam mercurius ſibi

per unanimem consensum omnium vindicat, plane infringatur, ejus actio suspendatur liberrima perfectissime, hocque pacto indoli ejus naturali obex ponatur, quomodo amica hæc adunatio sit nuncupanda, ego non perspicio. Quemadmodum contra ea luctatores vel paribus viribus sibimet mutuo resistunt, alterque alterius robur æqualiter infringit, aut quemadmodum, alter præpollentibus suis alterius deprimit vires, suas exerit solum; sic non absimili ratione cum nostris agitur medicamentis, quorum alterum alterius hostis infensissimus ejus actiones hebetat, tantum non prorsus deprimit, suam potius in ejus conjunctione, haud satis mirando modo, præpollentem repræsentat. Decipiuntur ergo egregie, quotquot cinnabari cujuscunque specie virtutem antivenereem attribuere substinent. Equidem bene recordor medici hujus seculi magni nominis, cujus cineres, ob præclara in rem medicam merita, sincera veneratione exosculor, qui cinnabaris, inprimis nativæ vim venereo viro graviter resistentem aperte pronunciare, haud dubitans, literis posteris relatum reliquit. Nec ego inficias eo, vera ipsum de ea, uti in Ungaria, Transylvania aliisque exteris regionibus colligitur, hacque crudiori forma apportatur, hanc prædicasse laudem, cum ipse imitatione circumspecta passim instituta, quam debellando morbo infami, viribus sit instructa eximiis, probe addidicerim. Ast permittant cœlitibus adscripti manes ejus, ut ingenue profitear subesse causæ quandam fallaciam. Quanquam enim rudi sua substantia adhibita hanc certe tueatur prærogativam, ea tamen destituitur protinus, ubi, quod in nostris beneque constitutis officinis aliis pharmaceuticis fit, sublimationi prius chemicæ subjecta fuerit. Qua, ut decet, cum libra ejus dimidia adornata, unciam minimum unam cum dimidia, non raro duas & ultra mercurii currentis, retortæ vitreæ collo vasi aqua repleto immisso, collegi, cinnabari puriori retortæ superiori regioni adhærente, multis sæpe remanentiis arenosis in fundo ejus permanentibus. Quam inveniens notabilem mercurii portionem, sulphure minus subactam, alio tempore eandem operationem suscepturus, florum sulphuris unciam dimidiam prius addidi, & desuper instituta sublimatione, non fallaci experimento largiorem cinnabaris elegantissimæ quantitatem, nil quicquam vero mercurii currentis obtinui. Quotus nunc est quisque qui non harioletur, mercurii crudi adductam quantitatem, ob parciorem sulphuris in cruda nativa cinnabari præsentiam, liberam suique juris relictam se operosiorem longe in corpore humano exhibere, atque ubi à ramosis viscosisque sulphureis moleculis implicata tenetur, quibus lentior ad suscipiendum motum evadit. Quibus, vel me tacente, patet, virtutem hanc adductam antivenereem, post peractum sublimationis actum, prorsus evanescere. Quo e contrario auctior utriusque corporis hujus naturalis, per intervenientem hanc operationem, igne sat forti, artis lege administratam accidit combinatio, eo ad viam cum chylo ad sanguinem ineundam tardius emergere productum, haud obscure intelligitur. Quotquot igitur tantas,

tam-

tamque eximias antiſpaſmodicas, nervinas, antepilepticas aliaſque de cinnabari pollicemini vires medicas, eaſque cum cote, cætera huic juncta pharmaca acuente quaſi, horumque virtutes intendente comparatis, poſthabito partium ſtudio, probe exploretis utrum promiſſis ſtare queatis? Ne quis interim me bene meritis laudibus ejus eapropter quid detracturum opinetur, quia pondere ſuo ineptior ad motum parum ſui ſanguini concedit. Etenim haud ſum neſcius, quam multa in officinis proſtent longinquo huic itineri ad ſanguinem inſtituendo minus opportuna, quæ nihilominus laudabili inſtructa efficacia, multis aliis, partibus tenuiſſimis volatilibuſque præditis, palmam vere præripiunt, ſtatimque ubi ventriculum ingreſſa ſunt, rem ſuam ex voto peragunt.

FINIS.

XXXI.

J. DAMIANI CHEVALIER,

ET

LUD. RENATI PET. FEL. LE THIEULLIER,

THESIS IN EA VERBA

An per suffitum felicior & tutior, quam per inunctionem mercurialem, morbi venerei curatio?

Parisiensis 3 Febr. 1752.

I.

LUis venereæ origo, antiquitas, propagatio, contagio, signa, symptomata notiora, sunt, quam ut hic de iis fuse differere operæ pretium sit (*a*). Hic morbus, non unius loci indigena, circa annum 1494. ad Europam primum appulsus est, antehac Medicis ignotus. Non ergo a promiscua venere ortum habuit, nec habet etiamnum. Illud quoque testatur ea, qua usus est Supremus Parisiensis senatus cautela, ne pestis illa contagione serperet ad plures. (*b*) Neque infimum est quod ex brutis, quæ nunquam lue venerea laborant, deducitur argumentum. Quomodo quibusdam in locis factus fuerit endemius, expectas ut dicam? Neminem latet, sanos etiam homines, vel ex minima venere, vel ex impuro cum meretricibus congressu, sub cœlo quolibet aliquid plus minusve morbidi nonnunquam contraxisse, ut phlogoses, ulcera, phimosim, paraphimosim, &c. Hæc vero symptomata sub zonis calidioribus pejora & diuturniora in veram luem, quam veneream dicimus, facile degenerasse vero proximum est. Hanc incolis primum successive, deinde advenis communicatam, ex iis ad exteras nationes disseminatam fuisse cogita. Quænam sit virus venerei natura ex effectibus auguraberis *. Optimam curandi methodum non ab

(*a*) *Vide erutissimum Opus de morbis venereis, Authore clar. V. J. Astruc, Med. Paris.*

(*b*) *Vide Decretum Senatus Parisiensis de disciplina, erga magna variola infestos, observanda. Dat. die 6 Martis, anno 1676. de morbis venereis, lib. 1. cap. 14.*

* „ Non tamen existimes (ut notat Author laudati operis) virus venereum pro novo humore seu liquido habendum esse intra corpus admisso, cæteris naturalibus humoribus superinducto, eosque inficiente, ut vulgo credi videtur. Sed meram esse vitiosam

ab antiquioribus Medicis accipies; hujus quidem alexipharmacum invenere, mercurium nempe, genuinam vero illud administrandi rationem docebunt Neoterici. Hi tamen inter se non consentiunt; pluribus placet inunctio mercurialis, quibusdam suffitus; nonnulli pleniorem hydrargyrosim, plures parciorem adhibent. Sunt qui salivæ fluxum uberiorem, sunt qui parciorem postulant. Sunt qui ipsum reformidant, sunt qui variis artibus ipsum arcent, non æque salutaribus. Quidam per intervalla tantum ægros ungendos jubent; alii diebus fere singulis; cum modica unguenti quantitate; alii cum majori; imminentemque oris fluxum per cathartica præcavent, sistuntque jam ortum. Quibusnam igitur album dabis calculum? Illatam à toxico venereo noxam perpende, quomodo deleatur, investiga.

I I.

Duplex vitii genus infestat corpus lue venerea labefactatum. Corporis partes alterum deturpat, alterum functiones lædit. Vitia partium ad hæc duo fere capita revocari possunt, tumores, ulcera: multiformes & variæ indolis tumores. Alii cuti, alii glandulis, alii ossibus insident. Tumores dicito per universam corporis peripheriam sparsas, exostoses, anchyloses, bubones, lienis &hepatis skirrhos. Ad ulcera referas scabiem, impetiginem, herpetem tabo vel ichore tenui fluentes, cariem ossa exedentem. Functiones animales, ut facultas loquendi, videndi, audiendi, &c. mali ferocia vel depravantur vel imminuuntur, vel abolentur. Vocis organorum læsionem sequitur raucitas, aphonia; ophtalmia pertinaci laborantes oculi lucem aversantur, nec valent sustinere; aures importuno tinnitu, aut immani dolore, aut utroque lacessitæ sonum vel male, vel alienum referunt, quandoque nullum. Oculorum triplex humor suo modo vitiatur: vitreus glaucomate, crystallinus suffusione deformes fiunt; aqueus in fibrarum speciem coactus multiplices pilorum villorumve species repræsentat.

Nec à labe immunes sunt functiones vitales. Syphiliticos torquet dyspnœa, asthma, tussis ferox tum sicca, tum humida: phthisi pulmones flaccescunt, arent, in pus abeunt. Ventriculus ad alimentorum solutionem minus aptus languet ἀνορεξία, vel gravatur βραδυπεψία, aut iners fit ἀπεψία. Succi male elaborati diarrhœa foras eliminantur: Vel angustos vasorum lymphaticorum mæandros permeare inhabiles hydropem generant, aliaque morborum genera, quæ ex ingurgitatione nascuntur. Hinc febris, vultus livor, marasmus, virium prostratio. Hæc & cætera bene multa

„ tiosam humorum naturalium qualitatem aut, dyscrasiam, qua degeneres à nativo sta-
„ tu, in alienam naturam, id est, in naturam præternaturaliter salso-acidam descis-
„ cant. lib. 2. cap. 2.

Hanc naturam primum induisse ulcera in his locis, in quibus nata est lues venerea, ex eo fas est conjicere, quod ea sanguinis aut humorum corruptela ex venere in Europa nunquam observat fuerit.

multa luis venereæ ſymptomata qui trutinatus fuerit, fluidorum ſpiſſitudini, præſertim lymphæ, rodentique ipſius indoli, omnia tribui poſſe minime dubitabit. Quid enim tumores, & viſcerum infarctus tam generare aptum eſt, quam craſſiores, tenaces, viſcidæ liquidorum moleculæ? Undè ulcera, niſi à laceratis muſculorum fibris? Unde dolores vagi, fixi, lancinantes, pungitivi, niſi à membranis muſculos involventibus nimium diſtentis & vellicatis? Unde oſſium moles aucta? Unde anchyloſes, ſeu tumor articulorum, niſi à ſuccis, quibus nutriebantur, ſolideſcentibus? Unde ipſa oſſium ulcera ſive caries, niſi ab incuneatis in perioſteo lymphæ craſſioribus particulis, quæ continuo ad exitum, aut ad perreptandos hujus canaliculos impulſæ, ipſum dilacerant? Oſſa nudata diu integra permaneant, fieri non poteſt. Porro tenuandis liquoribus, promptiſſimum habes auxilium, mercurium nempe.

III.

In debellandis morbis experientiæ non utique minus quam ratiocinio fidendum. Morborum, quos impura venus invexit alexipharmacum eſſe mercurium, ratiocinatio primum docuit, confirmavit conſtans & non fallax experientia. In mobilitate, pondere & diviſibilitate partium efficaciam hydrargyri ponendam eſſe nemo non fatetur. Is potenter humores quoslibet ſubigit, ſanguinis, lymphæque plures globulos in unum coactos penetrat, dividit, ſolvit, ad nativam molem reducit, ad motum habiliores reddit. Inconſpicuis ſuis guttulis exiliſſimos capillarium cujuslibet generis vaſculorum mæandros permeat, eorum infarctus reſerat. Qua vero arte felicius & tutius intra corpus admittatur inter, omnes non convenit. Alii frictione per cutis poros impellendum putant, hanc methodum non improbamus. Verum gravioribus & inveteratis morbis debellandis imparem plurium annorum experientia didicimus. Levioribus ſufficit, ſi rite adminiſtretur. In hac, duplici modo peccatur: dum cietur *ſalivatio*, vel dum illa per inferiora deturbatur catharticis. Salivæ fluxum, quem ad noſtra tempora uſque neceſſarium pronunciarunt Medici, inter remedii ponas infortunia. Fucum fecit illis opinio male fulta virus per *ſalivationem* eliminari: at ſalivæ ſpurcities, & fœtor oris ulceribus debentur. Non puriorem ex viro ſano, quam ex ſumme infecto elicies. Sine *ſalivatione* ambigis averruncari poſſe luem veneream? Audi hujus *ſalivationis* olim aſſertorem acerrimum.
„ Experientia, *inquit*, omni ratione major, Medicos jampridem docuit
„ mercurium, etiam dum nullam ſalivationem ciet, cæteroqui tamen eoſ-
„ dem effectus in ſanguine præſtare, ac ſi ſalivatio legitima mota foret, mo-
„ do debita copia ad ſanguinem penetraverit, & proinde attenuatis liquo-
„ ribus, reſeratis vaſis, reſtituto oſcillatorio partium motu, diſgregatis
„ obicibus, profligato ſeminio morboſo, luem veneream radicitus perinde extir-

„ extirpare ". (*c*) jam vero quod huic Authori celeberrimo erat in votis penes eſt medentem. Authoritati fidem denegas? rationem audi: mercurius aperientium medicamentorum more agit. Rideas merito Medicum, qui viſcerum infarctus tollere ſatagens, per os revocaret eliminandum quod ex ipſis detraxerit. Adde quod ut ſcopum attingat hydrargyrus, quo diutius per totum corpus erraverit, iteratis circuitibus, eo efficacius, & citius illud ſanitati reſtituet. Qui *ſalivationem* movent, vias aperiunt mercurio, ut qua data porta ruat. Qui *ſalivationis* tædia, labores & pericula catharſi ſatagunt præcavere, non magis feliciter cum ægris agunt: frangunt vires, mercurium eliminant, quod dextra ædificant, diruunt ſiniſtra. Igitur, qui inunctionibus morbum tentant depellere, hydrargyroſi parciore utantur. Drachmam unam cum ſemiſſe, duas ad ſummum unguenti, quod partem unam mercurii, duas adipis ſuſcipiat, diebus ſingulis, (ſi fieri poteſt abſque *ſalivationis* periculo) adhibeant: frictiones ſaltem triginta, ut plurimum quadraginta celebrandæ ſunt. Sic multo plus mercurii corporis penetralia ſubiturum, quam per unctiones ad ciendam ſuſtentandamque *ſalivationem* facili computatione cognoſces. * Neque ex illa copia quidquam decidet aut per os, aut per alvum, ſed per ſolam perſpirationem, ſolutis obicibus, qui naturali ſuccorum circuitui obſiſtebant.

I V.

Ut parciori cedit hydrargyroſi ſyphilis levior, ſic quæ gravioribus ſtipatur ſymptomatis huic obſurdeſcit. Exoſtoſes, anchyloſes, ſcrophulæ, lepra quandoque luis venereæ ſoboles, ut fas eſt conjicere, ulcera, quæ faucium partes abſumpſerunt, quæ palati, naſi, ſterni, aut artuum oſſa depaſta ſunt, efficaciora poſtulant remedia. Hæc ſupeditat ſuffitio; à Medicis prioribus ſyphiliticis coætaneis tentata æqualem fortunam ac unctiones ſortita eſt. Hæ parciori manu Medicorum conſilio, largiori ab empiricis adminiſtratæ per multos annos male audierunt. (*d*) Suffimenta ex cinnabari veneno arſenicali, aut ſublimati corroſivi infecta, in manifeſtum capitis periculum ægros adducebant; nil mirum ſi ab omnibus fere Medicis reprobata ſunt. A toxicis repurgata cinnabaris cum gummi & reſinis ſociata eſt. Ineptum connubium! Capiti, pulmonibus importuno fumo noxium, ægris intolerabile. Infortunii cauſam intellexerunt ſapientiores Medici,

(*c*) *Aſtruc. lib. 2. cap. 8.*

* Non raro poſt unicam unctionem ex uncia ſemis unguenti, quod ex mercurii & axungiæ partibus æqualibus conſtet, ſæpius poſt duas, vulgo poſt tres, erumpit ſalivæ fluxus uberrimus, qui per dies 20. aut 25. perſeverat; non ultra proritandus. Ergo in hac hypotheſi ſex tantum drachmæ mercurii intromittuntur. Si autem per dies quadraginta inungatur æger cum drachma una & ſemis unguenti, quod tertiam partem tantum mercurii contineat, accipiet viginti drachmas. *De morbis venereis*, *lib. 4. cap. 7.*

(*d*) *De morbis venereis*, *lib 2. cap. 9.*

dici; ſolam cinnabarim uſurparunt. Rediit honos remedio, ipſiuſque multum increbuit celebritas, ex quo poſt multa experimenta in Noſocomiis facta ipſius ſalubritatem *Facultas* declaravit. Tum noſtri ordinis Medici, verbis ac ſcriptis, ſuffituum laudes prædicare, energiam experiri. Ego quidem auſim affirmare ſupra ducentos utriuſque ſexus, pueros, juvenes, ſenes, mulieres utero gerentes, nutrices intra annos undecim à me curatos fuiſſe & ſanatos. Quos inter exoſtoſi, anchyloſi, oſſium carie, ſtrumis, lepra, paralyſi quidam laborabant. Ex his plures non ſemel incaſſum unctiones experti fuerant. Diſparis eventus rationem invenies in diſcrimine molecularum mercurii per frictum, aut per ſuffitum inducti. Per frictum partes mercuriales craſſæ impinguatæ, vix ad motum habiles, ſanguinis lymphæque globulos impellere quidem, at minus penetrare, dividere, & exiliſſimos tubulos permeare queunt. Animo autem attende quam exiles ſint, quam expeditæ, quam mobiles aëreæ illæ particulæ, quæ ſuffitionis ope per nares hauriuntur. Quam cito per totum corpus diffundantur. Cerebrum per nervos olfactorios (cavitate enim donantur) (*e*) irrorant, pulmoneſque ſubeunt, in ventriculo recipiuntur, miſcentur alimentis, ſic per omnes corporis partes cito diffuſæ, non prius in auras abeunt, quam viſcerum omnium anfractus, membranarum exilem contextum, cæcas ligamentorum, cartilaginum, oſſium ſemitas mille circuitibus peragraverint. Quodnam remedium tam præſens tanta valet edere miracula? Cinnabaris artificialis, * vel potius æthiops mineralis, ex libra una hydrargyri, & florum ſulphuris unciis quatuor tritura confectus. † Si major ſulphuris quantitas adhibeatur, pulvis ſtatim majori flamma abſumitur; ſi paucior, non accenditur. Hujuſce pulveris drachma una paucis carbonibus ſupponatur; exhalantem ſub flammulæ forma mercurium tentorio ſatis amplo involutus æger, obturatis ore & oculis, naribus excipiat. Ante ſex vel ſeptem *minuta* ſudor erumpet copioſus ex univerſo corpore, tum in lectum reponatur per aliquot horas ſudaturus. §. Vix quemquam e centenis reperias huic ſuſtinendo remedio imparem; imo per ipſum curationis tempus omnes pingueſcunt. Si quis tamen hunc brevem admodum laborem perferre nequeat, faciliorem methodum offert unus è noſtris. (*f*) „ Si quis æger, *inquit*, carbonum vaporem ægre ferat, interea dum lectum petit, injiciatur „ cin-

(*e*) *Vide Quæſtionem medicam*, an à diverſa cauſa moveantur cerebrum & dura meninx? *propugnatam die Jovis* 21 *Februarii*, *an.* 1737. *M. J. D. Chevalier præſide.*

* Æthiops mineralis minus caput ferit, minuſque ſalivam movet quam cinnabaris artificialis.

† Ad conficiendum huncce pulverem horæ ad minimum decem & octo requiruntur; tritura fiat in mortario vitreo, cum piſtilo vitreo.

§ Æger ſub lecti ingreſſum potius quam matutinis horis ſuffitum excipiat. Idem dicendum de frictionibus.

(*f*) *Vide Quæſtionem propoſitam die Mercurii* 24 *menſis Nov. anno* 1745. *M. Lud. Ren. Marteau*, *D. M. P.* an in curanda lue venerea, ſuffumigia ritè adhibita, remedium optimum?

„ cinnabaris in ferrum candens in cubiculo clauſo ubi ille ſomnum capiet.” An modus iſte ſanandis ægris ſine ſudore ſufficiat, penes Authorem ſit fides. Priorem qui tentaverit, felicem eventum ſibi polliceatur.

V.

Non te deterreant ab adhibendis ſuffimentis priſcorum Medicorum, qui ea reformidabant, multitudo. Non ea proponimus quæ reprobabant. Diverſa eſt materies, diverſus adhibendi modus ; imo animos addat plurimorum ex iis teſtimonium. Fatentur poſt incaſſum uſurpatam hydrargyroſim, nonnullos perfecte per ſuffitum ſanatos fuiſſe ; docentque, cum cætera non profuerunt, ad illum confugiendum eſſe. Si ergo tam noxii ex natura ſua remedii ope illud effectum eſt quod unctionibus fieri non potuit, quid ex eodem remedio, venenis, aliiſque rebus noxiis purgato ſperandum putas? Quid plura? Experientia in rebus medicis magiſtra docuit quod ſuademus, eadem ſuadet ratiocinatio. Nec te moveant quidam ex neotericis, qui præſtantiſſimam hanc medicinam inſufficientem, imo noxiam clamitant. Suffimentum ab hac injuria egregie vindicavit Theſis ſupra laudata. Crimen vero inſufficientiæ & periculi, in hydrargyroſim cum ſalivæ fluxu conjunctam merito refundendam, probat invictiſſime.

Ergo per ſuffitum felicior & tutior, quam per inunctionem mercurialem, morbi venerei curatio.

XXXII.

JACOBI GRAINGER,

DISSERT. INAUGURALIS

DE

MODO EXCITANDI PTYALISMUM

ET

MORBIS INDE PENDENTIBUS.

Edimburg. pridie Idus Martii 1753.

QUædam de modo ptyalifmum excitanti, & morbis inde pendentibus monere, hujus differtationis propofitum eft.

Duorum, & ultra fæculorum experientia, ptyalifmum, mercurio in fanguinem recepto, provocatum, luis venereæ remedium potentiffimum effe, jam conftat; fed, quoniam hæc labes, utcunque dira, vitæque humanæ infefta, fæpe morbis aliis, qui hydrargyrofim forte non ferant, implicatur, horum primos, ficut à claris practicis enumerantur, ftrictim attingamus.

1mo. In re medica, ftabilitum eft, quod quando plures morbi complicentur, ei, qui vitæ præcipue minetur, primo fuccurrendum.

Hinc, in fiphylico, malo acuto, vitam minante, tentato, falivæ proritatio non eft excitanda.

2do. Sed in pathologicis quoque, evacuationem novam, ingruente, fluente quavis periodica vitæ falutari, nunquam folicitare, axioma eft.

Hæc liquido patent.

3tio. Sed quid faciendum, quando morbis diuturnis, ut fæpe fit, implicatur virus venereum?

Hic revera maturo judicio opus eft, quippe, quoniam permulta mala chronica à lue venerea oriantur, an huic vel alteri morbo originem debeant, judicatu difficile eft.

Si a lue ortum trahant, nil mali extimefcendum, quoniam, caufa hydrargyrofi fublata, tolluntur effectus.

Sed, fi morbus ab alia peregrina materia pendeat, quænam praxis? In univerfum, fi fputi proritatio malum chronicum vel penitus infanabile redderet, vel fubito vitæ minaretur, a mercurio abftinere convenit.

Sed, quoniam a quibufdam practicis in morbis nonnullis, quibus fanandis revera confert, & in aliis, quibus ex mea propria experientia, obeft, prædicatur hydrargyrofis, horum præcipuos fpeciatim memoremus: & primo.

4to. Obftructione vifcerum tentato, multi in medicina celebres exitialem fore ptyalifmum proclamant; & fane fi in fchirroma abierit obftructio, vel altius morbum infigeret, vel vafa rumperet mercurius; fed, fi recens fit obftructio, quid tam, præmiffis præmittendis, materiam immobilem adeo permeat, ac fputatio? Febrem quippe femper, quæ deobftruentium rerum longe potentiffima eft, accendit. Aft, in pus refoluta materia obftructa, anne falivæ excitatio prodeffet? A plerifque, nec injuria, damnatur; attamen ulcera interna, mercurio parca copia exhibito, fæpe feliciffime fanantur; fanatis, nil obeft, quo minus excitetur ptyalifmus.

5to. In hydrope thoracis, improbatur hydrargyrofis; & fanè fi fanguinis crafis diffolvatur penitus, fi laxentur nimis folida, hoc eft, fi vires

vitæ

vitæ frangantur; ſputationis copioſæ excitatio neutiquam convenit, parcæ, prodeſt. Aquam e pectore, mercurio præcipue, plus una vice feliciter eduxi. Ab hydropicis facillime ſputum elicitur; nimium humores cito corrumpit, hæmorrhagias exitiales, ſæpe producit, gangrænas, mortem arceſſit. Raro luem veneream concomitatur.

6to. In ſcorbutica ſanguinis dyſcraſia, quoniam in hoc teterrimo malo, vaſorum cohæſio ſic minuitur, ut a leviculo etiam impetu frangantur, ſimulque humorum putredo ingens adeſt, improbatur nec injuria ſalivatio.

Militi ſiphylico, gingivarum putredine, & femoribus &c. maculis lividis nigris interſtinctis, mercurii crudi drachmam unam inungebam veſpere. Die inſequenti ſputum verum mercuriale magna copia effluxit, & rite ad decimum diem proceſſit, tunc mala, labia, oris interna intumuerunt valde, dentium infirmitas ingens ſequebatur, fere omnes exſcreavit, & quod mirum, mole auctos. Halitus commilitones fœtore vix tolerando percuſſit. Sanguinis multum fœtidi, immo gingivarum quotidie exſpuit. Erat urina fœtidiſſima, craſſa, parca, fere nigra. Animo defecit ſæpe. Omnia, quæ alias, ad effrænem ſputationem cohibendam, cum ſucceſſu uſurpaveram, adhibui. In pejus ruebant ſymptomata, moribundus erat miſellus. Tunc vinum cum aromatibus decoctum, & elixirem vitrioli, ſingulis horis dedi. His, vires brevi redierunt, ſanguis, & tandem ſputum, ſiſtebantur. Eorundem uſu diuturniore, maculæ, tumor &c. tandem evanuerunt; attamen per tres menſes militis officio fungi nequibat. Lues venerea ſæpe comitem habet ſcorbutum verum.

7mo. In ictericis, ſed perperam, damnatur hydrargyroſis; nam modo evacuantia & balneæ tepidæ præmittantur, hepar obſtructum, niſi in ſcirrhum concreverit, ſemper expedit. Ter, morbum regium lui aphrodiſiacæ implicatum, in Flandria vidi.

8vo. In inſania interdicitur ſputatio. Et revera, maniaco furenti, mercurium ad ſputum provocandum, exhibere, ſanæ non mentis conſilium videatur; ſed quoniam melancholici & morbo hypochondriaco affecti, ſæpe viro venereo tentantur, ſeſe ſæpius tentatos autumant; an tali enixius petenti conveniret hydrargyroſis? Hoc ſedulo expendi meretur.

Quoniam conſortium, quo corpus cum animo unitur, ignoratur fere, morborum plurium rationem, in quibus animi vis præſertim affici videtur, ut & therapeiam exquiſitam, tradere non eſt. At melancholia, & morbus dictus hypochondriacus, magna ex parte, in vi imaginationis conſiſtunt. Itaque, de his luculenter diſſerere non datur. Sed & corpus, mutationes quaſdam ſubit, quarum ductu, noſmet ex anguſtiis expedire conemur. Bilis acris primum, dein viſcida, & demum picis inſtar atra fit; quin & ſanguinis ipſius habitus in melancholia craſſus eſt & tenax, nigroque colore. Unde inciſa cadavera, cerebrum ſiccum, ſanguiniſque canales atro ac lento cruore diſtentos oſtendunt. Et in malo, (quamvis

&

& corporis reliquum infeſtat,) hypochondriaco dicto, maxime vitiantur imi ventris viſcera, quorum ſingula, pro natura ſua, & uſibus vitæ quibus accommodata ſunt, afficiuntur; præ cæteris vero laborat jecur. Bilis craſſior & tenax, in canaliculis ſuis hærens, hos opplet, inflat &c. Hinc in utroque morbo, adſunt & humorum lentor, & laxitas vaſorum. Sed mercurius ptyaliſmum provocans, utrique cauſæ medetur; ſanguinem fundit, vaſa ſtimulat, obſtructa deplet, febrem accendit, (vide λ). Ergo in melancholico, incipiente ſaltem, & hypochondriis laboranti, utilis eſſe debet. Ratiocinio quoque aſſentitur experientia. Plurimis hypochondriacis, ſputo proritato, & mentis & corporis ſanitatem reddidi.

Addendum tamen eſt, quod nimia in his nunquam erat ſputatio, quod urinæ viæ ſemper apertæ manebant, quod alvum eccoproticis gummoſis ſemper poſt triduum ſolicitavi, quod animos ſpe grata erectos tenui, quod vires, generoſis ſtomachicis datis, omni molimine ſuſtentavi, &, finito ptyaliſmo, iter longum ſuſcipiendum ſuaſi.

9no. Sed inſultibus epilepticis quati ſolito, an ſalivatio proritanda? Epilepticum lue laborantem, ſemel ad ſputationem ſat copioſam inunxi; ſeptimana 3tia, ſubito ſpaſmis, epiſpaſtico pone aures, & venæ jugularis ſectione, diſcuſſis, os firmiſſime occludentibus corripiebatur. Declinante quoque ſputo, dum in ſella ſedebat, humi ſubito cecidit convulſus, omni ſenſu privatus: minuta 8 fere duravit paroxyſmus. (Hoc, aliis ſiphylicis nunquam morbo comitiali obnoxiis, poſitione erecta ſedentibus, accidere ſæpe vidi). At in poſterum hac paſſione laceſſitis, ſputum elicere nunquam tentabam: ſed, quando labem veneream comitabatur epilepſia, mercurium ſepties ſublimatum, præmiſſis evacuantibus debitis, cortici peruviano, caſtoreo, chalybi, immiſcui; luem ſic ſemper, niſi valde ſævam, immo una morbum caducum ſemel ſanatum vidi.

10mo. Sed quandoque cum nervorum reſolutione conjungitur lues, quid fieri oportet? Hæc mala atrocia implicita ſedulo expendi merentur; artificibus quippe, mercurium familiariter quotidie tractantibus, vel fumos ejus haurientibus, ſpaſmi, nervorum reſolutiones, ut fidi ſatis auctores tradunt, ſolennes ſunt; immo nonnunquam & olim notabantur, & hodie, peracta ſputatione præpropera, membra reſoluta, videre eſt. Anne ergo abſtinendum? In ætate provectiori, longo jam a tempore paralyſi parente, ptyaliſmum provocare inſaniæ eſſet. Sed quando minuuntur tantum calor, ſenſus, motus, alicujus membri, in homine etiam ætate adulta, calomelas, cum remediis, quæ fibras roborant aromaticis, adjuncto chalybe, rem luculentius peragit: fortaſſe quoque, parca ſalivatio a rariſſime illito mercurio his malis mederetur: hunc caſum tractandi nunquam mihi copia fuit.

11mo. Sed in utero geſtantibus quid faciendum? Hoc ubique nimis ſæpe evenit. Salivatione plena excitata, vel abortum facit fæmina; vel nutrimento idoneo fraudatur miſellulus; vel, ſi in utero non pereat, in

lucem ſuſceptus, vilem plerumque & infirmam animam trahit, peccatorum parentum martyr luctuoſus. Quapropter ſatius, vel parcam omnino ſputationem educere, vel potius, alterantis forma, mercurium ſuſpenſa manu adhibere.

11mo. Sed nullum morborum (a 4 ad 11.) contagionem veneream comitari demus. Nonne aliquando ſymptomata etiam venerea, quæ ante inunctum mercurium curari debeant; vel quibus ſanandis impar, immo funeſta foret ſaliva proritata, dantur? Ad priorem claſſem, oris interni ulcera, ophthalmiæ referuntur; alteri, contagium carie oſſa tenuia narium &c. erodens, vires nimis proſtratas, vel morbo jam veteri, vel ſputo ſæpe fruſtra tentato, præcipue annumero.

1. At ulcera oris, quamvis primo difformia & hiulca, ſemper ante peractam ſputationem ſanantur. Sic quoque inflammationes quotidie, ſaliva fluente, decreſcunt. 2. Sed quando oſſa narium inficiuntur, ſerpit cito lues, quam citiorem etiam reddit hydrargyroſis. Hoc in miſero nuper, exercitus olim venuſtiſſimo, comprobatum vidi. Quamvis enim tantum libras duas, nycthemeræ ſpatio, exſpuit, inde tamen capitis dolor multum intendebatur, ſpaſmi muſculos faciei ſæpe convellebant, naſus cecidit, & viciſſim aliena loquebatur. Hæc longo decocti lignorum & alterantium uſu amovere tentatum eſt; vixit nimis diu ſpectaculum luctuoſum, parum mente conſtans, inſultibus diris epilepticis ſæpe quaſſum, pulmones ſemper tuſſi rejiciens.

3. Quando vires, morbo jam veteri, vel ſputatione, in noſtra regione, ſæpius incaſſum elicita, valde proſternantur; cardiaca, euchyma adhibenda, & quamprimum ad cœlum tepidius migrandum eſt.

12mo. Sed ſi nihil horum (a 4 ad 12.) quominus provocetur ptyaliſmus, impediat; inter practicos, utrum corpus præparari debeat annon, lis eſt. Sydenhamus noſter, & qui in verba illius addicti ſunt, omnem corporis præparationem vires frangere, ac præſtare, nihil omnino ægere, quam importune ſatagendo nocere, ſtatuunt. E contra, Aſtruccius harum rerum auctor luculentiſſimus, & practicorum plerique contendunt, quod ſemper quantitas & craſſitudo ſanguinis venæ ſectione minuenda; quod purgantibus everrenda cacochylia eſt; & denique quod partium ſolidarum erethiſmus, (ut via facilius mercurii efficaciæ in ſanguinem paretur,) balneationibus tepidis, niſi ſymptomata funeſta præcipitari ſalivationem ſuadent, laxandus eſt. Anne ergo ſunt ſiphylico cuivis, nimia quantitas, lentor ſanguinei laticis nimius? In morbo fractis, vix ſanguinis ad vitæ munia peragenda ſatis eſt; ad hoc plerumque in talibus, tenuis nimis eſt. Anne tunc foret medici prudentis conſilium ibi V. S. celebrare, repetere? Sed in plethora, & hinc plerumque in exercitu, repetita ſanguinis miſſio convenit. Omnes ſiphylicos, aqua tepida ſemel, ſtrigoſos cum farina ſæpius abluo; hoc ſummi momenti eſt. Dum catharſis & cibi ſolidioris abſtinentia, &, ad pravam illuviem, in primis viis

ſæpe

ſæpe hærentem, educendam, corrigendam, & ad diarrhœam præcavendam proficiunt.

13tio. His rite peractis, lanula ſuccida, quippe de anni tempore eclectico parum ſolicitus ſum, probe induatur ægrotans; eligatur cubiculum ſatis amplum, ab aëris externi injuriis tamen rite tectum; & tunc de modo mercurium exhibendi conſiderandum eſt.

1mo. Inter medicinam facientes, quænam methodus maxime tuta, efficax maxime eſt hydrargyroſim excitandi, acrius diſputatur: omnes fere mercurii præparationes, in praxi ſatis frequente per novem annos, adhibui. Suffitus plerunque dira ſymptomata excitat, cerebrum turbat &c.; & quamvis ozænæ & ulcerum oris curatio huic permitti queat, nullus cinnabare accenſo, unice ſalivam proritare tentet. Argentum vivum intus ſumptum, etiam aliis additis, vel penitus ſpe ſputi ægros lactat, vel nimia ejus quantitas requiritur. A viridi mercurio ſtatim plerumque vitiatur ventriculus, alvus funditur, eſt draſticus nimis; præcipitatum album intus adhibui nunquam, nunquam corroſivum ſublimatum, ſed mercurii crudi affuſione, & ſublimatione iterata retuſum ſæpiſſime: æqua vero comparatione inſtituta, aquilam albam, ſæpius nauſeam, vomitum, diarrhæam, tormina creaſſe, incertiorem fuiſſe, appetitum ſemper plus proſtraviſſe, quam mercurius cuti illitus inveni. Anne frequens, alvi fluxus calomelani ſuperveniens, ab ejus acrimonia, vaſa exhalantia inteſtinorum, præcipue vero magnam glandulam ſalivalem, pancreas dictam, irritante, pendere videatur? Quapropter nunc, cæteris miſſis, niſi quædam calomelanos uſum ſuadeant, unguento utor.

R. Argenti vivi per alutam colati, & probe a peregrinis defæcati partes duas, axungiæ porcinæ recentis partem un. & dimid. tritu longo in parva terebinthinæ quantitate extinguatur, & tunc cum axungia, in formam unguenti incorporetur. Hocce unguentum ſatis forte eſt; & mitius, addita axungia, pro delicatulis, pueris &c. reddi poteſt. Ad focum brachia, axillæ primo, poſtea inguen, femora, tibiæ, linteo calido bene detergantur, fricentur; ad focum; cuivis harum partium, fortiter unguenti hujus quantum capit drachmam mercurii m. & v. per triduum, os ſolicite inſpiciens, illino: quarto die ſi vel nulla vel parva futuri ptyaliſmi appareant ſigna, bis iterum drachmam unam affrico, & dein quid ſit futurum cras attentus expecto. Sed tunc ſi nec halitus, nec os internum, quod raro fit, mutationis dent ſigna, die ſexto bis iterum eandem quantitatem (ſemper partem fricandam aqua ſaponacea calida lavans, linteo calido detergens) inungo. Hoc argenti vivi pondus, niſi ſe per vias inteſtinales irruens profundit, fere ſemper in glandulas ſalivales patentes, numeroſas, ſanguinem copioſum recto fere tramite a corde recipientes, effectus proprios edit; vel per poros cutis ſudorem ingratum exhalat; vel denique per renes, quod rarius, ſe præcipitans, urinam fœtidam copioſam fundit. Sed ſi nulla horum accidunt, quod reliqui eſt ex dua-

bus mercurii unciis eodem modo illino, & dein alterum diem sedulus animum attendo. Tunc quidem, si non mutentur oris interna, quod rarius est, ventriculum radice brasiliensi ipecacuanha dicta, & nonnunquam grano uno vel altero emetici flavi addito, concutio; fortiori raro utor. His plerumque brevi post erumpit sputatio.

Ante quatuor annos, me remedium in sale absinthii, ad vires mercurii in sanguinem tuto, cito expediundas, invenisse gloriabar. Nupera vero pericula a me caute adhibita, quod, quamvis nonnunquam effectus mercurii fundentes summe promovet, huic miræ ignis soboli non esse semper fidendum, monstrant. Ubi vero tres uncias illeveris, nec inde sputum elicitur, salis absinthii semiscrupulum bis die in idoneis poculis per duos vel tres dies propinare possis. Nihil noxæ ab illo, immo potius appetitum firmiorem, & urinam valde auctam vidi.

2do. In inunctionibus nunquam uncias quatuor transcendo, & probe memini ne vel hac quantitate, sputum in quodam proritatum. Ast enormiter per duas septimanas, sudavit æger, & epidermidem fere totam tanquam exuvias posuit. His, siphylica mala curabantur. Erat attamen halitus oris vix ferendus, & genæ intumuerant. Uncia una vel altera, modo priora observentur, & quantitas ad salivæ debitam copiam proritandam, in plerisque accommoda; laudabilem vero hydrargyrosim semuncia sæpius excitatam vidi.

13mo. Sed lento gradu sic sputum elicere, est summi omnino momenti. Mercurius est semper remedium anceps. Desidiosus, & quasi sui officii oblitus in corpore aliquando videtur; tunc vero subito, collectis viribus, & omni suo terrore armatus, erumpit, & miserum pessundat. Hinc, ab usu argenti vivi nimis præcipitato, olim mors vel morte pejora mala sequebantur, & adhuc hodie nimis crebro sequuntur.

14mo, Prodit se salivatio his signis præcipuis.

(α) Calent primo oris interna, præcipue circa vesperem, injucunde sapit sputum, in diversis hominibus diversissimum.

(β) Tument, rubent, calent, dolent, genæ, labia. Gingivarum, facile sanguinem fœtidum fundens, est tumor fungosus. In quodam ante salivationem, a gingivis valde tumidis, semilibra, & ultra sanguinis atri erupit.

(γ) Fœtet intolerandum spiritus; hic fœtor a mercurio massam sanguineam dissolvente, sales oleaque ejus volatiliora reddente; hoc est, a sanguinis inducta putredine vera pendet. Hoc ulterius sequentibus patebit.

(δ) Stupent, vacillant dentes. Quemdam ὀδονταλγία sævissima per totum fere sputationis tempus vexatum vidi. Illi omnes capilli deciderunt.

(ε) Intus malæ, stigmatibus, præcipue circa ductuum salivalium ora, cineritiis, olentibus notantur. Lingua tumet, albet superius; ductum

Whar-

Whartonianum ulcuſcula generis ejuſdem, ſæpe & margines, & linguæ apicem, valde dolentia, conicæ quippe & fungiformes papillæ margine frequentes, molles ſunt, ibique majores quam alibi, deturpant. Hinc guſtatus pervertitur, loquela, manducatio impediuntur.

(ζ) Hoc tempore quoque efflореſcit plerunque cutis, & hebetatur viſus.

(η) Auditum ſputantium nonnunquam imminutum, aliquando acutiorem, doloroſum, ſed tunc ulcuſculum maxillam inferiorem prope articulationem obſidebat, vidi. Surditatem quoque perfectam, in juvene ulcuſculis oris & veli palatini venereis laborante, in caſtris recordor. Anne a tuba Euſtachiana tumore compreſſa? Vitiis oris mercurio diſcuſſis, rediit auditus.

(θ) Ex ulcuſculis, ſanguis, ſæpe magna nimis copia, noctu præcipue, craſi diſſolutus, male olens, funditur. Provenit a genis ſæpiſſime, a gingivis nonnunquam, a lingua ſæpius, a faucibus aliquando, a dente carie exeſo rariſſime. Ad hunc compeſcendum, & os interne mitigandum, ribeſiorum gelatinam aceto vel vino rubro ſolutam, præ reliquis accommodam inveni.

(ι) Sputum hoc tempore pleno rivo manans, a ſaliva, odore, colore, ſapore, valde differt, acidis mineralibus vero, ut quidam ſcribunt, ne vel minimum tumultum ciens unquam vidi. Sæpe deficit mane; e lecto vero ſurgere, corpus tantiſper exercere, & liquores tepidos affatim ſorbere, iterum promovet.

(κ) Procedente ſalivatione, minuuntur reliquæ ſecretiones, excretiones. 1°. Parum urinæ reddit veſica, eſt ea colorata, acris, fœtida, aliquando etiam ſanguine parum tincta, ſedimentum deponens. 2°. Alvus quoque adſtricta manet; ſæpe nihil fœcum, per unam, duas, raro tres ſeptimanas, fundentem, videre fuit. Sed confert excrementi partem, poſtquam mercurius in glandulas oris vires probe exeruerit, calore induratam, peſſario quovis, vel clyſmate miti, ſingulis ſeptimanis ſubducere. Melius ſic curſum ptyaliſmus abſolvit. Febris, cephalagia (de quibus λ) minuuntur, immo fortaſſe, alvi fluxus præcavetur, certe dolor atrox, a fæcibus in lapideam fere duritiem compactis, finito ptyaliſmo proveniens, eluditur, minuitur. (vide 19. 2.) Confert quoque haud parum, urinam nonnihil promovere. 3°. De inſenſili perſpiratione nihil habeo dicere; ſed ſemper magis rite procedit hydrargyroſis, ſi initio ſudor, & poſtea madoris fœtentis parum per porulos cutis emanet. Eſt optima ſalivationis vicaria ſudatio hoc modo excitata, vid. 13. 2.

(λ) Febricula ſemper, febris aliquoties adeſt. Sanguis hoc tempore miſſus, eſt craſi diſſolutus, tetrum odorem ſtatim exhalans, vix ſeparans, citiſſime putreſcens, in aura difflans, abiens. Pulſus ad 100, 110, 120, & ſi nimius calor cubiculi eſt, ad 130, & ultra acceleratur. Capitis dolor plerunque urget.

 (μ) Vi-

(*μ*) Vigilia. Sputantes raro, nunquam alte dormiunt. An a mobilitate, tenuitate, calore, pondere aucto, putredine (*γ θ λ*) ſanguinis id pendet? Annon phyſiologicis demonſtratur, partes tenuiores, ſolidiores, ſphæricas ſanguinis, fere recto ductu, magna copia, cerebrum alluere? Certe quicquid ſanguinem minuat, velocitatem, ſtimulos demulcendo, diſſtringendo, tardet, quicquid in cerebro congerat, ſomnum conciliat.

15mo. Hæc ſunt ſputationis præcipua ſigna: quo modo rite fluat, ut diſſeramus, jam reſtat; & primo, de cubiculi calore pauca monere liceat.

(*a*) In calore cubiculi, etiam primi ſputum excitantes medici Itali &c. erraverunt, in hoc etiamnum practicorum plurimi peccare videntur. Calor ſani in regione noſtra eſt 90 vel 96 grad: hic calor, febre excitata, (*λ*) ad 100, vel ultra, aſcendit. Sed, ſi calor cubiculi, a 50 (qui eſt medius, in noſtro cœlo, caloris gradus) ad 100, vel ultra, ut ſæpe fit, intenditur, quæ non extimeſcenda ſunt?

(*b*) 1mo. Accenditur febris: 2do, cephalalgia ſævior fit: 3tio, tumet ſtupendum facies: 4to, vox plane, lingua vel extus tumida indecore hærente, vel intus immota manente, intercipitur: 5to, nimia ſputatio, fœtidiſſima, ſæpe cruenta: 6to, difficillima redditur deglutitio: 7mo, vigiliæ urgent: 8vo, ſpiritum anheli ducunt: 9no, ventriculi nauſea, vomituritio: 10mo, ſanguinis multum ab ore exſcreant, a pulmonibus tuſſiunt: 11mo, tormina, ſedes cruentæ vexant: 12mo, animo ſæpe deficiunt: 13to, delirant, quid multa? 14to, moriuntur.

(*c*) Annon calor nimius fere ſimilia in ſano producere quit? In caſtris, in itineribus, atrociſſima ab inſolatione vidi. Et quid, quæſo, in febribus acutis, putridis, malignis, efflorescentia comitatis, pejus eſt calore immodico?

(*d*) Horum ſymptomatum hæc fortaſſe eſt αἰτιολογία. Vis aëris calentis ad 96 gradum, totum ſanguinem, primo ſerum, cruorem lentius, donec utraque in volatilem & fœtidum halitum, (experiente egregio Hallero) exigua fæce relicta, abeant, ſolvit. Sed calorem cubiculi hunc gradum ſuperantem ſæpe nimis notavi. Hinc fit putridus (quippe mercurius natura ſanguinem putreſcentem reddit) ſanguis, hoc eſt, acris, ſtimulans, venenatus fere; inde ſymptomata ad numeros 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 12.

Ad hæc, calore febrili omni rareſcunt humores, extenduntur ſolida, extenditur & gluten intermedium; ergo cohærent minus; ſed & momentum, ut & velocitas, mercurio adhibito, ſanguinis augentur; immo & fibræ & humores putredine tabeſcunt, diffluunt; ſed & putridus jam ſanguis. (vid. *γ*, *θ*, *λ*, *d*.). His fibræ teneriores ſolvuntur, diſrumpuntur; effluunt liquores acriores. Hinc ſymptomata ad numeros 8, 10, 11, 13, 14, & reliquorum 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 12, incrementum.

(*e*) An-

(*e*) Annon & ſanguinis putredo, (cæteris miſſis) ab ignoto quovis ab acre recepto in inſpiratione, minuitur in ſanis? Certe hoc quodcunque eſt a fervore cubiculi corrumpi videtur.

(*f*) Sed & pathologiæ aſſentitur θεραπεία. Præcaventur plerumque a ſuſpenſa mercurii inunctione, a calore cubiculi temperato: curantur antiſepticis, vino, camphora, cortice, acidis vegetabilibus præcipue, purgantibus blandis, e. g. ſennæ, cum tamarindis, cremore tartari, decocta, aſtringentibus, auſteris, calore moderato.

Cuidam quadragenario, tabe venerea laboranti, mercurii unciam unam adhibui. Ad tres libras viginti quatuor horarum ſpatio ſputum effudit. Secunda ſeptimana, antequam e vita diſcederet, uxor mœrens, ut viſerem, rogabat. Moribundi quidem præ ſe ferebat ſpeciem; ſtragula ſanguine maculabantur, matulam ſatis largam tum ſanguinis ſemiplenam, omni momento cruorem tuſſi per os rejiciendo, fere implevit. Erat cubiculum injuſſu meo fervens, fœtens; vix ſpiritum ducere poſſem; prætærea morbo pulmonico olim obnoxius fuerat. Femora ſtatim ligavi, focum fere extinxi; elixirem vitrioli in vino rubro, ut & doſim pulveris ſtyptici exhibui; his, cito quies impetrata erat; uncias tunc quatuor ſanguinis e pedibus eduxi: ſiſtebatur hæmoptoe, & ne rediret, mercurii vires catharſi revellendo, curavi.

(*g*) Anne ergo frigori exponendus eſt ſiphylicus? neutiquam. A frigore ſuſcepto dira oriuntur mala. Neque hoc, etiam aliis ejus effectibus omiſſis, mirum, ſi cum Sanctorio conſideremus, quod, ex ciborum libris octo, quinque (nulla, inhalatorum humorum his viis quoque diſſlartium, habita ratione) in auras abeant, videatur. Hæc perſpiratio merito inventoris nomine inſignita, aqua ſubtiliſſima præcipue, forte oleo, certo ſale volatili, &c. tritu, calore, a mercurio volatilioribus redditis, conſtat. Sed hæc tam copioſa excretio (forte in ſputantibus minuitur) ſic mutata & acrior longe facta, ut & ſputatio ipſa, retropelluntur. Retropulſis, partes corporis infirmiores, minus frigori obnoxias, maxime dilatabiles, occupant. Hinc vel 1. hæmoptoen, vel 2. lateris, vel 3. laryngis, 4. vel articulorum inflammationem, vel 5. alvi fluxum, aliaque multa, ut fert ægrotantis genius, ſemper vero febrem arceſſit, accendit. Curatur 1. hæmoptoe ut F. 2. Conveniunt nimis doloroſo, cruento, ventris fluxui revellentia, ſennæ cum tamarindis decoctum, rhei tinctura, acida cum aromaticis, antiſepticis conjuncta, adſtringentia. 3. Febrem & inflammationes, ſanguis detractus, lavacra tepida, diluentia, humorum putredinem arcentia, diaphoretica mitiora medentur. 4. Reliqua mala eandem fere medelam, ac ſi revera eſſent morbi non a ſputo cohibito provenientes, ſuſcipiunt. Fomentis, induſiis calidis, immo forte doſi altera unguenti, his (1. 2. 3. 4.) diſcuſſis, ſputatio revocanda eſt.

(*h*) Hinc quoniam, & a caloris exceſſu, & a frigore, ſuſcepto, tam dira fluant; gradum quo teneri debet ſiphylicus, ſummi determinare momenti

menti eſt. Sed quoniam nonnulli & caloris & frigoris aliis magis patientes ſunt; temperamenti, ætatis, anni tempeſtatis ratione variandus eſt iſte. Sed, in univerſum, quoniam corpus aëre circumfuſo calidius eſt, & omnis febricitat ſputans (*vid.* λ.) ſexageſimum gradum thermomet. Fahrenh. modo cubiculum ab aëris injuriis ſolicite defendatur; hyeme etiam, calidum ſatis inveni. Æſtate vero foculum tantum, niſi m. & v. permitto. Immo æſtate, ſæpe ptyaliſmum proritatum, feliciter ad finem perductum, in horreis novi.

Militi cuidam, habitus ſanguinei, 30 annos nato, intemperato, poſt 12 mille paſſuum iter, & V. S. proximo die ſatis largam, pro ophthalmia, labiorum tumore, ſcabie ſicca fatiſcente, flava obductorum, oris interni ulceribus, dum reliquas cutis partes vel ſcabies eadem, vel puſtulæ purpuraſcentes, vel lividæ deformabant; collega nuperus, D. Robertus Murdagh, calomelanos grana quinque; cras ſemidrachmam pilularum cochiæ ſumpturo; in conſerva roſarum H. S. dedit. Diluculo militum manus, cum quibus erat, ad Vagniacum in Cantio ultra 20 millia paſſuum contendere cogebatur; cum ſociis & noſter (quippe erat ſtrenuus) quamvis tempeſtas erat frigidiſſima, nivoſa, iter fecit. His, ſymptomata priora excanduerunt; quapropter, itinere finito, ſtatim ſe ad lectum contulit. Mane proximo, copioſa vera mercurialis ſputatio erupit, quam, quoniam brevi legioni Belgium adnavigandum erat, ſiſtere iterata V. S. & catharſi repetita &c. neceſſe fuit. Sed his non obſtantibus, per quinque dies, quibus libras quindecim ſputi effudit, perſtitit. Interea temporis, facies ſcabioſa tumida, idoneis fovebatur; & unguento mitiſſimo mercuriali curabatur, dum os, aqua calcis & melle Ægyptiaco colluebatur ſæpe. His, cito evanuerunt; integrum cathartica perſtiterunt, & ſanus brevi poſt cum legione mare trajecit.

16. Sic caloris gradu ſtatuto; de poculis & diæta ſiphylicorum patum dicere reſtat. Militibus bibenda quæ ſequuntur exhibeo; ℞. lactis P. 2. aquæ (cui incoquitur panis bis cocti Q. S.) P. 1. coquantur, adde ab igne remotis; aquæ cinnamomi, Q. V. Infuſum quoque ſalivæ cum ſaccharo edulcoratum, vel decoctum vulgare farinaceum, vel cereviſiam tenuem cum pane toſto; vel denique thee ipſum; loco meliore natis eadem, & vini aliqualem portionem concedo. Sit victus nutriens, cardiacus; pullorum juſcula, gelatinæ &c. His, magis par eſt unuſquiſque ptyaliſmo ferendo, dolores, hilaritate quadam demulcente, minuuntur, ſputi copia augetur, & quod grave eſt, macilentia, a qua tabem heu nimis crebro ortam vidi, præcavetur, N. B. antequam bibat ſiphylicus os colluere quovis liquore ſemper expedit.

17mo. Quamvis caloris moderamen, & parca mercurii inunctio, tam multa præveniunt; & quamvis idoneis ingeſtis foveatur hydrargyroſis; nonnulla tamen, quæ niſi coërcita, aut vitam periclitant, aut ptyaliſmum

mum vanum reddunt, in ſtatu aliquando accidunt. Inter hæc eminet dyſenteria ſemper atrox, ſæpe funeſta.

A. Morbum ſatis cognitum non hujus eſt loci deſcribere, liceat tantum obſervare, quæ excernuntur valde fœtere, vulgo cruenta, & quod, dum ſedes & tormina vexabant, ſputum copia auctum, ſæpiſſime notavi, dyſenteria vero fatiſcente, tunc & hoc fatiſcit, iterum uſu unguenti circumſpecto ſolicitandum.

1. Si dyſentericus natura vegetus plethoricus ſit, ſanguinem minuere caute expedit venæſectione. Emeticum olim adhibere mihi erat ſolenne; ſed multa mala, præſertim ſanguinis fluxus, inde orta vidi (nec mirum ſi γ θ λ conſideremus) quapropter rem nunc potius alvum ſolventi miti (9. 2.) committo. Si vero multum laboret ventriculus, oxymele ſcilitico, cardui benedicti vel florum chæmemeli infuſo, parum concuti poſſit.

2. Ad dolorem ſtatim ſedandum, omnes, nec immerito, laudanum Sydenhami collaudant.

Sed hæc (1. 2.) ſæpe fruſtra adhibentur, & perit miſer, niſi antiſeptica, quorum latiſſime patet claſſis, præſertim aromatica & acida, theriaca, vinum, ſerum rhenanum, opem ferant. Non videntur eſſe tam tuta acida mineralia; quoniam, ut mihi clariſſ. patronus D. Andreas St. Clarius inter colloquendum de hac praxi innuit, acidis mineralibus argentum vivum per ſe innocens, corroſivum, venenatum devenit. Nec in praxi civili ſuadeo. Attamen in exercitu, elixire vitrioli vino auxiliante, ſæpe hoc malum feliciter diſcuſſi. Annon acetum theriacale egregie proficeret?

His plerumque diaphoreſis blanda, quæ eſt hujus mali criſis tutiſſima, promovetur. Aeger lecto continendus eſt.

3. Electuarium diaſcordii & aſtringenti ad medelam quoque aliquid faciunt.

B. Si (1) ultra modum intumeſcat facies, & (2) ulcuſcula amygdalas depaſcant, foveatur quovis diſcutiente ſpirituoſo facies, mutentur caute tibialia; & quæ glandulæ colli operiunt. Ad (2) ulcuſcula detergenda, ſananda, hordei vel ficuum decocto, addito melle roſaceo, os colluere oportet. At utraque (1. 2.) curanda, alvum leniter ſubducere, pedes in aquam tepidam immergere, epiſpaſticum pone aures ponere auctor ſum.

Poſt hæc, nonnunquam tonſillas ſtigmatibus gangrænoſis notatas obſervavi territus. Unicum remedium eſt, glandulas haſce, tribus quatuorve in locis, vulneribus ſatis profundis ſcalpello incidere, quæ melle roſaceo vel aqua calcis, adjecta mellis Ægyptiaci aliqua portione, curanda ſunt. Niſi his ſuccurratur citiſſime, ad gulam ſerpit malum & exitiale eſt. Hoc eo magis lynceis oculis inſpiciendum eſt, quia & dolor & calor febrilis imminuta videntur. Hæ ſunt induciæ admodum fallaces; dum enim incautus nihil periculi ſubeſſe (ut probe monet cl. Archiater Mead) & ægrotum

tum in vado esse prædicit, pulsus vacillans, facies pallida, inquietudo summa, sudores frigidi se invicem excipientes, sputi cessatio, fatum instans prænuntiant. Gangræna curata, non est iterum sollicitanda hydrargyrosis; sed alio quovis modo e corpore eliminandum est virus venereum.

C. Hæc sunt dira symptomata: sed & lethum, a perpetua liquidorum rejectione, utcunque illa desiderentur, nonnunquam sequitur. In actu effervescentiæ bibatur mistura antiemetica a claris. Riverio descripta, parum addito laudani Sydenhami. Enemate subducatur materiæ infestæ pars. Applicetur ventriculi regioni panis tostus, vino rubro tinctus, cum olei nucis moschate p. e. portiuncula: commode quoque apponitur cataplasma theriacale. Dentur & acida prius laudata.

An tali conveniret aquæ fontis frigidæ poculum?

D. Et denique, si sputi quantitatem sustinere non potest ægrotans, liquanda alvus, interdum etiam ducenda; mutanda sunt caute tibialia, indusia, stragula; quia hæc, ptyalismum, mercurio nonnihil imbuta, focillant. Hoc jam quoque tempore, sulphuris semidrachmam ter die exhibere, in consuetudinem venit. Anne sulphur in linimenti formam, cum butyro vel axungia redactum, & cuti illitum, ptyalismum nimis sævientem inhiberet? Sed & acescentia, & quæ ad literulam (*f*) commendantur, in immodica hydrargyrosi proficient.

Maxima quantitas nycthemeræ spatio debeat esse bilibra, minima quintussis vel sextussis.

E. Eadem tentanda sunt, si extra debitum (de quo 18) protrahitur, ut sæpe fit in phlegmaticis, sputatio. His quoque sudor, spirituum accensorum ope elicitus, proficit. Colluatur quoque os gargarismo quovis astringente siccante.

Hæc denique sunt magis solennia, quæ in statu hydrargyroseωs accidunt; sed & hæc rarius, modo quæ ad 14 in fine, & lit. *h*. laudantur, observes, evenient.

F. Inusitatiora sunt paralysis, torpor, stupor, spasmi &c.

18vo. Quamdiu foveri debeat, tantum usu magistro doceri potest, hydrargyrosis; cæteris paribus, donec vitia venerea evanescant, est protrahenda. Post tres septimanas pleni ptyalismi, plerique tædio affici solent. Sed in hoc morbo semper satius plus, si audiens dicto sit mercurius, & vires sufficiant, quam parum agere.

19no. Fatiscente ptyalismo, augeri incipit urinæ copia, nunc plerumque copiosum non adeo fœtidum sedimentum deponens; oris interna minus dolent; detumescit facies, dentes firmiores fiunt, & vox & cibi desiderium redeunt; sapidorum appetitus, cessat capitis dolor, nunc somniant.

Colluatur os aqua calcis, melle; gingivarum firmitas alumine in vino rubro soluto promoveatur. Cibus caute, parce, euchymus, animalis indulgeatur.

I. Hoc tempore quoque plerùmquè urgere solet cardialgia cum aquæ rejec-

jectione (Angl. *Water-brash*) & ructu acido. Hæc sunt valde inquieta. Spiritu e cornu cervi ope ignis elicito, & sale a lixivio absynthii præparato, stomachicis, roborantibus, victu ex animalium partibus petito, assato, curantur. Hæc rarissime medicum spe inani lactant; sin, rad. ipecacuanhæ curationem absolvit.

2. Eadem quoque tempestate, quamprimum ac venter sedis indicia dat, injiciatur summe lubricans clysma. Sic fæces, quæ semper (nisi quæ ad x observantur) pigræ & duræ sunt, in itinere tortuoso emolliuntur, & rectum ab illarum scabritie defenditur. Hujus neglectu, imi, mollis, adiposi intestini, inflammationem, hæmorrhoidas, &c. excitata vidi.

3. Sed & diarrhœa aliquando infestat. Inspiciantur excreta, sunt valde ab fluxu ad A diversa, & diversam medelam (huic enim symptomati nocerent acida) suscipiunt. Vino rubro, cui incoquuntur cortex cinnamomi vel granatorum, rheo, adstringentibus, aqua calcis (cujus miros effectus, in intestinorum lævitate, & dysenteria quatuordecim menses veteri, nuperrime expertus sum) emetico Brasiliense, curatio peragitur.

4. Declinante sic ptyalismo, testes cuticulam totam, exuvias tanquam, ponunt plerumque.

5. Et denique hoc tempore, diaphoresim blandam, biduo quovis per septimanam unam vel alteram, decocti ligni sancti &c. usu promovere, proderit. Sic enim dira, ab auctoribus memorata, a mercurio in fabrica cellulosa &c. nidulante, provenientia, præcaventur. Hoc quoque, si quæ morbi reliquiæ supersunt, efficaciter propellentur. Cathartica raro requiruntur, usum quoque aquilæ albæ improbo.

20mo. Tandem corpus aqua tepida farinacea, saponacea lavetur; ad vestes consuetas paulatim redeat convalescens, mutet cubiculum, aëri tandem sereno, aprico, meridiano exponatur; & denique ruris amœnitatibus, & ab equo exercitio, ad consuetum vitæ genus revocari debeat.

21mo. Si vero, neque ruris amœnitate, neque exercitio, nec vini rubri poculis moderatis, appetitus, quod raro accidit, non convalescat, Tinctura ipecacuanhæ ventriculum irritare prodest, qui, medicamentis ex chalybe, amaris & aromaticis adjunctis, tincturæ præsertim modo, quotidie propinatis, & cibos brevi expetit, & rite digerit. Aquæ, vero, quæ per venas hujus metalli fluxerint, remediorum omnium chalybeorum, sunt efficacissimæ.

22do. Post ptyalismum, 1. militem sæpe pollicis dimidio, mane etiam, longitudine solenni breviorem, inveni. Unde hoc? 2. Unde macies summa? forte horum (22. 2.) ratio reputanti patebit, corpus nostrum etiam sanum, sanguinis circulo, in perpetuo corruptionis statu esse, partes liquidas exhalare, expelli, solida attrita, mole minuta, in circulum abrepta, cum urina &c. exire. Hæc substantiæ jactura in juventute, ubi aquæ & glutinis plurimum, terræ parum est, maxima observatur. In hoc statu, ergo, si plus perdatur, quam sanguis nutrimenti fons apponit, fiet macritudo

Sed calor febrilis, omnia liquida, olea præsertim, a quo venusta obesitas, volatiliora reddendo, & solida deterendo, hoc est, plus quam opportatur, radendo, maciem facit. Sed, in sputatione, est febris; (λ) est quoque putredo. (γ, θ, λ). Hi effectus, pondere mercurii, mirum augentur. Hinc forte macies, hinc altitudinis diminutio.

23tio. Ptyalismo sic feliciter peracto, macilenti etiam natura sæpe fiunt obesiores. Immo corporibus, in quibus vel ex traduce, vel a pravo victu, glandulæ vitia contraxerint; humorum omnium defæcatio, vasorum reseratio ab hydrargyrosi, haud raro in posterum sanitatem præstant integriorem. Hoc tamen silentio præteriri non debet, usu hujus remedii, utut Herculei, nimis frequenti, robustissima temperamenta pessundari: impar & ipsum tandem fieri, morbo debellando.

24to. Ad integritatem plenam conciliandam, & a venere abstinentia, & ψυχρολȣσια conferunt.

FINIS.

HENRICI

XXXIII.

HENRICI MICHAELIS MISSA

ET

GUIDONIS DAN. DESPATUREAUX,

AUTORIS, THESIS IN EA VERBA

Ergo lui venereæ hydrargyrus, camphoratus.

Parif. 29 Januarii 1756.

I.

CUr etiamnum peccata annis præteritis admiffa, ab hydrargyrofi, eaque pleniore, quafi redempta, nonnullos toties remordent? Cur in his luis venereæ ftigmata de novo recrudefcunt? An a malitia morbi (infuperabilis nufquam) more hoftis infide reconciliati, ac inopinato refurgentis? An à medicaminis vitio, illiufque viribus infirmioribus? Neutrum fane: agyrtarum & circumforaneorum infcitiam eludit facile lues venerea, abfque aliorum malorum glomeribus, abfque fcorbuticarum affectionum fatellitio, raro perftans diu: idcirco dum fociis hifce lues pertinaciter hæret, non uno tum ac fimpliciffimo pellitur remedio; plerique tamen, cum Medicinam non calleant, legum illius ignari penitus, audaciffime uno quopiam unguento omnes tentant perfanare, nulla corporum qualitatis habita ratione; atque fi infuper medicaminis alterius fodalitio medicamen egeat, quo moderetur, aut intendatur, illi ne aliquid de fuo decedat lucro, pro fuo remedio decertant imperiti auro inhiantes agyrtæ aut tonfores, dum interea morbi pervicaciam arguunt, ut eo pacto ter quater aut pluries ægri curationem ineant, experianturve: hinc licet non fint lethales, nifi ex eventu, venereæ affectiones, ita tamen malæ aves interdiu advolant, noftra etiam ætate, ut decima pars curandorum pejori morbo, imo & morti committatur. Quod novum hercle non eft ac inauditum. Pari infortunio lethalem olim extitiffe jam luem veneream memoriæ proditum eft. Prifcis enim temporibus, aromatariis (*a*), herbarum collectoribus, ac circulatoribus, in arte verfatiffimi curationis fortem primum relinquebant, quafi ipfi dedignati morbo, turpi tum habito, mederi. Mali vero increfcente tum fævitia, tum frequentia, Medicos, hu-

(*a*) *Wendelinus Hoch*, de Morb. Gall. cap. 1.

manitatis vindices, commovit lugenda hominum conditio, & flebilior nunc, potiori jure, commovet.

Ex quo lues venerea, cujus à veneris consuetudine nomen ac fons uberior, avos nostros monstrosa novitate (*b*), oris ausoniis, vertente anno 1495. perculerit, Heu! quam stupendum in dies cœpit incrementum familiaris ea adeo nunc; ut eam brevi fore humano generi comitem facile credideris. Tolerabilior ea apud Americanos, hos sub scabiei feræ aut herpetis larva irrepit endemia: Hispanis etiam, qui eam primi, cum Americanorum spoliis, una convasarunt, quia forsitan nobis magis sobrii ac in aere tenui necnon calidiori degunt, parcit benigna ut plurimum. In nostrates vero, & in populos plerosque Boreales durius & acrius, nec una de causa, desævit, tuberculis & ulceribus sui generis, aut doloribus noctu atrocioribus sese prodens. Miasma venereum contactu solo contagiosum, sed ea duntaxat loca, quæ rarissima epidermide velata, quasi denudantur, os, nempe, papillam ac pudendum permeans; cuicunque corporis parti insederit, illic inhærescens phlogosim perpetuo excitat, unde ulcus radices figit, ex quo paulatim propagatur. Cum à partibus obscænis inchoat, gonorrhœa malum orditur, qua virulenta sanies, velut eructando, turpissime ejicitur; cum vero interiora adierit, condylomata ficus, porri, &c. verendis partibus exsurgunt, rhagadibus ani crepido hiulcatur, pustulæ rubentes ad corporis peripheriam prosiliunt; quæ in hac parte obliteratæ in alia cito regerminant, ulcuscula cancrodea, tonsillas, potissimum & fauces impetentia ipsas depascuntur. At si virus in artus, intra carnes deturbetur, acerbos dolores commovet noctu maxime ingravescentes, & demum ossium compagi non utique parcens, aut hæc in tumores dilatat nodos tophos inferens, aut cariem inducens ab interiori medulla exorientem, horrendum spinæ ventosæ malum parit. Prolatis hisce luis venereæ insigniis, vix hallucinaretur quisquam, at cum interdum tamen signa pathognomonica desint, ecquis tum præter Medicum, eumque linceum, *anamnestica* signa introspiciens ex pluribus ambiguis atque ancipitibus adamussim penitatis diagnosim instituet secure?

Luis autem venereæ indoles, etsi theoretico non uno, nec semel exagitata, adhucdum tamen prostat exploranda penitus. Hujusce morbi virus obscure notum; in diversa complexione, sua agendi norma, adeo diversum, acidum quidam, alkalina acrimonia præditum alii excogitarunt: sed priorum maxime opinioni ansam præbuit analogia: acidi quippe energia, prout dicere, amant; virus hydrophobicum salivam (*c*) viperinum humorem felleum (*d*), arthriticum articulorum synoviam (*e*) speciatim afficiunt.

(*b*) De luis venereæ origine vide *Wendel. Hock.* de Morb. Gall. Fracastorius de Morbis Contag. *Manardus*, *Fallopius* de Morbo Gallico, *Beverovicius*, Idea Med. Veter. Sed præ omnibus consulendus auctor multis litterarum monumentis Clarus, M. *Astruc*.

(*c*) *Astruc* de Hydrophob. Sauvage. Differt. sur la Rage.

(*d*) *Mead.* de Venenis.

(*e*) *Hatté.* Quæst. Med. *An Arthritid. Moxa ustulatio.*

ciunt. Nec diſpari prorſus ratione genitalia, fauces, & omnes fere glandularum ſeries ſua haud æquivoca peccati indicia fatentur. In his autem omnibus virus venereum ſuam etiam exerit actionem, quatenus aciditate inſpiſſat lympham & ſolida erodit, hinc & inde pullulat omnigena malorum ilias. Egregia ſane hæc doctrinæ monumenta, quæ veritatis etiam limina propius omnium conſalutant. Sed quid venari, ſpeculatione toties infida, num dolores venerei, num tumores, num oſſium exeſiones ſalibus mordaciſſimis, iiſque acidis deberi? Virus venereum eludit ſenſuum perſpicaciam; ex antacidis porro ſpecificum nullum lui venereæ adverſans reperire datum eſt. Ad rerum igitur pondera hic pergendum recto tramite.

I I.

Prælucente nondum therapeuticæ ſanioris aurora, nec pari, nec fauſto interdum curationis eventu, medentium munera omnes adimplere, dogmatici aut empirici. Qui enim aperientia quævis indiſcriminatim congeſſerunt in lue debellanda, illi morbi virus ſubigi poſſe & atteri opinantes, ſanguinem ſæpe ſæpius debita lymphæ copia ſpoliarunt: ſolidorum compage deſiccata, erethiſmum, inflammationes aut motus inordinatos, interturbatis ſimul ſecretionibus, concitarunt, non fugato perinde morbo.

Affini rationum momento, virus e corpore amandandum ſudorificorum marte plerique Medicorum diu autumarunt. Quod quidem bene ceſſit multis, pluribus nocuum; viribus enim ita labefactatis, & maraſmo prave ſimul inducto, imperfectam adumbrarunt medelam, ſi qua utique viſa fuerit.

Virus inveteratum felicius ſuffimentis e cinnabari promiſcue admotis compelli foras, aliquando error. Exilis adeo ea via corpori intromittitur hydrargiri moles, ut iniqua tum quantitatis ratione, is radicitus extirpandæ lui ineptus interdum faceſcat.

Aſt longe graviora ægrotis accerſerunt & accerſunt nunc incommoda, quotquot ſeminium venereum ſolis purgantibus draſticis impugnandum aggrediuntur. Læditur inde alimentorum concoctio, ventriculi & inteſtinorum, aſſiduo laceſſitorum, ærumnæ, ſpaſmorum, alvi fluxuum, &c. choream poſt ſe ducunt, unde cito tota pene ruit œconomia. Draſticis porro annumerentur hydrargyri quædam præparata, interne uſurpata, quibus luem edomandam committunt agyrtæ, angue pejores, qui dum ita incautis emungunt pecuniam, ſanitatem ſimul exhaurire non dubitant. Quot & quanta ſæpiſſime manent pertimeſcenda ab acidorum venenoſorum ſpiculis, quibus horret hydrargyrus in his arcanis latitans, nemo neſcit, præter credulum nimis ægrotantem.

Neque etiam radicitus avelli luem veneream ptyaliſmo duce multoties fuit in aprico poſitum; nec latet cur res ita contigerit: in tantum enim, dictitante ratione, morboſum extinguitur virus, in quantum omnes, quotquot ſint illius atomi, intra fluida hoſpitantes, aut ſolidis inhærentes à ſuis

ſuis incunabulis extricentur, ut, qua data porta, perinde detrudantur. Quotieſcumque autem partem veneno conſpurcatam non ſalutat hydrargyrus, nec ibidem diu ſatis operatur, toties nulla, aut imperfecta ſane emergit curatio; abrepta nimirum tota hydrargyri mole per ductus ſalivales, exitum illi faciliorem præbentes, unde ſuperſtes veneni portio, dum ſanguini remiſcetur, ſuam ex improviſo renovat ferociam, cum portentoſa malorum lerna; hinc hodierno tempore plures carnificinis ptyaliſmi doloribus pœnas errorum incaſſum luerunt; ſed dii meliora piis!

III.

Si Medici à ſimilitudine quadam luis venereæ cum ſcabie fera permoti, auſi ſint primi hydrargyro illam curare; curatio hæc licet empirica primum, habet idoneam tamen rationem. Si enim ad morbi initia acceſſeris, tubercula ſcirrhodea videntur exoriri perpetuo, indureſcunt, occaleſcunt ulcerum labia, inſpiſſata nimirum à viru venereo quaſi congelata partium lympha; lymphæ igitur ſpiſſitudini ut obſis, remedium quod ſolventis penſum adimpleat, exquirit rectior indicatio, huicque præſto eſt hydrargyri virtus rationis conſilio conquiſita.

Hydrargyrus liquor graviſſimus, viſcidus & incombuſtibilis, quem argentum vivum appellitant, quia currendo ſe movet & quaſi vivit, metalli extat ſoboles in terra fluidificante (*f*) ſeu mercurificante, pro chemicorum placito, natans ſoluta. Nulla autem arte vel marte, terra ea luxuriante orbari uſquam poſſe evicit annoſa Boerrhaavii experientia ignis vi ſuffulta. Quidquid vero in hydrargyro immutando artis ipſiſmet peritis (*g*) conceditur, in eo ſtat totum, ut principia homogenea, his, quibus conflatur hydrargyrus, ſuperaddantur ſympathiceque cohæreant, necnon adaucta hydrargyri mole; eo pacto in ſaturnina aut ſolari amalgamatione fit hydrargyri cum moleculis metalli alterutrius adunatio, proinde prorſus immutabilis; ſic irretitur hydrargyri fluiditas, conſocio videlicet metallo, cui potius quam fictitiæ arſenici præſentiæ in hydrargyro, ptyaliſmus, irritatione inexpectata, debetur. Sed nedum ſit ea mens chemici clinici; cum ex adverſo intendat perpetuo hydrargyrum præ ſe habere virgineum, qui uberrima terræ hujuſce mercuriſantis (*h*) copia ſcateat. Is etenim quam cito & totus per corium rupicapræ permeare habilior, cutis proinde humanæ poros pervadit ita prompte ac facile, ut quam paucis ſit opus frictionibus, iiſque leviſſimis, in hydrargyroſi celebranda; cui etiam ſcopo collimantes, aut ſalis

(*f*) Triplicem fluiditatem, agnoſcunt Phyſici aqueam, mercurialem & igneam. Vid. *Becher.* Phyſ. ſubterraneæ Supplem.

(*g*) *Geber. Glauber. Kunkel*, ſed maxime *Becher.* de minera arenaria perpetua.

(*h*) Quæ humidum radicale metallorum audit, & in qua totum adeptorum arcanum. Vid. *Tacbenius* in *Hippocrate* chymico. pag. 213. & 229. *Helmontius.* cap. in verbis herbis & lapidibus eſt magna virtus.

ſalis volatilis, aut ſulphuris, & præſertim ſalis marini terram conſociare amant chemici (*i*) nec ſine laboris tædio. Qua fluiditatis dote, hydrargyrus medicamentis aliis quibuſcumque palmam profecto præripiet, ubi miaſma venereum venit funditus extinguendum. In feraciſſimo enim naturæ regno ſubtilius eo nullum, nullumque magis expedite infarctus lymphaticos ſolvere potens eſt. Sanguini immiſceri amans, exiliſſima quæque corporis vaſa permeans, nulliſque detentus obicibus, ultimos viſcerum receſſus, ubi venenum ſedet repoſtum, pertingit celerrime, ac tum inibi tota ſua mole ac velocitate pulſus vires ſuas in miaſma nocivum victrices exercet. Genuinum porro ac rite adhibitum id anteſignanum ſanæ humorum craſi ac viſcerum compagi noxas nullas ſimul impertit; omnis ætatis ac ſexus amicum, cum in infantulis, feminis pleriſque & pituitoſis lentius, necnon in ſenibus ægre cutis mæandros pervadat, tum interne ſorbtus, tonicis ſalibuſque conſociis, fœliciores in illis ſortietur effectus. Ita promptius condylomata, criſtas, porros, imo & exoſtoſes diſſipat fumigatione ſuſceptus, æſtiva præſertim tempeſtate. Sed ſub unguenti forma intromiſſus, tepentibus maxime veris ac autumni diebus, quamquam emaciatis, melancholicis pleriſque, ac phthiſi confectis nonnunquam adverſetur, proſperiorem tamen omnium ſpondet eventum, uſitatior utique habendus. Quantis reapſe emolumentis inſigniatur illinitio; qua hydrargyrus roris ad inſtar, vias ſubiens ſanguineas, & uſque ad ima corporis penetralia, citra functionum læſionem, transfunditur, id planum jam fecit famigeratiſſimus noſtræ ætatis Medicus (*k*). Sed utut ſint medicamenti vires, utut ſit illius germana indoles, cum tamen ægrotum idioſyncraſia ea ſit prona interdum a ptyaliſmum, qui præter Medici nutum exoriatur, caſtigare eamdem non minores ſunt Medici partes. Cum enim maximo ægrotantium infortunio, agyrtarumque errore non infrequenti, hydrargyrus ipſe una cum uberiori ſaliva evaneſcit promptius quam par eſt, vias haſce, quibus præterlabitur, obfirmare ſatagimus, dum aliorſum medicamenti vires caſtas ſervemus & integras. Egregiis autem hiſce dotibus inſigniri camphoram ſuadebit mox evincetque ratio. Camphora concretum ſaliniforme (*l*), heteroclitave reſina volatilis, puta, & alkali tota impervia, oleo volatili & ſimul ſulphuri quadantenus conſona, inflammabilis ſine fæce reſidua, aquam reſpuens ſed in ſpiritu vitrioli ſalis & nitri facile ſolvenda, in oleo ſolvitur imperfectius quam in alkohole, ſed alkohole ipſo purior; ori eadem maſticata, locis aduſtis inflammatiſque oculis impoſita (*m*), nivis frigi-

(*i*) *Glauber.* Pharmacop. ſpagyric. part. 4. *Becher.* paſſim in Phyſica ſubterracea & in Supplem.

(*k*) M. *Aſtruc*, Tract. de Morb. Venereis.

(*l*) Camphoram extrahunt è lauro Camphorifera dicta, quin etiam genera, quotquot ſint lauro affinia, concretumque ſuccum Camphoræ conſimilem ſuppeditantia, ad eandem reduci poſſe familiam ſubodorantur Botanici Methodici Naturalis Indagatores.

(*m*) Obſervante *Garcia ab Horto*, Aromatum hiſtoria, lib. 1. cap. 9. edit. *Cluſii.*

frigiditatem refert, acido nitri ipſamet forſitan fæta, quod, nec refragante chemia, ſuſpicari dabitur: hinc ſtyptica audit camphora apud clinicos & exſiccans ſimul, cum minimo phlogoſis dedecore: quippe dum glandularum vaſcula ultima ac exiliſſima ſuo penetrantiſſimo ſpiritu luſtrat, tonica ſua vi non incendiaria, vaſorum diametros coercet, & imminenti jam excretioni frænum injicit ac moderatur pro re nata, ac pro Medici prudentia. Nec minori ſane titulo, in compeſcendo ptyaliſmi fluxu celebranda, quam in gonorrhœa alias contumaciſſima, in fluore albo uteri, adverſus quos fauſte toties experitur, ſi tum oleis ſtillatitiis terebinthinæ & ſuccini conſociatur, in ſpiritu vini ſolvatur, nitro ſuperaddito, & requiſita doſi propinetur, more Batavorum aliquot uſurpato non infeliciter, atque in hac noſtra regione pluries etiam comprobato (*n*).

Sed non una dives qualitate camphora, hydrargyro conſocia humorum acredinem obtundit, eorum æſtum compeſcit; æger exinde refrigeriis, diluentibuſque parcius eget, calore, pruritu partium inflammatione obſitarum jucunde alleviatur; hydrargyroſis conducit proin felicius, æſtiva tempeſtate, temperamento ſicciori, aut emaciato; ac diæta tum largiore permiſſa, brevior ſubſequetur convaleſcentia. At inſuper dum moleculas quaſque in humoribus degentes irretit camphora, eaſdem ſimul foras ducit, & ex corporis noſtri ſphæra propulſat. Unde luem veneream exordientem & humori congelato nondum impactum virus quaſi prima in herba ſuffocare habetur camphora. *Hoc certa experientiæ fide poſſumus aſſeverare*, fert Hoffmannus, (*o*) *quod in luis venereæ principio nil præſtantius camphora deprehenderimus, ita quidem à Medico, cui fides adhibenda, nobis relatum eſt, quod, præmiſſo conveniente alvum ductorio remedio, ſola camphora ſoluta in axungia viperarum ad diram hanc luem perſanandam ſuffecerit; id quod plurimis exemplis edoctus aſſevero. Crediderim tamen mercurio fixato noſtræ præparationis, qui ſola diaphoreſi agit, camphoram decenti doſi adſociatam in tollenda luis hujus atrocia majores adhuc præſtare effectus*, quo fine hydrargyrum camphoræ connubio jungimus & paramus unguentum illitioni dicatum pro ſequenti modo. Camphora primum una cum plantarum aromaticarum pulvere trita, & hydrargyro proinde, proportione requiſita, ſuperaddito ſimulque ſubacto; ungenti etiam Neapolitani veteris pauxillum, quo facilius ac penitus extinguatur hydrargyrus, juvat permiſcere; dupla demum axungiæ quantitas aſſumitur cum cæteris ſubigenda, donec in tenues adeo & ſubtiles atomos abeat hydrargyrus, ut nulla vel etiam minima illius guttula ab oculo acutiſſimo poſſit percipi, utcumque papyro fricetur unguentum.

IV.

Adinvento jam & parato adverſus morbum præſidio, nullus ad obeundam

(*n*) A Clariſſ. Præſide hujuſce remedii uſum ipſomet docente.
(*o*) Diſſert. de camphoræ uſu interno.

dam luis venereæ curationem ſeſe accingat, is ſi medicinam calleat, quin etiam alia plura, aut pauciora, pro rei natura, primum congeſſerit. Lues enim venerea & morbus alter æque gravis nonnunquam ſimul exiſtunt, atque non huic aut illi prorſus, ſed utrique remediorum ſolerti temperatione, obeundum nobis eſt; ſin comiti morbo prius obſiſtere neceſſe fuerit: nam in connexis affectibus, urgentiori religioſe eſt occurrendum; ita multoties affectiones, lue venerea jam evanida, ſuperſtites, ſcorbutica nempe labes, dolores arthritici, aut rheumatici, ac aliæ plures ſuis etiam remediis, aliaque arte debent emendari. Quodque auctor in re Medica nulli ſecundus ſubjungit his verbis (*p*). *Quod videtur à triplici cauſa pendere 1°. ab acrimonia quam ſanguis ab admixto venereo contraxit; 2°. à viſciditate nimia ſanguinis & lymphæ; 3°. ab atonia & laxitate quæ præcedentibus, crebriſque decubitibus acceſſit fibroſis ligamentorum, tendinum & muſculoſarum tunicarum ſtaminibus, unde futuræ ſalſioris lymphæ ſtagnationi facilius patent.* Nec minus ducit Medicus omnia proſpiciens, priuſquam ineat medelam, totius affecti corporis habitum conſiderare, num videlicet ratam & laxam, num denſam & craſſam complexionem nacti ſint ægroti, num diu hos afflixerit jam morbus, num longa humorum & ſolidorum humectatione ſit opus, num exſuperent humores: cacochyliæ enim focus prorſus eſt exhauriendus; ſed in rebus Medicis agendis non omnibus omnia conveniunt; quare non medentem fugiat, quod melancholici ac mulieres non minus ad deponendam quam ad accipiendam luem tardi viſantur; ſic ſimplices ſimplicibus, compoſita compoſitis præſidia comparat; non uni igitur intentus, omnibus rite perpenſis, curatorias manus adhibet, methodos omnes frictioni poſtponens frequentius: nempe unguenti rite parati & cui conſociata jam camphora, intra ſex priores dies, duabus tantum drachmis, quaque vice, illiniri ægrum jubet, eo fine ut remedii præſentiæ exiliſſima corporis vaſa ſenſim aſſueſcant. Subſequentes vero frictiones, uno intercalato die, ad unciam unguenti ſemiſſem celebrare fas erit; eoque paſſu perfecta abſolvetur curatio promptior aut tardior, pro morbi atrocitate, aut illius præterita jam duratione. Neque hic prætereundum cenſemus, quod, ſi inexpectata immineat ſalivatio, adverſans ei auxilium præ manibus ſit, ipſa camphora unguento ſuperaddenda, aut dentibus maſticanda. Diæta autem nulla per curationis ſtadium præter ſimplicem eupeptam & ſalubrem, ſub qua potus ſit e graminis decocto. Alvo autem ſub curationis finem blande ſubducta, ſecure, celeriter, illæſiſque vitæ functionibus, ipſo demum ægro quaſi inſciente, expeditiſſima morbi obtinetur curatio.

V.

Methodum à ratione jam inſtitutam, eam inſuper experientiarum fide ſuffulcire apud Medicos ſolemne ac perpetuum. Idcirco hydrargyri *campho-*

 rati

(*p*) *Clariſſ. Aſtruc*, de Morbis Venereis. lib. 4. cap. 1.

rati uſus, quos pluries vidimus adeo proficuos, palam facere non gravabimur, nec eoſdem ſane ullum pigebit eo loci recenſere in multis ſanitati reſtitutis. Ita circa finem menſis Junii anni 1755, curandum ſuſcepimus juvenem 23 annos natum, complexione bilioſum. Gonorrhœa virulenta laborabat à diebus octo, dyſuria ſimul tum cruciabatur, & hujus in inguinibus tumebant bubones indurati, nec doloris expertes. Præmiſſis generalioribus, pro re nata, unguenti hydrargyri *camphorati* unciis duodecim fuit illinitus, & cunctis rite tunc ſervatis, citra ſalivationis incommodum, duobus menſibus vix elapſis, ſanus evaſit. Eidem etiam methodo credidimus vegetam admodum ſanguineaque indole, fœminam, menſe Septemb. ann. 1755. coram Clar. Viris & Præſide & M. Hatte (*q*). Gonorrhœa in hacce ægrotante virulenta, vulvæ labia prætermodum tumefacta cancrodeaque circa limbum, carcinomatibus etiam reſperſæ nymphæ & extra labiorum rimam pendulæ, foſſæ naviculari criſta inſidens & rhagades ſimul ani marginem alte depaſcentes indubia utique luis venereæ indicia præ ſe ferebant. Ægra pluris hydrargyroſim in *Ptocotrophio* regio (*r*), jam experta fuerat incaſſum, dum ſcilicet eruperit jugis ptyaliſmi fluxus vix illinita drachmis ſex unguenti mercurialis, hic uſurpari ſoliti. Noſtræ autem curæ eadem tradita intra menſes circiter tres, unguenti mercurialis *camphorati* unciis octodecim illitionum via inſumptis, nec moleſta per totum curationis curriculum ſputationis damna ſubiit. Movente quidem catameniorum orgaſmo, nuncia quædam comparuit ptyaliſmi ſuſpicio, quæ ipſa prorſus evanuit, evanida ſimul menſtruorum purgatione; nec proinde obſtitit quominus ægrotans facilem obtinuerit & ex integro ſanationem. Menſe Octobris ejuſdem anni alter juvenis nobis occurrit 24. annos natus plethorico habitu & cui viridis uberrimaque eructabatur gonorrhœa dudum inveterata, dolorifica penis erectione ac dyſuria torquebatur aſſiduo, prætumidis aliorſum glandulis inguinalibus. Illinitus unguenti mercurialis unciis novem, requiſitis una cum cautelis, intra ſex hebdomadarum decurſum optime convaluit. Quotidianis nunc experimentis obfirmata & a nonnullis Medicis (*s*) jam pridem comprobata, inconcuſſa perinde exurgit methodus. Hydrargyrus enim, uti recogitanti ſatis elicuit, virus venerei domitor accerrimus, in altiſſimis latibulis illud venatur & expugnat, dum interim camphora ſuæ benignitatis commoda corpori morboſo impertitur abunde: hinc non minus jucunde quam ſecure ac cito ad ſanitatis portum ægrotans hoc utroque præſidio tutus appellit perpetuo.

Ergo Lui Venereæ Hydrargyrus Camphoratus.

(*q*) Concomitante Collega noſtro D. *Moriſot Deslandes*.
(*r*) *Bicetre* dicto.
(*s*) Frid. *Hoffman*. Diſſert. de Camphoræ uſu interno. D. *Raulin*. Diſſertation ſur le Camphre.

CHRIS-

XXXIV.

CHRISTIANI AREND SCHERER

DISPUTAT. INAUGURALIS

DE CALCULIS EX DUCTU SALIVALI EXCRETIS.

Argentorati 1. Jul. 1737.

§. I.

Toto die in nobis experimur, humorem quendam in os infundi, quem interdum expuimus, utplurimum vero, nobis etiam haud animadvertentibus, deglutimus. Hunc liquorem a maſſa ſanguinea in glandulis quibuſdam propriis ſecerni, atque mediantibus excretoriis ductibus in os derivari, tam ex anatomicis, quam phyſiologicis patet principiis. Latinis dicitur *Saliva.*

§. II.

Vocabulis *ſecernere* ac *ſecretionis* utuntur Phyſiologi, quando ſeparationem partium magis homogenearum à liquore magis heterogeneo, cui immixtæ erant, indigitare volunt.

§. III.

Maſſam ſanguineam eſſe fluidum in corpore humano ſolum & unicum quam maxime heterogeneum, loquuntur principia phyſiologica; docet examen chymicum: ſequitur inde, omnia alia corporis noſtri fluida magis homogenea ex eadem poſſe ſecerni. Talem autem ſecretionem actualem experientia quotidiana demonſtrat.

§. IV.

Secretionem (§. 2.) fluidorum corporis noſtri ex maſſa ſanguinea (§. 3.) fieri ex adhæſione ſolidiſſime demonſtravit Cel. *Georg. Erhard. Hambergerus,* Profeſſor Jenenſis; quare ejus ductum ſecuturi eandem etiam ſententiam aſſumimus: ne vero ſolidiſſimas demonſtrationes præpoſtere forſan repetamus, remittimus B. L. ad ipſum fontem (*a*). Dicemus ſolummodo, quod, cum M. S. ſit fluidum quam maxime heterogeneum, adeoque omnia alia noſtri corporis fluida ex eadem poſſint ſecerni, imo actu ſeparentur (§. 3.), hæc ſeparatio in vaſis ſanguiferis ut fiat neceſſe ſit; eandem autem in venis (*b*) fieri non poſſe, inde intelligitur, quod, ſi fit ex adhæſione, uti dictum, rite & ſufficienter fieri non poſſit, niſi liquor e ſpatio ampliori verſus anguſtius moveretur: ſcimus enim ex principiis phyſicis, fluida non adhærere ſolidis, niſi eadem contingant, itaque requirebantur vaſa ſubtiliſſima & motus liquoris e ſpatio ampliori verſus anguſtius. Hoc

(*a*) Interim evolvi ac legi meretur *Diſſert. Dn. Gelhauſen de differenti fluidorum in corpore animali ſecretione ex cauſis phyſicis demonſtrata*, ubi ſecretio ex adhæſione & quidem ſecundum mentem *Hambergeri* explicata reperitur.

(*b*) Excipitur hic Vena Portæ hepatica, quæ tamen in multis cum arteria convenit.

Hoc ultimum prædicatum cum officio venarum non convenire quilibet ſtatim concipit; erunt ergo hæc vaſa vel arteriæ vel arteriis ſimilia. Cum particulæ ſecernendæ adhæreant parietibus vaſorum, hinc tarde tranſeunt, unde erat neceſſarium vaſcula hæcce inſigni admodum gaudere longitudine, quam optime obtinuerunt mediantibus flexuris & tortuoſis directionibus: inde enata ſunt corpora membranæ peculiari incluſa, quæ dixere *glandulas*. Harum quædam ſunt *ſimplices*, quæ etiam *conglobatæ* dicuntur, quædam *compoſitæ* vel *conglomeratæ*. Simplices unico vaſe ſecernente conſtant, quod membrana cingitur; conglomeratæ vero ex multis ſimplicibus componuntur glandulis, ideoque etiam compoſitæ dicuntur.

§. V.

Tubuli liquidum in glandulis (§. 4.) ſecretum excipientes & in locum deſtinatum devehentes, noti ſunt ſub nomine *ductuum excretoriorum*. Actus autem ipſe, quo mediante corpora quæcunque, vel in locum deſtinatum infunduntur, vel e corpore eliminantur, *excretio* Phyſiologis nominatur.

§. VI.

Glandulæ, mediantibus quibus ſaliva ſecernitur (§. 1.), dicuntur *ſalivales*; harum numero ſex adeſſe majores & compoſitas (§. 4.) ex anatomicis notum: tria nimirum conſpiciuntur paria, duæ parotides, duæ maxillares, totidemque ſublinguales, quæ præcipue ſalivam ſecernunt. His accedunt multæ minores, quarum quædam ſunt quaſi auxiliares majorum; quædam vero ſalivam proprie dictam non ſecernunt: interim tamen emittunt liquorem, qui huic opitulatur, uti illud ex phyſiologicis probatur. *Anton. Nuckius* præter has peculiarem in canibus invenit & deſcripſit glandulam, quam ideo vocant Nuckianam; ſed, cum hæc hactenus in homine haud fuerit detecta, eandem lubentes canibus relinquimus.

§. VII.

Ad meliorem conceptum formandum de hiſce glandulis eaſdem diſpeſcemus. (1.) *In glandulas intra arcus maxillares ſitas*, ut ſunt: *maxillares*, *ſublinguales*, *palatinæ*, *uvulares amygdalæ* &c. (2.) *In eas*, *quæ ſpatium extra dictos arcus occupant*, quæ *parotides*, *molares*, *buccales*, *labiales*, *thyroidea* vocantur.

§. VIII.

Maxillares (§. 7. n. 1.) ſunt duo corpora fere rotunda, ſatiſque notabilia ad faciem internam anguli maxillæ inferioris ſita prope muſculum pterygoideum inferiorem, alias magnum vel internum dictum, in quovis latere

latere unum. Arterias accipit a ramo tertio carotidis externæ, quæ Winslovio arteria maxillaris inferior audit; harum arteriolarum extremitatibus junguntur initia venularum, quæ majores factæ in jugulares hiant venas. Nervi ejusdem proficiscuntur a portione dura ejusque ramo inferiori. Dicta hæc vasa & nervi cinguntur membrana peculiari, quæ glandulam perficit (§. 4.) Hæc glandula ita constructa emittit e sinu suo multos canaliculos, in unum veluti truncum abeuntes, qui ductus est excretorius hujus glandulæ (§. 5.). Hic canalis *ductus salivalis Whartorianus* ab inventore *Thom. Whartono*, a situ vero inferior audit; postquam hic ductus sublingualem attigit glandulam, ad faciem ejusdem internam & versus marginem superiorem usque procedens, juxta marginem frænuli lingualis in os hiat, nunc unica, nunc duabus, imo quandoque tribus aperturis. Vid. *Ruysch. Thes. Anat. I. p. 25.*

§. IX.

Sublinguales (§. 7. *n.* 1.) sunt duo corpora maxillaribus minora (§. 8.) ad figuram paulo oblongam & quadantenus planam accedentia, posita sunt sub portione anteriore linguæ, in quolibet latere unum. Hæ glandulæ attingunt fere arcum maxillæ inferioris, & portiones laterales musculi mylohyoidei aliquo modo obtegunt. Extremitatum altera earundem spectat anteriora versus, altera autem versus posteriora. Margines oblique siti sunt introrsum & extrorsum. Arteriæ harum glandularum proveniunt a carotide externa, venæ a jugularibus, nervi a ramo tertio quinti paris, maxillari inferiori dicto, antequam canalem ossis maxillaris inferioris intrat. Investitur eadem membrana quadam tenuissima, quæ continuatio videtur ejus, quæ faciem inferiorem linguæ obtegit. Lateraliter multos eosque brevissimos emittit canales, qui ad latus gingivæ internum mediantibus pluribus ostiolis in ordinem collocatis circa linguæ frænulum terminantur. Hi canaliculi *ductus salivales Waltheriani* vocantur, de quibus vid. *Doctiss. Autoris Exercitat. de Lingua humana. Lips.* 1724. Veteres crediderunt, hosce canaliculos fluidum, quod vehunt, effundere in ductus Whartonianos (§. 8.) *Rivinus* in vitulorum glandulis sublingualibus peculiarem invenit ductum, de quo agit in *Differt. de Dyspepsia*; similem *Casp. Bartholinus de Duct. Salivat. hactenus non descripto* in leæna vidit aliisque animantibus circa eadem fere tempora, qui etiam sibi inventionis gloriam adscripsit. Nobis non sollicitis de inventore sufficiet dixisse, quod hoc inventum hactenus in homine haud fuerit demonstratum.

§. X.

Amygdalæ (§. 7. n. 1.) sunt duo corpora glandulosa a figura ita dicta, quorum utrumque interstitium semiarcuum lateralium septi seu veli pala-

tini occupat, alterum in dextro, alterum in finiftro latere bafeos linguæ; in earum fuperficie confpiciuntur foraminula cavitati irregulari refpondentia. Arterias habent a carotidibus externis, venas a jugularibus, nervos a pari quinto & nono. Hæ glandulæ etiam alias *Tonfillæ* dicuntur.

§. XI.

Parotides (§. 7. n. 2.) funt duo corpora fita inter aurem externam & ramum afcendentem offis maxillæ inferioris, ita ut partem vicinam mufculorum buccinatoris & mafleteris quadantenus obtegant. Portio fuperior glandulæ cujufvis tangit apophyfin zygomaticam offis temporalis; hæc glandula extenditur antrorfum & extrorfum fub lobo auris ufque ad proceffum maftoideum. Arteriæ ejufdem prodeunt e ramo tertio carotidis externæ; venæ vero ortum ducunt a jugularibus, nervi a portione dura nervi acuftici feu paris feptimi medullæ oblongatæ, cujus plurimæ propagines medium glandulæ trajiciunt. Ex hacce glandula multi proveniunt tubuli, qui in unum truncum communem, membranofum, album, collecti ductum conftituunt excretorium (§. 5.) Hic canalis, poftquam a parte poftica oblique antrorfum fuper facie externa mafleteris proceffit, perforat introrfum buccinatorem e regione interftitii fecundi & tertii dentis molaris, ubi in os hiat: vocant eundem anatomici *ductum falivalem Stenonianum*, ab inventore *Nic. Stenone*, vel etiam fuperiorem a fitu refpectu ductus Whartoniani. (§. 8.).

§. XII.

Molares (§. 7. n. 2.) funt duo corpora maxillaribus fere fimilia, quorum quodlibet fitum eft inter mufculum buccinatorem & mafleterem. Egrediuntur ex iifdem parvi tubuli excretorii, qui perforato introrfum buccinatore membranæ oris fefe immittunt, per quam in os aperiuntur e regione circiter ultimorum dentium molarium. Hoc anfam dedit *folertiffimo Heiftero* hafce glandulas molarium nomine falutandi, cum eas primus defcriberet. Plura qui defiderat de his glandulis, evolvat *laudati Heifteri Comp. anat.*

§. XIII.

Glandulæ per totam fuperficiem internam buccarum difperfæ dicuntur *buccales* (§. 7. n. 2.), quæ mediantibus minutiffimis ductulis excretoriis in oris cavitatem hiant. Hoc etiam modo, pro fitus nempe differentia, aliis glandulis nomina fuere impofita, e. g. *labialium* (§. 7. n. 2.), quæ in labiis, *lingualium* (§. 7. n. 1.), quæ in fuperficie linguæ, *palatinarum* (§. 7. n. 1.), quæ per palatum difperfæ &c. confpiciuntur. Arterias, venas, nervos pro ratione fitus accipiunt a carotidibus externis, venis jugularibus, pari quinto & nono nervorum medullæ oblongatæ. Lingualium glandu-

glandularum quædam in foramine cœco *Ill. Morgagni* conſpiciuntur: in hoc foramine *Celeb. Vaterus* ac *Heiſterus* peculiares detexere ductus ſalivales, quibus ulterius deſcribendis ſuperſedebimus.

§. XIV.

Thyroidea (§. 7. n. 2.) eſt corpus unicum, craſſum, cartilaginibus, thyroideæ nempe ac cricoideæ, quoad maximam partem adjacens, lateraliter incurvatum, pro ratione incurvaturæ thyroideæ cartilaginis, a qua nomen accepit. Hæc glandula revera non eſt duplex, neque facile in duas dirimi poteſt partes, uti *Dionis*, *Verheyen* aliique putarunt; quare antea laudatus *Heiſterus* eandem graphice delineandam curavit & deſcripſit in *Ephem. N. C. Cent. VII. & VIII. obſ.* 63. Ablegamus itaque benevolum Lectorem ad hanc deſcriptionem: afferam tantummodo quædam de ejus uſu, circa quem notandum, varias variorum Autorum de eodem proſtare ſententias, quas recenſere noſtrum non eſt; ſufficiat dixiſſe, hanc glandulam ob analogiam, quam habet cum prioribus ſalivalibus, *ab oculatiſſimo Winslovio* harum inſeri numero; differt ſolummodo ratione conſiſtentiæ paulo durioris a reliquis glandulis ſalivalibus. Ductum excretorium hujus glandulæ, qui ejuſdem uſum declararet genuinum, adhuc quærunt Anatomicorum multi, quo autem cum ſucceſſu tempus docebit. *Accuratiſſimus Winslovius* ſequentia de hac ſcribit glandula in Libr. *Expoſition Anatomique de la Structure du Corps Humain* inſcripto, *Tr. de la Tête* §. 589. *& ſeq.* „ Elle paroit de la même eſpece, que les premieres glandes ſalivaires, mais elle eſt plus ferme. On a cru en avoir trouvé le conduit de „ décharge, mais c'étoit un vaiſſeau ſanguin, qui en avoit impoſé. Il „ s'y rencontre quelques fois une trainée comme une eſpèce de corde glan„ duleuſe, qui va devant le cartilage thyroïde & diſparoit devant la baſe „ de l'os hyoïde. Cette corde part du milieu de la baſe commune des „ portions laterales de la glande thyroïdienne, & va ſe perdre entre les „ muſcles ſterno hyoïdiens, derriere la baſe de l'os hyoïde, comme en„ tre la baſe de cet os & la baſe de l'épiglotte. J'ai fait auſſi remarquer „ dans mes cours particuliers, des petites ouvertures à côté du ligament „ antérieur de l'épiglotte, par lequel elle eſt attachée à la baſe de la lan„ gue. Une de ces ouvertures a paru comme un petit mammelon percé. Je „ n'ai pu ſuivre la corde glanduleuſe, que juſques-là.

§. XV.

Erit ergo *Secretio ſalivæ* ſeparatio partium magis homogenearum, lympham quandam peculiarem conſtituentium, ex maſſa ſanguinea (§. 2. 3.) ope glandularum ſalivalium facta (§. 6. 7.).

§. XVI.

Hæc lympha (§. 15.) ipſo ſanguine magis homogenea, per ſecretionem collecta, in quoſdam confluit tubulos, mediantibus quibus in locum deſtinatum, nempe in os infunditur, qui actus *Excretio ſalivæ* dicitur (§. 5.).

§. XVII.

Saliva ita ſecreta & excreta (§. 15. 16.) ſubjici poteſt examini; hoc optime fit, ſi eandem excipimus in vas quoddam ex ore hominis ſani, capite antrorſum verſus terram inclinato, effluentem, ſic deprehendere poſſumus, (1.) eam eſſe pellucidam dilutam fere inſtar aquæ, (2.) eandem ope chemiæ vix non in purum phegma reſolvi (3.) interim tamen particulis paucis ſalinis & oleoſis præditam eſſe; (4.) igni admotam non concreſcere, (5.) odoris & ſaporis nullius vel vix ſenſibilis eſſe, (6.) eandem tenaciter ſpumeſcere, ſi conquaſſatur.

§. XVIII.

Concludimus itaque, quod ſit liquor pellucidus, fere inſtar aquæ dilutus (§. 1. 17. n. 1.) conſtans particulis paucis ſalinis, oleoſis, plurimis aquoſis, igne non concreſcens, odoris & ſaporis fere nullius vel vix ſenſibilis, tenaciter ſpumeſcens, ſi conquaſſatur (§. 17. n. 2. 6.)

§. XIX.

Uſus ſalivæ ſunt plures, nempe (1.) humectare vias, per quas cibi progrediuntur, (2.) inſervire loquelæ, & guſtui, (3.) cibos ad chylificationem diſponere &c. Plures uſus vid. apud *Boerhaav. Inſtit. med.* §. 67.

§. XX.

Ex iis, quæ de ſaliva hactenus dicta fuerunt, concludimus, eam eſſe ſanam & naturalem, quando dotibus §. 18. recenſitis prædita eſt, ejuſdemque ſecretio ut & excretio (§. 15. 16.) expedite & abſque moleſtia peragitur; ſin autem contrarium contingit, eam morboſam appellamus, & hic ſtatus *Morbus ſalivalis* vocari poterit.

§. XXI.

Per *Morbum* intelligunt ſtatum præternaturalem partium corporis humani: *Status* vero *partium præternaturalis* eſt earum diſpoſitio tollens facultatem exercendi actiones, orta a mutatione vitiata vel ſolidarum, vel fluidarum partium, vel utrarumque ſimul. Si talis ſtatus alicujus partis vel qua-

quarumdam partium C. H. alias etiam actiones præter naturam mutat, oritur inde alius ſtatus præternaturalis a priore ratione ortus & originis diverſus, qui *Symptoma* audit: ut vero unius cauſæ plures iique diverſi poſſunt eſſe effectus, ſic idem morbus multifaria producere poteſt ſymptomata.

§. XXII.

Explicandæ nunc mihi eſſent mutationes præternaturales tam ſolidarum quam fluidarum partium: ne vero a ſcopo nimis aberremus, eas ſolum in medium proferemus, quæ ad eum obtinendum faciunt, ubi pauca prælibanda erunt generalia ex phyſiologicis de ſtatu naturali partium tam ſolidarum, quam fluidarum: ſic enim vi oppoſitorum patebit, quot modis mutationes præternaturales earum contingere poſſunt.

§. XXIII.

Ex phyſicis liquet corporibus ineſſe elaſticitatem (i. e. niſum corporum in priſtinum ſtatum ſeſe reſtituendi) quæ pro ratione cohæſionis (*d*) particularum corporis variat, dum nimirum corpora ſolida ex cohæſione majore ac firmiore majorem accipiunt elaſticitatem; hoc vero non æque obtinet in fluidis, quorum quædam, quo leviore gaudent cohæſione, eo majorem habent gradum elaſticitatis. Hæc elaſticitas, cum inſit ſolidis corporis humani viventis partibus, *Tonus* dicitur. Uti vero omne corpus elaſticum tale eſſe dicimus, quando ex mutato ſtatu in priſtinum ſeſe reſtituere valet; ita gradus hujus elaſticitatis ex reſiſtentiæ corporis elaſtici & celeritatis, qua idem ſeſe reſtituit, gradu innoteſcunt. Videmus inde, quo major reſiſtentiæ gradus, eo majorem adeſſe elaſticitatem, & per conſequens majorem cohæſionem in ſolidis nempe corporibus: in fluidis vero leviſſimam ſolummodo adeſſe poſſe cohæſionem. Cum ex legibus motus pateat actioni ſemper æqualem eſſe reactionem, ſequitur inde proportionatum gradum elaſticitatis & per conſequens cohæſionis requiri tam ſolidarum quam fluidarum partium, ut in ſe invicem agere ac reagere poſſint. Conſiſtit ergo tonus in proportionata cohæſione particularum ſolidarum partium corporis humani. Cum etiam elaſticitas fluidis ineſſe deprehendatur partibus, eadem etiam pro ratione cohæſionis particularum ita inter ſe differet, ut fluida quædam ſubtilia leviſſime cohærentia, v. g. ſpirituoſa, aliaque volatilia, elaſticitatem reſpective habeant majorem, ac fluida craſſiora magiſque cohærentia.

 §. XXIV.

(*d*) Cohæſio quid & ſecundum quas fiat leges & fieri debeat vid. *ſupra laud.* *Hamberg. Elem. Phyſ. Cap.* 3.

§. XXIV.

Solidas partes C. H. conſtare e fibris anatomica probat autopſia; ergo tonus (§. 23.) erit in fibris, qui tamen pro diverſitate cohæſionis earum vel major vel minor erit. Fibræ vero deinde componunt membranulas, hæ canaliculos, ex quorum intertextu oriuntur membranæ, canales & receptacula poſtmodum efformantes, quæ nobis in poſterum ſub communi nomine *Cavitatum* venient. In his cavitatibus feruntur fluida aut conſervantur ad uſus neceſſarios; jam vero cum fluida quædam ex alio fluido magis heterogeneo ſeparentur (§. 3.), non poſſumus non concludere, omnia noſtri corporis fluida in ſe ſpectata eſſe heterogenea, quamvis ad ſenſum ſint homogenea, eaque ex particulis ſolidis conſtare, quæ, liquore tali in quiete conſtituto, ob motum inteſtinum magis lentum facile cohærere potuiſſent, ideo motum quendam fuiſſe neceſſarium, ad cohæſionem hancce, effectus intentioni naturæ contrarios producentem, impediendam; hunc vero motum eſſe progreſſivum, quo fluida agunt in ſolida & hæc in fluida, & per quem fluida promoventur.

§. XXV.

Cum hæ duæ partes, ſolidæ nempe & fluidæ, in ſe invicem agant (§. 24.) oritur exinde motus in corpore noſtro, ex quo ſtatus ille emergit, quem vitam dicunt. Uti autem ex principiis phyſicis palam eſt, quod ad talem motum producendum & conſervandum actio ſemper æqualem requirat reactionem, ita neceſſario ſequitur proportionatam quantitatem & cohæſionem fluidorum eſſe abſolute neceſſariam, ut reactio fibrarum æqualis adſit & ſervetur. Hæc proportionata quantitas fluidi atque cohæſio ita agit in parietes canalium, ut, quo ſubtilius eſt fluidum, eo majorem exerat elaſticitatem (§. 23.) & per conſequens eo fortius quoque agat in parietes canalis, adeoque majorem in ſolidis requirat reſiſtentiam, qua abſente parietes ultra ſolitum extenduntur; cum e contrario, quando fluidum defectu peccat & proportionata cohæſione, reſiſtentia in ſolidis augeatur, & parietes canalis contrahantur. Hinc ſalutari Naturæ conſilio factum, ut ejuſmodi fluida ſubtiliora canaliculos oculis noſtris plane non vel vix conſpicuos percurrant, cum fluida craſſiora magiſque heterogenea in canalibus majoribus & reſpectu corporis maximis ferantur. Interim tamen ſemper habita fuit ratio a ſummo Artifice, ut fluidum magis elaſticum in iis moveatur canalibus, qui proportionate reagere poſſunt.

§. XXVI.

Sequitur ergo vitam & ſtatum naturalem corporis noſtri, quem ſanitatem dicere poſſumus, dependere ab actione proportionata fluidorum in ſolida

ſolida horumque reactione; ad hoc autem obtinendum requiri æquabilitatem motus ſolidorum & fluidorum.

§. XXVII.

Patet itaque cuivis inſpicienti ſtatum præternaturalem, qui naturali opponitur, provenire a dicta æquabilitate (§. 26.) motus ſolidorum & fluidorum læſa vel præter naturam mutata. Has ergo læſiones ut explicemus, mutationes fluidorum ex vitio quantitatis provenientes perluſtrabimus prius, dein trademus ſolidorum mutationem præternaturalem: dictum enim eſt (§. 24. 25.) fluida agere in ſolida; itaque primo videnda erit mutatio vel læſio corporis agentis, quo deinde melius & accuratius mutationem corporis reagentis poſſimus perſpicere.

§. XXVIII.

Quantitatem quamlibet poſſe mutari vel quoad magis vel quoad minus ex mathematicis pateſcit; ergo etiam quantitas fluidorum corporis humani mutari poteſt vel exceſſu vel defectu. Ille oritur ab omni, quod liquores corporis noſtri perficit, & ſimul neceſſarias eorundem ſecretiones & excretiones impedire valet. Hic vero accidit, quando liquida corporis noſtri vel nimis excernuntur, vel alio quovis modo abſumuntur: utrumque ſeſe exerit per gradus, ut quantitates mathematicæ per gradus augentur vel diminuuntur. In priori caſu nempe in quantitate fluidorum excedente augetur plerumque gradus elaſticitatis fluidorum, cui reſiſtendo parietes vaſorum non ſunt pares, extenduntur itaque, minuitur cohæſio eorum, & liquori tranſeunti ſpatium majus conceditur, hinc dilatantur & flacceſcunt. In poſteriori vero caſu augetur elaſticitas parietum vaſorum, quæ ob cohæſionem auctam contrahuntur, criſpantur. Motus ergo fluidorum inde præter naturam mutatur.

§. XXIX.

Motus fluidorum C. H. eſt vel inteſtinus vel progreſſivus (§. 24.) poterit ergo uterque mutari. Hujus fundamentum eſt in partibus corporis noſtri ſolidis, quærenda itaque ejus mutationis ratio in dictis partibus. Illius conſervatio cum ab hoc multum dependeat (§. 24.), partium ſolidarum mutationes præternaturales examinabimus.

§. XXX.

Fibras ſeu ſolidas C. N. partes gaudere gradu proportionato elaſticitatis (§. 23.) dictum fuit, qui tonum efficit: monſtratum vero (§. 28.) eun-

eundem tolli ob quantitatem & cohæſionem fluidorum vel nimiam & fortiorem, vel parciorem & leviorem. Augetur nimirum, quando fibræ contrahuntur, quæ contractio in actum deducitur, quando penuria adeſt fluidi in canalibus (§. 8.): variat autem prouti fibræ majorem vel minorem habent cohæſionem, hinc generatur illa morbi ſpecies, quæ *ſpaſmus* dicitur. Diminuitur vero a nimia fibrarum extenſione eaque conſtante, ſi nempe fluida quantitate excedunt, adeoque fibras ultra gradum proportionatum extendunt, hinc illa morbi ſpecies, quæ *atonia* nominatur: Atoniam plerumque antecedit alius morbus, qui *dolor* audit & oritur ſemper ab extenſione fibrarum majore. Hoſce morbos ſuis gaudere gradibus i. e. vel augeri vel diminui pro ratione vel contractionis vel extenſionis modo majoris modo minoris, quilibet facile videt; hanc vero contractionem & extenſionem augeri vel diminui pro ratione cohæſionis & elaſticitatis ſolidarum & fluidarum partium, liquido conſtat.

§. XXXI.

Mutato ita tono partium ſolidarum (§. 30.), mutatur etiam motus progreſſivus fluidorum: fit enim pro ratione mutationis toni præternaturalis modo major modo minor, & fere quaſi nullus. Hoc motu mutato, mutatur etiam motus inteſtinus eorundem: particulæ enim heterogeneæ craſſiores in fluidis obviæ quietem aliqualem ex motu progreſſivo imminuto nanciſcuntur, hinc facile cum ſe invicem cohærere poſſunt: hoc experientia comprobat in omnibus liquoribus heterogeneis in quiete conſtitutis. Adhærebunt ergo particulæ ſpecifice leviores gravioribus, vel ſpecifica gravitate æquali gaudentes inter ſe, hinc inducent fluidis mutationem qualitatis vitiatam. Hæc vero cohæſio erit vel major vel minor, pro ratione mutationis motus progreſſivi fluidorum majoris vel minoris.

§. XXXII.

Mutantur itaque qualitates fluidorum & quidem (1) *cohæſione*: fluida enim proportionata fluxilitate per motum progreſſivum mutatum (§. 31.) amiſſa; vel ob cohæſionem majorem particularum inter ſe ſpiſſeſcunt, vel ob eandem juſto minorem rarefiunt. In priori caſu fluida dicuntur condenſari, tenacitatem, lentorem, fixitatem aſſumere & induere. In poſteriori vero, dum particulæ nimium a ſe invicem ſecedunt, fit earundem expanſio. (2) *Colore.* (3) *Odore.* (4) *Sapore*: quia vero hæ tres ultimæ mutationes vitiatæ qualitatis plerumque a mutata fluidorum cohæſione proveniunt, iiſdem ulterius explicandis non inhærebimus, utpote ad ſcopum noſtrum nihil facientibus.

§. XXXIII.

§. XXXIII.

Ex dictis mutationibus vitiatis (§. 28. 30. 31. 32.) oritur vitium vel status præternaturalis cavitatis (§. 24.) quem *obstructionem* vocant: est autem *obstructio* mutatio cavitatis præternaturalis transmissionem fluidorum impediens, orta ab excessu molis transituræ supra capacitatem vasis transmittentis. Augetur autem obstructio, quando fluida in vasis obstructis accumulantur.

§. XXXIV.

Accumulantur fluida pro ratione obturationis canalis, dum nimirum, si totus fere canalis obturatur, major adest quantitas fluidi, quam si ex parte tantum canalis est obstructus. Fluida ergo remoram patiuntur, accedunt nova, parietes canalis dilatantur ab affluxu fluidi a tergo venientis, elevatur inde superficies partis, cui fluidum inhæret; hanc elevationem *tumorem* dicunt, elevationem etiam minorem vel minimam *tuberculum* appellant.

§. XXXV.

Patet ex (§. 33. 34.) fluida acquirere ex obstructionibus quietem proportionatam gradui obstructionis, hinc particulæ heterogeneæ crassiores fluidi facile cohærebunt (§. 31. 32.), ipsique tenacitatem, lentorem, imo fixitatem inducent. Per fixitatem intelligimus cohæsionem adeo fortem particularum inter se, ut vi ignis difficillime vel plane non in auras elevari possint. Constituent ergo corpus quoddam durum, nonnisi vi externa applicita resolubile, cujus generis est corpus istud, quod *calculum* (c) vocamus.

§. XXXVI.

Perspeximus itaque ex rationibus, sive, ut dicunt, à priori possibilitatem calculorum ex liquoribus corporis nostri; videndum nunc porro erit, quid a posteriori circa generationem calculorum in C. H. nobis innotescat: cum vero propria destituamur experientia, allegare sufficiat experimentum *viri & medici nostri ævi Celeberrimi Boerhaavii* nempe, quod exhibetur in *Dissert.* Dn. Scherb *de calculo in receptaculo chyli, hydropis causa*, quæ prodiit *Lugd. Bat.* 1729. *Sumsit*, inquit auctor. dissert. §. 18. *Vir Celeberrimus Boerhaavius) urinam recentem, adhuc calidam emissam, post peractas concoctiones, ex tali familia, ex qua nulla signa calculi ex propria pro-*

 pen-

(c) Qui plura eaque solidiora legere cupit, adeat *Dissert.* Dn. *Cregut Basil.* 1730. habitam *de calculorum in C. H. reperiundorum generatione ex causis physicis demonstrata.*

penſione, hanc immiſit in vas vitreum puriſſimum, ubi primo adhibito microſcopio nullum calculi indicium apparuit, non autem defatigatus vir doctiſſ. introſpiciendo, detexit tandem corpuſcula flocculenta quaſi (i. e. quæ non habebant æqualem ſuperficiem, ſed tomentoſam) per omnia diſtributa, quæ erant in perpetuo motu, quot nempe aſcendebant, tot deſcendebant, quæque primo apparebant ſub colore albo. Porro non remoto microſcopio, obſervabantur in lotio hærentia ſtrata ſpirituoſa perexigua, qualia profert ſpir. vini, dum aqua diluitur; ex quibus pinguibus lituris formabatur nubeculæ ſpecies, quæ increſcebat appoſitione particularum, ita ut increſcente hac, motus, alias vehemens debilis & quaſi nullus evaderet, qui, per horam in tali ſtatu manens, penitus evaneſcebat, calculuſque ad latera, in fundo, imo tota ſuperficie formabatur, ac illud, quod antea album erat, jam rufum conſpiciebatur, per tempus autem increſcens plane colorem arenæ rubicundum induebat. Cum autem continua appoſitione particularum nubecula ſui ſuſtinendæ fuiſſet incapax, fundum petiit, calculique ſic dicti formam præ ſe tulit. Hoc inſtituto experimento vir clariſſimus demonſtrare vult, in corpore ſano talia adeſſe elementa, calculo generando & conſtituendo apta, quæ, quietem nacta quacunque occaſione, ubique & in omnibus corporis partibus calculi ſpeciem conſtituere cauſarique poſſunt.

§. XXXVII.

Videmus ergo ex hoc etiam experimento calculum generari ex adhæſione (§. 35.), quod adhuc ex conſtitutione calculorum fractorum interna confirmatur; dum plerique fere vel omnes nucleum in meditullio habent, cui ſucceſſive adhæſerunt lamellatim particulæ ſpecifice leviores, quæ ita per aliquot temporis intervallum magnitudinem corporis calculi inſigniter auxerunt. Experientia etiam docet, quod, ſi corpus quoddam extraneum caſu in cavitatem quandam noſtri corporis v. gr. in cavum veſicæ urinariæ immittitur, eidem particulæ ſalino-terreſtres adhæreant, ſicque calculum quendam forment, cujus nucleus eſt corpus iſtud extraneum in veſicæ cavitatem ſeſe inſinuans, quod obſervationes teſtantur.

§. XXXVIII.

Itaque generationem calculorum in corpore noſtro a priori & a poſteriori probavimus (§. 35. 36.): eos vero tantum non in omnibus C. H. partibus dari obſervationes loquuntur. Sic *de calculo in variis cerebri locis* vid. *Kerckring. ſpicil. anat. obſ.* 35. *in glandula pineali* vid. A. E. L. *Anno* 1688. *Maj. p.* 236. *De glandula pineali lapideſcente* vid. *Diſſert. Celeb.* D. *Salzmann. An.* 1733. hic habitam. *De calculo in glandula bronchiali* vid. E. N. C. *Vol. I. obſ.* 180. *pag.* 403. *De calculo in pulmonibus.* vid. Blancardi *anat. pract. cent.* 2. *obſ.* 8. It. E. N. C. *Dec.* 1. *ann.* 1. *obſ.* 158.

pag.

pag. 337. *De calculo valvulis cordis adnato.* vid. Horſtii *Ep. lib.* 2. *ſect.* 5. *pag.* 457. *De calculo in cavitate cordis. ibid. pag.* 455. *De calculo in veſicula fellea* Horſtius *Ep. ſect.* 2. *pag.* 455. It. E. N. C. *Vol. I. obſ.* 181. *p.* 404. It. *Diſſert. de Cholelitho* Dn. *Bezold ann.* 1725. hic habitam. *De calculo renum* & *veſicæ* nihil addam. *De calculo in veſicula ſeminali* E. N. C. *Dec. II. ann.* 6. *obſ.* 68. *De calculo in arteriis* Langius *in miſcell. cur.* 12. *De calculo in venis meſaraicis* E. N. C. *Dec. I. ann.* 3. *obſ.* 307. *Calculos* item *glandularum meſaraicarum* & *thyroidearum* frequens experientia confirmat. *De calculo* oppido raro *in receptaculo chyli*, *hydropis cauſa*, vid. *Diſſert.* Dn. *Scherb.* §. 36. allegatam. Et ſic immenſum catalogum obſervationum de calculis in omnibus fere corporis noſtri partibus allegare poſſemus, niſi limites diſſertationis obſtarent: ſi quis autem deſideret plures caſus, evolvat *Celeb. Mich. Alberti Lexicon Reale.*

§. XXXIX.

Præmiſſis generalioribus procedendum nobis jam erit ad ſpecialiora, nempe ad ſalivam ejuſque canales, quorum ſtatus naturalis ex (§. 23. 24. 25.) dijudicari poterit, a quo ad ipſius mutationes præternaturales facile concludi poteſt, ex quibus obſtructio (§. 33.) ejuſque varii gradus ſequuntur. Saliva ex obſtructione acquirit quietem (§. 31.) proportionatam gradui obſtructionis (§. 33.); particulæ ergo ſalivæ ſalino-terreſtres quietem majorem nactæ cum ſe invicem juſto magis cohærent; quæ cohæſio fit per gradus, donec ſummum attingat gradum, unde enaſcitur corpus quoddam durum nonniſi vi externa applicita diſſolubile (§. 35.), quod *calculus ſalivalis* vel *ſalivæ* vocari poteſt.

§. XL.

Sic plures hac de re proſtant obſervationes, e. gr. *de calculo in ductu ſalivali* vid. *Guil. Cowperi anat. corp. hum. de calculo ſub lingua exciſo* E. N. C. *Dec. II. ann.* 10. *obſ.* 116. *Dec. I. an.* 10. *obſ.* 144. *Dec. III. an.* 5. 6. *app. p.* 91. Conradi Ludovici Waltheri *Theſaurum medico-chirurg. obſ.urioſ. obſ.* 92. qui etiam calculum ibidem Tab. VI. delineari curavit. Similem fere obſervationem exhibuit mihi Vir Nobiliſſ. Ampl. Experientiſſ. D. D. *Salzmann*, Pathol. P. P. O. Patronus, fautor & præceptor meus omni honoris & reverentiæ cultu ad cineres uſque deveneranduſ, quam mox ſubjungam.

§. XLI.

Eſt nimirum ſequens: civi cuidam hujus urbis ſpectatiſſimo exoriebatur circa medium Maji anni præteriti tumor glandulæ maxillaris (§. 8.) dextræ, fabæ magnitudine, quem chirurgus, cum barbam abraderet, pri-

 mus

mus animadvertit. Hic tumor octo dierum ſpatio excrevit in molem priore triplo majorem; hinc ab attactu duriuſculo moleſtum æger percepit ſenſum. Die ſeptimo Junii chirurgus anxie deſideratus feſtinans acceſſit, &, poſtquam ægrum de doloribus faucium deglutitionem impedientibus conquerentem intellexerat, injectione faucibus facta, tonſillas aliquomodo inflammatas vidit, quo tempore etiam tumorem inſigniter auctum conſpexit, a quo ejus incremento dolor non parum auctus fuit. Quare abſente chirurgo locum dolentem uxori inſpiciendum atque examinandum dedit, quæ, corpus paulo durius tactu percipiens, dentem ex hoc loco novum pullulare marito perſuadere voluit. Verſus veſperam chirurgus ſentiebat tuberculum ſub lingua, ad latus frænuli, quod in principio æquale videbatur tuberculo ranula dicto; hoc tuberculum motui linguæ atque deglutitioni adeo impedimento erat, ut nihil fluidi æque ac ſolidi deglutire valuerit æger. Altero mane poſt dolores æque ſenſibiles, ut antea, eundem affligebant; chirurgus autem tuberculum modo dictum majus & paulo retrorſum verſus radicem linguæ inclinans obſervavit. Suadentibus quibuſdam applicuit æger tumori empl. de melilot. quod effectu haud optato tumorem reddidit majorem: uſus eſt etiam patiens mell. roſat. & ſyr. violar. Sed emplaſtri effectum voto ejus in totum contrarium ſentiens, imploravit denuo chirurgi opem, qui empl. de ran. vig. c ☿rio ſuperimpoſuit tumori; hoc vero etiam nihil neque tumori neque dolori detraxit: e contrario obſervatum fuit tuberculum ſub lingua ita auctum, ut criſtam quandam ſeu lingulam veluti ſuccenturiatam referret, ortum a protuberantia ductuum glandulæ ſublingualis, in quibus a calculo compreſſis ſaliva ſtagnabat atque plures eminentias magis minuſve rotundas & humore limpido turgidas oculo offerebat. Æger de ſalute ſua ſollicitus accerſi juſſit exper. Dn. D. *Heckheler* practicum hujus urbis feliciſſimum, qui tam interna quam externa ſcopo reſolvendi tumorem præſcripſit, quæ medicamenta optatum non ediderunt, quin potius tuberculum indies majorem in molem auctum, uſque dum poſt aliquot dies rariori exemplo exiit calculus fabæ indicæ minoris magnitudine, qui in orificio ductus ſalivalis Whartoniani (§. 8.) dilatato magnitudine ſeminis milii paulo ante egreſſum viſui ſe offerebat. Nihilominus dolor cum febricula eodem gradu continuavit. Dn. D. *Salzmann* poſt etiam in conſilium adhibito, in uſum vocata fuere omnia, quæ tum tumorem reſolverent, tum etiam ſalivæ excretionem promoverent. Factum inde eſt, ut quarto poſt primi excluſionem die ex eodem ductu ſalivali ſecundus calculus priore minor prodierit. His ita peractis dolor imminuebatur, inſignis etiam copia ſalivæ in os effluxit, quæ vero poſt egreſſum primi calculi non adeo largiter proſiliit, quam poſt ſecundum ejectum, ubi in tanta excreta eſt copia, ac in ſalivatione ☿riali fieri ſolet. Tumor glandulæ magis magiſque imminutus eſt continuatione medicamentorum excretionem ſalivæ promoventium, tam internorum quam externorum. Tribus ſeptimanis præterlapſis in totum evanuit: ptyaliſmus

autem

autem per octo fubftitit dies poft excretionem calculorum. Vir hodie adhuc vivit & bona fruitur valetudine.

§ XLII.

Sequitur nunc refolutio cafus noftri. Originem tumorum in obftructionibus potiffimum effe quærendum ex (§. 33. 34.) apparet; obftructio autem unde pendeat ibidem videri poterit, ubi fimul dictum obftructionem poffe augeri, per confequens extenfionem fibrarum fieri poffe majorem, unde dolor (§. 30.) & tumor (§. 34.) auctus, qui dolor adhuc augetur, quando partes nimis extenfæ durius tractantur: fit enim extenfio major. Deglutitio impediebatur ob motum maxillæ præprimis linguæ valde dolorificum, quem perferre æger in deglutitione non valebat: mota enim maxilla inferiori glandulæ etiam quadantenus moventur a mufculis fefe contrahentibus & comprimuntur, uti ex phyfiologicis conftat, unde obftructarum partium dolor. Tonfillæ erant inflammatæ, quia obftructis partibus vicinis humores majori in copia eo tendebant, eodem fere modo, quo obftructis quibufdam capitis glandulis affluxus humorum ad caput augetur; ab affluxu aucto & conftrictione fpafmodica, quæ hafce partes ob viciniam loci ex confenfu nervorum & vaforum fanguiferorum haud difficulter aggredi potuit, facilis erat inflammatio. Tuberculi fub lingua fundamentum erat in obftructione ductus Whartoniani (§. 8.) hancque ita concipimus: Obftructa erat glandula maxillaris (§. 8.) ex qua obftructione faliva reddita erat fpiffa, (quia in omni obftructione liquores ob quietem lentorem contrahunt) quamobrem ductum illum fubtilem falivalem intravit quidem, orificium autem ejufdem anguftius obturavit; fic factum eft, ut parietes ductus a faliva fpiffa adveniente fucceffive fuerint dilatati, & particulæ aquofæ & fpirituofæ per porulos canalis exhalarint refiduis craffioribus falino-terreftribus, quæ adeo majorem continuo vifciditatem nactæ facile in corpus quoddam durum concrefcere potuerunt (§. 31. 32. 35. 37. 39.), quod etiam ita factum in hiftoria morbi legimus. Dolor cum febricula idem reftabat poft excretionem calculi primi ideo, quia, ut ex fequentibus innotefcit, plenaria obftructio non fuerat fublata, dum nimirum adhuc tale corpus aderat in eodem ductu, quod quarto die poft excretum fuit, tunc dolor imminuebatur, febricula ceffabat; faliva vero, quæ per aliquod temporis fpatium in glandulis accumulata erat, exitum quæfivit. Quod autem eadem poft excretum primum calculum in tanta copia nec excreta fuerit, nec excerni potuerit, quilibet ftatim videt, qui probe perpendit, ductum falivalem Whartonianum ab altero calculo adhuc fuiffe obftructum.

§. XLIII.

Ex dictis (§. 42.) patet, obftructionem glandulæ maxillaris (§. 8.)

 fuiffe

fuisse morbum primarium, qui varia produxit symptomata, nempe saliva nimis spissa in ductum Whartonianum translata induxit obstructionem hujus ductus, ex qua deinde calculus progeneratus, uti etiam deglutitionem impeditam, inflammationem tonsillarum (§. 10.) aliasque molestias.

§. XLIV.

Supersunt quædam de methodo medendi justa & legitima dicenda; antequam autem id ipsum fiat considerabimus præter causam, quam, uti credimus, sufficienter demonstratam, [1.] *hujus affectus differentias ab aliis morbis faucium & oris*, [2.] *signa diagnostica*, [3.] *prognostica*, [4.] *methodum* deinde *medendi aliqualem* subjuncturi.

§. XLV.

Differentiam (§. 44. n. 1.) hujus morbi, quod attinet, notandum, eum differre [1.] *ab angina vera* & quidem [α] ratione loci & sedis doloris atque tumoris, dum nimirum ille in nostro casu statim sub angulo maxillæ inferioris sentitur, in hac vero in anteriori colli parte: [β] ratione ipsius tumoris, qui in angina non ita durus ac conspicuus, uti in nostro casu erat: [γ] ratione febris, quæ teste experientia in angina acuta esse solet, [2.] *ab angina spuria*, ut levis inflammatio tonsillarum adest cum notabili tumore externo haud conjuncta [3.] *a ranula* seu tuberculo sub lingua elevato, utpote quod hasce partes tantummodo occupat, ideoque nullum habet tumorem externum apparentem. [4.] *ab inflatione* seu *tumore rheumatico* in eo discrepat, quod hic citius evanescat, nec adeo graves inferat molestias, [5.] *a tumoribus gingivarum* seu ab *epulide* & *parulide*, quorum primus cognoscitur ex protuberantia carnosa indolente, secundus vero ex tumore inflammatorio, qui plerumque ab odontalgia prægressa provenire solet.

§. XLVI.

Signa diagnostica (§. 44. n. 2.) fere eadem sunt, quæ de differentiis affectus nostri ab aliis faucium & oris vitiis (§. 45.) innuimus. Hoc unicum addimus, quod, quia symptomatum similium origo ex morbo simili in diversis subjectis non semper evenire solet vi experientiæ, ideo non semper medicus ex obstructione glandularum vel canalium salivalium calculum dijudicare possit; excepto hoc, si rerum testimonia adsunt aliquo modo infallibilia, uti sunt, tumor ductus salivalis durus, nec non corpus durum ex orificio ductus prominens, &c.

§. XLVII.

Prognosin (§. 44. n. 3.) hujus mali medicus certam & indubitatam formare non valet, si præter ipsum tumorem nullum observat symptoma: quando vero certa adsunt signa calculi præsentis, aliaque symptomata non adeo gravia conjuncta sunt, in magno periculo ægrotum non versari medicus audacter pronuntiabit: calculus enim facile removeri poterit, præcipue in iis partibus, ubi eidem exitus facile conceditur, quo remoto obstructio paulo post cessat. Quo vero major calculus, eo diutius ibi subsistit adeoque tardius ejicitur, & si tantus foret, ut plane exire non posset, ac symptomata indies invalescerent, pessimum esset signum. Dolorem exquisitissimum explicare posset medicus vel ex mole majore calculi ductum maximopere dilatante, vel ex asperitate & inæqualitate ipsius calculi. De cætero læta magis prognosis, quam in calculo renum, qui ibi impactus non facile exscindi poterit, vel etiam vesicæ, qui in molem majorem auctus non sine vitæ discrimine exscinditur: lætior etiam in hoc, quod non facile novus succrescat, uti calculus renum & vesicæ, quin potius æger a recidiva magis immunis vivat. Saliva denique in copia accumulata per ductus proprios excerni facile poterit. Deglutitio impedita, inflammatio tonsillarum, aliæque molestiæ (§. 43.) cessabunt remoto calculo reseratisque glandulis & canalibus salivalibus.

§. XLVIII.

In curatione morborum in genere quidem dicitur, morbum primarium ante omnia esse tollendum, hinc symptomata vel sponte vel paucis adhibitis remediis cessare: sed in hoc & similibus quibusdam casibus symptomatum cura primum est suscipienda, quo deinde morbus ipse curari possit. Morbus primarius est obstructio glandulæ maxillaris (§. 43.), quæ tolli nequit, priusquam remotus fuerit calculus. Erunt itaque sequentia indicantia

(1.) *Calculum seu impedimentum canalem obturans esse removendum.*
(2.) *Salivam quantitate & qualitate peccantem esse emendandam.*
(3.) *Tonum canalium salivalium esse restaurandum.*

§. XLIX.

Indicatur (§. 48. n. 1.) *calculum esse removendum*, ejus itaque remotio tentanda per remedia partim e fonte pharmaceutico partim e chirurgico petita. Quod ad priora spectat, huc referri merentur medicamenta sic dicta resolventia, salivam promoventia, obstructionem reserantia tam interna quam externa, adeo ut calculus in ductu vel canali salivali latitans a saliva exitum

exitum moliente fortiter prematur & hoc modo ex ductu protrudatur. Hæc medicamenta tunc etiam adhiberi possunt, quando calculi generandi vel jam generati nulla adsunt indicia certa: quamvis enim ejus generationem haud impedire valerent, ad excretionem eundem saltem disponent. Si his medicamentis malum cedere recusaverit, operatione chirurgica curatio erit tentanda, quæ non solum ægrum a maximis cruciatibus, sed & a metu inflammationis gravioris subsequentis liberum reddit; posset illa sequentem in modum institui. Æger collocetur ita ut radii luminares incidant in cavitatem oris & in tali situ immotus a ministris servetur; deinde lingua sursum tollatur ope instrumenti cujusdam, immittatur quantum fieri potest, orificio ductus salivalis specillum excavatum, quo duce forfex admoveri poterit, qua mediante incisio aliqualis ductus tentanda. Hac facta calculus prematur a parte postica antrorsum usque dum in eum deducatur locum, ubi incisio facta fuerat, ex quo deinde facili negotio eximi poterit. Hanc operationem tuto posse institui, periti chirurgi non dissuadebunt in eo præcipue casu, ubi nulla vasa majora & nervi propiores, aut si in eo ductus loco hæreat calculus, in quo operatio locum habere potest. Interim tamen eandem ideo non apposuimus, ac si nulla alia locum haberet, sed exercitii gratia illud factum esse lubentes fatemur, nec cuiquam invidebimus, si pro ratione circumstantiarum meliorem methodum aptioraque instrumenta adhibere & applicare noverit.

§. L.

Salivam emendamus (§. 8. n. 2.) si peccat & quidem *quantitate* nimia, evacuatione, quam obtinemus per remedia sic dicta apophlegmatizantia, salivæ excretionem promoventia: quando etiam plethora hic aliquid contribuere videtur, vena secetur & affluxus sanguinis aliorsum derivetur; nimius vero ejus æstus temperetur remediis nitrosis, quibus jungantur cinnabarina. *Qualitate* vero peccantem salivam emendamus & corrigimus cohæsionem ejus nimiam præcavendo, quod faciunt medicamenta incidentia, attenuantia & resolventia.

§. LI.

Tonum restauramus (§. 48. n. 3.) quando cohæsionem pristinam fibris reddimus, hoc fit per remedia sic dicta roborantia, confortantia, leniter adstringentia. Itaque videmus Empl. de melilot. non alium effectum potuisse edere, quam quod tumorem reddiderit majorem: est enim emolliens, quorum ea est natura, ut cohæsionem partium duriorum imminuant; in hoc vero casu cohæsio fibrarum naturalis jam fuerat sublata, ideoque obstructio fuit aucta, ergo cohæsio justo minor fibrarum non erat magis diminuenda, nisi æger obstructionem adeoque dolorem, & tumorem exinde provenientem augere voluisset.

MARCI

XXXV.

MARCI MAPPI,

DISPUT. INAUGURALIS

DE

GURGULIONIS PROLAPSU.

Argentor. 24 Mart. 1660.

THESIS I.

QUod medicinæ parens *Hippocrates l. de ſterilitate* inculcat præceptum, inquiens, conare ut phyſicum medicum te exhibeas, etiamſi à materia ſubjecta, nonnihil ſit determinatum, attamen, ut in omnium, qui omnis generis medicinam exercendi poteſtatem & licentiam vel habent, vel ſibi ſumunt, auribus, iterum iterumque reſonet, tam dignum videtur, quam quod maxime. Hoc ingeminantes, hoc urgentes, hujus cauſas exponentes Excellentiſſimos Artis Proceres ſæpe ſæpius percepi; ejuſdemque nunquam futurus ſum immemor. Omnium minime nunc, cum de morbi quadam ſpecie, prolapſu nimirum Gurgulionis, verba facturus, quam ſit neceſſarium, phyſicum egiſſe medicum, uſque perpendo.

II. Methodum E. in conſiderandis corporis noſtri affectibus ſatis probatam, (eam enim denuo pluribus exponere, cui commendata brevitas, operæ pretium non videtur) ſecutus, ipſa primum, & quæ ad ea pertinent, expono nomina.

III. Gurgulionis nomen, ad exprimendam ex palato in os propendentem particulam (quamvis etiam beſtiolam frumentum depaſcentem, non ſecus ac Græcorum Κίων, teſte Gal. in ling. expl. notet) à Latinis ad imitationem ſoni, quem gargarizantes edunt, videtur eſſe formatum.

IV. Hujus, apud eoſdem, ſynonyma ſunt: columna columella, vocabula, partem carnoſam inter narium pinnas prominentem, labiiſque vicinam anatomicis alias æque notantia. Uva, uvula vulgo: minus recte; per rationem quam Gal. mox ſubminiſtrabit.

V. Græcorum vocabulum Γαργαρεὼν eundem Gargarizantium, cui columella inſervit, ſonum, videtur imitari; nec aliud docent, quorum, in indagandis nominum originibus, propria verſatur induſtria.

VI. Antiquiores Græci vocabula Γαργαρεὼν & Κίων promiſcue uſurpabant, ad eandem notandam particulam. Poſteriores vero inquit *Gal. l. 6. med. loc. c. 3.* Medici fere omnes, non ita, ſed κιονίδα appellant. Idem Galenus, qui hanc particulam ςαφυλὴν uvam (ςωφύλη enim perpendiculum eſt, ſeu fabrilis libella) appellant, recte damnat, ut qui partis & affectus nomina temere confundant. Malumus E. cum *Ariſtotele*, *atque Ruffo Epheſio*, gurgulionem vocare Σταφυλοφόρον uviferum; quia affectui, qui dicitur uva, eſt obnoxius.

VII. Germani, apto ſatis vocabulo vocant, *das zäpfflein.*

VIII. Ipſe, quem conſideraturi ſumus, affectus, à Latinis promiſcue vocatur, columellæ procidentia, caſus, uvulæ prolapſus, gurgulionis laxatio, pendula columella.

IX. Græcis in genere Γαργαρεῶνος χάλασις, Κιονὶς κεχαλασμένη,

 di-

dicitur. In ſpecie autem, à varia quam pars affecta refert, figura, nunc κίων & κιονὶς columna, columella, nunc σαφυλὴ, σαφυλὶς uva, uvula, nunc ἱμᾶς, ἱμάντωσις, lorum, nunc Κράσπεδον, quaſi κρεμάμενον εἰς τὸ πέδον ſuſpenſum, (unde fimbriam, limbum & radicem montis notat) vocatur; meminit & Aretæus ſpeciei alicujus, in qua uvula bicornis redditur; cui nomen peculiare ſit nullum: de ſingulis infra dicetur.

X. Populares noſtri, hunc affectum ſic notant, *Wann einem das zäpfflein in den halß fällt.*

XI. Quidditatem hujus affectus definitione repræſentamus. *Definitur* autem, tumor præter naturam gurgulionis, ab humore, pituitoſo vel ſeroſo, à cerebro influente, ortus, linguæ & faucibus titillatione & onere moleſtus.

XII. Tumorem pro genere agnoſcit, quia eſt aucta magnitudo; proinde vere dictus eſt morbus.

XIII. Sunt, qui hunc affectum, quartam catarrhi ſpeciem numerant, & ſicut, quando ad aſperam arteriam & pulmones rheuma fit, cum *Hipp. aph.* 23. *ſ.* 3. *βράγχον*, ſi ad nares, coryzam, ſi ad pectus, generali nomine, catarrhum, ita, ſi ad columellam, σαφυλὴν καὶ κιώνα vocant: ſed & effectum cum cauſa fruſtra confundunt, & cauſam pro genere impertinenter agnoſcunt, nec uſus vocabulorum leges, ſatis obſervant.

XIV. Differentiam à parte affecta, cauſa, modo generationis & effectis, deſumimus.

XV. Pars affecta eſt gurgulio; qui eſt proceſſus rotunde oblongus, in acutum obtuſe deſinens, conſtans ex ſubſtantia laxa, ſpongioſa, rubeſcente, ex palato, juxta narium meatus, inter tonſillas ſeu παρίσθμια, ſupra laryngis rimulam dependens.

XVI Eſt hæc corporis particula eum in finem à natura formata, ut (conſenſu fere omnium) aëris per rimulam ingreſſuri, tum impetus, tum frigiditatis (loquor cum *Gal. l.* 9. *de uſ. part. c. ij*) violentiam frangat. Evincit hoc duplex experientia. I. quia nonnulli, quibus gurgulio ad baſin erat abſciſſus, frigidiorem ſenſerunt inſpirationem. II. non pauci etiam, inſpirato frigido aëre, refrigeratis pulmonibus & thorace, hinc iiſdem ad motum factis tardioribus, ſanguine craſſiore reddito, hinc ex valido ad motum conatu, ruptis venulis, facti phthiſici, perierunt.

XVII. Secundus ejus uſus eſt, ex multorum ſententia, ut conferat ad vocem, unde plectrum vocis vocant. Sed, ſi verum, quod viri fide digni, ſcribunt, quod læſa columella, imo ea penitus abſumpta, niſi aliæ ad vocem conferentes partes lædantur, vox integra maneat, ejus inſtrumentum proprium non eſt. Nec obſtat, quod *Galenus* refert, quod qui columellæ jacturam paſſi ſunt, evidenter deterius ſint locuti. Accidit enim

iſtud,

iſtud, quia ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, columella ablata, fluxionibus ad aſperam arteriam via aperitur, hincque vox fit rauca.

XVIII. Unde, tertio, magis proprius ejus uſus eſt, humores ex cerebro deſtillantes excipere, ut ore rejiciantur; pulveres; cineres vel alia ſimilia, ſi una cum aëre per nares attrahantur, & per interna narium foramina ad os ferantur, ibi adhæreant, cum aër ulterius ferri queat. Evidens hic uſus eſt, in iis, qui in locis pulvere obſeſſis luctantes, vel per ea iter facientes, eum emungunt atque exſcreant.

XIX. Quarto denique, eum in uſum comparatus eſt, ut prohibeat, ne potulenta facile ad nares perveniant. Fidem hujus rei facit, infans ille, *à Ph. Salmutho obſerv. med. cent.* 3. *obſ.* 6. notatus, qui columella & tonſillis deſtitutus, lac quod ſugebat, per nares ſtatim reddebat, nec diu ſuperſtes fuit.

XX. Hujus igitur particulæ magnitudo præter naturam augetur, atque ipſa intumeſcit à cauſis variis. Inflammatur enim ſæpius. Videas quoque ejus fungos ſcirrhoſos. Specialis autem, quem tractamus tumor, ſequentem agnoſcit cauſarum ſeriem.

XXI. Omnes ejus cauſæ vel ſunt proximæ atque immediatæ, vel remotæ atque mediatæ.

XXII. Proxima cauſa eſt, humor à cerebro in ipſam columellam influens, ibique ſubſiſtens. Non tamen idem ejuſdem ſemper eſt conditionis; nunc enim pituitoſus eſt, ſed tenuis, ſeroſior, qui promptius defluit; nunc craſſior, qui plerumque diutius inhæret. Nunc merus atque ſincerus; nunc alium humorem admiſtum habens.

XXII. Remotæ cauſæ vel internæ ſunt vel externæ. Illæ, vel conſpirant in generationem talium humorum in cerebro, vel attrahunt materiam, vel eandem tranſmittunt, vel cumulatam in cerebro expellunt, vel eandem ex cerebro ſubeuntem alliciunt. Externæ vel generant eandem materiam, vel jam genitam, ad fluxum incitant.

XXIV. Cauſas internas humorem iſtum pituitoſum generantes quod attinet, cerebrum per ſe, tametſi tum propter amplam copioſamque ſuam medullam, tum propter ſuam temperaturam, tum propter ſitum ſuum, multa colligat pituitoſa, accuſari hic non poteſt; quia ſufficientibus inſtructum eſt organis, ad deponenda, quæ in homine ſano colliguntur excrementa. Ubi vero ejus naturalis temperies frigida & humida, in præternaturalem frigidam & humidam degenerat, vel debile alias à variis cauſis eſt redditum, eam materiæ excrementitiæ copiam colligit, quæ per conſueta loca commode vacuari nequit. Cerebro enim intemperanter affecto, vel alias debilitato, facultas concoctrix, multa non ſatis rite elaborat, quæ facultate etiam expultrice languente in officio, cumulantur.

XXV. Quod humores & vapores in cerebro attrahit, unde copioſa ſuperfluitas relinquitur, eſt calida ejus intemperies. Ea enim non ſecus

ac cucurbitula ex ſubjectis ſibi trahit partibus. Nec dolor hic excludendus.

XXVI. Quæ cerebro materiam excrementum copioſum futuram ſubminiſtrant, partes ſunt variæ. Ventriculus, inteſtina, lien, meſenterium, uterus.

XXVII. Cauſa interna, humorem collectum exturbans, eſt facultas expultrix irritata, quæ languida dum is colligebatur, eum non ſentiebat, tandem vero vel mole vel qualitate ad officium ſuum provocatur. Subeuntem vero ex cerebro humorem alliciens cauſa eſt, columellæ tum calor præternaturalis, tum ejuſdem dolor; horum enim eſt attrahere.

XXVIII. Hæc cauſarum internarum eſt ſeries. Cauſæ externæ ad generationem humoris iſtius excrementitii concurrentes, ſunt aër frigidus & humidus, auſtrinus, pluvioſus, nebuloſus, inhabitatio locorum ſubterraneorum, mora ſub radiis lunaribus, alimenta frigida & humida, crapula, ingluvies, vinum generoſum, aromata, vita otioſa & ſedentaria. Quædam etiam cauſæ copioſiorem quaſi ad caput movent materiam, ut exercitatio mox a cibo inſtituta, ſomnus meridianus.

XXIX. Externæ cauſæ, quæ materiam jam in cerebro exiſtentem ad motum incitant, ſunt, frigus externum; quod conſtringendo, non ſecus ac manus ſpongiam aqua plenam apprehendens, humores expellit. Calor liquans & fundens: quo pertinet diuturnior ſub ſole mora, balnea humida & ſicca, frictiones, inunctiones calidæ; non immerito huc referas animi pathemata, nimia corporis exercitia.

XXX. Ex enumeratis autem cauſis humoris influentis, quædam uno ſolum modo, quædam pluribus concurrunt modis. v. g. auſter caput implet, quia eſt humidus, idem materiam fundit, quia calidus.

XXXI. Modum generationis quod attinet, influxus à cerebro in definitione facta eſt mentio. Conſtat autem ex jam dictis, humorem influere vel (quod frequentius) tranſmiſſum à cerebro, quod facultate ſua expultrice inſtructum, excrementa à ſe ablegat, vel quaſi attractum, propter calorem vel dolorem columellæ: videtur tamen ſæpius conjungi alter cum altero modus.

XXXII. Quum autem humor tumoris cauſa ad columellam feratur motu locali; ad hunc vero perficiendum requirantur, mobile, movens, terminus à quo, terminus ad quem, viæ per quas, de iſtis vero ex dictis ſatis conſtet, reliquum eſt, ut vias per quas pituita iſta ad gurgulionem deferatur, exponamus.

XXXIII. Sunt autem iſtæ. Ventriculus cerebri tertius, qui priorum eſt concurſus, in parte anteriore ductum habet, per quem materia ſeroſa & pituitoſa in ventriculis collecta, mediante infundibulo, ad glandulam pituitariam deponitur, quæ eundem per oſſis cuneiformis foramina in palatum & os demittit. Pars vero, maxime ſi duo ſuperiores, anterioreſve cerebri

rebri ventriculi excrementis ſcateant, per proceſſus mammillares ſtillat in os cribriforme, atque inde porro in nares.

XXXIV. Quod ſi igitur magna humoris purgandi copia collecta, natura eum per has vel illas, vel utraſque evacuat vias, gurgulioni is ipſe communicari poteſt. Etenim qui per palati foramina deſcendit, propter viciniam facile imbibitur. Ejus vero qui in nares ſtillat portio, quid ni huc feratur, cum pulveres per nares attracti ibidem adhæreant?

XXXV. Humore igitur de quo ſermo nobis hactenus fuit, in partem iſtam laxam atque fungoſam quocunque modo delato, tumor oritur, non ſecus ac ſpongia vel panis ſpongioſus, & rarus addito liquore valde intumeſcit.

XXXVI. Effecta ſicco præterimus pede, quia eadem in ſignis mox occurrunt explicanda.

XXXVII. Differentias hujus affectus quod attinet, earum plurimas de induſtria miſſas facimus, quibus noſtras turgere paginas, operæ pretium non duximus. Ad eam autem, quam cauſarum ſuppeditat varietas, mentis inprimis intendamus aciem: neque tamen pluribus eam expoſuiſſe volumus: quum quotuplicem eam hujus ratione conſtituamus, ex enumerata cauſarum ſerie ultro conſtet. Ad hanc autem præcipue reſpiciendum, quia in curatione rite inſtituenda, multum valet.

XXXVIII. Notabilis deinde in hoc tumoris genere, ratione figuræ, occurrit differentia, cujus reſpectu aliud quoque atque aliud induit nomen.

XXXIX. Etenim particula illa gurgulio dicta, præter naturam intumeſcens; primo ſecundum longitudinem æquali craſſitudine tumet, atque columnam refert, atque hinc κίων, κιωνὶς dicitur. Partis nomen retinet, quia ejus fere figuram ſervat.

XL. Deinde nonnunquam ima parte in rotundum tumorem elata, ſuperius extenuatur gurgulio, ita, ut referat acinum uvæ e pediculo pendentem; atque recte dicitur ςαφυλὴ uva.

XLI. Tertio cum ab humore deſtillante, ab utraque parte jacentes membranæ veluti ſquamæ latæ propendent, (quæ ſpecies rara) vel (ut *Aretæus* loquitur) veluti veſpertilionum alæ; hæc ſpecies ἱμὰς & ἱμάντωσις, lorum nuncupatur.

XLII. Quem vero alias affectum Græci ἱμάντα ἱμάντωσιν lorum nuncupant, cum nimirum gurgulio vel ex ſuffitu nimium deſiccatus, gracileſcit, & corrigiæ ſimilis relinquitur, vel ob ἀτροφίαν attenuatur, huc minime pertinet.

XLIII. Quarto. Si in tenuem & oblongam membranam columella deſinat, veluti limbum in extremo habens, Græci hanc ſpeciem Κράσπεδον vocant.

XLIV. Aretæus ſcribit, columellam quandoque perſpicue bicornem reddi, huic tamen proprium nomen eſſe nullum.

XLV. Non

XLV. Non immerito hic quæritur, quæ tantæ varietatis exiſtat cauſa? Arbitror autem gurgulionem nunc hanc, nunc illam recipere figuram, prout humor nunc in hac, nunc alia magis recipitur parte, ibique ſubſiſtit. Hoc autem varie accidit, tum propter partium ex quibus conſtat diverſitatem, tum propter humoris influentis diverſas conditiones.

XLVI. Notatu inſuper dignum videtur in differentiarum doctrina, quod enumerati tumores nunc pituitoſi tumoris naturam retineant, quandoque vero & quidem facile ipſis accedat inflammatio. Edocuit id ipſum *Hippocrates. l.* 2. de morbis, inquiens. Uva gurgulionis affectus eſt; fit autem uva cum ad gurgulionem pituita delata eſt; iſque pendulus & rubicundus evadit, & ſucceſſu temporis ad hunc modum nigreſcit: gurgulio venoſus eſt & craſſus, & ubi inflammationem concepit, incaleſcit, propterque caliditatem ſanguinem à quo nigreſcit ex vena trahit.

XLVII. De hinc, ut ſigna hujus affectus exponamus, ordo requirit: cum autem iſta ſint duplicia diagnoſtica & prognoſtica; illa vel pathognomonica, vel ætiognomonica: atque iſta vel morbi præſentis, vel imminentis; ſingula ſaltem attingenda.

XLVIII. Imminentis igitur hujus affectus indicia, non niſi acceſſiones eorum, quæ præſentem affectum declarant, nobis ſuppetunt.

XLIX. Ipſum autem affectum repræſentant ſigna ſequentia, ex tribus fontibus, nimirum eſſentialiter inhærentibus, cauſis, atque effectis petita.

L. Iſta quod attinet; rite aperto ore, atque lingua depreſſa, ad oculum tumor apparet, varia, ceu dictum, figura.

LI. Cauſa itidem manifeſte ſe prodit, nimirum fluxio, humoris ſeroſi & pituitoſi, quæ vel præceſſit, vel adhuc durat; præceſſerunt, quæ quocunque modo ad fluxionem faciunt: de quibus dictum.

LII. Effecta vero & adjuncta ſunt talia. Cum radici linguæ & faucibus incumbat, titillatione his partibus eſt moleſtus, deglutitionem ciborum lædit, atque efficit, ut laborans perpetuo quaſi bolum vorare fruſtra contendat, reſpirationem offendit, imo interdum ſuffocationis metum infert. Ipſa pars tumens ſolito eſt mollior, nunc magis, nunc minus albicans, prout materia nunc magis eſt pituitoſa, nunc magis ſeroſa.

LIII. Signa cauſæ proximæ, humoris nimirum pituitoſi vel ſeroſi, ex ſapore, colore & motu hiſce humoribus propriis ſumuntur, quibus addas communium ſignorum ſyndromen; verbo antecedentia & conſequentia; de quibus ſingulis, & ſingulis ſingulorum plura nunc verba paginarum anguſtia non capit.

LIV. Ex hiſce patet ſignis, quomodo quem tractamus columellæ affectus, ab inflammatione ejuſdem diſtinguatur, tametſi ejus ſpecies, eadem à Græcis cum noſtro affectu (niſi quod interdum cum additione Κιονὶς φλεγμάινουσα, σαφυλὴ φλεγμάινουσα dicuntur) acceperint nomina.

LV. Con-

LV. Conveniunt equidem subjecto; uterque enim tumor columellam obsidet. Figura tumoris, quia uterque frequentissime nunc columellam, nunc uvam refert. At vero differunt maxime. I. Causa, quae hic sanguis, isthic pituita vel serum. II. Modo generationis, hic enim sanguis ex venis arteriisque effusus tumorem parit; isthic humor per meatus excrementis cerebri destinatos influens, partis magnitudinem adauget. III. Adjunctis. In inflammatione a parte tumente faucibus, eadem, & saepiuscule major, quam in nostro affectu, oritur molestia. adeo ut laborantes arbitrentur portiunculam carnis radici linguae incumbere, quam frustra deglutire conantur; idem etiam adest deglutitionis, loquelae, respirationis impedimentum. Adest vero in eadem dolor & rubor & calor insignis; quae istic non reperias; ipsa etiam pars non est ita mollis, ut isthic. IV. Curandi ratione; ut nostri affectus, atque inflammationis curationem percensenti, erit manifestum.

LVI. Prognosin quod attinet, haec praeter caetera praesagienda.

LVII. Nisi hoc tumoris genere correptus, illico medicam opem admittat, respiratio, deglutitio, locutio mirum in modum laedentur. Harum enim actionum organis incumbit, & quo magis increscit, iisdem magis magisque fit mole molestus.

LVIII. Si humor & mora in causa, ut erodatur columella, sic affectus vix clare & distincte locuturus est. Qui enim humor columellam erodit, idem & asperam arteriam erodendo inaequalem reddere potest, quae futurae raucitatis causa.

LIX. Si vel erosione, vel necessitate sic jubente, chirurgia, plane auferatur, qui hujus jacturam est passus, dehinc phthisi quam maxime est obnoxius. Frigidum enim pectori inimicum, ad pectus sine mora admittitur, & quos à capite destillantes columella humores aversura fuisset, isti in pulmones influunt, qui subinde acres atque mordaces, futurae exulcerationis fiunt causae.

LX. Ubi in lue venerea hic fluxus & tumor accidant, magnum erosionis periculum imminet; utpote cum humor isthic influens, non carnes modo, sed & ossa erodendi vim habeat.

LXI. Quodsi nec morae adhuc adsint mala, nec ista venerei veneni malignitas, non nisi bene laborantem sperare jubeamus. Ipsa enim pars non est inter nobiles, est ita comparata, ut praesidia prompte admittat, atque ipsorum praesidiorum materia, non est longe petenda.

LXII. Quam igitur in prognosi pollicemur, restitutionem curatione moliamur. Ut autem ista dogmaticae methodicae & rationalis nomen mereatur, innitamur indicationibus, tanquam solidis & immotis fundamentis, petitis, ab indicante curatorio quod est morbus, praeservatorio quod est causa, atque vitali.

LXIII. Morbus ipse, nimirum tumor, quoniam ita comparatus est, ut causa ejus remota ultro evanescat, ad eam nos ablegat.

LXIV. Præſervatorium indicans ipſam nimirum cauſam quod attinet. Humor jam illapſus vacuationem, affluens, etiam averſionem poſtulat.

LXV. Virtus ſui conſervationem poſtulat, quod bona ſit diæta, in ſpecie autem tali, qualis pituitoſis alias debetur, hic non denuo recenſenda.

LXVI. Sed ut cauſas rite removeamus, cum durante fluxu, eam quæ influxit portionem fruſtra tractaremus, quid humori affluenti debeatur diſpiciamus.

LXVII. Cum autem humor iſte excrementitius peccet quantitate, atque rerum toto genere præter naturam, naturam induat, præmiſſis, ſi opus, univerſalibus, atque cauſarum ſerie probe penſitata atque excuſſa, hinc diæta conveniente ordinata, vacuationem ſui poſtulat, quæ commodiſſime particularis inſtituitur per errhina, quæ mucum pituitam & aquam per nares evocant. Cujuſmodi præcipue ſunt, ſucci depurati, majoran. anagal. mercurial. betæ. braſſic. cyclamin. aq. beton. ſalv. majoran. roſmar. rutæ lavend. angall. naſturt. Infuſa & decocta eorundem ſimplicium, balſama itidem ex iiſdem parata, & quorundam aromatum. Pulveres item dictorum ſimplicium & quorundam aliorum, ex quibus variæ fiunt formulæ.

LXVIII. Ptarmica propter eum quem efficiunt, motum, ad pendulam columellam minus videntur proficua.

LXIX. Apophlegmatizantia, ut quæ phlegma à cerebro per palati foramina vacuando, ad partem illud affectam adducerent, hic plane damnantur.

LXX. Quatenus autem humor affluens qualitate peccat, h. e. acrimoniam quandam conſequenter erodendi vim habet, contemperationem poſtulat: contemperantia autem commodiſſime medicamentis alium etiam in finem comparatis, miſcentur. Ejuſmodi ſunt mel ſimpl. roſat. ſach. &c.

LXXI. Si plane ſit malignus humor, ad fontem ejus eſt reſpiciendum.

LXXII. Semper autem humor ad columellam affluens peccat motu; ideoque, cum quatuor nobis medendi methodus, ſubminiſtret modos, quibus humorem ad partem aliquam p. N. ruentem avocamus, revulſionem nimirum, derivationem, repulſionem atque interceptionem; eorum hic uſum expendimus.

LXXIII. Revulſionem quod attinet, venæſectione pituitam in capite collectam, atque ad columellam ruentem, venæſectione vix revocaveris. Unde quos in ejuſmodi pituitoſo columellæ tumore venæſectionem adminiſtraſſe invenio, alium ſolum in finem eam inſtituiſſe arbitror, nimirum, quod futura ipſis aliqua ſuſpecta erat inflammatio: hæc enim facile accedit.

LXXIV. Quin fonticulo, veſicatorio, ſinapiſmo revulſio quædam inſtitui poſſet, non dubito; ejuſmodi tamen remedia vix adhibita invenio, nec adhibenda cenſeo, quum mitiora ſufficiant præſidia.

LXXV. Huc autem pertinent topica iſta, quæ vertici capitis impoſita, mul-

multum afferunt commodi. v. g. emplaſtrum ex fermento & pulv. ſuccini alb. maſſula ex nuc. jugl. ſiccatis, addito ſpiritu vini. Pix liquida raſo vertici impoſita.

LXXVI. Purgatio inter revellentia locum habere poteſt, quamvis ea totius magis ratione inſtituatur. Debet autem iſta non quibuſvis promiſcue abſolvi, ſed iis, quæ humorem pituitoſum & ſeroſum vacuandi vim peculiarem habent, ut ſunt ſemina carthami. agaricus turpeth. hermodact. rad. mechoc. galapp. colocynth. euphorb. opopan. ſagap. ſuccus ireos ebuli & ſambuci ſemen, cortex & ſuccus. Elaterium, ſoldanell. grana ricini, interior cortex frangulæ, baccæ rhamni ſolutivi, eſulæ, tithymali. gratiola, ſpecies mezerei, gutta gamandræ, & quæ ab his virtutem ſuam accipiunt, compoſita officinalia, atque alia.

LXXVI. In horum uſu illud hic notandum, ne eligantur, quæ ſimul vomitum cient, utpote quæ parti afflictæ adderent afflictionem.

LXXVII. Derivationem fruſtra tentaveris.

LXXVIII. Interceptionem videntur moliri, qui valide adſtringentia, ſiccantia, v. g. gallas tuſas cum aceto, ſuccum acaciarum cum aceto, raſo vertici imponunt. Sed ſi intemperies cerebri adſit frigida, vix iſtud tuto fieri poteſt. In deſtillationibus tenuibus, cerebro præter naturam excalefacto, medicamenta ejuſmodi non damnantur.

LXXIX. Commodiſſima autem atque ideo uſitatiſſima noſtro in affectu, humoris impetum compeſcendi ratio videtur, repulſio; qua humor affluens qs. non admittitur, & is qui recentiſſime influxit qs. exprimitur. Materia hujus præſidii ſunt, ſtricte ſic dicta adſtringentia (neque enim iſta ſic appellata condenſantia, quæ tenues duntaxat & exiles meatus ſua frigiditate claudere poſſunt, hic propter partis laxitatem ſufficiunt,) quæ enumerare hujus proprie videtur loci.

LXXX. Sunt autem ex ſimplicibus vegetabilibus inprimis. Radix biſtort. torment. conſol. maj. rhabarb. toſt. cort. myrob. thur. malicor. glandium calices lign. ſantal. herb. plant. centinod. burs. paſtor. hippur. piloſella: præcipue ob ſignaturam commendata, & ab effectu, quem in hoc affectu edit dicta uvularia Germanis *Zapffenkraut.* Flores balauſt. roſ. rubr. ſpongia ſambuci fructus nuc. cupreſſ. gallæ mora, præcipue immatura, ribes, berberes, ſorba, corna, meſpila, cydonia ſemina plantag. acetoſ. portul. ſumach. gummi maſtich. ſang. drag. myrrh. ſucci acaciæ, hypociſtidis, ſuccus cydon. agreſt. vinum auſterum.

Ex animalibus maxime uſurpamus, cornu cervi uſtum atque ebur.

Simplicia mineralia. lapis hæmat. terra ſig. bolus armen. alumen, ferrum, chalybs.

Marina, corallia, ſuccinum, margarit.

Officinalia compoſita. Aquæ enumerat. fol. ſyrup. cydon. roſ. ſiccar. myrtin. granat. acid. plantag. rib. berb. conſerv. roſ. vitriol. acetoſæ ace-

tosellæ. acetositatis citri trochisci de spodio, de charabe. acet. ros. de rub. idæo. spiritus vitriol. &c.

LXXXI. Si igitur humor in columellam influat, ex aq. stillat. & succis enumerat. additis etiam syrupis parentur gargarismata.

LXXXII. Folia, radices, cortices, ligna, flores, fructus decoquantur in vino rubro, styptico vel aqua chalybeata in eundem finem.

LXXXIII. Suffitus ex thur. mastich. myrrh. storac. fiant, atque per infundibulum ore excipiantur.

LXXXIV. Pulveres adstringentes lingua depressa, spatula vel parvo cochleari columellæ admoveantur, cætera vel singulatim, vel missa ore sumantur.

LXXXV. Sunt, qui ut pulveres rectius columellæ applicent, peculiaria parant cochlearia, imo & folles, quæ ad bene operari omnino facere concedendum.

LXXXVI. Quum autem humori affluenti enumeratis obviam qs. ivimus remediis, hinc qui jam influxit humor atque inhæret, operam nostram ad se trahit.

LXXXVII. Cum autem is peccet loco, atque sublationem sui postulet, nec tamen sensibiliter sub forma humoris evocari possit, insensibiliter seu per ἄδηλον διαπνοὴν auferre eum molimur.

LXXXVIII. Hinc utiliter in progressu, commune practicorum decretum secuti, medicamenta ex adstringentibus & discutientibus seu resolventibus mista, adhibemus. Hinc gargarism. superioribus addimus sal ammon. &c. assumuntur etiam aq. beton. rosmar. orig. decoctorum materiæ adduntur rosm. hyss. orig. puleg. prasium calaminth. pulveribus adduntur tria piperis genera galang. zingib. cinnam.

LXXXIX. Enumeratorum sic remediorum ope, humorum affluxu cessante, & humore qui influxerat attenuato, dissipato atque discusso, parte etiam per adstringentium usum quadantenus roborata, ipsa ad statum naturalem redit.

XC. Vulgo creditur initio statim solo piperis longi, vel etiam zingiberis contactu, columellam prolapsam sanari; quod nos durante adhuc fluxu fieri posse, negamus, cessante autem fluxu, satius semper esse censemus aliquid adstringentium addere.

XCI. Quando autem propter moram, procrastinationem, curamque neglectam, columella nimium tumefacta, ut suffocationis immineat periculum, vel propter humoris malignitatem jam sit corrupta; quod cognoscitur, si ipsa sit albida, mollis, sensu carens, e medio, ne partes sinceræ inficiantur, tollenda est: id quod chirurgia perficitur.

XCII. Quamvis autem chirurgos varios gurgulionem tollendi modos excogitasse, usurpasse, descripsisse inveniamus, præ cæteris tamen probanda videtur *Hieronymi Fabricii ab Aquapendente* chirurgia, quam ideo huc adscribere operæ pretium esse duximus.

XCIII. Ita

XCIII. Ita autem ille. Chirurgiam Celſus molitur ita, ut volſella uva apprehenſa, ſub ea quicquid volumus, excidamus. Ego autem in praxi difficile admodum eſſe expertus ſum, in anguſtiſſimo & profundiſſimo oris loco & obſcuro, volſella unam apprehendere una manu, altera vero excidere, præſertim cum linguæ quoque depreſſio à tertia manu requiratur. Ideoque omiſſa volſella & depreſſa lingua, forſicula ſtatim uvam præcidi, & à præciſione facta, exiguum ferramentum in cochlearis formam ad uvæ chirurgiam factum bene calefactum, nequaquam ignitum, admovi, quo calor nativus uvæ fere extinctus roboretur, & reviviſcat, ut vita partis evaneſcens à calore roborata revocetur. Ignitum autem cochleare admovere veritus ſum, ne caruncula tenuis & pendula ſub igniti ferri contactu, magis quam par eſt abſumatur. Nam ea nimium decurtata, refrigeratos eſſe pulmones & difficilem obortam reſpirationem & aſthma experti ſumus.

XCIV. Si quis tamen forſiculæ loco, inſtrumento à *Guilhelmo Fabricio Hildano*, invento, quo ſe uvulam abſque omni difficultate atque periculo abſcindere, ſcribit, uti maluerit. (*Centur.* 2. *obſ. chirurg. obſ.* 21. quod ibi depictum reperias,) tutius adhuc eum operaturum arbitror.

XCV. Probe autem notandum, quod ſi cancroſa quædam accedat corruptio, multo adhuc minus columellam ferro aggredi debeamus, quam ſi ei adjungatur ſimplex inflammatio.

Tantum de Gurgulionis Prolapſu.

COROLLARIORUM

Loco ſequentes ex Doctrina Pythagorica ventilandas proponimus theſes.

THESIS I.

Pythagoras Samius, *tametſi rariſſima ejus in medicorum libris extet memoria, antiqua tamen ejus philoſophiæ fragmenta diligenter ſcrutanti, multa occurrunt argumentorum momenta, quæ eum non minorem fuiſſe medicum declarant, quam qui meliori uſi fortuna, monumentum ſibi, ſcriptis ſuis, ære perennius exſtruxerunt.* Pythagoram *autem ut in aliis, ita & in medicina ſecuti ſunt, ab ipſo ſic dicti pythagorei.*

II.

Optimam Pythagoras *ſtudioſorum monſtravit Diætam, quando ipſe parcus futurus temporis diſpenſator, edacitati atque bibacitati valedixit, & tenuibus ac digeſtu diſtributuque per totum corpus facilibus cibis, uſus eſt, hinc brevitatem*

 ſomni,

somni, vigiliarum tolerantiam, animique puritatem, ad hæc sanitatem corporis certissimam maximeque stabilem, sibi comparavit.

III.

Egregiam nobis in praxi regulam reliquit Pythagoras, *quando exprobranti, quod nimium ab ipso irrideretur, salse respondit, splenicis acria & amara prosunt, dulcia nocent.*

IV.

Acetum scilliticum hodieque officinis nostris usitatum, Pythagoræ *est inventum.*

V.

Merito Pythagoræ *fidem habeas, scribenti, quicunque aceto scillitico rite utatur, eum longæ vitæ fore (unde teste* Gal. *omnes imperatores eo usi sunt,) & ejus extrema integra usque ad finem permansura,* 1. *quia ipse* Pythagoras *annum natus quinquagesimum, hoc deinceps usus medicamento, vitam ad annum centesimum decimum septimum, vel saltem ad octogesimum, vel nonagesimum, secundum quosdam produxit, & nulla unquam adversa valetudine tentatus fuit.* 2. *quia* Galenus *scribit, se hujus fidei periculum fecisse, ac firmam constantemque ejus facultatem testari.*

VI.

Quare atriplex à Pythagora accusatum, tanquam faceret hydropicos, morbosque regios & pallorem, ratio forsan peti potest ex Hippocr. l. 2. de victus ratione, *ubi scribit, atriplex humida est, neque tamen alvum dejicit.*

VII.

Ut, quod leguminis genus Pythagoras *per fabas, à quibus homines propter multas tum sacras, tum naturales & ad animum pertinentes rationes abstraxisse, traditur; à quibus etiam bruta abstinere voluit, & quas, ut conculcarent Pythagorici ne metu quidem mortis compelli potuerunt, intellexerit, determinare nemo hactenus potuit, ita hujus, & omnino veterum fabas, aliud & diversum à nostris genus fuisse, probare possumus.*

VIII.

Recte idem ebrietatem seorsim perniciem vocavit, ac omne nimium reprobavit, dicens, non debere quempiam, neque laborum, neque ciborum transgredi modum.

IX.

Recte autumnum insalubrem anni partem vocare est solitus.

X. *Sani-*

X.

Sanitatem idem recte harmoniam vocavit.

XI.

Salubriter etiam monuit; multa istius generis esse in vita humana, in quibus sera tardaque sit eruditio: ejus generis esse usum rei venereæ. Præcocem venerem esse noxiam.

XII.

Quando Pythagoras, *rogatus, quandò concumbendum esset? Respondit, quando te ipso infirmior fieri cupis: item, quando edixit, omni tempore venerem esse gravem, & ad sanitatem minime idoneam, à nimio veneris usu homines deterrere voluisse, censendus magis est, quam negare, esse nonnullas moderatæ veneris utilitates.*

III.

Docendo homines, se ex præstantiorum seminum commixtione natum esse, quam ut mortalitati esset obnoxius, ut ut hic vel ambitionis, vel superstitionis accusari possit; recte tamen & masculinum, & femininum semen agnovisse videtur; quod negare ausus est Aristoteles.

XIV.

Quando idem Pythagoras *musicam, si quis decenter ea utatur, ad sanitatem plurimum conferre, judicasse dicitur; non tam sanitatem corporis, quam morum correctionem intelligendam esse, historia docet. Si tamen & de ista, ita pronuntiasset, minime eum errasse, vel ex curatione tarantatorum liquet.*

FINIS.

GEDEONIS

XXXVI.

GEDEONIS DE RABOURS

ET

CAROLI AUGUSTI VANDERMONDE,

THESIS IN EA VERBA

An in ulcere Tonſillarum gangrænoſo, Antiſeptica?

Paris 1749. Menſ. Novem.

I.

NAſci, pati, mori, hæ ſunt vitæ tempeſtates. Quot morbi, delictis noſtris coævi, terris incubuerunt, vigore, & ortu, diſſimiles! Alii enim ferociter ſæviunt: alii mitius vagantur. Multi apparuerunt ab incunabulis Medicinæ; nonnullis vero, temporis lapſus dedit originem. Talis eſt affectus Tonſillarum gangrænoſus, qui apud nos nuperrime graſſatus eſt. De quo, *Hippocrates*, (*a*) & poſt illum *Aretæus* legendi ſunt. Longo poſt *Aretæum* tempore, *Aetius* fuſe diſſeruit, de cruſtoſis, & peſtilentibus, Tonſillarum ulceribus: hæc autem, cum hocce affectu conſentire omnino videntur. Ab eo, veteres, Latini, aut Arabes, de tetra hac lue profunde ſiluerunt; ſive, quod tamdiu latuerit, ſive quod Medici tunc temporis, in futilibus ſcholæ argutiis, toti fuerint; cum in obſervandis morbis, potuiſſent utilius exerceri. At morbus, qui trium tantum, ex antiquioribus Medicinæ principibus, obſervationes non fefellerat, plutribus neotericis, ſe rurſus obtulit: ut *Mercato*, *Sgambalo*, *Alaymo*, *Corteſio*, *Aetio-Cleto*, *Severino*, & aliis bene multis. Collectis eorum ſcriptis, conſtare videtur, anno 1610. Hiſpanos, hac peſte, quam *Garotillo* vocant, fuiſſe infectos, hinc Meliteníes, Siculos, incolas Apuliæ, Calabriæ, Campaniæ, celeri contagione fuiſſe contaminatos: unde in Neapolim migravit. & per viginti annos, tyrannidem exercuit. Interdum, præſtantiſſimi in arte Medica viri, in Hiſpania *Gomes de Laparra*, in Sicilia *Alaymus*, in Italia *Cletus Signinus*, in Germania *Wedelius*, & *Bartholinus*, in Gallia, *Renatus Moreau*, morbi ferocitate perculſi, quidquid viderant, diligenter obſervavere. Sed morbus vix cognitus, ut Proteus effugit, non ſine incremento noſtræ felicitatis. Silente morbo, ſiluerunt Authores. *Wierus* enim, *Foreſtus*, *Ramazzini* hunc morbum ſe vidiſſe, inconſulte crediderunt. Utinam error, apud Authores diutius

(*a*) Vander-Linden. T. II. p. 74. lib. II. Morb. Textu 48.

tius remansisset ! At sopitus brevi revixit, & Angliam afflixit, ab anno 1739. adhuc & affligit. Post tot fata, tot gyros, & editas strages, ad nos, malis avibus, devecta fuit, hæc lues non devicta, non debilatata, tantis nationibus peragratis, sed antiquæ memor ferocitatis: promiscue cadunt infantes, ablactati, aut lactantes, nec parcit adultis. Undique evocat putredinem, unicum tot malorum, instrumentum. Ea autem accersita continuum sanguinis fluxum sistit, fugaces fluidorum volutiones cohibet, ea ipsa solidorum nexus dissolvitur. Unde ad coercendos effrænatæ putredinis impetus, antiseptica usurpanda sunt. Iis enim, novum additur calcar sanguini, torpentes humorum motus exsuscitantur, pulsus fit fortior, salium acre corrigitur, uno verbo antisepticis curatur omne vitium putrefactionis.

I I.

Minoris profecto esset periculi hic morbus, si aperta acie, & certis se proderet caracteribus. At quanta in symptomatibus diversitas! Hic ægrotantes (*b*), nulla, vel levissima febre vexaniur, Hic pulsus (*c*), citissime agitatur. In iis lingua, internaque oris vehementer inflammantur, facies rubescit (*d*), oculi lacrymis irrorantur. In iis, vultus pallidus livescit, faucesque (*e*) levi tantum phlogosi laborant. Mox ex obstructis naribus (*f*), *ichor* guttatim effluit; mox vero nihil decidit (*g*), ex narium cavitatibus. His signis adeo variatis, Medicus decipitur incautus, levissimis symptomatibus fretus, gravissimo morbo laxas dat habenas. Interdum serpit malum, huc illuc extenditur, & radices figit inextricabiles. Qui tamen, in diversas semitas abeunt, in hoc unum concordes sunt, quod ægrotantes exhalent fœtorem teterrimum. Hoc autem signo, peculiariter, & quasi pathognomonice, hic morbus designatur, ut morbo inferius descripto, patebit. Horrore corripiuntur ægri, mox æstu interno, & febricula, ut in iis affectibus plerumque accidit. Tument tonsillæ, rubescunt, leviter dolent, brevi escharis cooperiuntur, quæ putredinem late dispergunt. Crescente febri crescit morbus. Vires prosternuntur, pulsus dejicitur, ex ore perpetuo afflatur odor fætidus; crusta alba crassescit, radices altius agit, & non aufertur, quin altera subjecta renascatur. Sunt quibus maculæ rubicundæ, nunc paucæ, nunc multæ, modo in una, modo in altera corporis parte apparent, aliquando, in corpore universo. Ægros aut somnus gravis premit, aut delirium vexat. Facies pallescit, vox rauca est, facilis tamen superest deglutitio. Odore magis ac magis putrido, astantes infestantur; larynx, pharynx erodun-

tur,

(*b*) Alaymus. Conf pro. ulc. p. 31.
(*c*) Fothergill. Descrip. du mal. de Gorg. p. 67.
(*d*) It. p. 59.
(*e*) Aretæus. de morb. Acut. & Chron. &c. lib. 1. cap. 9.
(*f*) Diff. hist. D. D. Chomel pag. 38.
(*g*) Lett. de M. Astruc. ad Calc. op. cit. p. 105.

tur, provectamque ad ventriculum, aut ad pulmones erosionem, mors brevi subsequitur. Si morbus remediis superetur, 4°. vel 5°. die, dat signa remissionis; paululum decrescit febris, eschara attenuatur, os minus fœtet, pulsus est æquabilior. Emaciantur ægri, vox resonat in narium cavitatibus, & è naso, ut aiunt, loquuntur. Membrana exterior laryngis, aut pharyngis, erosa prius, exfoliatur; & hac saluberrima metamorphosi, faucibus orique interno naturalis status restituitur. Aliquando etiam parotides protuberant, & probant esse expulsum ex faucibus virus morbificum.

III.

Frustra aliquis, hujus monstri perniciem moliretur, nisi pessimam illius matrem, putredinem videret, arceret, extingueret. Hæc enim corpora erodit, dissolvit, eorum connexionem destruit, & terribili consociata fœtori vivum cadaver rapit ad interitum. Si fœtor ille, mortis nuncius, eundo vires non acquireret, inspiratione, aëri externo confusus, pulmones contaminaret, & solo attactu, liquida, & deglutita omnia inficeret, cæteris humoribus pestem brevi allatura. At quam rapidi progressus! Quot loca citissime invadit! Si vires ipsius deficiant, ab aëre, ipsiusque miasmatibus petit auxilium. Corruptus aër, putredinem generat, generata putredo, vice sua aërem corrumpit, & sic alendo foco huic pestifero, viribus unitis conspirant. Quod inspiratum pulmones reficit, sanguinem restaurat, & per totum corpus virile diffundit robur, illud mortis nostræ fieri instrumentum, dolendum sane est. Sicut enim aër, cum purus est, in intimis visceribus, vitam; sic cum depravatus est, mortem affert inevitabilem. Quo pacto hoc accideret, nisi mediante aëre, partium putrefactarum sarcinis gravato. Hæ nihil aliud sunt, quam pessima miasmata, aëri permista, Chymicorum more loquar, salia acria, volatilia, tenuissima, sulphure quodam crasso inquinata. Morbus autem, ideo sedet in ore interno, quia natura, quæ totis viribus incumbit ad dissipanda miasmata, aëris auxilio in sanguinem intromissa, tonsillas reperit, & humidas & flexiles, proindeque procliviores ad putredinem concipiendam. Nec satis est, ut pestis illa locum sibi seligat aptissimum, seligit etiam, & subjectum, ut securius grassari possit. Ideo infantes, qui adultis calidiores sunt, & humidiores, qui donantur fibris laxis, hoc morbo potissimum tentantur. Hujus autem morbi contagiosi causam, credimus cum *Hippocrate*, tum in calorem, tum in ventos esse rejiciendam. Constat autem, his duobus elapsis annis, calorem apud nos fuisse maximum: quippe cum spiritus vini, ascenderit, ad 30. gradus Thermometri Reaumuriani. Quo calore plantæ, & animalia vitali motu destituta facile putrescunt. Hæ autem partes putrefactæ, in aëre diffusæ, suppeditantur ab exhalationibus, è terra erumpentibus, putridis ab aquis, à cadaveribus inconditis, a paludibus semi-exsiccatis, quæ simul unita, aëri cloacarum, lanienarum, leguminum, aliorumque in hac urbe putrescentium, partibus contami-

taminato, pestem minitantur. Ad hæc: si attendas, ad certos quosdam ventos austrinos, qui elapso biennio, per plures menses spiravere, videbis hunc morbum, horum flatui maligno, natales suos apud nos, debere. Illi enim ut ait, *Hippocrates* (*h*), crassa fœti substantia & impura, stagnorum halitibus infecti, pestilentem auram secum rapiunt, & depravatum aërem nostrum, majori labe contaminant. Hinc iis ventis flantibus, tot morbi Parisinos devastavere. Hinc certo certius est, ab aëre malefico putredinem, & à putredine morbum, generari.

I V.

Tonsillarum dolor; sæpe minus morbus, quam ægritudo. At ulcus gangrænosum, malum, quo nullum est nocentius. Ille affectus, remediis non raro cedit levissimis. Hoc malum sæpe resistit omnibus. Sæviente morbo, hoc unicum Medico pensum incumbit, ut arcendæ putredini prospiciat, & laboret, tum firmando vires ægrotantium, cum vires morbi debilitando. Illæ autem in duplici cardine positæ, duplici via conservantur. Tum sanguinis & humorum, tum spirituum animalium motus torpescentes, exsuscitando. Quoties per vasa sanguinea humores, spiritus per nervos, libere & expedite, circulos suos, & influxus absolvunt; toties stat sanitas. Quoties vero liquidorum motus impeditur, toties vires dejiciuntur. Unde ex spontaneis lassitudinibus, morbos prænuntiari posse dixit (*i*) *Hippocrates*. Hanc in morbis putridis, virium jacturam, non inepte metuit (*k*), dignissimus Boerhaavi discipulus, cum censeat homines, etiam robustissimos, nihilo citius frangi, quam putridis effluviis. At qua potissimum via ægri restaurandi sunt? An per venæ sectionem? Res esset plena periculis. Virium defectui medentur, succi acetosæ; acetosellæ, ribesiorum nigrorum, limoniorum, aurantiorum; acetum, sal marinum, gemmeum, aluminosum, & antiseptica camphorata. Tenuissimis suis partibus, angustiam subeunt vasorum ingentem, nervos extimulant, languentes spiritus excitant, hinc novam quasi vitam inspirant, hominibus etiam debilissimis; hinc post evacuationes nimias, admoto naribus aceto, vires collapsæ subito restaurantur. Influxu nervorum expedito, circularis humorum motus, bene instituitur. Distributis undequaque spiritibus, leni stimulo arteriæ incitantur, acida sanguinem concretum dividunt, dissolutum incrassant, & restituto humoribus, spiritibusque motu, ægrotantes reficiuntur, eo citius, quod simul devicta cedat putredo. Corporis humores, ut motu, sic quiete putrescunt. Hinc post mortem, liquidorum stagnatione, sicut per vitam, motu eorumdem vividiori, ruimus in putrilaginem. Putrescentibus humoribus, aquosæ sanguinis partes, & subtiliores dissipantur, salia acido orbantur, exaltantur, à terra oleoque suo separantur: fiunt acria, vo-

 latilia

(*h*) Apho. 5. & 17 lib. 2. & 1. epidem.
(*i*) Chart. T. IX. p. 46. Aphor. 5. §. 2.
(*k*) Van-Siweten T. II. §. 334.

latilia, alcalina; olea pariter tenuiora reddita, terra spoliata, sali illi acri permista, acria, volatilia, fætentia evadunt; dum altera pars olei tenacissime permista terræ, aqua, sale, & oleo priori destitutæ, abit in atram fæcem, & concretione immeabilem. Oppositi effectus oriuntur ex usu antisepticorum; sales enim demulcentur, olea temperantur, fibræ quasi diffluentes corroborantur, dissoluti humores, non coagulantur, sed suaviter resolvuntur. Extus gargarismatibus acido-salinis, pituita crassa excernitur, salivales glandulæ constringuntur, & copiosa salivatione liberantur: dum intromissæ, bibulis venarum osculis, partes salinæ, moras nectunt fermentationi. Acidis vero potulentis, intestina irrorantur, fætor compescitur, stagnantia liquida moventur; eadem etiam unctuosa quadam mucilagine, salia involvunt, principio inflammabili, olea fætentia temperant, volatilia figunt, incrassata vero incidunt, meabilia reddunt. Acida dein ad sanguinem translata, partes oleosas, phlogisticas, nimium resolutas, expansas, & commotas fixas detinent, salino urinosas, ad indolem salso-ammoniacalem reducunt, diuresim, & diaphoresim excitant, & felici resolutione materiam expellunt, morbificam. Quantum efficaciæ acida sibi vindicent, docuit *Sydenhamus*, (*l*) qui in variolis, pessimis confluentibus potui ordinario, mixta felicissime exhibuit, irritis cæteris medicamentis. Quod in variolis *Sydenhamus*, illud *Boerhaavius* (*m*), & *Osterdyk Schacht* (*n*) in aphtis gangrænosis experti sunt. Nec minus pensanda videtur authoritas D. D. *Carthenser* (*o*), qui putat acidorum adsumtionem, in febribus putridis, & gangrænosis esse maxime necessariam. Huic sententiæ calculum addit *Hoffmannus* (*p*), cum censeat in morbis ab interna putredine ortis, plus auxilii ab acidis, quam ab ullo remedio reportari. Quid plura? *Boerhaavius* ipse commendando antiseptica, præcipuam virtutem aceti, eo modo extollit, ut existimet in corruptione mortifera in gangrænoso reptatu, nullum simile medicamentum posse reperiri. Itaque ratione, & experientia compertum habemus antisepticorum usu, affectui faucium gangrænoso medelam afferri tutissimam.

V

Prodeant qui spem in venæ sectione ponunt unicam, acutorum promptissimum remedium esse conclamitent. Ut in morbis inflammatoriis felicissime, sic in gangrænosis pessime succedit. In illis excessus virium temperandus, in his vero defectus corrigendus. Enim vero pueri, fœminæ, homines etiam texturæ tenuis, & laxæ, hoc affectu frequentius tentantur, diutius ægrotant, curantur difficilius. Robustiores contra, anginis inflammatoriis crudelius vexantur, & citissime suffocantur. A phlebotomia autem, momen-

(*l*) Prax. Med. Experim. p. 299.
(*m*) Prax. Med. Patav. p. 274.
(*n*) Inst. Med. Pract. Ultraj. ad Ren. in-4°, pag. 132.
(*o*) Rud. Mat. Med. T. I. p. 138.
(*p*) Observ. Physico Chym. p. 185.

mentum virium multum imminuitur, unde in affectu gangrænoſo parciſſime (q) ſecandam eſſe venam omnes confitentur. Hac enim evacuatione vaſa relaxantur, debilius jactantur humores, concreſcunt, vigiliæ, delirium manent, ægri difficilius reſpirant, vis vitæ imminuitur, vis veneni increſcit: (r) & periculoſa ſymptomata ruunt in pejus. Quid ergo inquient nonnulli? Si noxia eſt ſanguinis miſſio, utilis erit alvi purgatio. Evacuationes per alvum, aut per venam, non feliciores habuerunt exitus. Quid enim fit catharticis? revulſio, aut evacuatio. Cum autem ex revulſione, partes affectæ, liquido defraudentur; vaſa jam debilia, imminuto fluido, atona fiunt; & citius putreſcunt; ex évacuatione, plus auxilii eſſet reportandum; ſi materies morbifica, ſedem non haberet in faucibus. Quid enim ſpondent cathartica? Sani humoris evacuationem, & propagationem promptiorem contagioſi. Hinc evacuationibus cujuſcumque generis, ægrorum vires collabaſcunt, morbus vero invaleſcit. Illud evidentiſſime patet, plurimorum exemplo, qui poſt dolores ſummos, evacuationes nimias, & ægritudines continuas hoc morbo (s) correpti, ſubito præfocabantur. Quid igitur tentandum? Scarificationes; minime; mala malis adderes, eos crudeliter trucidares, quibus mors ipſa forſan miſerata, parceret. Plures enim pueri, ex ferro, ori applicato, quam ex affectione ipſa, mutilati ceciderunt. Quid hac tyrannide operaris? Separatur vivum à mortuo, hiant undique vaſa diſſecta, & hauriunt diffluens undique virus. Unde metus novæ gangrænæ, at periculoſioris. Si vero carnes corruptæ, à ſanis non omnino extirpentur. Cur moribundum millies jugulare? Recrudeſcet enim malum ferocius. Lege authores (t), ſic cenſent. Vide qua vehementia, eos qui partes illas fricant, extirpant, reprehenderint vocaverintque hominum carnifices. Confugiamus igitur ad antiputrida. Ratione proponuntur, ſuadentur authoritate, confirmantur experimentis.

Ergo in ulcere Tonſillarum gangrænoſo, Antiſeptica.

(q) Heredia de morb. acut. p. 101.
(r) Fothergill. p. 98. & 76.
(s) Fothergill. p. 79.
(t) Alaym. p. 166.
It. Van-Suieten. T. II. p. 793.
It. D D. Chomel in op. cit.

XXXVII.

SIMONIS PAULI HILSCHER,

DE INSIGNI QUODAM RAUCEDINIS REMEDIO,

PROGRAMMA.

Jenæ 19 April. 1747.

MOlestum sane malum est istud vocis vitium, quando eadem non satis clara edi potest, sed tantum submissa, & aliquando adeo lenis, ut loquentium verba vix intelligi queant, ad minimum non audiri e longinquo.

Dicitur hic affectus Latinis, & quidem Plauto raucedo, Plinio raucitas, item vox rauca, Germanis *Heiserkeit*, *heiser seyn*, patetque idem mox omnibus per se, ut ideo signorum recensione supersedere queamus.

Quando vero nostrum affectum juxta scholarum præcepta penitius paulo consideramus, intellectu facile est, quod pertineat ad symptomata actionis læsæ, & quidem imminutæ: etenim actio, quæ vox dicitur, non fit secundum naturam, seu ita, sicut in statu naturali fieri debebat, sed imminuta.

Cum igitur raucitas sit symptoma, omne vero actionis læsæ symptoma producatur & foveatur a morbo, merito quæritur, quinam sit morbus, cujus symptoma est raucitas? Ad hanc quæstionem recte cum b. ac illustri *Wedelio* ex ipsius *Patholog. Medica Dogmatica* respondemus, quod sit morbus conformationis ratione superficiei vitiatæ, nempe asperitas. Ibi enim p. 73 §. 2. expresse: In raucedine est asperitas, lævitate parietum seu superficiei vitiata in partibus spiritalibus. Quicquid igitur lævitatem istam insignem, qualis in larynge & aspera arteria in statu naturali admodum elegans occurrit, vitiat, asperitatem infert, adeoque raucedinem generare solet.

Dantur vero variæ res, quæ inæqualitatem arteriæ asperæ, maxime circa superiora, inferre solent. Admodum certe frequentem hujus inæqualitatis causam accusare licet defectum lymphæ istius blandæ & leniter mucilagineæ, e glandulis laryngis & asperæ arteriæ exsudantis. Etenim lympha hac deficiente, quæ fibras dictarum partium leviter humectare & quasi lævigare debet, fit earundem crispatura atque asperitas quoad parietes internos, hinc etiam fit allisio valde inæqualis aëris transeuntis, unde vox rauca enascitur.

Illustrat

Illustrat hoc negotium consideratio fistularum, non satis politam superficiem internam habentium, vel quando eædem a micis quibusdam minimis inhærentibus inæqualitatem seu asperitatem quandam contraxerunt: mox enim tunc sonum clarum, quem decenter fabrefactæ ac integræ exhibere solitæ sunt, amittunt & hujus loco raucum edunt.

Ex hactenus igitur dictis lubenter fluit, quod, ubi raucedo a siccitate & crispatura glandularum ac fibrarum laryngis & asperæ dependet, præsertim conveniant infusa & decocta aquosa ex una alterave radice & herba vel floribus demulcentibus parata, e. gr. e rad. alth. glyzyrrhiz hb. malv. fl. papav. rhoead. malv. arbor. rapis minoribus exsiccatis, item caricis pinguibus, sem. anis. temperate calida sedulo de die sorbillata.

Equidem talia infusa vel decocta moderate calida in ejusmodi indolis raucedine sæpe laudabilem præstant opem: ast vapor aquæ, jucunde calidæ, vel simplicis, vel indicatorum simplicium atomis per coctionem imbutæ, multum antecellit virtute, raucitatem delendi, infusa recensita. Particulæ enim aqueæ in vaporem resolutæ, majorem penetrandi vim habent ob subtilitatem, quam sibi relictæ. Debet igitur vasculo, aquam laudatam temperate calidam continenti ita imponi infundibulum metallicum, ut patiens raucus e canali infundibuli ore aperto vaporem commode haurire queat. Atque hæc vaporis admissio ad sufficiens tempus fieri, & aliquoties de die repeti, ac tam diu continuari debet, donec raucedo desierit. Commode vero simul vel linctus mellis, vel olei amygdalorum dulcium recentis & sine igne expressi, cum sirupo violarum vel papav. rhœad. mixti, in usum vocatur.

Admodum notabilem & elegantem de usu ejusmodi vaporis aquosi in raucedine, a crispatura fibrarum orta, observationem recenset in sua *dissertatione inaugurali. de præcipuis diversitatis morborum fundamentis & curatione diversa*, habita Lugduni Batavorum a. 1712. Experientissimus *D. D. Reimannus*, Physicus meritissimus Eperiis in Hungaria, olim in nostra academia auditor & inquilinus noster suavissimus, his verbis: ,, Celeberrimus ,, D. (Bernhardus) Albinus, vir defecatissimi judicii, non ita pridem il- ,, lustrissimum quendam Germaniæ principem, a primis suæ ætatis annis ,, asthmaticum cum raucedine magna, restituit plenarie, solo vapore aquæ ,, calidæ in dies ore excepto, & linctu mellis, quem magni nominis medi- ,, ci frustra castorinis, nervinis, succinatis, omnisque generis pectorali- ,, bus curare tentarunt, utpote non attendentes, ad crispaturam fibrarum, ,, morbum hunc producentem.

Ab eo tempore, quo laudatam observationem legimus, aliquoties in raucedine, quam a crispatura fibrarum & glandularum dictarum partium prognatam judicavimus, vaporem ejusmodi aquæ, cum uno vel altero vegetabili appropriato decoctæ, commendavimus raucis, tanto cum successu, ut idem salutarem præstiterit opem, aliis antea incassum adhibitis.

Non ita pridem matrona primaria febri catarrhali, tussi vehementissima stipa-

ſtipata, laborans corripiebatur nocte raucedine ſumma, ut eam mane ſequente vix intelligere poſſemus: quare ſuſpicantes criſpaturam, & aſperitatem circa laryngem hujus affectus cauſam eſſe, mox ordinabamus aquæ, cum furfuribus triticeis & flor. chamomill. decoctæ, vaporem, qui decenter ope infundibuli admiſſus, & pauliſper continuatus, mox omnem delebat raucitatem, & matrona clara voce ſui animi ſenſa iterum pronunciare valebat.

Sed commendantes vaporem aquæ modice calidæ, ceu remedium raucitatis; hoc ipſum nullo modo tanquam univerſale plane & omni raucedini unice ſalubre laudamus, ſed tunc ſolum, quando criſpatura fibrarum, a ſiccitate & defectu lymphæ roridæ orta, eſt in culpa. Nam utique prolixior & adæquata raucedinis cura ſuſcipienda eſt, ſi eadem a cauſa ſcorbutica vel venerea fuerit producta.

F I N I S.

XXXVIII.

ABRAHAMUS VATER

ET

FRID. AUG. IM. ZINCKERNAGEL,

DE

DEGLUTITIONIS DIFFICILIS

ET

IMPEDITÆ CAUSIS ABDITIS

Witembergæ 1750 August.

HISTORIA I.

Anno 1745. civis hujus urbis sanus & robustus, & in flore ætatis constitutus, edendo jusculum carnis bovinæ, cum herbis coctæ, dolorem in œsophagi principio, cum deglutiendi molestia conjunctum, sensit. Visitando ferculum, fragmenta & spicula ossium herbis admista deprehendit, unde facile concludere potuit, unum vel alterum eorum in gula substitisse. Accersivit mox chirurgum, qui ad illud propellendum, stylum flexilem, spongia oleo prægnata instructum, per œsophagum ad ventriculum usque adegit. Crevit nihilosecius dolor, sive quia ossiculum ibidem hærens, detrusum, œsophagum vulneraverit, sive quod illud ejusdem substantiæ infixum, hoc ipso profundius in eandem penetraverit, de quo nihil constat, quia ossiculum nunquam in conspectum prodiit. Dolore itaque & deglutiendi difficultate ingravescente, consilium a Domino Præside in his angustiis petiit, qui nullum aliud dare potuit, quam ut oleum & pinguedinem, cum decocto avenaceo mixta, in copia deglutienda eidem suaserit. Ab his tamen nihil auxilii est allatum, ut potius dolor atque difficultas deglutiendi singulis momentis cresceret, eo usque, ut caput, artus, totumque corpus in consensum traheretur. In capite enim dolorem atrocissimum, cum intumescentia faciei, in dorso vero inter scapulas pressionem vehementem, cum spasmis & stupore brachiorum, percepit. Durarunt hæc symptomata sine intermissione cum anxietatibus, vigiliis in dies auctis, nihil solatii afferentibus injectionibus decoctorum ex herbis lenientibus & vulnerariis paratorum, melle rosarum cum essentia myrrhæ & balsami peruviani mixtis, nec non linctibus, ex oleo amygdalarum dulcium cum syrupo violarum ac balsamo peruviano, in vitello ovi soluto, ita, ut de vita actum esse videretur. Nihilo tamen secius injectiones has, nullo vitio in faucibus conspicuo, & causa profundius in œsophago hærente, per siphonem rostro curvo instructum injicere, spongiam etiam stylo flexili alligatam, linctibus balsamicis innutritam, ad locum affectum usque detrudere jussit Præses, ad nodum in illo loco hærentem, & ulteriorem styli intrusionem impedientem, irrigandum; præter ea exterius collo sacculos & cataplasmata, ex speciebus emollientibus, applicari curavit. His itaque tandem factum est, ut abscessus, ibidem generatus, decimo quarto die aperiretur, & insignis copia materiæ purulentæ evacuaretur, atque sic æger, hucusque perpetuis doloribus atque vigiliis misere excruciatus, adeoque in certissimo vitæ discrimine constitutus, mortis faucibus eriperetur. Subita enim nunc rerum mutatio facta est, dolor remisit, deglutitio sensim facilior reddita est, atque continuatis antecedentibus, vir cum sanitate in gratiam rediit, atque ad hunc usque diem pancratice vivit.

Similem casum observavit *Benivenius*, & in suo *de abditis morborum causis*, *cap.* 104. commemoravit, quo hominem ex abscessu gulæ pene ju-

gulatum, sed eodem rupto servatum sistit; nullius vero causæ occasionalis externæ mentionem facit.

HISTORIA II.

Ante aliquot annos virgo nobilis, insultu febrili correpta, Magnifici Præsidis petiit auxilium. Febris primis diebus typum intermittentis habuit, quam ob rem, præmissis consuetis digestivis, vomitorium blandum ex ipecacuanha, die a paroxysmo libero, propinavit, quod effectus desideratus secutus est. At nunc febris faciem continuæ induere cœpit, ægramque lecto alligavit, propter calorem continuum in dies auctum, supervenientibus simul anxietatibus præcordiorum, atque deliriis subinde recurrentibus, cum notabili virium lapsu. Accessit præter ea faucium strangulatio, deglutitionem, respirationem & loquelam difficilem reddens, ita ut ægra, ob vocem suspensam, ab adstantibus vix percipi potuerit. Haud levem hoc in animo suspicionem malignitatis, ac purpuræ aut aliorum exanthematum imminentium, excitavit, præprimis quia urina naturalis fere coloris apparuit. Hoc rerum statu, cum optimis licet cordialibus & alexipharmacis, per aliquot dies continuatis, nihil effici videretur, nec quicquam exanthematum appareret, ægra cum agnatis de vita actum esse judicavit, ac propterea ultimam voluntatem consignari jussit. Quandoquidem autem alvus ab aliquot diebus obstructa fuit, ad deglutitionem difficilem conjunctam removendam, clysterem blandum injici suasit Præses. Ab hoc, eductis quibusdam fecibus, mox levamen aliquod sensit ægra, & sequente nocte, dum alvus denuo excretionem urgeret, in sella perforata sedens durum scybalum prorumpere, & in vas subjectum decidere, percepit. Quo facto insigniter recreata, statim melius habere cœpit, atque per reliquam noctem tranquille dormivit. Ancilla mane consulto durum excrementum, juglandis magnitudine, ad interiora lustranda, baculo ligneo fregit, & in ejus medio detexit frustum vitri, articulum digiti æquans, quod cum scybalo excrementitio ex parte ambiente ad Præsidem attulit. Omnes cum ipso in admirationem conjecti, illud causam progressorum symptomatum extitisse agnoverunt, quia ægra post hac nullum incommodum percepit, statim a morbo libera, confestim vires recuperavit. Sciscitantes ex ea, qua occasione vitrum ab ipsa deglutitum sit, respondit: sibi de eo non constare, nisi quod ante duos & quod excurrit annos, hauriendo aquam ex vitro, hoc in ore fractum fuerit, unde forsan factum sit, ut frustum hoc cum aqua, inter deglutiendum, ad ventriculum descenderit.

HISTORIA III.

Vir honestus ab aliquo tempore cardialgia, seu dolore in regione scrobiculi cordis, transversim erga dorsum se expandente, vexatus, cum nausea & conatibus vomendi, nec non tussi cum exscreatione materiæ pituitosæ, ac inprimis degluriendi difficultate conjuncto, auxilium a Magnifico Domino Præside petiit.

Qui,

Qui, uti affectum saburræ cruditatum, in ventriculo & primis viis hærentium, propter errores diætæ commissos adscripsit, præmissis digestivis, vomitorium ex ipecacuanha propinavit, quod, unum vel alterum vomitum levem & paucas sedes efficiens, nullum levamen attulit. Quam ob rem efficaciori opus esse autumans, post aliquod temporis intervallum, alterum ex tartaro emetico, cum radice ari præscripsit, sed eodem cum priori, id est, nullo emolumento secuto. Continuavit quippe dolor eodem in loco fixus, & crevit deglutitio difficilis, adeo ut nihil fere, præter liquida, propter obstaculum in ipso orificio sinistro perceptum, idque non nisi magno conatu, in ventriculum detrudere posset. Quandoquidem igitur duplici vomitorio nihil effectum fuit; mox suspicatus fuit Præses, vitium partium solidarum, aut polypum in œsophago; vel tumorem durum scirrhosum, aut apostema subesse, suamque suspicionem ægro detexit, & morbum monstri quid alere monuit. Nihilo tamen secius eidem curæ continuationem desideranti, vinum laxativum, & posthac usum aquæ amaræ Sedlicensis commendavit, quæ sufficiens operatio secuta quidem, sed absque ullo levamine. Sed quid fit? Dum Magnificus Præses, itinere ad alium ægrum suscepto; paucis diebus abfuit, inter usum aquæ dictæ, æger subitanea faucium strangulatione, cum suffocationis metu; correptus, massam digiti longitudine & crassitie; cum sanguine multo, vomitu ejecit. Corpus egressum, elotum atque cultro dissectum, substantiam membranosam atque carnosam intus monstravit. Post ejectionem hujus massæ; æger per aliquot momenta melius habere sibi ipsi & circumstantibus visus est, sed rediit mox dolor & in dies auctus est. Æger culpam in aquam amaram conjiciens, ex consilio medici in his angustiis advocati; ab ulteriori usu ejusdem abstinuit, sed accedente alvi obstructione, per aliquot dies continuante, denuo bibere cœpit. Cum interea domum reversus Præses suspicionem & prognosin, de causa symptomatum hucusque perpessorum, exclusione supra memorati concreti confirmari vidit; ægrumque propterea examinavit, an non recordaretur; præcessisse læsionem aliquam, cui hæc adscribi possint; narravit idem; se ante duos annos, lapsu per scalas; contusionem gravem in dorso, eo ipso in loco; in quo dolor adhuc subsistat, accepisse, sed quia tum temporis nihil incommodi exinde senserit, illam se neglexisse. Cum itaque æger remotionem doloris urgeret, deglutitio tamen difficilis applicationem medicamentorum sufficientium per os impediret, & alvus suo officio non satisfaceret; consilium Magnificus Præses cepit, clysteribus injectis tentare, an forte abscessus; intus e regione ventriculi latens, rumpi posset. Ordinavit propterea clysteres ex speciebus emollientibus, cum terebinthina in vitello ovorum soluta, & melle rosarum, quotidie injiciendos, &; quantum possibile; diutius retinendos. Quid fit? Post unum vel alterum clysterem injectum; nocte subito æger dolore abdominis atrocissimo percepto, surgere volens, omnium sensuum usu privatus; vicissim in lectum incidit, ac totus frigidus, convulsis simul & incurvatis manuum digitis, mortui instar prostratus jacuit; donec ab uxore & ministra; frictionibus fortioribus & acclamationibus tandem excitatus; in vitam quasi revocatus videretur. Nunc stimulum ad excretionem alvi sen-

ſentiens, e lecto ſurrexit, & ad ſellam perforatam properavit. In hac dum ſederet, cum largo ſanguinis profluvio excluſa fuit, & in vas ſubjectum incidit, maſſa informis & incondita, pugnum magnitudine excedens, quæ examinata, ſubſtantiam mere membranoſam & polypoſam exhibuit. Duravit hæc evacuatio per plures dies, ab applicatis clyſteribus, ſed nihil præterea per alvum redditum eſt. Maſſam hanc, & fruſtula eam componentia, ab ipſa ſubſtantia inteſtini cujuſdam ſeceſſiſſe, ſuaſit non tantum dolor acutiſſimus, cum lipothymia & ſpaſmis epilepticis, excretionem antecedens, ſed etiam larga ſanguinis in excluſione profuſio, ipſaque inſpectio fruſtulorum excretorum, quorum quædam, ob ſanguinem in ſubſtantia eorum hærentem, & maceratione in aqua non eluendum, rubeſcebant, & molas ex utero excluſas referebant; æger quoque poſthac de dolore interno, ac ſi inteſtina vulnerata & excoriata eſſent, conqueſtus eſt. Non obſtante hac copioſa evacuatione, æger nullum levamen ſenſit, manſit dolor fixus, in regione orificii ventriculi ſiniſtri, a ſcrobiculo cordis tranſverſim dorſum verſus pertingens, cum deglutitione moleſtiſſima, ac ſi cuneus, in orificio hærens, tranſitum omnem ad ventriculum intercluderet. Periculum enim fecit, utrum micam panis ſaccharati, vino malvatico imbuti, deglutire poſſet, at fruſtra; adhibito enim omni conatu, eandem per os rejicere coactus eſt. Continuata inde & aucta in dies deglutiendi difficultate, tandem perſuaſionibus Domini Præſidis commotus, permiſit æger, ut chirurgus ſpongiam oleo imbutam, & ſtylo flexili ex pinna balenæ facto alligatam, per fauces & œſophagum ad ventriculum uſque detruderet, ut ſi forte quidpiam in orificio ejus ſiniſtro adeſſet, illud hoc ipſo forte removere, aut abſceſſum ibi latentem rumpere poſſet. Obſtitit maxime obex in orificio hærens, quam ob rem in ventriculum ipſum primum inſtrumentum adigere non potuit. Facto tamen iterum periculo, cum dolore quodam, in ventriculum penetravit; ſed extracto ſtylo, ſpongiæ guttula ſanguinis adhærere obſervata eſt. Quoniam tamen ſtatim poſt extractionem ſpongiæ, ſat magnum vitrum cereviſia plenum, ſine moleſtia exhaurire potuit, ſpes haud levis affulſit, fore ut hac ratione, impedimento remoto, deglutitio facilior redderetur. Sed non diu duravit gaudium. Rediit enim mox ſumma deglutiendi difficultas, ad vitæ uſque finem perdurans. Poſt paucos enim dies, fractis penitus viribus, & accedentibus deliriis interruptis, refrigerationibus extremorum, aliiſque ſymptomatibus, peractis in miſero hoc ſtatu tribus, & quod excurrit, menſibus, æger tandem exſpiravit. In corpore aperto, nulla quidem in œſophago prope orificium ventriculi inſignis excreſcentia aut caruncula; anguſtia tamen, & rugoſitas ab intumeſcentibus membranis interioribus, tranſitum ad ventriculum difficilem reddens, apparuit. Sed eo ipſo in loco ſugillatio notabilis, ſeu macula livido cærulea viſa eſt, unde haud dubie caruncula prima, vomitu edita, abrupta fuit. De hoc quo minus dubitemus, confirmat eadem conſtitutio in inteſtino ileo, in loco haud procul a jejuno diſtante, ubi pariter contractio atque rugoſitas præternaturalis, & circa eam macula talis cæru-

leo

leo livida observata fuit, unde carunculæ plures, cum sanguine copioso per alvum evacuatæ, avulsæ haud dubie fuerunt. Præter hæc in alimentorum canali, exceptis aliquot lumbricis, ut & in reliquis abdominis visceribus, nihil præternaturalis observare licuit.

HISTORIA IV.

Juvenis quatuordecim annorum, ante aliquot annos, subitaneo terrore adeo perculsus fuit, ut per aliquot momenta temporis aperto ore ne verbum quidem proferre posset. Ab isto tempore sensim difficulter respirare cœpit, ob strangulationem faucium, cum continuo ad tussiendum stimulo. Inspectis faucibus nullus in iis tumor apparuit, neque exterius collum intumuit, sed a latere pomi Adami in collo, inter tussiendum, ex profundis elevabatur tuberculum durum, nucis moschatæ magnitudine, ut non tantum tactu, sed etiam visu, perciperetur. Æger hoc loco inter respirandum & deglutiendum, epistomium quasi aperiri, & mox claudi, sentire sibi visus est. Duravit hoc malum per duos, & quod excurrit, annos, & hyeme in primis molestius fuit, sensimque ita crevit, ut eundem tandem, ob respirationem difficillimam, atque deglutitionem simul impeditam, lecto alligaret. Varia, ad obstaculum, ibi hærens, amovendum, adhibita fuere remedia, non tantum gargarismata, quia ob metum suffocationis idem injectiones liquorum mediante syringa ferre non potuit, sed etiam linctus cum gummi ammoniaco, & interne expectorantia validiora, tandemque etiam vomitorium, quibus tamen omnibus nihil effici visum est. Æger enim, quia nihil nisi liquida deglutire potuit, & quia elapsis quatuordecim diebus collum exterius in eo latere intumuit, de suffocatione imminente parentes solliciti esse cœperunt. At bono omnine tumorem externum enatum, durumque hoc ipso nodum latentem solutum fuisse, eventus docuit. Tumore enim isto, in collo per resolventia, post quatuor septimanas discusso, respiratio cum deglutitione sensim facilior facta est, ægerque convaluit, nullo vestigio tuberculi, in collo antea latentis, relicto.

THESIS

THESIS I.

Deglutitio quomodo & quibus organis peragatur.

Quia de deglutitione difficili & impedita, ex causis abditis, agere animus est, ante omnia dispiciendum, quomodo & quibus organis deglutitio naturalis peragatur. Consistit vero, ut quilibet in se experitur, deglutitionis actus in eo, quando alimenta solida, dentibus in ore comminuta, & saliva mixta, aut liquida ori infusa, singulari volutatione linguæ, prius ad anteriora palati motæ, deinceps retractione versus faucium posteriora, in pharyngis infundibulum urgentur, & ab hoc recepta, constrictione ejus sphincteris, & contractione totius canalis reliqui, ope fibrarum circularium, tunicam ejus musculosam componentium, per orificium ventriculi sinistrum, in ipsius cavum detruduntur. In translatione deglutiendorum versus fauces, uvula ad narium canales, regurgitatione, elevatur, glottidisque rimula, ad arcendum ingressum in asperam arteriam, depressione epiglottidis clauditur. Confert etiam ad detrudenda alimenta occlusio oris, coarctatio cavitatis ejus internæ per applicationem labiorum & genarum ad dentes, & cohibitio spiritus. Ex quibus itaque apparet, œsophagum quidem primarium esse deglutitionis organon, ad eam tamen absolvendam concurrere & conspirare omnes partes, cavitatem oris formantes, nulla earum excepta, quæ actione musculorum suorum varie moveri debent, uti eleganter & concinne exposuit *Boerhaave in institutionibus medicis*, §. 48. *de deglutitione*, quæ legi merentur.

THESIS II.

Differentia deglutitionis in non natis & natis.

Notabilis differentia deglutitionis est, in fœtibus utero adhuc conclusis, & in animalibus natis, in libero aëre viventibus. Hæc quippe sine respiratione deglutire nequeunt, isti vero in utero conclusi, succum amnii circumfluentem per os hauriunt, & in ventriculum recipiunt. Fuit hoc primarium dubium, circa nutritionem fetus per os motum, quam tamen controversiam dirimit experimentum a celeberrimo *Heistero* in fetu vaccino, hyemali tempore congelato, bis institutum, ubi liquor amnii fœtum ambiens conglaciatus, cum illo in ore & œsophago atque ipso ventriculo contento, itidem in glaciem mutato, continuum corpus exhibuit.

Vid.

Vid. *Comp. Anat. Not.* 35. *p.* 87. Posteaquam vero fetus exclusus aëri liberiori exponitur, respiratio inchoatur, per omnem vitam durans, sine qua animal nec vivere, nec deglutire potest. Infantes etiam propter obstructionem narium, & defectum liberæ per easdem respirationis, lac sugere & deglutire nequeunt.

THESIS III.

Diversitas deglutitionis quoad liquida & solida.

OBservatur præterea singularis diversitas in deglutitione læsa, quoad solida & liquida, dum modo hæc præ illis, interdum ista præ his, facilius deglutiri possunt. Liquida sane fluiditate sua minus resistunt, & impulsui cuivis facilius cedunt. Hinc bibones quidam, qui sive nativa, sive diuturno exercitio & ingurgitatione potulentorum, tali gulæ & orificii ventriculi amplitudine contracta, habitum sibi acquisiverunt, ut potulenta ori & œsophago infusa sine deglutitionis sensu, & immoto gutture, in ventriculum, tanquam in vas patens, infundere queant, qualia exempla in *Schurigii Chylologia c.* 5. §. 8. legi possunt. Propterea etiam in variis faucium & œsophagi affectibus liquida facilius deglutiuntur, de quo exempla frequentissima & ubivis obvia sunt. Ibidem *loc. cit.* §. 9. Ex *Ephemerid. Germ. Dec. I. Ann. V.* à *Johanne Schmidio* exemplum Senatoris commemoratur, in quo post levem apoplexiam curatam, relictum fuit hoc symptoma, ut solida omnia in ore circumvolutaret, sed deglutire, imo multo potu diluta, detrudere non posset. Addit *Schurigius* aliud ex propria observatione, fœminæ, quæ post tumorem glandulosum in colli sinistro latere hærentem, resolutum, & a dimidii ovi magnitudine ad fabæ vel pisi magnitudinem imminutum & disparentem, per septem septimanas nil quicquam solidi, optime tamen & absque impedimento potulenta assumere valuit. Post varia medicamenta usurpata, tandem per alvum excrevit aliquot corpuscula oblonga, rotunda, seu ovalia, ratione coloris & magnitudinis instar cucumerum, muria conditorum, quæ discissa, materia sebacea fuere repleta. Qua excretione cessante, & tumore colli imminuto, post paucos dies ægra cibos molliores, probeque dilutos, deglutire cœpit, & convaluit. E contrario interdum fit, ut ægri nulla liquida, sed tantum solida, deglutire queant, ut non tantum in hydrophobia, a morsu animalium rabidorum inducta, sed etiam in aliis morbis observatur. Solida facilius, liquida difficilius, & non nisi cum suffocationis imminentia, ad ventriculum remitti, inquit *Bohnius* in *Circ. Anatom. Physf. Progymn. IX. p.* 138. *Paradoxon valde, experientiæ nihilominus*

quoque conforme est. Variæ hujus rei causæ ab auctoribus allegantur, quæ ibidem examinantur.

THESIS IV.

Causæ deglutitionis difficilis in ore & faucibus subsistentes communiter oculis patent.

VIdimus supra, ad deglutitionem perficiendam varia consentire organa, unde necessario sequitur, actionis hujus læsæ & impeditæ causas modo in his, modo in illis, hærere. Ubi igitur vitium in ore & faucibus subsistit, inspectione facile cognoscitur. Frequentissime hoc malum in infantibus recens natis contingit, quando hi ob brevitatem linguæ, a frenuli nimia adstrictione, mammam arripere atque lac sugere nequeunt. Sed notabilis casus a *Wedelio* in *Miscell. Nat. curios. Dec. II. Ann. V. observ.* 5. de infante recensetur, qui lac sugere non potuit, sed cum molestia & anxietate per nares mox rejecit. Judicatum est, vitium hærere in lingua, at, frenulo forfice discisso, nihil emolumenti allatum est. Examinatis autem faucibus, uvula abfuit, qui defectus cum reparari non posset, suasu *Wedelii* mater papillam profundius immersit in os, ut infans linguæ concursu facilius deglutire posset, quod feliciter cessit, & puella crevit. Sed in alio infante ibidem commemorato, sine uvula nato, quinque hebdomadum accesserunt convulsiones, idemque fatis cessit. Alius infans, referente *Salmuth* in *observ. 6. cap.* 3. sine columella & tonsillis dessæ natus, itidem diu superstes non fuit, sed vigesimum primum tantum ætatis diem attigit. Deglutitionem pariter difficilem reddunt elongatio uvulæ, tumores & inflammationes tonsillarum, nec non polypus e naribus post uvulam propendens, de quibus tamen causis nunc solliciti non erimus, quia tantum de deglutitione difficili ex causis abditis agere suscepimus.

THESIS V.

Causæ abditæ profundius in gula hærentes, inprimis res ab extra illapsæ.

TAles autem sunt, quæ profundius in gula ejusque peripheria hærent, utpote quæ non nisi probabiliter atque per conjecturam judicantur. Equidem res extraneas deglutitas, aut quocunque modo in œsopha-

phagum illapſas, ex relatione ægrotorum ipſorum, vel aliorum, interdum cognoſcere licet: ſed ſi tale quid in infantibus, cum ejuſmodi rebus ludentibus, contingit, ex circumſtantiis concurrentibus ſubſumi debet. Admodum multa autem & varia ſunt, quæ vel inter edendum cum alimentis aſſumuntur, vel alia ratione, caſu gulam ingrediuntur, quæ omnia hoc loco enarrare non licet. Videri tamen poſſunt in *Schurigii Chylologia cap* 5. *de deglutitione impedita*, ex autoribus collecta. Quod ſi talia in & cum cibis aſſumta & deglutita in œſophago ſubſiſtunt, & deglutitionem turbant, probabiliter quidem ex varietate alimentorum aſſumtorum concludimus, utrum oſſiculum, vel ſpina piſcium, vel chela cancrorum, aut ſimile quid inter mandendum deglutitum difficilis deglutitionis cauſa ſit, ſed niſi illud per ſuperiora, vel inferiora, rurſus prodeat, nihil certi de eo conſtat. Sic in *Ephem. Germ. Dec. III. Obſerv. V. Gerbezius* affert exemplum deglutitionis ex cauſa ignota impeditæ, in ancilla, quæ à quatuor diebus nihil plane deglutire potuit, illi autem in cauſam mali inquirenti reſpondit, ſe eam plane ſcire non poſſe, ſibi autem hoc in cœna, in primo fagotritici deglumati cochleari aſſumto, accidiſſe. Poſtquam autem Chirurgus advocatus, cum ſtylo æneo, in ſui extremitate ſpongiola alligata & oleo amygdalarum dulcium imprægnata, inſtructo, locum affectum exploravit, & eo uſque in fauces aliquoties adegit, ut locum affectum contigerit, deglutitio libera reddita eſt, ut ulterioribus remediis non opus fuerit. Concludit ergo idem: *Ego tam pertinacis, & in ſextum uſque diem excluſive omnia alia remedia eludentis mali, genuinam cauſam non concipio. Wurfbainius* quidem in ſcholio adjecto judicat, aut ſemen fagotritici triquetrum, aut pelliculam ab eo decidentem, aut leve palearum recrementum, cum fagotritico aſſumtum, ventriculi orificio aut œſophago infixum adhæſiſſe, & ſpaſmodicam contractionem excitando, deglutitionem impediviſſe. Sed quid harum rerum fuerit, ignotum manet, ſicut etiam in Hiſtoria noſtra prima, de oſſiculo probabiliter deglutito, annotavimus. Eccui enim ignotum eſt, non tantum res ad cibum pertinentes, ſed alia longe extraordinaria & aliena, interdum cibis admiſceri, & ſic deglutiri? e. g. acus, fruſtula ligni aut vitrorum, uti in hiſtoria noſtra ſecunda, & ſexcenta alia, quæ, niſi per ſuperiora rurſus ejiciantur, vel per inferiora expellantur, abſcondita manent. Hoc idem etiam eſt, quod in cura ſat difficultatis creat, ſiquidem de harum rerum tam diverſarum, & quoad figuram variantium, ſitu in gula nihil certi conſtat, an iſte ſit rectus, vel tranverſus, & ſi aculeis vel angulis præditæ ſunt, utrum hi ad ſuperiora vel inferiora vergant; unde dubium eſt, an vomitoriis, vel ſternutatione, egreſſus earum per ſuperiora provocandus, vel detruſione verſus inferiora ad ventriculum urgendus.

THESIS VI.

In œſophago vel ventriculi orificio enatæ, vel extrinſecus adjacentes.

SEd præter hactenus enumerata, ab extra illapſa aut deglutita, in ipſo œſophago aut ventriculi orificio ſiniſtro naſcuntur tumores varii, vel in peripheria eorum hærent, & œſophagum vel ventriculum comprimentes, deglutitionem impediunt. Hujus generis ſunt cartilagines, polypi., ſteatomata, aneuriſmata arteriæ aortæ, ipſius œſophagi coalitus, quorum exempla ab autoribus notata *Schurigius l. c.* enumerat. Hæc autem ſunt talia, quæ in tenebris ſepulta manent, & non niſi poſt mortem, apertione cadaverum, cognoſci poſſunt, nullamque propterea curam admittunt; quam ob rem infeliciſſimi ejuſmodi homines, fame & ſiti diuturnis extreme emaciati, poſt perpeſſos innumerabiles cruciatus, lenta tandem morte extinguuntur; uti teſtatur caſus noſter tertius. Exempli loco eſſe poteſt caſus ſingularis & oppido rarus, ab illuſtri Domino Conſiliario Aulico *Trillero* obſervatus, & haud pridem in diſſertatione inaugulari eruditiſſima, *de fame lethali ex calloſa oris ventriculi anguſtia*, propoſitus. Plane peculiare tamen & inauditum exemplum commemorat *Williſius Pharmaceutica rationali de Medicamentorum operationibus*, *Cap. III. de vomitione*, his verbis: „ Vir robuſtus Oxonienſis, & quoad cætera ſatis ſanus, à longo tempore vomitu crebro laborans, comeſta quæque ſæpius, etſi non ſemper, mox rejicere ſolebat. Tandem victis omnibus remediis morbus in eum ſtatum devenit, ut valde eſuriens comederet ille, donec œſophagus ad gulam uſque impleretur, dein, nihilo in ventriculum illabente, ingeſta quæque cruda regereret; cum pharmacis minime juvantibus, præ fame ſumma elangueſceret, & propediem interire periclitaretur, inſtrumentum ei inſtar virgulæ, e pinna cetacea, cum ſpongiæ fibula apici ejus affixa, parabam, hoc ægrotans, ſtatim à cibo & potu aſſumtis, gutturi unaque œſophago immitens, alimenta ſecus reſtagnatura, in ventriculum, orificio ejus reſerato, detrudebat, atque hujus ope per ſedecim annos pabulum quotidie ſumſit: eademque adhuc machina utitur, & etiamnum vivit, valetque, ſecus inedia periturus. Procul dubio in hoc caſu os ſtomachi, ſive à tumore, ſive à paralyſi ſemper occluſum, nihil, niſi violenter reſeretur, in ventriculum admittit. Congruit cum hac hiſtoria exemplum, à *D. Baſtero* in *act. phyſ. med. Vol. VIII.* relatum, virginis, ob paralyſin œſophagi, deglutitione impedita laborantis, quæ, eodem conſulente, detruſione ciborum bene maſticatorum, ope inſtrumenti ex virga balænatica confecti, in gulam & ſtomachum, per quatuordecim menſes vitam ſuſtentavit, & corpore paulatim ex bono nutrimento vires recuperante, & aliquatenus munere ſuo fungi incipiente, ſine ullo alio remedio, perfecté tandem curata fuit.

THESIS

THESIS VII.

Causæ in locis a gula remotioribus hærentes, quarum operandi modus obscurior,

HActenus enarratæ causæ, deglutitionem impedientes, in & circa gulam hærent, quarum propterea operandi ratio manifesta est. Sed fit non raro, ut tales in locis dissitis & remotioribus reperiantur, quarum ideo operandi modus obscurior difficilius indagari potest. Sic in casu nostro secundo manifestum est, vitri frustum, ante tantum temporis intervallum à virgine deglutitum, nec in œsophago, nec in ventriculo, nec in intestinis tenuibus, substitisse, sed sine dubio in angulo quodam intestinorum crassorum, inprimis coli, ob valvularum conniventium copiam, commodam sedem invenisse; quia per omne illud tempus, usque ad ultimum morbum sine omni incommodi sensu in corpore latuit; nulloque indicio sui præsentiam prodidit, usque dum in morbo isto, loco motum, irritatione sua spasmum canalis universi alimentorum, propter substantiam nervosam, toti canali communem, concitavit. Videmus enim in variis nervosi generis spasmodicis & convulsivis affectibus, per consensum jungi spasmum œsophagi, nempe in suffocatione hysterica, colica convulsiva virorum, ipsa epilepsia, nec non in incubo. Conf. *Hoffmannus* in *Med. rational.. system. Tom. IV. Part. III. Sect. II. Cap. V. de Morbis œsophagi spasmodicis*, §. *XXII.* Singularis epiglottidis convulsio, deglutitionem tam solidorum quam fluidorum impediens, commemoratur in *Ephem. Germ. Cent III. & IV. Obs. CXII.* à *D. Behrens.* Huc etiam, eodem judice, referri debent spasmi œsophagi ab animi affectibus, speciatim fastidio & imaginatione fortiori, inducti. Huic inprimis tribuit laudatus vir deglutitionem impeditam singularem, cujus notabilem historiam, à Medico Lovaniensi, *Sommers*, sibi relatam, *Lentilius* in *Actis naturæ curiosorum Cent. VII. Obs. LXI. p.* 125. communicavit, nimirum mulieris, quæ, ut omnia tam esculenta quam potulenta promtissime deglutire sciret, hostiam tamen consecratam nullo modo posset, quin adhibita magna vi faucibus ingestam vomitu rejicere cogeretur. Dixit idem, malum jam diu durasse, quæsitaque & applicata varia sine fructu remedia, nec esse mulierem aliis morbis obnoxiam, non hystericam, non spasmis affligi solitam, nil insoliti circa mensium negotium unquam accidisse, eam appetere, hilarem esse. Hoc nomine autem se pro infelicissima reputare, contristari, animo angi, metumque esse, ne denique malum in melancholiam veram terminetur. Lentilius Sommero, sententiam ejus de hac re postulanti, & nullam ejus rei originem & causam occasionalem scienti, respondit, verisimile esse, *quod ista tragœdia ludatur à causa morali.* Quod in deglutitione difficili spasmus gulæ, sive idiopathicus sive sympathicus, præstat, idem etiam ab

 ejus-

ejusdem, vel musculorum ejusdem paralysi & resolutione pendere potest; de quo exemplum *Tulpius Obs. Med. Lib. I. Cap. XLII.* refert, mulieris quinquagenariæ, in qua post vomitum, vertiginem ac spasmum cynicum, musculi deglutitionis tam pertinaciter resoluti fuerunt, ut, gula propterea flaccescente, ne guttulam quidem deinceps potuerit transmittere; licet nec dolor, nec tumor, nedum ulla ipsam urgeret angustia. „ Hoc resolutæ gulæ impedimentum, ipso pergente, ablaturi Medici, intrusere faucibus plumam, „ acribus medicamentis imbutam, ex sententia Aetii; quod autem ægram in „ præsens mortis periculum conjecit, quæ hoc ipso deterrita salutarem illum „ tubulum Capivaccii admittere noluit, cujus ope licuisset fortassis per os „ jusculenta ventriculo infundere, eaque ratione vitam, si non integre, „ aliquamdiu saltem ipsi prolongare. Hoc autem auxilio obstinate repudiato, „ fategit Tulpius tamen, qua licuit, vires ipsius tueri, infundendo idem „ illud jus per alvum beneficio clysteris. Quod remedii genus, ut idem „ aserit, quamtumvis plurimi sit Abenzoari, Oribasio, imo ipsi Celso, „ tantum tamen haud profuit huic mulieri, ut propterea, licet infunderetur „ intestinis satis detersis, extenderit vitam ultra diem septimum, in quo diem suum obiit.

THESIS VIII.

Clysteres nutrientes in casu necessitatis cum fructu adhibitos fuisse, aliquot exempla adducuntur.

Ducit hæc observatio Tulpiana ad quæstionem illam vexatissimam, utrum dentur clysteres nutrientes, quibus, in deglutitione penitus impedita, ad aliquod temporis spatium conservari possit vita? Celsum primum aut inter primos fuisse, qui clysterum nutrientium usum litteris mandavit, inter alia illius loca memorabilia annotavit *Almelovenius*, testantibus id *Actis eruditorum* 1724. *mense Julii p.* 287. Locus *Celsi* habetur in *Lib. III. Cap. XIX. de Cardiacis*, ubi dicit: „ Ultimum est auxilium, in alvum ptisanæ vel „ alicæ cremorem ex inferioribus partibus indere, siquidem id quoque vires „ tuetur. Abeunt circa hanc rem medici in diversas sententias, quorum alii affirmant, aliquem usum clysterum nutrientium esse, alii negant. Inter illos est *Theod. Craanen*, qui in *Tractatu Physico medico de Homine Cap. XI. de Clysteribus p.* 93. præprimis contra illos pugnat, qui lactea vasa in intestinis crassis negant, & clysteres nutrientes propterea commendat. Provocat ad experientiam his verbis: „ hominem phrenitide laborantem per X. dies „ fuisse servatum in vita, idque solo usu clysteris nutrientis. Danturque „ alia exempla in aliis morbis acutis, ubi homines solo usu clysteris nutrien- „ tis conservati fuerunt aliquandiu; sic in angina laborantibus hoc sæpe „ obti-

„ obtinuit, ubi ægri ne guttam liquoris quidem aſſumere poſſunt, propter „ gulam occluſam, tunc niſi ſuccurratur ægris clyſteribus nutrientibus, ne- „ ceſſario mori deberent. Progreditur deinceps ad demonſtrationem exiſ- „ tentiæ vaſorum lacteorum, quam his verbis concludit: Libenter „ quidem concedimus, quod multo pauciora lactea reperiantur in craſſis, „ quam tenuibus inteſtinis, quod etiam ipſa ratio docet; in primordio „ generationis, cum inteſtina eſſent adhuc mollia, & eorum integumenta „ ita eſſent, ut rudimenta eorum tantum eſſent jacta, chylus ex ventriculo „ effuſus in inteſtina priora dilabitur, illic oſcula ſibi parat, inteſtina per- „ tundit, & lactea deſcribuntur, ex quo ſequitur, illic plurima reperiri „ oſcula, id eſt plauribus in locis pertundi inteſtina, ubi copioſior exiſtit „ chylus, at chylus copioſior reperitur in prioribus inteſtinis, cum ex ven- „ triculo ſtatim in illis deponitur, ita ut pauca vel ſaltem exigua ejus copia „ progrediatur ad craſſa inteſtina; concludimus, in primordio generationis „ illic reperiri plura lactea, ubi eſt copioſior affluxus chyli, at hoc eſt in „ inteſtinis prioribus, ergo habuit majorem occaſionem chylus perforare „ inteſtina, ad lactea formanda, in prioribus inteſtinis. Valde equidem du- bito fore, ut idem multos conſentientes inveniat, quantum ad theoriam ejus, de vaſorum lacteorum generatione, in prima formatione, attinet. Nihilo tamen ſecius exempla recenſentur ab auctoribus ſingularia, quibus, nutritionem per clyſteres factam eſſe, perhibetur.

THESIS IX.

Exempla ab aliis auctoribus allata.

INter illa notatu digniſſimus eſt caſus, qui in *Actis Phyſico Med. Academiæ naturæ curioſorum Vol. III. obſerv. VI.* inter alios a *D. Valliſnerio* ad Academiæ præſidem *B. Baierum* miſſus recenſetur. Virgo nimirum religioſa, poſt integrum biennium febre lenta laborans, incidit tandem in iſchuriam moleſtiſſimam ſeu totalem urinæ ſuppreſſionem, ob quam per quindecim menſes nauſea & vomitu urinæ genuinæ laboravit, tandem tamen, excluſo e veſica calculo plano, polito, triangulari, & urina hoc ipſo ordinariam viam recuperante, à graviſſimo hoc morbo liberata, convaluit. Durante autem iſchuria cum nauſea & vomitu urinæ, uti refert obſervationis hujus Auctor, neceſſitas efflagitavit, ut ad clyſteres confugeretur; quorum etiam uſu, dicta virgo per 15. menſes vitam produxit. Per omne enim hoc temporis ſpatium iſchuria, cum vomitu urinæ & nauſea, conſtanter durarunt, excepto tantum brevi quodam intervallo, in quo, cum urina per vias urinarias, quamvis parce admodum, excerneretur, confeſtim vomitus ceſſavit, & hinc nonnihil cibi levioris ægra aſſumere potuit; quod tamen per univerſum morbi decurſum, accuratiſſimo computo, quantitatem

tem 20. ovorum non æquavit, si forte excipias rarum sacchari perlati frustum, & paucas julepi guttulas quotidie sumtas. Occasionem hoc dedit observationis hujus Auctori; duo illa phænomena, admirationem in hoc casu moventia, examinandi: „ primo, quomodo & per quas vias urina „ ad stomachum pervenerit; secundo, quomodo ova in jusculo conquassa- „ ta, & in forma clysteris adhibita, quum à stomacho nequaquam di- „ gesta sint, virtutem nutriendi, ægrotamque per longum adeo tempus „ vivam conservandi, exerere potuerint. Mittimus prius argumentum, cum hoc ad nostrum præsens negotium non pertineat, de posteriori tantum solliciti erimus. Præmisso supposito illo; quod clysteres ultra colon non penetrent, propter valvulam in principio illius positam, isti tamen in ægrota, per omne temporis spatium; deficiente alia materia, nutrimentum suppeditarint; necessario credendum esse, inquit, eosdem in intestino colo suam sustinuisse digestionem; adeoque hoc intestinum non esse simplicem cloacam; sed simul instrumentum, ad digestionem alimenti idoneum, & hoc nomine ventriculi succedaneum; contendit. Ad hujus asserti probationem facere dicit, quod religiosa subinde excrementa dura reddiderit, colore ovis applicatis similia; unde haud obscure colligit, ova cum jusculo soluta & infusa, prius digesta fuisse in colo, & pro meliori saltem parte ad vasa chylifera transiisse, magis vero crassam materiam in intestino remansisse, & in excrementa globulorum forma coiisse. Quod vero facultatem hanc digerendi intestinum colon habeat; probat ex analogia ejus cum tenuibus intestinis; ipsoque ventriculo, quod tunicas, vasa & glandulas, ut ita suo loco, perinde ac stomachus, cum reliquis intestinis digerere valeat. Provocat ad testimonium *Bohnii*, qui *in Cap de Chylif.* monuit: „ nolit sibi quis persuadere, solum ventriculum huic „ muneri vacare, prout à plerisque hactenus factum, sed chylificationem „ in ventriculo inchoatam, in intestinis continuari & absolvi; quatenus, „ ratione non minus substantiæ solidæ seu tunicarum, quam fluidæ seu „ lymphæ affluentis; hæc ventriculus revera continuatus existunt. Pergit deinceps ad intestinum colon, quod licet in ordine quidem ultimum, adeoque magis ad recipienda excrementa, quam ad digerendum, esse destinatum videatur. Non tamen ideo ab illo officio excludi debere, monet, & adducit propterea *Glissonium*, qui *Capite XI. de intestinis*, redarguit Aquapendentem, addens hæc verba: „ Quod vero nec in homine sola „ excrementa contineantur in crassis, elucescit ex eo, quod venæ lacteæ „ ad hæc quoque intestina satis numerosæ dispergantur, indeque succum „ lacteum eliciant; *& in alio loco*, lacteæ intestini coli venæ nec infre- „ quenter nec obscure reperiuntur, & quidem lacteo succo opulento refertæ „ cernuntur, unde constat, non solis excrementis damnari, sed & crassioris chyli attractioni inservire. Concludit demum Auctor observationis, exemplo hujus virginis religiosæ dissolvi quæstionem, a medicis tam frequenter agitatam; utrum clysteres nutriant.

THESIS X.

Existentia vasorum lacteorum in crassis, a recentioribus Anatomicis admissa.

QUod vero attinet ad vasa lactea in intestinis crassis, ea non tantum illustris *Heisterus* in *compendio anatomico n.* 213. *p.* 84. admittit, eaque in equo observata, cum *Ephemeridibus naturæ curiosorum* communicavit, vid. *cent.* 5. *p.* 234. sed etiam du *Vernoi* in *Commentariis Academiæ scientiarum Petropolitanæ Tom. I.* cujus recensio habetur in *actis eruditorum* 1719 *Mense Octobri*, observavit intestina cum crassa, tum tenuia, istiusmodi vasis gaudere, eorumque numerum versus finem intestinorum continuo decrescere. Nec dissentit ab his *Morgagnus*, qui in *Adversariis Anatomicis III. Animadversione XVII. p.* 31. lactea ex crassis intestinis oriri, non esse negandum docet, quia ad eorum existentiam probandam faciant observationes clysmatum, vel nunquam redditorum, vel longo tempore nutrientium, quo in genere maxime admiranda sit illa historia, quam Ramazzinus ipsi narravit, atque illo hortante, constitutionibus suis epidemicis adjecit. Reperitur hæc historia in dictis *constitutionibus epidemicis p.* 173. ubi testatur *Ramazzinus*, virginem nobilem paralysi œsophagi affectam fuisse, quam ob rem usque ad 66 dies nihil esculenti aut potulenti descendere potuerit in stomachum, quæ tamen per solum clysterem, ex jure cum duobus vitellis ovi, singulo die meridianis horis inditum, vixit. Inde concludit: „ asserere itaque oportet, clysterum nutrientium usum non esse, ut quidam „ putant, improbandum, hocce experimento, rei veritatem attestante, „ credere itaque necesse est, venarum lactearum ramos dispergi per intesti„ num rectum, & ab iis succum alibilem in summa necessitate absorberi.

THESIS XI.

Conclusio.

EX hactenus expositis exemplis deglutitionis impeditæ clarum esse judicamus, quanto cum vitæ periculo ea sit conjuncta, inprimis ubi a causis latentibus & profundius hærentibus dependet, quæ sæpissime non nisi post mortem cognosci, multoque minus curari, possunt; & quam parum propterea ad ejus curam valeat medicina. Nihilo tamen secius in casu ancipiti nihil negligendum est a medico, sed omnia tentanda sunt remedia, quibus causas istas removere, aut symptomata mitigare, vel saltem vitam ad aliquod

tempus servare, possit. Eam itaque ob causam alienum non esse a medico rationali judicamus, in summo necessitatis casu suadere applicationem clysterum nutrientium, quia exempla supra allata, & experientia auctorum fide dignissimorum confirmata, de eorundem utilitate testantur. Docent etiam casus a nobis propositi, inprimis 1, 2 & 4, ægrotos, ob deglutitionem inhibitam, in præsentissimo vitæ discrimine constitutos, indefessa remediorum applicatione non raro in vita servatos esse.

FINIS.

ALEXAN-

XXXIX.

ALEXANDRI BRUCE,

DISSERTATIO INAUGURALIS

DE

HYDROPHOBIA.

Edimburg 10 Junii 1755.

Medicinam adfectanti, varia mihi obverſabantur argumenta, quibus ſolenni academiæ inſtituto obſequerer. Quum vero medicorum ſit non leviora tantum mala amovere, & gravioribus ſuccurrere mederique, ſed etiam deploratiſſima quæque debellanda aggredi, omnique opera caſus humanos lenire; *Hydrophobiam*, malum mortalibus maxime horrendum, potiſſimum ſelegi, de cujus medela, quæ tenuitati noſtræ liceat, diſſeram, quæque ſi minus ſatisfaciant, me conſoler, quod magnis tamen excidam auſis.

Ὑδροφοβία, *aquæ metus*, vel ab aliis ὑγροφοβία, uti monuit Aurelianus (*a*), quia non ſolum *aquæ*, ſed *cujuſvis liquoris* metus, a cane rabido morſos infeſtat. Δυσκατάποσιν tamen, *deglutiendi difficultatem*, nominari maluit Meadius (*b*).

Latinis plerumque dicitur *rabies canina*: quoniam vero ab aliis animalibus præter *canem* oritur morbus, & ejus fere ſolum eſt ſignum pathognomonicum *hydrophobia*, hocce vocabulo potiore utimur.

Ab aliis animalibus, maxima ex parte, genus humanum vitiatur: obſervata tamen quædam docuerunt eundem in *homine* morbum ſponte productum fuiſſe.

Sic quidem narratur (*c*) de juvene viginti novem annorum, temperamenti bilioſi, qui ſumma excandeſcens ira, proprium digitum momordit, unde intra viginti quatuor horas *hydrophobus* factus eſt; & quidem adeo, ut ad ſolam aquæ mentionem ſtrangulari videretur.

Salius Diverſus (*d*) in muliere triginta ſex annorum, febre peſtilenti detenta primo, dein hoc morbo expugnato, dyſenterica reddita, atque denuo curata, manente tamen quadam febricula, vidit *hydrophobiam* naſci, & eatenus quidem, ut alios coram ſe bibentes ſuſtinere non poſſet: mens tamen ſemper conſtabat, & octavo die mortua eſt. ,, Ægra autem & ,, mater ejus ſancte aſſeverabant, quod nunquam, nec à *cane rabido*, nec ,, à ſano, tacta fuiſſet, cum nec domi unquam *canem* educaſſet, nec ex- ,, ternis unquam communicaſſet ".

Caſum notabilem memorat Van Swieten (*e*), quem, uti ait, auditoribus ſuis Boerhaavius recitare ſolebat, ,, vidiſſe ſe lictorem, qui carnifi- ,, cem aliunde acceſſere debuerat, ut publica de ſceleſto homine ſumere- ,, tur pœna, incidiſſe in febrim ardentiſſimam, omnemque potum oblatum ,, ſummo cum horrore repudiaviſſe, & tertio die periiſſe. Miſer ille calidiſ- ,, ſima

(*a*) Acutor. morb. l. 3. c. 9. p. 218.
(*b*) Eſſay on poiſons, p. 146.
(*c*) Epiſtol. Joh. Bapt. Scaramucci ad Ant. Magliab. in miſcel. curioſ. dec. 3. a. 9. & 10. append. p. 249.
(*d*) De febre peſtilenti, c. 19. p. 362.
(*e*) Comment. in Boerhaav. aphor. tom. 3. p. 537.

„ ſima tempeſtate multum corpus moverat, deinde per quatuor horas nu-
„ dato capite, ſolis radiis expoſito, in ſcapha ſederat, totoque hoc die,
„ ſolo fere ſpiritu vini uſus fuerat."

Johannes Innes, haud ita pridem clarus in hac academia medicinæ profeſſor (*f*), refert, *hydrophobiam*, ventriculi inflammationi cum convulſionibus ſupervenientem, larga & repetita ſanguinis miſſione, ſanatam fuiſſe.

Aliam Wauchius (*g*), a tumore in œſophago natam; quo rupto, puris copia & odore ancilla fere ſuffocata eſt.

Meadius (*h*) obſervat, ſe vidiſſe horrendum hocce ſymptoma in acme morbi *hyſterici* violenti, per plures horas, donec gutturis motus convulſivi medicaminibus idoneis ſedati eſſent. Quod ſane & ipſe vidi in juvene *hypochondriaco*.

Melancholiam communem in *hydrophobiam* fataliter terminatam, notarunt Galenus (*i*), Aëtius (*k*), & Celſus (*l*).

Plura hiſce de rebus apud autores inveniuntur.

De *antiquitate* hujus morbi multa afferuntur.

Aurelianus locum Homeri (*m*) citat, ubi Teucer nuncupat Hectorem κυνα λυσσητῆρα. Alia tamen loca magis ſunt appoſita. Sic vafer Ulyſſes introducitur compellans Achillem heroëm (qui medicinam ſtudiis interpoſuerat) his verbis (*n*).

—Ἕκτωρ δὲ μέγα σθένεϊ βλεμεαίνων,
Μαίνεται ἐκπάγλως, πίσυνος Διὶ, οὐδέ τι τίει
Ἀνέρας, οὐδὲ θεούς κρατερὴ δὲ ἑ λύσσα δέδυκεν.

Iterum (*o*), a Neptuno Hector nuncupatur λυσσώδης; & obſervandum eſt, quod λύσσα, λυσσητήρ, & λυσσώδης, proprie ſignificent hanc rabiei ſpeciem: ita enim uſurpantur à Galeno (*p*), & Dioſcoride (*q*).

Plura quidem circa hanc rem collegit Le Clerc (*r*).

Animalia huic malo præ cæteris obnoxia ſunt (*s*), canes, lupi, vulpes,

(*f*) Medical Eſſays, vol. I. obſ. 29.
(*g*) Medical Eſſays, vol. I. obſ. 27.
(*h*) Eſſay on poiſons, p. 146.
(*i*) De ther. ad Piſ. l. I. c. 16.
(*k*) l. 6. c. 24.
(*l*) l. 5. c. 27.
(*m*) Iliad. VIII. l. 299.
(*n*) Iliad. IX. l. 237.
(*o*) Iliad. XIII.
(*p*) De loc. affect. l. 6.
(*q*) l. 6.
(*r*) Hiſt. de la med. part. 2. l. 4. §. I. c. 6. p. 463.
(*s*) Boerh. aphoriſ. 1132.

pes, feles, equi, asini, muli, boves, sues, simiæ, galligallinacei (*t*), homines, aliquando etiam ursi & leopardi; quæ *rabiosa* id vitium in alios propagant: frequentius vero cæteris, cani, lupo, & vulpi, quippe quod ejusdem fere sint generis, à causis internis, absque contagio, morbus oritur.

Horrendi adeo morbi causas operæ pretium erit indagare in *cane*, quo plerumque in humanum genus propagatur.

Canes etiam valide exercitatos nunquam sudare notum est; eorum enim cutis nullatenus madida invenitur: sed dum æstuant, glandulæ salivales magnam liquoris copiam effundunt. Præterea carnivori sunt, & semiputrida sæpissime devorant. Alacres, in iram proni, & dum, secundum Boerhaavii experimentum, clibano immittuntur, in putredinem facillime versis humoribus donati apparent.

A natura autem adeo constituti sunt, ut vice perspirationis, præter majorem salivæ excretionem, in sacco quem odoriferum vocant, juxta perinæum sito, fœtida subflavaque secernatur materia, quæ humorum acerrima pars esse videtur. Ea si, quacunque de causa obturato ductu, in sanguinis massa retineatur, acrimonia sua mala summa pariet. Ad hoc præcavendum, vi quadam mechanica utuntur canes, scilicet, dentibus hasce partes rodunt, & sedentes, easdem antrorsum protrahendo, humi corradunt. Sacculus porro rectum inter & ani sphincterem positus, fæcibus duris per anum transeuntibus, quasi prelo utrinque comprimitur, &, per ductus in limine se aperientes, liquorem, ad lubricanda fæcum itinera, effundit.

Observatur etiam, quod, in æstate, sub solis ardoribus, sit piger eorum venter, & albescant fæces, hac materia inungente destitutæ, ab obstructis ductibus odoriferis; sic humor inimicus in sanguinem resorbetur, vel ex eo rite minus secernitur. Si vero adsit aquæ defectus, saliva spissescens parvulas œsophagi glandulas inferciet: unde oritur rabies. Sic quidem vir fide dignus me certiorem fecit de *cane molosso*, qui, capistro constrictus, & quatuor vel quinque milliaria, fervente æstate, ductus, proximo die in rabiem incidit. Ex ultima causa conjicere licet, unde *œsophagum* præcipue morbus afficiat, orta nempe primo in ejus glandulis obstructione: & cum eas vi quadam specifica affectat *mercurius*, in reserandis glandularum obstructionibus pollens adeo remedium; *canibus* in hoc morbo *mercurialia* haud inutiliter videntur adhibenda, præsertim antequam ad summam rabiem pervenerint. Atque ita medicus quidam Gallus, Desault dictus, & Richardus James, Anglus, *mercurium* tanquam certam hujus veneni antidotum prædicarunt. Posterior, instituto experimento (*u*), duobus *canibus rabidis* turpethi mineralis grana duodecim primo die exhibebat; die sequenti, grana viginti quatuor, tertio die, grana quadraginta & octo, seque-

(*t*) Baccius de venen. & antid. p. 16 & 71.
(*u*) James's new method of curing madness, *&c. p.* 45.

sequebatur ptyalismus, vomitus, purgatio: sed & simul eo usque debellabatur morbus, ut lac tepidum sponte biberent. Die quarto, alteri adhuc *cani* data fuerunt *turpethi mineralis* grana viginti, alteri nulla. Prior salivam uberrime effudit, & diris cruciatibus agitabatur; eventus tamen erat prosperus. Alterum morbus, nondum penitus devictus, denuo aggressus est & confecit.

Postea, in ducentis animalibus a *rabido cane* vulneratis, hæc adeo feliciter cesserunt, ut ex tanto numero, ne vel unum periret: unde concludit autor ille, morbum hunc gravissimum, saltem ubi primum gradum non excesserit, mercurio, sive salivam moveat, sive non moveat, cedere. Atque adeo in homine ejus usum laudat. Experimenta autem, quibus illud probare aggreditur, in hoc laborant, quod *hominibus* non *mercurium* solum, sed alia quidem remedia notabilia exhibuerit, *viz. lapidem contrayervæ*, *theriacam Andromachi*, & his similia.

Præterea, toto cœlo diversus in *homine* & *cane* est morbus, uti postea patebit.

Magnis sub aëris fervoribus, & sicca simul tempestate, frequentius *rabiosos* fieri *canes*, fere omnes testantur. Ita olim Ægineta (*w*), Aëtius (*x*), & Dioscorides (*y*); simul tamen agnoverunt, interdum, & intensissimo sub frigore, *rabiem* nasci. Victus etiam ex carne putrida; potus absentia; vermes renibus, intestinis, cerebro, cavis narium olfactoriis innati; sunt causæ *præcedentes* (*z*).

,, Cum primum incipit *rabies*, fiunt tristes, solitarii, se abscondentes; ,, muti quoad latratum, murmurantes tamen; cibum, potumque omnem ,, adversantes; in ignotos quoslibet irati & irruentes, heri tamen adhuc & ,, memores & reverentes; aures, caudamque dimittentes; somnolentorum ,, instar incedentes. Hactenus *primus gradus* mali eis adest: morsusque tum ,, exceptus, periculosus quidem, non vero pessimus est.

,, Dein anhelare; linguam exserere; spumam plurimam emittere; hiare; nunc segniter ut semisopiti, nunc subito celeriter incedere, nec recta ,, semper via; mox ne herum quidem amplius agnoscere; oculos habere demissos, lachrymosos, pulverulentos; linguam plumbeo habere colore; ,, subito gracilescere, insanire, furere. Hic *secundus* est *gradus* mali, quem ,, vix triginta horis ferunt, quin moriantur. Morsus hoc tempore fere insanabilis: quo vero animal vehementius fuit, diutius malo laboravit, ,, morti propius est, eo morsus lethalior, acutior, & symptomata citissime creans violentissima; & contra". Hæc optime collegit Boerhaavius (*a*).

Aliud

(*w*) l. 5. c. 3. p. 74.
(*x*) l. 6. c. 24. p. 107.
(*y*) Theriac. c. 1. p. 423.
(*z*) Boerhaav. aphor. 1134.
(*a*) Aphorism. 1135.

Aliud signum memoratur ab autore recentiore (*b*), nempe, quod omnes alii *canes rabiosum* fugiant instinctu naturali, capita nutando, cum notis magni terroris.

Aliud etiam adjici potest, latratus tonum prorsus mutari, & fuscum raucumque videri.

In *ultimo* morbi *stadio*, ab omnibus facile cognoscuntur; haud tamen ita res se habet in *incipiente*. Magni igitur momenti est primordia observasse, vel ut *rabiosum* statim occidatur animal, ne hominibus aliisve noceat; vel ut a *cane* non *rabido* morsus, ab anxietudine liberetur. Aliquando tamen accidit, ut in dubio hæreat an *rabiosus* fuerit *canis* occisus. Hoc in casu forsan haud abs re foret experimentum capere; nempe, frusto carnis elixæ fricentur fauces, dentes, & gingivæ *canis* mortui, & deinde illa offeratur *cani* sano: si mortuus fuerit *rabiosus*, oblatam carnem repudiabit cum clamore & ejulatu; sin minus, avide comedet (*c*).

Ut igitur minus *humano generi* communicetur morbus adeo terribilis, obtinendum; præsertim ubi, si qua fides adhibenda est historiis, quas tradiderunt viri sane magni nominis, vix ullius *veneni* sit tam multiplex *contagium* (*d*): absque enim vulnere per cutim integram transit (*e*); ab halitu solo communicatur (*f*); salivæ contactu etiam exsiccatæ, labiis vel lingua exceptæ (*g*); esu carnis (*h*) sanguinis (*i*).

Hæc quamvis recentiorum observationibus consentanea minus appareant, tamen magna opus est cautela, ut, ubi vel minima contagii suspicio est, evitetur dirus ille morbus (*k*).

Ubi vero *venenum* in *corpus humanum* receptum est, sæpe diu latet antequam vim suam exserat, aliquando per plures menses; imo post integrum annum à morsu suscepto *hominem hydrophobum* vidit Galenus (*l*); *quendam*, undecim post menses, *furentem*, Meadius (*m*); frequentissime vero circa quadragesimum à suscepto veneno diem (*n*). Interdum tamen etiam primo die, præsertim ubi saliva immediate infecta fuerit, sese ostendere, mulieris exemplo, probat Sauvages (*o*).

Quæ

(*b*) James's new method, &c. p. 56.
(*c*) Acad. des sciences 1723. hist. p. 39.
(*d*) Boerhaav. aphorism. 1136.
(*e*) Sauvages differt. sur la rage, p. 7.; & Palmar. de morb contag. p. 266.
(*f*) Aurel. acut. morb. l. 3. c. 9. p. 218.; & Aret morb. acut. l. 1. c. 7. p. 5.
(*g*) Aurelian. acut. morb. l. 3. c. 9. p. 219.; & Hildan. observ. chir. cent. 1. n. 86. p. 62.
(*h*) Fernel. de morb. contag. c. 14. p. 509.
(*i*) Acad. des sciences 1707. hist. 30.
(*k*) Van Swiet. comment. tom. 3. p. 545.
(*l*) Comment. 2. in l. 1. prædict. Hippocrat. chart. tom. 8. p. 735.
(*m*) Essay on poisons, p. 137.
(*n*) Aeginet. l. 5. c. 3. p. 74; & Aët. l. 6. c. 24. p. 107.
(*o*) Differt. sur la rage, p. 4.

Quæ de *hydrophobia* viginti poſt annos erumpente narrantur, fide minus digna videntur, & potius a varia admodum cauſa originem traxiſſe.

„ *Diverſitas* autem hæc forſitan pendet à calore tempeſtatis anni, à va-
„ rio gradu morbi in animali mordente, à temperie *hominis* morſi, à diver-
„ ſo victu medica mentiſque adhibitis (*p*)".

Signa *incipientis rabiei* apud alios autores ſparſim tradita, ſumma cura collegit Boerhaavius (*q*), qui longe accuratiſſimam & elegantem ſimul ſic depingit morbi hujus imaginem.

„ Dolet (*r*) locus, cui impreſſa *contagii* labes primo fuit; dein vagi per
„ alia maxime vicina loca, dolores, laſſitudo, gravitas, tarditas in toto
„ muſculoſo genere; ſomni inquieti, turbati, terribiles, cum convulſio-
„ nibus & ſubſultibus; inquietudo aſſidua; ſuſpiria; triſtitia; ſolitudinis
„ ſtudium: atque his fere *primus mali incurſus* incipit, his ferme *primus* ejus
„ *gradus* finitur: ſanguis tunc venis emiſſus omni nota bonus (*s*).

„ Tum poſtea, prima augentur; acceditque porro ingens circa præcor-
„ dia anguſtia; reſpiratio difficilis, ſuſpirioſa; horror; ad conſpectum a-
„ quæ, liquorum quorumcunque, & rerum vel pellucidarum, vel inſtar
„ ſpeculi reflectentium, horripulatio, tremor (*t*); proſtratus appetitus,
„ deglutitio tamen ſolidæ cujuſque offæ poſſibilis (*u*); attactus humoris
„ cujuſque, maxime labiis vel lingua, incredibilem anxietatem, tremo-
„ rem, convulſiones immanes, atque furorem fere creans; vomitus gluti-
„ nis fuſci, bilioſi, aut bilis porraceæ (*w*); incaleſcentia; febris (*x*);
„ vigiliæ aſſiduæ; priapiſmus (*y*); cogitationum alienarum & inſueta-
„ rum perturbata valde ſeries. Sic procedit malum; atque hic ſolet *ſe-*
„ *cundi gradus* limites ponere.

„ Poſtea autem omnia enarrata exacerbantur continenter; ſoletque ſe-
„ qui linguæ aſperæ exſertio; hiatus oris; vox rauca; ſitis ingens; fu-
„ ror ad conatum bibendi, humorum adſpectum, contactumve; ſpumæ in
„ ore collectio; eam in alios exſpuendi conatus vel invitus; ardor obvia
„ quæque mordendi invitus, nec tamen à voluntate comprimendus; ſpu-
„ mante rictu frendit; pulſus & reſpiratio deficiunt; ſudor gelidus; *rabies*
„ *ſumma*, dum interim, quod mirabile, mens prudens, conſtans, aliis
„ à ſe metuens adeſt: hinc intra quartum fere ſemper à primo gradu
„ diem, *mors* convulſiva cum ſumma in reſpirando anguſtia."

Alia

(*p*) Boerhaav. aphoriſm. 1137.
(*q*) Ibid. 1138.
(*r*) Sauvages diſſert. ſur la rage, p. 52.
(*s*) Philoſ. Tranſact. abridg. tom. 3. p. 277.
(*t*) Sauvages diſſert. ſur la rage, p. 12. in notis.
(*u*) Philoſ. Tranſact. abridg. tom. 3. p. 277. 280.
(*w*) Ibid. tom. 5. p. 366.
(*x*) Sauvages diſſert. ſur la rage, p. 12. in notis.
(*y*) Bonet. ſepulchr. anatom. tom. 1. p. 216.

Alia quidem his adjecit Meadius (z) mirabilia, & ad reconditi hujus morbi naturam eruendam, haud paululum conducentia; quæ in *hydrophobis* fere omnibus, gradu tantum varia, se manifestare solent.

Objectorum in sensus impressionem ægre ferunt. Attrectatio quæcunque dolorifica est. Sonitus quicunque levis molestiam adfert. Forium motus, dum aperiuntur vel occluduntur, terrorem excitat æque ac domus ruina. Oculi lucem adeo horrent, ut rei cujusdam albidæ conspectum pati nequeant. Pulmonibus aura lenis ingrata est. Ægritudinem in meatibus urinariis etiam lotii egestio parit. Aspectus horridus, furibundus vel lamentabilis.

In *hydrophobo*, quem in clinicis tractaverat Cl. *Johannes Rutherfoordius* medicinæ professor, urina erat pallida; manus gelidæ; gemitibus altis & corporis convulsionibus sæpissime somnus interrumpebatur; validos, plerumque etiam irritos vomendi conatus faciebat, aliquando tamen materiem pellucidam & viscidam ejiciebat; spasmi & tormina ab inferiori abdominis parte incipientia ventriculum versus omnia comprimebant: his tandem quasi suffocatus animam efflavit miser.

Ut vero magis elucescat morbus, haud à proposito alienum erit, quæ docuerunt *cadaverum dissectiones*, enarrare.

Deglutitionis organa sæpe inflammata (*a*) inveniuntur. *In altero* autem non tantum œsophagus, sed & ventriculus & intestina inflammata rubescebant (*b*). Nulla tamen aliquando apparent inflammationis signa (*c*). Meadius (*d*) quoque affirmat in *hydrophobi* cadaveris capite, faucibus, pectore, & ventriculo, insoliti nihil ostendi: in quo etiam inventa fuit ingens copia viscidæ, viridescentis bilis; uti quidem fere omnes testantur. Pericardium siccum (*e*). Nigerrimus in dextro cordis ventriculo sanguis inveniebatur, quo omnino carebat sinister: erat autem hic, per pulmones mire accensos & tumidos, plurimus dispersus (*f*). Cordis ventriculi, majora vasa circa cor & pulmones, omnia concreto sanguine, omni propemodum sero fluido destituto, plena (*g*). In alio dextra auricula insigniter tumebat, dexter ventriculus sanguine grumoso plenus erat (*h*). Arteriæ plenæ, venæ vacuæ; cruor valde liquidus, & vix in aëre concrescens, quamvis, dum viveret, e vena missus ante triduum concreverat (*i*). Omnes musculi, viscera, cerebrum, spinalis medulla, ficciora solito (*k*).

 In

(z) Essay on poisons, p. 135.
(*a*) Acad. des sciences, 1699 hist. p. 55.
(*b*) Hernandez rerum Mexic. thesaur. p. 494.
(*c*) Bonet. sepulchr. anat. l. 1. § 8. p. 211.
(*d*) Philos. Trans. abridg. tom. 5 p. 368.
(*e*) Bonet. sepulchr. anat. tom. 1. p. 212.
(*f*) Hernand rerum Mexic. thesaur. p 494.
(*g*) Bonet. ibid. §. 13. tom. 1. p. 342.
(*h*) Ibid §. 8. p. 212.
(*i*) Acad. des sciences 1699, hist. p. 55. 56.
(*k*) Ibid. p. 156.; & Bonet. tom. 1. l. 1. §. 8 p. 210. & 212.

In *cadavere hydrophobi*, cujus antea mentionem fecimus, post mortem die proximo, inveniebantur intestina magna in immensam molem aëre distenta; coli saccus caput humanum magnitudine æquans, in quo, præter aërem, fæces quædam induratæ aderant; ilei levis inflammatio cum maculis paucis lividis; hepatis portio livida; ventriculus inanis, & haud valde contractus; viscera omnia abdominalia è situ suo amota; in thorace nihil insoliti: quo minus cranii contenta, laryngem & pharyngem, scrutaretur quis, consanguinei impediebant.

Hisce pensitatis, quis non in *systemate nervoso* tragœdias ludere *venenum* dixerit? Hæc enim omnia fere in *hystericis* mulieribus symptomata evenire, nemini non notum est. Ita quidem censebant *veteres*, uti patet ex usu medicamentorum *nervosorum*. *Recentiores* etiam hoc confirmarunt. Sic Hoffmannus (*l*) ait "venenorum omnium, & præsertim hujus, actionem referendam esse ad violentas & *convulsivas nervosarum* partium contractiones."

Meadius observat (*m*), alios esse morbos, præter hunc, (& omnes quidem *generis nervosi*), in quibus horrenda hæc symptomata notantur.

Ipse quoque Boerhaävius (*n*), secum reputans morbi hujus decursum & phænomena, concludit, eum "primo consistere in *affectione nervorum*, proxime referenda ad *convulsiones*, quæ viscera, horumque vasa occupent."

Atque hæc sententia confirmatur testimonio Cl. *Rutherfoordii*, qui, post omnia sedulo observata in prædicto *hydrophobo*, in prælectionibus suis docuit quotannis, morbum hunc omnino referri debere ad illos, qui a turbato *genere nervoso* nascuntur, & remediis *antispasmodicis*, non quidem *antiphlogisticis*, curandum esse.

Autor denique *recentissimus* (*o*) omnino *convulsivum* hunc esse morbum asserit. Quamvis autem sæpissime corpus *hydrophobi convulsiones* patiatur; tamen, quia satis longa sint intervalla, in quibus nulla adsint *convulsionis* signa, mallem existimare eum esse *systematis nervosi* statum, ut, à levi causa, externa vel interna, musculi ferme universi in *motus convulsivos* agantur.

His positis, opus nunc arduum aggredimur; scil. *rationem symptomatum systema nervosum* occupantium. Terra quidem hæc est quasi incognita; si igitur labi deprehendar, eo facilius veniam me impetraturum esse confido.

Dolet locus; cui impressa contagii labes primo fuit; dein vagi per alia, maxime vicina loca, dolores. Certissimum *instantis rabiei* signum hoc esse olim

(*l*) Tom. 1. p. 2. c. 2. §. 23.
(*m*) Essay on poisons, p. 146.
(*n*) Aphorism. 1142.
(*o*) Nugent's Essay on the hydrophobia, p. 48.

olim credidit Salius Diverſus (*p*). Pro univerſali regula ſtatuit Aurelianus (*q*), & rationem addidit: "Præpatitur enim eà pars, quæ morſu fuerit „ vexata, unde initium denique paſſionem ſumere nemo negat." Non ſecus ac in *variolis* ab inſitione fit; cum primo in actum deducitur illud contagium, ſimul tunc vulnus incipit dolere atque inflammari; quia & ibi *pars* hujus contagii *notabilis* remanſerat.

Laſſitudo, gravitas, tarditas, in toto muſculoſo genere.] *Spontaneas laſſitudines* morbos denunciare, dixit Hippocrates (*r*); κόποι αὐτόματοι φράζουσι νούσους. In variis morbis, varias agnoſcunt cauſas. Patet enim experimentis, requiri liberum commercium inter encephalon & muſculos movendos, per nervos intermedios, ut motus muſcularis cauſa illis adplicari poſſit. Sic, ubi adeſt liquidorum *viſciditas*, qua adunatæ ſanguinis moleculæ non patiuntur ſe ſeparari, ut per ultimos vaſorum fines tranſire queant: ſive *errore loci*, dilatata minorum vaſorum orificia majores moleculæ ingreſſæ fuerint, per ultimas illorum anguſtias tranſitui ineptæ: vel *ſpaſmis turbato ſyſtemate nervoſo*, uti potiſſimum in hoc caſu evenit, liber ſpirituum influxus in muſculos prohibetur. Præterea, iidem producuntur effectus, cum *ſanguinis arterioſi* in corpore eſt *defectus*, & nimis *languet* ejus motus; liquidi enim *nervoſi* ſecretio & motus æquabilis per cerebri medullam & nervos, requirunt applicationem ſanguinis *arterioſi*, debita copia & impetu, ad corticis fabricam; ſic à *defectu* ſpirituum animalium. Oriuntur denique a magno nimis eorum *diſpendio*, uti fit poſt labores diuturnos, vigilias, &c. quæ quidem in *hydrophobis* locum habent.

Somni inquieti, turbati, terribiles, cum convulſionibus & ſubſultibus.] Ab eodem fonte proveniunt: vel, *ſanguiferis* vaſibus *ſpaſmo* contractis, ſanguis è corde dextro per pulmonem tranſire non poteſt, adeoque ſuffocatio & mors imminet; vel *ſpiritus* animales minus recte immittuntur ad perficiendas vitales actiones, cerebello aut nervis *ſpaſmo* affectis: ut enim placidus fiat ſomnus, neceſſe eſt abeſſe omnem irritationem in capite & corpore toto; dolores autem corporis animique, & omnia quæ non ſinunt ſpiritus in ſenſorio communi quieſcere, aut nervos collabi, ſomnum arcent. Hinc etiam.

Suſpiria.] Quia ſanguis in pulmone hæret & præcordiorum vaſis, hinc, ut tranſitus ejus promoveatur, magnas *inſpirationes* efficiunt: porro, ubi corporis pars quævis dolet, *ſuſpiria* ſemper edimus. Hinc quoque

Triſtitia, & ſolitudinis ſtudium.] Leviſſimo enim ſtrepitu afficiuntur; univerſis *nervoſi ſyſtematis* morbis ſymptoma commune. Hæc vero omnia inde confirmantur, quod

Sanguis venis emiſſus omni nota bonus.] Et quidem in *hydrophobo* noſocomi-

(*p*) De affect partic. c. 19. p. 364.
(*q*) Acut morb. l. 3. c. 14. p. 226.
(*r*) Aphoriſm. 4. §. 2.

comico, per totum morbi decursum, bonus erat sanguis, nullaque inflammationis signa exhibebat.

Primus hic morbi *gradus* in quibusdam durat diutius, in aliis cito succedit *hydrophobia* (*s*).

Durante adhuc morbo, omnia augeantur symptomata necesse est; tandemque terribilis seriei antesignanus apparet.

Horror.] Qui cutis *motus* est *undulatorius*, à spasmis vasorum exhalantium ora afficientibus, ortus; eadem ratione qua corpus, dum nudum frigori exponitur: forte etiam subito sic retropellitur humor exhalans, & insueto quasi motu perculsum corpus *horret* totum.

Tandem vero heu! ad conspectum aquae, liquorum quorumcunque, & rerum vel pellucidarum, vel instar speculi reflectentium, horripulatio, tremor.] Mirus sane corpus inter ac mentem consensus est: certae enim ac perpetuae observationis est, quod corpori communicata venena menti vim inferant, eique sanae rationis usum eripiant: nihil vero est, quod sensum ac mentis usum tam vehementer interturbet, quam graves ac violentae partium *nervosarum* contractiones, quibus sanguis ad caput cum impetu urgetur, & liberior ejus cursus per cerebri vasa mire distenta, intercipitur: unde est quod *hypochondriaci* plerumque phantasia vitiosa laborant, & erga quaedam mirabili quàdam antipathia afficiuntur. Quamvis testante Meadio (*t*), multi, sub morbi initium saltem, nequaquam *aquae visum expavescant*, neque à *liquoribus abhorreant*; sed, è contrario, cum *jucunditate* aspiciant; bibere cupiant siticulosi; aggredientes autem, quid impediat, mirentur; dum interim, ut potiantur variis conentur modis, sugendo per calamum, &c.; fieri tamen nequit, exclament! Hinc, cum in variis tentaminibus mala adeo multa mens sit perpessa, non mirum est si causam, & quicquid causae simile est, postea cum *horrore* repudiet. Praeterea, quum sensiles admodum sint partes *nervosae*, & ista, quae aversantur vivide lucem reflectant, organa visus fortiter nimis stimulata, sensu quodam ingrato afficiuntur, & fere spasmos excitante: non secus ac in sani oculis subito expergefacti, ubi lux, alias haud nimis vivida, immittitur, nervi diaphragmatis, &c. in convulsiones trahuntur, & fit iste motus *convulsivus*, sternutatio.

Prostratus appetitus.] Totum enimvero corpus turbatur; haud rite procedunt secretiones, & *viscida*, *gravi materia* ventriculus oneratur; quod in *cadaverum dissectionibus* videre licuit.

Deglutitio tamen solidae cujusque offae possibilis; attactus humoris cujusque, maxime labiis vel lingua, incredibilem anxietatem, tremorem, convulsiones immanes, atque furorem fere creans.] Vel quia deglutitionis organa (quae sunt praecipue dorsum linguae, posterior palati pars, & oesophagi superior) efficacius amplecti queunt, & agere vi juncta melius in *solida*

(*s*) Sauvages differt. sur la rage, p. 12. in notis.
(*t*) Essay on poisons, p. 137.

ſolida quam *fluida*; præterea epiglottiden, quæ quidem, hoc tempore, ſemper arcte debet claudi, *liquido* fortius deprimit *ſolidum*: quando igitur harum partium vis *convulſionibus* tollitur, *liquidorum* pars in aſperam arteriam illapſa ſuffocationem minitatur (*u*). Vel quia majorem ad deprimenda *liquida* vim edi neceſſe eſt, haud etenim fulcrum adeo ſtabile exhibent ac *ſolida*; hinc *paralytici* fere muſculi convelluntur. Revera tamen fatendum eſt, *aquoſis* ignoti quoddam ineſſe, quo ſtimulant *nervos*: cum enim primum ori immiſſa fuerunt, antequam ad deglutitionis organa pervenerint, intumuit ventriculi regio (*w*): ſic oris vaſa tangens *liquor* excitat *ſpaſmos*, qui fere ſtatim, adeo mobile eſt *genus nervoſum*, cum diaphragmate, ventriculo, &c. communicantur. *Hypochondriacum* novi, qui mane e lecto ſurgens, abſorpta, uti mos erat, *aqua* frigida, ut os lavaret, ſtatim ſumma vi *laticem* rejecit, *convulſione* toto corpore mirifice turbato: hic, tuſſi *convulſiva* ſæpiſſime vexatus, ab ore arido & ſalivalibus ductibus quaſi *ſpaſmo* clauſis, paroxyſmum ingruentem præſentiebat.

Vomitus glutinis fuſci, bilioſi, aut bilis porraceæ.] Hoc aliquando tantum obſervatur; attamen facile evenire poteſt, *ſpaſmis* ſurſum prementibus *bilem*, ut in aliis morbis *ſpaſmodicis* non raro accidit.

Incaleſcentia, febris.] Hæc quoque non ſemper eveniunt; quidam enim caſus ab auctoribus recenſentur, ubi *hydrophobi* perierunt, abſque ulla etiam incaleſcentia (*x*). Nugentius (*y*) caſum narrat mulieris, quæ, à *rabido cane* demorſa, paucos poſt dies demortua eſt, uti videbatur, è mera *debilitate* & *languore*. Plures (*z*) memorantur, ubi *febris nulla* aderat: quin imo Salius Diverſus (*a*) idem teſtatur; exceptis duobus caſibus, quorum in uno, *cane rabido* demorſus vir, ulcere jam ſano, ingentem in imo ventre contuſionem acceperat, unde valida *febre*, & paulo poſt *rabie* correptus, tertio die vita functus eſt; in *altero*, abſque *contagio*, in morbo acuto *hydrophoba* facta eſt mulier: his exceptis, ait, "reliquorum *rabientium*, quos ego vidi, neminem ſenſi ulla conflictari *febre*; nec hujus adeſſe ſuſpicionem, ne dixerim ſignum, obſervavi. Hinc colligo, *rabientes*, ratione proprii virus, non febricitare; ſi autem aliquando febricitent, hoc è corporis prævia altera indiſpoſitione fieri."

Ex his & antedictis conjicere licet, cum alii caſus ab auctoribus fide dignis memorentur, ubi fortiter quidem *febricitabantur hydrophobi*, morbum à diverſa plerumque cauſa, quam à *rabidi canis* morſu, originem duxiſſe. Quamvis tamen nullus dubito, quin ipſe morbus in principio *nervoſus*, ſub finem, poſtquam terribiles adeo convulſiones perpeſſi ſint ægri, inflam-

(*u*) Mead's Eſſay on poiſons, p. 145.
(*w*) Philoſ. Tranſ. abridg. tom. 3. p. 277.; Bonet ſepulchr. anat. tom. 1. p. 215.
(*x*) Sauvages diſſert. p. 12. in notis.
(*y*) Eſſay on the hydrophobia, p. 90.
(*z*) Miſcel. curioſ. dec. 3. an. 9. 10. ſupplem. p. 254.
(*a*) De febre peſtilent. p. 558.

inflammationis signa, tandemque gangrænam, adsciscat. Sic enim aliquando fit in morbis hystericis & hypochondriacis.

Vigiliæ assiduæ.] Ab eadem causa, qua *somni turbati*, paulo majore.

Priapismus.] Perpetua est & constans membri virilis erectio, sive adsit acer in venerem stimulus sive non. In pluribus hoc morbo detentis observatum est symptoma. Affectio est *spasmodica*, &, dum corpus *spasmo* afficitur, plerumque evenit, haud, uti vult celeberrimus Meadius (*b*), à penis musculis erectoribus *spasmodice* affectis; anatomici enim recentiores (*c*) illos hoc officio defungi negant: ab aucto potius motu vasorum *oscillatorio* (*d*).

Cogitationum alienarum & insuetarum perturbata valde series.] A sensorio communi *spasmis* turbato.

Linguæ asperæ exsertio; hiatus oris]. Sic in epilepsia, musculi *spasmo* lacessiti quasi *paralytici* deveniunt: relaxatis igitur linguæ & maxillæ inferioris musculis, hæ partes gravitate sua delabuntur; sic hiat os, exsertaque lingua ab aëre fit arida, aspera. Silentio tamen hic mirabilem præterire casum vix sane deceret; ipse enim loquitur Meadius (*e*), *Hydrophobum* vidi validis restibus lecto constrictum, qui uno nisu omnes perfregit, & statim *paralyticus* morti occubuit.

Vox rauca.] Quia musculi glottidem arctantes quasi *paralytici* deveniunt, & vocem modulari nequeunt; vel deficiente liquido inungente, arescit fistula; fere enim universæ, præter salivam, cohiberi videntur secretiones.

Sitis ingens.] Ab acrimonia salivæ nerveas fibrillas stimulante; liquor enim diluens quicunque repudiatur.

Furor ad conatum bibendi, humorum adspectum contactumve.] De his antea.

Spumæ in ore collectio.] Salivæ, etiam sanis, nisi omni fere momento deglutiretur, sat cito magna fieret in ore collectio; in *hydrophobis*, etiam suo in fauces stimulo, augetur, &, hiante ore compressis ductibus salivalibus, exprimitur; ipse porro ventriculus afficitur, quem inter & os magnus est *nervorum* consensus: hæc vero saliva, sæpius in ore agitata, *spumæ* formam induit.

Eam in alios exspuendi conatus vel invitus.] Salivæ, magna in ore facta collectione, si forte pars in fauces delabitur, nervis in pharynge irritatis, violenti statim fiunt *motus convulsivi*, quibus *latex* inimicus summa vi, ægro etiam invito, projicitur, non secus ac in sano homine dum *liquores* laryngem invadunt. Quamvis autem, *spasmis* liber, damnum alicui inferre nolit; tamen, his invadentibus, *maniæ* specie corripitur, & sanæ rationis usus, pro tempore, abripitur: unde etiam

Ardor

(*b*) Essay on poisons, p. 133.
(*c*) Halleri primæ lineæ, p. 526.
(*d*) Whytt on vital and involuntary motions, p. 100.
(*e*) Essay on poisons, p. 136.

Ardor obvia quæque mordendi invitus, nec tamen à voluntate comprimendus; ſpumante rictu frendit.]

Pulſus & reſpiratio deficiunt.] A pulmonum vaſis *ſpaſmo* conſtrictis, vel à *defectu* ſpirituum animalium, affecto communi ſenſorio, adeo ut diaphragma & muſculi intercoſtales munere ſuo non rite fungantur.

Sudor gelidus.] Adeo fortiter agunt *ſpaſmi*, ut tandem venæ afficiantur, & humor, inhalantibus abſorptus, *ſudoris gelidi* ſpecie exprimitur: vel potius, ut in omnibus fere morbis paulo ante mortem, à totius corporis *paralyſi*, fit ſyncope.

Dum interim mens prudens, conſtans, aliis à ſe metuens adeſt.] Intervallum habere videntur, in quo *ſpaſmi* paululum ceſſant, vel in viſcera nobiliora haud agunt; uti quidem fit in aliis morbis intermittentibus vel remittentibus dictis. Hinc igitur obſervatu dignum eſt, etiam in hoc ſtadio, non multum lædi cerebrum, & ſi, qua ratione, potuerimus *ſpaſmos* ſedare, vel *materiem morboſam* debellare, etiamnum adhuc ſcopum attingi; &, dum vita eſt, nequaquam ſpem abjici debere: hinc, "nihil „ crudelius, quam, abjecta curatela omni, ſtatim negligere, aut ſuffoca„ re;" uti humaniſſimus exclamat Boerhaavius (*f*).

Alia quidem omnia ſymptomata, quamvis mirabilia, tamen facilem ex antedictis explicationem accipiunt.

De *phænomenis* in *cadaveribus hydrophoborum* obiter notandum eſt, mirum non eſſe, ſi dubitetur, an omnia inflammationem indicantia, in *cadaveribus* inventa, à *rabie canina* ortum duxerint: ſic enim, in eo quod diſſecuerat Meadius, talia quidem nulla invenit, & in *hydrophobo noſocomico* fere nulla inveniebantur: attamen hæc evenire poſſe ſub finem morbi, etiam in vera *hydrophobia*, non negaverim. Ita Hoffmannus (*g*), quo nemo melius morbi hujus naturam indagaſſe videtur. " *Spaſmorum* eſt „ ſoboles, quibus ſanguis, intra vaſa congeſtus, irretitus ac refluere ne„ ſcius, ſtaſin concipit; tandemque in putredinem abit, unde *ſphace*„ *li*, *&c.*"

Alia autem omnia *ſpaſmorum* veſtigia adeo plane indigitant, ut explicatione haud opus ſit.

Sic, poſita morbi natura, variiſque ante & poſt mortem *phænomenis*, nunc de *prognoſi* agendum eſt.

Magnum eſſe *diſcrimen*, omnes uno ore agnoſcunt; haud tamen tam *deſperandum* mihi videtur malum, quam multi crediderunt: major autem certe vel minor eſt ſpes, prout ſymptomata hæc leviora vel graviora fuerint.

Morbi igitur ingenium ſecuti, ad ipſum debellandum enixe operam demus, veteris adagii memores,

(*f*) Aporiſm. 1145

(*g*) Vol. 1. p. 2. c. 2. §. 25.

Principiis obsta; sero medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras.

OVIDIUS.

Antequam pergamus, monendum est, summa opus esse cautela, ut *hydrophobiæ* caufam compertam habeamus; variæ etenim species varia admodum ratione tractari debent: *e. g. hydrophobia*, febris acutæ & inflammatoriæ comes, feliciter *venæ-sectione* & *antiphlogisticis* excipitur, si vero sit *nervosa*, vel a *rabidi canis* morsu orta, sane diversa prorsus medendi ratione opus est.

Curatio prophylactica in *demorso* requirit, ut, "primo, statim à con-„tagio suscepto, totus locus affectus, una cum vicinis, profundis per-„tundatur *scarificationibus*, multumque mittat sanguinis; applicentur ma-„gnæ *cucurbitæ* fortiter trahentes; vel *ferro* inuratur *ignito* satis profun-„de; dein adigatur in *suppurationem perpetuam*, applicatu eorum, quæ „assidua rosione *exulcerant*; interim toto illo tempore, ab initio in fi-„nem, semper foveatur *muria* ex *sale marino* & *aceto*, nunquam inter-„mittendo; id continuetur usque ad sextum quidem mensem. Hæc Boerhaavius (*h*), Galenum (*i*), Aëtium (*k*), Celsum (*l*), & Hildanum (*m*), secutus.

Præter hæc, laudaverunt veteres *animalia viva discissa* partibus demorsis admota. Quod etiam imperat Celsus (*n*): "Vivum oportet *gallinaceum pullum* per medium dividere, & protinus calidum super vulnus im-„ponere, ut pars interior corpori jungatur; facit id etiam *hædus agnusque* discissus, & calida ejus caro statim super vulnus imposita".

Ita etiam *pullos gallinarum*, vel eorum podices admovendos, suadet Forestus (*o*).

"Neque alia profecto ratione juvat *viscus*, vel pars quædam *animalis* „*rabidi*, quod plagam inflixit, apposita, vel *oleum scorpionum* tantopere „adversus eorum ictus commendatum, quam emolliente ac demulcente „virtute," inquit Hoffmannus (*p*).

Omnium tamen efficacissimum auxilium ab *igne* exspectavit Dioscorides (*q*), merito, ut ait Van Swieten (*r*): "Cum omnia destruat vi-„vus *ignis*, sic cuncta lustret venena, simulque separatio escharæ inustæ „diu-

(*h*) Aphorism. 1143.
(*i*) De theriac. ad Pison. l. 1. c. 16.
(*k*) L. 6. c. 24.
(*l*) L. 5. c. 27.
(*m*) Observ. cent. 1. obs 87.
(*n*) L. 5. c. 27.
(*o*) Observat. chirurg. 34. l. 6.
(*p*) Tom. I. part. 2. c. 2.
(*q*) Theriac. c. 2. p. 424.
(*r*) Comment. in Boerhaav. aphor. §. 1143. Tom. III. p. 569.

„ diuturnius tempus requirat, adeoque cita confolidatio vulneris prohi-
„ beatur. Simul monet, efchara feparata, crudum vulnus *falfis* & *acribus*
„ irritandum effe, ne coalefcat; & fi aute quadragefimum diem coiverit,
„ renovandum vulnus effe, five *fcalpello*, five nova *uftione*. Recentiorum
„ autem obfervata docuerunt, non fufficere levem & fuperficialem *inuftio-*
„ *nem*; fed requiri profundam, ut certi fimus venenum vulneri inhærens
„ integre per *ignem* deftructum fuiffe".

Mirabilem fane pro comperto cafum habeo, à matrona mihi in infula Barbada cariffima, quæ fervulo Æthiopi à *rabido cane* demorfo, *candenti ferro* ftatim vulnus profundum inuri juffit; quo facto, nihil inde mali fenfit. Alter autem, qui alium agnofcebat dominum, ab eodem *cane* vulneratus, paulo poft *hydrophobus* periit.

Alia quidem fimilia leguntur apud Hildanum (*s*).

Unguentum mercuriale vulneri illinitum laudat Deffaultius (*t*).

Hanc tradit medelam Nugentius (*u*): vulneri applicata valent, *fal*, *cepæ affula*, *raphani rufticani rafuræ*, *cantharides*, *acetum*, *fpiritus vini camphorati*, vel alia quævis ftimulantia innocua. Præterea, *oleo* quodam penetrante & leniente *camphora* impraegnato circumcirca vulnus partes fricentur: hunc fcopum *olea* quædam *animalia* melius quam *vegetabilia* quæcunque forfan attingere valent, cum plerumque magis fint penetrantia; haud tamen lenia minus.

Præter hæc, fuadet Boerhaavius (*v*), "ut veftimenta, & cætera, quæ
„ venenum attingere vel afflare potuit, caute abjiciamus, vitemus".

Nunc ad *generalia*, externa & interna, *prophylactica*, pergamus.

Veteribus in more fuit veneno tactos *balneo calido* immittere; quod Celfus (*x*) hifce verbis teftatur. "Quidam poft *rabiofi canis* morfum ægrum
„ protinus in *balneum* mittunt, eumque ibi patiuntur *defudare*, dum vires
„ corporis finunt, vulnere aperto, quo magis ex eo quoque virus deftil-
„ lat; deinde multo meracoque *vino* excipiunt, quod omnibus venenis
„ contrarium eft. Idque cum ita per triduum factum eft, tutus effe ho-
„ mo à periculo putatur". Eodem loco graviffimus hic autor fuadet,
„ *vinum* calidum cum *ruta* quamplurimum ingerendum, & in *calidum bal-*
„ *neum* mittendum effe eum, qui cicutam bibit". Quod curationis genus, apud veteres ufu receptum, probat Hoffmannus (*y*), aitque, "*Tem-*
„ *peratum balneum* in omni infania ego magnopere laudo atque commen-
„ do; quia partium nervofarum ftricturas laxat, poros cutis recludit,
&

(*s*) Obfervat. chirurg. cent. 1. obf. 87. p. 66.
(*t*) Differt. fur la rage, p. 173.
(*u*) Effay on the hydrophobia, p. 178.
(*v*) Aphorifm. 1143.
(*x*) L. 5. c. 27.
(*y*) Tom. I. part. 2. c. 2. §. 26.

„ & motum ſanguinis, ſpaſmorum vi, ad cerebrum retroverſum, ad cor-„ poris exteriora revocat: poris autem apertis, *vinum* propinatum ſan-„ guinis motum liberiorem reddit, & tranſpirationem juvando, omnem „ conceptam venis virulentam materiem ex intimis ſedibus expellit. Qui-„ buſdam vero magni nominis viris commendatur *immerſio* in *aquam fri-„ gidam.* Id vero remedii genus non ſemper ſecurum, ſed valde infi-„ dum eſſe puto; quia verendum eſt, uti ait Celſus, ne infirmum cor-„ pus *aqua frigida* vexatum nervorum diſtenſio abſumat. Nam ſi *balneum „ frigidum* in ejuſmodi caſibus juvat, illud exinde contingit, quod ter-„ ror, & vehementior ſanguinis ad interiora repulſio in robuſtis & cali-„ dioribus ſubjectis, motum ſanguinis & humorum intenſiorem cum ca-„ lore ac ſudore efficiant, quo vis morbi infringitur & venenum elimi-„ natur. Quum vero id non ſemper & ubivis eveniat; hinc utique fri-„ gus, ſpaſmi à veneno excitati vehementiam augens, majorem potius „ noxam affert. Quam ob rem Celſus, loco citato, monet, ut, ſi ta-„ lis ſpaſmus incidat, æger protinus à *piſcina* in *oleum* vel *balneum calidum* „ demittatur". Hæc magnus ille vir. Quid igitur ſentiendum eſt de uſu *balnei frigidi*, fere omnibus etiam vulgo remedii decantatiſſimi? Hæc tamen profert Boerhaavius (z). "Statim poſt infectionem, magno cum „ apparatu, metu incuſſo, ſæpe minitando, tandem præcipitem in *mare* „ vel *fluvium* dando, aliquamdiu ſubmerſum tenendo, iterum mergendo, „ id repetendo aliquoties, cum iiſdem omnino circumſtantiis: eas enim „ ſanare *ſpiritum turbando*, non *aquam ſalſam*, docuit funeſtus exitus ho-„ minis poſt morſum naufragi, multis horis natantis, ſæpe diu fluctibus „ ſubmerſi, tamen poſtea hydrophobi".

Cui reſpondet Nugentius (*a*). Nonne exemplum illud allatum, à *terroribus* quoque Boerhaavium abalienare ſufficeret, doceretque eos, æque ac *immerſiones*, parum valere? Cum enim miſero illi, *ſubmerſiones* inter & *conflictus*, quos in naufragio paſſus eſt, *timoris* haud minus incuteretur, ac ſi, ſanandi cauſa, arte productos toleraſſet. Narrato tunc caſu, in quo feliciter minus hæc ceſſerant, pergit: *his*, non tantum non amovebatur, nec inducias ferebat morbus, ſed & omnia augebantur *ſymptomata*; præterea, inter innumeros *a rabido cane* demorſos, & *hydrophobia* interfectos, pauci tantum infidum hoc ſpeciale remedium neglexerant.

Acetum ac *theriacam* laudat Hoffmannus (*b*); hæc enim, aſſerit, "in „ omnibus fere venenorum generibus, ſolis corroſivis exceptis, diſcutien-„ do ac ſudorem movendo, opem ferunt præſtantiſſimam. Quod reme-„ dii genus adverſus viperarum morſus jam olim commendatum fuit à „ Celſo, quia ſpiſſeſcentem intus humorem diſcutit, & hac ratione ſanita-„ tem dat".

Ubi,

(z) Aphoriſm. 1143.
(*a*) Eſſay on the hydrophobia, p. 191.
(*b*) Tom. I. part. 2. c. 2.

Ubi, primis diebus, neglecta erat medela, nec amplius satis educi poterat virus, quod per vulnus communicatum fuerat; Dioscorides (*c*) *purgantia* commendat, dicitque, " Alia curationis ineunda ratio; nimirum ,, imperanda *purgatio*, quæ, dum, corpus agitando, ipsius habitum trans-,, mutat, magnum adfert adjumentum ". Laudat *hieram*; uti etiam Aëtius (*d*) & Ægineta (*e*), inprimis illam, quæ, addita *colocynthide*, purgabat fortius.

Omnium autem efficacissimum remedium notabat *helleborismum* Dioscorides (*f*), si frequentius ante diem quadragesimum, vel etiam postea, adhiberetur. " Tantam enim vim habet id genus auxilii, ut nonnulli, qui ,, jam *aquæ metu* prehendebantur, in ipso *primo* morbi *insultu*, *helleborum* ,, sumentes, evaserint incolumes: nam *ipso malo* jam detentos ne quidem ,, *helleborus* servare posset ".

Magnis laudibus extulit *hellebori* usum Salius Diversus (*g*) in hoc morbo, & tuto dari posse ejus *infusum* certis experimentis se novisse affirmat: ubi majorem hujus remedii efficaciam desideraret, dabat *merum helleborum*, sed prius binis coctionibus in *aceto* mitigatum.

Alia autem monuit Dioscorides (*h*): " Præter hæc, *sudores* & ante ,, cibum & post cibum eliciendi, qui & *dropaces* & *sinapismi* universo cor-,, pori alternatim applicandi ". Postea *cibos acres* (δριμυφαγίας) & *meracos potus*, quibus vis veneni egregie retundi potest, quotidie assumendos suadet. Magnum imprimis effectum exspectabat ab *alliis*, *porris*, & *cepis*.

Baccius (*i*) tradit, Rhazem & Joannem Damascenum, antidotum ex *cantharidibus* commendasse; si, nempe abscissis alis ac pedibus, infusæ per noctem & diem, in lacte ebutyrato & acetoso, mox exsiccatæ, ac in lenticulæ farina exceptæ, formarentur in trochiscos ad pondus scrupuli unius ex vino, & exhibeatur trochiscus ad multos dies. Si autem æger sanguinem eminxerit, lacte recenti attemperari posset urinæ acrimonia.

Post hos, idem remedium ab aliis medicis commendatum legitur (*k*).

Hoffmannus (*l*), postquam *sudoriferorum* laudes extulerit, ait, " Ex ,, quo perspicitur, quam, egregie ad expellendum venenum conferat solus ,, *motus*, & *exercitatio* corporis, qua *sudor* prolicitur. Et quoniam in *ta-*,, *rantismo* spasmi cutim constringunt, unde *sudor* gelidus fluit, & corpus ,, refrigeratur, quod etiam in scorpionum morsibus observatum fuit; hinc ,, etiam *motus*, & corporis *agitatio*, quæ *sudorem* provocat, optimum & fre-

Hhhh 3

(*c*) Theriac. c. 2. p. 426.
(*d*) L. 6. c. 24. p. 108.
(*e*) L. 5. c. 3. p. 75.
(*f*) Theriac. c. 3. p. 425.
(*g*) De febre pestilen. p. 371.
(*h*) Theriac. c. 3. p. 425.
(*i*) De venenis & antidot. p. 80.
(*k*) Medical Essays, Tom. V. part. 2. p. 985.
(*l*) Tom. I. part. 2. c. 2.

„ frequenti experientia comprobatum in *tarantiſmo* eſt præſidium. Probe „ enim animadverſum fuit à ſagacioribus, non *muſicam*, qua tantopere „ delectantur *tarantula icti*, genuinum eſſe *tarantiſmi* remedium, ſed po- „ tius *motui* ac *ſudori*, quem movet *ſaltatio* adſcribendum eſſe, quidquid „ *muſica* præſtari fingitur."

Quoniam vero de *muſices* uſu in *tarantiſmo* agitur, haud alienum videtur, quæ de hac re memoriæ prodidit Meadius (*m*), præcipua attingere. Eo prodeſt, quod *motus* membrorum continuus profuſum eliciat *ſudorem*, quo particulæ inflammatoriæ auferuntur, & ſpirituum animalium febris minuitur: præterea & ad vim determinatam & ſpecialem tremuli aëris vibrati modulationem, chordis muſicis ad elaſticas cerebri fibras allatam, aliquid forſan referendum: corpora enim contractilia certo quodam motus gradu in fluido ambiente afficiuntur; quanquam gradus major varie modificatus effectus haud ſimiles efficiat: *v. g.* in inſtrumentis muſicæ duobus apte modulatis, ſi chordæ unius feriantur, chordæ alterius concordantes ſonant: tamen motus in aëre multo major, ab alia cauſa, fere nullos, qui ſentiri poſſunt, effectus producet. Alios homines aliud delectat *muſicæ* genus; tenſæ enim varia ratione eorum fibræ, iiſdem agitationibus non afficiuntur. Apud veteres frequens erat *muſicæ* uſus. Sic refert Galenus, Æſculapium, illos quibus animi motus violenti temperamentum corporis fervidum induxerant, *μελει* & *cantu* ad ſanitatem revocaſſe: ejuſdem meminit hiſce verbis, *μαλακαῖς επαοίδαῖς*, Pindarus (*n*): unde etiam nomen *incantamenti* originem cepiſſe videtur.

His miſſis, ad *ſpecifica* dicta progrediamur, quæ non tantum in *primo* morbi *gradu*, ſed & *ultimis ſtadiis* fere omnia laudantur.

Cinerem cancrorum, vel ſolum, vel additis *radice gentianæ* & *thure*, laudat Galenus (*o*), tanquam remedium natura ſua efficaciſſimum ad hunc morbum præcavendum, ſi homini demorſo quotidie detur per quadraginta dies, ad menſuram magni cochlearis. Ubi vero non ſtatim à morſu inflicto, ſed poſt aliquot dies datur hocce remedium, tunc duplicatam doſin requiri monebat. Modum autem præparandi ſequebatur, quem Æſchrion empiricus, medicamentorum peritiſſimus, tradiderat: *cancros* enim viventes comburebat, in patella æris rubri, in cineres, qui in pollinem facile conteri poterant: decem partibus *cinerum cancrorum* addebantur quinque partes *radicis gentianæ*, & una pars *thuris*: vulneri ſimul impoſuit *emplaſtrum è pice*, *opopanace*, & *aceto acerrimo* (*p*). Idem remedium commendant Dioſcorides (*q*), & Aëtius (*r*).

Scribo-

(*m*) Eſſay on poiſons, p. 118.
(*n*) Pyth. od 3.
(*o*) De ſimpl. med. facult. l. 11. c. 1. n. 34. Charter. tom. 13. p. 310. 311.
(*p*) Van Swiet. comment. in Boerh. aph. §. 1147. p. 584.
(*q*) Theriac. c. 11. p. 423. 424.
(*r*) l. 6. c. 24. p. 107.

Scribonius Largus (*s*) mentionem facit antidoti, quam quotannis componebat præceptor ejus Apuleius Celſus, & in Siciliam mittebat, quia ibi ſunt plurimi *canes rabioſi*. Componebatur è *nardo Syriaco*, *croco*, *myrrha*, *coſto*, *caſia*, *cinnamomo*, &c. & *opio*. Dabatur autem fabæ Ægyptiæ magnitudine ex aqua, per dies triginta, demorſis hominibus, ad præcavendam *hydrophobiam*; imo etiam jam *aquæ metu* correptis (*t*).

Palmarius (*u*) tradit remedium, cujus tantam eſſe credebat efficaciam, ut, nulla etiam vulneris habita cura, quacunque victus ratione uterentur demorſi, certa ſanatio ab ejus uſu ſperari poſſet, non tantum *prophylactica*, ſed etiam dum *aquæ metus* aderat. Hujus eſt formula. ℞ Foliorum *rutæ*, *verbenæ*, *ſalviæ minoris*, *plantaginis*, *foliorum polypodii*, *abſinthii vulgaris*, *menthæ*, *artemiſiæ*, *meliſſophylli*, *betonicæ*, *hyperici*, *centaurii minoris*; ſingulorum æquale pondus in pulverem tenuiſſimum redigebat, & hujus drachmam dimidiam demorſis quotidie præbebat, cum duplo ſacchari, vel ex vino, vel ex pomaceo, vel ex juſculo, vel ex butyro, vel ex melle, opiatæ forma, jejuno ſtomacho, & tribus horis ante cibum. Drachmam unam & dimidiam aut drachmas duas credit ſufficere, tum homini, tum omni animali, quantumvis crudeliter ſauciato: interim monet non nociturum, ſi ad tres quatuorve drachmas detur; imprimis, ſi longo poſt morſum tempore, vel nata jam *hydrophobia*, curatio inſtituatur: vulnus autem foveri juſſit, bis vel ter de die, *vino* aut *hydromelite*, in quo ejuſdem pulveris drachma diluta fuerit; dein more communi tractandum vulnus jubet, illudque cicatrizari poſſe aſſerit, abſque ullo *hydrophobiæ* metu (*w*).

Alterum exhibuit Mayernus in actis ſocietatis regiæ Londinenſis (*x*). Sumebantur *rutæ* foliorum à caulibus mundatorum & contuſorum unciæ ſex, *theriacæ* Londinenſium, vel Venetæ, *allii* contriti, & tenuis *limaturæ ſtanni*, ſingulorum unciæ quatuor: vaſe terreo, rite clauſo, digerebantur in quatuor libris *vini* albi generoſi, vel & Canarienſis, balneo per quatuor horas, leni ebullitione, cavendo ne vapor exiret; dein colatura expreſſa ſervabatur. Pro tenera vel calida ægri conſtitutione, loco *vini* ſubſtituebatur *cereviſia* generoſa bene fermentata. Dabatur ille liquor medicatus ad duas vel tres uncias, in quibuſdam ægris etiam majori copia, omni mane per novem dies; & à cibo, per tres horas poſt ſumptum remedium, debebat abſtinere æger. Fæces reſiduæ, quæ in colo remanſerant, applicari debebant vulneri, & ſingulis viginti quatuor horis renovari. Simul monetur, illud remedium potari debere frigidum, vel ſaltem leviter tantum tepefactum, propinarique ante nonum diem poſt morſum inflictum; ſecus enim ſanguis veneno jam nimis infectus eſſet.

Simile

(*s*) N°. 171. 172. p. 120.
(*t*) Van Swiet. comment. ib. p. 585.
(*u*) De morb. contag. p. 276.
(*w*) Van. Swiet. comment. in Boerh. aph. §. 1147. p. 586.
(*x*) N°. 191. p. 409.

Simile remedium ibidem deſcribitur electuarii forma, niſi quod *ſcordium*, *ſerpentaria Virginiana*, & *hyperici flores* addantur (*y*).

A Meadio (*z*) celebratur *pulvis antilyſſus*, quem hac ratione præſcribit. ℞ *Lichenis cinerei* pulverizati unciæ dimidium, *piperis nigri* in pulverem triti drachmas duas. Hoc modo exhibebatur: præmiſſa *venæſectione* in brachio ad novem aut decem uncias. Pulveres bene miſti in quatuor doſes dividebantur, quarum una quatuor diebus ſucceſſivis mane, vacuo ventriculo, dabatur cum dimidia libra lactis vaccini calidi; his quatuor doſibus ſumptis; omni mane jejunus æger, *balneo aquæ frigidæ*, per menſis ſpatium, immergi debebat, hac lege, ut totus mergeretur, &, tantum per dimidium minutum horæ, in aqua maneret, ſi admodum frigida eſſet. Poſtea adhuc ſexies eodem balneo uti debebat, duarum ſeptimanarum ſpatio.

Apud Chinenſes pro certo remedio habetur ſequens formula. ℞ *Moſchi* optimi grana ſedecim, *cinnabaris nativæ*, *factitiæ* ana grana viginti. Seorſim terantur in pulverem impalpabilem, dein miſceantur, & exhibeantur cum hauſtulo *ſpiritus* fermentati ex *oriza præparati* (Arrack). Plerumque intra duarum aut trium horarum ſpatium, blandus ſequitur ſomnus & perſpiratio (*a*). Laudatur & ad curam *prophylacticam*, ſi ſtatim poſt morſum inflictum, vel quam fieri poteſt citiſſime, detur; tuncque per triginta dies ab *hydrophobia* tutum reddit hominem demorſum; quo tempore elapſo, datur denuo eadem doſis. Ubi vero jam aliqua ſigna *hydrophobiæ* adſunt, tunc ſecunda doſis *hujus pulveris*, tribus horis poſt primam doſin aſſumptam, dari debet, & certa promittitur cura (*b*). Succeſſiſſe hanc curationem ſæpius teſtantur autores (*c*).

Alii laudant *mercurialium* uſus. Sic Deſſaultius (*d*), qui exempla perhibet hominum duorum alupo rabido vulneratorum, quibus ſtatim cicatrices vulnerum & totum brachium illevit *unguento mercuriali*; tribus diebus ſucceſſivis hanc *inunctionem* repetiit; tuncque inceperunt cicatrices, antea elevatæ & induratæ, deprimi ac emolliri; dedit ſimul *pulverem Palmarii* quotidie: poſtea, alternis diebus, *inunctionem mercurialem* adhibuit, tali cum eventu ut uterque curatus fuerit integre.

Eadem cura ſucceſſit (*e*) in juvene à *cane rabido* demorſo, cui poſt ſex dies jam aderat inſolita mœſtitia, tremores, ſomni perturbati, tendinum ſubſultus; datus fuit veſperi bolus confectus è quatuor granis *turpethi mineralis*, ſcrupulo *lapidis contrayervæ*, & *theriacæ Andromachi* pauculo, ut

(*y*) Van Swiet. comment. in Boerh. aph. §. 1147. p. 587.
(*z*) Eſſay on poiſons, p. 164. 165.
(*a*) Philoſ. Tranſ. N°. 474. vol. 43. p. 226.
(*b*) James's new method, &c. p. 33. 34.
(*c*) Ibid. & Sauvages diſſert. ſur la rage, p. 34. Philoſ. Tranſ. N°. 474. vol. 43. p. 215. 216.
(*d*) Diſſert. ſur la rage. 1734, in 12mo.
(*e*) James's new method, &c. p. 4. 5.

ut inde bolus fieri poſſet. Nocte ſequente bis alvum liquidam depoſuit: die ſequente veſperi *ſimilem bolum* ſumpſit, unde ſomnus longior & ſudor largior; bis etiam alvum depoſuit, atque omnia ſymptomata minuebantur. Tertium autem bolum ſumpſit veſperi denuo; unde placide dormivit, & mane ſanus vegetuſque ſurrexit: in *frigidum balneum* quotidie per dies quatuordecim deſcendit, poſtea ſanus vixit. Cruſta autem arida, quæ vulnus manui inflictum tegebat, poſt *tertium bolum* ſumptum, ſponte decidit, vulnuſque probe cocto pure per aliquot dies manavit, dein facile ſanatum. Hæc omnia adduxit Van Swieten (*f*), *mercurialia* laudaturus.

In muliere *hydrophoba*, quæ *pulverem antilyſſum*, &c. fruſtra tentaverat, ſequenti medela felici cum eventu uſus eſt Nugentius (*g*).

Statim fiebat *venæ-ſectio* ad uncias quindecim. *Emplaſtrum è galbano* cum *extracti thebaici* uncia dimidia, gulæ & collo ſtatim applicabatur. Dein quamprimum tertia quaque hora exhibebatur chartula *remedii Chinenſis* ad hanc formulam. ℞ *Cinnabaris nativæ* & *factitiæ* ana grana viginti quatuor; *moſchi optimi* grana ſedecim: in pulverem ſubtiliſſimum redacta. M. f. bolus ſyrupo quovis ſimplice. Una cum his dabatur pilula granorum duorum *extracti thebaici*, donec conciliaretur ſomnus. Vulnerata manus & totum illud brachium *calido oleo* ſæpius de die fricabatur, toto morbi decurſu.

Enema è vino antimoniali injiciebatur, & cum aliis, pro re nata, repetebatur.

Pro potu communi ptiſanarium nitratum, ut ſedaretur ſitis. Poſtea quibuſdam ſymptomatibus recrudeſcentibus, optime ſucceſſit ſequens remedium. ℞ *Aſæ fœtidæ* grana duodecim; *moſchi* grana decem; *camphoræ* grana ſex. M. f. bolus ſtatim ſumendus, interpoſitis hauſtibus ſalino-nervoſis. Optima tanquam remedia in hoc morbo, laudat *camphoram*, *aſam fœtidam*, *moſchum*, *opium*, *caſtoreum*, & *valerianam ſylveſtrem*. Obſervat denique (*h*), in omnibus fere morbis ſpaſmodicis, ſudoris excretioni valde proclivem eſſe naturam; nihilque adeo feliciter ſpaſmos ſolvere, ac ſolutos indicare; & quidem antiſpaſmodica inſigniter diaphoreſin promovere; porro in muliere *hydrophoba* variis convaleſcentiæ gradibus *ſudorem* ſemper præiiſſe (*i*).

Mihi autem obſervata quædam ſubjicere liceat.

1*mo*, Non tantum ante ſed etiam poſt *hydrophobiam* enatam, ſolis *nervinis* & *ſudoriferis* ſanatorum fide dignæ narrantur hiſtoriæ: & in aliis, ubi adjectis medicaminibus tribuebantur laudes, merito quidem his tribuendæ videntur.

2*do*,

(*f*) Comment. in Boerh. aph. vol. 3. p. 581.
(*g*) Eſſay on the hydrophobia.
(*h*) Ibid. p. 104.
(*i*) Ibid. p. 34.

2do, Nullam vidisse contigit historiam fide dignam, ubi, sine his, alia adhibita perfectam sanationem effecerint.

Nunc autem, ut ex antedictis optimam medendi rationem pro virili hauriamus, æquum est.

Indicationes curatoriæ hæ sunt.

In primo morbi gradu.

Prima est, quam ocyssime ulteriorem veneni progressum sistere.

Secunda, accepti expulsionem tentare.

In ultimis gradibus.

Prima est, spasmos quam primum sopire.

Secunda, venenatam materiem eliminare, sudorem movendo.

Primi gradus indicationi primæ, satisfaciunt remedia ad rationem Boerhaavianam: attamen magnopere comprobo *inustionem* à Dioscoride & aliis adeo laudatam, partibus vulneratis profunde adactam: dein haud abs re foret ipsas *oleo* quodam *animali camphorato* sæpius inungere.

In secunda forsan & usui foret *balneum tepidum*, in quo bis de die ægro desudare liceat; antea mane & vesperi accepta dosi *remedii Chinensis*, cum *vini* cujusdam generosi cyatho. Interdum *rhei*, *elixiris sacri*, vel *tincturæ hellebori nigri*, decantati adeo remedii, dosin parvulam accipiat, ut primæ viæ leniter purgentur: hæc enim in morbis *hypochondriacis* sæpe prosunt.

Vitanda autem sunt omnia, quæcunque nimium debilitant corpus; quod reficiendum est *ruris amœnitate*, *exercitiis* omnium generum, præsertim *equitatione* varia; vel etiam *saltatione* ad sonum *instrumenti musici*, quocunque maxime delectetur. Tranquilla, quantum fieri potest, servanda mens est. Hæc per mensis spatium continuentur: tum postea per bimestre spatium, omni mane & vesperi, ad molem nucis castaneæ sumat electuarium sequens. ℞ *Corticis Peruviani* pulverizati unciam; *theriacæ* Pharmacopœiæ pauperum unciam dimidiam. M. f. electuarium cum *syrupo croci* q. s. Sæpius in diæta *cepis* & ejusdem generis radicibus utatur.

Hæc vero, si morbum hunc truculentum arcere non valeant, ad medicamina *ultimis gradibus* adaptata festinandum est.

Ad primam indicationem, nihil melius videtur, quam statim Nugentii *emplastrum nervinum* gulæ imponere; dein interna alia ejusdem antea memorata; qualia sunt *opii* grana duo omni trihorio, cum chartula *pulveris Chinensis*: hæc enim *spasmos* optime sedant, & quidem *sudorem* movendo inserviunt etiam.

Secundæ indicationi, cui & aliud ejus remedium è *camphora &c.* prioribus aliquando interponere operæ erit pretium. Hæc medicamina si deglutire nequeat æger, in ore tamen dissoluta forsan probe satis effectus suos exserent.

San-

Sanguinis missio, quamvis multum laudetur; tamen, quia ægrum debilitet, nisi in ore, pulsu, & urina inflammationis indicia sint vel præsentis vel cito à *spasmis* orituræ, vix celebranda videtur. Alvus, si nimis tarda sit, *enemate* quovis *leniente*, vel *oleo mero*, solvatur; si vero æger aquosa ano immissa horreat, *suppositorio* è *sapone* in *sale* convoluto utendum.

Musica etiam nunc forsan auxilio erit, & *saltatio* quæ *sudorem* elicit.

Vitanda sunt omnia quæcunque spasmos excitare queunt; talia sunt, aquæ visus, tactus, vel rei cujuscunque aquosæ aut lucidæ: ne quidem minimo strepitu turbetur homo, vel ingratæ ullius rei mentione: in loco lucis radiis pervio minus detineatur: aër, quantum fieri poterit, moderate caleat.

Si quidem, his cautelis ac medicamentis feliciter inducias ferat morbus, nullum novi remedium aptius ad *recidivam* præcavendam; quam *cortex Peruvianus* electuarii forma, ut antea.

FINIS.

XL.

RUDOLPHI JACOBI CAMERARII

ET

THEOD. CHRISTOPH. SCHARFF,

DISPUT. INAUGULARIS

DE

ALYSSO CLAVE.

Tubingæ 1709. Mens. Mart.

THESIS I.

PAgus eſt, hinc verſus occaſum ſitus, diſtans ab urbe ultra milliare, *Altingen* dictus; ad hunc frequens hominum fit confluxus ex vicinia, ſi quos per infortunium contingat morderi à cane (*a*) rabido, ut liberentur à periculo metuendæ noxæ (*b*), per cauteriſationem (*c*) ibi ſuſtinendam.

I I.

Operationis inſtrumentum [vel ſi mavis medium, quia uſurpatur ignitum] dicitur eſſe clavis (*d*), ſed talis profecto mihi non comparuit, quicquid olim fuerit; nam non ſupereſt niſi vix ſphitamam longum ferri fruſtulum, ligneo manubrio infixum, neſcio quo caſu vel longo uſu multum de ſua ſubſtantia deperdidit. Interim ſervat communiter nomen per omnem viciniam clavis, & diminutionem ſui tantam paſſa, nihil tamen ſuæ virtutis prætenditur amiſiſſe.

I I I.

Materia ipſius non videtur alia, quam communis clavium, ferrum; Quanquam dicuntur eſſe, qui metallum (*e*) aliud, vel illud ſingulariter præpa-

(*a*) De rabioſi canis morſu ſermonem aliis venenis animalibus præpoſuit *Dioſcorides* Mat. Medic. lib. 6. cap. 36. quod id animal domeſticum ac frequens eſſe conſuevit, & in rabiem ſæpius agitur, ab eoque caveri difficile, inde periculum inevitabile hominem manet, niſi multis utatur auxiliis. *Liſterus* autem in Exerc. med. tert. vehementer miratur, id non frequentius contingere, idcirco divinam magnopere laudat providentiam, à morbo omnium longe ſæviſſimo humanum genus etiam invitum tueri quæ velit

(*b*) Præterquam quod inde mors eſt ſatis certa, iter ad mortem eſt nimis miſerabile. Cornel. *Celſus* de re med. lib. 5. cap 27. *Miſerrimum genus morbi, in quo ſimul æger & ſiti & aquæ metu cruciatur*, inter angores & inquietudines, ad ipſam uſque rabiem interdum; non ſemper. Ita limitantur verba *Helmontii* in tum. peſt. *Pavet demorſus, ſtata periodo, ad liquidorum cunctorum conſpectum, concipit caninam invidiam, optatque viventes omnes poſſe perdere, ſuamque multiplicare rabiem*; Item illud *Liſteri* l. c. *novam inde naturam caninam aliquatenus homini ſuperinduci.*

(*c*) Actum Medico-Chirurgicum, vi aphoriſmi Hippocrati adſcripti: *Quæcunque Medicamenta non ſanant, ea ferrum ſanat; quæ ferrum non ſanat, ea ignis ſanat; quæ ignis non ſanat, ea incurabilia putare oportet.*

(*d*) Hinc famoſum etiam clavis nomen ſervavi, & ipſam dixi *Alyſſon*, eo ſenſu, quo herbam Græci, quæ nomen accepit juxta Plinium nat. hiſt. l. 24. c. 11. *quod à cane commorſos rabiem* (lyſſam) *ſentire non patitur.* Maxime, cum alyſſon veterum vel ſit dubium, vel non uſuale inter nos. Sic & *ad ipſos* audit bona glycyrrhiza.

(*e*) Auri & argenti pro cauterio ad hunc uſum mentionem facit *Matthiolus* in comment. Dioſcor. c. l. Cupri etiam *Helmontius filius* d. Marc. & Mirc. Prunam ardentem morſui viperæ deſtinat, quin pulverem pyrium deſuper accendi jubet, *Lemery* curſ. chym. An & *W. ten Rhine* moxa locum haberet?

præparatum, velint arguere ex hoc, quod non exciter vesicam, cuti admotum, sed nigrum modo circulum relinquat (*f*), non ultra triduum durabilem, quin sensim evanescat.

I V.

Ferrum istud perhibetur esse nullis conspicuum externis prærogativis, non insignitum characteribus, figuris, aut sigillis (*g*), sed ut aspectu vile, ita sola vetustate & prætensa facultate celebre.

V.

Origo (*h*) ejus incerta est, principium vel ignorant vel occultant pagi incolæ, totus autem ipsorum processus nititur traditione majorum, & autoritate antiquitatis (*i*).

V I. Locus

(*f*) Ubi omnino habenda ratio tam gradus ignitionis, quam modi impressionis, quia dolor ab ustione levis esse dictus contactum arguit levem atque superficialem. Et ipsos rusticos rationem habere teneritudinis personarum, ex discursu comperi. Inclemens tamen hic esse potest clementia, docente *Tulpio* ob. l. 1. c. 21.

(*g*) De qualibus vide sis *Em. Kœnig* Regn. Anim. *Matthioli* Comment. l. c. cap 37. Ad figuram spectat, quod è vulgo quidam claves cum Crucis signo quascunque similibus viribus pollere nuper prætenderunt; qualiter cruciatam nostram non possum dicere. Ad *Frommannum* de fascin. remittens, de crucis signaculo si quis plura velit.

(*h*) Altius ascendendum sibi putavit pro remedio hydrophobiæ *Plinius*; ita enim l. 25. c. 2. *Anceps ratio inventionis herbarum, quippe etiam in repertis alias invenit casus, alias [ut vere dixerim] Deus. Insanabilis ad hosce annos fuit canis rabidi morsus, pavorem aquæ, potusque omnis afferens odium. Nuper cujusdam militantis in prætorio mater vidit in quiete, ut radicem sylvestris rosæ, quam Cynorrhodon vocant, eblanditam sibi aspectu pridie in fruteto, mitteret filio bibendam in lacte. In Lusitania res gerebatur, Hispaniæ proxima parte: casuque accidit, ut milite à morsu canis incipiente aquas expavescere, superveniret epistola orantis, ut pareret religioni, servatusque est ex inspe-rato: & postea quisquis auxilium simile tentavit.* Pervenerunt ad nostra usque tempora hæ laudes rubi vel rosæ caninæ, [an communis, an odoratæ ?] leguntur ut passim, sic & in anat. pract. *Boneti*; sed confer seq. thesin. nr. 18.

(*i*) *Cœlii Rhodigini* verba huc omnino transcribenda ex l. 9. c. 53. antiquarum lectionum, ubi medicamen recenset, item cœlitus petitum: *Est in Rhodiginis paludibus Divi Bellini templum, miraculorum frequentia celeberrimum, & affluxu hominum etiam notissimum. Erectæ ædis, causa fere publica est; Pulsus is Divus Patavio, grassantibus nobilium plerisque, quod severius, sanctiusque, quam ab illis probari posset, Episcopum ageret, insectantibusque inimiciter adversariis, in palustre agri nostri solum quindecim millibus passuum Rhodigio distans, divertit, cum manus hominum evasisse videretur, canum rabiem non evasit, à quibus è vestigio convulsus discerptusque mox in Divorum indigitamenta relatus, templum in illis emeruit locis, in quo & arca marmorea ferreis occlusa cancellis latet sanctissimum ejus corpus. Templi v. ex necis genere ea est cælestis proprietas, si quis clavem sibi quæsierit, qua ædis valvæ recludantur, ac ea candente, quicquid rabie agitari orsum sit, attigerit, præsentissimum est remedium, & nunquam non verum.* Similes alibi laudantur claves Petri. Si clavis esset vel fuisset illud Altingense ferri frustum, forte Rhodigo aut aliunde ipsis missa posset credi; Jam vero ubi, an vel cui, aut à quo, sancto fuerit consecratum, nos latet.

VI.

Locus operationis non eſt templum (*k*), ubi olim hoc cauterium aſſervabatur, nec curia, ubi etiam olim læſi ſolebant uri, ſed uſtrina, ſive officina publica fabri ferrarii, ubi alias toties candeſieri ſolet ferrum.

VII.

Locus cuſtodiæ non amplius eſt templum, ego quipe id ferrum inveni in ædibus prætoris ſive Sculteti; unde & operator eſt faber pagi; Directores duo Senatores ruſtici, unus ſacris (*l*) Pontificiis addictus, alter Evangelicus, qui totius operationis curam gerunt ſpecialem.

VIII.

In caſum caſus tamen etiam per duos illos theſauri cuſtodes, clavis mittitur extra pagum, ad demorſos hinc inde, ſiquidem eo venire nolint vel nequeant.

IX.

Habent porro, quod curent duo illi ſive teſtes ſive cuſtodes, ſcil. ut poſt uſum ferrum hoc ignitum ſenſim ſponte refrigeretur in aqua (*m*), quod omnino caveri volunt.

X.

Operator nullas dicitur obſervare ceremonias, nihil muſſitare, nullas audiri

(*k*) *Baglivius* diſſert. d. Tarantul c. 12. ubi de frequenti copia canum rabidorum in *Apulia* ſub exurentiſſimo Solis calore, hoc addit: *Benignitate tamen ſummi numinis à rabidis canibus homines demorſi brevi ſanantur, ſi ante quadrageſimum à morſu diem ſe contulerint ad oppidum S. Viti, ubi effuſis ad Deum pura mente precibus, Divi illius interceſſione mox liberantur, ut cuivis in Apulia conſtat.* Sed confer quæ de Pharmacopœo c. 7. Item Viti chorea dicitur affinis tarantatis; atqui Tarantulæ nullum Sanctum opponit, ab ea læſis nullum Patronum aſſignat. Alias, ut ex Schol. *Colloq. Eraſmi* didici, *Hubertus*, creditur eſſe neſcio formidabilis aut amabilis, hydrophobiam vel immitendo vel pellendo. At non pro amentia hactenus quod ſciam Patronum aliquem invocant cœlitem, addit *Helmontius* tr. demens idea.

(*l*) Matthiolus l. c poſtquam tractationem medicam morſorum à rabido propoſuiſſet, ſubjungit: *Verum enim vero, per pauci noſtra hac ætate habentur à rabioſo cane demorſi, qui Medicos conſulant. Nam tanta eſt religionis vis, ut omnes, quos momorderint, partim ad Divi Donini templum confugiant, partim v. ad Divi Bellini ſacellum.* Et *Helmontius* l. c. *Catholici deſperantes nec fidentes remediis academiarum, noſtrates ad S. Hubertum confugiunt.* Præſidem vel Patronum inter cœlites hujus curationis, ut dictum, Altingenſes vel non habent, vel ipſi non norunt, niſi celent.

(*m*) Cui ad latus poni poterit illud, quod prudentioribus cautum eſt, vulnus aqua non eſſe eluendum.

audiri precatiunculas (*n*), nec quid fieri ſingulare vel geſtibus, vel verbis (*o*); Item operationem peragi gratis; Eleemoſynæ, ſi quæ detur, duas partes cedere fiſco pauperum, tertiam operatori.

XI.

Ex parte ſubjecti nihil requiritur, non eſt, quod dicat, vel faciat, ſed habet morſus ſe pure paſſive: Farinam (*p*) tamen in pago per amorem Dei emendicare jubetur, quæ prætereaque nihil inſpergi debeat parti aduſtæ.

XII.

Forſan & hoc notari meretur, quod averſo (*q*) vultu ſuſtineat aduſtionem homo, tergum uſtrinæ obvertens.

XIII.

Uritur tandem vola (*r*) manus, monticulus pollici (*s*) ſubſtratus, brachio retrorſum reflexo ad dorſum; Locus hic homini omni & ſoli eſt unus & idem. (*t*).

XIV. Buta

(*n*) *Matthiolus* locis citatis exorciſmos inſtitui ſcripſit.

(*o*) Prætenſam Judæorum curationem verbalem communicat ſub finem epiſtolæ de hydroph. Cel. *Lentilius*.

(*p*) *Baglivus* l. c. c. 8. ubi de cauteriis in genere: *Succo petroſelini inuncta pars brevi de ſe eſcharam emittit, ſi ſuper ambuſtum locum inſuffletur flos farinæ tritici, in tenuiſſimum alcohol redactæ, &c.*

(*q*) *Helmontius* inculcat, ritus talium curationum extraordinariarum eſſe præciſe obſervandos, ſub gravi periculo.

(*r*) Hoc præcipuum paradoxum, non uri locum affectum, partem ipſam morſu læſam, cui communiter omnes autores deſtinant cauterium. *Dioſcorides* c. 38. *Contra virulentos ictus uſtio expeditiſſimum eſt auxilium, ut pote cum ignis cætera viribus præſtet, quod virus domet, & ferri penitius non patiatur, ſimul quod pars ignem experta poſtea non vulgare fundamentum curationi futuræ præbeat, manente diutius exulceratione.* Limitat tamen *Celſus*: *Si locus neque nervoſus neque muſculoſus eſt, vulnus id adurendum eſt; ſi uri non poteſt, &c.* Et *Dioſcorides* tandem etiam occipiti & poſt aures urentia cataplaſmata deſtinat. Qui de frequenti inuſtionis uſu apud Japones prolixus agit *W. ten Rhyne*, hoc quam maxime inculcat, in uſtorio hoc artificio omne momentum acumen atque experientiam in locorum electione eſſe poſitam; ita ut ſimplici locorum prævaricatione membri alicujus motus depravari, vel etiam viſceris cujuſpiam vitalis facultas vitiari queat.

(*s*) Æquum videtur poſtulare, ut Chiromantæ, ſi quam habent, hujus loci dant rationem.

(*t*) Ordinarie hoc fit in dextra & ſemel modo. Reiterari actum poſt aliquot dies rarum eſt: Factum tamen aliquando, cum in loco eſſent vel vicinia, quibus magis periclitari viſis certius ita proſpici putabant.

XIV.

Bruta vero aduruntur in fronte (*u*) ſeu antica parte capitis, nam & ad illa ſe extendit hæc curatio, e. g. ad canes (*x*) à rabido morſos, pro quibus præ homine candefaciunt ferrum.

XV.

Hac occaſione incidit, me oblitum quærere, an cum iſto ſuo ferro etiam urant à lupis morſos? Hos enim canibus ſimiles ſimiliter rabioſos fieri, paſſim legitur; Commune itaque ambobus videtur deſtinari remedium.

XVI.

Remedium hoc eſt excluſivum (*y*) aliorum, removeri jubetur, ſi quid parti læſæ prius fuerit (*z*) impoſitum, nec aliud intra triduum imponi

(*u*) *Helmontius*: Præſcindunt noſtrates de ſtola Huberti partem, ut filamentum ſingulis demorſis à rabido intra cutim frontis incarnent.

(*x*) *Helmontius* iterum tr. d. mag. cur. *Contra canem rabidum nullum animal ſe tuetur aut defendit, quoniam eſt poteſtas magica ligans, contra quam non valent dentes aut cornua..* Sed in tum. peſt. *Mirum, quod canis venaticus omnium ſuæ matris primogenitus ſolus canem rabidum adoritur & ſuperat. Dos ipſi eſt invictæ imaginationis, etiam, ut ſi à rabido demorſus, minime tamen rabioſus fiat; ubi interim reliqui omnes per morſum rabiem contrahunt, à rabido fugiunt, nec ſe contra hunc, defendere audent* Talia confirmari merentur, interim ita conſternatum tale animal, ſic actum quaſi eſt de ipſo, antequam patiatur; ſecus ac homo, qui tam ignarus, ut Baldus J Ctus, quam pugnans & reluctans, ut ruſticus *Zwingeri* in E. N. C. huic fato æque ſuccumbit, ac pavidus.

(*y*) Dubium, cur excludantur quæcunque alia, vel ſolum ut ſuperflua, qualia in proverbio dicuntur non nocere, vel ut incompatibilia? An irritum reddunt illud remedium? An diſtrahunt animum? Aliter *Dioſcorides* l. 6. c. 37 poſtquam auxilium ex cancris propoſuiſſet, quod optimum vocat, quod & pleriſque unum ſatisfecerit, & quo cum fiducia uti liceat, tamen addit: *Sed ut aliis etiamnum auxiliis contra inevitabile periculum muniamur, nihil cæteris uti prohibet. Satius autem multo fuerit inhumanos tolerare cruciatus, quam per inertiam ac deſidiam in diſcrimen adduci.*

(*z*) Externorum paſſim magnus legitur numerus; non minus autem admirationis habent præſidia, quæ deſumuntur ab ipſo cane. *Dioſcorides* l. 2. c 18. *Utuntur ad arcendos aquæ pavores dente, qui caninus dicitur; hunc à cane, qui momordit, exemptum & folliculo inditum, pro amuleto brachio adnectunt.* *Plinius* l. 29. c. 5. *Aliqui & vermem è cadavere canino adalligavere, &c. Ipſius caudæ pilos combuſtos inſuere vulneri.* Hoc poſterius manſit ad noſtra tempora, abiit in proverbium & applicatur capiti ab heſterna crapula dolenti conſilium de vino adverſus vini noxam remedio. Sed hæc famoſa quæſtio: *Quid de pilorum canis rabidi impoſitione vulneri per ejus morſum inducto facta tenendum?* peculiari diſſertatione ſub præſidio *Schaperi* fuit ventilata: Ubi periculoſum id, ſuſpectum, inefficax, dubia proin conſcientia non ſuadendum, concluditur. Nos certiorem experientiam deſideramus, antequam judicemus, notantes paucis diſcrimen inter pilos impoſitos ita crude, & eos juxta *Plinium* uſtos, qualia plus minus ſaiſeſcunt. Commune ſal morſui etiam virulento utiliter inſpergitur.

poni volunt (*a*), quia prætenditur illud ſolum ſufficere.

XVII.

De medicamentis internis (*b*) nulla facta fuit mentio, nec alexipharmaca vel ſpecifica (*c*) vel generalia exhiberi dicuntur, ſed abſolvitur curatio ſola cauteriſatione.

XVIII.

Denique remedium illud oportet eſſe tempeſtivum (*d*), nam præſervativum

(*a*) Sufficiens an ſit Altingenſium uſtio, determinatu non eſt facile, quia qui ex urbe eo fuerunt ducti, ſcarificationem, cucurbitulas, reliquamque chirurgi tractationem, non neglectis alexipharmacis internis prius ſuſtinuerunt. Omiſſis & neglectis omnibus præſidiis medico-chirurgicis, qui ſola uſtione fuerint præſervati, talium exempla producı deberent. Ex vicinio quodam pago puer ſeptem annorum, ut ab ipſis parentibus habeo, altero ſtatim à morſu die Altingæ uſtus, manſit quidem ſine omni alia ope liber ad uſque finem illius medicæ, quam *Wedelius* vocat, quadrageſimæ, ſed tunc inopinato factus hydrophobus periit acutiſſime, ſcil. intra 24. horas, maxime cum diris viſcerum imi ventris ad medium contentionibus, & miris curſitationibus, vociferationibus, frictionibus imo lacerationibus ſui capitis: Morſus autem fuerat ad labium ſuperius & frontem, qui locus alias valde ſuſpectus, perdiderat ſimul dentem, & effluentis ſanguinis nonnihil deglutiverat, quod etiam conſiderandum. Adde hoc: Neminem morſu petiit, nec alia ratione quenquam infecit hic puer.

(*b*) Panes characteribus obſignatos a ſacerdotibus templi D. *Donini* exhiberi tradidit *Mathiolus* l. c.

(*c*) Iterum mederi, qui læſit, canis creditur. *Plinius* l. 29. c. 5. *Saliuntur carnes eorum, qui rabidi fuerunt ad eadem remedia cibo dandæ. Multo tamen utiliſſime jecur ejus, qui in rabie momorderit, datur, ſi poſſit fieri, crudum mandendum: ſi minus, quoquo modo coctum, aut jus incoctis carnibus.* Idem ex *Dioſcoride* proponit *Matthiolus*, ſed addit ex *Galeno*: *Scio certe quosdam qui ipſum ſumſere manſiſſe ſuperſtites, verum non illo ſolo: ſiquidem aliis præterea remediis uſi ſunt, quorum fecimus periculum in rabioſorum morſibus. Audivi vero quosdam, cum illi ſoli fidem habuiſſent, poſtea mortuos.* Etiam *Liſterus* agnoſcit, quod à ſuis adhibeatur jecur canis rabidi, ſed cum addito, *quantum intelligo fruſtra. Mihi quidem videntur antiquitatis religioſa quædam deliramenta* [quod ipſi vix condonabunt alii.] *alia certe antidota ſupra comprehenſa non negligant, ſuadeo.* Sed talium modo ſatis eſt; niſi forte accerſenda videatur etiam fabula *Æſopi* nr. 25. edit. *J. Camer*.

(*d*) Si cum illo ſuo ferro valerent curare dirum malum, tum utique haberent, de quo gloriarentur Altingenſes; ſic autem communi ſubſunt fato, nec melior eſt ipſorum conditio. *Fracaſtorius* olim l. 3. c. 9: *In principio ſi debita adhibeantur remedia, totus interficietur morbus.* (Dixerat autem l. 2. c. 10. nec febrem ullam ſentiri, nec ullum aliud malum in principio, neſciente ægro, quanta pernicies lateat.) *Si vero principium jam præteriiſſe putes, & contagem jam radices altius egiſſe, ne quidem urendum eſſe amplius locum vult.* Nec opus eſt cumulare confeſſiones propriæ impotentiæ veterum vel recentiorum, quæ paſſim proſtant: *Ger. Joh. Voſſius* theol. gent. & phyſ. criſt. lib. 3. c. 96. l. 4. c. 37. univerſaliter pronuntiat de ſuis collectaneis, *ea ſolum prodeſſe ante aquarum formidinem: poſtea malum eſſe immedicabile.* Ad exempla autem perpauca curatorum

tivum eſt, non curativum, aque adeo quam certum (e) & efficax ad præcavendam prætendunt, tam fruſtraneum adverſus præſentem hydrophobiam fatentur ipſi ruſtici.

XIX.

An ergo neceſſarium (f) eſt illud remedium? an opus eſſe videtur illo ferro, num vero illo carere poſſemus?

XX.

Hiſtoria huc uſque deducta, quæritur: quid de curatione hactenus paradoxa ſit judicandum? An religioſa, ſuperſtitioſa, vel medica ſit dicenda †?

torum reſpondet diſtinguendo, canis rabioſi præſentius eſſe venenum, quam furioſi hominis, quem canis momorderat. Et tunc quidem tempus perbreve eſt, nam hydrophobia, ſi vel maxime tardet, uti dictum, ubi tamen ſemel erupit, cito hominem conficit; *cum aquæ formidine raro ſuperſtites in diem tertium vel quartum*, vidit *Tulpius*. In hoc frangenti qui heterogeneum cantharidibus per vias urinarias cum ſero, & ſi hoc non ſufficit cum ipſo ſanguine, fuderit, aut helleboro hydrophobos bene tortis & purgatis præcordiis, ut inſanos, liberarit, ſive tandem mercurio intus dato, extuſve illito hoc, uti illud ſiphylidis, fermentum per ſalivæ organa eduxerit, quo quidem natura tendit in ægris, qui *Liſtero* notante canem oretenus plus imitantur &c. nondum in publico comparuit. Nec tum refert, talium quoſdam forte tandem bibere, nam ejuſdem *Tulpii* ſenex rabioſus potuit interdum bibere, licet moleſte, præſertim ſub finem vitæ bibiſſe dicitur affatim, nihilominus periit convulſus.

(e) Interim modo certa ſit experientia & fides præſervationis! Optarem fidele protocollum multorum uſtorum, & diligentem annotationem eventuum.

(f) *Dioſcorides* l. c. cap. 36. de hydrophobia: *Moleſtiſſimum genus morbi, à quo multos antea quam ipſum experirentur vindicavimus, & complures ab aliis medicis ſervatos novimus.* Item *Wedelius* in Exerc. ſemiot. patholog.: *Rarus inter nos affectus, ſiquidem citius ſoleamus bezoardicis debitis rem expedire.* Nec in urbe quenquam morſum ex iis, qui Altingam non fuerunt ducti, aliquid mali paſſum fuiſſe conſtat, ſed ordinaria medicina atque chirurgia fuerunt præſervati. Ex alio capite dubitari poſſet de neceſſitate clavis Altingenſis, ſcil. ex illo *Fracaſtorii*, quod quidam à cane rabido morſi contagem tamen non contrahunt, vel ſuperant: à talium enim uſtione, & conſequente immunitate ad ipſius utilitatem, non valeret conſequentia. Quales autem ſint illi, vel unde ſit tale privilegium, non determinat. An ſimiles illi cani venatico, de quo in ſchol. ad theſ. 14? niſi id fiat ex rationibus à *Liſtero* propoſitis l. c. p. m. 128. Memento tamen diffidere! Cave etiam confundas diverſos diverſorum canum morſus, quippe juxta *Helmontium* & *C. Muſitanum* trut. chir. morſus canis ludentis tutus, irati periculoſus, omnino periculoſiſſimus rabidi.

† Sc. quid de facto fiat, ſatis conſtat, non æque de hac quæſtione: quam recte? An licitum ſit hoc remedium; & approbandus vel tolerandus ille confluxus? Noſtrine mittendi Altingam, vel retrahendi? Si prius experientiæ fides, de cujus certitudine vel univerſalitate dubitare adhuc

 licet,

licet, rite firmaretur, in rationibus dein quærendis & judicio ferendo liberius exercere se possent, quibus libet. Itali satis confidenter loquuntur de suis etiam paradoxis curationibus: applicabo interim illorum verba ad nostrum casum, in quo sane ad hæc tria præcipua videtur redire tota difficultas, utrum ex his tribus sit potius: clavis, locus, ustio. *Fracastorius* de Sacerdotibus, ad quos deducantur, qui demorsi sunt, scripsit olim, quod hos curent tum religione, tum medicorum officio & instrumentis utentes; urunt enim & ipsi locum. *Matthiolus* comm. ad. cap. 37. *Diosc.* hæc habet: *Cogitanti mihi, quonam pacto hoc tam facile eveniat, nonnullæ sese obtulerunt rationes, quas libere dicam. Haud dubie inprimis divina auxiliatur gratia: quippe cum non parum molestiæ malique morsu canis rabiosi affectis inferre possint cacodæmones, ut qui in atrabilariis humoribus suam habeant sedem, ii quidem exorcismis cedentes abeunt, & afflictorum corpora munda relinquunt, sublato secum veneno.* Sed hæc ratio *C. Musitano* est barda, quia Dæmon obsessurus non indiget morsu canis, & quia exorcismus non est prophylacticum hydrophobiæ, quod tamen modo dixerat ipse, quia tandem non sit perpetuum sese immiscere dæmones, quod eo ipso in tantum concedit. In nostro casu de exorcismo ullo non constat: ad divinam gratiam quis non anhelet? Quis non in solidum adscribat ipsi omne bonum? Sed cur non ausint ægri eam accedere, nisi interposito sancto, quibus suppetit soter: & an fas sit prætendere miracula ordinarie sanari sine mediis, aut cum mediis non adæquatis? De spiritibus vero morbiferis quid olim senserit *Joh. Sophr. Kozak*, & quales requisiverit medicos, vel ex dedicatione & præfationibus ad tractatum ejus de hæmorrhagia singularem constat.

Pergit *Matthiolus*: *illud præterea addiderim, quod fortasse Sacerdotes ipsi aliquod nobis occultum habent antidotum, quod panibus admiscentes ægris devorandum præbent.* Hoc iterum cum circumstantiis nostris prius allegatis non convenit: vidi utique panes in diminutivo tales, quasi trochiscos, apud Arch. Würt. Exc. *Mæglingum*, figuræ quadratæ, cum ductis diagonali lineis parallelis, & in scriptis literis, sed quas explicare l. combinare ego quidem non possum; nec Altinga tales conficit, nec interni quid præbet.

Tandem addit *Matthiolus*: *His denique accedit magna laborantium fides, quam suscipit Deus opt. max. cujus solius munere omnia nostra delentur incommoda, atque omnes auferuntur ægritudines.* Hic *Musitanus* distinguit inter fidem christianam, cui talia competunt prædicata, quæque operatur mirabiliora, & inter fiduciam sive confidentiam, tanquam medium animositatis naturale, pugnax, & valide terrori resistens, quo posito anima in p. n. se adigebat motus. *Nec ista fides debet esse positiva, credo, sed potius negativa, non horrens, non timens; hac confidentiæ idea vita, quæ est morborum effectrix, virulentiam non amplius sentit, imo per partem demorsam, urinam, transpirationem aliosque ductus foras propellit.*

In

In nostro casu forsan locum habere aliquando poterunt animi pathemata. Hæc enim inter positiones medicas, quas dedit olim *Præsidi B. Parens*, fuit tertia: *Passiones animi sæpe causa, frequenter productum, non raro remedium morborum, nonnunquam impedimentum curationis sunt.* Fides quædam forte medica hic posset concipi ex fama publica, intendi spes desiderium in itinere, suspensus expectare animus, averso corpore ustionem præstolans, donec sub ipso actu complementum acquirat: Sed fides non est omnium, uti omnes advenæ uruntur indiscriminatim à rusticis. Alia itaque animi perturbatio per ustionem superveniens, nempe terror, hic videri posset, universalior & majoris esse momenti, in tantum vel in totum, ad reprimendam aliquorum vel superandam forte omnino hydrophobiam, quia non tam firmat, quam atterat illam perversas turbas molientem animam, percellendo ipsam motu non solum novo sed & alieno, adverso; sive concipiatur anima male nimis morsui intenta revocari aliorsum, ad hoc objectum, per modum quasi revulsionis, sive sufficiat simpliciter excitari hanc ideam metuendi ignis, sine determinatione loci; uti quidem videtur *Helmontio* filio, conformiter thesi Parentis, qui in tum. pest. pro curatione requirit remedium, quod possit ingenerare æquivalentem, aut præpollentem fatuæ ideam. Nam non potest dici peregrinus hospes, hostis verius, in limine ad huc ædium interfici, quia pars ipsa læsa non uritur. Quin potius videtur huic similive curationi non bene convenire cum tanta potentia veneni, salis, mumiæ, fermenti, &c. Quod per morsum inferri & absolute irritare atque immutare prætenditur; utpote cui nullum ibi opponitur remedium, & cui non amplius subjacet, ex hypothesi, quem semel ita dicta clavis tetigit.

Illa vero *Musitani* vita, per fidem obfirmata, quæ non destructo virulentæ salivæ stimulo cum fermento, sed quasi neglecto, potest non moveri, non infici, aut vias alias modosve tenet meliores, quibus illum aggrediatur & superet, quonam extra hunc casum fatali errore abripitur, ut perverti & stimulari se patiatur in propriam injuriam, idem ille morborum faber qui autor sanitatis, at hic impetum faciens ad intercionem sive per se, sive per accidens, male verificaturus adagium: Nemo nisi à se ipso læditur; ut loqui amat *Helmontius* in d. febb. Cæterum, ut hoc addam, famosa submersio (de qua post alios *Sachsius* in gammarologia.) à *Tulpio* etiam ex inopinato maxime terrore efficax ad integre expellendum aquæ metum creditur: Ipse utique tales non blandius haberi, sed vel invitos aqua satiari vult; ut dubites, utrius, terroris an haustus, potior sit ratio. *Neque* (addit) *vidi hactenus quenquam, (licet viderim plurimos), cui tempestive in mare projecto, quicquam sinistri postmodum evenerit.*

Verum enim vero, siquidem hic est processus, vel hæc subest ratio curationi illi rusticæ, ut pavor modo ignis sit, qui præveniat pavorem aquæ,

aquæ, tunc videretur utique cauterium quodcunque aliud pollici admotum idem posse præstare ; imo plus, quod parti læsæ. Et cur fonticulus brachio non inuritur, qui servari posset apertus, ad lubitum. Ejus autem periculum in se fieri, nondum suppetit læsus , qui fustnuerit. Quod si non tam rustici prætenderint contrarium, quam vel ipsi vel quicunque alii debite comprobaverint, secus se rem habere, & esse prærogativam ustionis Altingensis, præ alia vulgari, tunc profecto naturalis illa fides atque error vix sufficient Et quid supererit, quam ut (in talem nondum probatum eventum), causa, quæ in tantum elevat vile instrumentum, agnoscatur alterius vel altioris conditionis ; Nisi quis ex hoc ipso ; quod ita dicta clavis nihil valet adversus præsentem hydrophobiam, contrarium arguat, scil. tale ac tantum non subesse principium, quia perinde sit absolutæ potentiæ, liberare à morbo præsente æque ac futuro.

Tamen, ex hypothesi ista, cur frustraneum est remedium, si nonsit tempestivum ? An, quod non amplius informabilis animæ præ confusione interna non attendens tantillam impressionem externam ? Aut non amplius valens corrigere, quæ vel ipsa fecit, vel fieri passa est ? Est in medico-legalibus *P. Zachiæ* quæstio, huc spectans: An irrationabilis sit tunc formido aquarum, scil. præter rationem, non præter causam, an vero rationabiliter timeant miseri, quia ab eis nocumentum percipiunt, i. e. patiuntur dolorem, vel damnum, periculum vident, aut videre putant. *Fracastorius*, uti dubius, an solidas partes nerveas prius, an humores velit affici, sic ambigit, an culpa potius sit in principio vel organo, à defectu phantasiæ, vel ab indispositione corporis ? Talis foret prætensa ab aliis, sed non concessa ab omnibus, faucium inflammatio: Sic non possent bibere. *Lisierus* ait, esse curandum, non ut bibant, sed ut bibere velint, qui tamen idem vult ipsos cruciari à potu, vel à saliva cum potu, ut non ausint bibere. Alias quos ordinaria destituunt subsidia, ad analogismum confugiunt medici : Videtur autem quidam intercedere inter hydrophobiam & spasmum cynicum ; quo aliunde correpti, etiam plerique pereunt. Dedit quæ huc spectant *Wepferus* in E. N. C. 3. 2. scil vim spasmorum & mortificationum signa, quibuscum conferri merentur, quæ in eodem tomo communicavit *Gahrliep*. Nondum ista satis ex obscuritate naturæ sunt eruta : Pathologia utique hydrophobiæ vix est clarior, quam quæcunque talis paradoxa ejus therapeia præservatoria ; Uti nec ex hoc ejus processu quidquam facile colligas, pro declaranda causæ occasionalis conditione & idearum ortu. Ipsæ anatomicorum observationes nondum satis conspirant, quæ prostant in sepulcreto *Boneti*, in *Ephemeridibus Naturæ Curiosorum*, in laudata epistola *Lentilii* ; Et duplex ipsi relinquunt dubium; quid universale sit, aut non, quid causæ, quidve producti habeat rationem ? (Hoc tamen suppeditant phænomenon, impune secta fuisse hydrophoborum cadavera, perinde ac tractata per chirurgos

rurgos noſtros vulnera, nihil hactenus mali paſſos. (Quodſi alibi vel aliquando ipſam canum rabiem plenius exprimant morſi, faciles *Galenus* & *Carteſius* dabunt theſes ſuas: *Mores animi ſequi temperamentum corporis. Cogitationes mentis correſpondere corporis motibus.* Sed applicatio ſpecialis non erit ita facilis. *Dioſcorides* quidem l. c. cap. 35. videtur reprehendere aliquos medicos, *qui affectus à virulentis animalibus contrahi ſolitos vocarunt cæcos, i. e. quorum ratio minime iniri poſſit; quin & ea, quæ iiſdem auxiliantur, nulli pariter eſſe addicta cauſæ*: Sit tamen ita quandoquidem occultum eſt, quo vivimus. Concludendum eſt tandem reſpondendo ad quæſtionem propoſitam: Properet Altingam, qui volet, negligatque ſuo periculo medicinam. Ego defendam & ſequar prophylaxin Laudatorum hactenus Practicorum.

XXI.

Denique, cur per annum nuperum canum multi facti ſunt rabioſi?

Quo minus huic modo quæſtioni poſſit ſatisfieri, duo ſunt, quæ nos remorantur. Primum eſt defectus hiſtoriæ, quam plenam comparare non licuit, an uti verba jacent, multi canes fuerint in rabiem acti? an vero unus & alter rabidus alios momorderit, qui citius tardiuſve eadem paſſione correpti porro plures invaſerint? *Muſitanus*: *Canis rabidus ſemel mordet, & morſum non repetit, ſed ſtatim, quem momordit, deſerit, & ad alios properat. Cœlius Rhodiginus*: *Non modo aquam expaveſcere, quos ita affectus canis momorderit, ſed & ipſos item retinere vim, eundem imprimendi morſum, atque ita deinceps fieri hydrophobicos omnes, ut fiat quædam rabidorum catena.* Secundo, adhuc in deſideratis noſtris eſt, cognoſcere, utrum apud nos modo fuerint frequentiores ac olim tales canes, an vero etiam alibi? Et quo uſque ſe extenderit eorum paſſio? Dum hæ circumſtantiæ expediantur, tangemus interim paucis cauſas, rabiei primigeniæ aſſignare quas ſolent: Tales ſunt aër tam æſtuoſus, qualis tamen non fuit anno præterito, ſed per ipſam æſtatem frigido-humidus, quam gelidus, qualis etiam nupero Januario in exceſſu non tulit canes rabidos; Decembri tamen iterum talis per urbem cucurrerat. Aërem regunt aſtra: Alios itaque aſpectus oportebit quærere per veris quadrantem. An venus verna commovit vel emovit quoſdam? De ira dictum fuit ſupra. Etiam periclitari poſſunt, quos fames vexat. Et hæ quidem videntur cauſæ validæ ad canes turbandos, ſed vix promiſcue omnes; verum eos modo, qui diſpoſiti præexiſtunt ab intra: In quibus forte jam latet fundamentum ideæ, à vulnere vel ipſis vel parentibus olim per morſum rabidi inflicto. Aut quænam alia proegumene per iſtas procatarcticas deducitur in actum? An verminoſa? qualem multis, magnis & obſcuris morbis ſubfuiſſe hiſtoria docet, qualemque paſſim per corpus luporum & canum invenerunt anatomici; & quam præ aliis firmare ſtuduit *Ch. Fr. Paullini.* Hanc ingenerare poteſt diæta, quam præ aliis *Matthiolus*,

& confirmat obſervatio in E. N. C. 2. 6. 7. *Wepfferi* de morticinis ad folliculos ventriculorum veminoſos; cui ad latus etiam poni poteſt illud de aquis *Scretæ* in d. febr. caſtr. ſ. 1. c. 6. inde ſuſpectis. *Eſt vermiculus*, *Plinius* l. 29. c. 5. *in lingua canum*, *qui vocatur à Græcis litta*, (lyſſa) *quo exempto infantibus catulis*, *nec rabidi fiunt*, *nec faſtidium ſentiunt.* Atqui ex pedis tumore exempto verme deſiit rabies in *E. N. C.* Sublingualem vermem diu deſideratum obtinere non potuit, quod autem vel tandem obtinuit, pro verme habere vix potuit Laud. Dn. D. *Mægling*, ut ex benevola informatione ab ipſo didici. Sed ſatis eſt dubiorum, & eheu! periculorum nimis. Igitur, bene monente Poëta, *Orandum eſt*, *ut ſit mens ſana in corpore ſano*, *ſoli Deo gloria.*

FINIS.

TABULA

TABULA DISPUTATIONUM

VOLUMINIS PRIMI

PARS PRIMA.

Ad Capitis Morbos.

I. J. Nicolai Pechlin *de Apoplexia* Disputatio inauguralis Leydæ 1667. Recepi hanc in nostram collectionem, tum ob ingenium famamque viri, tum quod ventriculorum cerebri inanitatem, inque iis collectam pituitosam materiem meatus spirituum obstruentem apoplexiæ causam refutarit, tum quod varias minime spernendas observationes interspersferit: etiam effectus, quem opium in cane vivo produxit. Pag. 1

II. J. Stephani Des Hais (vel potius Francisci Boissier de Sauvages) Disp. de *Hemiplegia per electricitatem curanda* Monspel. 1749. plurima primo habet physiologica, quæ clari viri dictatis respondent, & ad electricam naturam spirituum animalium confirmandam pertinent; deinde, cum in nerveo influxu incitando hemiplegiæ curationem ponat, sequuntur exempla curationum, quæ eo auxilio perfectæ sunt, commotione electrica excitata, præbente sumtus Præfecto Provinciæ le Nain. Ii conatus sæpe felices fuerunt in hemiplegia, œdemate pedum, epilepsia, quam certe levarunt. Non tamen diffitetur Auctor, frustra alias hoc auxilium tentatum fuisse. Observatum est, crurum facilius quam brachiorum motum restitui, artus in hoc malo fere semper rigidos esse, salivam mota electricitate accelerari, hinc in phthisi eam curationem nocuisse, musculum sternomastoideum ad oppositum latus caput convertere, quod quidem nupera mea experimenta confirmant. 17

III. Samuelis Theodori Quelmalz *de viribus electricis medicis* Lipsiæ 1753. Prævisas prius vires medicas excitatæ naturæ electricæ experimentis confirmavit, usus vehemente administratione, quæ celerrime scintillas cieret, aucta imprimis ea vi, per longiora fila metallica hominem inter & globum confricatum interposita: Ita digitos incurvatos subito extendere docuit, impotentiam artuum paralyticam celerrime sustulit, iridi mobilitatem restituit, & in amaurosi visum hactenus reddidit. 47

IV. Caroli Linnæi & Auctoris Petri Zetzell *consectaria Electrico Medica* Upsal. 1754. Minus felicia hæc experimenta fuerunt, & vis electrica etiam Muschenbrœkiana commotione in usum revocata adversus amaurosin, arthritidem, cephaleam, surditatem, malum ischiadicum, odontalgiam, frustra omnino fuit, in contractis tamen artubus & ganglio non omnino inutilis visa. Imaginariæ illæ alvi solutiones per effluvia medicamentorum purgantium motæ, ex his experimentis denuo refutantur. 57

V. Matthiae Ernesti Boretii & J. God. Arnoldi *de Epilepsia ex depresso cranio* Regiomont 1724. Memorabiles satis historias habet convulsionum & epilepsiæ, in quibus malum unice a compresso cerebro, aut a depresso cranio natum, eoque vitio sublato sanatum fuit. 63

VI. Caroli Augusti a Bergen & J. Mart. Frider. Muller Disp. *de morbo epidemico spasmodico convulsivo contagii experte* Francof. ad Viadr. 1742. Morbus in convulsione rigida musculorum flexorum artuum positus fuit, in

gangrænam tamen, ut alii morbi a clavo fecalino nati, non tranfiit. Caufam in pane fecalino corrupto recte ponit auctor; verum morbum hujus frumenti non definit, rubiginem cum uftilagine, hanc cum clavo ita confundit, ut neget abfque uftilagine clavum nocuiffe. Obfervavit tamen corruptum fecale & fuibus perniciem intuliffe, & omnino mufcis. In curatione frictionem & veficatoria laudat. Pag. 75

VII. Philippi Conradi Fabricii & J. Georgii Albrecht Kipping *de paralyfi bracchii unius & pedis alterius lateris dyfentericis familiari* Helmftadt 1750. Morbi vulgo non notiffimi hiftoriam ad autopfiam defcripta & curatio. 97

VIII. Samuelis Theodori Quelmalz Programma *de mufculorum capitis extenforum paralyfi* Lipf. 1754 aliquot hiftorias hujus mali defcribit vir clar. in quo caput antrorfum fponte delabitur. 115

IX. Henrici Ludolphi Harmes Diff. in *caufas morborum & mortis fubjecti Maniaci* Regiomont. 17 4. Etfi facile prævideo, methodum non placituram omnibus, obfervationes tamen ex incifis cadaveribus natas confervare non vifum eft inutile, in tanta hiftoriarum hujus generis raritate. 123

X. J. Wolfg. Frid. Boenneken *biga cafuum Medicorum* απο της μανιας νοσηματωδεος *obfervatorum* Werthemiæ 1744. Fufa, ut ipfa multitudine minutiarum fidem fibi parere queat, hiftoria deliriorum vehementium, nondum tamen diuturnorum, quæ infufo in aquam modico fanguine afini fublata funt. Uti non decet præcipitem fidem ejufmodi remediis tribuere, ita etiam minus convenit rejicere, quæ publice utiliffima futura prævidemus, fi repetitis experimentis confirmata fuerint. 157

XI. J. Jac. Harderi & auctoris Joh. Hoferi *de noftalgia Difput.* Bafil. 1678. Alteram fufiorem Zwingerianam hujus affectus defcriptionem vetuit hic repetere lex, quam nobis ipfis fanximus, ne alibi collectas difputationes recufas redderemus. Brevis hæc noftra & vera eft, quantum ad hiftoriam fpectat, fimillimas enim mali, per folam fpem de reditu fublati, hiftorias ipfe vidi. 181

XII. Frider. Lebegott Pitschel de *Hydrocephalo interno*, *Epiftola ad J. Adamum Kulmum* Lipf. 1741. Puero, qui fatis recte valere vifus fuerat, fenfim caput intumuit. Cum annum exceffiffet, convulfiones & rachitidis figna ingruerunt, & periit mifellus, fanæ tamen cum rationis fignis. Erat cerebri enormis mutatio, ut pars non modica nobiliffimi vifceris colliquata evanuerit, reliqua pars in membranam fpongiofam degeneraverit, quæ veficæ modo fex & ultra aquæ libras contineret. 191

XIII. Alexandri Camerarii inauguralis Difp. *de Apofpafmate piæ Matris* Tubing. 1722. Habet tamen in re non graviffima pretium aliquod, non indoctis exemplis comitata obfervatio. 197

XIV. Valentini Scheid & Marci Mappi. Difp. de *duobus officulis in cerebro humano mulieris apoplexia exftinctæ repertis* Argentor. 1687. Officula ejufmodi non funt rariffima: cautus vero auctor, fupra feculi morem, de calculis in cerebro repertis dubitat, & pinealis etiam conarii lapillos ægre admittit. *Tab. I.* 210

XV. Justi Godofri Gunzii programma *quod lapillos glandulæ pinealis in quinque mente alienatis inventos proponit* Lipf. 1753. Docte, ut folebat auctor, oftendit, plerofque certe homines, in quibus in ea mali nominis glandula lapilli reperti funt, mente vacillaffe, etfi fatetur in nonnullis, nullum animi vitium fuiffe. Varia ad hiftoriam etiam anatomicam conarii confert. 233

XVI. Abrahami Vateri programma de *plica polonica rariffima* Vitteberg 1748. equidem *in Philofophicis tranfactionibus* editum fuiffe nunc reperio, duarum tamen pagellarum huic hiftoriæ impenfarum non pœnitiet. 251

XVII. Georgii Friderici Stabel refpondente Mackio Halæ a 1724. defenfa

defenfa difputatio *exhibens fingulares obfervationes de plica polonica* confirmat contagiofum malum effe, ex inmunditia aërifve vitio non oriri, crifeos modo erumpendo maximos morbos aut occupare ut maniam, cephaleam, mortem fubitam, aut jam natos tollere: Succifam, fuppreffamve plicam ad fymptomata venereorum, adfinia, tabem, dyfenteriam, fcrophulas & offium fragilitatem ducere. Curandi etiam modum exponit, quam potiffimum decocto lycopodii perficit, quo caput fovetur. Mercurialia medicamenta rejicit. Pag. 253

XVIII. GEORGII ERNESTI STAHL progr. de *fiftula lacrymali* Hall. 1702. Potuiffem ad Chirurgicas Difputationes referre, hic vero tanquam à Medico Practico profectum adjeci. Reprobat vulgares illas erofiones, materiam purulentam unice ex fuperiori puncto lacrymali, nunquam ex inferiori, profundi monet, deinde curationem proponit, qua meatus ad nares ducens chorda chelyos introducta aperitur. 278

XIX. ALEXANDRI CAMERARII & Auctoris JULII FRIDERICI BREYER Difput. de *Ophthalmia Venerea & peculiari in ea operatione* Tubing. 1734. Imprimis gonorrhoeæ metaftafin ad oculum defcribit, in qua fub conjunctiva membrana materies, purulentæ illi urethræ faniei fimillima, effunditur. Eam incifa conjunctiva emittere fuadet, & curationum exempla adfert. 283

XX. ABRAHAMI VATER & CHRISTIANI HEINICKE diff. *qua vifus vitia duo rariffima, alterum duplicati, alterum dimidiati phyfiologice & pathologice confiderata exponuntur* Vittemberg. 1723. Prior quidem morbus à fulgure illapfo pupillis in diverfa ductis natus eft. Alter, in quo dimidium objectum vifum fugiebat, ex minutiori pictura exque mœrore profectus dicitur. Inde in caufam vifus dimidiati auctor inquirit, & hypothefin profert, in qua quilibet cerebri lobus dimidiam nervi optici & retinæ partem dextro, dimidiam finiftro oculo mittit. 305

XXI. J. J. KLAUHOLD *de vifu duplicato* Argent. 1746. De caufa, cur fanus homo objecta fimplicia videat, neque gemina, primum inquirit, deinde oftendit quibus modis obtineatur, ut duplicia cernantur: imprimis, experimento facto, dum alter oculus furfum, deorfum alter premitur. Tunc ex numerofis auctoribus cafus varios hominum eo vitio adfectorum decerpit, fuam propriam gemini vifus ex altera pupilla furfum, altera deorfum verfa, nati defcriptionem addit, ex hiftoriis iftis claffes hujus morbi conftituit. 319

XXII. CAROLI AUGUSTI BERGEN & J. CHRISTIANI WEISE Difput. *de Nyctalopia feu cæcitate nocturna* Francof. ad Viadr. 1754. Hanc Difputationem confervatam volui, quod rari morbi ab Ill. Præfide obfervati hiftoriam contineat, qua nonnulla Boerhaavii effata corriguntur. Curationem halitu tofti & calentis hepatis peractam addit, antiquo & confirmato à recentioribus medicis auxilii genere. 359

XXIII. CAROLI FRIDERICI KALTCHMID programma *de nervis opticis in cadavere latis inventis à compreffione per undas facta caufa ante mortem fubfecutæ guttæ ferenæ* Jenæ 1752. Titulus fere hiftoriam declarat, qua non vulgatiffima caufa amaurofeos declaratur. 375

XXIV. SAMUEL THEODORI QUELMALZ programma *de narium earumque fepti incurvatione* Lipfiæ 1750. Morbum minus notum defcribit, qui tamen & fpiritus neceffarium iter arctat, & olfactui nocet. Curvari feptum aut a cafu aliquo, aut a mala inferti digiti confuetudine, aut a polypo, aut a carie, aut ab aliis, quas hic repetere nolo, caufis docet AUCTOR, & luxari demum aque offibus maxillaribus divelli feptum, per exempla oftendit. 377

XXV. JOHANNIS SALZMANNI & refpondentis ERNESTI CHRISTIANI HONOLD difp. *de Verme naribus excuffo* Argentor. 1721. Exemplum verminationis fubcutaneæ funeftæ, per totum primo corpus erepentis proponit, deinde duas hiftorias erucarum, vel animalium certe cornutorum multipedum, erucis fimi-

similium, de naribus excussorum. Sedem his bestiolis propriam in sinubus pituitariis, & maxime in frontali adsignat, cephalalgiam inter præcipua signa recenset. Aliud exemplum addit teretis lumbrici, ut videtur, cujus cadaver de naribus ejectum est. *Tab. II.* Pag. 385

XXVI. BERNARDI ALBINI & GEORGII CONRADI DE HORN Disput. de *salivatione mercuriali* Francof. ad Viadr. 1689. Multa quidem Cartesiana, & nostro seculo parum aut grata habet aut utilia: sed miscentur etiam practicæ cautelæ, & observationes non vulgares mercurii, cujus per sudorem efficacia exserta fuit, mercurii dulcis inuncti & salivam moventis, decocti raparum in gargarismis optimi. 405

XXVII. CHRISTIANI ROEPERI & ABRAHAMI FLAMINII GASTONIS *de salivatione critica in morbis acutis & chronicis* Hall. 1702. Habet proprium enormis salivationis spontaneæ in homine Venereo exemplum, deinde sputationem scorbuticam (qua occasione, vinum, cui viride aeris immissum, ad laxitatem gingivarum scorbuticam laudat) phthisicam, anginosam, autumnalem. Hanc utilem & perspirationis vicariam, demum in febribus obortam proponit Hujus cum erosione gingivarum natæ exempla adducit. Ultima est variolosa illa, sputatio Sydenhamio dicta. 444

XXVIII. SAMUELIS THEODORI QUELMALZ program. *de ptyalismo febrili* Lipsi 1748. Epidemicam, neque criticam, sed per plures paroxysmos redeuntem salivationem, analogam mercuriali, neque tamen ab eo metallo ortam describit. 469

XXIX. ELIÆ CAMERARII & GEORGII THOMÆ WEISSMANN Disput. *exhibens casum de salivatione sine salivatione* Tubing. 1711. nempe fumi mercurialis, & inunctionis repetitæ usum, neque tamen salivationi producendæ parem proponit. Sudorem decoctis lignorum motum non superasse virus venereum, quod soli argento vivo cesserit, testatur idem, primus noster Præceptor. 471

XXX. SAMUELIS THEODORI QUELMALZ progr. *quod hydrargyri vires à sulfure suspensas expendit* Lipf. 1748. Expertus est, sulfur exhibitum vires argenti vivi frangere, bonosque ejus metalli effectus jamque motam salivationem destruere. Hinc cinnabarin pro inerti medicamento habet, nisi ea natura fuerit, in qua nimia argenti vivi copia habitat, quam sulfur adeo ligare nequeat, & a qua omnis fit efficacia, quam adversus virus venereum Cl. viri experti sunt. 493

XXXI. J. DAMIANI CHEVALIER & LUDOVICI RENATI PETRI FELICIS LE THIEULLIER Thesis in hæc verba *Ergo per suffitum felicior & tutior, quam per inunctionem mercurialem morbi venerei curatio* Paris. 1752. Negat salivationem ad curandum malum requiri, & inunctum, ad dimidiam de die drachmam, argentum vivum, menstruo usu, absque moto sputo, optime conferre. Magis tamen vividam, & penetrabilem vim esse æthiopis credit, cum quadruplo sulfure facti, ad unam drachmam carbonibus injecti, ut combusti halitum æger tentorio tectus excipiat. De ejus remedii securitate ducentis exemplis auctori constat. 502

XXXII. JACOBI GRAINGER *de modo excitandi ptyalismum & morbis inde pendentibus* Edimburg. 1753. Eximia Dissertatio, & inter paucas utilis, sapientis medici, & experti Sputatio, quibus morbis conferat inquirit. Nocet eadem in Epilepsia, graviditate, morbis narium. Argentum vivum, fumi specie susceptum, vehementia symptomata movet, dulcis mercurius vix fini respondet, perque alvum ducit. Optime cuti illinitur & fricatur: Dosis est drachmæ metalli bis de die inuncti, per sex fere dies. Si tunc reses sputatio moratur, emetico expeditur. Lento usu melius operatur. Putrefacit omnino sanguinem, fœtidum reddit, pulsus perinde multiplicat, uti febres solent. Hinc calorem in cubiculo non majorem tolerat, quam 60 graduum, ne duplex causa sanguinem corrumpat,

rumpat. Etiam absque calore ptyalismus recte procedit. Cum nimio calore sanguinem per omnia organa secretoria exturbat. Inde symptomata graviora percurrit AUCTOR, quæ ptyalismo superveniunt, ut dysenteriam valde funestam, in qua mineralia acida præter castrorum usum improbat, sulfur vero mercurii efficaciam moderari recte suspicatur. Præstare diuturniorem usum metalli copiosiori monet. Decrescere post salivationem homines, & testium cuticulam delabi observat. Pag. 509

XXXIII. HENRICI MICHAELIS MISSA & GUIDONIS DANIE' DESPATUREAUX auctoris Thesis in hæc verba *Ergo lui Venereæ hydrargyrus camphoratus* Paris 1756. Laudat vim camphoræ, quæ argenti vivi vim salivam moventem frangit, conservata ea vi, qua virus venereum debellat: adhibet autem in unguento, & sex primis diebus duas drachmas argenti vivi quotidie illinit, postea bis unciam dimidiam: effectum moderatur camphoræ usu, & felicia curationum exempla producit. 525

XXXIV. CHRISTIANI AREND SCHERER Disp. *de Calculis ex ductu salivali excretis* Argentor. 1737. Propter historiam ægri, cui duo calculi de maxillari ductu prodierunt, locum hic invenit. 533

XXXV. MARCI MAPPI Disput. inauguralis *de gurgulionis prolapsu* Argentor. 1660. Breviter & perite distinguit a pituitoso infarctu inflammationem, remedia ad utrumque malum docet. 553

XXXVI. GEDEONIS DE RABOURS & CAROLI AUGUSTI VANDERMONDE Thesis in ea verba *An in ulcere tonsillarum gangrænoso antiseptica* Paris. 1749. A putredine morbum deducit, & à calida æstate aereque fædis vaporibus gravido. Inde curandi ratio. 567

XXXVII. SIMONIS PAULI HILSCHER Program. *de insigni quodam raucitatis remedio.* Jenæ 1747. nempe vapore aquæ calidæ per infundibulum recepto. 574

XXXVIII. ABRAHAMI VATER respondente FRIDERICO AUGUSTO EMMANUELE ZINCKERNAGEL egregia disputatio *de deglutitionis difficilis & impeditæ causis abditis* Vitteberg. 1750. Quatuor memorabiles casus, duo ab inpacto corpore acuto, tertius a duplici ventriculi & jejuni intestini aut contusione aut abscessu, quartus a terrore, quem abscessus œsophagi secutus est, natus, & feliciter utique ad exteriores partes nato tumore discussus. A clysteribus nutientibus mortis moram sperat. 577

XXXIX. ALEXANDRI BRUCE Disp. de *hydrophobia* Edimburg. 1755. Præter utilem collectionem habet historiam propriam incisi cadaveris hydrophobici. Morbum refert ad genus nervosum ejusque sensilitatem auctam; ex ea causa simptomata explicat. 595

XL. RUDOLPHI JACOBI CAMERARII & THEODORI CHRISTOPHORI SCHARF disp. *de alysso clave* Tubing. 1709. Ferri igniti continuo admoti veram efficaciam confirmat. In Altingensi vero ferramento mirum fuerit, si vera utilitas subsit, cum parti vulneratæ minime adplicetur. Merito adeo in puero frustra adhibitum fuit. 621

FINIS.